BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
18 A
6

14-21 a 22

ARISTOTELIS STAGIRITAE,

RHETORICORVM, Artiſque POETICAE libri, atque etiam PROBLEMATVM Sectiones omnes, quibus ALEXANDRI APHRODISAEI Omnia Problemata adiuncta fuere.

Quorum omnium ſeriem verſa pagina commoſtrabit.

PARS SEXTA.

BIBLIOTECA NAZ ROMA VITTORIO EMANUELE

VENETIIS, M D LXXVI.

ex l. Benedicti Mantuani

QVAE IN HOC VOLVmine contineantur.

Rhetoricorum ad Theodectem Libri III. Georgio Trapezuntio interpretę.

Rhetorica ad Alexandrum, Franciſco Philelpho interprete.

De Poetica, Alexandro Paccio Patritio Florentino interprete.

Problematũ Sectiones XXXVIII. Theodoro Gaza interprete.

Alexandri Aphrodiſæi Problematum Libri II. Theodoro Gaza interprete.

ARISTOTELIS STAGIRITAE, PERIPATETICORVM PRINCIPIS, ARTIS RHETORICAE LIBER PRIMVS.

GEORGIO TRAPEZVNTIO interprete.

SVMMA LIBRI.

De Rhetorices cum Dialectica, conuenientia, eius utilitate, eſſentia, ſubiecto, ac inſtrumentis.

De triplici Rhetorices, Cauſarumue generibus, ipſorum finibus, circa quæ vnumquodque uerſetur, ac quibus utatur, exquiſita enarratio.

De eiſdem Rhetoricam, ac Dialecticam eſſe. Eos qui de Rhetorica ante Ariſtotelem ſcripſerunt, defectuoſẽ, ac non rectè ſcripſiſſe. Quæ ſit ipſius utilitas.

Caput Primum.

RHETORICA Dialecticæ ęquipollet: nã de ijs vtraq; eſt, quæ omniũ quodãmõ cõia, & nullius determinatæ ſcientiæ eſſe cognoſcuntur. Quapropter oẽs etiã vtriuſque ali-

quo modo participes ſunt: quippe omnes aliquo vſque tum quærere ac reddere rationē, tum defendere & accuſare conantur. Verùm multi hæc temerè, nonnulli exercitatione ac habitu factitant. Quæ quoniā vtroq; fieri modo poſſunt, patet ꝙ poſſunt & in certam rationem ac viam redigi, cùm eius cauſam inſpicere poſſimus, quo tam qui exercitatione, quàm qui caſu dicunt, quod volunt adipiſcuntur. id verò artis eſſe officium omnes rectè concedent. Quicunque igitur eloquentiæ artes ad præſens vſq; compoſuerūt, paruam ipſius particulam adinuenerunt. Nam cū fidem facere, artificioſum tantūmodo ſit, cætera verò accedant; ij de enthymematibus quæ perſuaſionis ſunt nerui, nihil dicunt: de ijs autē quæ præter rem ſunt, plurima pertractant: indignatio enim, miſericordia, ira, cęteriq́ue animi affectus, non de ipſa re ſunt, ſed commouēdi iudicis cauſa. Quare ſi quemadmodum in nonnullis ciuitatibus fieri ſolet, maximeq́ue in ijs quæ bonis legibus gubernantur, ſic in omnibus quoque iudicijs eſſet: nihil profectò haberent quod dicerent. Nam oēs oportere legibus eſſe ita cōſtitutum arbitrantur, partim etiā vtuntur, ac prohibent præter rem quicquam dicere, vt Ariopagitæ, rectè id ita putantes. Non n. oportet in irā, aut inuidiam, aut miſericordiam impellendo, a recto iudice flectere: ne ſimiles ei ſimus, qui eā qua vſurus ſit, regulam prius inflectit. Ad hæc quoque perſpicuum eſt, nihil ad litigantē pertinere, niſi vt oſtendat, res ſit necne, & factumne ſit, aut non. Si verò magnum aut paruum, iuſtum aut iniuſtum, quæ legiſlator non determinauit, ea non à litigantibus accipere, ſed per ſeipſum iudicem ſcire oportet. Maximè igitur

Cōtra eos, qui ante Ariſt. ſcripſerūt, & qui defectuoſe ſcripſerint.

conuenit,

conuenit, vt quæ rectè poſitę ſunt leges, cuncta ipſæ explicent, quæ explicari queāt, & quàm minima iudicibus relinquant. Primū, quia vnū aut paucos prudētes qui leges ferre aut iudicare poſſint, facilius eſt inuenire, quàm multos. Deinde, quoniā longi temporis conſideratione leges feruntur, iudicia breuiſſimè cōficiuntur, difficile eſt, vt bene à iudicibus iuſtum & conducibile diſtribuatur. Illud autem omniū maximum eſt, quòd legislatoris iudicium non de ſingulis, nec de præſentibus, ſed de vniuerſalibus & de futuris eſt ſenator verò & iudex de præſentibus iam determinatiſq; iudicant. Vnde fit vt cū & amēt, & oderint, ſua quoque vtilitas connexa ſit, non ſatis queant veritatē perſpicere: ſed propria vel voluptas, vel dolor iudicia ſua obūbret. Quare minimam cæterarum rerum poteſtatem iudici tribuendam dicimus: factum vero eſſe, aut non factum, & fore aut non fore, eſſe quoque, vel nō eſſe: hæc omnia cùm non poſſit lator legis prouidere, iudicibus relinquenda neceſſariò ſunt. Quæ quoniam ſic ſe habent, patet cùm de exordio, narratione, cæteriſq; particulis quid habere debeant præcipiunt, aliena remotaque ipſos pręcipere. Nihil enim aliud ij agunt, niſi vt iudicē quomodocunque afficiant: de artificioſa autem perſuaſione nihil afferunt: quod eſt vt oſtēdāt, vnde quiſpiā enthymematicus fieri poſſit. Idcirco etiam cùm eadem ſit via & ratio deliberationis & iudicij: cumque melior, ac ciuitatibus vtilior deliberatiua præceptio ſit, quàm iudicialis: de illa nihil, de hac plurima tradere conantur. Minus enim in deliberationibus conducit prætet rem dicere, minusque malitiæ deliberatio habet, quàm iuriſdictio: cùm ſit communis. hic

Quid iudicibus tribuendum, & quid legi.

Cur de iudiciali parte, magis quā deliberatiua, ab alijs tractatum ſit.

enim de ſingulis quæ vidit iudicaturus eſt itaq; nihil aliud demonſtrare oportet, niſi quòd ſic ſe habeat. vt is qui cõſulit affirmat. In iudicialibus autem id non ſatisfaciet. nam cum de alienis rebus iudicium ſit, vtilis eſt auditorũ præparatio: qui rem ſuam conſiderantes, ac ad gratiam audientes, largiuntur litigantibus operam, nõ iudicant. Quapropter multis quoque in locis (vt iam diximus) ne præter rem quicquam dicatur, cautum eſt legibus, ibique id ipſi iudices exactè obſeruant. Verùm quoniam perſpicuum eſt, artificioſam viam & rationem in perſuadendo conſiſtere, perſuaſionemq; quandam eſſe demõſtrationem (tunc enim vehementer credimus, cùm demõſtratũ eſſe putauerimus) enthymema quoque rethoricam eſſe demonſtrationem: quod (vt ſimpliciter dicam) præcipuũ eſt in perſuaſione: idq; eſſe ſyllogiſmum quendam, & de quolibet ſyllogiſmo Dialecticam vel vniuerſam, vel partem eius quandam cõſiderare: patet eum qui ex quibus & quomodo ſyllogiſmus fiat, optime poſſit perſpicere, maximè enthymematicũ eſſe: inſuper qui hoc etiam teneat, quibus de rebus enthymemata ſint, quidque à logico ſyllogiſmo differant. Eiuſdẽ enim virtutis eſt, & veri & veriſimilis conſideratio Atq; etiam homines ſatis ad veritatem nati ſunt, & vt plurimùm veritatẽ conſequuntur. Quamobrẽ qui probabilia facile coniectura cõſequitur, is & ad veritatem ſimiliter ſe habet. Perſpicuum igitur eſt, quæ præter rem ſunt artes, ab alijs quoque traditas eſſe, quàmq; ob rem ad iudiciales magis præceptiones declinarunt. Vtilis autem rhetorica eſt, tum quoniam vera & iuſta meliora ſecũdũ naturam ſunt, quàm contraria, ita vt niſi decenter iudicia fiant,

Quod inſtrumenti maxime perſuaſioni aptum.

Rhetoricæ utilitas.

fiant, neceſſe ſit in eis vinci, quod vituperatione dignū eſt: tum quia ne ſi certiſſimam quidē habeamus ſcientiam, facile eſt nonnullis per eam perſuadere. impoſſibile nanque id eſt, cū enim diſciplinæ ratio ad ſcientiā ſit ita neceſſaria (vt & in Topicis dicebamus, cùm de colloquutione cum multis diceremus) fides & oratio ex cōmunibus faciēda eſt. Præterea oportet, vt ſicut & in ſyllogiſmis, pſuadere cōtraria poſſimus, non vt vtraq; faciamus (nam mala faciunda non ſunt) ſed ne nos lateant quomodo ſe habeant, & vt cū alij nō iuſte vtātur oratione, ſoluere poſſimus. Aliarū igitur artium nulla de contrariis ratiocinatur: ſed Dialectica & Rhetorica id ſolę faciūt. nam vtraque ſimiliter de contrariis eſt, quāuis nō ſimiliter ſubiectæ res ſe habēt: ſed ſemper vera præſtantioraq; ſecundū naturam, melius ſyllogiſmo colliguntur, aut (vt ſimpliciter dicam) credibiliora ſunt. Ad hæc abſurdū eſt, ſi nō poſſe corpore ſibi pſidio eſſe, turpe ſit, oratione verò non ſit: quod hominibus magis eſt propriū, quàm vſus corporis. Sed ꝙ magna inferat incōmoda, qui vi hac orationis iniuſte vtitur, id certè omnium bonorū, præterquam virtutis, & maximè præſtantiſſimorum, vt virium, ſanitatis, diuitiarū, impèrij commune eſt. nam his omnibus maxime quiſpiam proderit, cum iuſte vtatur: & lædet, cum iniuſtè. Quòd igitur non ſit vnius cuiuſdam ac determinati generis Rhetorica, ſed ſicut Dialectica, & quòd vtilis, expoſitum eſt: ꝙque opus eius non eſt perſuadere, ſed poſſe quæ in ſingulis credibilia ſunt perſpicere, veluti etiā in cæteris artibus vniuerſis. Nec enim medicinæ eſt ſanitatem inducere, ſed quoaduſque poſſibile ſit, ad hoc vſque perducere: cum poſſibile *Quid ſit Rhetorica opus.*

ſit etiã, eos qui nullo poſſunt pacto ſanari, bene tamen curare. Præterea quòd eiuſdem ſit tam quod credibile eſt, quàm qđ credibile videtur, ꝑſpicere, vt Dialecticę tam ſyllogiſmum, quàm apparentem ſyllogiſmum. Cauillator enim non viribus, ſed electione: hic verò tam ſcientia quàm electione orator erit. ibi electione quidem cauillator. Dialecticus autem non electione, ſed viribus. Sed iam de ratione ipſa dicendi conabimur exponere, quo pacto, & ex quibus propoſitum aſſequi poterimus. Rurſus igitur, ceu ab initio definientes ipſam quid ſit, reliqua dicamus.

Quid ſit Rhetorica, quod eius ſubiectum, quomodo ſe ad Dialecticam habeat, & ex quibus rebus principalibus oratio conficiatur. Cap. II.

SIt ergo Rhetorica, vis, qua quod in vnaquaque re probabile eſt, perſpicitur. nullius n. alterius artis id officiũ eſt. Nam ſingulę artes circa id quod eis ſubiectum eſt, doctrinales perſuadenteſq; ſunt: veluti Medicina circa id quod ſanari, ægrotareque poſſit: Geometrica circa paſſiones quę magnitudinibus accidunt: Arithmetica circa numerum: & ſimiliter reliquæ artes & ſcientiæ. Rhetorica verò, quæ de re data (vt ita dicam) credibilia ſunt, perſpicere poſſe videtur. quocirca etiam dicimus non in genere quodam determinato hanc artem verſari. Perſuaſionum verò alię ſine arte, alię artificioſæ. Sine arte illas appello, quæ non à nobis excogitantur: ſed cum extra ſint, aſſumũtur, vt teſtes, cruciatus, ſcripta. Artificioſas verò, q̃ ratione ac via a nobis excogitari poſſunt itaque ipſarum alijs vti oportet, alias inuenire. Harum igitur quæ ratione parantur, perſuaſionum genera ſunt tria. Nam alia ſunt

Perſuaſiones aliæ ſine arte, aliæ artificioſæ.

Artificioſarum genera tria.

ſunt in moribus eius, qui dicit:alia in auditore modo quodam afficiendo: alia in ratione ipſa, cũ demonſtremus,aut demonſtrare videamur. Propter mores igitur credunt, cùm ſic dicitur oratio,vt fide dignus qui dicit videatur.nam pro bis & magis & facilius de omnibus ſimpliciter credimus. In quibus verò certitudo non eſt, in iis,quoniam diuerſis agimur opinionibus, etiã omnino : verum id etiam non quoniam præopinatus quis fuerit talẽ quendam eũ eſſe qui dicit,ſed vi orationis oportet euenire. Nam probitas dicentis,non(vt quidam eorum reliquerunt qui artes ſcripſerunt)nihil affert ad probãdum, ſed ferè (vt breui abſoluam) præcipuam mores faciunt fidem. Propter ſeipſos autem auditores credunt,cùm oratione in affectũ impelluntur. nõ.n.ſimiliter iudicium reddimus cũ dolemus & cum lætamur,& cùm diligimus,& cùm odimus.Qua de re ſola qui nunc artes ſcribunt,præcipere conantur.de quibus ſingulis, explanabimus, cùm de affectibus dicemus.Rationibus autem in fidem auditores inducimus, cũ uerũ aut veriſimile ex probabilibus quę ĩ vnoquoq; ſũt, eſſe demonſtramus. Verùm quoniam fides his fit,patet hęc tria eſſe capiunda,vt ſcilicet facultatem ratiocinandi habeamus:vt mores ac virtutes conſideremus: & tertium, vt de affectibus quid vnuſquiſque ſit,& quale quid,& ex quibus naſcitur & quo pacto.Itaque efficitur, Rhetoricam quaſi propaginem eſſe Dialecticæ, & eius nehotii quod circa mores eſt:quod cum de affectibus ſit,æquum eſt,vt ciuile appelletur. Quapropter & Rhetorica ipſa ſubCiuilis figura codi tur.& qui eã adepti ſunt,vel ignorantia,vel arrogantia,vel aliis cauſis quibus homines perturbantur

Rhetorica eſt quaſi propago Dialecticæ, & Ciuilis.

bantur, ipſius quoque Ciuilis poteſtatem conſecutos ſe arbitrantur. Particula. n. Dialecticę quędam eſt ac ſimulachrum, vt principio diximus. neutra enim earum de re determinata quomodo ſe habeat ſcientia, eſt: ſed facultates quædam ſunt inueniendarum rationum. De ipſarũ igitur vi, & quo pacto altera ſe ad alteram habeat, ſatis ferè dictum eſt. Eorum autem, quibus probamus (vt & in dialecticis) aliud inductio, eſt, aliud ſyllogiſmus. Nam enthymema quidem ſyllogiſmũ rhetoricum, exemplum verò rhetoricã inductionẽ appello. Omnes autem fidẽ faciũt demonſtrando, vel exempla dicendo, vel enthymemata, & præter hæc penè nihil. Quare ſi omnino neceſſe eſt ſyllogiſmo, vel inductione quodcunque oſtendere, vt à nobis in Reſolutiuis expoſitũ eſt, neceſſariò alterum ipſorũ alteri idẽ erit. Quid aũt inter enthymema & exẽplum interſit, ex Topicis patet nam ibidem de de ſyllogiſmo & inductione dictum eſt prius: quia ſi in multis ac ſimilibus ſic ſed habere oſtẽpas, ibi quidẽ inductio, hic aũt exemplũ eſt. Sin verò cũ quædam ſint, aliud quid horũ cauſa eueniat propter hæc, quoniam hæc ſunt, aut vt uniuerſaliter, aut vt plurimũ, ibi quidem ſyllogiſmus, hic aũt enthymema vocatur. Nec latet ꝙ vtrunque Rhetoricæ genus laudatur: nam ut & in methodicis dictũ eſt, ita & in his ſe habet. Vt .n. orationum quædam ſunt exemplares, quædã enthymematicæ: ſic oratorum quoque alii exẽplares, alii enthymematici. Neque minus credibilis oratio eſt quæ per exẽpla eſt: turbatur autem magis enthymematica. cuius rei cauſam, & quo pacto utẽdum vtraque ſit, poſtea dicemus, nunc verò de his ipſis explanatius determinabimus.

De enthymemate ac exemplo rhetorice, argumentã di generibus.

bimus Nam cum credibile, cuidã credibile ſit, & aliud quidem per ſeipſum illico ſit credibile atque probabile;aliud quoniam probari per talia videatur:cumq́ue ars nulla conſideret ſingularia,vt Medicina quid Socrati aut Calliæ ſalubre ſit,ſed quid tali,vel talibus:id. n. artificioſũ eſt:ſingularia autem infinita ſunt,& ſcientia ne queunt contineri:nec Rhetorica vtiq; quod cuique credibile eſt conſiderabit, vt puta quid Socrati aut Hippiæ,ſed quid talibus, veluti & Dialectica;Vtitur.n.& ipſa ſyllogiſmo, non ex quibuſcunq; cũ deliris quoq; nonnulla videantur: ſed Dialectica ex iis quæ illis videntur quibus cũ fit diſputatio:Rhetorica ex iis quæ illis videntur,qui hæc in cõſilio quærere cõſueuerũt. Huius.n.officiũ de iis eſt,de quibus cõſultamus, & artẽ nõ habemus:& apud huiuſmodi auditores,qui nequeãt ꝑ plura intelligere,nec ex remotis ratiocinari. Cõſultamus aũt de iis quæ vidẽtur vtroq; poſſe pacto fieri. Nã de iis quæ aliter fieri,aut fore aut ſe habere nõ poſſunt,nemo volit ſic exiſtimare,cũ nõ aliter quàm ſic cõſultari posſit. Eſt aũt poſſibile ratiocinari atq; colligere, alia qdẽ ex iis quæ prius ſyllogiſmo collecta ſunt,alia vero ex iis quæ ſyllogiſmo quidẽ collecta nõ ſunt:ſyllogiſmo autẽ indigent,eò ꝙ non ſint probabilia,quorũ neceſſario quædã huiuſmodi ſũt,,vt ea iudex ꝓpter ꝓlixitatẽ(ſimplex .n.eſſe ſupponitur) nõ bene cõſequatur: quædã nõ credibilia, quoniã nec ſunt ex conceſſis, nec ex probabilibus Quare neceſſe eſt tam enthymema quàm exemplũ de iis eſſe,quæ vt plurimũ aliter quoq; poſſunt ſe habere: exemplum quidẽ, inductionẽ: enthymema verò, ſyllogiſmũ,& ex paucis,ac ſæpe paucioríb. quàm ea ſũt

Quæ Rhetorica cõſideret.

ex

ex quibus conſtat primus ſyllogiſmus. Nam ſi quid eorum perſpicuum eſt id dicēdum nō eſt. Ipſe nanque auditor id ex ſeipſo affert: vt Lacedæmonius eo certamine vicit, quo coronã meruit, ſufficit dicere Olympia. quod aũt qui Olympia vincit, coronetur, non eſt opus apponere: cũ qui id ignoret, ſit nemo. Verùm quoniam pauca eorum, ex quibus Rhetorici cõſtant ſyllogiſmi, neceſſaria ſunt, cùm plurima de quibus iudicia, & deliberationes ſunt, aliter quoque poſſint ſe habere: quæ nãq; agunt, de iis cõſulunt atq; deliberant, quorum nihil (vt vno verbo dicam) neceſſariũ eſt: ea verò, quæ vt plurimum accidũt, quæque poſſibilia ſunt; neceſſe eſt vt ex aliis huiuſmodi per ſyllogiſmum comprobentur, neceſſaria quoq; ex neceſſariis, qđ ĩ Reſolutiuis aperte à nobis explanatum eſt: patet, ea ex quibus ea enthymemata fluũt, quædã fore neceſſaria, plurima verò huiuſmodi, vt ferè ſemper ſoleant fieri. Fluunt aũt enthymemata ex probabilibus & ſignis: quare horum alterũ alteri idem eſſe neceſſe eſt. Probabile nãque eſt, quod ferè ſemper ſolet fieri. verùm non ſimpliciter (vt quidã definiunt) ſed quod, cũ de iis ſit quæ aliter ſe poſſũt habere, ſic ſe habet ad illud ad quod eſt probabile, ſicut vniuerſale ad particulare. Signorum autem, aliud ita ſe habet vt ſingulare quiddam ad vniuerſale: aliud eſt vniuerſale quiddam ad particulare. Horum quoddam neceſſariũ eſt argumentum; quod autem non neceſſarium, id ſecũdum hanc differentiam innominatũ eſt. Neceſſaria verò appello, ex quibus ſyllogiſmus conſtituitur, quocirca & argumentum dicitur. nam cũ non poſſint ſoluere quod dictum eſt, tũc putãt argumētum eſſe allatum, quaſi demonſtratum

Ex quibus conſtent enthymemata.

Probabile quid.

Signorũ diuiſio.

ſit

ſit,atque concluſum.Signũ. n. & concluſio idẽ eſt ſecundum veterem linguam. Signum igitur quod eſt tanquam ſingulare ad vniuerſale, huiuſcemodi eſt:vt ſi quis ſignum diceret eſſe omnes ſapientes,iuſtos eſſe, quoniam Socrates cùm eſſet ſapiens,iuſtus erat. Id igitur ſignum eſt, quod ſoluitur,etiam ſi uerum ſit. non enim poteſt ſyllogiſmo colligi. Sin autem dixeris quempiam ægrotare,quoniam febricites; aut peperiſſe,quoniam lac habeat:id iam neceſſariũ & ſolum ex ſignis argumẽtum eſt,cum ſolum (ſi verum eſt) inſolubile ſit Quod vero quaſi vniuerſale ſe habet ad particulare,huiuſmodi eſt: ut ſi quis febricitare hominem dicat, & eius ſignum eſſe,quòd crebrò reſpiret.ſolubile autem & hoc eſt,etiam ſi verum ſit.poſſibile nanque eſt etiã, ſi febre non agitetur, crebrò tamen anhelare. Quid igitur probabile,quid ſignum, quid argumentum ſit,quidq; inter ſe differant, & nũc dictum eſt:& in Reſolutiuis de iis,& quemadmodũ alia eorũ ſyllogiſmo colligantur,alia nõ,explanatius demonſtratũ eſt. Exemplũ autẽ quid ſit,& quid inductio ſit,& in quibus verſetur inductio,dictum eſt.Eſt.n.neq; ut pars ad totum, neq; vt totũ ad partem,neq; vt totũ ad totum: ſed vt pars ad partẽ,ſimile ad ſimile, quando utraque ſub eodẽ genere ſunt,ſed alterum altero magis perſpicuũ,hoc pacto.Per inſidias Dionyſius ad tyrannidem præſidiũ petit.Nã & Piſiſtratus ad tyrannidẽ per inſidias petiit præſidium: quod cũ impetraſſet tyrannidẽ ciuitatẽ oppreſſit.Et Theagenes in Megaris.Alii etiam quos id feciſſe ſciunt,omnes exẽplũ Dionyſij fiũt, quẽ nondum ſciunt idcircò petere. quæ omnia ſub eodem ſunt vniuerſali:qui præſidium petit,inſidiosè

De exemplo nonnulla.

diosè

dioſe tyrannidem affectat. Ex quibus ergo ſint quæ demonſtratiuam fidem facere videantur, dictum eſt. Inter enthymemata vero non mediocris illa eſt differentia, maximeque omnib. penè ignota, quę eſt etiam in Dialectica ſyllogiſmorum via & ratione. Nam quædam eorum ſecundum Rhetoricam ſunt, vt & ſyllogiſmorum ſecundũ Dialecticã viam ac rationẽ, quædã ſecundum alias artes atque facultates, quarum aliæ ſunt, aliæ nondum comprehenſæ ſunt: quapropter auditores quoque latent, magiſque poſſunt aliquo modo agentes cõmodius elabi. Verùm quod dicimus apertius erit, ſi pluribus explanabitur. Voco igitur dialecticos & Rhetoricos ſyllogiſmos, eos quorum locos dicimus. Hi autem ſunt, qui communiter de iuſtis phyſicis, ciuilibus, & de multis ſpecie differentibus ſunt: veluti maioris & minoris locus. non. n. ex hoc magis ratiocinari vel enthymema inferre poterimus de iuſtis, aut phyſicis, quàm de quocunque alio, quãuis hæc ſpecie differant. Propria verò, quęcunque ex iis ſunt, quę circa vnãquamque ſpeciem ac genus propoſitionũ ſunt. Sũt. n. propoſitiones de phyſicis, ex quibus nec entymema nec ſyllogiſmus de moralibus eſt: & de his aliæ, ex quibus nõ erit ſyllogiſmus de phyſicis. eodemq; mõ de cæteris. Et illa quidem nullo in genere faciẽt prudentẽ, cũ non ſint circa ſubiectum vllũ: ex iis vero ſi diligentius quiſquam propoſitiones deligat, faciet ignorãs aliã quàm Dialecticã ac Rhetoricã ſciẽtiã nã ſi principia fortè habebis, nõ amplius Rhetorica, vel Dialectica, ſed illa erit cuius principia poſſidebit. Enthymematũ aũt plura ex his generibus emanant, quę particularium ſunt atq; proprio

Enthymematũ non mediocris differẽtia

rium

rum;ex cõibus vero pauciora. Quemadmodũ ergo in Topicis,ſic etiã hic enthymematũ ſpecies ac loci,ex quibus ſumẽdum eſt,diſtribuẽdi ſũt. Voco aũt ſpecies proprias vniuſcuiuſque generis propoſitiones:locos verò, qui ſimiliter omnium ex æquo cões ſunt. Primũ igitur de ſpeciebus dicemus,ſi prius genera Rhetoricæ cognouerimus:vt cũ diſtribuerimus quot ſint, eorum elemẽta propoſitionesq; ſeorſum ĩueſtigemus.

De tribus Rhetoricæ, ſeu Cauſarum generibus, & finibus ipſorum. Cap. III.

QVoniam igitur tria ſunt auditorum genera:tria quoq; numero Rhetoricæ genera ſunt. Nã cũ ex tribus oratio conſtituatur,ex eo qui dicit,đ quo dicit, & ad quẽ,id eſt auditorẽ,penes quẽ ẽt finis eſt: quem neceſſe eſt aut ſpectatorẽ eſſe, aut iudicẽ & iudicẽ aut pteritorũ aut futurorũ;q de futuris iudicat,ſenator:q de pteritis,iudex:qui vero de facultate,ſpectator eſt. Quare neceſſario tria ſunt dicendi genera:deliberatiuũ,iudiciale, demonſtratiuum. Eſt autem deliberatiuæ orationis, aliud ſuaſio, aliud diſſuaſio:nam ſemper & qui priuatim conſulunt,& qui publice cõcionãtur,horum alterũ aggrediuntur. Iudicialis,aliud accuſatio,aliud defenſio.horum.n.alterutrũ occupant litigantes. Demonſtratiuæ, aliud laus,aliud vituperatio. Horum aũt vnicuique tempus accommodatur. Cõſulẽti, futurũ: de futuris. n. cõſuluit,aut ſuadens,aut diſſuadens. Litiganti, præteritũ:nã de præteritis ſemper alius accuſat, alius defendit. Demonſtranti aũt præcipue tempus præſens:nam oẽs,ſecundũ ea quæ præſentia ſunt,laudant,aut vituperant:ſed vtuntur etiam

ad

De finiũ diuerſita e.

ad hæc plerunque præteritis, in memoriã illa re ducentes: futura quoq; de eis coniicientes. Vnicuique ẽt horum finis aliud eſt. Cumque tres ſint, fines ẽt tres ſunt. Cõſulenti vtile, aut contrà. nam qui ſuadet, quaſi ad melius hortatur: qui aũt diſſuadet, quaſi à peiore dehortatur. Cætera vero, aut iuſtum, aut iniuſtũ, aut honeſtũ, vel turpe, ad hæc aſſumunt. Litiganti iuſtum, & iniuſtum: cætera verò ẽt hi ad hæc aſſumũt: Laudanti & vituperanti honeſtũ & turpe: ſed hi quoq; ad hæc cætera referunt. Quòd verò dictus vnicuique finis eſt, ſigno illud eſt, quòd de cæteris interdũ quidam non ambigunt: vtputa qui cauſam dicit, ꝙ factum non ſit, aut quòd nõ obfuerit, quandoq; nullã facit quæſtionem.. Quòd vero iniuriatus fuerit, nunquam confitebitur: non enim eſſet opus lite. Similiter etiam qui conſulunt, cætera ſæpe concedunt: quòd verò ad inutilia hortentur, aut ab vtilibus dehortentur, nunquam concedent: ſed vtrum non iniuſtum ſit, finitimos, ac eos qui nõn iniurientur, ſeruitute premere, ſæpe non curant. Eodem modo & qui laudant, aut vituperant, non animaduertũt vtrum vtilia geſſit, an contrà: ſed ſæpius etiam laudi dant, quoniam, vt præclare gereret,, parui propriam duxit vtilitatem. Laudãt enim Achillem, quòd Patrocli ſodalis vltionem ſuſceperit: cũ ſciret parum ſe hac de cauſa victurũ, cui mors huiuſcemodi pulchrior, vita vero vtilis fuit: Ex dictis ergo paret, neceſſarium eſſe de iis prius propoſitiones habere. Argumenta nanq;, & ptobabilia, & ſimiliter ſigna, rhetoricæ ꝓpoſitiones ſunt. nam ſyllogiſmus vniuerſaliter ex propoſitionibus eſt: enthymema vero ſyllogiſmus ex dictis cõſtans propoſitionibus.

Verùm

Verùm qm̃ impoſſibile eſt, vt quæ impoſſibilia factu ſunt, ac itē quæ non fuerunt, aut futura non ſunt, ea vel facta iam, vel faciēda ſint: neceſſe eſt tā conſulenti, quàm litiganti & demonſtranti habere propoſitiones de poſſibili & impoſſibili, et vtrū factū ſit, an nō; & ſi erit, uel nō. Præterea cùm oēs ſiue laudant aut vituperēt, ſiue ſuadeant aut diſſuadeant, ſiue accuſent aut defendant, nō ſolū quæ diximus, verumetiā q̃d cōferens aut nocens ſit, quod honeſtū uel turpe, quod iuſſum vel iniuſtū: & hæc oīa magna uel parua ſint, aut per ſeipſa aut adinuicē cōparata, oſtēdere conentur: perſpicuū eſt quod opus ſit de magnitudine quoq; ac paruitate, & de maiore & minore, tā de vniuerſali, quàm de vnoquoque propoſitiones habere: v puta q̃d maius aut minus bonū, & q̃ maior aut minor iniuria, & iure factū: eodemq; modo de cæteris. De quibus igitur ꝓpoſitiones accipiēdæ ſunt, diximus. Nunc vero ſeorſum de vnoquoq; iſtorū diſtribuendū eſt: & primū de qb⁹ deliberatio eſt, deinde de quibus demonſtrationes, tertio de quibus iudicia.

De quibus Deliberatio eſſe ſoleat. Cap. IIII.

PRimum igitur tenēdum eſt, non de omnibus bonis aut malis conſiliarium conſulere, ſed de ijs quæ poſſunt fieri & non fieri: de ijs autē quæ neceſſario ſunt aut erūt, aut quæ impoſſibile eſt eſſe, vel fieri, nulla deliberatio eſt. Sed neq; de cunctis cōtingentibus. ſunt. n. q̃dam à natura, quædā à fortuna bona: quæ quamuis cōtingentia ſint, poſſintq; fieri & nō fieri, nihil tñ ad ea cōfert deliberatio. Hinc patet de ijs eſſe cōſultationē, quæcunq; referri ad nos nata sūt, quorūq; origo & cauſa ī nobis eſt. nā ad hoc

vſque deliberamus, quouſque poſſimuſne an nõ poſſimus agere inuenerimus. Verùm certius ſingula enumerare, ac in ſpecies ea omnia redigere, ſecundumq; veritatem inquantum poſſibile eſt, determinare, de quibus conſilia fieri conſuerunt, nõ eſt præſentis tẽporis: non eſt.n. artis Rhetoricę, ſed altioris ac verioris. Sed tamẽ multo plura nunc ipſi propria theoremata concedãtur. Nã quod iam diximus, verũ eſt, Rhetoricam ſcilicet ex reſolutiua ſcientia, & ea ciuili quæ de moribus eſt, compoſitã eſſe, ſimilemq; eſſe partim Dialecticæ, partim orationis Sophiſticæ. Si quis autẽ aut hanc, aut Dialecticã non vt facultates, ſed vt ſciẽtias inſtruere ac docere conat̃, is naturã earũ hoc tranſitu interimere videtur, cũ non ſolum in orationis, ſed in quarundã ſubiectarũ rerum ſcientias redigat. Attamen quæcunque diſtribuere operæpretium eſt, & ciuili ſcientiæ conſideratione̅ relinquunt, etiam nunc dicamus. Nã maxima de quibus oẽs conſultant, & q̃ deliberantes aggrediuntur, quinque ferè numero ſunt, de opibus, de bello, ac pace, de regionis locorũ cuſtodia, de ijs quæ inferuntur vel efferuntur, de legũlatione. Qui ergo de opibus conſulere conſtituit, eum oportet ciuitatis reditus, q̃ ſint, & quot ſint, percepiſſe: vt ſi quis neglectus ſit reſtituatur; & ſi quis tenuior ſit, amplificet̃. Prętereá expẽſas ciuitatis oẽs: vt quę inutilis ſit, dematur: & quæ profuſior, cogatur ad modicũ. non enim ſolùm rerum acceſſiones, verumetiã expenſarum attenuationes reddunt ditiores quę non vſu ſolùm, quem de noſtris habemus rebus conſpicere poſſumus, ſed neceſſarium eſt ad dicendum de ijs ſententiam, eorum etiam quæ alij adinuenerunt, hiſtoriam retinere. De bello autẽ

Quinque eſſe de quibus cõſultatio ſit, & deliberatio.

&c pa-

& pace qui dicit, is ciuitatis copias non ignorabit, quantæ in præſentia ſunt, & quàm magnæ fore poſſunt: & ad hæc quales quædã ſunt, quas modo habemus, & quales quas habituri ſumus. Præterea quomodo & quæ bella ciuitas geſſit. Hæc igitur ſcire oportet, nec ſolùm ſuæ ciuitatis, ſed finitimorum etiam, ac eorum maxime, aduerſus quos bellum ſuſcipiendum opinaris: vt pax cum melioribus habeatur, & in ipſis ſit cum minoribus belligerare. Copias etiam, ſimiles ne, an diſſimiles ſint. nam hac quoque parte meliores quidã aut imbecilliores eſſe poſſunt. Sed maxime ad hæc pertinet bellorum euentus, nõ modo ciuitatis ſuæ, verumetiam aliarum, quomodo exierint, perſpexiſſe. ſimilia enim à ſimilibus fieri cõſueuerunt. Præterea non oportet ignorare quo pacto regio cuſtodiatur, ſed tã multitudinis cuſtodũ, quàm qualitatis non eſſe neſciũ. locorũ quoque, vbi ſint præſidia collocanda: quod impoſſibile eſt, niſi regionem optime noueris, vt ſi minora ſint pręſidia, augeantur: ſin vero ſuper uacua, omnino tollantur, & loca opportuna magis cuſtodiantur. Ad hæc quàm magna impenſa ciuitati ad victum ſufficiat, & quæ à proprijs agris colligatur, & quæ afferatur aliũde. Itẽ quas res efferre, quas inferre opus ſit, vt ad huiuſmodi homines fœdera ſint atque cõuentus, ad duo enim genera hoĩum ſine crimine conſeruãda ciuitas eſt: ad meliores, & ad eos qui ad prædicta conducunt. Sed cùm horum omnium cognitio multum ad ciuitatem tutandam pertineat, tum vero non minimum eſt legumlationis eſſe ſagacem. nam ſalus ciuitatis in legibus ſita eſt. Quare neceſſarium eſt ſcire quot rerum publicarum genera ſunt, quæq; vnicuique cõferunt, & quib'

extingui ſolent tam contrarijs, quàm ſecundis. Dico autē ſecundis extingui, quoniam præter optimam rempublicam cæteræ omnes & intētione & remisſione corrumpūtur: vt popularis ſtatus non modò cùm remittit, imbecillior ita redditur, vt tandem ad potentiam paucorum deueniat: ſed etiam cùm vehementer intenditur: veluti aquilinum vel ſimum non ſolùm ad mediocritatē perueniunt cùm remittuntur, ſed valde huiuſmodi facta ſima aut aquilina ſic naſum afficiunt, vt ne naſus quidem eſſe videatur. Verū ad legumlationem vtile maximè eſt, tū ex præteritis, qui Reipub. ſtatus conducat perſpicere; tū aliorū quoq; ſcire conditionem, & quæ quib' cōueniant, non ignorare. Ita patet, ad ferēdas q̄dem leges peregrinationes, quibus multarū gentium leges, cognoſcere poteris eſſe perutiles: ad publica verò conſilia, diligēter pſcriptā rerū geſtarū hiſtoriā, quæ oīa Ciuilis ſciētiæ, nō Rhetoricæ officia ſunt. De ijs igit̄ q̄ oporteat eū habere qui de rebus maximis dicturus ſententiā eſt, tot dicta ſint. Verū ex q̄bus tā de ijs quàm de alijs ſuadere, aut diſſuadere conueniat, rurſum dicamus.

De deliberantium fine, Felicitate ſcilicet: de ijs, in quibus ipſa conſiſtat: ac de ipſorum vnoquoque ſingillatim. Cap V.

FEre autem & vnicuiq; priuatim, & publice omnibus finis quidā eſt, quē cōijcientes, alia perſequuntur, alia fugiunt. Is vero eſt (vt vno uerbo dicam) felicitas, aut eius pars aliqua. quare exēpli gratia exponamus q̄d ſit (vt ſimpliciter dicam) felicitas, & q̄ ſint eius particulæ. De hac.n. & de ijs quæ ad hanc conferunt, de eius quoque contrarijs ſuaſiones, diſſuaſioneſque, ab omni,

omnibus ſuſcipiuntur. nam quæ aut ipſam, aut particularum eius quãpiam efficiunt, aut maiorẽ reddunt, faciunda: quæ verò interimunt vel impediunt, vel cõtraria faciunt, ea minime faciũda ſunt. Sit ergo felicitas, fortuna ſecunda cũ virtute: vel per ſe ſufficientia vitę: vel vita tuta & iucundisſima: vel poſſesſionum facultas, & corporis vires, cũ factiua, conſeruatiua, amplificatiuaq; horum virtute omnes enim ferè vnum qd dam iſtorum, aut plura, felicitatẽ eſſe fatentur. *Felicitas quid, & quæ ſint eius partes.* Quòd ſi huiuſmodi quid felicitas ſit, neceſſe eſt partes ipſius eſſe nobilitatẽ, multorum atq; bonorum gratiam, diuitias, bonorum liberorum & multorum procreationem, commodam ſenectutem: præterea corporis cõmoda, veluti ſanitatẽ, formam, vires, proceritatem, robur ad certandũ, gloriam, honorẽ, proſperitatem, virtutẽ, ac partes eius, prudentiã, fortitudinem, iuſtitiam, temperantiã ſic enim ſufficientisſimus quiſpiã erit, ſi ſibi abſint quæque in ipſo, & quæ extra ſunt bona, cùm præter hæc alia non ſint. Sunt autẽ ĩ ipſo, q̃ in aĩa, & quæ in corpore ſunt: extra verò, nobilitas, amici, pecuniæ, honores Ad hæc oportere arbitramur potentiam & fortunam nõ deeſſe: hoc nanq; pacto vita erit tutisſima. Sed dicamus ſimiliter quid ſit horum vnum quodq;. *Nobilitas* Nobilitas igitur gẽtis ac ciuitatis eſt, indigenas aut vetuſtisſimos eſſe, & primos duces illuſtres, multos quoque ea ex genere in rebus quæ expetunt, præclaros extitiſſe. Priuata vero nobilitas, aut à viris, aut a mulieribus eſt, legitimaque ab eis procreatio. & ut in ciuitate, ſic in priuata quoque nobilitate, aut uirtute, aut diuitijs aut alia re laudata primos claros fuiſſe. multos quoque famoſos ex ea gente uiros & mulieres, iuniores ac ſe-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

niores fuiſſe. Probitas vero liberorum, ac multitudo quæ ſit perſpicuũ eſt. Publice id ita accipitur, ſi multa ſit, iuuentus, ac bona, & bona tũ cõmodis corporis, vt proceritate, forma, uirib', certandi robore: tum animi virtutibus, vt tẽperantia, & fortitudine. hæ nanque iuuenum virtutes ſunt. Priuatim vero, ſi proprij liberi tam mares quàm fœminæ, & multi & probi ſunt. Eſt autẽ fœminarum virtus, corporis quidem forma, & proceritas: animi vero, pudicitia, & operãdi ſtudium abſq; illiberalitate. Oportet igitur & priuatim & publice tã uiris quàm fœminis ſingula horũ adeſſe. Nam quibuſcunq; haud bonæ ſunt mulieres (ſicuti Lacedæmonijs) ij media penè felicitatis parte priuantur. Diuitiarũ vero partes ſunt nũmi, agri, prædia, ſuppellex, animalia bruta, mancipia multitudine, magnitudine, pulchritudineq; excellentia, quæ oĩa firma, amœna, utilia eſſe nimirũ debent. Sũt igitur vtiliæ, quæ magis frugifera ſunt: amœna, quibus frui queas; & frugifera ſunt, ex quibus reditus capimus quibus uero fruimur, ex his nihil magni pręter vſum cõſequimur. Firmorũ aũt ita definitio, vt hic & ſic poſſideas, ut & uſus eius, & retinendæ alienãdęque proprietatis poteſtas in te ipſo ſit. Alienationẽ porrò dico cũ donare atq; vendere poſſis. In ſumma diuitẽ eſſe, in utendo magis quàm ĩ poſſidendo cõſiſtit. utentis.n operatio eſt, poſſeſſio uero ipſæ diuitiæ ſunt. Gloria uero eſt cũ uirtuoſus à cunctis exiſtimatur: aut id habere putatur, quod omnes, uel plures, uel probi, uel prudentes expetunt. Honor autẽ eſt exiſtimationis beneficiuæ iudiciũ. Honorantur ergo maxime, atque merito, qui beneficia contulerunt: deinde qui cõferre queant. Beneficentia uero illa primas partes

Liberorũ probitas, ac multitudo.

Diuitiæ.

Gloria.

Honor.

tes habet, quæ ſalutis; eſt cauſa, & vt ſimus: ſecundas uero, quæ diuitiarũ, uel alterius boni, quod uel omnino uel hic, uel aliquando nõ faci lè acquiritur. nã multi honorẽ aſſequuti ſunt, quãuis parua præbuerint: ſed modus profuit, atque occaſio. Honoris uerò partes ſunt, ſacra memorationes, decantationes carminũ, aut ſolutæ orationis ad laudem recitatio, luci, uel plurimi conſeſſus, ſepulchra, imagines, publici uictus. ad hæc etiã barbara, ut inclinari, loco cedere: munera quoq;, ſed alia apud alios honoratiora. Eſt autẽ munus rei alicuius conatio, ac honoris ſignũ. quapropter tam æris auidi quàm ambitioſi donari cupiunt: cũ id donatio habeat quod utrique appetunt. nam & res eſt, quam auari deſiderant; & honorẽ affert, quem ambitioſi expetunt. Corporis uero uirtus eſt ſanitas, ut .ſ. corpore penè inægrotabili ad labores utaris. Nam qui ſic ſani ſunt ut Herodicus fertur: eos nemo ſanitatis gratia felices putabit. nã ille ut ſanus eſſet, quibus homines utuntur, his omnibus, aut plurimis abſtinebat. Pulchritudo autẽ alia in alia ætate eſt: Nam iuuenis pulcher eſt, cui commodũ ad ſubeundos & curſus, & uiolentiæ labores corpus eſt, aſpectuque inſuper iucundum: quocirca pentathli formoſiſſimi ſunt, cũ & ad uim, & ad uelocitatem ſimul præſtantiſſimi ſunt. Vir uerò pulcher eſt, qui & labores bellicos ſuſtinere queat: & ita iucũdus aſpectu eſt, ut ſimul quoque dum uideatur, terreat. Senex autem, cuius ad neceſſarios labores corpus ſatisfacit: cùmq; nihil corũ habeat quæ ſenectus infert incommoda, facile ſine dolore conſeruatur. Vires autem ſunt, quibus poſſis quod mouere cupias, ita mouere ut uelis. mouemus autem trahẽtes, aut pellẽtes,

Sanitas.

Pulchritudo.

Vires.

aut eleuantes, aut deijcientes, aut cōprimentes. quare robuſtus, vel cunctis vel quibuſdam horũ robuſtus eſt. Magnitudinis verò ea virtus eſt, qua in longum, uel profundum, vel in latum plurimis ita præſtas, vt propter magnitudinem motiones corporis non retardētur. Corporis autē certatiua virtus ex magnitudine, robore, velocitateque conſtat. velox nanque robuſtus eſt. Qui eñ poteſt pedes quodam proicere modo, citoque ac longe mouere, curſor eſt. qui premere ac retinere, luctator. qui pulſando pellere, is percuſſor. qui vtriſque, is pancratiaſta. qui omnibus is pentathlus. Senectus vero bona eſt, quæ cùm tarde inuadit, etiam dolores non infert. nam tam qui citò conſenuit, quàm qui tarde, ſed non abſq; dolore, incōmoda vtitur ſenectute. Verùm id & corporis eſt, & fortunæ. nam & qui valetudinarius eſt & nō robuſtus, cùm facilè patiatur ac doleat, vitęque breuioris ſit, non eſt felix. Eſt autē etiã ſine robore ac ſanitate vis quædam alia vitę lõgioris: multi enim abſque virtutib' corporis diu viuunt. ſed impræſentiarum exacta horũ inquiſitio inutilis eſt. Quid autem multorũ ac proborum amicitia ſit, amici definitione oſtendetur. Eſt igitur amicus, qui quæ amico bona fore putat, ea propter ipſum agit amicum: cui ergo multi huiuſmodi, is multorum: cui etiam viri ꝓbi, is proborũ amicus eſt. Secunda vero fortuna eſt, cũ omnia vel plurima vel maxima bona eorũ, quorum ipſa fortuna cauſa eſt, forte eueniãt, atque ꝑmaneãt. Eſt autē fortuna cauſa quorundã artificialium, & multorũ inartificialium: quæ quanquã à natura ſint, poſſunt etiam præter naturam eſſe: vt ſanitatis ars eſt cauſa; pulchritudinis, ac proceritatis natura: & omnino ea bona

Magnitudo. *Certatiua virtus.* *Senectus.* *Amicitia* *Secunda fortuna.*

ſunt

ſunt à fortuna,in quibus inuidia eſt. Verùm eorum quoq; bonorum,quæ præter rationem accidunt,fortuna cauſa eſt.vt ſi cùm cæteri fratres deformes ſint,ſolus formoſus ſit.vel ſi cùm cæteri theſaurũ non viderint,ſolus aſpexerit.vel ſi cũ proximus ſagitta interierit,is ne tactus quidem ſit.vel ſi ſolus nõ venerit,cum ſemper ſolitus:& qui nõ ſolebãt,ſemel tũc venerint,& occiſi ſint. nã hæc omnia fortunatorũ eſſe vñr. De virtute vero animi,qm̃ ad laudes is locus maximè accõmodatur,cum de demonſtratiuo dicemus, tunc determinabimus.De quibus igitur nobis, vel vt futuris,vel præſentibus conijciendũ eſt, ſiue ſuadentibus,ſiue diſſuadentibus,iã aperuimus:contraria enim ſuadentibus,diſſuadentes habent.

De Vtili,ac Bono. *Cap. VI.*

VErũ qm̃ dicenti ſententiam, finis vtilitatis propoſitus eſt,nec de fine, ſed de ijs q̃ ad finẽ ſunt,conſulit,quę ſunt,quæ in rebus gerẽdis cõducũt, quoniamq; vtile bonũ eſt: quaſi elementa quædã de bono ac vtili ſimpliciter ſumẽda ſunt.Sit ergo bonũ,quod ſui ipſius gratia eſt expetendum , & id cuius gratia aliud quiddam appetimus , & quod omnia appetunt, vel quæ ſenſum habent omnia, vel quæ intellectũ haberent aut ſi haberent.Et quicquid intellectus vnicuiq; tribuerit,& quicquid q de ſingulis eſt intellectus tribuit,id vnicuiq; bonũ eſt. & id quod cùm adſit,bene afficitur cui adeſt,ſatisque habet,& ſufficiens per ſeipſum . Præterea quod hæc efficit,aut conſeruat;& id quo hæc cõſequũtur,& quo horum arceantur contraria,& quę corrumpunt.Conſequũtur autem dupliciter:aut ſimul,aut poſtea,vt ad diſcẽdum ſcire,ſed poſtea ſanitatem *Boni ac vtilis elementa.*

ſanitatem vero vita ſimul. Efficiētia vero tripliciter: vt ſanitatis quædam, vt ſanum eſſe: quædā vt cibus: quædam vt exercitatio. nanque plerunque ſanitatem efficit. His ita determinatis, acquiſitiones bonorū, & malorum abiectiones neceſſario bonæ ſunt. has enim, ne malum habeas, ſimul conſequitur: illas vero, vt bonū adipiſcaris, poſtea. Maioris quoque boni pro minore, & minoris mali pro maiore acceptio nam quo minus exceditūr à maiore id illius acquiſitio, hui⁹ abiectio eſt. Virtutes etiam neceſſe eſt bonum eſſe, cùm bene ijs afficiantur qui habent, & effectiuæ atque actiuæ bonorum ſunt. verùm de ſingulis, & quæ, & quales, ſeparatim tractandum. Voluptatem quoq; eſſe bonum conſtat, cùm animalia ipſum ſecundum naturam appetant. quare iucūda ac ſpecioſa bona eſſe neceſſarium eſt. nā & illa voluptatis efficientia ſunt, & ex ſpecioſis quædam delectant, quædam expetibilia per ſeipſa ſunt. Vt vero ſigillatim dicamus, hæc bona eſſe neceſſe eſt: felicitatem quidem, cum per ſeipſam expetibilis ſit, atque ſufficiens: multaque gratia huius appetimus: iuſtitiam, fortitudinem modeſtiam, magnanimitatem, magnificētiam, cæteroſq; huiuſcemodi habitus, qui animi virtutes ſunt. Præterea ſanitatem, formam, & huiuſmodi: corporis nanq; virtutes hæc ſunt, & effectiua multorum: veluti ſanitas, & viuendi, & voluptatis. Idcirco multis quoq; optimum eſſe videtūr, cùm horum duorum, quę præcipua ſunt, cauſa ſit, viuēdi ſcilicet ac voluptatis. Adhæc diuitias. poſſidendi enim hæc virtus eſt, & multorum effectiua. Amicum quoque ac amicitiam. nam amicus expetibile per ſe, ac multorū effectiuum eſt. Item honorem ac gloriam. iucunda

Quæ apud oēs ſint bona.

enim

enim ſunt,& effectiua multorũ, ac vt plurimũ ea vere ineſſe oſtendunt,propter quæ fiunt. Dicendi etiam atque agendi virtutem.nam omnia hæc bonorum effectiua ſunt.Similiter ingeniũ, memoriam,diſcendi facilitatem,mentis pręſtantiam,& quæ huiuſmodi ſunt.bonorũ enim effectiuæ omnes hæ virtutes ſunt. Eodemq; modo ſcientias omnes,ac artes, & viuere ipſum. nam etiam ſi nihil aliud bonum inde ſequeretur, per ſeipſum tamen expetendum eſt.Ad hæc iuſtum ipſum, quoniã pubice cõducit Hæc fermè ſunt quæ apud omnes bona eſſe conſtat. Ea vero de quibus dubitatur,ex ijs bonum eſſe ratiocinabimur· Cuius contrarium malum eſt,& cuius contrarium inimicis conducitrid bonum eſt. Verbi gratia, ſi timidos nos eſſe,hoſtibus maxime cõducit,fortitudo nobis vtiliſſima eſt. & omnino quodinimici optant,aut quo gaudent,huius cõtrarium nobis vtile eſt. vnde illud excogitatum Homero eſt:Profectò Priamus lætabitur. Sũt autem non ſemper hæc,ſed plerunq;bona cùm nihil obſtet interdum vnũ ac idem aduerſarijs & nobis conferre. Vnde & cùm eadem res vtriſque incommoda ſit, dici ſolet, mala cunctis ſimiliter hominibus obeſſe. Item quod modicum eſt, id bonum.nam quod maius eſt quàm oporteat, id malum eſt.Et cuius gratia multos pertulerũt labores, aut multa cõſumpſerunt,iam enim bonum id apparet, ac vt finis & quidem multorũ exiſtimatur.finis vero bonus eſt.Hinc illud Homero dictum eſt: Aſt Priamo gloriam. & illud: Turpeq; diu trahere moram. Prouerbium quoque hinc:In ianua vrceum.Ad hæc, quod multi expetunt,cuiuſq; cauſa bella ſuſcipi vidẽtur.nã quod oẽs expetũt,id bonũ,multi vero,quaſi omnes.

Bona, de quibus dubitamus.

nes apparēt. Item laudabile. nemo enim laudat quod bonū nō eſt. Et quod inimici ac praui laudant. quaſi ei i m oēs iam laudāt. cùm vel illi de quibus male meritus eſt, laudant. Qm̄ enim perſpicue bonū eſt, idcirco plures laudare vñr: velu ti ēt ij praui, quos amici vituperant: & ij boni, quos inimici laudibus ornāt. Quapropter conuitiarū Simonidē Corinthij ſibi putarunt, ꝙ ceci nerit non conqueri de Corinthijs Iliū. Itē ꝙ prudentiū ac bonorū virorum quiſpiā vel fœminarū prętulit, vt Vlyxē Minerua, Helenā Theſeus, Alexandrum Deæ, Achillē Homerus. Ac vniuerſaliter quæcūq; eligibilia ſunt. eligunt enim ac agunt quę dicta ſunt. Et quæ inimicis obſunt, ac amicis proſunt. Itē poſſibilia quę duplicia ſunt, quæ vix fierēt, & q̄ facile. Facilia vero ſunt, quæ vel ſine dolore, vel tempore breui fiunt; difficile enim aut dolore, aut magnitudine temporis definitur. Item ſi vt optant fit. optant autem vt nihil mali, aut bono minus: quod erit, ſi aut celare poſſunt, ne puniantur, aut pœna parua ſit. Item quæ ſua, & quæ nemo, & quæ vltra neceſſarium vſum ſunt. ſic nanque honorem magis conſequuntur. Item quæ ſibi coaptantur, cuiuſmodi ſunt, quæ ſibi ex genere pertinere, aut viribus, conuenire. at quàmuis parua ſint, tamen ſibi deeſſe arbitrātur. nec enim minus hęc agere optāt. Item quæ ad exitum facile perducere putant. poſſibilia enim hæc, ſicuti facilia. Ad exitū autem commode perduci putātur, quæ omnes, aut plures, aut pares, aut minores geſſerunt. Itē quæ amicis grata, & inimicis moleſta. Item quæcunque ij eligunt, quos ſingulares ducunt. Item ea quorū vſum habent & ad quæ apti natura ſunt: hæc enim facilius ſe geſturos omnes arbitrātur.

Quæ bona poſſibilia.

Item

Item quæ nemo improbus.hæc enim laudantur magis.Itē quæ cupiunt. nam hæc & iucunda & meliora uidentur.Itē ea unuſquiſq;,quibus maxime afficitur:ut bellicoſus uictoria, ambitioſus honore,auarus pecunia: eodemq; modo cæteri. De bono igitur ac vtili ex ijs faciunda fides eſt.

De maiore,ac minore Bono. *Cap. VII.*

VErùm qm̃ ſæpenumero quid utile ſit cõcedentes, quid magis conferat quærunt: de maiore nunc bono ac magis utili dicendũ uidetur. Sit igitur excedens quidem, qđ tantũ,& amplius.Exceſſum uero,quod ineſt.Et maius qdē,& plus ſemper ad minus. Magnũ uero,ac paruũ,& multum ac paucum, ad multorũ magnitudinem Magnum igitur excedēs eſt. cui autem deficit,id paruum.Multum quoq; ac paucum,eodem modo Quoniam ergo bonum dicimus,quod non alterius, ſed ſui ipſius gratia eſt expetibile,& quod appetunt omnes, & quod q̃cunque mentem aut prudentiam habēt,expeterent,& efficiens,ac conſeruans uel id ad qđ hæc conſequuntur:id uero cuius gratia.finis eſt:is nãque eſt,gratia cuius cætera: quoniã etiam id ipſi bonum,quod ſic ad ipſum diſpoſitũ eſt: neceſſe eſt plura uno ac paucioribus cõnumeratis maius eſſe bonũ:excedit enim.quod uero ineſt, exceditur.Item ſi maximum à maximo exceditur,ipſa quoq; ab ipſis. quòd ſi ipſa ab ipſis, maximum quoq; à maximo. vt ſi uir maximus maior eſt quàm fœmina maxima,omnino quoq; uiri fœminis maiores:& ſi omnino maiores ſunt fœminis uiri,ut vir quoq; maximus maxima fœmina maior.Exceſſus enim generum, & eorũ quæ in generibus maxima ſunt, proportionabiliter ſe

habent,

babent. Item cùm quippiã ex aliquo ſequitur, & hoc ex illo nõ ſequitur: ſequitur autẽ aut ſimul, aut poſtea, aut poteſtate. nam vſus eius quod ſeq tur in altero eſt. Sequitur autem ſimul, ꝙ ſi ſanus eſt, viuat: ex hoc vero illud nõ ſequitur. ſcire vero ex diſcere poſtea ſequitur. Sed poteſtate ad ſacrilegium furtũ ſequitur. nam qui rem ſacram abſtulit, priuatam quoq; abſtuliſſet. Præterea illa maiora ſunt, quæ eandẽ rem maiorẽ excedũt: cùm neceſſe ſit ipſum quoq; maius excedi. Ad hæc quæ maioris boni efficientia ſunt, ipſa quoque maiora ſunt. id enim erat effectiuũ eſſe maioris. Illud quoq; cuius efficiens maius, eodem modo. nam ſi ſalubre iucundo eligibilius maiuſque bonum, ſanitas voluptate quoque maior. Item quod per ſe expetibile eſt, eo eligibilius eſt quod nõ per ſe: vt vires ſalubribus rebus, cùm hæ nõ ſui gratia, illæ ſui gratia, quæ boni ratio erat, expectantur. Item ſi alterum finis ſit, alterũ nõ: hoc enim alterius gratia eſt, illud ſui: vt exerceri ad ſanitatem ſe habet. Item quod minus alio aut alijs indiget: eſt enim ſufficientius. indiget aũt minus, quod paucioribus aut facilioribꝰ indiget & cùm hoc abſque illo aut non ſit, aut fieri non poſſit, illud verò abſq; hoc fieri poſſit. nam cùm ſufficientibus ſit quod non indiget, maius bonũ videtur. Item ſi vnum principium eſt, alterũ nõ eſt. Et ſi cauſa vnum, alterum non, propter eãdẽ cauſam: nã ſine principio aut cauſa impoſſibile eſt eſſe aut fieri. Cumq; duo principia diuerſorũ ſint: quod à maiore principio eſt, maius eſt, & quod à maiore cauſa ſimiliter: & è conuerſo, duorũ principiorum aut cauſarum, quod maioris principium, aut cauſa, maius eſt. ex dictis itaque patet vtrunq; maius eſſe. Quòd ſi alterum

prin-

principiũ eſt,alterũ non;illud maius videbitur. Et hoc etiam,quod principiũ non eſt.nam finis maius eſt,& tamen principiũ nõ eſt vt accuſan do Leodamas ad Calliſtratum dixit: cum qui cõ ſuluit, magis peccaſſe quàm qui fecerit: quoniã non eſſet factum,niſi conſultũ fuiſſet. Chabrias vero eũ qui geſſit, peccaſſe magis quàm qui cõ-ſuluit. non enim factũ eſſet,niſi fuiſſet qui face ret:huius enim gratia cõſulunt, vt agãt ſcilicet. Præterea quod rarius eſt, eo magis quod abun-dantius,vt aurum ferro inutilius cum ſit ferrũ au ri nanq; maior poſſeſſio, quoniam difficilius in uenitur. Alta vero conſideratione, quod abũdat magis,id maius eſt:quoniam eo in pluribus vti-mur.rarum nanq; à frequẽti exceditur: vnde di-citur aquam eſſe optimam. Et ſummatim difficĩ liora facilioribus,quoniam rariora ſunt. Et faci-liora difficilioribus conſideratione alia, quoniã habeantur cùm volumus. Præterea cuius contra rium maius. Item cuius priuatio maior. Itẽ vir-tus non virtute,& vitium non vitio maius:cùm illa fines ſint,hæc non ſint. Itẽ quorũ opera pul chriora vel deformiora,ipſa quoq; maiora. Item quorũ vitia & virtutes maiores ſunt,eorũ quoq; opera maiora ſunt. ſiquidem ſicut cauſæ princi-piaq; ſe habẽt,ſic & effectus:& ſicut effectus,ſic & cauſæ & principia. Præterea quorum exceſſus eligibilior aut pulchrior,veluti bona oculorum acie vti,eligibilius,quàm olfactu bono:nã & vi-ſus olfactu eligibilior. Et ſimiliter amicorũ eſſe ſtudioſum,pulchrius quàm pecuniarũ.quare ſtu dia quoq; in amicos pecuniarũ ſtudio:&cõtrà re rũ meliorũ exceſſus maiores ſunt,& pulchriorũ pulchriores. Præterea quorũ cupiditas melior aut laudabilior. maiorũ nãq; rerũ maior appetitio

eſt:&

eſt: & propter idipſum meliorū laudabiliorūq; cupiditates laudabiliores melioresq; ſunt. Præterea quorū ſcientiæ pulchriores ſunt, magisq; expetuntur, ipſę quoque res pulchriores ſunt, ſ& magis expetuntur. nam ſicut ſcientia, ſic & ipſa veritas: vnaquæque autem quod ſuum eſt, præcipit. Eadem etiam de cauſa, rerum quæ magis expetuntur, ac pulchriorum ſcientiæ, proportionaliter ſe habēt. Præterea quod cēſerent, aut quod iā decreuerunt prudentes, vel omnes, vel multi, vel plures, vel præſtantes maius eſſe bonum: id neceſſarium eſt aut ſimpliciter ita ſe habere, aut inquantum ſecundum prudentiam iudicarunt. Id autem etiam cum alijs commune eſt: nam & quid, & quantū, & quale ſic ſe habet, vt ſcientia prudentiaque iudicaret. verum id ad bona retulimus: quoniam bonum id definitum eſt, quod vnaquæq; res expeteret, ſi haberet prudentiam. quare patet id eſſe maius, quod ita prudētia iudicat. Itē qđ melioribus aut ſimpliciter ineſt, aut quatenꝰ meliores: vt fortitudo viribus corporis. Præterea ꝙ melior aut ſimpliciter eligeret, aut qua melior, vt iniuriam potius pati, quàm inferre. nam illud iuſtior profectò eligeret. Præterea iucundius, quàm minus iucundum. voluptatem enim omnia inſequuntur, & ipſius iucundi gratia appetūt: his enim bonum ac finis definitur. Iucundius autem, quod à dolore magis abeſt, & quod longiori tempore iucundum eſt, & quod melius eſt minus bono. bonum enim ipſum vel iucundū eſt, vel quod p ſe expetibile eſt. Præterea quorū aut ſibi, aut amicis cauſa eſſe mallet, ea maiora bona: quæcunq; vero minime, ea maiora ſunt mala. Præterea diuturniora ijs quæ minus diuturna ſunt, & ſtabiliora inſtabilioribus.

nam

nam vſus illorum quidem tempore horum vero voluntate ſuperat. nã rei ſtabilis vſus praſto magis eſt cum volueris. Præterea quæcũque a ſimilibus caſibus atque coniugatis conſequuntur: veluti ſi quod fortiter fit, pulchrius ac deligibilius ſit, quàm quod modeſtè: fortitudo quoque pulchrior quàm modeſtia. fortem enim eſſe melius, quàm modeſtũ. Itẽ quod oẽs expetunt, eo quod non omnes: & quod plures, eo quod pauciores. bonũ enim id erat, quod omnes appetunt: quare maius etiam, quod magis appetunt. Et quod inimici litigio expetũt, aut qui iudicãt, aut qui iudicũ ſententiã ſubeunt. nam illud ita eſt, vt omnes dicerent: hoc, vt qui potiuntur, & qui ſciunt. Et interdum ẽt quo participant oẽs, id maius. vituperabile nanq; eſt, ſi non participes. Interdũ vero quo aũt nemo, aut pauci. idem. n. rarius. Pręterea quæ laudabiliora ſunt: pulchriora enim. Et quorũ maiora ſunt pretia, ipſa quoq; ſimiliter. nã pretium veluti dignitas quædã eſt. Et quorũ iactura maior. Pręterea quæ ijs maiora ſunt, quę aut certè maiora ſunt, aut videntur; hæc cùm in partes diuidũtur, multo maiora videntur: pluriũ enim apparet exceſſus. Quare poeta quoq; perſuaſiſſe Meleagro ait, vxorẽ vt in præliũ exiret, enumerantẽ q̃d accidant vrbe capta hominibus mala. ſternuntur populi, ignis concremat vrbẽ hoſtilis, trahuntur ab hoſtibus liberi, & arctius ſuccinctæ mulieres. Præterea ſuppoſitio & exaggeratio, vt apud Epicharmum partim eadem de cauſa qua diuiſio: magnum. n. oſtẽdit exceſſum exaggeratio: partim quoniam principium atque cauſa, rerum magnarum videtur. Verũ quoniã id maius eſt, quod rarius eſt atque difficilius: occaſiones quoque ac ætates, loca, tempora, vires,

maiores res reddunt.nam ſi vltra vires,ſi prę ter ætatem,ſi præter cæteros,ſi ſic,vel hìc,vel tũc: pulchritudinis,aut bonitatis,aut iuſtitiæ,vel oppoſitorũ magnitudinẽ habebit. Vnde elogium „ quoque in eum qui Olympia vicit: Habẽs prius „ in humeris aſperã aſillam, ex Argis piſces adfe- „ rebam. Hinc Iphicrates quoq; ſeipſum laudabat dicens,ex quibus ea fuerunt. Præterea quod ex ſeipſo eſt,vt Epictetus ait:difficilis.n.quare poeta quoque dicit per ſe ipſum didiciſſe. Præterea rei magnæ pars maxima,veluti Pericles in funebri ait oratione: Ita ciuitatem iuuentute ablata deformẽ,vt annus,ſi ver ab eo remoueretur Præterea quæ in maiore inopia neceſſitateq; requiruntur,veluti quæ in ſenectute ac morbo. Prętere a de duobus,quod fini propius eſt. Præterea quod ipsũ,& ſimpliciter. Præterea poſſibile melius quàm impoſſibile,cum illud in ipſo ſit,hoc non ſit.Præterea quæ in fine vitæ. finis nanque magis ſunt ea quę prope finem.Pręterea quę ad veritatem pertinent,magis quàm quæ ad opinionem. Definitur autem id quod ad opinionẽ ſit, hoc pacto:quod ab eo non eligeretur, qui id occultum fore putaret.vnde accipere quàm facere beneficium eligibilius eſſe videtur. illud enim vel ſi nemo ſciat te accepiſſe, profecto eliges: hoc,ſi occultũ futurum eſt te contuliſſe, non videris electurus. Pręterea ea quę magis eſſe,quàm uideri uolunt:ad ueritatẽ enim magis. quapropter iuſtitiam quoque aiunt paruum quid eſſe, quoniam eligibilius videri, quàm eſſe:at ſanum eſſe,non ita. Inſuper quod ad plura vtile; veluti ad viuendum,& ad bene uiuendum,& ad agendum honeſta,& ad voluptatem.quapropter diuitiæ ac bona valetudo maxima eſſe uidentur: cũ

omnia

omnia hæc poſſideant. Ad hæc quod cũ ſit abſque dolore, voluptatem etiam affert. vno enim plura meliora. quare cùm & uoluptas & indolẽtia bona ſint, duo in vnum compoſita totũ maius efficiunt. Itẽ quæ cùm adſint nõ latẽt, quàm quæ latent ad ueritatẽ. n. illa tendunt ita maius eſt bonum, diuitem eſſe, quàm videri. Præterea quod charum eſt, & alijs ſolum, aliis non ſolum. quocirca nõ pari iactura luſci quis oculũ eruet, & eius qui duos habet. charum. n. & vnicum luſcus amiſit. Ex quibus igitur tam ſuadẽdo quàm diſſuadendo fidem facimus, ferè dictum eſt.

Pernoſcendas eſſe rerum publicarum ſpecies, ac ciuitatum mores ad bene conſulendum. Quot & quæ ſint ciuitatum ſpecies. Cap. VIII.

CÆterùm ad perſuadendum beneq; conſulendũ illud eſt omniũ maximum atq; firmiſſimum, vt rerumpublicarũ ſpecies oẽs pernoſcamus, & qui mores, quæ leges, quæ commoda vnicuiq; ſint, diſtinguamus. Cũctis. n. vtilitas perſuadet: vtile autem eſt, quod ciuitatem conſeruat & tutatur. Ad hæc principantium ſententia rata eſt: principantes vero diſtinctione ciuitatum diſtribuuntur: tot enim ſunt principantes, quot ciuitates. Quare cum quatuor ciuitates ſint, populi, paucorum, optimatum, vnius: quod principatur ac iudicat, vel pars aliqua horum, vel uniuerſum erit. Populus igitur eſt ciuitas, in qua ſorte magiſtratus declaratur. Paucorũ vero poteſtas, in qua cenſu. Optimatũ aũt, in qua qui diſciplina excellunt, ij principãtur. Appello autem diſciplinam, quæ legibus poſita eſt. nã qui legibus ſemper obtemperarunt, ij optimi uidentur, ac in huiuſmodi ciuitate gerẽdarum rerum prin-

Quatuor ciuitatum ſpecies.

principatu potiuntur: à quibus & nomen ciuitas ſortita eſt. Monarchia vero eſt (vt uel nomen ipſum oſtendit) in qua vnus omnium dñs eſt. hęc ordine quodam conſtituta, regnum: inordinata vero, tyrannis appellatur. Cum igitur ea eligantur quæ ad finem ſunt, non oportet vniuſcuiuſque finem ignorare. Popularis ergo ſtatus finis eſt libertas: Paucorum vero, diuitiæ: Optimatũ autem, quæ ad diſciplinã & ad leges pertinent: Tyrannidis vero, cuſtodia. Quare patet ad hos fines vniuſcuiuſque mores & commoda, & quæ legibus conſtituta ſunt, eſſe diuidenda: ſi quidẽ ad hos referentes eligunt. Verùm quoniam non ſolum rationibus, ſed ẽt oratione affecta & morata fidem facimus (credimus.n. eo facilius, quo qualis quidã orator videtur, id eſt ſi vir bonus, ſi beneuolus, aut vtrunq;) non oportebit ciuitatum nos ignorare mores. Probantur.n. vniuſcuiuſque mores, ſi ad ciuitatis mores accommodãtur. ij autem reperiuntur ex ijſdem. Ex voluntate enim ac electione mores aperiuntur: volũtas vero ac electio ad finem refertur. Quæcunq; igitur vel futura, vel præſentia ſuadentibus expetẽda ſunt, & ex quibus de vtili fidem facimus, ad hæc de ciuitatum moribus ac inſtitutis, itemq́ue quibus, & quo pacto inueniemus, quarũ ad præſens opus eſt, dictum eſt. diligentius vero de his in Politicis explanauimus.

De Honeſto ac laudabili, quæ ad Demonſtratiuum genus pertinent. Cap. IX.

NVnc autẽ de uirtute ac uitio, honeſto ac turpi dicamus. laudantes.n. ac uituperantes hæc intendunt. Cõtinget etiã ſi de ijs dicimus, illa ſimul aperire, quibus quales quidem

dem moribus putabimur: quod ſecundo loco fidem facere diximus. ex eiſdem enim & de nobis,& de alijs virtutis opinionem facere poterimus. Verùm quoniam accidit ioco vel ſerio laudare ſæpe non ſolum hominem aut Deum, ſed etiam inanimata,aliorumque animaliũ quodlibet:de iis quoque propoſitiones eodem modo accipiendæ. Quare veluti exempli gratia hæc etiã percurramus. Honeſtum igitur eſt quod cũ propter ſe eligibile ſit, laudabile eſt: aut quod cum bonum ſit,idcirco iucundum eſt, quoniam bonum. Quod ſi ſic eſt,neceſſe eſt virtutem honeſtum eſſe.nam cùm ſit bonum, laudabilis quoque eſt. Eſt autem virtus,vt videtur,vis quędam productiua,aut conſeruatiua rerum bonarum. Item vis benefaciendi multa ac magna, & omnia in omnibus. Huius partes iuſtitia, fortitudo, modeſtia,magnificentia,magnanimitas, liberalitas,manſuetudo,prudentia,ſapientia. Neceſſe autem eſt,ſi quidem virtus benefaciendi vis eſt, maximas eas eſſe virtutes, quæ plurimum alijs conferunt. Quapropter iuſtos ac fortes maximè laudant:cùm alij bello alij etiam in pace utiles hominibus ſint deinde liberales.non enim contendunt de pecunijs: ſed largiuntur eas,quas sũmopere cæteri cupiunt. Iuſtitia igitur eſt virtus, qua ſinguli ſua ſecundùm leges poſſident iniuſti ia eſt,per quam aliena contra leges retinent. Fortitudo eſt,per quam actiui bonarum rerum, vt leges iubent, in periculis ſumus: eſtque legibus adminiſtratiua obtemperatiuaq́;. huius contrarium timor eſt. Liberalitas eſt pecunijs benefactiua,illiberalitas contrarium. Magnanimitas eſt magnorum beneficiorum effectiua virtus. Magnificentia eſt virtus magnitudinis ſumptuũ

Honeſtũ.

Virtur.

Virtutis parte.

effectiua.harum contraria modicitas,& puſillanimitas.Prudentia eſt mentis uirtus, qua de malis ac bonis quæ ad felicitatem pertinent, bene poſſumus conſulere. De uirtute igitur ac uitio uniuerſaliter, & de partibus ſatis in præſentiarū dictum eſt.De cæteris autē non eſt difficile perſpicere. Perſpicuum enim eſt,& uirtutis effectiua,quoniam ad uirtutem, & quæ à uirtute fiūt, laudabilia eſſe. huiuſmodi autem ſunt indicia uirtutis & opera.Quoniam ergo indicia & ſimilia,quæcūq; ſunt boni uiri opera,uel paſſiones, laudabilia ſunt;neceſſe eſt quæcunque fortitudinis opera uel indicia ſunt, aut fortiter geſta ſūt, hæc omnia laudabilia eſſe.Iuſta quoque ſimiliter,& quæ iuſte facta ſunt:ſed paſſiones nequaquam. Nam in hac v na uirtute nō ſemper quod iuſte fit,honeſtum eſt.cum enim damnātur,turpe magis eſt ſi iuſte fit,quàm ſi iniuſte:eodemq; modo in reliquis uirtutibus.Item ea quorū præmium honor eſt,omnia laudabilia ſunt. Et ea magis quorum honor, quàm ea quorū pecunia. Item quæcunque eligibilium non ſui quiſpiam gratia gerit.Et quę ſimpliciter bona ſunt, ut q̄cunque pro patria quiſpiam facit, ſua contemnens.Et quæ natura bona ſunt,& quæ bona ſed non ſibi.nam quæ ſibi,ſui gratia facit. Et quæcunque mortuum magis conſequūtur,quàm uiuum.nam quæ uiuos conſequuntur,ea ſui gratia facere magis uidentur.Itē quæcunq; opera laudis fiunt gratia. nam hæc minus ſui gratia ſunt. Item quæ non ſibi,ſed alijs utilitati ſunt, & benefactoribus magis. iuſtum enim & beneficia, quoniā in alios.Item his oppoſita quibus aut dicentes aut faciētes,aut dicturi,aut facturi erubeſcunt;turpia enim uerecundantur & dicentes & facien-

facientes & facturi. quemadmodum Alcæo dicẽti, Vellem tibi aliquid dicere, ſed pudor impedit: Sappho reſpondit, Si bona laudabiliaq; cupe res, nec lingua aliquid turpe dicere meditateris: nullos oculos pudor retineret. Item ea de quibus trepidant, etiam ſi non timeant. ſic enim his bonis maxime afficiuntur, quę ad gloriam ducunt. Itẽ uirtutes ac opera eorũ qui natura excellunt, laudabiliores: ueluti uiri magis quàm mulieris. & quibus alij magis fruũtur quàm ipſi. quamobrẽ iuſtũ & iuſtitia laudantur. Itẽ inimicos ulciſci potius, quàm reconciliari. nã malũ pro malo reddere iuſtũ eſt. & iuſtũ omne laudabile. Et ad hæc fortis eſt inuictũ eſſe. quare uictoria & honor laudabiliũ ſunt. nã etiam ſi inutilia ſint, eligibilia tamẽ ſunt, & uirtutẽ eximiam oſtendũt. Itẽ memorationes ac monumẽta: & quæ magis, magis: magis autẽ quæ ad defunctũ conſequuntur, & quibus honos maior cõnectitur. Item quæ ſuperuacaneã ſunt: & ſoli inſunt, laudabiliora, digniora enim memoratu. Item non frugifera prædia. liberius nanq; id magis. Singulorũ quoque propria, laudabilia ſunt: & quæcunq; indicia eorum ſunt, q̃ apud eos quibus cũ uiuis, laudantur. ueluti apud Laconas comam nutrire, laudabile eſt. nã quoniam nõ eſt facile ſeruire, aliqđ opus facere crinitum hominẽ, libertatis id apud eos indicium eſt. Item nulla uti arte fabrili. liberum nanq; non uiuere ad alium. Ea quoque accipiẽda ſunt, quę honeſtis propinqua ſunt, tanquã ad laudem uel uituperationem cõferentia: ut ſi moderatum ac mitioris animi, tumidum & inſidiatorẽ appelles, & inſenſatũ frugi: & manſuetum, eum qui dolorem animi nõ ſentit. Et hoc modo à conſequentibus ad optimum ſemper: utputa

iracundum ac furioſum. ſimplicem & arrogantem, magnificum atque honeſtum. Eos quoque qui excedũt, quaſi virtuoſi eſſent: vt ferocē fortē eſſe. prodigum liberalē. nā & pluribus ita videtur: & apparentem ex cauſa poteſt habere rationem. Nam ſi vbi neceſſe non eſt pericula ſuſcipit: multò magis videbitur in re honeſta ac laudabili. & ſi in quolibet profuſus, quanto magis in amicos? virtutis enim eximiæ eſt cunctis benefacere. Oportet etiam apud quos laudamus cōſiderare: ſicut Socrates dicere ſolebat, non eē difficile Athenienſes apud Atheniēſes laudare. Et quod apud ſingulos honori eſt, id oportet affirmare: vt apud Scythas, apud Laconas, apud Philoſophos: ac vniuerſaliter honorabile aſſerere oportet quod honeſtum ſit: ꝓpinqua enim eſſe videntur. Item quæcunque vt cōueniens eſt, veluti ſi maioribus digna, ſi incœptis. ad honeſtatem nanq; ac felicitatem pertinet honoris acceſſio. Aut etiam ſi præter id quod conueniens eſt, ad melius atq; honeſtius: vt ſi quis vtitur ſecũda fortuna, is moderatus ſit: & qui aduerſa, is magnanimus. Aut ſi cum ad maiora conſcendit, frugi tamē magis, ac facilior ſit: quale illud eſt Iphicratis: O quæ ſunt ex quibus. & illius qui deuicit
" Olympia: Qui prius durā ferebam ī humeris. Et
" illud Simonidis, Cuius mulieris pater ac mari-
" tus tyrānorũ fratres fuerant. Verùm quoniā laus
" ex operationibus eſt, virtuoſiq; propriũ electione agere: ita dicendũ, vt oſtendatur electione ipſum geſſiſſe quæ geſſerit. quā ad rem confert vt ſæpius feciſſe demonſtretur. Quare quæ caſu aut fortuna facta ſunt, cōſilio ac iudicio attribuēda. Nā ſi multa ſimiliaq; connectũtur, virtutis atq; iudicij videbũtur eſſe indiciũ. cùm verò laus ſit,

magni-

magnitudinem virtutis oſtendens oratio,opo- tet operationes extollere. laus igitur operũ eſt. Ea verò quæ afferuntur extra, vt fidem faciant dicuntur,vt nobilitas,doctrina. veriſimile nanque eſt bonum eſſe ex bonis,& ſic educatũ eiuſmodi eſſe. Laudamus ergo eos qui ſecerunt:quoniam facta ſigna ſunt habitus. nam etiam eum qui non fecit,laudaremus,ſi talem eſſe crederemus. Beatio vero & felicitatio ipſis quidem eadem his,autem non eadem:ſed vt felicitas virtutem, ſic continet hac felicitatio. Habent autem communem ſpeciem laudis cum deliberatione. nam quæ in admonẽdo diceres,ea dictione orationis commutata laudem conſtituunt. Cùm ergo habeas quę agenda ſint, & qualem quendam eſſe oporteat:hæc quaſi admonendo dicta, verbis cõmutanda tranſponendaque ſunt,vt in admonitione conſilioq; ſic: Nõ oportet ſecunda fortuna cõfidere nimiũ,ſed iis quæ à ſeipſo ſũt. in laude ſic: Nõ ſecunda fortuna,ſed ſeipſo plurimũ confidebat Quas ob res laudando quid admoneas, & conſulendo quid laudes conſidera: & oppoſita neceſſario dictione vtaris, cùm tam prohibens, quàm non prohibens commutaueris. Vtaris aũt & eorũ quæ amplificant pluribus, vt ſi ſolus,ſi primus,aut cũ paucis,aut qđ maxime factum eſt. laudabilia.n.hæc omnia. Præterea,quod ex tempore atque occaſione eſt, quę ſunt præterquam conuenit. Ad hæc, ſi ſępius eandẽ rem geſſit. magnum nanq; id, nec à fortuna,ſed ab eo ipſo profectũ videtur. Si quibus ad virtutẽ inflãmamur, & quibus honoramur: hæc ab eo inuẽta conſtitutaque ſunt. Si primus omniũ laudatus ẽ,ſicut Hippolocho,& Harmodio,ac Ariſtogitoni ĩ foro ſtatuæ primũ poſitæ:

De amplificatione.

& in

& in contrariis ſimiliter. Quòd ſi ex eo ipſo nõ facile adinuenire potes aliis compara: quod Iſocrates ex conſuet dine declamãdi faciebat. Sed oportet illuſtribus cõparere, Amplificat. n. id, maximeq́; laudabile eſt, cùm virtuoſis melior oſtendatur. Cæterũ amplificatio merito in laudes incidit. excellentia. n eſt, & excellere laudabile. quapropter cũ exceſſus ipſe virtutem oſtẽdere videatur: & ſi non illuſtribus, attamẽ aliis comparandum. E generibus igitur omni rationi cõibus amplificatio demonſtrationi accõmodatior. Nã cũ res geſtas quaſi certas accipiãt, reliquum eſt vt magnitudinẽ eis ac ornamentũ afferant. Exẽpla vero deliberatiuis aptiora sũt. ex præteritis. n. futura coniicientes iudicamus. Enthymemata autẽ iudicialibus magis conueniunt. nam quod factum eſt, & cauſam, quare factũ eſt ſuſcipit, & probationẽ patitur, quoniam incertũ eſt. Ex quibus igitur laus ac vituperatio fermè omnis, & ad quæ nã reſpicientes laudare ac vituperare oporteat, & ex qbus cõmẽdationes & opprobia fiãt hæc ſunt. Nam horũ cõtraria non latent: vituperatio. n. ex contrariis eſt.

De Accuſatione, & Defenſione, quæ ad Iudiciale genus pertinent: ac primum de eo quod eſt iniuriam afferre.

Cap. X.

NVnc de accuſatione ac defẽſione, ex quibus & quot ratiocinationes faciũdæ sũt, dicendum videtur. Tria igitur ſumenda ſunt. Primum, quot & quorum gratia iniuriam inferunt. Deinde, quomodo affecti. Tertiũ, quales, & quomodo ſe habentes. Si ergo iniuriã primum definierimus, de reliquis deinceps explicabimus.

bimus. Sit ergo iniuriari, ſpōte præter leges offi cere. Legum autem alia propria, alia cōmunis. Propriam dicimus, qua ciues ſcripta vtuntur: cō munem uero, qua nonnulla etiam ſi ſcripta nō ſunt, apud omnes tamen valere uidentur. Sponte autem facimus, quæcunque ſciētes & nō coa-ƈti facimus. Quæ igitur ſponte facimus, non om nia eligimus: quæ autē eligimus, omnia cogno-ſcimus. nemo.n.ignorat, quæ eligit. Ea verò qui bus officere, ac praua præter leges committere ſtatuunt, improbitas ſunt, & intemperantia. Si enim vitium habeant vnum, aut plura, in quo improbi ſunt, in eo etiam iniuſti: veluti prodi-gus in pecuniis, intemperatus in voluptatibus corporis, mollis in deſidia, timidus in periculis. deſerit.n.periculorum ſocios propter timorem. Ambitioſus etiam propter honores iniuſtus eſt, iracundus propter iram, contentioſus cupidita-te victoriæ, acerbus propter vltionem; ſtultus, quoniam circa bonum & iuſtum decipitur: eo-demque modo cæteri vnuſquiſque in ſuo ſubie-cto. Verùm hæc partim ex iis quæ de virtutibus dicta ſunt, perſpicua ſunt: partim ex iis quæ de affectibus dicentur, patebunt. quare reliquū eſt, vt cuius gratia, quomodoque ſe habētes, & qui-bus iniuriantur, tractemus. Primum ergo diui-dentes dicimus quæ ſunt quæ appetimus, & qua lia ſunt quæ ut fugiamus, iniuriam facere cona mur. Perſpicuum.n.eſt, conſiderandum eſſe ac-cuſatori quot & quæ reo inſunt ex iis quæ om-nes appetunt, qui iniuria cæteros afficiūt. defen ſori autem, quæ & quot eorum nō inſunt. Quæ igitur agunt, alia omnes propter ſeipſos agunt, alia non propter ſeipſos: & iſtorū alia caſu, alia neceſsitate; horum etiam quædam vi, quædam

Quid ſit iniuriari

Quot, & quæ ſint actionum noſtrarū cauſæ.

natura

natura. Quare quæcunque non propter ſeipſos faciunt, aut caſu, aut natura, aut vi faciũt. quæcunque autẽ propter ſeipſos, quorum ſcilicet ipſi cauſa ſunt, alia propter conſuetudinẽ agũt, alia propter appetitũ: & horum quædam appetitu rõali quædã irrationali. nã volũtas appetitus eſt boni cũ ratione. nullus. n. aliquid vult, niſi cum bonum eſſe putauerit. appetitiones vero irrationabiles, ira & cupiditas. Quare quæcunque homines agunt, ſeptem eos de cauſis agere oportet: fortuna, vi, natura, cõſuetudine, ratione, ira, cupiditate. Neque oportet ſecundum ætates aut habitus, aut talia quædã ea quæ aguntur, diſtinguere. Nã ſi accidit vt iracundi, aut cupidi iuuenes ſint, non tamen propter ætatem agunt quæ agunt: ſed propter cupiditatẽ, ac iram. Neque diuites ac pauperes propter diuitias & paupertatẽ: ſed accidit vt pauperes propter egeſtatem pecunias cupiant, diuites verò propter licentiam voluptates non neceſſarias. itaque ij etiam nõ propter diuitias aut egeſtatẽ agunt ſed propter cupiditatem Eodemq; modo iuſti & iniuſti, cæteriq; qui ſecundũ habitus agere dicuntur, propter hæc omnia agent. nã aut propter rationẽ, aut propter affectũ: ſed quidã moribus & affectibus bonis, quidã cõtra. Accidit autem, vt ad hos quidem habitus alia, ad illos verò alia conſequãtur. ſeſ n. n. ſtatim modeſtum propter modeſtiam ipſam tam opiniones quàm cupiditates probæ circa vluptates conſequuntur: at immodeſtũ circa eaſdem ipſas contrariæ. Quapropter huiuſmodi diuiſionibus ſuperſedendum eſt, & conſiderandum quæ quos ſequi ſoleant. Nam ſi albus, aut niger, aut magnus, aut paruus nihil ex eis conſequitur. Sin aũt iuuenis, aut ſenex, aut

iuſtus,

iuſtus, aut iniuſtus, iã inter ſe differunt: & oĩno quæcunque accidentium mores hominum differentes efficiunt; vt ſi quis diuitem ſe, aut inopem putat, & felicẽ, aut infelicem, idipſum uero nonnullam faciet differentiam. ſed de his poſtea: nunc de alijs dicamus. Fortuna igitur fiũt, quæcunq; ita fiunt, ut cũm eorum cauſa indeterminabilis ſit: nec huius gratia, nec ſemp, nec vt plurimũ, nec ordine fiunt. quæ omnia fortunæ ipſius definitione patent Natura fiunt, quæ cauſam & ordinẽ in ſeipſis habẽt. nam aut ſp, aut vt plurimũ ſic eueniunt. nam quæ præter naturam fiunt, ea utrũ ſecundũ quandam naturam an alia cauſa fiant, nõ oportet inquirere: quamuis ẽt fortuna cauſa horum eſſe videatur. Vi aũt quæcunq; per cupiditatẽ ac rõnem per ipſos agẽtes fiunt. Conſuetudine vero, quæcũque ideo faciunt, quoniam ſæpe fecerunt. Ratione aũt, quæ cũm ſint ex bonis iam dictis, cõferreque videantur, vel ut finis, vel ut ad finẽ, propter vtilitatem aguntur. nam quædam intemperantes ẽt agunt vtilia, uerũ non propter vtilitatẽ, ſed propter voluptatem. Ita vero fiunt, quibus vlciſcimur Differunt autem pœna, & ultio. nam pœna, eius qui patitur gratia fit: vltio vero eius qui facit, vt expleatur. verũ ex quibus ira fit, ex ijs quæ de affectibus dicemus, patebit. Cupiditate autẽ agũtur quæcunque iucunda videntur. Verùm & cõſuetudo, & ea in quibus aſſueti ſumus, iucunda ſunt. nam multa ẽt eorum quæ natura iucunda non ſunt, cum voluptate faciũt qui aſſueti ſunt. Quare, vt breuiter dicam, quæcũque propter ſeipſos agunt, omnia vel bona ſunt, vel bona eſſe videntur: & aut iucunda aut videntur iucunda. Verũ quoniam quæ propter ſeipſos agunt, hæc ſponte aguntur

Quæ natura. *Quæ vi.* *Quæ conſuetudine.* *Quæ ratione.* *Quæ ira.* *Quæ cupiditate.*

agunt:non ſponte autem,quæ non propter ſeipſos omnia quæ volentes agunt,bona erunt, vel apparentia bona:& aut iucunda,aut apparentia iucunda. Ponimus autẽ malorum etiã vel apparentium malorũ reiectionẽ,aut minoris pro maiore aſſumptionem in bonorũ numero,cùm eligibilia quodammodo ſint. & ſimiliter doloris, vel apparentis doloris reiectionem,aut minoris pro maiore aſſumptionem in iucundis numeramus. Quare quot & qualia vtilia ſint,aut iucunda,ſumendum eſt. Sed cum de vtilibus,quando de deliberatione tractabamus, ſatis dictum ſit, de iucundis impræſentiarũ agamus. Oportet autem definitiones has ſufficientes putare,ſi ita ſe habent,vt de vnoquoque neque obſcuræ ſint, neque exactæ. Supponatur igitur nobis voluptatem eſſe motum animi quendam & affectionẽ, totam ſimul & ſenſibiliter in naturam proficiſcentem,& dolorem verò contrarium.

Voluptas quid.

De Iucundis. *Cap. XI.*

Quare ſi hoc voluptas ſit,patet id iucundũ eſſe,quod dictã affectionem efficit:triſte verò,ac doloroſum, vel eius corruptiuũ, vel cõtrariæ affectionis effectiuum. Ita iucundum neceſſario eſt tam quod ſm naturam vt plurimum proficiſcitur,ac maximè cùm quæ natura fiunt, iam naturã ſuam & conſuetudinem conſequuta ſunt. Quod n. uſitatum eſt,quaſi iam innatũ eſſet, gignitur nam cũ ſæpe ipſum ipſi ſemper propinquum ſit,& ipſius quidẽ ſemper natura ſit ipſius verò ſæpe cõſuetudo:naturæ conſuetudo ſimilis eſt. Et quod violentũ non eſt,uis enim præter naturam eſt, itaq; triſtis neceſſitas eſt;recteq; dicitur violentum omne natura dolorem efficere. Quare curę,

ſeria, conatus, triſtia ſunt: neceſſitudine. n. ac vi fiunt, niſi qui faciunt, aſſueti ſint. Horum verò contraria iucunda ſunt. idcirco deſidia, iocus, quies, accubationes, ſomnus, in iucundis ſunt: cũ nihil eorũ vi fiat. Præterea cuius cupiditas ineſt, omne iucundum: nam cupiditas iucundi appetitio eſt. Cupiditatum aũt aliæ ſine rõne ſunt, aliæ cũ rõne. Irrationales dico, quas ex nulla cogitatione cupiunt: quales ſunt quæ natura eſſe dicuntur: vt quæ ſunt per corpus, veluti alimenti, ſitis & fames. eſt autem in ſingulis etiam alimenti ſpeciebus cupiditas, & in guſtabilibus, atque venereis, & vniuerſaliter in tangibilibus, & in olfactu odoris, & in auditu, atq; viſu. Rõnales verò, cũ quædam perſuaſi cupiunt. nam multa & expetere, & poſſidere cupiunt cũ audiuerint, ꝑ uaſiq; fuerunt. Verũ quoniam voluptate frui tũ eſt, cũ aliquo ſenſu afficimur, imaginatio quę ſenſus quidã eſt debilis, & recordantem ac ſperantẽ eius rei ſequitur imaginatio, quam recordatur ac ſperat: quoniam igitur hæc ita ſunt, patet voluptates ineſſe recordantibus valde, atque ſperantibus, ſiquidem & ſenſus. Quare neceſſariũ eſt iucunda oĩa vel in ſentiendo pręſentia eſſe, vel in recolendo p̃terita, vel in ſperando futura: ſiquidẽ p̃ſentia ſentimus, præterita meminimus, futura ſperamus. Quæ igitur meminimus, iucunda ſunt, nec ſolum quę cũ aderant, voluptatẽ afferebãt: verũ ẽt nonnulla eorum quæ dolorẽ, ſi poſt illa bonũ ac laudabile quid habeamus. Hinc illud dictum eſt: Iucundum eſt ſeruato meminiſſe periculi. Et illud: Lętatur n. vir » poſt labores, cũ multa tuliſſe, multaq; geſſiſſe » recordetur. Cuius cauſa eſt, quoniã malum etiã » nõ habere, iucundũ eſt. Eorũ autem quæ in ſpe »

unt,

ſunt quæcunq; delectationem aut vtilitatẽ afferre non paruam cùm adſunt, aut ſine dolore iuuare videntur: & omnino quæcũq; cũ adſunt, delectationi ſunt: ea inquam omnia ſperãtibus quoque ac recordantibus, vt plurimum iucunda ſunt. Idcirco iraſci quoque iucundum. Vnde Homerus etiam dixit de ira, quòd defluente melle multò ſit dulcior. nemo. n. illis iraſcitur, quos vlciſci putat impoſſibile. illis etiam qui potentia excedunt, aut non iraſcuntur, aut minus iraſcũtur. Ad hæc ingentes quoque cupiditates voluptas quædam conſequitur. nam cum ſe aſſequutos meminerint, aut ſperent aſſequuturos, voluptate quadam afficiuntur. Veluti qui febricitãt, ſiti oppreſſi, memoriæ habentes ꝙ biberint, ſperantesq́; ſe bibituros, gaudent. Similiter amẽtes cum alloquantur, aut ſcribãt, aut quicquã aliud faciant ad eũ, quem abſentem amant, gaudent, in oĩbus nanq; his quaſi ſentire putant eũ quẽ amant, cùm eius recordentur. Idq́; amoris initium omnibus eſt, ſi nõ ſolũ cũ adeſt lætantur, ſed abſentis ẽt memoriam tenentes amant. Idcirco etiam cũ mœſti ſunt, quoniam nõ adeſt, & in luctu ineſt quædam voluptas: mœror. n in eo eſt, quod non adeſt: voluptas autem, quod recordentur, ac illum quodammodo uideant, & quæ agebat, & qualis erat. Vnde illud dictum eſt,

Sic fatus, flendi cunctis immiſit amorem.

Vlciſci etiam iucundum eſt: nam qđ ſi non aſſequeris triſte: ſi aſſequeris, id iucũdum eſt, & punire delectabile eſt: id n. adipiſci iucundum, cuius fruſtratio eſt triſtis. qui verò iraſcuntur, magnopere dolent non vlti: ſperantes autem gaudent. Vincere quoque iucundum eſt, nec contẽtioſis ſolùm, ſed omnibus. exceſſus nanq; imagina-

natio fit: cuius rei omnes, aut moderatè, aut magis etiam quàm oporteat cupidi ſunt. Verũ quoniam iucundum vincere eſt, ludos etiam omnes qui pugnæ, aut contentionis ſpeciem habent, iucundos eſſe neceſſe eſt (ſæpe nanque in ipſis victoria ineſt) vt teſſeras, aleam, pilam, tabulã, ludos quoq; liberos ſimiliter. nam eorum alij iucundi fiunt ſi quis aſſueſcit: alij ſtatim iucundi, vt venatio, & omnis beſtiarum perſequutio. Vbi enim certatio eſt, ibi uictoria quoque eſt. quapropter forũ diſputationesq; aſſuetis atque potẽtibus iucunda. Honor etiã, atque gloria iucundiſſimorũ eſt. Fit enim vnicuique imaginatio talẽ ſe eſſe, ac virtuoſum, præſertim cum ij aſſerãt quos nõ exiſtimant mentiri, quales domeſtici potius ſunt quàm alieni, deinde familiares ac noti, & ciues quàm peregrini: & qui ſunt, potius quàm futuri: prudentes potius quàm fatui, & multi quàm pauci. hos. n. veraciter prædicare veriſimilius eſt, quàm oppoſitos. Nulla enim cura eſt, vt ab ijs quos quiſpiam nimium deſpicit, veluti à pueris, aut à beſtijs honor, aut gloria conquirat: non inquam ipſius gloriæ, ſed forſan cuiuſdã alterius gratia. Amicus quoque iucundũ eſt: nã & amare iucũdum. nullus enim vinũ amat, qui vino nõ lætatur, Amari etiã iucũdum. imaginatio enim hic quoq; fit bonum ſibi ineſſe, quod qui ſentiunt, omnes cupiunt. Admirationi etiã eſſe iucundum: quoniã & honorari. Aſſentationibus quoque aures præbere: ideo etiã adulator iucundum: nam & admirari & amare videtur. Idem etiam ſæpius agere, iucundũ. conſuetudo nãque iucunda erat. Varietas quoq; ac viciſſitudo iucũda, in naturam enim mutatio fit. Quodcunque autem vno modo ſemper ſe habet, conſtituti ſat q;

fixi habitus ſatietatem generat. vnde dictum eſt, viciſſitudinem rerum omniũ iucundam eſſe. Idcirco etiam quæ interuallo tẽporis magno videntur, iucunda ſunt, tam res, quàm homines. mutatio enim præſentium fit. Et ſimile etiam eſt quod magno tẽporis interuallo interpoſito fit. Diſcere quoq; & admirari iucundum vt plurimũ eſt. in admirãdo enim diſcendi cupiditas ineſt: quare admirabile deſiderabile eſt. in diſcendo autẽ reditus ineſt in naturam. Beneficium etiã tam conferre, quàm accipere, ex iucundis eſt. nã qui recipit, quod cupit adipiſcitur: qui autẽ confert, habet abundatq; ijs quæ vterque appetit. Verùm quoniam bene mereri iucundũ eſt, idcirco ſubuenire quoque propinquis, & manca ſupplere, ſuaue hominibus eſt. Et quoniam diſcere, atque admirari iucundum, neceſſe eſt vt quæ imitatione aſſequuti ſumus, iucunda ſint: vt pingẽdi atq; fingẽdi artes, & Poetica ſimiliter, omneq; quod imitatione fit, etiam ſi iucundũ id nõ ſit, quod imitantur. non. n. illo lætantur, ſed quoniã ratiocinationẽ faciunt, quod hoc illud eſt: quare aliquid diſcere accidit. Euadere quoq; à periculis, tanto iucundius, quanto propius periculo: admirabilia enim omnia hæc ſunt. Et quoniam quod ſecundũ naturã eſt, iucundũ eſt, omniaq; genere inter ſe cõiuncta, ſecundũ naturã coniuncta ſunt; idcirco vt plurimũ, quæ ſimilia ſunt, ac genere coniuncta, iucunda ſunt, vt homo homini, equus equo, adoleſcẽs adoleſcenti. Hinc & prouerbia celebrata ſunt, quod æqualis æqualem delectat: quodq; ſemper à ſimili ſimile amatur, & quod belua beluã cognoſcit: & quod ſemper merula ad merulam: & quæcunque huiuſmodi. Verũ quoniam quod ſimile & eiuſdẽ generis eſt, ſibijpſi iucundũ eſt,

idque maxime vnuſquiſq; ad ſeipſum habet;neceſſe eſt omnes, alios plus, alios minus ſeipſos amare.nam omnia illa vnicuiq; ad ſeipſum maxime inſunt. Quòd ſi omnes ſeipſos amant, ſua quoque vnicuique iucunda eſſe neceſſe: vt opera,orationes. Quare aſſentatorum ut plurimum atq; amatorũ amici ſunt. ambitioſi quoq; ac liberorum amore victi.nam liberi opera ſua ſunt. Mãca quoque ſupplere iucundũ: quoniam opus iam ſuum ſit. Et qm̃ principari iucundiſſimum eſt,ideo ſapientem eſſe iucundum videtur:nam ſapere principantis eſt:ſapientia autẽ multarum ac mirabilium rerum ſcientia eſt. Præterea qm̃ vt plurimum ambitioſi ſunt,neceſſe eſt increpare quoq; alios iucundum eſſe. Itẽ in quo vnuſquiſque ſibi optimus eſſe videtur,in eo verſari: vt Euripides ait,In id adducitur magnã diei partem ei attribuens:vt ipſe ſe ipſo fruatur, cùm ſit optimus. Inſuper cùm ludus ac iocus ex iucũdis ſint:otium quoque omne,ac riſus, & ridicula iucunda neceſſario ſunt,& homines, & verba, & opera.Sed de ridiculis in iis quæ de arte Poetica dicta ſunt,determinatum eſt. Verùm de iucũdis hæc dicta ſint.Dolorem autẽ inferentia,ex contrarijs horum patent. Quorum igitur gratia iniuriantur,hæc ſunt.

Quomodo ſe habentes,& quibus iniuriantur.
Cap. XXII.

NVnc autem quomodo ſe habẽtes,& quibus,exponamus.Ipſi ergo tũ rẽ geri poſſibilẽ arbitrantũ,& ſibi poſſibilẽ,ſiue celerare ſperẽt,ſiue deprehẽſos nõ daturos pœnas. aut daturos quidẽ ſed minus ſibi vel ſuis futurũ ſupplicium quàm emolumentum. Verùm quæ poſſibilia,quæque impoſſibilia videantur,po..e

rius explanabitur: communia enim ſunt oībus Rhetoricæ partibus. Ipſi autem poſſe ſe abſque damno iniuriari arbitrãtur, ſi orationis copiam habeant. ſi actiui ſint. ſi multis in certaminibus experti, ſi amicis abundant, ſi diuites ſunt, aut ipſi maxime, aut ſaltem ſi huiuſmodi ſibi amici, aut miniſtri, aut ſocij ſint. nam hæc propter & celare, & facere & non dare pœnas poſſunt. Præterea, ſi amici ſunt ijs qui iniuriam perpetiuntur, aut iudicibus nã & amici nec obſeruant iniuriãtes amicos, & reconciliari malunt, quàm accuſare; & iudices ijs gratificãtur quos amant, & aut omnino abſoluunt, aut parui condemnant. Celare autẽ facilius poſſunt, partim qui ad ipſa crimina incõmodi ſunt: vt ſi imbecillus pulſaſſe hominẽ accuſetur, aut inops, aut deformis adulterij. Et quæ in aperto & ante oculos poſita ſunt. nã q̃ nemo putat, nemo ſeruat: & quæ tot & tanta ſunt, vt ea nullus. nã & hæc minime obſeruanť. omnes. n. homines, quibus vſitatiſſimæ iniuriæ ſunt, ab eis cauent, ueluti etiam à morbis qui ſolent inuadere. quo autem nondum aliquis laborauit, ab eo nemo cauet. Partim ij, quibus inimicus nullus eſt, aut plurimi: alij enim celaturos ſe putant, ꝙ non obſeruentur: alij quòd nõ videantur agreſſuri fuiſſe, cùm obſeruẽtur, habentq; defenſionem hanc, ꝙ non fuiſſent agreſſuri partim quos vel mores uel affectio, uel locus cõmodè celant. Partim ij qui ſi celare non potuerint, propellere omnino iudiciũ poſſunt, aut in lõgius prorogare, aut iudices corrumpere. Partim ij, qui ſi pecunia damnabuntur, vel ſolutioni ſuperſedere poſſunt, aut in longius producere, vel ob inopiam nihil habeãt quod perdãt. Partim quibus emolumenta quidẽ aperte adueniunt

niunt vel magna, uel de propinquo: damna vero econtrà, vel occulta, vel parua, uel de longe. Partim quibus maior eſt vtilitas, quàm vt par ſupplicium excogitari queat, quod tyrannis cõſequuta videtur. Partim quibuſcunq; iniuriç lucra quidem ſunt, condemnationes autẽ opprobria ſolũ. Et contrà quibus iniuriæ quidẽ laudi quodãmodo ſunt: vt ſi alicui ſimul cõtigerit parentem vlciſci, uelut Zenoni. Condẽnationes vero, aut exilij aut pecuniæ, aut alterius huiuſmodi: iniuriant em̃ utriq; ij, ſiue hoc, ſiue illo ſe pacto habeant; ſed non ut ijdẽ ipſi ſunt, verũ ut oppoſiti in moribus. Partim qui ſæpe aut celarũt, aut cõdẽnari non ſunt. Itẽ quibus ſæpius aggreſſis parũ ſucceſſit. ſunt n. nonnulli tales in iniuriãdo, quales in re bellica, qui iterũ atq; iterũ pugnas inceptant. Præterea qui uoluptatẽ aut lucrũ ſtatim aſſequuntur, dolorem aut damnum poſtea; qualesincontinentes ſunt. ineſt. n incontinẽtia circa omnia quæ appetuntur. Et cõtrà qui dolorẽ, aut damnũ ſtatim perpetiuntur, uoluptatẽ vero, aut emolumentum poſtea, & tardius. cõtinẽtes. n. ac ſolertiores hæc proſequũtur. Partim q uideri poſſunt vel fortuna, uel neceſſitudine, vel natura, uel cõſuetudine feciſſe, & in ſumma erraſſe, ſed non iniuriatos fuiſſe. Partim, qui ius ſuũ haud naturaliter obtinere pñt. Partĩ q eguerint. ſunt aũt egentes dupliciter: nã aut neceſſarijs, ut inopes; aut ſuperuacaneis, ut diuites. Partim qui prçclari aut infames ſunt: alij qm̃ non uidebuntur, alij qm̃ non magis uidebũtur. Ac ipſi qdẽ ſic ſe habẽtes aggrediuntur. Iniuria uero afficiũt hos, & in his. Primum habentes ea quibus ipſi egeant, uel ut neceſſitatẽ expleãt, uel ut abundent, uel fruantur. Deinde tã lõgè abſentes,

Quibus iniuria fiat.

quàm prope. ab alijs nanque citò auferunt, ab alijs tardius puniuntur: veluti qui Carthaginienſibus furantur. Præterea non obſeruantes, neq; cauentes, ſed credulos. nam omnes hos celare facile. Ad hæc negligētes. nam vlciſci diligētis eſt. Verecūndos etiam: non enim pugnant de lucro. Eos quoque qui affecti à multis iniuria, non curarunt de vltione. nam (vt trito prouerbio dicitur) Myſorum ij præda ſunt. Inſuper eos quos nunquam, & quos ſæpius. vtrique enim incauti: illi ꝙ nunquam, ij quòd non amplius. Item eos qui aduerſis rumoribus vel opprimūtur, vel facile poſſunt opprimi. nā ij, nec volūt, cùm timeāt iudices: nec perſuadere queunt: cuiuſmodi ſunt & quos multi oderunt, & quibus multi inuidēt. Item aduerſus quos cauſam habuerunt vel ex ipſis, vel ex parentibus, vel ex amicis: qui malà aut fecerunt, aut facturi erant vel ſibi, vel parēti bus, vel ijs qui ſibi curæ ſunt, ſicuti ꝓuerbio fertur: Improbitas cauſam quærit. Item amicos, atque inimicos. alios nanque facile, alios iucunde. Item eos qui amicos non habent. Item eos qui nec ad dicendum, nec ad faciendum multum valent. nam ij aut vlciſci negligunt, aut reconciliantur, aut non ad finem vſque proſequuntur. Præterea quibus inutile eſt, dum iudicia & compenſationem expectant, tempus conſumere: quales ſunt aduenæ ac opifices, qui iniuriantes, ſibi paruo abſoluūt, & facile ceſſant. Præterea eos q aut ipſi alijs ſæpe iniuriā intulerunt, aut iniuria talia fecerunt qualia patiuntur. nā id nō vr̄ ferè iniuria, cùm tale quid perpeſſus quiſpiam ſit, quale ipſe eſt ſolitus facere. vt ſi quis cōtumeliari ſolitū verberauerit: vel eos qui male aut fecerunt, aut voluerūt, aut facturi ſunt. nā & volu-

ptatem

ptatem id & laudē habet:nec ferè iniuria eſſe videtur.Item eos quorum iniuria, vel amicis, vel dominis,vel in ſumma quibus ipſi viuunt, grata videtur. Item eos à quibus ſperant veniā ſe conſecuturos. Præterea eos de quibus cōqueſti ſunt,vt Calippus in Dionem fecit. hæc enim ad iniuriandnm accedere videnť Præterea eos quos etiam ſi ipſi dimitterent,ab alijs tamen opprimerentur,quaſi non ſit amplius poſsibile conſiliū adhiberi:vt Æneſidemus ad Gelonem cū ab eo Cotabia oppidum depopulatum fuiſſet, ſcripſiſſe fertur:quod ſcilicet eum vrbē illam depopulaturum paulo præueniſſet. Præterea eos quibus iniuriari potuerūt,iuſte agere multa quaſi facile reſerturi, vt Iaſon Theſſalus dixit,opus eſſe in quibuſdam iniuriari,vt iure quoque multa facere poſsis.Item ea facilius committūt,quæ multi factitant.veniam enim ſe conſecuturos in his putant. Item ea quæ celari vbique commodius poſſunt, qualia ſunt quæ vel citò conſumūtur,vt edulia,vel facile figura,colore,cōplexione immutantur.Vel quæ celari vbique poſſunt. Et quæ facilè portantur,& paruis in locis recondũtur. Itē ea quorū ſimilia multa iniuriās poſſidebat;& quæ perpeſſum dicere pudet: vt vxorum adulteria,contumeliaque ſui,vel liberorū. Et in quibus qui accuſat, litium ſtudioſus videtur,qualia ſunt parua, & in quibus venia dari ſolet.Ac quomodo ſe habentes iniuriantur, & quibus,& quomodo,& cur,hæc ferè ſunt.

De Iniuria,iureq́ factis. *Cap. XIII.*

SEd iniuria,iureque facta oīa diſtinguamus, hinc primū incipiētes.Determinanť itaque iuſta, atque iniuſta primū duabus legibus,

deinde quibus fiunt, dupliciter. Legem autem dico alteram propriam eſſe, alteram communem. Et propriam quidem, quæ ſingulis inter ſe ipſis determinata eſt. & hanc aliã ſcriptã, aliam non. Communem uero quæ ſecundum naturam eſt. eſt enim quoddam natura iuſtum, & iniuſtũ, qđ omnes uaticinantur, etiã ſi nulla inter ſe ſocietas aut pactio ſit, quale Antigõe apud Sophoclẽ dicere uidetur, cùm iuſtũ eſſe aſſerat, ſepulturæ Polynicem tradere. Nõ enim, inquit, nunc aut nudiuſtertius, uerùm ſemper id uiget, nemóque ſcit ex quo ita conſtitutum eſt. Et ut Empedocles dicit de non interficiendis animatis: non enim id apud quoſdam iuſtum, apud quoſdam uero iniuſtum: ſed apud omnes, inquit, legitimũ, ac per æthera latum, terraſque iacentes conſtitutum eſt. Et ut Alcidamas etiam in Meſeniaco dicit. Quibus autem determinata ſunt, dupliciter determinata ſunt. nam aut ad communem ſocietatem, aut ad unum ſupremum ſocietatis agenda, aut non agenda ſpectant: idcirco dupliciter etiam iure ac iniuria facere poſſumus. nam aut unum ac certum, aut ciuitatem lędimus. qui enim adulteratur, aut hominem cædit, certum quendam lædit: qui uero militiam deſerit, ciuitatẽ. Cùm igitur quæ iniuſte fiunt, omnia ita bipartito diſtribuantur, ſi prius quid ſit iniuriã pati repetierimus, cætera dicem⁹. Injuriã pati ergo eſt, cùm à uolentibus iniuſta inferuntur. iniuriari enim, uoluntarium eſſe iam definitum eſt. Verùm quoniam neceſſe eſt eum qui iniuſte patitur lædi, neque ſpõte lædi; læſioneſque ex ijs, quæ iam diximus patent (bona enim & mala prius diuiſa ſunt, uolũtaria etiam dictum eſt ea eſſe, quæ ſcientes faciunt) neceſſe eſt peccata

Iniuriam pati quid.

omnia

omnia vel ad ciuitatem, vel ad priuatos ſpectare:& hæc aut à neſciente, aut à nolente, aut à volente atque ſciente fieri. & horum quædam electione, quędam affectu. Ac de his quidem in tractatu de affectibus explanabitur. quæ vero eligunt, & quomodo ſe habentes, iam explanatum eſt. Verùm quoniam ſæpe concedentes feciſſe, aut intentionem accuſatoris negant, aut id de quo eſt intentio, vt cepiſſe, ſed non furatum fuiſſe: verberatum, ſed non contumeliatum eſſe: fuiſſe vnà, ſed non adulteratum fuiſſe: aut furatum eſſe, ſed non commiſiſſe ſacrilegium: non enim rem diuinam attigiſſe, aut ſuſtuliſſe, ſed non publica: aut colloquutum cum hoſtibus fuiſſe, ſed nō prodidiſſe: propterea oportebit etiam quid furtum ſit, quid contumelia, quid adulterium, determinare: vt ſiue eſſe, ſiue non eſſe iuſt im velimus oſtendere, facere queamus. nam de omnibus his quæſtio eſt, vtrum iniuſtus ſit, & improbus, an non. Eſt enim in electione improbitas, atque iniuria: & huiuſmodi nomina elegiſſe oſtendunt, veluti contumelia, furtum. Nec enim ſi verberauit, ſtatim contumelia affecit: ſed ſi alicuius gratia, vt ſi aut vituperandi alium, aut voluptatis ſuæ. Nec ſi clam accepit, ſtatim furatus eſt: ſed ſi vt alteri damnum, ſibi vtilitatem afferret. ſimiliterque de alijs Quoniam vero duæ iuſtorum atque iniuſtorum partes erant (quædam enim ſcripta, quædam non ſcripta) de ijs quidem de quibus leges ſcribunt, dictum eſt: ea vero quæ ſcripta non ſunt, bipartito diſtribuimus. Nam alia ſunt ꝑ exceſſum virtutis, aut vitij: in quibus vituperationes, honores, infamiæ, donationesq́; ſunt: veluti gratiam habere benemerito, paratū

Duæ iuſtorum atq; iniuſtorū partes.

eſſe

eſſe amicis, cæteraq; huiuſmodi. Alia legũ ſcriptarũ defectus. nam æquum & bonũ iuſtũ eſſe videtur. Aequum autẽ & bonũ eſt, quod præter legẽ ſcriptã iuſtum eſt: idq; accidit partim volentibus, partim inuitis legumlatoribus. inuitis quidem, cùm ſe effugerit: volentibus aũt & cum nequeant determinare, ſed neceſſe ſit vniuerſaliter dicere quod non ita, ſed vt plurimũ. Et cùm determinatio propter infinitatem facilis nõ ſit, vt ſi ferro percuſſit, quanto & quali quodam. tẽpus enim deerit enumerãti. Si ergo de quo determinari non poteſt, de eo lex ferenda eſt, neceſſario ſimpliciter dicendum. Quare, ſi cùm annulatus ſit, manũ extollat, vel percutiat: lege quidem ſcripta reus eſt, & iniuriatus eſt: vere autem non eſt iniuriatus: & id eſt ęquum ac bonum. Si ergo quod dictũ eſt, ęquum ac bonũ eſt, patet ęquum etiam eſſe ne tanti errores fiant, quanti iniuria: nec quæ aduerſa fortuna eueniunt, tãti, quãti errores. Dicuntur autem aduerſa fieri fortuna, quęcunq; cùm præter opinionẽ fiant, nõ fiũt ex prauitate. Errore autẽ cũ nec præter opinionẽ, nec ex prauitate. Iniuria vero cùm nõ pręter opinionẽ, & ex prauitate. nã quę cupiditate fiũt, ex prauitate fiunt. Aequũ etiam eſt rebus humanis ad ignoſcendũ commoueri, & non legem, ſed legis ſcriptorem: ac non verba, ſed ſententiam ſpectare: nec factum, ſed voluntatẽ: nec partem, ſed totum: nec quis nunc, ſed quis ſemper, aut ferè ſemper fuerit, conſiderare, & meminiſſe bonorũ magis quæ in ſe collata ſunt, quàm malorum, & eorum bonorum magis quæ recipit, quàm quæ fecit: & nõ iniquo animo iniuriam ferre: & oratione diſceptare potius velle, quàm re: & in arbitriũ magis, quàm in forum velle deſcẽdere. nam arbiter

biter ad æquũ & bonũ, iudex ad legẽ ſpectat. Et hac de cã arbiter eligitur, vt æquũ & bonũ præualeat. Ac de æquo & bono ſic determinatum ſit.

De maiore ac minore Iniuria.
Cap. XIIII.

INiuria vero maior quæ à maiore proficiſcit iniquitate. Quocirca quæ minima ſunt crimina, maxima interdum videntur: vt Menaloppũ Calliſtratus accuſabat, ꝙ templi cuſtodes decepiſſet, triaq; vaſcula è ſacris minimi ponderis ſuſtuliſſet. Cõtrà vero eſt in ipſa iuſtitia. Hęc autem ita ſunt quoniam viribus excedunt. nam qui ſacra vaſcula parui ponderis furatus eſt, is quauis in re peccabit. Interdum igitur ſic magna iniuria, interdum ex magnitudine dãni æſtimatur, vt illa cui nullum poteſt ſupplicium exęquari, ſed omnis pœna minor inuenitur, & cui remedium afferri non poteſt: acerbum enim, atque inauditum. Et in qua non poteſt qui paſſus eſt, pœnam ſumere: cùm res nullum remedium patiatur. nam vltio atq; pœna remedium eſt. Et ſi qui perpeſſus eſt, turpitudinem ferre nõ potuit: maiore nanq; ſupplicio, qui fecit, dignus eſt. vt Sophocres cùm Euctemonis cauſam ageret, ac ille non ferens cõtumeliã, ſe ipſum interemiſſet: non æſtimare ſe contumeliam minoris inquit, quàm quãti qui paſſus eſt æſtimauit. Et ſi ſolus, aut primus fecit, aut ſi pauci admodũ eo crimine cõtaminati ſunt. Idẽ ẽt ſæpius peccare permagnũ. Similiter maxime is peccat, cuius cauſa quęrãtur ac excogitenẽ quæ ꝓhibeant, vt ſupplicia, & cruciatus: ſicut ij ꝑ quos carcer exędificatus eſt. Et apud Argiuos pecunia is multatur, ꝓpter quẽ lex poſita eſt. Maius etiã eſt, quod beluarũ

magis

magis eſt: & quod ex præmeditatione magis: & quod qui audiunt, timent magis, quàm miſereantur. Amplificantia vero illa ſunt, ꝙ multa iuſta euertit, aut cõtempſit iuſiurandum datã dexteram, hoſpitiũ, fidẽ, affinitates. multorũ nãq; criminum exaggeratio fit. At hac nõ parum ibi peccare, vbi puniũtur iniuſti: quod falſi teſtes faciunt. vbi enim non peccabunt, qui vel apud iudices peccãt? Præterea ea maiora, in qbus turpitudo maior. Summa ẽt iniuria, ſi eum lędit, q de ſe bene meritus eſt. plura nãq; peccat, ꝙ nõ bene facit, & ꝙ male. Is etiã vituperãdus, qui iuſtitiam ſecundũ leges ſcriptas ſolummodo ſeruat. melior enim qui nõ coact⁹ iuſtus eſt, ſcripta vero coacti ſeruant, ſed non coacti minime. Alio etiam modo qui præter ſcripta facit. nam qui ea committit, quæ leges prohibent, & de quibus ſupplicia ſunt; is ea multò magis committet, de quibus nullum ſupplicium eſt. De iniuria igitur maiore vel minore dictum ſit.

De inartificiali Fide. *Cap. XV.*

DE fide autẽ quę inartificialis dicitur, deinceps dicẽdũ: propria enim iudicialiũ cauſarũ. Sunt igitur quæ fidẽ huiuſmodi faciũt, quinq; numero: leges, teſtes, pacta, qõnes, iuſiurãdũ. Primũ autẽ de legibus, quo pacto ſuadẽti & diſſuadẽti, & accuſanti & defendenti vtẽdum ſit, dicamus. Patet ergo, ſi lex ſcripta aduerſus nos ſit, cõi tunc lege vtendum eſſe, & æquo ac bono tanquam iuſtioribus: & ꝙ optima ſententia vti hoc eſt, ne vtaris ſcriptis in omnibus: & ꝙ æquum & bonũ idẽ permaneat ſemper, & nunquã immutetur, ſed nec communis lex, cùm ſecundum naturam ſit: ius vero ſcriptũ ſæpius,

De legibus.

Vnde

Vnde dictum eſt in Antigone Sophoclis, feciſſe ſe præter Creontis legẽ:ſed non præter illã non ſcriptã.nõ enim nũc,aut nudiuſtertius, ſed ſemper.hanc ergo ego nõ curabam hominis, verùm nullius legẽ.Et quod iuſtum,verũ quid eſt atq; vtile:ſed non id quod videtur.quare quæ ſcripta eſt,lex non eſt,cum legis opus non faciat. Et ꝙ iudex quaſi argent atq; auri cognitor eſt,vt vere iuſtũ ab adulterato diſcernat. Et ꝙ melioris eſt viri,non ſcriptis potius quàm ſcriptis vti, & in eis permanere.Et ſi alij,q̃ probetur legi, aut ſibi ipſi cõtraria eſt:veluti ſi altera eſſe iubeat firma quæcũq; inter ſe pacti ſunt, cũ altera vetet ne aduerſus leges pangant. Et ſi ambigua,vt vertere,inſpicereq; liceat,quã ad partẽ iuſtũ,ad quã vtile accõmodabitur.: ac ita demum ipſa vti. Et ſi res,de quib⁹ lex lata eſt,nõ ſimiliter ſe habeãt, lex autem ita: tunc vero id pſũm ſignificandũ eſt,oſtendendumq; ſibiipſi eam repugnare Sin vero lex ſcripta rebus cõueniat, tunc optima ſententia dicendũ nõ eſſe legem poſitam, vt præter leges iudices, ſed ne ignorando quod leges uolunt,peieres. Et ꝙ nemo eligit quod ſimpliciter bonum eſt,ſed omnes quod ſibi. Et ꝙ non differat,uel nullas eſſe leges,uel nõ uti.Et quòd etiam in morbis non cõferat aduerſus medicũ cauillari, quamuis nõ tantum medici error offi ciat, quantum ſi obaudire principibus aſſueſcimus. Et quòd probatæ leges id maxime uetãt,ne quis ſe legibus prudẽtiorem uelit oſtendere. Ac de legibus quidem ſic determinatum ſit. Teſtes autem,alij ueteres,alij iuniores. Et horum cũ alijs periculum commune eſt,alij omninò extra periculum ſunt. Veteres igitur dico poetas,cæteroſque claros, quorum ſententiæ approbantur, ſicuti

De Teſtibus.

ſicuti Homero teſte de Salamine Athenienſes vſi ſunt. Tenedij quoq; nuper aduerſus Sigiēſes Periandro Corinthio, & Leophrō in Critiam Solonis vſus eſt elegijs, vt oſtenderet iam ex priſcis temporibus domum eius impudicam fuiſſe. Nō enim ſcrip ſiſſet Solon, Flauo Critię dicendū mihi eſt, vt patri auſcultet. Hi ergo teſtes de præteritis ſunt de futuris vero oraculorum etiam interpretes: vt Themiſtocles, quòd muri lignei nauali vtendum eſſe pugna moneant. Præterea prouerbium quoq; (vt dictum eſt) teſtimonium quoddam eſt: veluti ſi quis cùm conſulat ſenē non eſſe in amicitia ſuſcipiendum, prouerbium huic atteſtari dicat, quo fertur, Nunquam beneficiū in ſenem collocandum. Cùm vero liberos cum parentibus interficiendos, Fatuus, qui patre cæſo, liberis pepercit. Iuniorum etiam qui clari ſunt, ſententiæ litigantibus cōferunt, ſicuti Eubulus in iudicio Platonicum quiddam aduerſus Chareta protulit, quod Plato in Archibium dixit, increuiſſe iam propter illum in ciuitate, vt prauos ſe omnes eſſe fateantur. Et quibuſcūq; commune periculum eſt, ſi mentiri viderentur. Verū ij de huiuſmodi ſolummodo teſtes ſunt, factū ne ſit, an non, & vtrum ſit, an nō: de qualitate vero minime: vtputa, ſi iuſtum, ſit an iniuſtū: vtile, an inutile. Priſci autem etiam de qualitate. nam cū corrumpi non poſſint, fide digniſſimi ſunt. Qui ergo teſtes non habet, ijs præſidijs vtetur, quod ex probabilibus iudicādum ſit. Id enim eſt optima ſententia iudicare, quòd pecunia corrumpi probabilia non poſſint, quòd falſi nunquā teſtimonij crimine accuſentur. Qui autem habet, aduerſus non habentem his vtetur, quòd ad ferendam ſententiam probabilia non ſufficiant: quòd

teſtibus

teſtibus nunquam opus eſſet, ſi ratione res ſatis cognoſci poſſet. Sunt autē teſtimonia vel de nobis, vel de aduerſarijs: & alia de te, alia de moribus. Quare patet teſtimonijs cōferentis inopiam nunquam futuram: erit nanque de re quidē vel pro nobis, vel contra aduerſarios: de moribus autem, de bonitate noſtra, vel de aduerſariorum nequitia. Cætera vero de teſtibus, amicis, aut inimicis, aut neutris, vel probis, uel improbis, uel neutris, ac de quibuſcunq; alijs huiuſmodi teſtium differentijs, ex ijs locis quærēdum, ex quibus enthymemata etiam ipſa manant. De pactis autem is orationis uſus eſt, ut augeas, aut extenues, & uel credibilia uel incredibilia oſtendas, nam ſi pro nòbis ſunt, credibilia & uera: ſin pro aduerſarijs, contrà. Qui ergo probabilia uel contrà oſtendere uult, ea conſiderabit, quæ de teſtibus diximus, nam ex qualitate eorum qui in pactis conſcripti ſunt, aut qui ſeruare ea debēt, credibilia, uel contra ſunt. Cùm uero conceditur pactum ſic interceſſiſſe: ſi pro nobis eſt, amplificatione utendum. Pactum enim lex quædam de particulari eſt, ac leges quidem non approbātur à pactis: pacta uero cùm legitima ſint, à legibus cōprobantur. Et omnino lex ipſa pactum quoddam eſt, quare qui non credit, euertitq; pactum leges euertit. Præterea commutationes rerū ultro ac citro. ſimiliter quæ uoluntaria ſunt, pactis ut plurimum facimus. quare ſi quis pacta infirmat, is uſum hominū inter ſe penitus euertit. Cætera uero hanc ad rem accommodata, facilia intellectu ſunt. Sin autem pro aduerſarijs ſint: primū omnia quæ in legem cōtrariam quiſpiam dicet, accommodari poſſunt. Eſt enim abſurdum, ſi legibus, cum non recte, ſed iniuſte, ac dolo malo

De pactis

latoris poſitas cognouerimus, non ſtabimus: & pactis neceſſario ſtabimus. Deinde ſi iudex iuſti diſtributor eſt, non eſt conſiderandum quod iuſtum eſt, ſed quod iuſtius. Et iuſtum quidem nec deceptione, nec neceſſitate verti poteſt, quoniã innatum ſit: pacta vero & à deceptis, & à coactis fiunt. Ad hæc perſpiciẽdũ, ſi pacta alicui legum vel ſcriptarum, vel nõ ſcriptarum, ſi iuſtis, ſi honeſtis, ac demum ſi alij pacto priori vel poſteriori contradicunt. nam aut priora vera ſunt, & poſteriora falſa: aut recte ſe habẽt poſteriora ſed priora fefellerunt. itaq; altero iſtorum ex re noſtra vtemur. Denique altius inſpiciendum, ſi aliquo modo iudicibus inutilia ſunt: cæteraque huiuſmodi. facilia nanque inuentu ſimiliter ſunt.

De quæſtionibus. Quæſtiones autem teſtimonia quædam ſunt, videnturq; fidem facere, quoniam cogunt: quas non eſt difficile percipere, ac ea quæ hinc inuniri diciq; poſſunt, conſpicere. Nam ſi pro nobis ſunt, amplificatione vtendum eſt, quòd ex teſtimonijs ſola hæc vera ſint. Sin vero aduerſus nos, & pro aduerſarijs, diſſoluemus, quæ vera ſunt, de vniuerſo genere quæſtionum diſſerẽtes. nam qui coguntur, non minus falſa dicũt quàm vera: & tum tolerantes vera occultant, tum falſa dicentes crẽdunt ſe citius euaſuros. Sed oportet hæc exemplis comprobare, quæ ipſis iudicibus non ignorentur. De iureiurando autem quadripartito diſtribuere poſſumus. Nam aut offert, & ſuſcipit, aut neutrũ, aut alterutrum: ideſt, aut offert, ſed non ſuſcipit: aut ſuſcipit, ſed non offert. Præterea de ijs ipſis aliter ſi iam iuratum eſt, & ſic vel ab hoc, vel ab illo. Non offerre igitur ſe dicet, quoniam homines cùm ab eis pecunia petitur, facile peierant: & quoniam qui iurauit, nõ

De iureiurando.

reddit

reddit:qui non iurauit, eum facilius condemnari putant: & quoniam minus periculum iudicibus cauſam committere, cùm his credat, illi minime. Non ſuſcipit vero, quoniam pro pecunia iuſiurandum eſt. Et cũ ſit melius aliqua de cauſa prauum eſſe, quàm de nulla: iuraſſet profectò ſi prauus eſſet. nam iurando habebit, non iurando non habebit. quare non ne peieret, ſed propter virtutem non ſuſcipit. His conſentaneum illud Xenophanis, non parem eſſe hanc prouocationem impio ad pium, ſed ſimilem, ac ſi tobuſtus ad inferendum ſuſcipiendumque ictum, imbecillem prouocaret. qui ſuſcipit, non aduerſarijs, ſed ſibi ipſi aſſeuerabit. Illud quoque Xenophanis conuertendo, dicet par eſſe ſi impius offerat, & pius ſuſcipiat. Graue eſſe repellere iuratos, cùm iudices eadem de re velit ſententiam ferre. Qui offert, pium affirmabit eſſe, vt Dijs velis committere: præterea non eſſe opus aduerſario alijs iudicibus, cùm ſibiipſi iudicium permittatur. Ad hæc iniquum eſſe inſiurandum repellere, cùm eadem de re alios velit iurare. Quoniam igitur per ſingula quid dicendum ſit, aperuimus, patet etiam in coniunctis: vt ſi ſuſcipit, & nolit offerre: aut ſi offert, & non ſuſcipit: aut ſi offert ſimul & ſuſcipit: aut neutrum. nam cũ hæc ex illis coniungantur, horum etiam rationes ex rationibus illorum coniungi neceſſe eſt. Quòd ſi ab aduerſario quiſpiam deceptus eſt, patet id periurium non eſſe. iniuria enim ex voluntarijs eſt: & periurium iniuria eſt: cuncta vero quæ vi, vel deceptione fiunt, inuoluntaria. Hinc colligitur quid peierare ſit: eſt enim mente, ſed non ore. Quod ſi iam ab aduerſario iuratum ſit, omnia dicemus eum conuertere, qui non ſeruat

Peierare quid.

quæ iurauit. nam idcirco legibus etiam utimur prius iurantes. Et cùm, iudices, dignum putemus, ut uos iudicando ea ſeruetis quæ iurastis, ipſi non ſeruabimus? cæteraque huiuſmodi, quæ amplificando quiſpiam dicet. Verùm de comprobatione inartificiali tot dicta ſint.

*

FINIS.

ARISTO-

ARISTOTELIS ARTIS RHETORICAE,

Liber Secundus.

SVMMA LIBRI.

De hominum Affectibus: ætatum, ac fortunæ Moribus. De Poſſibili ac Impoſſibili, Amplificatione & Attenuatione, cunctis orationibus communibus. De probationum generibus, Exemplo ſcilicet ac Enthymemate: eoq; tum uero, tum apparenti: ac eiuſdem ſolutionibus. De ſententia item, tanquam ipſius parte.

Quòd auditores afficiendi ſunt.
Caput I.

EX quibus igitur ſuadere ac diſſuadere, uituperare ac laudare, accuſare ac defendere oporteat, & quę ad faciendam in eis fidem opiniones & propoſitiones conducunt, hæc ſũt. de his .n. & ex his, vt ſeorſum de vnoquoq; genere orationis tractemus, enthymemata ducũtur. Verùm quoniã iudicij cauſa Rhetorica eſt: nam & in deliberationibus iudicant, & in foro iudicium eſt: neceſſe eſt non ſolum dare operam

vt ratio fide digna, demonſtratiuaque ſit: ſed vt ipſe quoque, ac iudex, qualis quidam efficiatur. Nã id in conſilijs præcipuè deinde & in iudicijs ad fidem faciendam plurimum pertinet. vt qualis quidam videatur, qui dicit, puteturque ab auditoribus affectus quodammodo erga ipſos eſſe. ad hęc, vt & ipſi auditores affecti quodammodo ſint. Verũ conſulenti magis confert, vt ipſe qualis quidam eſſe videatur. Auditoris autẽ affectus litiganti vtilior. non enim eadem iudicibus videntur, cùm diligant, & cùm oderint, nec iratis & quietis: ſed vel omnia diuerſa, vel magnitudine diuerſa. Nam reus aut nullam aut paruam feciſſe iniuriam amanti videtur: cõtra vero ei qui oderit. cupienti autem, ſperantique, ſi quod dicitur futurum, iucundum ſit, & fore, & bonũ fore videtur. contra vero ei videtur qui aſpernatur atque deſperat. Vt igitur dicentes ipſi fide digni videantur, tres cauſæ ſunt. Tria enim ſunt, quæ præter demonſtrationem fidem faciunt, prudentia, virtus, beneuolentia. Nam qui dicunt aut cõſulunt, vel propter hæc omnia, vel propter aliqd horum fallunt. Aut enim propter ſtultitiã non rectè opinantur, aut rectè ſentientes, propter improbitatem non dicunt vt ſentiunt: aut quamuis rectè ſentiant uirtuoſiq; ſint, tamen cũ beneuoli non ſit, facile creduntur ſpõte non optimè cõſulere. Hæc igitur ſunt quare fallũt, & prętere nihil, quare neceſſe eſt, ſi quis omnia hæc videtur habere, fide dignum eſſe apud audiẽtes. Verũ vnde prudentes ac virtuoſi videri poterũt, ex ijs quę de virtutibus dicta ſunt ſumendũ eſt. nam ex eiſdem tàm alium quàm ſeipſum huiuſcemodi quiſpiam efficiet. De beneuolẽtia vero & amore, ac vniuerſaliter de affectibus nunc dicendum

Tria eſſe, quæ præter demonſtrationẽ fidem faciunt.

cendum

cendum. Affectus igitur ſunt, quibus homines, cōmoti differenter iudicāt: quos quidē affectus voluptas aut dolor conſequitur:ut ira miſericordia, timor, cæteraq; huiuſmodi, & ęis oppoſita. Sed oportet quę circa vnumquemq; ſunt, in tria diſtribuere: veluti quæ circa iram, qūo affecti iraſcuntur quibus iraſci ſoleant, qualibus in rebus. nam ſi vnum horum, aut duo, & non omnia habeamus, non erit nobis poſſibile in iram audientes impellere. Similiterq; in alijs. Ac ſicut ī ſuperioribus propoſitiones ipſas conſcripſimus, ſic in his quoque faciemus diſtribuentes, vt diximus.

De Ira. *Cap. II.*

SIt ergo ira apparentis vltionis appetitus cū dolore propter apparētem immerito vel in ſe vel in ſuos contemptū. Quoniā igitur id ira eſt, neceſſe eſt cū quis iraſcitur, cuidā ſemper ex ſingulis iraſci, vt Cleoni. ſed non homini: & quoniā ei vel ſuorū alicui aliquid fecit, vel facturus erat. Et ad oēm iram quandā ſequi voluptatem propter ſpē vltionis. iucūdum. n. eſt ſi quis putat ea ſe conſequuturum, quæ expetit: nemo enim quę ſibi uidētur impoſſibilia, expetit quare iratus poſſibilia ſibi expetit. Itaq; rectè illud de ira dictum eſt, ꝙ defluente melle dulcior in „ virorū pectoribus gliſcit. Cōſequitur. n. voluptas, „ ēt quædam & propter hæc quę diximus, & quoniam in vlciſcendi cogitatione immorātur, quæ imaginatio voluptatē ſimilē ei efficit, quæ in ſomnijs accidit. Quoniam vero cōtēptus eſt actus opinionis in id quod nihil dignum æſtimatur (mala enim & bona, quæque ad ea tendunt, nō paruifacimus, ſed ea nihili pendimus, quæ aut nulla ſunt aut minima) tres contemptus partes erunt, deſpectus, detractio, contumelia. Nam & *Ira quid.*

Ee 3 deſpi-

deſpiciens contemnit. quæ enim nihili ducunt, hæc deſpiciunt. contemnunt autē rei digna nullius. Et qui detrahit, contēnere videtur. eſt enim detractio, cū alicuius uoluntati quiſpiā impedimento eſt, non vt ſibi quicquā, ſed ne illi. Quoniā ergo nihil ſibi quærit, ideo contemnit. quod inde patet q̄d ſibi nec obfuturū exiſtimat: (nam ſi putaret, timeret, & non contemneret:) nec in re de qua curādum ſit, profuturum. daret enim operam, vt ab eo diligeretur. Et qui contumeliatur, ſimiliter contēnit. Contumelia enim eſt damno atque dolore in ijs afficere, in quibus turpe patienti eſt: nō vt aliud quoddam ſibi fiat, quàm quod factum eſt: ſed vt voluptate afficiatur. qui enim par pari reddunt, non contumeliātur, ſed ulciſcuntur. Eſt autem uoluptatis contumeliantibus cauſa, quòd arbitrentur malefaciendo eis, magis excellere. quapropter iuuenes & diuites contumeliatores ſunt: longe nanque putant cōtumeliando excellere. Contumeliæ autem vituperatio propria: contemnit enim qui vituperat. nam quod nullius rei dignum eſt, nullius eſt pretij, neq; boni, neq; mali. Propterea iratus Achilles dicit: Nullius exiſtimarunt: meum nanque honorem abſtulit ipſe: ac me priuauit, vt quendam nullius pretij exulē. quaſi hæc propter iraſcatur. Multi enim fieri ſe oportere arbitrātur à minoribus genere, potentia, uirtute, ac omnino in quo multum excellunt, vt diues in pecunijs pauperem ſuperat, & orator in oratione uerborum inopem, & princeps ſubditū, & qui ſe principatu dignum, putat dignum ſeruire. Vnde dictum eſt: Animus autem magnus eſt in regibus diuis. Et illud: Sed iram etiam poſtea ſeruat ut vlciſcatur. moleſte nanque ferunt, quoniam excedunt

cedunt

cedunt Adhæc à quibus oportebat gratiam referri. hi autem ſunt, quibus aut benefecit ipſe, uel ſuorum aliquis, uel propter ipſum, & aut uult, aut iã uoluit. Ex his igitur patet, quomodo ſe habentes iraſcuntur, & quibus, & quas ob res. Nam ipſi quidem, quando dolent. nam qui dolet aliquid expetit, ſiue in oppoſitum quis ſe obijciat: veluti ſitienti ne bibat, ſiue non. Ex oppoſito idem uidetur facere: & ſiue contra faciat quiſpiam, ſiue non adiuuet, ſiue aliud quoddam perturbet: omnibus, cùm ſic ſe habeat, iraſcatur. Quapropter ægrotantes, pauperes, amantes, ſitiẽtes, ac uniuerſaliter cupientes, & non aſſequentes iracũdi ſunt, ac facile incenduntur, primùm quidem ac maxime aduerſus eos qui propter præſentem fortunam ſe cõtemnunt: veluti ęgrotus eos qui propter morbũ, pauper eos qui propter pecuniam, militans eos qui propter militiam, amans eos qui propter amores, ac in cęteris ſimiliter. Præparatur enim quilibet, vt unicuique iraſcatur, à turbatione quæ in ipſo eſt. deinde ſi forte oppoſita expectabat: maiorẽ enim infert dolorem, quod magnum eſt, & præter opinionem. quemadmodum etiam delectat, ſi præter opinionem factum ſit quod optãt. Hinc tempora quoque, ac diſpoſitiones, & ætates patent, quænam aptiores ad iram ſint, & qui facile mobiles ad iram, & quando, & ubi. Et quo in his magis ſunt, eo etiam magis mobiles ſunt. Ipſi ergo ſic ſe habentes, facile mobiles ad iram ſunt. Iraſcuntur autem deridentibus primùm, & ſubſannantibus, atque conuiciãtibus: omnes enim contemnunt. Deinde ijs qui ita officiunt, vt contumeliæ cauſæ facere uideantur. Huiuſmodi autem facta ſunt, quæ neque alicuius rei gratia,

Quopacto ſint diſpoſiti qui iraſcũtur.

Quibus iraſcũtur & quare.

& inutilia ſunt facientibus hæc enim contumeliæ cauſa fieri uidentur. Præterea maledicẽtibus aut uilipendentibus ea quibus ipſi maximè ſtudent: ut qui philoſophia gloriãtur, philoſophiã: qui forma, formã contemnentibus: ac in cæteris ſimiliter. Longe uero magis in his iraſcuntur, ſi ſuſpicati fuerint non eſſe in eis uel penitus, uel non ualde, uel opinione hominum ea in quibus increpãtur. cùm uero uehementer ſibi ea ineſſe putant, non perturbantur. Ad hæc amicis magis quàm inimicis: putant enim oportere magis ab illis ſibi benefieri, quàm non. Et aſſuetis honorare ac multifacere, ſi non ſimiliter erga ipſos ſe habeant. paruipẽdi enim ab his arbitrãtur. Idem faciunt etiam, ſi qui non remunerãt, nec æqualia reddunt. Et oppoſita facientibus, ſi minores ſunt. nam ij omnes contemnere uidẽtur, hi quidem, quaſi minores, illi vero quaſi a minoribus. Et ijs maximè, qui nullius opinionis ſunt, ſi contemnunt. nam & ſuppoſitum eſt iram eſſe, cum quis immerito cõtemnitur. Et par eſt ne à minoribus maiores contemnantur. Amicis autem ſi non bene dicunt aut faciunt: ac multo magis ſi contra uel dicunt, uel faciunt: & ſi non animaduertunt egere ipſos: ſicuti & Plexippus Antiphontis Maleagro. nam cùm quæ nobis curæ ſunt, non latent; contemptus ſignum eſt nõ animaduertere Et ijs qui in aduerſa ſua fortuna geſtiant, aut omnino cõtenti eſſe videantur. nam uel inimicitiarum uel contemptus id ſignũ eſt. Et ijs qui non curãt, ſi dolorem intulerunt: qua de re malorum nuntijs etiam iraſcuntur. Et ijs qui uel audiũt, uel oculis mala eorum cernunt: quippe cùm aut contemnentibus, aut inimicis ſimillimi uideantur. amici.n. cõdolent, ac omnes

qui

qui ſua mala conſiderant, dolent. Præterea iis qui apud hos quandoque contemnũt, apud quos honorari cupiunt, quos admirantur, quibus mirabiles videri cupiunt, quos verentur. & demum apud illos qui eos verentur. apud hos homines ſi quis cõtemnat, ei valde iraſcuntur. Et iis qui eos contemnunt, quibus niſi ſuccurrant, turpe eſt: vt parentes, liberos, vxores, ſubditos. Et ingratis. cõtemnunt. n. qui non agunt vt par eſt. Et illudentibus ſtudia ſua apud ſtudioſos. nempe illuſio ex contemptu proficiſcitur. Et iis qui in cæteros liberales ſint erga ſe non ſunt. contemni. n. videtur, cùm ſolus indignus iudicatus ſit. Ad hæc omnia, obliuio quoque iram efficit, veluti & nominum, quamuis res minima ſit: quippe cùm ipſa quoque ſignum eſſe contemptus videatur. proficiſcitur. n. ex negligẽtia: negligẽtia vero contemptus eſt. Quibus igitur iraſcuntur, qualiterq; ſe habentes, & quas ob res, dictũ eſt. Patet aũt opus eſſe, vt orationes tales orator præparando efficiat, quales ſunt qui ad iraſcendum ſunt apti: aduerſariosq; iis rebus reos, propter quas iraſcuntur, ac tales, quales q̃bus iraſcũtur.

De manſuetudine. *Cap. III.*

Verùm quoniam iraſci & manſuetum eſſe, cõtraria ſunt, & ira manſuetudini contrariũ: dicendũ nunc eſt quomodo ſe habentes mãſueti ſunt, & quibus, & quas ob res. Sit igitur manſuetudo, depreſſio iræ, atq; ſedatio. *Manſuetudo quid.* Si ergo cõtemnẽtibus iraſcuntur, contẽptusque voluntarius eſt: manifeſtũ eſt iis qui nihil horũ faciunt, aut inuiti faciunt, aut huiuſmodi videntur, manſuetos ac mites eſſe, & iis qui cõtra vellent, quàm fecerint: & oĩbus qui in ſeipſos etiã

huiuſmod

huiuſmodi ſunt: cũ nemo ſeipſum contemnere videatur, & iis quos pœnitet, & fatentur. nam quaſi pœnã aſumpſerint, quòd dolent factũ, ceſſant ab ira. Huius ſignũ in punitione ſeruorum ſumere poſſumus. negantes. n. atq; contradicentes multò magis punimus: cùm vero iure ſe puniri fateantur, ceſſamus ab ira. Cuius cauſa eſt, quoniam manifeſta negare, impudentia eſt: impudentia vero cõtentio eſt atq; deſpectus. quare quos valde deſpicimus, eos non veremur. Præterea iis qui humiliter ſe gerunt, neque contradicunt iratis. videntur. n. minores ſe fateri: minores vero metuunt: & metuens nullus contẽnit. Quòd aũt humilitate ira ſedatur, canes quoque oſtendunt, qui ſedentes non mordent. Et iis qui ſtudioſi erga ſtudioſos ſunt. non. n. contemni, ſed multi fieri videntur. Et ijs qui maiora largiti ſunt, & rogantibus atq; deprecantibus. humiliores. n. Et iis qui nec cõtumeliatores, nec ſubſannatores, nec contemptores, aut nullius, aut non bonorũ, aut non taliũ quales ipſi. Vniuerſaliter vero ex contrariis mitigantia conſideranda ſunt. Præterea iis quos timent, & quos verentur. nam quandiu ſic ſe habent, non iraſcuntur. impoſſibile enim eſt timere ſimul atq; iraſci. Ad hæc iis qui ira concitati fecerunt aut nõ iraſcuntur, aut minus iraſcuntur. non enim videntur cõtemptu feciſſe: quippe cum nullus iratus contemnat. eſt. n. contemptus abſque dolore: ira vero non ſine dolore. His etiam qui ipſos verentur. Præterea qui modo ſe contrario habent, quàm qui iraſcuntur, eos patet mites eſſe. veluti in ludo, in ioco, in die feſto, in felicitate, in ſucceſſu, in conſummatione, ac in totum in nõ dolendo, & ĩ laudabili voluptate, ac ſpe honeſta. ĩ

ſuper

ſuper eos, qui iam diu eſt ex quo perturbati fue runt. ſedat enim iram tẽpus. ſedat autem etiam maiorẽ hominis irã, ſumptũ ab alio prius ſupp liciũ. Quocirca recte Philocrates cũ ei quidam dixiſſet, Cur te iratæ plebi Nõ purgas? nondum inquit, opportunum. Quando igitur? cũ alium, inquit, cõdemnatum videro. Manſueſcunt. n. cũ iram in alium effuderint: quod Ergophilo contigit: quem, quãuis magis in eum furerent, quàm in Calliſthenem, quoniã tamẽ pridie Calliſthenem morte damnarant, facile abſoluerunt. Si præterea maiora incõmoda paſſi ſunt qui deliquerunt, quàm irati eos affeciſſent. Quaſi. n. ſupliciũ ſumpſiſſe arbitrãtur. Ad hæc ſi intuliſſe ipſi putant iniuriã, ac ideo nõ iniuria vexari. nõ . n. ex iure facto aut dicto ira proficiſcitur. Cum ergo immerito vexari arbitrãtur (quod ira erat) oratione caſtigandi ſunt, quare vel ſerui ſic caſtigati minus moleſte ferunt, cùm puniãtur. Itẽ ſi ignoraturos putant, ꝙ propter ipſos, atq; pro ijs quæ paſſi ſunt, ut. n ex definitione patet, ira in ſingulos ẽ. Quare recte dictũ eſt à poeta, Vlyſſem die vrbium expugnatorem. quaſi nõ vltus, niſi & à quo, & quamobrem cognouiſſet. Quare nec cæteris qui non ſentiunt, iraſcuntur: nec de functis, quaſi iã extrema paſſi; nec dolituri, nec cognituri ſint, quod irati cupiant. Quapropter probe poeta cũ Achillis iram ſedare vellet, quã in Hectorẽ iam mortuum gerebat, dixit:

Surdam enim terram iratus vexas.

Iam ergo patet, ſi ſedare iram volumus, ex his locis ira dicendum eſſe, vt & auditores huiuſmodi faciamus: & quibus iraſcuntur, eos aut timendos, aut verendos, aut rogatos, aut inuitos feciſſe, aut factum dolentes oſtendamus.

latoris poſitas cognouerimus, non ſtabimus: & pactis neceſſario ſtabimus. Deinde ſi iudex iuſti diſtributor eſt, non eſt conſiderandnm quod iuſtum eſt, ſed quod iuſtius. Et iuſtum quidem nec deceptione, nec neceſſitate verti poteſt, quoniã innatum ſit: pacta vero & à deceptis, & à coactis fiunt. Ad hæc perſpiciēdũ, ſi pacta alicui legum vel ſcriptarum, vel nõ ſcriptarum, ſi iuſtis, ſi honeſtis, ac demum ſi alij pacto priori vel poſteriori contradicunt. nam aut priora vera ſunt, & poſteriora falſa: aut recte ſe habēt poſteriora ſed priora fefellerunt. itaq; altero iſtorum ex re noſtra vtemur. Denique altius inſpiciendum, ſi ali quo modo iudicibus inutilia ſunt cæteraque hu iuſmodi. facilia nanque inuentu ſimiliter ſunt.

De quæſtionibus. Quæſtiones autem teſtimonia quædam ſunt, videnturq; fidem facere, quoniam cogunt: quas non eſt difficile percipere, ac ea quæ hinc inuniri dicique poſſunt, conſpicere. Nam ſi pro nobis ſunt, amplificatione vtendum eſt, quòd ex teſtimonijs ſola hæc vera ſint. Sin vero aduerſus nos, & pro aduerſarijs, diſſoluemus, quæ vera ſunt, de vniuerſo genere quæſtionum diſſerētes. nam qui coguntur, non minus falſa dicũt quàm vera: & tum tolerantes vera occultant, tum falſa dicentes crêdunt ſe citius euaſuros. Sed oportet hæc exemplis comprobare, quæ ipſis iudicibus non ignorentur.

De iureiurando. De iureiurando autem quadripartito diſtribuere poſſumus. Nam aut offert, & ſuſcipit, aut neutrũ, aut alterutrum: ideſt, aut offert, ſed non ſuſcipit: aut ſuſcipit, ſed non offert. Præterea de ijs ipſis aliter ſi iam iuratum eſt, & ſic vel ab hoc, vel ab illo. Non offerre igitur ſe dicet, quoniam homines cùm ab eis pecunia petitur, facile peierant: & quoniam qui iurauit, nõ

reddit:qui non iurauit, eum facilius condemna ri putant: & quoniam minus periculum iudicibus cauſam committere,cùm his credat,illi minime. Non ſuſcipit vero,quoniam pro pecunia iuſiurandum eſt. Et cũ ſit melius aliqua de cauſa prauum eſſe,quàm de nulla: iuraſſet profecto ſi prauus eſſet. nam iurando habebit,non iuran do non habebit. quare non ne peieret, ſed propter virtutem non ſuſcipit. His conſentaneum illud Xenophanis, non parem eſſe hanc prouocationem impio ad pium,ſed ſimilem, ac ſi robuſtus ad inferendum ſuſcipiendumque ictum, imbecillem prouocaret. qui ſuſcipit,non aduerſarijs,ſed ſibi ipſi aſſeuerabit. Illud quoque Xenophanis conuertendo, dicet par eſſe ſi impius offerat,& pius ſuſcipiat. Graue eſſe repellere iuratos,cùm iudices eadem de re velit ſententiam ferre. Qui offert,pium affirmabit eſſe,vt Dijs velis committere: præterea non eſſe opus aduerſario alijs iudicibus, cùm ſibiipſi iudicium permittatur. Ad hæc iniquum eſſe iuſiurandum repellere,cùm eadem de re alios velit iurare. Quoniam igitur per ſingula quid dicendum ſit,aperuimus, patet etiam in coniunctis: vt ſi ſuſcipit, & nolit offerre: aut ſi offert,& non ſuſcipit: aut ſi offert ſimul & ſuſcipit: aut neutrum. nam cũ hæc ex illis coniungantur, horum etiam rationes ex rationibus illorum coniungi neceſſe eſt. Quòd ſi ab aduerſario quiſpiam deceptus eſt, pa tet id periurium non eſſe. iniuria enim ex volun tarijs eſt: & periurium iniuria eſt: cuncta vero quæ vi,vel deceptione fiunt inuoluntaria. Hinc colligitur quid peierare ſit: eſt enim mente, ſed non ore. Quod ſi iam ab aduerſario iuratum ſit, omnia dicemus eum conuertere,qui non ſeruat *Peierare quid.*

quæ iurauit. nam idcirco legibus etiam utimur prius iurantes. Et cùm, iudices, dignum putemus, ut uos iudicando ea ſeruetis quæ iuraſtis, ipſi non ſeruabimus? cæteraque huiuſmodi, quæ amplificando quiſpiam dicet. Verùm de comprobatione inartificiali tot dicta ſint.

*

FINIS.

ARISTO-

ARISTOTELIS ARTIS RHETORICAE,

Liber Secundus.

SVMMA LIBRI.

De hominum Affectibus: ætatum, ac fortunæ Moribus. De Poſſibili ac Impoſſibili, Amplificatione & Attenuatione, cunctis orationibus communibus. De probationum generibus, Exemplo ſcilicet ac Enthymemate: eoq; tum uero, tum apparenti: ac eiuſdem ſolutionibus. De ſententia item, tanquam ipſius parte.

Quòd auditores afficiendi ſunt.
Caput I.

EX quibus igitur ſuadere ac diſſuadere, uituperare ac laudare, accuſare ac defendere oporteat, & quę ad faciendam in eis fidem opiniones & propoſitiones conducunt, hæc sũt. de his.n.& ex his, vt ſeorſum de vnoquoq; genere orationis tractemus, enthymemata ducũtur. Verùm quoniã iudicij cauſa Rhetorica eſt: nam & in deliberationibus iudicant, & in foro iudicium eſt: neceſſe eſt non ſolum dare operam

vt ratio fide digna, demonſtratiuaque ſit: ſed vt ipſe quoque, ac iudex, qualis quidam efficiatur. Na id in conſilijs præcipuè deinde & in iudicijs ad fidem faciendam plurimum pertinet, vt qualis quidam videatur, qui dicit, puteturque ab auditoribus affectus quodammodo erga ipſos eſſe. ad hęc, vt & ipſi auditores affecti quodammodo ſint. Verũ conſulenti magis confert, vt ipſe qualis quidam eſſe videatur. Auditoris autẽ affectus litiganti vtilior. non enim eadem iudicibus videntur, cùm diligant, & cùm oderint, nec iratis & quietis: ſed vel omnia diuerſa, vel magnitudine diuerſa. Nam reus aut nullam aut paruam feciſſe iniuriam amanti videtur: cõtra vero ei qui oderit. cupienti autem, ſperantique, ſi quod dicitur futurum, iucundum ſit, & fore, & bonũ fore videtur. contsa vero ei videtur qui aſpernatur atque deſperat. Vt igitur dicentes ipſi fide digni videantur, tres cauſæ ſunt. Tria enim ſunt, quæ præter demonſtrationem fidem faciunt, prudentia, virtus, beneuolentia. Nam qui dicunt aut cõſulunt, vel propter hæc omnia, vel propter aliqd horum fallunt. Aut enim propter ſtultitiã non rectè opinantur, aut rectè ſentientes, propter improbitatem non dicunt vt ſentiunt: aut quamuis rectè ſentiant uirtuoſique ſint, tamen cũ beneuoli non ſit, facile creduntur ſpõte non optimè cõſulere. Hæc igitur ſunt quare fallũt, & prçterea nihil, quare neceſſe eſt, ſi quis omnia hæc videtur habere, fide dignum eſſe apud audiẽtes. Verũ vnde prudentes ac virtuoſi videri poterũt, ex ijs quę de virtutibus dicta ſunt ſumendũ eſt. nam ex eiſdem tam alium quàm ſeipſum huiuſcemodi quiſpiam efficiet. De beneuolẽtia vero & amore, ac vniuerſaliter de affectibus nunc dicendum

Tria eſſe, quæ præter demonſtrationẽ fidem faciunt.

cendum. Affectus igitur ſunt, quibus homines, cõmoti differenter iudicãt: quos quidẽ affectus voluptas aut dolor conſequitur: ut ira miſericordia, timor, cæteraq; huiuſmodi, & ęis oppoſita. Sed oportet quę circa vnumquemq; ſunt, in tria diſtribuere: veluti quæ circa iram, qũo affecti iraſcuntur quibus iraſci ſoleant, qualibus in rebus. nam ſi vnum horum, aut duo, & non omnia habeamus, non erit nobis poſſibile in iram audientes impellere. Similiterq; in alijs. Ac ſicut ĩ ſuperioribus propoſitiones ipſas conſcripſimus, ſic in his quoque faciemus diſtribuentes, vt diximus.

De Ira. Cap. II.

SIt ergo ira apparentis vltionis appetitus cũ dolore propter apparẽtem immerito vel in ſe vel in ſuos contemptũ. Quoniã igitur id ira eſt, neceſſe eſt cũ quis iraſcitur, cuidã ſemper ex ſingulis iraſci, vt Cleoni, ſed non homini: & quoniã ei vel ſuorũ alicui aliquid fecit, vel factu tus erat. Et ad oẽm iram quandã ſequi voluptatem propter ſpẽ vltionis. iucũdum. n. eſt ſi quis putat ea ſe conſequuturum, quæ expetit. nemo enim quę ſibi uidẽtur impoſſibilia, expetit. quare iratus poſſibilia ſibi expetit. Itaq; rectè illud de ira dictum eſt, ꝙ defluente melle dulcior in „ virorũ pectoribus gliſcit. Cõſequitur. n. voluptas „ ẽt quædam & propter hæc quę diximus, & quoniam in vlciſcendi cogitatione immorãtur, quæ imaginatio voluptatẽ ſimilẽ ei efficit, quæ in ſomnijs accidit. Quoniam vero cõtẽptus eſt actus opinionis in id quod nihil dignum æſtimatur (mala enim & bona, quæque ad ea tendunt, nõ paruifacimus, ſed ea nihili pendimus, quæ aut nulla ſunt aut minima) tres contemptus partes erunt, deſpectus, detractio, contumelia. Nam &

Ira quid.

deſpiciens contemnit. quæ enim nihili ducunt, hæc deſpiciunt: contemnnnt autē rei digna nullius. Et qui detrahit, contēnere videtur. eſt enim detractio, cū alicuius uoluntati quiſpiā impedimento eſt, non vt ſibi quicquā, ſed ne illi. Quoniā ergo nihil ſibi quærit, ideo contemnit. quod inde patet q̄d ſibi nec obfuturū exiſtimat: (nam ſi putaret, timeret, & non contemneret:) nec in re de qua curādum ſit, profuturum: daret enim operam, vt ab eo diligeretur. Et qui contumelia tur, ſimiliter contēnit. Contumelia enim eſt damno atque dolore in ijs afficere, in quibus turpe patienti eſt: nō vt aliud quoddam ſibi fiat, quàm quod factum eſt: ſed vt voluptate afficiatur. qui enim par pari reddunt, non contumeliātur, ſed ulciſcuntur. Eſt autem uoluptatis contumeliantibus cauſa, quòd arbitrentur malefaciendo eis, magis excellere. quapropter iuuenes & diuites contumeliatores ſunt: longe nanque putant cōtumeliando excellere. Contumeliæ autem vituperatio propria. contemnit enim qui vituperat. nam quod nullius rei dignum eſt, nullius eſt pretij, neq; boni, neq; mali. Propterea iratus Achilles dicit: Nullius exiſtimarunt: meum nanque
" honorem abſtulit ipſe: ac me priuauit, vt quen-
" dam nullius pretij exulē. quaſi hæc propter iraſcatur. Multi enim fieri ſe oportere arbitrātur à minoribus genere, potentia, uirtute, ac omnino in quo multum excellunt, vt diues in pecunijs pauperem ſuperat, & orator in oratione uerborum inopem, & princeps ſubditū, & qui ſe prin-
" cipatu dignum, putat dignum ſeruire. Vnde di-
" ctum eſt: Animus autem magnus eſt in regibus
" diuis. Et illud: Sed iram etiam poſtea ſeruat ut
" vlciſcatur. moleſte nanque ferunt, quoniam excedunt

cedunt Adhæc à quibus oportebat gratiam referri. hi autem ſunt, quibus aut benefecit ipſe, uel ſuorum aliquis, uel propter ipſum, & aut uult, aut iã uoluit. Ex his igitur patet, quomodo ſe habentes iraſcuntur, & quibus, & quas ob res. Nam ipſi quidem, quando dolent. nam qui dolet, aliquid expetit, ſiue in oppoſitum quis ſe obijciat: veluti ſitienti ne bibat, ſiue non. Ex oppoſito idem uidetur facere: & ſiue contra faciat quiſpiam, ſiue non adiuuet, ſiue aliud quoddam perturbet: omnibus, cùm ſic ſe habeat, iraſcatur. Quapropter ægrotantes, pauperes, amantes, ſitiẽtes, ac uniuerſaliter cupientes, & non aſſequentes iracũdi ſunt, ac facile incenduntur, primùm quidem ac maxime aduerſus eos qui propter præſentem fortunam ſe cõtemnunt: veluti ęgrotus eos qui propter morbũ, pauper eos qui propter pecuniam, militans eos qui propter militiam, amans eos qui propter amores, ac in cęteris ſimiliter. Præparatur enim quilibet, vt unicuique iraſcatur, à turbatione quæ in ipſo eſt. deinde ſi forte oppoſita expectabat: maiorẽ enim infert dolorem, quod magnum eſt, & præter opinionem. quemadmodum etiam delectat, ſi præter opinionem factum ſit quod optãt. Hinc tempora quoque, ac diſpoſitiones, & ætates patent, quænam aptiores ad iram ſint, & qui facile mobiles ad iram, & quando, & ubi. Et quo in his magis ſunt, eo etiam magis mobiles ſunt. Ipſi ergo ſic ſe habentes, facile mobiles ad iram ſunt. Iraſcuntur autem deridentibus primùm, & ſubſannantibus, atque conuiciãtibus: omnes enim contemnunt. Deinde ijs qui ita officiunt, vt con-

Quopacto ſint diſpoſiti qui iraſcũtur.

Quibus iraſcũtur & quare.

& inutilia ſunt facientibus hæc enim contumeliæ cauſa fieri uidentur. Præterea maledicētibus aut uilipendentibus ea quibus ipſi maximè ſtudent: ut qui philoſophia gloriātur, philoſophiā: qui forma, formā contemnentibus: ac in cæteris ſimiliter. Longe uero magis in his iraſcuntur, ſi ſuſpicati fuerint non eſſe in eis uel penitus, uel non ualde, uel opinione hominum ea in quibus increpātur. cùm uero uehementer ſibi ea ineſſe putant, non perturbantur. Ad hæc amicis magis quàm inimicis: putant enim oportere magis ab illis ſibi benefieri, quàm non. Et aſſuetis honorare ac multifacere, ſi non ſimiliter erga ipſos ſe habeant. paruipēdi enim ab his arbitrātur. Idem faciunt etiam, ſi qui non remunerāt, nec æqualia reddunt. Et oppoſita facientibus, ſi minores ſunt. nam ij omnes contemnere uidētur, hi quidem, quaſi minores, illi vero quaſi a minoribus. Et ijs maximè, qui nullius opinionis ſunt, ſi contemnunt. nam & ſuppoſitum eſt iram eſſe, cum quis immerito cōtemnitur. Et par eſt ne à minoribus maiores contemnantur. Amicis autem ſi non bene dicunt, aut faciunt: ac multo magis ſi contra uel dicunt, uel faciunt: & ſi non animaduertunt egere ipſos: ſicuti & Plexippus Antiphontis Maleagro. nam cùm quæ nobis curæ ſunt, non latent; contemptus ſignum eſt nō animaduertere. Et ijs qui in aduerſa ſua fortuna geſtiant, aut omnino cōtenti eſſe videantur. nam uel inimicitiarum uel contemptus id ſignū eſt. Et ijs qui non curāt, ſi dolorem intulerunt: quade re malorum nuntijs etiam iraſcuntur. Et ijs qui uel audiūt, uel oculis mala eorum cernunt: quippe cùm aut contemnentibus, aut inimicis ſimillimi uideantur. amici. n. cōdolent, ac omnes

qui

qui ſua mala conſiderant,dolent. Præterea iis qui apud hos quandoque contemnũt,apud quos honorari cupiunt,quos admirantur,quibus mirabiles videri cupiunt,quos verentur. & demum apud illos qui eos verentur. apud hos homines ſi quis cõtemnat,ei valde iraſcuntur. Et iis qui eos contemnunt, quibus niſi ſuccurrant , turpe eſt:vt parentes,liberos,vxores,ſubditos. Et ingratis.cõtemnunt.n.qui non agunt vt par eſt. Et illudentibus ſtudia ſua apud ſtudioſos. nempe illuſio ex contemptu proficiſcitur . Et iis qui in cæteros liberales ſint erga ſe non ſunt.contemni.n.videtur,cùm ſolus indignus iudicatus ſit. Ad hæc omnia,obliuio quoque iram efficit,veluti & nominum,quamuis res minima ſit:quippe cùm ipſa quoque ſignum eſſe contemptus videatur.proficiſcitur.n ex negligẽtia : negligẽtia vero contemptus eſt. Quibus igitur iraſcuntur , qualiterq; ſe habentes,& quas ob res, dictũ eſt. Patet aũt opus eſſe,vt orationes tales orator præparando efficiat,quales ſunt qui ad iraſcendum ſunt apti : aduerſarioſq; iis rebus reos , propter quas iraſcuntur,ac tales,quales qbus iraſcũtur.

De manſuetudine. *Cap. III.*

VErùm quoniam iraſci & manſuetum eſſe,cõtraria ſunt,& ira manſuetudini contrariũ:dicendũ nunc eſt quomodo ſe habentes mãſueti ſunt,& quibus,& quas ob res. Sit igitur manſuetudo,depreſſio iræ , atq; ſedatio. *Manſuetudo quid* Si ergo cõtemnẽtibus iraſcuntur, contẽptuſque voluntarius eſt:manifeſtũ eſt iis qui nihil horũ faciunt,aut inuiti faciunt,aut huiuſmodi videntur,manſuetos ac mites eſſe,& iis qui cõtra vellent,quàm fecerint: & oĩbus qui in ſeipſos etiã

huiuſmod

ſuper eos,qui iam diu eſt ex quo perturbati fue runt.ſedat enim iram tēpus.ſedat autem etiam maiorē hominis irā, ſumptū ab alio prius ſuppliciū.Quocirca recte Philocrates cū ei quidam dixiſſet,Cur te iratæ plebi Nō purgas?nondum inquit,opportunum.Quando igitur? cū alium, inquit,cōdemnatum videro.Manſueſcunt.n.cū iram in alium effuderint:quod Ergophilo contigit:quem,quāuis magis in eum furerent,quàm in Calliſthenem, quoniā tamē pridie Calliſthenem morte damnarant,facile abſoluerunt. Si præterea maiora incōmoda paſſi ſunt qui deliquerunt,quàm irati eos affeciſſent.Quaſi.n.ſupplicium ſumpſiſſe arbitrātur. Ad hæc ſi intuliſſe ipſi putant iniuriā,ac ideo nō iniuria vexari.nō .n.ex iure facto aut dicto ira proficiſcitur.Cùm ergo immerito vexari arbitrātur (quod ira erat) oratione caſtigandi ſunt, quare vel ſerui ſic caſtigati minus moleſte ferunt,cùm puniātur.Itē ſi ignoraturos putant,ꝙ propter ipſos, atq; pro ijs quæ paſſi ſunt,ut.n. ex definitione patet, ira in ſingulos ē. Quare recte dictū eſt à poeta,Vlyſſem die vrbium expugnatorem.quaſi nō vltus, niſi & à quo,& quamobrem cognouiſſet. Quare nec cæteris qui non ſentiunt,iraſcuntur: nec defunctis,quaſi iā extrema paſſi;nec dolituri, nec cogniturí ſint,quod irati cupiant. Quapropter probe poeta cū Achillis iram ſedare vellet, quā in Hectorē iam mortuum gerebat,dixit:

Surdam enim terram iratus vexas.

Iam ergo patet,ſi ſedare iram volumus,ex his locis ita dicendum eſſe,vt & auditores huiuſmodi faciamus:& quibus iraſcuntur,eos aut timendos,aut verendos,aut rogatos,aut inuitos feciſſe,aut factum dolentes oſtendamus.

De

De Amicitia, & Amore, & eorum contrarijs.
Cap. IIII.

Amare quid.

QVos autem amant, aut oderunt amicitiã, & amare ipſum prius definiẽtes dicamus. Si igitur amare, velle alicui quæ bona putat, illius, non ſui gratia: eorũque actiuum eſſe inquantum poteſt. Amicus autem eſt, qui amat, & redamatur. itaq; amicos ſe putant, qui ſic ſe adinuicẽ habere putãt. His ita ſuppoſitis, eum qui & in bonis congratulatur, & in dolore condolet, non alia de cauſa niſi illius, amicum eſſe neceſſe eſt: omnes. n. gaudeũt, ſi vt volunt fit. ſi contra, dolent. quare dolores ac voluptates, voluntatis ſignum ſunt. Præterea quibus iã eadẽ bona ac mala ſunt, & qui eiſdẽ amici, & qui eiſdem inimici: nam his eadem velle neceſſe eſt, qui vero eadem ſibi ac alii vult, hac ipſa de cauſa illi amicus eſſe videtur. amant ẽt eos, qui vel benefecerunt aut ipſis, aut iis qui ſibi curæ ſunt: præſertim ſi magna, ſi libenter, ſi tẽporibus huiuſmodi ſuiq; gratia: vel quoſcunque benefaciendi voluntatẽ habere opinantur. Inſuper amicorũ amicos, & amãtes quos ipſi amant, & amatos ab iis qui à ſeipſis amantur, & eiſdem inimicos, & eos qui oderũt quos ipſi odio habent, & inimicos inimicorum. nam his oĩbus eadem eſſe bona & ſibi videntur: quare bona ipſis volunt, qđ erat amici. ad hæc beneficos in pecunia & ſalute. quocirca liberales ac fortes colunt: iuſtos quoque. tales autem eſſe putant eos qui non aliunde viuunt, quales qui ab operando, horumq; qui ab agricultura, aliorum vero opifices maxime. Modeſtos etiam, quoniam nõ iniuſti. Et propterea ẽt non curioſos. Et eos quibus amici eſſe volunt, ſi velle videntur: quales

les ſunt virtute excellũtes,& clari vel apud omnes,vel apud optimos,vel apud eos quos ipſi admiratur,& in iis in quibus ipſos admirãtur. Præterea iucundos in conſuetudine diurna , quales ſunt faciles,& neque peccata redarguentes, neque contentioſi , neq; pertinaces. omnes. n. hi pugnaces ſunt:pugnantes vero non eadem , ſed oppoſita velle videntur. Ad hæc tam illudere quàm ſufferre apti. ad eadem. n. vtriq; tendunt amici,cũ & illudi & illudere apte poſſint . Item eos qui præſentia bona laudant,& ea maxime, quæ ipſi timent amittere. Mundos quoque facie,veſte,tota vita,& nõ exprobrantes nec errores,nec beneficia:vtriq;.n.arguendi cupidi. Itẽ eos qui maleficia obliuiſcũtur , quoniã crimina memoria non teneant,ſed facile reconciliantur nã quales erga cæteros eſſe putamus, tales etiam in nos futuros arbitramur.Itẽ non maledicos,& tam aliorum quàm ſua mala ignorantes, ſed nõ bona.id.n.agere,boni eſt.Præterea non contradicentes iraſcentibus,aut ſtudioſe quicquã agentibus. pugnaces.n.qui ſic faciunt . Et eos qui erga nos ſic affecti ſunt,vt nos admirentur,virtuoſosq; putent,nobiſq; gaudent , ac ita maximè iis in rebus affecti ſunt,in quibus magnopere volumus ſtudioſi,admirationeq; digni,ac iucundi videri. Præterea ſimiles,eademq; profitentes ni ſi turbent,& niſi eadem ex re vitæ ſubſidia cõſequantur.hoc.n.pacto illud fieret.Figulus figulo.Eadẽ etiam cupientes,ſi poſſibilia ſint ſimul ipſos participare,quod ſi non,idẽ Heſiodicũ ſimiliter ſequitur . Eos præterea,erga quos ita ſe habẽt,vt non vereantur,ſi non ea contemnant quæ ad gloriã ptinẽt.Et eos apud quos ea verentur quæ ad veritatem.Et eos apud quos ea verẽ tur,quæ ad veritatẽ.Et eos,apud quos iactabun

di

di ſunt. Et eos, quos æmulatores ſed nõ inuidos habere vellẽt, aut amant, aut illis amic i eſſe, vel lent. Et quibus bona cooperantur, ne ſibi ipſis maiora eueniant mala. Item eos qui abſentes ſimiliter atque præſentes diligũt. quocirca qui in defunctos huiuſmodi ſunt, hos cuncti amant. Et vniuerſaliter ſtudioſos nimium in amicos, neque derelinquentes. nam ex omnibus bonis boni amici ſummopere diliguntur. Et eos qui nihil eis fingunt, neq; diſſimulant, cuiuſmodi ſunt qui vel mala ſua nobis aperiũt: dictũ. n. eſt non vereri homines, ſi apud amicos, quæ ad gloriam. Si ergo qui veretur, non amat: qui non veretur, amanti ſimilis eſt. Præterea non timẽdos, & quibus confidimus, nullus. n. amat, quem metuit Sunt autem amicitiæ ſpecies, ſodalitium, familiaritas, propinquitas, & quæcunq; huiuſmodi. Amicitiam verò efficiunt gratia, & ſi feceris nõ rogatus, & nõ ſignificaris cũ feceris. ſic n. ipſius cã videris, & nõ ob aliud feciſſe. De inimicitia aũt & odiſſe, patet ex cõtrariis eſſe perſpiciendũ. Huius efficientia ſunt, ira, detractio, calumnia Sed ira ex iis eſt quæ ad ſeipſum pertinẽt: inimicitia vero ẽt ſine illis. nam ſi talem eſſe ſuſpicabimur, odimus. Præterea ira ſemper in ſingulos, vt Socratem, Calliam: odium vero ẽt in genera. omnes nanque calumniantem atque furem oderunt, & alterũ tẽpore ſanabile, alterũ non. Ad hæc ira dolorẽ inferre cupit: odium vero affligere potius nam qui iraſcitur, cognoſci vult: hic vero non curat Sunt aũt cũcta quæ dolorẽ faciunt, ſenſibilia, quæ vero maxime vitia ſunt, ea minime ſunt ſenſibilia, veluti iniuſtitia & amentia. non. n. infert dolorem præſentia vitij. Itaque alterum cum dolore eſt, alterũ abſq; dolore.

De inimicitia, & odiſſe. Differre inimicitiam & odium ab ira.

dolore dolet.n. qui iraſcitur:qui odit,nõ dolet. & ille multis modis miſerebitur, hic nullo pacto.nam ille inuicem dolere ipſum vult, cui iraſcitur:hic vero nõ eſſe,quem odit. Ex his igitur patet, ꝙ ſit poſſibile inimicos atque amicos, & cũ ſint oſtendere,& cũ non ſint facere, & cum ſe eẽ ſignificant,diſſoluere,& vel propter iram, vel propter inimicitiam dubios, utram in partẽ velis impellere. Quare autem timeantꝗ, & quæ, quomodoq; habentes,nunc erit manifeſtum.

De Timore, & eius contrario. *Cap. V.*

SIt ergo timor, ex imaginatione futuri mali corruptiui,aut dolorem inferentis, perturbatio quædam,aut dolor.Non.n.cũcta timemus mala:vt ſi erit iniuſtus,aut tardus: ſed quæcũque vel magnos dolores, vel corruptiones adducunt.Et ea quę non longe abſunt, ſed prope videntur, vt iam impendeant. remota nanque nimium,nõ timent.omnes enim ſciunt ſe morituros:verùm quoniam non prope,idcirco non curant. Si ergo id timor eſt,neceſſe eſt ea terribilia timendaq; eſſe,quæcunque ingentes videntur habere vires corrumpendi,aut ita nocendi, vt nocumentum ad ingentem tendat dolorem. Quare ſigna quoque iſtorum timenda: prope nanque oſtẽdunt eſſe quod timetur. id vero periculum eſt.eſt enim periculum, timendæ rei appropinquatio. Talia vero ſunt inimicitia & ira potentiũ quippiam facere.nam cũ nõ lateat uelle ac poſſe ipſos,prope iam ad faciendũ ſunt. Item iniuſtitia vires habens. eo enim quòd velit iniuſtus,iniuſtus eſt. Virtus quoque ſi contumeliis afficitur, viresque habeat.patet.n quòd vult,cũ ſemper improperetur.Poteſt enim nũc & timor potentium quicquam facere. nam in

præpa-

præparatione quoque huiuſmodi homines eſſe neceſſe eſt. At quoniam plures lucro ſeruiunt, timendiq; in periculis ſunt, idcirco in poteſtate alterius eſſe timorem inferre, vt plurimũ natum eſt. quare conſcii quempiam perperam feciſſe, timentur, ne aut dicant, aut deferant. Præterea potentes ſemp iniuriari illis, terribiles qui poſſunt iniuriis affici. homines nanque vt plurimũ cũ poſſint, iniuriantur. Ad hæc qui paſſi iniuriam ſunt, aut pati ſe putant. ſemper. n. opportunitatẽ expectãt. Qui etiam iniuriã intulerũt, ſi vires habeant, terribiles, timentes ne contra referatur: quod terribile ac timendum eſſe ſuppoſitũ erat. Et qui de eiſdẽ certant, cùm vtriſq; ſimul eadem eſſe non poſſunt, hi. n. ſemper pugnant. Et qui à maioribus timentur, ij etiam à minoribus, cũ poſſint minoribus magis quàm maioribus obeſſe. Et quos maiores timent: & q maiores interemunt: & qui minores quàm ipſi ſunt aggrediũtur, eadẽ de cauſa. nam aut iam terribiles, aut cũ creuerint: Præterea ex affectis iniuria, & inimicis ac aduerſariis, non qui acutę iræ ſunt, atque minaces, ſed trãquilli, diſſimulatores, verſuti. latent n. qui prope: quare nunquã timendũ quod procul. Cuncta vero quæ timorẽ inferre poſſunt terribiliora ſunt, ſi cùm errauerint, nõ poſſint corrigi: verũ aut omnino impoſſibilis ſit correctio, aut non in ſe ipſis, ſed in aduerſariis. Item ea in quibus auxilia nõ ſunt, aut non facile ſunt. Ac (vt ſimpliciter dicam) terribilia timendaq; ſunt, quæ cũ in alios fiant, aut immineãt, miſerabilia ſunt. Terribilia igitur, & quæ timemus, hæc ferè maxima sũt. Qũo vero affecti timemus nũc dicamus. Si ergo timor eſt cũ expectatione corruptiuæ paſſionis, manifeſtum

Quomodo affecti timeamus

ſtum eſt neminem timere cum arbitretur nihil ſe paſſurum: nec ea quæ non putat pati: nec eos à quibus nō putat: nec tunc quando non putat. Quare neceſſariū eſt eos timere, q ſe aliquid paſſuros arbitrantur, & ab iis, & hæc tunc. Nō putāt autem uicquā poſſe pati, nec qui ampla in fortuna ſunt: qui idcirco contumeliatores, contemptores ac audaces ſunt. tales vero efficiunt diuitiæ, vires, potentia, amicorū multitudo. Nec qui iam perpeſſos omnia ſe grauia putant, quorum ſpes extincta: veluti qui iam in ſupplicio ſunt: ſed opus eſt ſalutis ſubeſſe ſpē, pro quo perhorreſcunt cuius ſignum. ꝙ timor ad conſulendum inducit. nemo enim de re conſulit, de qua nulla ſpes apparet. Quare opus eſt, quando melius ſit auditores in timorem inducere, tales ipſos reddere, vt credant ſe pati poſſe, cùm & alij maiores paſſi: ſimiles quoque aut parti, aut paſſos oſtēdamus, & ab his à quibus non putabant: & hæc, & tunc cum non putabant. Ac qm̄ patet quid timor ſit, & quid timendū, & quomodo ſe habentes ſinguli timeant. ex his etiam manifeſtum eſt quid confidere ſit, & in quibus homines confidant, & quo pacto fidentes affecti ſunt. Vt enim fiducia timori contrariū eſt, ſic id quo confidimus, ei quod timemus. Quare ſpes eſt ſimul cum imaginatione rerum ſalutarium, ꝙ ꝓpe adſint, cùm terribilia vel non ſint, vel longe abſint. Sūt autem in quibus confidendū eſt, & pericula, cum longe abſunt: & ſecunda, cùm prope adſunt. Correctiones quoq; ſi ſunt, & p̄ſidia, uel multa, vel magna, vel vtrunq;. Item ſi neq; affecerint, neq; affecti iniurijs ſint, ſi aduerſarij oīno non ſint, aut nō habeant potentiam: aut ſi habeant, amici ſint, vel benemeriti de nobis, vel de qbus nos

De confidentia.

benemeriti. Item confert, ſi plures in eiſdē ſunt, aut meliores, aut vtrunq;. Ipſi verò fidētes ſunt, ſi ita ſe habeāt, vt multa geſsiſſe ſe putent: & nō periclitaſſe, ſi ſæpius in pericula deuenerint, & euaſerint. Dupliciter enim impaſsibiles hoīes ſolent fieri, aut quòd experti non ſunt, aut quòd auxilium habeant, veluti in periculis marinis, & qui inexperti tempeſtatem ſunt confidunt de futuris: & qui opitulari ſibi poſſunt, quoniam experti. Præterea ſi non terribile paribus ſit, aut minoribus, & quibus meliores ſe putant. Putant autē ijs ſe meliores quos ipſos vel eorum pares, aut etiam meliores ſuperarunt. Si plura & maiora ſibi ineſſe arbitrantur, quibus cum excedant, timendi ſunt. ea ſunt pecuniæ magnitudo, corporum vires, opes regionis & amicorum, apparatus quoque bellici, aut oēs aut maximi. Si neminem iniurijs affecerunt, aut non multos, aut non tales quales metuerēt. Et vniuerſaliter ſi pij in Deos ſunt: & tam ad cætera quæ Dijs attribuūtur, bene ſe habeant, quàm ad omnia & oracula. nam ira eiuſmodi eſt, vt ea confidere poſſint. non afficere antē iniurijs: ſed affici, iræ effectiuum eſt. Porro Deus iniuria vexatis opitulari creditur. Ad hæc cùm præuenientes, vel nihil ſe paſſuros, vel perfecturos arbitrantur. Vnde de terribilibus, & de iis quibus confidunt, dictum eſt.

Qui ſint fidentes.

De Verecundia, & Inuerecundia. Cap. VI.

Verecundia quid.

Quæ aūt verecundentur, & quæ non, & quos, & quō ſe habentes, hinc planū erit. Sit igitur verecundia, dolor quidā atq; perturbatio ex malis, aut pſentibus, aut pteritis, aut futuris, q̄ infamiā inferāt. Inuerecūdia verò, cōtēptus quidam eorū, atque impaſsibilitas. Si ergo id verecundia eſt, ne

ceſſe eſt in ijs malis erubeſcere, quæ vel ipſis, vel ijs qui ſibi curæ ſunt, dedecori eſſe videntur: qualia ſunt, quæ à vitio proficiſcuntur, vt ſcutum amittere aut fugere, quoniam è metu: negare depoſitum, quoniam ex iniuſtitia Cõmiſceri quibus non oportet, vel vbi non oportet, vel quãdo non oportet; quoniam ex libidine. Præterea lucra ex paruis aſſequi aut à turpibus, aut ab impotẽtibus, veluti à pauperibus, vel defunctis. Vnde prouerbium quoq; illud eſt: Vel mortuo auferre, quoniã ab auaritia & illiberalitate. Ad hæc nõ opitulari pecunia cùm poſsis an min' quàm poſsis, & iuuari ab ijs quibus minor facultas eſt. Et mutuo accipere, cùm petere videaris, & petere cũ exigere, & exigere cùm petere, & laudare vt petas. nec minus his petere, & non conſequi. hæc.n omnia illiberalitatis indicia ſunt: præſentem autem laudare adulationis. Item ſi bona nimis laudes, & praua delenias Ad hæc ſi vehemẽtiùs dolenti condoles, cæteraque huiuſmodi: cuncta enim adulationis ſunt ſigna. Ad hæc ſi labores non feras, quos aut ſeniores, aut qui in delicijs viuunt, aut qui maiore ſunt in poteſtate, ac vniuerſaliter imbecilliores. omnia enim mollicięi hæc ſigna. Præterea ab alio beneficia ſuſcipere; & ſæpius quæ tu benefeceris, exprobrare. hæc enim omnia puſillanimitatis deiectioniſque ſigna ſunt. De ſe quoque multa dicere ac polliceri, & aliena ſua eſſe prædicare: arrogantis enim. Eodemque modo in cæteris morum vitijs, opera, ſigna, comparia. turpia enim ſunt, & effectiua verecundiæ. Ad hæc eorũ eſſe bonorum expertem, de quibus omnes, aut pares omnes, aut plurimi participant. Pares vero dico eiuſdem gentis, ciuitatis, ætatis, propinquitatis,

Quæ verecundentur.

& vniuerſaliter in æqualitate conſtitutos. turpe nanque ſi non participes, veluti de diſciplina, & in tantum ſimiliterq; alijs. quæ omnia maiorē inferunt ignominiam, ſi eorum in cauſa ſis, ſiue præteritorum, ſiue præſentiū, ſiue futuroiū. Patientes autem, aut paſſi, aut paſſuri quæcunq; in ignominiam atque opprobria ducunt, verecundantur: quæ ſunt quæ ad miniſteria pertinēt vel corporis, vel operū turpiū, quæ vituperationem pariunt: & quæ quidē ad libidinem pertinēt, & volentes & inuiti. quæ vero ad vim inuiti. ignauiæ enim timidiatiſque, ſufferre ac perpeti, & non ſe defendere. Quę igitur verecundantur hęc atque alia talia ſunt. Verū quoniam uerecundia imaginatio eſt de ignominia, & de hac ſui gratia, ſed non propter euentus, nemoq; de opinione curat, niſi propter opinantes: eos verecūdari neceſſe eſt, quos multi faciūt. Multi autē faciunt admirantes, & quos admirantur, & quos de ſe admirari vellent, & à quibus honorari cupiunt, & quorum opinionem non contemnunt, mirari de ſe hos volūt. Mirantur autē eos qui, aut bonorum honorabilium quicquam habent, aut earū rerum domini ſunt, quas ipſi vehementer cupiunt, vt amantes ad pares quidē gloriātur, prudentes vero tanquam veraces magnifaciūt, quales ſunt ſenes, aut docti. Verecūdantur præterea tam quæ oculis cernunt, quàm quæ patent. Vnde prouerbiū quoq; fertur. Verecūdia eſt in oculis. Idcirco ſemper affuturos magis verecundantur, & obſeruantes ipſos, quoniam vtriq; pręoculis. Et eos qui eidem turpitudini nō ſunt obnoxij. perſuadent enim ſibi errantes contraria illis videri. Et eos qui non facile ignoſcunt. nō. n. indignamur, cum alij ea faciunt, quæ nos ipſi.

Quos verecundentur.

quare ſi non faciunt,patet,quòd indignãtur. Et eos qui ad multos libẽter efferre ſolent quæ perceperunt:nihil enim intereſt inter nõ videri, & non efferri. Huiuſmodi autẽ ſunt & iniurijs oppreſsi,q̃m obſeruant: & maledici, nam ſi etiam innocentibus,multò magis nocẽtibus. Et eos qui vitam in peccatis aliorũ agere videntur, quales ſunt,qui omnia irridere ſolent,vt Satyrici,& Comœdi. maledici enim,ac libẽter efferentes. Ad hæc,quos nihil vnquam fruſtra rogarunt, quaſi enim admiratione ſui affectos illos putãt. Idcirco eos quoq; qui tunc primũ aliquid rogarunt, verecundantur, quoniam nondum quicquã ab ipſis petierunt: quales ſunt & qui modo volunt amorem alicuius ſibi conciliare. quæ enim optima ſunt,perſpexerunt. Ideo ꝓbe Syracuſanis reſpondit Euripides. Et veteres familiares,*ſi nullius rei conſcij ſunt. Pudet igitur homines non dictarũ ſolũmodo rerũ,ſed etiam ſignorũ: vt nõ ſolũ rem veneream agentes,verum etiam venerea ſigna:nec ſolũ turpiter facientes, ſed dicentes quoq;. Similiter non ſolum prædictos verecundãtur,ſed eis etiam ſignificaturos, vt ſeruos atque amicos eorum. Omnino autem nõ pudet nec eorum,de quibus cõmunis opinio eſt,ꝙ vere non dicant. Vnde neminem beſtiarum puerorumq; pudet,nec notorum hominum nec ignotorum,quãuis non in eiſdem. Sed notorũ in ijs quæ ad veritatẽ pertinere videntur,ignotorũ vero in ijs quæ ad legem. Ipſi aũt ſic affecti erubeſcunt. Primũ ſiquidem tales ad eos ſunt, quales eſſe diximus,quos verecundantur. Erãt autẽ ij, aut quos admirantur,aut qui de ſeipſis admirantur,aut quos vellent de ſe admirari,aut quorum in re aliqua egent, quam non aſſequẽtur ſi erũt

a.l.qui.

Qui vere cundẽtur.

infames,aut illi vel oculis videntes:ſicuti Cydia de Samiorum diuiſione agrorum ad populũ dixit. Rogabat enim Athenienſes, vt circunſtare Græcos omnes fingerent nec quaſi audituros ſolum,verumetiam iam videntes decretum ſuum. Vel ſi prope illi ſunt,vel ſi ſenſuri ſunt. Idcirco cùm in aduerſa fortuna ſunt, nunquam vellent ab ęmulis videri. admirari enim de æmulis ſolent. Præterea cùm res geſtas habeāt, quas cōtaminare videntur,aut ſuas,aut maiorum, ac aliorũ quibus cum nonnulla ſit ipſis neceſſitudo,& omnino pro quibus ipſos puderet: quales ſunt, quos iam ſignificauimus, & qui ab eis inſtituti ſunt,quorũ doctores aut conſiliarij fuerunt,& ſi qui alij huiuſmodi ſunt, quos ſibi honorificos putant. multa enim cùm propter illos pudeat. & faciunt,& non faciunt. Item cùm viſum iri neceſſe ſit,in apertoque verſari,verecundi magis ꝓpter conſcientiam ſunt Hinc poeta quoque Antipho ad ſupplicium à Dyoniſio miſſus, cùm eos vidiſſet,qui ſecum morituri erant,capita velaſſe per portas exeuntes, quid ita faciem, inquit,occultatis?an ne cras quiſpiam horum uos uideat? Ac de pudore quidem hæc. De impudentia verò patet ex contrarijs eſſe inueniendum.

De Gratia. *Cap. VII.*

Gratia quid. GRatiam autem,quib⁹ habēt,& de quib⁹, & qualiter ſe habētes,ſi gratiā qd ſit defi nierimus,manifeſtũ erit Sit igitur gratia, ꝑ quā dicũtur rogāti gratis aliqd facere: nō ꝓ re aliqua,nec vt ſibi quicquā qui faciũt ſubueniāt, ſed ut cui faciũt. Magna vero erit,aut quia rogantes egeant nimiũ, aut qa magna & difficilia rogāt,aut qa in tēporib⁹ huiuſmodi aut qa ſolus, aut quia primus,aut quia maxime. Rogationes

autem appetitiones ſunt: harumq; maxime, quę ſunt cũ dolore aliter facti, quales ſunt cupiditates, vt amores, & in afflictionibus corporis, & in periculis periclitans. n. cupit, ſimiliter & dolẽs. Quas ob res qui in paupertate ac in exilio affuerunt, etiã ſi parua fecerunt, tamen pp petitionis magnitudinem atque tempora grati ſunt: vt ille qui in Lycio fiſcellam dedit. oportet igitur in ijs maxime ſubueniſſe. quod ſi nõ, at in æqualibus, vel maioribus. Quare ſi manifeſtum eſt quãdo, & in quibus gratia ſit, & qualiter habentibus: patet hinc eſſe demonſtrandum alios vel eſſe vel fuiſſe in huiuſmodi inopia & dolore, alios in ea inopia ſuccurriſſe, tale quid facientes. Patet etiã hinc quibus locis tollere gratiam poſſumus, ac non gratificatos oſtendere. Nam aut quoniã ſui cauſa faciunt, aut fecerunt quod gratia nõ erat: aut quoniam forte incidit vt facerent, aut quoniam coacti fecerunt, aut quoniam reddiderũt, non dederunt, ſiue ſciuerunt, ſiue non, vtraque enim modo, quid pro quo. quare nec ſic vlla erit gratia. Conſiderandum autem per prædicamẽta omnia. gratia enim eſt vel quia hoc, vel quia tantum, vel tale, vel quãdo, vel vbi. Signum vero, ſi minus nõ fecit, & ſi inimicis, vel hæc, uel æqualia, vel maiora: patet enim nec iſta noſtri cauſa facta eſſe. Aut ſi praua cognouerit. nemo enim rogare de prauis fatetur. Ac de gratia quidem quo pacto facta, vel non facta eſt, dictum ſit.

De Commiſeratione. Cap. VIII.

QVę vero miſerabilia ſint, & quorũ miſerẽtur, & qualiter ipſi ſe hñtes mõ dicamus. Sit ergo cõmiſeratio dolor quidã ex apparẽte malo corruptiuo, ac doloreſ ĩ ĩferẽte ĩ ñ dignũ pati, qđ ipſe putabit ſe pati, *Cõmiſeratio quid.*

Qui miſerentur. vel ſuorum aliquem:idque ſic,vt propinquũ videatur. Palam enim ſi miſeraturus ſit, eũ huiuſmodi eſſe oportet,vt putare poſſit,aut ſe aut ſuorum aliquem mali quicquam habiturũ, malũq; huiuſmodi, quale definiendo,diximus,aut idẽ, aut ſimile. Quapropter nec omnino perditi miſerentur: nihil enim ſe amplius paſſuros arbitrãtur, vltima iam paſſi. Nec qui ſe felices eſſe credunt; ſed contumeliantur. nã ſi omnia ſibi bona adeſſe opinentur. niſi ſe mali pati poſſe ꝓfecto exiſtimant:cùm id quoque ex bonis ſit. Sic aũt ſe habent,vt ſe poſſe pati putent,qui iã pertulerũt,ac euaſerunt.Senes etiam, tùm quia prudentes ſunt,tũ quia experti,& imbecilliores, ac timidiores.Docti quoque.nam rectè ratiocinantur.Præterea qui parentes habent, aut liberos; aut vxores.ſua enim hæc, & poſſibilia pati propter illa quæ dicta ſunt.Item qui nõ ſunt in fortitudinis affectu,vtputa in ira, vel fiducia.nõ.n. faciũt hi de futuro rationẽ.Similiter qui in contumeliandi affectu non ſunt. nam & hi nihil ſe paſſuros arbitrantur:ſemper ergo inter hos medij. Sed nec rurſus qui valde timent. non enim miſerẽtur qui perterriti sũt, cùm perturbatione propria moueantur. Præterea qui putant probos quoſdam eſſe.nam qui neminem probũ eſſe ducit,omnes malo dignos exiſtimabit. Ac vniuerſaliter cùm ſic ſe habet,vt poſſit talia,vel recordari,aut ſibi, aut ſuis accidiſſe,vel timere futura ſibi,aut ſuis.qualiter igitur ſe habentes miſerentur, dictum eſt.

Miſerabilia q̃ ſint. Miſerabilia verò quæ ſint, patet ex definitione. Sunt enim quęcunque ex ijs quę dolorem inferunt,corruptiua ſunt,& quæcunq; poſſunt interimere Similiter omnia mala, quorum fortuna eſt cauſa,ſi magnitudinẽ habeant.

Sunt

Sunt autem corruptiua,dolorisq́; effectiua,mortes,verbera,corporis afflictiones, ſenectus, morbi, cibi inopia . Mala vero, quorum fortuna eſt cauſa,hæc ſunt : ſi neminem habeas amicũ , aut quàm pauciſſimos : quare diuelli quoq; à ſocijs atq; amicis miſerabile eſt . Præterea turpitudo, imbecillitas,mancum eſſe, & ſi vnde oportebat bonum quippiam contigiſſe , inde malũ acciderit,& ſi ſæpius tale:& ſi cùm iam paſſus ſit , bonum quoddam collatum eſt , vt quæ Diopithi à Rege miſſa ſunt,quę ipſo iã mortuo delata ſunt. Et ſi nullum bonum contigerit: aut ſi contigerit,nulla eius fruitio quod affuit. Miſerabilia igitur hæc atq; huiuſmodi ſunt. Miſerantur aũt notos,niſi valde propinqui atq; ſui ſint. nam erga hos ſic ſe habent,quemadmodum & in ſe ipſos. *Quorum miſerẽtur* Quare Amaſis quoq; cùm ad mortem filius duceretur,non effudit lachrymas,vt fertur:at cùm amicum mendicare aſpexiſſet,effudit . eſt enim hoc miſerabile,illud terribile. Terribile enim aliud à miſerabili eſt, & ipſius commiſerationis expulſiuum,ac ideo aduerſario ſæpius vtile. Prę terea miſerantur cùm terribile appropinquat. Similium quoque miſerentur ſecundum ætates,& morum ſecundum habitus,& dignitatum ſecundum genera. In omnibus enim his ſibi quoq; futurum maxime videtur illud enim oportet vniuerſaliter ſumere , quod quæcunq; ſibi ipſis timent,his,cum in alios fiant, in miſerationẽ impelluntur. Quoniam vero afflictiones tũc miſeſerabiles ſunt,cùm oculis cernuntur : quæ autẽ mille annis antea fuerunt,vel futuræ ſunt , etiã ſi timeant, aut memoriæ habeant , vel omnino non miſerantur,vel nõ ſimiliter:neceſſe eſt,qui motu corporis,voce,veſte,ac vniuerſim actione

ſimu-

ſimulata talia conſequuntur, eos eſſe miſerabiliores efficiunt enim hi, vt ante oculos eſſe malũ videantur, ſiue quaſi futurũ, ſiue quaſi prætéritũ. Ad hæc quæ nuper facta ſunt, aut cito futura, hæc eadẽ de cã miſerabilia ſunt. Signa quoq; ac facta, vt veſtes eorũ qui paſſi sũt, cęteraq; huiuſmodi, & verba cũ iam morerẽtur, ac maxime ſi magno in his temporibus animo fuerunt. Nã hæc omnia quoniam propinquiora videntur, ante oculos calamitates ponunt, ſimulq; indignos fuiſſe oſtendunt, miſerationem mouent.

De Indignatione. *Cap. IX.*

Miſerationi autẽ maxime id opponitur, quod indignari nuncupãt. Dolere nãq; pp res aduerſas quæ indignè illatę ſint, illi quodammodo eſt oppoſitũ, ab eiſdemq; proficiſcitur moribus, quod eſt rebus ſecundis indigne collatis dolere. ſuntque perturbationes hæ bonorum ambæ morum. Oportet enim condolere, cùm quis indigne vexetur, ſimiliterq; propter illos indignari. nã quod præter dignitatem fit, iniuſtum eſt. Ac idcirco Dijs quoq; ipſis indignatio attribuitur. Sed inuidia etiam eodẽ miſerationi opponi modo videri poterit, quaſi proximum idemq; ſit cum indignatione. Sed aliud eſt. nam & inuidia dolor perturbans eſt propter res ſecundas, ſed non indigni, verùm æqualis atque ſimilis. Oportet autem ne quid ipſi accidat aliud, ſed propter ipſum proximũ æqualiter omnibus ineſſe. Nam ſi propterea dolor atque perturbatio ineſt, quoniam ab alterius felicitate mali quicquam ſibi futurum ſit, non erit amplius hoc indignatio, illud inuidia, ſed timor. Perſpicuum autem eſt cõtrarias ad hæc ſequi affectiones

nes. Nam qui dolet, quoniã non digni vexẽtur, is voluptate afficietur, aut certe nõ dolebit, cùm illis cõtrarij vexentur: veluti cùm parricidæ ac ſceleſti puniuntur, nemo probus dolebit: cùm oporteat eorũ gaudere ſupplicio. Similiter quoque ſi ſecunda ei cõtingunt qui dignus eſt. iuſta enim vtraq; ac probis gaudium afferũt, cùm neceſſe ſit vt ſperent ſibi quoque poſſe cõtingere, quę ſimilibus. Proficiſcũtur igitur omnia hęc ex eadem animi conſtitutione: horum vero contraria ex contrarijs. idem enim eſt qui peruerſe gaudet atq; inuidus. nã quo quiſpiã dolet cũ fiat & ſit, hũc neceſſe eſt priuatione ei⁹ atq; corruptione gaudere. Quapropter omnia hæc miſerationis prohibitiua ſunt; quæ quãuis propter expoſitas iam cauſas inter ſe differant, eodem tamen omnia modo ad eijciendã miſerationem conferunt. Primũ igitur de indignatione, quibus indignantur, & in quibus, & qualiter ipſi ſe habẽtes, deinde de reliquis dicamus. Patet aũt ex dictis. Nam ſi indignari eſt dolore, ꝙ cuidam ſecunda indigne contingãt, primo perſpicuum eſt nõ eſſe poſſibile de bonis omnib⁹ indignari. nemo enim indignatur, ſi iuſti, ſi fortes, vel ſi omnino virtutem aliquã habeãt. Miſerationes enim non ſunt in horum contrarijs ſed indignantur diuitijs potẽtia, & huiuſmodi, quibus (vt ſimpliciter dicam) bonis indigni ſunt. Deinde ſi quæ ſecundum naturam bona ſunt habeãt veluti nobilitatem, formam, cæteraq; huiuſmodi Et quoniã vetus ijs quæ ſecundũ naturã ſunt propinquũ videtur, neceſſariũ eſt ſi qui bonũ id habeãt nuperq; adepti ſint, ac ideo beati putẽtur, illis magis indignari. magis enim perturbãt qui modo diuitias aſſequuti sũt, quàm qui olim & à genere receperunt.

Quas ob res fiat indignatio, & quibus

runt. Similiter principes, potētes, gratioſi, bonos habētes liberos, ac huiuſmodi alia. Et ſi propter hæc aliud quoddam bonum ipſis cōtingat, ſimiliter. nam his indignantur magis qui nuper ditati ſunt, cum propter diuitias principētur, quàm qui diuites ex maioribus fuerant. Eodemq; pacto in alijs. Eius caus, eſt, quoniam alij ſua poſſidere videntur, alijs minime. nā quod ſemper ſic ſe habere videtur, verum eſſe videtur Quamobrē non videntur illi ſua poſſidere: ac quoniam non quilibet vnoquoq; bono dignus eſt, ſed pro portio quædam, atque quid idoneum conſideratur: vt arma pulcherrima non iuſto, ſed forti cōſentanea: & excellētes nuptiæ nō nuper ditatis, ſed nobilibus. Si ergo cùm probus ſit, quæ congruunt non conſequitur, indigna res eſt: & ſi peior cum meliore contendat: ac maxime ſi in eodem. Vnde id quoque dictum eſt: Sed Aiacis Telamoniadæ vitabat congreſſum. Iupiter nāq; ei, ꝙ viro cum fortiore pugnaret, indignatus eſt. Si vero nō, ēt ſi qualitercūq; peior cū meliore, veluti ſi muſicus cū iuſto, nam iuſtitia melior quàm muſica eſt. Qui igitur indignētur, & quas ob res, ex his ad apertū eſt. hac enim & huiuſmodi ſunt. Ipſi autē indignatiui ſunt primū, ſi maximis digni ſunt bonis. eaq; poſſidētes, nō enim iuſtum eſt, vt non ſimiles ſimilia conſequātur. Deinde ſi cùm boni ſint, ſtudioſi quoq; ſunt, iudicā nāq; probe, oderūtq; quod iniuſtū eſt. Præterea ſi ambitioſi, quarūdāq; operationū appetētes, ac maxime ſi in ijs ambitioſi ſunt, quæ & alij cū ſint indigni, tamē aſſequūtur. Et vniuerſim qui ſeipſos quibuſdā rebus dignos putāt, quibus alios putāt indignos, illis indignant. & horū cauſa. Quocirca ſeruiles, praui, & honorē contēnentes

Qui indignentur.

nentes, indignatiui nō ſunt, cùm nihil huiuſmodi ſint, eo ſe dignos arbitrentur. Ex his patet quibus in rebus ſi aduerſa vtuntur fortuna, & affliguntur, aut non cōſequuntur, gaudere, aut abſq; dolore eſſe cōgruit. nā ex dictis, quæ ſint oppoſita, patet. Quare ſi & iudices ita oratio præparabit, & petentes vt ſui miſereatur, & quibus in rebus indignos qđ volūt aſſeq oſtēdet, quā cōdigni vt nihil cōſequantur, impoſſibile erit miſereri.

De Inuidia. *Cap. X.*

PAtet etiam quibus inuidēt, & quibus in rebus, & quō ſe habentes. Siquidem inuidia eſt dolor quidam, quīa ſimiles boni aliquid adepti videantur, nō vt quicquā ſibi, ſed propter illos. hi enim inuidebūt quibus aut ſunt qdā aut videntur ſimiles. Similes vero dico genere, propinquitate, ætate, habitu, gloria, diuitijs. Itē ij quibus parū deeſt, ne omnia teneāt. quocirca maxima gerentes, & feliciter, inuidi ſunt: cùm putent ſua ab omnibus auferri. Et qui valde in aliqua re honorantur, ac maxime in ſapiētia & felicitate. Et ambitioſi magis inuidēt, quàm nō ambitioſi. Et qui ſe ſapiētes videri putāt. ambitioſi nāq; in ſapiētia. Et vniuerſaliter qui ex re aliqua gloriā quærūt, de illa sūt inuidi: & puſillanimi, quoniā eis magna omnia videātur. De quibus igitur inuidēt bonis, iā dictū eſt. De quibuſcūq; enim operibus honorē atq; gloriā quærūt, & quarū rerū gloriā cōcupiſcūt, ac de quibuſcunq; felicitr actis. nā de omnibus ferè inuidia eſt, præſertim ſi aut appetūt ipſi, aut putāt ea ſe habere oporte re, aut ſi earū rerū poſſeſſione ipſi parū ſuperēt, vel parū deficiāt. Patet aūt & quibus inuident.

Inuidia quid.

Qui inuidētur, et de quibus

Quibus homines inuideāt.

ſimul

ſimul enim dictũ eſt. Nã qui proximi ſunt tẽpore, loco, ætate, gloria, iis inuident. vnde illud dictũ eſt: Propinquitas inuidere ſolet. Et quibuſcũque de honore cõtendunt. contendunt autẽ quibus cũ diximus cùm iis vero qui antea mille annis fuerunt, & cũ mortuis nemo contendit, nec cum iis qui apud Herculis columnas habitant. nec cum iis à quibus vel ſuo vel aliorum iudicio multum putãt deficere. nec cum iis quos nõ parũ excedere. ſimiliter nec cum iis, & de talibus. Verum quoniam cum aduerſariis & riualibus, ac vniuerſaliter cum iis qui eadem cupiunt, contẽdunt, neceſſe eſt iis maxime inuidere. vnde dictũ eſt: Figulus figulo inuidet, faberq; fabro. Et iis qui cito obtinuerũt, qui aut vix, aut nequaquã cõſecuti ſunt, inuidẽt. Præterea, iis qui poſſideãt, aut ſi perſpiciãt, ipſi opprobriũ eſt. nã & hi prope ſimiles ſunt. patet enim eorũ cã bonũ ipſos nõ cõſequi: q̃ res cùm dolorẽ inferãt, inuidiã mouet. Iis ẽt qui ea poſſident, aut hñt q̃ ipſos oportuit, vel quæ ipſi aliñ poſſidebant. quapp iunioribus ſeniores inuidẽt. Ad hæc qui multa, iis qui pauca eadẽ pro re conſumpſerunt. Perſpicuũ ẽt eſt quibus iſti rebus gaudeant & quibus hominibus, qualiterque ſe habentes. nã queadmodũ nõ habentes dolẽt in cõtrariis ſi ſic ſe habeãt, voluptate afficiẽtur. Quare ſi & ipſi vt ita ſe habeãt, præparentur, & qui vt ſui miſereant, vel vt boni aliquid conſequantur, rogant, tales ſint quales iam dicti, palam eſt quòd non conſequentur.

De Aemulatione. Cap. XI.

Aemulatio quid.

QVomodo aũt ſe habeãt æmulãtes, & in q bus, & quibus hinc erit manifeſtũ Nam æmulatio eſt dolor quidã, qm̃ bona & ho-

& honorabilia quæ ipſe quoq; aſſequi poſſet, natura ſimilibus adeſſe videantur, nō quoniā alijs ſunt, ſed quoniam nō ipſi quoq;. Ideo & probū quiddam æmulatio eſt, & proborū: inuidia vero improborum, & improbū. alteri enim vt ad conſequendū bona ſe præparēt, æmulatione cōcitātur: alteri propter inuidiā proximis impedimento ſunt. Neceſſe eſt ergo eos eſſe æmulatiuos, qui ſe ijs bonis dignos arbitrantur, quæ non habeāt. nullus autē ſe dignum putat iimpoſſibilibus, ſi ſic apparent. Idcirco iuuenes atq; magnanimi huiuſmodi ſunt: & qui ea bona poſſidēt, quibus præclari viri digni ſunt, quę ſunt diuitiæ, multorū gratia, principatus, & huiuſcemodi, quaſi eīm ſuum ſit bonos eſſe, quoniā hæc bona bonorum ſunt ęmulātur in ipſis. Pręterea ij quos cæteri dignos arbitrantur, & quorum maiores, aut cognati aut domeſtici, aut gēs, aut patria, præclara: hi de ijs æmulatiui ſunt. ſua enim hæc putant, & ſe ijs eſſe dignos. Quòd ſi honorabilia bona æmulabilia ſunt, neceſſe eſt virtutes huiuſmodi eſſe, ac quæcunque alijs vtilia, & ad benefaciendum apta. benefacientes enim atque probos ſimiliter honorāt. Inſuper ea bona quibus fruuntur, vt diuitiæ ac forma, magis quàm ſanitas. Hinc etiam patet qui ſunt apti vt eos ęmulentur. ſunt enim qui hæc taliaq; poſſident, veluti fortitudinē, ſapientiam, principatum. nam principes multis benefacere poſſunt, vt duces, rectores, omneſque qui talia poſſunt. Præterea ij qbus multi vellēt ſimiles eſſe, aut quibus ſūt noti aut amici multi aut quos multi admirātur, aut quos ipſi. Ad hęc. quorū laudes vel à poetis uel à ſcriptoribus decātant. Hos igitur æmulātur: cōtrarios vero cōtēnūt. Cōtēptus. n. æmulatiōi cōtrariū eſt. Æmulari

Aemulatiui qui.

Quas ob res æmulētur.

Quibus æmulentur.

lari quoq; atq; contemnere, contraria ſunt. Eſt aũt neceſſariũ qui ſic ſe habẽt, vt nõnullos ęmulent, aut ipſos alij, hos aptos eſſe ad eos contẽnẽdos, qui ea mala habeant, q̃ bonorũ æmulabiliũ contraria ſunt: quapp ſæpenumero cõtemnunt fortunatos, cùm abſq; honorabilib⁹ bonis adeſt eis fortuna Quibus igitur rebus affect⁹ mouenĩ, & quibus diſſoluuntur, & vnde fit fides, dictum eſt. Quales vero quidã moribus, affectibus, habitibus, ætatibus, ac deniq; fortunis ſint, deinceps ſcribamus. Affectus aũt dico, iram cupiditatem, cæteraq; huiuſmodi, de quibus iam diximus. Habitus vero, virtutes ac vitia, de quibus etiã dictũ eſt. Et ad hæc, quæ ſinguli eligunt, quorum q̃ue actiui ſunt. Ætates vero ſunt, iuuentus, virilitas, ſenectus. Fortunam autem appello nobilitatẽ, diuitias, potentiam, & horũ contraria & vniuerſaliter ſecundam & aduerſam fortunam.

Affectus. *Habitus.* *Aetas.* *Fortuna.*

De moribus Iuuenum. *Cap. XII.*

IVuenes ergo huiuſmodi moribus ſũt, vt aptiſſimi ad cupiendum ſint, potenteſq; facere q̃cunq; cupiãt. Maxime autẽ ex cupiditatibus eius ſequaces ſũt, quæ ex rebus venereis eſt, & in hac incontinẽtes. Mutabiles vero ſunt in cupiditatibus, citoq; faſtidientes. Et vehementer quidem cupiunt, ceſſant autẽ cito. voluntates enim acutas habent, & non magnas, veluti ægrotantium ſitis aut fames Ad hæc, ad iraſcẽdum apti ſunt, & acutæ iræ, potẽteſq; appetitiones ſequi vincuntur autem ira, quoniã ex ambitione contẽni non patiũtur, ſed moleſte ferũt, cùm putãt iniuriã ſibi fieri. Ambitioſi etiam ſunt, imo contentioſi: excedere nanq; iuuentus cupit: & uictoria exceſſus quidem eſt. Sunt aũt horũ duorum

magis quàm pecuniarum ſtudioſi: pecuniarum ſtudioſi minime. nō enim adhuc inopię periculum fecerunt, ſicut elogiū Pittaci in Amphiaraū continet. Nec malitioſi, ſed ſimplices. nondum enim verſutias multas inſpexerunt. Creduli ēt ſunt, quoniā nondū in multis decepti. Spei quoque bonæ. ſic enim à natura percalidi iuuenes ſunt, queādmodum qui vino pleni ſunt. & ſimul quoniā nondum in multis aberrarunt. viuūt igitur maxime ſpe. Spes enim futuri eſt, memoria vero præteriti. ac iuuenibus futurū quidem multum reſtat præteritum aūt breue eſt. nam primo die nihil meminiſſe putant, ſperare vero cūcta. Qua de cā ut facile quoque decipiantur, idonei ſunt, quoniā facile ſperant. Fortiores ēt, quoniā facile iraſcuntur, & bene ſperāt, quorū alterum ne timeant, alterū vt confidant facit: nam neq; cū iraſcitur quiſpiā, timet: & cùm boni aliquid ſperat, confidit. Prętcrea verecundi. nondum. n. alia eſſe honeſta exiſtimant, ſed legibus ſolū caſtigati. Magnanimi quoq;. nā nec vnquam vita ipſos deiecit, ſed periculorum expertes ſunt. & dignum ſe magis putare, magnanimitas eſt, id vero bene ſperantis. In agendo autem honeſta potius eligunt quàm vtilia. moribus enim viuūt magis quā ratiocinatione. ratiocinatio autē vtilium eſt, virtus vero honeſti. Amicorum quoq; ſtudioſi sūt atq; ſodaliū, multo magis quàm cęteræ ætates. gaudent nāq; in conuiuendo, nondūq; ad utilitatē aliquid iudicāt: quare nec amicos. Omnia etiā nimis, vehementiusq; peccant, contra Chilonis dictum. nimis. n. agūt in omnibus, nimis amant, nimis oderūt. cætera omnia ſimiliter. Scire quoq; omnia putāt, atq; affirmāt: quod ēt cauſa eſt, vt omnia nimis. Iniurias etiā

cauſa eſt, vt omnia nimis. Iniurias etiam in contumeliam faciunt, non in malignitatem. Ad cōmiſerationem quoque parati, quoniam probos ac bonos omnes arbitrantur ſua enim ſimplicitate cæteros metiuntur. itaq; indigna ipſos pati facile credunt. Riſui etiam ſtudent: idcirco & dicaces ſunt. dicacitas enim caſtigata contumelia eſt. Iuuenum igitur mores tales ſunt.

De moribus Senum. *Cap. XIII.*

SEniores aūt, ac ætate proue ̄ti horū ferè contrarios mores vt plurimū habent. Nā quoniā multos iam annos vixerunt & errauerunt in pluribus, deceptiq; fuerūt, ac inſuper quoniā rerum plurimæ vitioſæ ſunt: neque affirmāt quicquā, & multo minoris cuncta exiſtimant, quàm oporteat. Sciunt aūt nihil, ſed ambigētes, ſemper forſan ac fortaſſis addunt, & ſic omnia dicunt: firmiter vero nihil. Malitioſi quoq; ſūt. malitia vero eſt, in peiorem cuncta partem ſuſpicari. Suſpitioſi nanq; ſunt, quoniā increduli: increduli vero, qm̄ experti. Quapropter neque amant, neque oderunt nimiū, ſed ſecundùm Biantis præceptum, & amant vt oſuri, & oderunt vt amaturi. Præterea puſillanimi ſunt, vitæq; ductu deiecti. nullum. n. magnum, neque ſuperuacaneum, ſed quæ ad vitam neceſſaria ſunt, cupiūt. Illiberales ēt ſunt, quoniā ſubſtantia vnum ex neceſſarijs eſt, ſimulq; qm̄ experti non ignorant difficilem quidē eſſe acquiſitionē, iacturā vero facilē. Ad hæc timidi ſunt & ad pertimiſcendū cuncta parati contrario. n. modo quàm iuuenes diſpoſiti ſunt. ſunt enim frigidi: cum illi calidi ſint. itaq; ſenectus viam timori præparauit. timor. n. frigiditas quædā eſt. Vitæ quoq; cupidi ſunt, ac maxime in extremo die, cupiditas enim rei abſentis

eſt: & cuius egent, id ſummopere cupiunt. Accuſandi quoq; ſtudioſi magis quàm oporteat. nam id ēt puſillanimitas quædam eſt. Viuuntq; ad vtile, nō ad honeſtū, magis quàm oporteat, quoniam ſeipſos maximè amant. vtile nanque ſibi, honeſtū vero ſimpliciter bonū eſt. Inuerecundi quoq; magis quàm verecundi. nam quoniā non ſimiliter de honeſto atq; vtili curant, exiſtimationem contemnunt. Malę quoq; ſpei ſunt, tum pp experientiam quoniam plurimæ rerū vitioſę ſunt, multæq; ad peius tandem deueniunt, tum propter timiditatem. Viuuntq; memoria magis quàm ſpe. nam futurum vitæ breue ſibi eſt, præteritum multum ſpes autem futurorum eſt, memoria uero præteritorum. Quod cauſam etiam loquacitatis ſibi affert. perſeuerant enim præterita narrantes: quoniam recordantes voluptate afficiuntur. Ira vero acuta quidem eſt, ſed infirma. Cupiditates quoq; aliæ defecerūt, aliæ infirmæ ſunt quare neq; cupidi ſunt, neq; ſecūdum cupiditates, ſed ſecundū lucrum actiui. idcirco ad modeſtiam quoque apti grandes natu videntur. nā & cupiditates deferbuerunt, & ipſi lucro ſeruiunt. Viuuntq; magis ratiocinatione, quàm moribus: nam ratiocinatio vtilitatis eſt, mores aūt virtutis. Iniurias vero non in contumeliam, ſed ad iniuriādū faciunt. Ad cōmiſeratione ̄ præterea parati ſunt, ſed non ea de cā qua iuuenes. nā iuuenes ex humanitate. ſenex autē ex imbecillitate omnia enim impendere ſibi putāt, propeque eſſe vt patiātur. id vero aptitudo ad commiſerationem erat Vnde queruli ſunt, non dicaces, neq; faceti. cōtrarij enim ſunt querulus atq; facetus. Iuuenum igitur ac ſenum mores huiuſmodi ſunt. Quare cū omnes orationem probēt

quæ moribus ſuis accommodetur, atque eis ſimilis ſit, non latet quomodo vſus oratione tam ipſe quàm oratio huiuſmodi videbitur.

De moribus ætatis media. *Cap. XIIII.*

CONſtantis vero mores ætatis inter hos verſabuntur, vtrorumq; fugiẽtes exceſſum, & neque valde confidentes, quod ferocitatis eſt: neq; timentes valde, ſed bene ſe habentes ad vtrunq;. Nec increduli omnibus ſunt, ſed ſm ſolummodo veritatẽ iudicant. Nec parci nec ꝓdigi: ſed accommodati rebus ſunt. Similiter ſe ad iram quoque ac cupiditatem habent. Suntq; modeſti cum fortitudine, & fortes cum modeſtia. nã hæc in iuuenibus atq; ſenibus diſiũctè ſunt. Iuuenes enim fortes ac immodeſti sũt, ſenes vero modeſti ac timidi. Verum (vt vniuerſaliter dicam) quæcunq; iuuentus atq; ſenectus ſeorſum ex vtilibus habẽt, hæc & uiri habent. In quibuſcunque vero illi excedunt, aut deficiunt, hæc in viris cõmodè ac mediocriter ſunt. Viget autem corpus quidẽ à trigeſimo ætatis anno ad trigeſimumquintũ: anima vero vſq; ad vnde quinquaginta. De iuuentute igitur, & ſenectute, ac virili ętate, quorũ morũ vnaquæq; ſit, hæc dicta ſint.

De moribus Nobilium. *Cap. XV.*

DE moribus aũt qui fortunæ bonis quales quidã efficiãtur, deinceps dicamus. Nobilitatis igitur mores ſunt, vt ambitioſior ſit, qui nobilior eſt. nã oẽs cũm quid adſit, ad id ſolent coaceruare. Nobilitas verò quædã maiorum claritas eſt. Præterea nobiles ad contẽnendos maiorũ ſuorum ſimiles parati ſunt. nam ea quæ iã diu geſta ſunt, honorabilior ſunt, ad iactationemq; aptiora, quàm quę nuper facta. Eſt autem nobile ſm virtutem generis. Generoſum vero

Nobile quid. *Generoſũ*

vero ſecūdum quod non recedit à natura: quod non cōtingit ut plurimū nobilibus,ſed multi humiles atq; deiecti ſunt. Eſt aūt ēt in virorū generibus fertilitas quædā, ſicut in agris aliquando: ac interdū ſi genus bonū fuerit, uiri præſtātes generantur. Rurſumq; genus deijcitur. deueniunt aūt ingenioſa quidem genera in mores furioſos magis, vt qui ab Alcibiade, quique a ſuperiore Dionyſio ſunt. quieta vero in ſegnitiem, veluti qui à Cimone, Pericle, ac Socrate ſunt.

De moribus Diuitum. *Cap. XVI.*

MOres aūt qui deuitias comitantur, facile oēs perſpicere poſſunt. Contumeliatores nanq; ſunt ac ſuperbi, qui poſſeſſione opū perturbātur. nā quaſi omnia bona poſſideant, ſic afficiuntur. Sunt. n. quaſi pretiū aliorū diuitiæ, quibus eorum dignitas æſtimatur: ac idcirco cuncta vſr emi poſſe diuitijs Delicati ēt ſunt, ſibiq; plurimū arrogātes. illud propter delicias, ac felicitatis oſtentationē: hoc quoniam oēs in eo verſari ſoliti ſunt, quod ipſi amant ac admirantur: & qm̄ quæ ipſi, ea cæteros quoq; putēt æmulari. Nec iniuria ſic affecti ſunt, cū multi ſint qui habentiū auxilio egeāt. Vnde a Simonide quoq; de diuitibus ac ſapiētibus ad Hieronis vxorem dictum eſt, cùm interrogaſſet utrū melius, eſſe diuitem an ſapientem. Sapiētem. n. inquit, in diuitum ianuis video. Ad hæc quoniā dignos ſe arbitrātur principatu. ea enim habent, quorum gratia dignum putant ſe cæteris dominari. Ac (ut in ſumma dicam) diuitiarū mores, amantis ſimul atq; felicis mores ſunt Sed intereſt inter locupletatorum nuper mores, & iandiu diuitum. magis enim mala omnia inſunt nuper locupletatis, peioraque in ipſis ſunt. nam nuper

ditatus veluti non caſtigatas habet diuitias. Præterea iniurias non ex malignitate, ſed alias ex contumelia alias ex intemperantia faciunt, veluti virgis cædere, & adulterari.

De moribus Potentium & Fortunatorum.
Cap. XVII.

SImiliter autem potentiæ quoq; omnes pene mores in aperto ſunt. partim enim eoſdē habent quos diuitiæ, partim etiā meliores. Sūt enim potentes ſm mores ambitioſi, ac viriliores quàm diuites, eò ꝙ operationes eas expectant, quas ipſis propter potentiam gerere licet. Diligentes quoq; magis. nam coacti quæ potentiæ ſunt conſiderare, in cura ſunt. Honeſtiores etiā quàm moroſiores. moderantur enim ſibi, cum propter honores coram alijs viuant. eſt autē honeſtas mollis compoſitaque moroſitas. Et ſi iniuriantur, non in paruis ſed in magnis iniuriantur. Secunda uero fortuna dictorū morū habent ſecundum partes. ad hanc enim tendunt, quę ſecunda uidentur fortuna cōtingere. & ad hæc ad probōrum liberorum procreationem, corporis quoq; bona ſecunda cōtingunt fortuna. Superbi ergo magis & minus rationales propter ſecundā fortunam ſunt: quamuis mos melior hanc fortunam vnus ſequitur. ſunt enim erga Deū pij afficiūturq; quodammodo ad ipſum propter bona quæ ſibi a fortuna præbentur, credētes. De moribus igitur ætatū, & fortunæ dictū eſt. Contraria enim horum ex cōtrarijs manifeſta ſunt, veluti pauperis, infortunati, ac impotentes mores.

Quòd ſunt quædam omnibus generibus communia. *Cap. XVIII.*

VErùm quoniam probabilis orationis vſus ad iudicium ſpectat (nam quæ iam ſciuimus ac

iudica-

iudicauimus, nulla egent amplius oratione) ac quoniam etſi quis cũ ſuadeat ad vnum, oratione vtatur, vt admonentes aut hortantes faciunt, nihilominus ille vnus iudex eſt: Nam cui perſuadendum eſt, is (vt ſimpliciter dicam) iudex eſt, & ſiue ad litigantes, ſiue ad cauſam quiſpiã dicat, ſimiliter: vti nanque oratione neceſſe eſt, & contraria euertere, ad quæ tanquam in aduerſarium orationem facit. Eodemq; modo in demonſtratiuis: nam ad ſpectantem quaſi ad inuicem oratio componitur, ac vniuerſaliter ſolus eſt vt ſimpliciter iudex, qui in ciuili certamine quæſita iudicat. nam & de quibus litigant, & de quibus conſultant, omnia quomodo ſe habeãt, inquiruntur. Quoniamque de ciuitatum moribus dictum iam prius eſt in deliberatiuo: fit vt determinatum iã ſit quo pacto & quibus moratam orationem faciemus. Et qm̃ alius quidẽ in vnoquoq; orationis genere finis erat, ac de omnibus opiniones propoſitionesq; ſumptæ ſunt, ex quibus deliberantes, demonſtrantes, litigãtes fidem faciunt, & ad hæc quoniam ex quibus moratã affectamq; orationem facere poſſibile ſit, determinatum eſt: reſtat iam vt de cõibus tractemus. In oratione igitur omnibus neceſſariũ eſt, vt poſſibili atque impoſſibili vtantur, alijsq; qđ fuit, alijsque quod erit, conentur oſtendere. Magnitudo quoque omni orationi communis eſt. Omnes enim ſiue ſuadeant aut diſſuadeãt, ſiue laudent aut vituperent, ſiue accuſent aut defendant; amplificatione atque attenuatione vtuntur. Quibus determinatis, de enthymematibus cõmuniter atque exemplis conabimur dicere: vt quæ reſtant apponentes, quod ab initio intendimus, conſequamur. Eſt autem ex communibus

amplificatio demõſtratiuo accommodatiſſima, præteritum uero iudiciali, poſſibile autem & futurum deliberatiuo: vt dictum eſt.

De Poſſibili & Impoſſibili. *Cap. XIX.*

PRimum igitur de poſſibilibus & impoſſibilibus dicamus Si ergo contrarium vel fieri poſſibile ſit, contrariũ quoque poſſibile ꝑfecto eſſe uidebitur: vt ſi ſanari hominẽ poſſibile eſt, erit ẽt ægrotare. ea. n. contrariorum potentia eſt, q̃ eſt cõtraria. Item ſi ſimile poſſibile eſt, erit & diſſimile. Præterea ſi quod difficilius eſt, poſſibile eſt, & quod facilius etiã. Inſuper ſi ſtudioſum, aut pulchrũ fieri posſibile, oĩno quoq; fieri posſibile. nam difficilius eſt pulchram fieri domum, quàm domũ. Item cuius principiũ fieri posſibile, huius & finis posſibilis. nihil. n. eorũ fit, neque incipit fieri, quæ impoſſibilia ſunt: ut commenſurabilem eſſe diametrum, nec fieri vnquam incipiet, nec iam ſit. Et conuerſim: cuius finis, huius etiam principium. cuncta enim ex principio ſunt. Ad hæc, ſi quod ſubſtantia poſterius eſt, aut generatione, id fieri posſibile, & pri⁹ quoque: uelut ſi uirum fieri poſſibile, & puerũ quoque, hoc nanque fit prius. quòd ſi puerum, & virum etiam: principium enim illud. Præterea quorum amor aut cupido ſecundum naturã eſt. nemo enim amat impoſſibilia, nec ea cupit ut plurimum. Inſuper ea, quorum eſt ars aut ſcientia, & eſſe & fieri posſibile eſt. Item ea quorum generationis principium in ijs eſt, quos vel cogere poſſumus, vel perſuadere: ij vero ſunt quibus aut meliores ſumus, aut domini, aut amici. Ad hæc quorum partes posſibiles, & totum. Et quorum totum, partes quoque vt plurimum. nam ſi lacinia & manicæ, cæteraq; partes fieri poſ-

ſunt,& veſtis quoque tota.& ſi tota veſtis, lacinia quoque atque manicæ.Præterea ſi vniuersũ genus ex poſſibilibus,ſpecies quoque fieri poſſibilis.Et ſi ſpecies,genus quoque:vt ſi nauem fieri poſſibile,triremem etiam,& ſi triremem:nauẽ quoque. Præterea ſi alterũ eorum quæ nata ſunt adinuicem referri,alterũ quoque. vt ſi duplum,medium ẽt:& ſi mediũ,duplum quoque. Præterea ſi abſq; arte ac præparatione poſſibile quippiam fieri,id multo magis arte ac cura fieri poſſibile Hinc apud Agathonẽ dictũ eſt; Atqui » quæ vos fortuna facitis,hæc nobis arte neceſſi- » tateq; ſunt. Et quod peioribus aut minoribus » aut imprudentioribus poſſibile,id contrariis ho » rum multo magis. vt Iſocrates dixit, graue » eſſe,ſi qđ Euthymius didicit,ipſe non poterit in » uenire.De impoſſibilibus aũt palam,ꝙ ex contrariis iſtorũ ſunt.Si vero factum ſit, aut nõ, ex his conſiderandum primũ, ſi quod minus fieri natũ eſt,id factũ eſt:& quod magis natũ,id quoque factũ.Deinde ſi quod poſterius fieri ſolet; factum eſt,& quod prius:vt ſi oblitus eſt, didicit aliquando Præterea ſi,& volebat,& poterat, fecit.nam omnes ſi poſſunt,cũ voluerint,agũt. nihil.n.impedimento eſt.Si volebat etiã, & extraneorum nihil impediebat Et ſi poterat,& cupiebat Et ſi poterat,& delectabatur. nã quibus delectãtur,ea ut plurimum ſi poſſunt,efficiũt; improbi quidem ex intemperantia, probi vero quoniam proba deſiderant.Et ſi facturus erat, & fecit.probabile nanque feciſſe ipſum quod facturus erat.Et ſi facta ſunt quæcunque nata sũt ante aliquid fieri,aut illius gratia:vt ſi coruſcauit,tonuit Et ſi tẽtauit,ẽt fecit. Ad hæc ſi facta ſunt quæcũque poſterius nata ſunt, vel id cuius

Quæ factum eſſe dant.

gratia

gratia fuerit prius quoq; , & hoc cuius gratia ante hoc factum eſt. vt ſi tonuit, ē̃t coruſcauit: & ſi fecit, ē̃t tentauit. Horū aūt omnium alia neceſſaria ſunt, alia vt plurimum eſt ita ſe habē̃t. Ex contrariis aūt iſtorū patet ſi factū nō ſit. De futuro quoque manifeſtū ex eiſdē eſt. Nam & quod in ptāte, & voluntate eſt, erit. Et quod in cupiditate, ira, cogitioneq; eſt ſimul cū poteſtate Propter hæc ſimiliter præterea ſi eſt in appetitione faciendi, vel cura. nā vt plurimū ſæpius fiunt quæ curæ ſunt, quàm quæ non ſunt. Et ſi iā facta ſunt quæ prius fieri nata ſunt, vt ſi nubibus cœlū obtegitur, veriſimile eſt vt pluat. Et ſi qđ huius gratia factū ē, veriſimile vt hoc quoque fiat: vt ſi fundamēta iacta ſunt, fiet domus.

Quæ futurum comprobent.

De Amplificatione ac Attenuatione.

Cap. XX.

DE amplificatione autem, ac attenuatione rerū, maiorisq; atq; minoris, & omnino magnarū atq; paruarum; ex iis quæ iam diximus, manifeſtū. Dictū eſt. n. in deliberatiuo & de bonorū magnitudine, & de maiore ſimpliciter atq; minore. quare ſi unoquoq; cauſarum genere bonum eſt finis, vtputa vtile, honeſtū, ac iuſtū: perſpicuū eſt horū omnibus amplificationes eſſe ſumendas. Quærere vero præter hæc quicquā de magnitudine ſimpliciter ac exceſſu, ideſt verba ĩcaſſum effundere ſingularia. n. ad vſum præſtantiora vniuerſalibus ſūt. Ac de poſſibili quidē ac impoſſibili, & factum ne ſit, an nō, & erit, an non erit, præterea de amplificatione, & attētione rerum hæc dicta ſint.

De Exemplo. Cap. XXI.

REſtat autem de fide communiter dicere, quoniam de propriis iam dictum eſt. Eſt

autem

autē communis fides genere duplex: exemplū, & enthymema. nā ſententia pars enthymematis eſt. Primum igitur de exemplo dicamus: quoniam inductioni ſimile eſt. inductio autē principium. Exemplorum ergo ſpecies duæ ſunt. Altera, ſi res præteritas dicis, altera ſi ipſe fingis. Et huius aliud ſimilitudo, aliud apologi, ſicut Æſopi, & Libyci. Exemplū igitur tale quid eſt, vt ſi quiſpiam ducat oportere apparatum aduerſus regem fieri, qui faciat ne potiatur Ægypto. Nam ſi Darius non prius traiecit, quā Ægyptum cepit, & cū cepiſſet, ſtatim traiecit: is quoque ſi ceperit, traiicit. quare non eſt ipſi permittenda Ægyptus. Similitudo vero Socratica eſt, vt ſi quis dicat non oportere magiſtratus ſortiri. ſimile nanque eſſe ſi quis athletas ſortiatur, non eos qui certare poſſint, ſed qui ſorte euenerint: aut ſi è nautis ſorte gubernatorem conſtituat. Quaſi vero ſorte potius quàm ſcientia cōſtituendus ſit. Apologus talis eſt Steſichori ad Phalarim, & Æſopi pro Demegoro Nā Steſichorus, cùm Himeræi Phalarim Imperatorem conſtituiſſent, cuſtodesque corporis daturi eſſent, poſtquam alia diſſeruit, apologum eius dixit. Equus, inquit, prata ſolus obtinebat: quorū cū ceruus adueniens, paſcua deuaſtaſſet, de vltione cerui equus hominē conſuluit, ſi vnà ſecum pœnas poſſet ex ceruo ſumere. At ille, facile, inquit, ſi frænum patieris, & ego in te haſtam tenens aſcendero. Accipit equus conditionem: aſcendit ad ipſum homo. ita pro vltione homini equus ſeruiuit. Quamobrem & vos (inquit) cauete, ne cū velitis hoſtē vlciſci, idē qđ equus patiamini. frænū iam recepiſtis, ꝙ imperatorē dictatorē cōſtituiſtis. Si vero cuſtodiam quoq;
de-

dederitis,ac aſcēdere permiſeritis, ſeruietis profecto Phalaridi. Aeſopus autē cū in Samo primatem quendam populi capitis accer ſitū defenderet,dixit vulpem,cū fluuium tranſiret,in foueam decidiſſe eiq; longo ibi tēpore, cum exire non poſſet,afflictæ multas caninas muſcas inſediſſe. eam tranſiens aſpexit hericius, miſertuſque rogauit,ſi uellet vt ab ea caninas muſcas euelleret:cūque ipſa negaſſet , cauſam miratus quærebat.tunc illa,Iam,inquit,hæ ſaturatæ parum ſanguinis trahunt.ꝙ ſi has tu excuties, fameſcentes venient aliȩ: quȩ quod mihi ſanguinis reſtat,totus ebibent.Sic igitur , dixit , vobis quoque viri Samij nihil iam iſte locupletatus efficit.ſi vero hunc interimetis,pauperes alii locum eius occupabunt,qui ciuitatis pecuniā facile furando cōſument. Huiuſmodi ergo apologi ad populū maxime accōmodati ſunt ,habētque hanc potentiā,cū difficile ſit res præteritas ſimiles inuenire , apologos facillimum eſt fingere. nanque opus eſt hoc modo inuenire, vt & ſimilitudines,mō poſſis quod ſimile eſt perſpicere . qđ Philoſophia facile præſtat.Non eſt igitur difficile apologos inuenire. Verum ad conſultationē res geſtæ multo vtiliores ſunt.nam,vt plurimū,futura præteritis ſimilia ſunt. Exēplis igitur,ſiquidem non habeas enthymemata, quaſi demonſtrationibus vtendū.ſi vero habeas,quaſi teſtimoniis poſt enthymemata in perorationibus.Cū.n.præponuntur,ſimilia inductionibus ſunt: inductio aūt orationi oratoriæ,præterquā in paucis,nō ē idonea,Poſtpoſita vero teſtimoniis aſſimilant̄.teſtes aūt vbiq; ad fidē vtilis.Prȩterea ꝑponenti multa dicere, neceſſe eſt:poſtponenti aūt vnū ēt ſufficitnā teſtis probus vel unus

nus ſatisfacit Quot igitur ſpecies exẽplorũ ſint, & quo pacto, & quando ipſis vtendũ, dictũ eſt.

De Sententia. *Cap.* XXII.

DE ſententiis autẽ adhibendis, ſi quid ſententia ſit, dixerimus, facile patebit quib. de reb us, & quando, & quibus conſentaneum eſt in oratione ſententiis vti. Sẽtentia igitur eſt non de ſingularibus, ut qualis quidẽ Iphicrates ſit, ſed de vniuerſali enũciatio: nec ꝗ́ omnibus vniuerſalibus, vt rectũ obliquo contrariũ eſſe: ſed de quibuſcunq; operationes ſunt, quæ ad agendũ eligenda vel fugienda ſunt. Quare quoniã enthymemata ſyllogiſmi de iſtis ſunt, tã cõcluſiones enthymematum quàm principia ſyllogiſmo ſemoto, ſententiæ ferè ſunt: vt illud, Oportet prudentẽ virũ non nimiũ in ſapientia liberos erudire. id igitur ſententia eſt: cui ſi cauſa quamobrẽ acceſſerit, totũ enthymema erit. nam ad otiũ quod habẽt, pernitioſam ẽt ſibi hominũ inuidiã attrahunt. Et illud. Non eſt qui felix omnibus in rebus ſit. &, Nullus hominũ liber eſt. nã aut pecuniæ, aut fortunæ ſeruit. Si ergo ſententia eſt quod diximus: quatuor ſentẽtiæ ſpecies eſſe neceſſe eſt. Nam aut cũ ratione erit, aut ſine rõne. Quæ igitur egent demonſtratione, cũ rõne ſunt, quæcunq; vero nihil mirũ continent, abſq; rõne. Quarũ aliæ neceſſario, quoniam rõne præſciantur, non egens: vt illud: Bene valere prꝰſtantiſſimum hominibus eſt, vt nobis videtur. id. n. ita iã multis videtur. Aliæ ſimul cũ dicantur, patent perſpicienti; vt illud, Nemo amator eſt, qui non ſemper amet. Earũ vero quæ cum ratione ſunt, aliæ pars enthymematis ſunt: vt, Oportet prudentem virum eſſe. Aliæ enthymematicæ quidẽ ſunt, enthymematis

Sentẽtia quid.

Sententia ſpecies quatuor.

tis

tis autem pars non ſunt: quæ maxime probantur. Huiuſmodi aũt ſunt in quibuſcunq; cauſa ineſt, vt in illo, Iram ĩmortalẽ, cũ ſis mortalis, non ſerua. nam ꝙ ira ſeruanda ſemper non ſit, ſententia eſt: adiectũ vero, cũ ſis mortalis, quam obrem ſignificat. cui ſimile eſt, Mortalia mortalem, non immortalia curare oportet. Perſpicuum igitur eſt, quot ſint ſententiæ ſpecies, & quibus vnaquæque rebus accõmodetur. Rebus enim ambiguis, aut nouis, & præter opinionem accommodabitur: ſed aut ratione præpoſita ſententia vtemur concludẽdo: ut ſi quis dicat, Ego igitur, quoniam nec inuidioſum nec otioſum eſſe conducit, non oportere doceri aſſero. aut hoc præpoſito reliqua poſtponemus. Quæ uero etſi præter opinionem non uideantur, ſunt tamen incerta, ea rotundiſſime dicentur, ſi quamobrẽ præpoſueris: quibus ẽt Laconica dicta accõmodantur, & ænigmata. ut ſi quis dicat, quod Steſichorus apud Locros dixit, Non oportere contumeliatores eſſe, ne cicadæ humi canant. Sentẽtias aũt dicere ętate prouectis maxime cõgruit, de rebus inquam, quarum quis vſum habet. nam qui tantus non eſt, eũ dedecet ſententias dicere, ſicuti fabulas. qui autẽ de iis quorum vſum nõ habet, is ineptus atque indoctus eſt. ſignum huius ſufficiens, quòd agreſtes maxime ſententiarum fictores ſunt, facileque enunciant. Vniuerſaliter autẽ proferre quod vniuerſale nõ eſt, conqueſtioni, ac amplificationi conuenit; & in his aut cũ incipia, aut cum iã demonſtraueris. Verùm peruulgatis etiam ſententiis atque communibus utendum eſt, ſi utiles ſunt. Nam quoniam communes ſunt quaſi omnes ita concedunt, recte ſe habere videntur. ut hortanti ad ſubeunda pericu-

Quibus ſententiæ accomodẽtur et quã vtilitatẽ afferant.

pericula, inauſpicato, Vna eſt auis optima, pro patria pugnare. cum que pauciores ſint, Martem eſſe communem. Et ad occidendos inimicorum liberos nihil iniuriantes. Stolidus, qui cũ patrem occiderit, liberis pepercit. propterea prouerbiorum nonnullæ ſententiæ quoque ſunt, & quaſi teſtimonia, ſicut, Atticus aduena. Oportet autẽ ſententias tũc vel contra peruulgata dicere. Per uulgata uero dico, vt, Cognoſce te ipſum, & Nihil nimis. Cùm aut meliores poterunt mores videri, aut ex pturbatione dicetur. Ex perturbatione quidẽ, & ſi quis iratus, dicat falſum eſſe ꝙ oporteat ſeipſum cognoſcere. nam hic ſi ſeipſum cognouiſſet, nunquam magiſtratum petijſſet. Mores vero meliores, ꝙ non oporteat ſic amare, vt fertur, quaſi oſurus ſis: ſed potius odiſſe qua ſi amaturus. Opus eſt autẽ, vt cũ habitu voluntatem oſtẽdas. Si verò non, rõ ſtatim afferẽda eſt, vt ſi aut hoc pacto dicas, ꝙ amare oporteat non vt fertur, ſed quaſi ſemper amatorũ. inſidiatoris. n. illud eſt. Aut ſic. Non. n probatur mihi qđ fertur. nã amicum verum ſic oportet amare, qua ſi ſemper amaturus ſis. Sed neque illud, Nihil nimis: cùm oporteat nimis odiſſe ſaltem improbos. Afferunt autem orationi vires magnas ſententiæ, partim quia maxime per eas auditores capiuntur. gaudent. n. ſi quis vniuerſaliter dicẽs in eas opiniones forte deueniat, quas illi particulariter habent. Quod autem dico, hinc erit manifeſtum, & ſimul quo pacto ipſas venari conueniat. nam ſententia, vt dictum eſt, vniuerſalis enunciatio eſt. Gaudent autẽ cùm id vniuerſaliter dicitur, quod particulariter ipſi opinantur: vt ſi quis vicinos aut liberos prauos habeat, gratũ profecto illud ſibi videbitur, Nihil vicino

moleſtius: vel, Nihil procreatione liberorũ ſtultius. Quare coniectura primũ ſequẽdum eſt quæ præopinentur: deinde in vniuerſum de ipſo dicendum. Hic igitur vnus ſententiæ vſus eſt. Alter, & melior, quod moratam facit orationem. Affecta.n.oratio eſt, qua dicentis voluntas apparet. quod omnis ſententia ideo facit, quoniam qui eam dicit, vniuerſaliter de eligibilibus enũtiat. Quare ſi ſñīæ probæ ſunt, faciunt, vt proborum qui dicit morũ videatur. Verùm de ſententia, & quid eſt, & quot eius ſpecies, & quãdo his vtendum, quamque vtilitatẽ afferat, hæc dicta ſint.

De Enthymemate. *Cap. XXIII.*

NVnc vero de enthymematibus primum vniuerſaliter quo pacto quærendum ſit dicamus: deinde locos exponemus. alia enim vtriuſq; horũ ſpecies eſt. Quòd igitur enthymema ſyllogiſmus ſit, dictum eſt prius, & quomodo ſyllogiſmus, & ĩ quo à dialecticis differat. Non.n. de longe, nec omnia ſumentem oportet colligere. nam alterum propter prolixitatem obſcuritatis eſt: alterũ q̃m manifeſta dicuntur, nugationis. Et hęc cã eſt, vt apud vulgus probabiliores indocti ſint: ueluti ẽt poetæ aiunt, cõcinnius rudes in uulgo dicere. cõia.n. afferunt atque uniuerſalia. illi uero ex quibus ſciunt, & proxima. Non ergo ex oĩbus quæ uidentur, dicendum, ſed ex certis aut ipſis iudicibus, aut ijs quos multi faciunt, idque quoniã ſic aut oĩbus aut plurimis perſpicuum eſſe videatur. Nec ſolũ ex neceſſarijs colligendum, ſed ẽt ex ijs quæ ut plurimũ ſunt. Primũ ergo id nobis ſumendum eſt, quod de quo generetur, dicere atque ratiocinari oportet, ſiue ſyllogiſmo ciuili ſiue quocunq; alio neceſſarium eſt, quæ in eo ſunt uel cuncta,

vel ſaltem aliqua tenere.nam ſi nihil habes,vnde colligas nõ habebis.Quo enim pacto,bellandumne ſit,an non,Athenienſibus conſulere poteris,niſi quæ ſint ipſorum copiæ teneas,vtrũ nauales,an pedeſtres,an vtrunque,& quantæ:vectigalia etiam quæ ſint aut ſocij,aut hoſtes, & ad hæc,quæ bella geſſerũt,& quomodo,cæteraque huiuſmodi? Laudare quoque quomodo poteris, niſi habeas naualem apud Salamina pugnã,& p̃lium apud Marathona,vel quæ pro Herculis nepotibus geſta ſunt,vel alia huiuſmodi? Omnes enim ex ijs bonis quæ alicui adſunt, vel adeſſe videntur,laudant.ſimiliter etiã vituperãt ex cõtrarijs,perſpicientes ſi quid tale in ipſis eſt, aut eſſe videatur.vtputa,quoniã Græcos in ſeruitutẽ redegerũt,& Æginetas & Potideatas, qui cũ eis aduerſus Barbarum pugnarunt, præclareq; geſſerunt,ſibi ſubiecerunt:& ſi quid huiuſmodi erratũ in ipſis eſt.Eodẽ modo accuſantes quoque ac defendẽtes,ex ijs quæ ſunt & accuſant & defendunt.Nihil autẽ differt de Athenienſib',aut de Lacedæmonis, & vel de homine vel de Deo idipſum agere.Nã ſi Achilli conſuleres,aut ſi eũ laudares, vel uituperares, uel defenderes, quæ ſunt,aut quæ videntur eſſe ſumeres,vt ex eis diceres laudãs,aut vituperans, ſi quid honeſtum, aut turpe ſibi geſtum eſt:accuſans vero, aut defendens,ſi quid iuſtũ,aut iniuſtũ:conſulens aũt, ſiquid vtile ineſt aut noxiũ.Similiter ijs de quacunque re alia,vt de iuſtitia,vtrũ bonum an nõ, ex his quæ ĩ iuſtitia ſunt,aut in bono verũ quoniam & ita omnes oſtendere videmus,ſiue recte ſiue minus recte ſyllogiſmo vtantur:nõ enim ex omnibus, ſed ex ijs, quæ in vnoquoque ſunt ſumunt;& ratione perſpicuum, ꝙ impoſſibile ſit

aliter demonſtrare. Patet igitur neceſſariū eſſe, ſicut in Topicis primùm, vt electa de poſſibilib⁹ atque oportuniſſimis circa vnumquodque habeantur, vt proxime facta eodem pacto quæramus, reſpicientes non in indefinita, ſed in ea q̄ in illis ſunt, de quibus habetur oratio: vt præterea & proxima rebus circunſcribenda ſint. Nã quanto plura eorum quæ in re ſunt, teneas, tanto facilius demonſtrabis. Et quanto propinquiora, tanto propria magis ac minus communia. Cõmunia uero dicimus, vt ſi Achillem laudes, quoniam homo, quoniam ſemideus, quoniam in Troianos traiecit. hæc enim alijs multis inſunt. quare non Achillem magis quàm Diomedem laudas. Propria vero, q̄ nemini quàm Achilli contigerunt. vt quoniam Hectora, qui Troianorum erat fortiſſimus, interfecit, & Cygnũ, qui cùm eſſet inuulnerabilis, omnes ne deſcenderẽt inhibebat, & quoniam adoleſcens, nec iũreiurãdo adſtrictus militauit, cęteraq; huiuſmodi. V n⁹ igitur eligendus modus, primuſque is locus eſt. Nũc uerò enthymematũ elementa dicamus. elementum autẽ enthymematũ atq; locũ idem dico. Sed prius de ijs dicamus, de quibus neceſſe eſt prius dicere. Sũt enim enthymematũ ſpecies duæ. Nam quædam ꝙ ſit, vel non ſit, approbatiua ſunt: quædã ἐλεγκτικά Græcè appellantur: id Latinè dicere poſſumus redarguendi poteſtatem habentia, differunq; ſicut in dialecticis ſyllogiſmus & elenchus. Eſt autem approbatiuum quidem enthymema, cùm ex conceſsis colligitur Elencticũ uero, cùm repugnantia colligunt. Ferè igitur nobis in vnoquoq; genere vtili atq; neceſſario loci dicti ſunt. Quare quibus enthymemata ex locis elicienda ſunt, de bono aut malo, ho-

Entimematũ ſpecies duæ.

lo, honeſto, aut turpi, iuſto, aut iniuſto, de proprijs ẽt affectibus, eodẽ modo ſumpti ſunt nobis iam prius loci, ex quibus. Verùm nunc alio modo de oĩbus cõiter ſumamus, atq; dicamus ꝙ approbatiui, quiq; elenctici ſunt, annotãtes eos ẽt qui ſunt apparentium enthymematũ, q̃ tamẽ non ſunt enthymemata, qm̃ nec ſyllogiſmi. quibus explicatis, de obiectionibus, ſolutionibusq; dicemus, vnde ent ymemata elicienda ſunt.

De locis Enthymematum. *Cap. XXIIII.*

VNus igitur approbatiuorũ locus ex cõtrarijs eſt. Nã inſpicere oportet, ſi contrario contrariũ cõfirmanti quidẽ ineſt, confutanti aũt ſi non ineſt: vt temperantiam bonũ eſſe, quoniã intemperãtia malum: vt in Meſſeniaca. nã ſi bellũ horum malorũ cauſa eſt, per pacẽ hæc emendabimus. Item quòd ſi non ijs qui inuiti obfuerunt, iraſci par eſt: nec ijs qui coacti ꝓfuerunt, gratia eſt habenda. Item quod ſi multa etſi hominibus credibilia ſint, falſa tamen ſunt: contrarium quoque credendum eſt, multa quãuis mortalibus incredibilia ſint, vera ta men eſſe. Alius ex ſimilibus caſibus. Similiter nanque eſſe & non eſſe oportet: ut ſi dicas non omne iuſtum bonum eſſe. nam quicquid eſt iuſte, id bene eſſet: nunc vero iuſte mori, non eſt appetibile. Alius ex ijs quæ adinuicem: nam ſi alteri iuſte ac bene agere ineſt, alteri pati inerit. & ſi imperaſſe, etiam feciſſe: vt de publicanis Diomedon Publicanorũ princeps. Nam ſi uobis locare turpe nõ eſt, nec nobis cõducere. Nam ſi qui paſſus eſt, iuſte ac bene id paſſus eſt: ergo & qui fecit: & ſi qui fecit, ergo & qui paſſus eſt. Sed põt in hoc cauillatio fieri. Nam ſi iuſte occiſus eſt

Locus ex cõtrarÿs.

Ex ſimilibus.

Ex ÿs q̃ adinuicẽ.

iuſte paſſus ſed forte non abs te. Quare ſeorſum perſpiciendum ſi pati dignus fuit qui paſſus eſt, & facere qui fecit. deinde vtendum quomodocũ que congruit. nã interdũ id diſſonat, nihilq; ꝓhibet: veluti & Alcmæoni apud Theodectem, Matrem vero tuam nemo mortaliũ oderat. Ait autem reſpondens. Sed diſtinguentes conſiderare oportet. Interrogante vero Alpheſibœa cur illam quidem morte dignã iudicarunt, ſe vero iniuria interfeciſſe. Et ueluti iudicium de Demoſthene, & eorum qui Nicanora interemerũt. nã qm̃ iure interfeciſſe iudicati ſunt, iure cæſus iudicatus eſt. Et vt de interfecto Thebis, de quo iudiciũ fieri uolebat, ſi occidi dignus erat, quaſi non ſit contra ius eum occidere, qui iure cæſus eſt. Alius ex eo quod magis & minus, vt Nedij quidẽ omnes ſciunt, quonam pacto homines? id enĩ eſt, ſi cui magis ineſſe deberet, non ineſt: nec cui minus. Illud vero, vicinos ab eo uerberari, à quo uel pater ipſe, ex eo quod ſi minus eſt, & mi ius eſt vtrunq; oſtẽdere opus ſit: ſiue quod ſit, ſiue quod non. Præterea ſi neq; magis, neq; minus. Vnde dictũ eſt: tuus pater cũ liberos amiſerit, miſerabilis eſt. Oeneus verò nõ eſt, qui filiũ amiſit totius Græciæ præclariſſimũ. Et ſi Theſeus iniuriatus nõ eſt, neq; Alexander. & ſi nec Tindaridæ, nec Alexander. & Patroclũ Hector, & Achillẽ Alexander. & ſi cæteri artifices praui non ſunt, nec Philoſophi. Et ſi duces praui non ſunt, qa ſæpe ſuperãtur, nec ſophiſtæ. Et ſi oportet priuatos exiſtimationis veſtræ curã habere, & vos Grecorum exiſtimationis. Alius à tempo ris cõſideratione, vt Iphicrates pro Harmodio. Et ſi ſtatuam petenti antequam faceret dediſſetis, nunc cùm fecerit, non dabitis? Num igitur acce-

Ex eo quòd magis & minus.

À tẽpore.

accepturi quidem pollicemini: cùm uerò accepe ritis,tunc aufertis? Et rurſus ad illud, an Thebani Philippum in Atticam patientur pertranſire, ſi antequam auxilium eis aduerſus Phocēſes tulerit petijſſet,ſponderent profectò. Incredibile igitur,ſi quia prodidit ac credidit,idcirco tranſitũ ei eſſe negaturos. Alius ex ijs quæ quiſpiã dixit, ĩ ſeipſum reiectis. Sed modus differt,vt Iphicrates in Teucro aduerſus Ariſtophonta fecit. nam cum Ariſtophon, ſi proderet naues pecunia,rogatus,negaſſet,intulit deinde:Tu qui Ariſtophon es, non prodidiſſes:ego uero, qui ſum Iphicrates,prodidiſſem? Oportet autem vt magis ille facturus uideatur. nam aliter ridiculum uidebitur:vt ſi aduerſus Ariſtidem accuſantẽ id quiſpiam dixerit. Verũ ad detrahendum accuſatori fidem. omnino enim accuſator defenſore melior eſſe vult. Ad id igitur uniuerſaliter reprobandum is locus eſt, quòd alius quiſpiam facere reprehendat quæ ipſe,uel non facit, uel non faceret:aut facere hortetur quæ uel non facit ipſe,uel non faceret. Alius ex definitione, vt ſi dicas,dæmoniũ nihil eſt aliud,niſi Deus, aut Dei opus.atqui ſi quis putat Dei opus eſſe, hunc putare neceſſe eſt Deos quoque eſſe. & ſicut Iphicrates dixit generoſiſſimum eum eſſe,qui optimus eſt.nihil enim Harmodio, & Ariſtogitoni generoſum erat,ante quàm generoſe geſſerant. Et quod propinquior ipſe. nam geſta mea Harmodij atque Ariſtogitonis geſtis, propinquiora ſunt,quàm tua. Et vt in Alexãdro, omnes profecto concedemus non vnius fruitionem corporis impuros cupere. Id etiã quod Socrates dixit,nolle ad Archelaum proficiſci. turpe nanque ſimiliter aiebat eſſe, ſi beneficio affectus, nõ poſſis re-

Ex dictis ab aliquo in ſe reiectis.

Ex definitione.

ferre, quemadmodũ ſi maleficio. omnes enim iſti cùm definierint, acceperintque quid ſit, tunc de quo dicunt, ratiocinantur. Alius ex eo quod multipliciter: vt in Topicis de eo quod recte. Alius ex partitione, vt puta ſi omnes triũ cauſa iniuriantur, aut huius, aut iſtius, aut illius rei gratia: & propter hæc quidem impoſsibile, propter tertiũ autẽ neq; ipſi dicũt. Alius ex inductione, vt ex Peparethia, quod mulieres vſique de liberis uere diſcernunt. Nam tum Athenis Mantię oratori ambigenti de filio mater aſſeruit: tũ Thebis Iſmenia & Stilbone ambigẽtibus, Iſmeniæ filiũ eſſe Dodonis confirmauit, ac idcirco Theſſali eũ Iſmeniæ filium putarunt. Rurſus ex Theodectis lege. Qui de alienis equis paruam curã habuerunt, ijs ſuos non tradunt: neque ijs, qui naues alienas euerterunt, aliquis tradit ſuas. Si ergo id ita in omnibus fit, ijs etiam qui aliorum ſalutem neglexerunt, in cuſtodiam ſui utendum nõ eſt. Et vt Alcidamas: Omnes inquit, quomodocunque ſapientes honorant. Nam Parij Archilochum, quanquam eos uituperaſſet, honorarunt. Et Chij Homerũ, quanquam ciuis ſuus non eſſet. Et Mitilenæi Sappho, quamuis fœmina fuerit. Et Lacedæmonij, quanquam minime Philoſophorũ ſtudioſi ſunt, Chilonem tamen è ſenſibus fecerunt. Itali quoque Pythagoram. Lãpſaceni vero Anaxagorã, & ſi peregrinus eſſet, magnifice tamen ſepelierunt, & ad hunc uſque diẽ uenerantur, Athenienſes etiam quouſque Solonis legibus utebantur: beati fuerunt, & Lacedæmonij Lycurgi legibus vſi. Thebis quoque qui præfuerunt, Philoſophi erant: & ciuitas erat in felicitate. Alius ex iudicato, aut eodẽ, aut ſimili, aut cõtrario, præſertim ſi omnes & ſemper, aut ſi ſaltem

Ex eo qđ multipliciter. *Ex partitione.* *Ex inductione.* *Ex indicato.*

tem plurimi,aut ſapientes,& ij uel omnes , vel clariores,aut etiā ii ipſi iudices,vel qui ipſi grati ſunt,uel ij aduerſus quos iudicare nō poſſunt, vt domini;uel aduerſus quos iudicare turpe ſit , vt dij,pater,doctor:ueluti Autocles dicit in Mixidemidam:Si furijs, quæ ſunt Deæ, ſuffecit pœnas in Ariopago dare,Mixidemidæ uero minime.Aut ſicuti Sappho,Malum eſſe mortē. Dij nanq; ,niſi ſic iudicaſſent,morerentur.Aut ſicut Ariſtippus ad Platonem acerbius,ut putabat: At qui ſodalis noſter,inquit, nihil tale, de Socrate dicēs. Hegeſippus quoq; oraculo prius in Olympo uſus,Delphis poſtea quærebat ab Apolline,ſi quæ patri, eadem quoque ſibi uideantur, quaſi turpe ſit contradicere . Iſocrates etiam de Helena ſcribit pulcherrimam fuiſſe : ſi quidem Theſeus ita iudicauit.Et de Alexandro quem Dij p̄poſuerunt.Euagoram quoque uirtute præclarū fuiſſe ꝙ Conon cùm in calamitatem incidiſſet, relictis cæteris,Euagoram ſolum petijt.Alius à partibus,ſicut in Topicis,quæ mouet anima. nā hæc,aut illa.Exēplūq; hoc ſit ex Socrate Theodectis, Quod ille ſacrū nō piè coluit, quos Deos deſpexit,quos ciuitas Deos eſſe arbitretur.Alius quoniam in pluribus accidat vt bonū quid , aut malum inde conſequatur, à conſequentibus ſuadere,uel diſſuadere,accuſare,uel defendere, laudare,vel vituperare, ut eruditionem inuidia malum conſequitur,ſapiētia bonū.Quare nō oportet erudiri,ne habeamus inuidos,aut oportet.ſapientem enim eſſe oportet. Hic locus totum Calippi artificiū eſt, ſi poſſibile,cæteraq; , ut dictū eſt,addideris.Alius, cū de duobus oppoſitis ſuadendum , uel diſſuadendum ſit, hoc modo de vtriſq; dicere,quomodo expoſuimus. Differt autem,

à partib⁹.

Ab oppoſitis.

tem, quoniam ibi quæ forte oblata ſunt, opponuntur, hìc uero contraria. Vt ſacerdos quædam filium uetabat ad populum orationem habere. Nam ſi iniuſta ſuades (inquit) dij: ſi uero iuſta, homines te odio habebunt. Imò uerò habenda eſt ad populum oratio. nam ſi iniuſta, homines: ſin uero iuſta dicam, Dij me amabunt. Hoc autem idem eſt illi prouerbio, quo fertur, oleum ac ſalem emi oportere. Et commutatio quidem eſt, cùm ad utrunq; duorum contrariorum bonũ ac malũ conſequãtur, alterum alteri contrariũ.

Ex duplici opinione. Alius quoniam non eadem occultè atque apertè laudant, ſed apertè quidẽ quæ iuſta ſunt, atq; honeſta maxime, occultè autem malũt, quæ cõferunt, dare operam, ut ex his alterum colligatur. nam hic locus, eorum quæ præter opinionem ſunt, principaliſſimus eſt.

Ex proportione. Alius quoniam ita ex proportione cõueniat: ut Iphicrates, cum cenſores filiũ eius puerũ adhuc ætate, quoniam ſtatura longus erat, ciuitatis onera ferre cogerẽt: Si longos ex pueris, inquit, uiros putabunt, breues ex uiris pueros eſſe profecto cenſebunt. Et Theodectes in lege, cũ tributa pendentes, ueluti Strabaca & Charidemũ, propter probitatem ciues faciatis, non expelletis eos ex ciuitate, qui in tributarios nefanda commiſerunt?

A conſequenti. Alius à cõſequenti, ſi idem ſit, quod & à quibus cõſequitur, eadẽ ſint, ut Xenophanes dicebat, ſimiliter eos impios eſſe, qui Deos aſſerant factos, quẽadmodum eos qui morituros affirmant, cùm utrinq; accidat Deos aliquãdo non eſſe; omnino autem quod ex utroque accidit, quaſi ſemper idem capiatur. Iudicaturi autem eſtis, nõ de Socrate, ſed de profeſſione, an philoſophãdum ſit. Et quod dare terram, & aquam, id ſeruire ſit. Et cõmunis

nis eſſe participem pacis, id eſt iuſſa facere. Sumendum autem alterutrum quod accommodatius eſt. Alius ex eo quod non idem ab eiſdem ſemper eligitur, ſed oppoſitū pri⁹ aut poſterius, veluti hoc enthymema. Si exulantes pugnabamus, vt reduceremur: reducti ſpōte exulabimus, ne pugnemus? Aliquādo enim pugnare, vt domi eſſent eligebant: aliquando nō eſſe domi, ne pugnarent. Alius ſi cuius gratia id factum non ſit, huius gratia eſſe, aut factum fuiſſe dicere, vt ſi quis afferat cuipiam aliquid, vt cùm abſtulerit doleat. Vnde illud dictum eſt: Multis non ex beneuolentia Deus ingentes præſtat proſperitates, verum vt nobiliores ſuæ fiant calamitates. Et illud Antiphontis ex Meleagro: Non vt feram occiderēt, ſed vt de virtute teſtes Meleagro ad Grę ciam eſſent vniuerſam. Et Theodectis ex Aiace, quòd Diomedes non vt honoraret elegit Vlyſſem, ſed vt minor eſſet, ac ſequeretur. poſſibile nanq; eſt huius gratia feciſſe. Alius litigantibus & cōſulentibus communis, vt ſuaſoria & diſſuaſoria conſideres, & ea quorum gratia vel agunt, vel fugiūt: hæc enim ſunt quæ ſi inſunt, agendū eſt: vt puta, ſi poſſibile, ſi vtile, ſi facile aut ſibi, aut amicis, vel ſi nocuū damniq; illatiuū inimicis, aut ſi iactura minor eſt emolumento. ex his enim ſuadent, ex contrarijs autem diſſuadēt. ex his etiam ipſis & accuſant & defendūt: & defendunt quidē ex diſſuaſorijs, accuſant vero ex ſuaſorijs. Eſt autem hic locus Pamphili atque Calippi ars vniuerſa. Alius ex ijs quæ fieri quidem videntur, incredibilia vero ſunt, quoniam non crederentur, niſi aut eſſent, aut prope eſſent, & quàm maxime. nā aut quæ ſunt, aut quæ probabilia ſunt, credunt. Si ergo credibilia, & non probabilia,

Ex electione nō eiuſdē ſemper

A cauſa nō vera.

Ex ſuaſorÿs & diſſuaſorÿs.

Ex ÿs quæ fiūt, at incredibilibus.

babilia, vera profecto ſunt. non enim quoniam probabilia, ideo credibilia ſic videntur. Vt Androcli Pytheo leges reprehẽdenti exhibilarunt, quoniam dixit lege opus eſſe legibus, quæ ipſas corrigat. nã & ſale piſcibus. nõ enim probabile nec credibile videtur, cùm in mari enutriantur, ſalis egere. oliuaceis quoque oleo: quamuis non credibile oleo ea agere, ex quibus oleum gignitur.

Elẽcticus De repugnãtibus. Alius elencticus, quo repugnantia conſiderantur, partim in aduerſario, ſi quid tempore, factis, oratione repugnat, hoc pacto: Deinde dicit vos amare qui cum triginta viris coniurauit Partim in ſeipſo, ſic: Deinde litigioſum me ait, litẽ vero vllam me vnquam ſuſcepiſſe non poteſt oſtendere. Partim & in ſeipſo & in aduerſario, hoc modo: Et iſte quidem nihil vnquam mutuo dedit: ego autem pro multis etiã veſtr m ſolui.

Ex eluẽda ſuſpicione Alius cùm res, aut homines ſuſpecti ſunt, vel videantur cauſam eius afferre, quod ſuſpicionem facit. eſt enim aliquid, quare ita videtur. Vt cùm reprehenderetur quædam de filio. nam quoniã oſculabatur adoleſcentem, impudica eſſe videbatur. cauſa dicta ſoluit ſuſpicionẽ. Et vt in Aiace apud Theodectẽ aduerſus Aiacem Vlyſſes dicit, quòd cùm ſit Aiace fortior, tamen nõ videatur.

A cauſa effectũ inferente. Alius à cauſa ſi eſt quòd ſit, ſi non eſt quòd non ſit. ſimul enim cauſa, & id cuius cauſa, & abſque cauſa nihil eſt. vt Leodamas ſe defendens accuſante Thraſybulo dixit, quòd in arce quidem conſtitutus eſſet, ſed erumpere triginta virorum tempore inutile fuiſſet. ſibi enim magis propter odium in plebem ſuſceptum triginta viri crederẽt.

Ex meliori. Alius cõſiderare ſi poſſibile erat, aut eſt melius, quod conſulit, aut facit, aut fecit. perſpicuũ nanq; ſi ſic ſe habent, ꝙ non facit: cum nemo

volens

volens ac ſciens mala eligat. Quod quidem falſum nonnunquam eſt . nam ſæpe manifeſtatur poſtea melius aliter fuiſſe, quod pri' nõ erat manifeſtum. Alius conſiderare ſi quid factis contrarium facturi ſint, vt Xenophanes lugẽtibus Eleatis, ac rogãtibus an Matutæ ſacrificarent, cõſulebat, ſi Deam putabant, ne lugerent: ſin hominẽ, ne ipſi ſacrificarẽt. Alius à perperam factis accuſare vel defendere, vt in Medea Carcini, hi quidẽ accuſant, quòd filios Medea interemerit, quoniam non apparẽt. errauit enim Medea emiſſione filiorũ. hæc autẽ ſe defendit, quòd nõ filios, ſed Iaſonem interfecerit id nanque niſi feciſſet, peccaſſet. ſi quidẽ & alterum feciſſet. Hic autem locus ac enthymematis ſpecies tota Theodori prior ars eſt. Alius à nomine, vt Sophocles, aperte Sidero nomenq; ipſum ferens. Et vt in Deorũ conſueuerũt laudibus dicere. Et vt Conon Thraſybulũ appellabat. Herodicus quoq; in Thraſymachũ dicit, Semper tu Thraſymachus es. Et in Polũ: Semper Polus es. Et de Dracone legumlatore, ꝙ leges illæ non hominis eſſent, ſed Draconis. erant enim duræ Et apud Euripidẽ Hecuba in Venerem: Nomen quoq; tibi recte inditũ, Dea enim es amentiæ præfecta. Et Chæremõ Pẽtheus à futura calamitate appellatus. Laudantur autẽ ex enthymematibus elenctica magis quàm demonſtratiua. Nam & breuis contrariorũ collectio eſt enthymema elencticũ, & auditori quę inter ſe cõferuntur, lucidiora ſunt. Ex omnibus vero enthymematibus tam ad demonſtrandum quàm ad redarguendum accommodatis. ijs maxime plaudũt, quæ & acuta ſunt, & audiẽtes ſtatim cum inceperis percipiũt ipſi enim ſecũ gaudent ꝙ præuiderint, & quæ ita conſequuntur,

Ex ijs quæ fieri cõtraríjs factis

A pperã factis.

A nomine.

Enthimemata quæ maxime laudata.

vt non niſi poſtea quàm dicta ſunt, intelligãtur.

De apparentium Enthymematum locis.
Cap. XXV.

VErùm qm̄ poſſibile eſt aliũ eſſe ſyllogiſmum, alium non eſſe, ſed videri: neceſſe eſt vt enthymema quoq;, aliud enthymema ſit, aliud non ſit, ſed videatur: ſiquidem enthymema ſyllogiſmus quidã eſt. loci aũt enthymematũ quæ non ſunt ſed videntur, hi ſunt. Primus penes dictionem, & huius quidẽ vna pars, vt & in dialecticis, eſt, cùm non ratiocinatus cõcluſionẽ tandẽ infert, Non eſt hoc, & hoc eſt ergo neceſſe hoc, atque hoc eſſe. nam quod in enthymematibus conuolutim atq; per oppoſita dictũ eſt, id videtur enthymema. dictio enim huiuſmodi capax enthymematis eſt, videturq; id eſſe penes figuram dictionis. Eſt autem vtile ad dicendum dictione ſyllogiſtica, multorum ſyllogiſmorum capita dicere, hoc pacto: Qui illos ſeruauit, qui uoſtros vltus eſt, qui Grçcos liberauit, quorum vnumquodque ex alijs demonſtratum eſt, ſed ſimul collecta aliquid facere vidẽtur. Alter vero penes æquiuocationem, vt ſi μῦς laudãdus diceretur, quoniam myſteria inde dicantur, quę ſacrorum omnium maxime ſunt venerãda, vel initium optimum eſſe, vnde initiati appellãtur. Aut ſi quis cum canem laudet, de cœleſti ſimul dicat, aut de Pane: quoniam Pindarus ait, O felix, quoniam magnum Dei canem atque varium cœleſtes appellant. Aut ſi nullũ eſſe canẽ decori eſt, canem eſſe dedecori eſt. Et ſi dicas Mercurium omnium Deorũ eſſe liberaliſſimũ, cùm ſolus communis Mercurius vocitetur. Et ſi exiſtimatione optimũ eſſe dicas, quia viri probi non

Penes dictionis figuram.

Penes æquiuocationẽ

bi non

bi non pecunia digni, ſed exiſtimatione digni ſunt. nam exiſtimatione digni ſunt. nam exiſtimatione dignum nõ ſimpliciter dicitur Alius ſi quæ ſeiuncta ſunt, coniunctim: aut quæ coniuncta, ſeiunctim dicis. nam quoniam idem eſſe videtur, cùm ſæpe idem nõ ſit: vtrum vtilius, id faciendum eſt. Eſt autem hæc Euthydemi præceptio: vt ſcire quia triremis in Pyreo ſit. quilibet enim id nouit. Et quòd qui elementa ſcit, carmẽ quoque ſciat. idem enim eſt. Et quoniam ſi duplum valetudinariũ, nec ſimplex ſalubre. nam ſi duo bona ſunt, quomodo eorum alterum malum? Quod ita dictum elẽcticum eſt, ſic vero demonſtratiuum. Non enim poſſibile eſt duo eſſe bona, quorum vnum malum ſit. omnino autem hic locus cauillatoriꝰ eſt. Rurſum quod in Thraſibulum Polycrates dixit, quod triginta tyrannos depoſuit. cõiungit enim. Vel quod in Oreſte Theodectis eſt ex ſeiunctione, iuſtum, eam quæ maritum occiderit, mori: & patris vltionem à filio fieri par eſt. ergo hæc facta ſunt: quæ ſi coniunxeris, nõ forte amplius iuſtum, id aũt etiam ex defectu eſſe põt. nõ enim dixit à quo. Alius amplificatione confirmare aut refutare. Qđ fit, ſi antequã demonſtraueris quod feceris, rem amplifices. efficit enim vt videatur, vel quod nõ fecerit, quando qui cauſam dicit, amplificat: vel quod fecerit, quando accuſator indignatur. Quare enthymema non eſt. falſo enim colligit auditor factum ab eo eſſe, aut non eſſe, cum demonſtratum non ſit. Alius ex ſigno. nam id nihil colligit. Vt ſiquis dicit amores ciuitatibus conducere. nam Harmodij & Ariſtogitonis amores Hipparchi deſtruxerunt tyrannidem. Aut ſic: furatᷓ Dionyſius prauus enim eſt. nihil enim colligit,

Ex coniũctis & ſeiunctis.

Ex amplificatione.

Ex ſigno.

cum

aliter demonſtrare. Patet igitur neceſſariũ eſſe, ſicut in Topicis primùm, vt electa de poſſibilib⁹ atque oportuniſſimis circa vnumquodque habeantur, vt proxime facta eodem pacto quæramus, reſpicientes non in indefinita, ſed in ea q̃ in illis ſunt, de quibus habetur oratio: vt præterea & proxima rebus circunſcribenda ſint. Nã quanto plura eorum quæ in re ſunt, teneas, tanto facilius demonſtrabis. Et quanto propinquiora, tanto propria magis ac minus communia. Cõmunia uero dicimus, vt ſi Achillem laudes, quoniam homo, quoniam ſemideus, quoniam in Troianos traiecit. hæc enim alijs multis inſunt. quare non Achillem magis quàm Diomedem laudas. Propria vero, q̃ nemini quàm Achilli contigerunt. vt quoniam Hectora, qui Troianorum erat fortiſſimus, interfecit, & Cygnũ, qui cùm eſſet inuulnerabilis, omnes ne deſcenderẽt inhibebat, & quoniam adoleſcens, nec iũreiurãdo adſtrictus militauit, cęteraq; huiuſmodi. Vn⁹ igitur eligendus modus, primuſque is locus eſt. Nũc uerò enthymematũ elementa dicamus. elementum autẽ enthymematũ atq; locũ idem dico. Sed prius de ijs dicamus, de quibus neceſſe eſt prius dicere. Sũt enim enthymematũ ſpecies duæ. Nam quædam ꝙ ſit, vel non ſit, approbatiua ſunt: quædã ἐλεγκτικὰ Græcè appellantur: id Latinè dicere poſſumus redarguendi poteſtatem habentia, differunq; ſicut in dialecticis ſyllogiſmus & elenchus. Eſt autem approbatiuum quidem enthymema, cùm ex conceſsis colligitur Elencticũ uero, cùm repugnantia colligunt. Ferè igitur nobis in vnoquoq; genere vtili atq; neceſſario loci dicti ſunt. Quare quibus enthymemata ex locis elicienda ſunt, de bono aut malo, ho-

Entimematũ ſpecies duæ.

lo, honeſto, aut turpi, iuſto, aut iniuſto, de proprijs ēt affectibus, eodē modo ſumpti ſunt nobis iam prius loci, ex quibus. Verum nunc alio modo de oībus cōiter ſumamus, atq; dicamus q̄ approbatiui, quiq; elenctici ſunt, annotātes eos ēt qui ſunt apparentium enthymematū, q̄ tamē non ſunt enthymemata, qm̄ nec ſyllogiſmi. quibus explicatis, de obiectionibus, ſolutionibuſq; dicemus, vnde ent ymemata elicienda ſunt.

De locis Enthymematum. *Cap. XXIIII.*

VNus igitur approbatiuorū locus ex cōtrarijs eſt. Nā inſpicere oportet, ſi contrario contrariū cōfirmanti quidē ineſt, confutanti aūt ſi non ineſt: vt temperantiam bonū eſſe, quoniā intemperātia malum: vt in Meſſeniaca. nā ſi bellū horum malorū cauſa eſt, per pacē hæc emendabimus. Item quòd ſi non ijs qui inuiti obfuerunt, iraſci par eſt: nec ijs qui coacti p̱fuerunt, gratia eſt habenda. Item quod ſi multa et ſi hominibus credibilia ſint, falſa tamen ſunt: contrarium quoque credendum eſt, multa quāuis mortalibus incredibilia ſint, vera ta men eſſe. Alius ex ſimilibus caſibus. Similiter nanque eſſe. & non eſſe oportet: ut ſi dicas non omne iuſtum bonum eſſe. nam quicquid eſt iuſte, id bene eſſet nunc vero iuſte mori, non eſt appetibile. Alius ex ijs quæ adinuicem: nam ſi alteri iuſte ac bene agere ineſt, alteri pati inerit. & ſi imperaſſe, etiam feciſſe: vt de publicanis Diomedon Publicanorū princeps. Nam ſi nobis locare turpe nō eſt, nec nobis cōducere. Nam ſi qui paſſus eſt, iuſte ac bene id paſſus eſt: ergo & qui fecit: & ſi qui fecit, ergo & qui paſſus eſt. Sed pōt in hoc cauillatio fieri. Nam ſi iuſte occiſus eſt

Locus ex cōtrarijs.

Ex ſimilibus.

Ex ijs q̄ adinuicē.

iuſte paſſus ſed forte non abs te. Quare ſeorſum perſpiciendum ſi pati dignus fuit qui paſſus eſt, & facere qui fecit. deinde vtendum quomodocũ que congruit. nã interdũ id diſſonat, nihilq; ꝓhibet: veluti & Alcmæoni apud Theodectem, Matrem vero tuam nemo mortaliũ oderat. Ait autem reſpondens. Sed diſtinguentes conſiderare oportet. Interrogante vero Alpheſibœa cur illam quidem morte dignã iudicarunt, ſe vero iniuria interfeciſſe. Et ueluti iudicium de Demoſthene, & eorum qui Nicanora interemerũt. nã qm̃ iure interfeciſſe iudicati ſunt, iure cæſus iudicatus eſt. Et vt de interfecto Thebis, de quo iudiciũ fieri uolebat, ſi occidi dignus erat, quaſi non ſit contra ius eum occidere, qui iure cæſus eſt. Alius ex eo quod magis & minus, vt Nedij quidẽ omnes ſciunt, quonam pacto homines? id em̃ eſt, ſi cui magis ineſſe deberet, non ineſt: nec cui minus. Illud vero, vicinos ab eo uerberari, à quo uel pater ipſe, ex eo quod ſi minus eſt, & mi ius eſt vtrunq; oſtẽdere opus ſit, ſiue quod ſit, ſiue quod non. Præterea ſi neq; magis, neq; minus. Vnde dictũ eſt, tuus pater cũ liberos amiſerit, miſerabilis eſt. Oeneus vero nõ eſt, qui filiũ amiſit totius Græciæ præclariſſimũ. Et ſi Theſeus iniuriatus nõ eſt, neq; Alexander. & ſi nec Tindaridæ, nec Alexander. & Patroclũ Hector, & Achillẽ Alexander. & ſi cæteri artifices praui non ſunt, nec Philoſophi. Et ſi duces praui non ſunt, q̃a ſæpe ſuperãtur, nec ſophiſtæ. Et ſi oportet priuatos exiſtimationis veſtræ curã habere, & vos Grecorum exiſtimationis. Alius à tempo ris cõſideratione, vt Iphicrates pro Harmodio. Et ſi ſtatuam petenti antequam faceret dediſſetis, nunc cùm fecerit, non dabitis? Num igitur

Ex eo quòd magis & minus.

à tẽpore.

acce-

acceptûri quidem pollicemini: cùm uerò accepe ritis, tunc auferetis? Et rurſus ad illud, an Thebani Philippum in Atticam patientur pertranſire, ſi antequam auxilium eis aduerſus Phocēſes tulerit perijſſet, ſponderent profectò. Incredibile igitur, ſi quia prodidit ac credidit, idcirco tranſitũ ei eſſe negaturos. Alius ex ijs quæ quiſpiã dixit, ĩ ſeipſum reiectis. Sed modus differt, vt Iphicrates in Teucro aduerſus Ariſtophonta fecit. nam cum Ariſtophon, ſi proderet naues pecunia, rogatus, negaſſet, intulit deinde: Tu qui Ariſtophon es, non prodidiſſes: ego uero, qui ſum Iphicrates, prodidiſſem? Oportet autem vt magis ille facturus uideatur: nam aliter ridiculum uidebitur: vt ſi aduerſus Ariſtidem accuſantẽ id quiſpiam dixerit. Verũ ad detrahendum accuſatori fidem. omnino enim accuſator defenſore melior eſſe vult. Ad id igitur uniuerſaliter reprobandum is locus eſt, quòd alius quiſpiam facere reprehendat quæ ipſe, uel non facit, uel non faceret: aut facere hortetur quæ uel non facit ipſe, uel non faceret. Alius ex definitione, vt ſi dicas, dæmoniũ nihil eſt aliud, niſi Deus, aut Dei opus. atqui ſi quis putat Dei opus eſſe, hunc putare neceſſe eſt Deos quoque eſſe. & ſicut Iphicrates dixit generoſiſſimum eum eſſe, qui optimus eſt. nihil enim Harmodio, & Ariſtogitoni generoſum erat, ante quàm generoſe geſſerant. Et quod propinquior ipſe. nam geſta mea Harmodij atque Ariſtogitonis geſtis, propinquiora ſunt, quàm tua. Et vt in Alexãdro, omnes profectò concedemus non vni..s fruitionem corporis impuros cupere. Id etiã quod Socrates dixit, nolle ad Archelaum proficiſci. turpe nanque ſimiliter aiebat eſſe, ſi beneficio affectus, nõ poſſis re-

Ex dictis ab aliquo in ſe reiectis.

Ex definitione.

ferre, quemadmodũ ſi maleficio. omnes enim iſti cùm definierint, acceperintque quid ſit, tunc de quo dicunt, ratiocinantur. Alius ex eo quod multipliciter: vt in Topicis de eo quod recte. Alius ex partitione, vt puta ſi omnes triũ cauſa iniuriantur, aut huius, aut iſtius, aut illius rei gratia: & propter hæc quidem impoſsibile, propter tertiũ autē neq; ipſi dicũt. Alius ex inductione, vt ex Peparethia, quòd mulieres vſiique de liberis uere diſcernunt. Nam tum Athenis Mantię oratori ambigenti de filio mater aſſeruit: tũ Thebis Iſmenia & Stilbone ambigētibus, Iſmeniæ filiũ eſſe Dodonis confirmauit, ac idcirco Theſſali eũ Iſmeniæ filium putarunt. Rurſus ex Theodectis lege. Qui de alienis equis paruam curā habuerunt, ijs ſuos non tradunt: neque ijs, qui naues alienas euerterunt, aliquis tradit ſuas. Si ergo id ita in omnibus fit, ijs etiam qui aliorum ſalutem neglexerunt, in cuſtodiam ſui utendum nō eſt. Et vt Alcidamas: Omnes inquit, quomodocunque ſapientes honorant. Nam Parij Archilochum, quanquam eos uituperaſſet, honorarunt. Et Chij Homerũ, quanquam ciuis ſuus non eſſet. Et Mitilenæi Sappho, quamuis fœmina fuerit. Et Lacedæmonij, quanquam minime Philoſophorũ ſtudioſi ſunt, Chilonem tamen è ſenſibus fecerunt. Itali quoque Pythagoram. Lāpſaceni vero Anaxagorā, & ſi peregrinus eſſet, magnifice tamen ſepelierunt, & ad hunc uſque diē uenerantur, Athenienſes etiam quouſque Solonis legibus utebantur: beati fuerunt, & Lacedæmonij Lycurgi legibus vſi. Thebis quoque qui præfuerunt, Philoſophi erant, & ciuitas erat in felicitate. Alius ex iudicato, aut codē, aut ſimili, aut cōtrario, præſertim ſi omnes & ſemper, aut ſi ſal

tem

Ex eo qđ multipliciter. *Ex partitione.* *Ex inductione.* *Ex indicato.*

tem plurimi,aut ſapientes,& ij uel omnes , vel clariores,aut etiã ij ipſi iudices,vel qui ipſi grati ſunt,uel ij aduerſus quos iudicare nõ poſſunt, vt domini;uel aduerſus quos iudicare turpe ſit, vt dij,pater,doctor:ueluti Autocles dicit in Mixidemidam:Si furijs, quæ ſunt Deæ, ſuffecit pœnas in Ariopago dare,Mixidemidæ uero minime. Aut ſicuti Sappho,Malum eſſe mortẽ. Dij nanq;,niſi ſic iudicaſſent,morerentur. Aut ſicut Ariſtippus ad Platonem acerbius,ut putabat: At qui ſodalis noſter,inquit, nihil tale, de Socrate dicẽs. Hegeſippus quoq; oraculo prius in Olympo uſus Delphis poſtea quærebat ab Apolline,ſi quæ patri, eadem quoque ſibi uideantur, quaſi turpe ſit contradicere. Iſocrates etiam de Helena ſcribit pulcherrimam fuiſſe: ſi quidem Theſeus ita iudicauit. Et de Alexandro quem Dij ꝑpoſuerunt. Euagoram quoque uirtute præclarũ fuiſſe ꝙ Conon cùm in calamitatem incidiſſet, relictis cæteris, Euagoram ſolum petijt. Alius à partibus, ſicut in Topicis, quæ mouet anima. nã hæc, aut illa. Exẽplũq; hoc ſit ex Socrate Theodectis, Quod ille ſacrũ nõ piè coluit, quos Deos deſpexit,quos ciuitas Deos eſſe arbitretur. Alius quoniam in pluribus accidat vt bonũ quid, aut malum inde conſequatur, à conſequentibus ſuadere,uel diſſuadere,accuſare,uel defendere, laudare,vel vituperare, ut eruditionem inuidia malum conſequitur,ſapiẽtia bonũ. Quare nõ oportet erudiri,ne habeamus inuidos,aut oportet. ſapientem enim eſſe oportet. Hic locus totum Calippi artificiũ eſt, ſi posſibile,cæteraq;, ut dictũ eſt,addideris. Alius, cũ de duobus oppoſitis ſuadendum, uel diſſuadendum ſit, hoc modo de vtriſq; dicere,quomodo expoſuimus. Differt autem,

à partib⁹.

Ab oppoſitis.

tem, quoniam ibi quæ forte oblata ſunt, opponuntur, hìc uero contraria. Vt ſacerdos quædam filium uetabat ad populum orationem habere. Nam ſi iniuſta ſuades (inquit) dij: ſi uero iuſta, homines te odio habebunt. Imò uerò habenda eſt ad populum oratio. nam ſi iniuſta, homines: ſin uero iuſta dicam, Dij me amabunt. Hoc autem idem eſt illi prouerbio, quo fertur, oleum ac ſalem emi oportere. Et commutatio quidem eſt, cùm ad utrunq; duorum contrariorum bonũ ac malũ conſequãtur, alterum alteri contrariũ.

Ex duplici opinione. Alius quoniam non eadem occultè atque apertè laudant, ſed apertè quidẽ quæ iuſta ſunt, atq; honeſta maxime, occultè autem malũt, quæ cõferunt, dare operam, ut ex his alterum colligatur. nam hic locus, eorum quæ præter opinionem ſunt, principaliſsimus eſt.

Ex proportione. Alius quoniam ita ex proportione cõueniat: ut Iphicrates, cum cenſores filiũ eius puerũ adhuc ætate, quoniam ſtatura longus erat, ciuitatis onera ferre cogerẽt: Si longos ex pueris, inquit, uiros putabunt, breues ex uiris pueros eſſe profecto cenſebunt. Et Theodectes in lege, cũ tributa pendentes, ueluti Strabaca & Charidemũ, propter probitatem ciues faciatis, non expelletis eos ex ciuitate, qui in tributarios nefanda commiſerunt?

A conſequenti. Alius à cõſequenti, ſi idem ſit, quod & à quibus cõſequitur, eadẽ ſint, ut Xenophanes dicebat, ſimiliter eos impios eſſe, qui Deos aſſerant factos, quẽadmodum eos qui morituros affirmant, cùm utrinq; accidat Deos aliquãdo non eſſe; omnino autem quod ex utroque accidit, quaſi ſemper idem capiatur. Iudicaturi autem eſtis, nõ de Socrate, ſed de profeſſione, an philoſophãdum ſit. Et quod dare terram, & a uam, id ſeruire ſit. Et cõmu-

nis

nis eſſe participem pacis, id eſt iuſſa facere. Sumendum autem alterutrum quod accommodatius eſt. Alius ex eo quod non idem ab eiſdem ſemper eligitur, ſed oppoſitũ pri⁹ aut poſterius, veluti hoc enthymema. Si exulantes pugnabamus, vt reduceremur: reducti ſpõte exulabimus, ne pugnemus? Aliquãdo enim pugnare, vt domi eſſent eligebant: aliquando nõ eſſe domi, ne pugnarent. Alius ſi cuius gratia id factum non ſit, huius gratia eſſe, aut factum fuiſſe dicere, vt ſi quis afferat cuipiam aliquid, vt cùm abſtulerit doleat. Vnde illud dictum eſt: Multis non ex beneuolentia Deus ingentes præſtat proſperitates, verum vt nobiliores ſuæ fiant calamitates. Et illud Antiphontis ex Meleagro: Non vt feram occiderẽt, ſed vt de virtute teſtes Meleagro ad Greciam eſſent vniuerſam. Et Theodectis ex Aiace, quòd Diomedes non vt honoraret elegit Vlyſſem, ſed vt minor eſſet, ac ſequeretur. poſſibile nanq; eſt huius gratia feciſſe. Alius litigantibus & cõſulentibus communis, vt ſuaſoria & diſſuaſoria conſideres, & ea quorum gratia vel agunt, vel fugiũt: hæc enim ſunt quæ ſi inſunt, agendũ eſt: vt puta, ſi poſſibile, ſi vtile, ſi facile aut ſibi, aut amicis, vel ſi nocuũ damniq; illatiuũ inimicis, aut ſi iactura minor eſt emolumento. ex his enim ſuadent, ex contrarijs autem diſſuadẽt. ex his etiam ipſis & accuſant & defendũt: & defendunt quidẽ ex diſſuaſorijs, accuſant vero ex ſuaſorijs. Eſt autem hic locus Pamphili atque Calippi ars vniuerſa. Alius ex ijs quæ fieri quidem videntur, incredibilia vero ſunt, quoniam non crederentur, niſi aut eſſent, aut prope eſſent, & quàm maxime. nã aut quæ ſunt, aut quæ probabilia ſunt, credunt. Si ergo credibilia, & non probabilia,

Ex electione nõ eiuſdẽ ſemper

A cauſa nõ vera.

Ex ſuaſorijs & diſſuaſorijs.

Ex ijs quæ fiũt, at incredibilibus.

babilia, vera profecto ſunt. non enim quoniam probabilia, ideo credibilia ſic videntur. Vt Androcli Pytheo leges reprehēdenti exhibilarunt, quoniam dixit lege opus eſſe legibus, quæ ipſas corrigat. nã & ſale piſcibus. nō enim probabile nec credibile videtur, cùm in mari enutriantur, ſalis egere. oliuaceis quoque oleo: quamuis non credibile oleo ea agere, ex quibus oleum gignitur. Alius elencticus, quo repugnantia conſiderantur, partim in aduerſario, ſi quid tempore, factis, oratione repugnat, hoc pacto: Deinde dicit vos amare qui cum triginta viris coniurauit Partim in ſeipſo, ſic: Deinde litigioſum me ait, litē vero vllam me vnquam ſuſcepiſſe non poteſt oſtendere. Partim & in ſeipſo & in aduerſario, hoc modo: Et iſte quidem nihil vnquam mutuo dedit: ego autem pro multis etiã veſtr m ſolui. Alius cùm res, aut homines ſuſpecti ſunt, vel videantur cauſam eius afferre, quod ſuſpicionem facit. eſt enim aliquid, quare ita videtur. Vt cùm reprehenderetur quædam de filio. nam quoniã oſculabatur adoleſcentem, impudica eſſe videbatur. cauſa dicta ſoluit ſuſpicionē. Et vt in Aiace apud Theodectē aduerſus Aiacem Vlyſſes dicit, quòd cùm ſit Aiace fortior, tamen nō videatur. Alius à cauſa ſi eſt quòd ſit, ſi non eſt quòd non ſit. ſimul enim cauſa, & id cuius cauſa, & abſque cauſa nihil eſt. vt Leodamas ſe defendens accuſante Thraſybulo dixit, quòd in arce quidem conſtitutus eſſet, ſed erumpere triginta virorum tempore inutile fuiſſet. ſibi enim magis propter odium in plebem ſuſceptum triginta viri crederēt. Alius cōſiderare ſi poſſibile erat, aut eſt melius, quod conſulit, aut facit, aut fecit. perſpicuū nanq; ſi ſic ſe habent, ꝙ non facit: cum nemo volens

Elencticus De repugnãtibus.

Ex eluēda ſuſpicione

A cauſa effectū inferente.

Ex meliori.

volens ac ſciens mala eligat. Quod quidem falſum nonnunquam eſt. nam ſæpe manifeſtatur poſtea melius aliter fuiſſe, quod pri⁹ nō erat manifeſtum. Alius conſiderare ſi quid factis contrarium facturi ſint, vt Xenophanes lugētibus Eleatis, ac rogātibus an Matutæ ſacrificarent, cōſulebat, ſi Deam putabant, ne lugerent: ſin hominē, ne ipſi ſacrificarēt. Alius à perperam factis accuſare vel defendere, vt in Medea Carcini, hi quidē accuſant, quòd filios Medea interemerit, quoniam non apparēt. errauit enim Medea emiſſione filiorū. hæc autē ſe defendit, quòd nō filios, ſed Iaſonem interfecerit id nanque niſi feciſſet, peccaſſet. ſi quidē & alterum feciſſet. Hic autem locus ac enthymematis ſpecies tota Theodori prior ars eſt. Alius à nomine, vt Sophocles, aperte Sidero nomenq; ipſum ferens. Et vt in Deorū conſueuerūt laudibus dicere. Et vt Conon Thraſybulū appellabat. Herodicus quoq; in Thraſymachū dicit, Semper tu Thraſymachus es. Et in Polū: Semper Polus es. Et de Dracone legumlatore, ꝙ leges illæ non hominis eſſent, ſed Draconis. erant enim duræ Et apud Euripidē Hecuba in Venerem: Nomen quoq; tibi recte inditū, Dea enim es amentiæ præfecta. Et Chæremō Pētheus à futura calamitate appellatus. Laudantur autē ex enthymematibus elenctica magis quàm demonſtratiua. Nam & breuis contrariorū collectio eſt enthymema elencticū, & auditori quę inter ſe cōferuntur, lucidiora ſunt. Ex omnibus vero enthymematibus tam ad demonſtrandum quàm ad redarguendum accommodatis. ijs maxime plaudūt, quæ & acuta ſunt, & audiētes ſtatim cùm inceperis percipiūt ipſi enim ſecū gaudent ꝙ prauiderint, & quæ ita conſequuntur,

Ex ijs quæ fieri cōtrarijs factis

A pperā factis.

A nomine.

Enthimemata quæ maxime laudata.

vt non niſi poſtea quàm dicta ſunt, intelligãtur.

De apparentium Enthymematum locis. Cap. XXV.

VErùm q̃m poſſibile eſt aliũ eſſe ſyllogiſmum, alium non eſſe, ſed videri: neceſſe eſt vt enthymema quoq; aliud enthymema ſit, aliud non ſit, ſed videatur: ſiquidem enthymema ſyllogiſmus quidã eſt. loci aũt enthymematũ quæ non ſunt ſed videntur, hi ſunt. Primus penes dictionem, & huius quidẽ vna pars, vt & in dialecticis, eſt, cùm non ratiocinatus cõcluſionẽ tandẽ infert, Non eſt hoc, & hoc eſt ergo neceſſe hoc, atque hoc eſſe. nam quod in enthymematibus conuolutim atq; per oppoſita dictũ eſt, id videtur enthymema. dictio enim huiuſmodi capax enthymematis eſt, videturq; id eſſe penes figuram dictionis. Eſt autem vtile ad dicendum dictione ſyllogiſtica, multorum ſyllogiſmorum capita dicere, hoc pacto: Qui illos ſeruauit, qui noſtros vltus eſt, qui Grecos liberauit, quorum vnumquodque ex alijs demonſtratum eſt, ſed ſimul collecta aliquid facere vidẽtur. Alter vero penes æquiuocationem, vt ſi μῦς laudãdus diceretur, quoniam myſteria inde dicantur, quę ſacrorum omnium maxime ſunt venerãda, vel initium optimum eſſe, vnde initiati appellãtur. Aut ſi quis cum canem laudet, de cœleſti ſimul dicat, aut de Pane: quoniam Pindarus ait, O felix, quoniam magnum Dei canem atque varium cœleſtes appellant. Aut ſi nullũ eſſe canẽ decori eſt, canem eſſe dedecori eſt. Et ſi dicas Mercurium omnium Deorũ eſſe liberaliſſimũ, cùm ſolus communis Mercurius vocitetur. Et ſi exiſtimatione optimũ eſſe dicas, quia viri probi non

Penes dictionis figuram.

Penes æquiuocationẽ

bi non pecunia digni, ſed exiſtimatione digni ſunt. nam exiſtimatione digni ſunt. nam exiſtimatione dignum nō ſimpliciter dicitur. Alius ſi quæ ſeiuncta ſunt, coniunctim: aut quæ coniuncta, ſeiunctim dicis. nam quoniam idem eſſe videtur, cùm ſæpe idem nō ſit: vtrum vtilius, id faciendum eſt. Eſt autem hæc Euthydemi præceptio: vt ſcire quia triremis in Pyreo ſit. quilibet enim id nouit. Et quòd qui elementa ſcit, carmē quoque ſciat. idem enim eſt. Et quoniam ſi duplum valetudinariū, nec ſimplex ſalubre. nam ſi duo bona ſunt, quomodo eorum alterum malum? Quod ita dictum elēcticum eſt, ſic vero demonſtratiuum. Non enim poſſibile eſt duo eſſe bona, quorum vnum malum ſit. omnino autem hic locus cauillatoriꝰ eſt. Rurſum quod in Thraſibulum Polycrates dixit, quod triginta tyrannos depoſuit. cōiungit enim. Vel quod in Oreſte Theodectis eſt ex ſeiunctione, iuſtum, eam quæ maritum occiderit, mori: & patris vltionem à filio fieri par eſt. ergo hæc facta ſunt: quæ ſi coniunxeris, nō forte amplius iuſtum, id aūt etiam ex defectu eſſe pōt. nō enim dixit à quo. Alius amplificatione confirmare aut refutare. Qđ fit, ſi antequā demonſtraueris quod feceris, rem amplifices. efficit enim vt videatur, vel quod nō fecerit, quando qui cauſam dicit, amplificat: vel quod fecerit, quando accuſator indignatur. Quare enthymema non eſt. falſo enim colligit auditor factum ab eo eſſe, aut non eſſe, cum demonſtratum non ſit. Alius ex ſigno. nam id nihil colligit. Vt ſiquis dicit amores ciuitatibus conducere. nam Harmodij & Ariſtogitonis amores Hipparchi deſtruxerunt tyrannidem. Aut ſic: furaī Dionyſius prauus enim eſt. nihil enim colligit,

Ex coniūctis & ſeiunctis.

Ex amplificatione.

Ex ſigno.

aliter demonſtrare. Patet igitur neceſſariũ eſſe, ſicut in Topicis primùm, vt electa de poſſibilib⁹ atque oportuniſſimis circa vnumquodque habeantur, vt proxime facta eodem pacto quæramus, reſpicientes non in indefinita, ſed in ea q̃ in illis ſunt, de quibus habetur oratio: vt præterea & proxima rebus circunſcribenda ſint. Nã quanto plura eorum quæ in re ſunt, teneas, tanto facilius demonſtrabis. Et quanto propinquiora, tanto propria magis ac minus communia. Cõmunia uero dicimus, vt ſi Achillem laudes, quoniam homo, quoniam ſemideus, quoniam in Troianos traiecit. hæc enim alijs multis inſunt. quare non Achillem magis quàm Diomedem laudas. Propria vero, q̃ nemini quàm Achilli contigerunt. vt quoniam Hectora, qui Troianorum erat fortiſſimus, interfecit, & Cygnũ, qui cùm eſſet inuulnerabilis, omnes ne deſcenderẽt inhibebat, & quoniam adoleſcens, nec iũreiurãdo adſtrictus militauit, cęteraq; huiuſmodi. V n⁹ igitur eligendus modus, primuſque is locus eſt. Nũc uerò enthymematũ elementa dicamus. elementum autẽ enthymematũ atq; locũ idem dico. Sed prius de ijs dicamus, de quibus neceſſe eſt prius dicere. Sũt enim enthymematũ ſpecies duæ. Nam quædam ꝙ ſit, vel non ſit, approbatiua ſunt: quædã ἐλεγκτικά Græcè appellantur: id Latinè dicere poſſumus redarguendi poteſtatem habentia, differunq; ſicut in dialecticis ſyllogiſmus & elenchus. Eſt autem approbatiuum quidem enthymema, cùm ex conceſsis colligitur. Elencticũ uero, cùm repugnantia colligunt. Ferè igitur nobis in vnoquoq; genere vtili atq; neceſſario loci dicti ſunt. Quare quibus enthymemata ex locis elicienda ſunt, de bono aut malo, ho-

Entimematũ ſpecies duæ.

lo,honeſto,aut turpi,iuſto,aut iniuſto, de proprijs ẽt affectibus, eodẽ modo ſumpti ſunt nobis iam prius loci, ex quibus. Verùm nunc alio modo de oĩbus cõiter ſumamus, atq; dicamus ꝗ approbatiui,quiq; elenctici ſunt, annotãtes eos ẽt qui ſunt apparentium enthymematũ,ꝗ tamẽ non ſunt enthymemata,qm̃ nec ſyllogiſmi. quibus explicatis, de obiectionibus,ſolutionibusq; dicemus,vnde ent ymemata elicienda ſunt.

De locis Enthymematum. *Cap. XXIIII.*

VNus igitur approbatiuorũ locus ex cõtrarijs eſt. Nã inſpicere oportet,ſi contrario contrariũ cõfirmanti quidẽ ineſt,confutanti aũt ſi non ineſt: vt temperantiam bonũ eſſe,quoniã intemperãtia malum:vt in Meſſeniaca.nã ſi bellũ horum malorũ cauſa eſt, per pacẽ hæc emendabimus.Item quòd ſi non ijs qui inuiti obfuerunt,iraſci par eſt:nec ijs qui coacti ꝓfuerunt,gratia eſt habenda. Item quod ſi multa etſi hominibus credibilia ſint,falſa tamen ſunt: contrarium quoque credendum eſt, multa quãuis mortalibus incredibilia ſint, vera ta men eſſe. Alius ex ſimilibus caſibus. Similiter nanque eſſe. & non eſſe oportet:ut ſi dicas non omne iuſtum bonum eſſe.nam quicquid eſt iuſte, id bene eſſet nunc vero iuſte mori, non eſt appetibile. Alius ex ijs quæ adinuicem: nam ſi alteri iuſte ac bene agere ineſt,alteri pati inerit. & ſi imperaſſe,etiam feciſſe: vt de publicanis Diomedon Publicanorũ princeps. Nam ſi uobis locare turpe nõ eſt,nec nobis cõducere.Nam ſi qui paſſus eſt,iuſte ac bene id paſſus eſt: ergo & qui fecit:& ſi qui fecit,ergo & qui paſſus eſt. Sed põt in hoc cauillatio fieri. Nam ſi iuſte occiſus eſt

Locus ex cõtrarÿs.

Ex ſimilibus.

Ex ijs ꝗ adinuicẽ.

iuſte paſſus ſed forte non abs te. Quare ſeorſum perſpiciendum ſi pati dignus fuit qui paſſus eſt, & facere qui fecit. deinde vtendum quomodocũ que congruit. nã interdũ id diſſonat, nihilq; ꝓhibet: veluti & Alcmæoni apud Theodectem, Matrem vero tuam nemo mortaliũ oderat. Ait autem reſpondens. Sed diſtinguentes conſiderare oportet Interrogante vero Alpheſibœa cur il lam quidem morte dignã iudicarunt, ſe vero in iuria interfeciſſe. Et ueluti iudicium de Demoſthene, & eorum qui Nicanora interemerũt. nã qm̃ iure interfeciſſe iudicati ſunt, iure cæſus iudicatus eſt Et vt de interfecto Thebis, de quo iudiciũ fieri uolebat, ſi occidi dignus erat, quaſi non ſit contra ius eum occidere, qui iure cæſus eſt. Alius ex eo quod magis & minus, vt Nedij quidẽ omnes ſciunt, quonam pacto homines? id enĩ eſt, ſi cui magis ineſſe deberet, non ineſt: nec cui minus. Illud vero, vicinos ab eo uerberari, à quo uel pater ipſe, ex eo quod ſi minus eſt, & mi ius eſt vtrunq; oſtẽdere opus ſit: ſiue quod ſit, ſi ue quod non Præterea ſi neq; magis, neq; minus. Vnde dictũ eſt: tuus pater cũ liberos amiſerit, miſerabilis eſt. Oeneus vero nõ eſt, qui filiũ amiſit totius Græciæ præclariſſimũ. Et ſi Theſeus iniuriatus nõ eſt, neq; Alexander. & ſi nec Tindaridæ, nec Alexander. & Patroclũ Hector, & Achillẽ Atexander. & ſi cæteri artifices praui non ſunt, nec Philoſophi. Et ſi duces praui non ſunt, qa ſæpe ſuperãtur, nec ſophiſtæ. Et ſi oportet priuatos exiſtimationis veſtræ curã habere, & vos Grecorum exiſtimationis. Alius à tempo ris cõſideratione, vt Iphicrates pro Harmodio. Et ſi ſtatuam petenti antequam faceret ded iſſe tis, nunc cùm fecerit, non dabitis? Num igitur

Ex eo quòd magis & minus.

à tẽpore.

acce-

accepturi quidem pollicemini: cùm uerò accepe ritis, tunc aufertis? Et rurſus ad illud, an Thebani Philippum in Atticam patientur pertranſire, ſi antequam auxilium eis aduerſus Phocẽſes tulerit petijſſet, ſponderent profectò. Incredibile igitur, ſi quia prodidit ac credidit, idcirco tranſitũ ei eſſe negaturos. Alius ex ijs quæ quiſpiã dixit, ĩ ſeipſum reiectis. Sed modus differt, vt Iphicrates in Teucro aduerſus Ariſtophonta fecit. nam cum Ariſtophon, ſi proderet naues pecunia, rogatus, negaſſet, intulit deinde: Tu qui Ariſtophon es, non prodidiſſes: ego uero, qui ſum Iphicrates, prodidiſſem? Oportet autem vt magis ille facturus uideatur. nam aliter ridiculum uidebitur: vt ſi aduerſus Ariſtidem accuſantẽ id quiſpiam dixerit. Verũ ad detrahendum accuſatori fidem. omnino enim accuſator defenſore melior eſſe vult. Ad id igitur uniuerſaliter reprobandum is locus eſt, quòd alius quiſpiam facere reprehendat quæ ipſe, uel non facit, uel non faceret: aut facere hortetur quæ uel non facit ipſe, uel non faceret. Alius ex definitione, vt ſi dicas, dæmoniũ nihil eſt aliud, niſi Deus, aut Dei opus. atqui ſi quis putat Dei opus eſſe, hunc putare neceſſe eſt Deos quoque eſſe. & ſicut Iphicrates dixit generoſiſſimum eum eſſe, qui optimus eſt. nihil enim Harmodio, & Ariſtogitoni generoſum erat, ante quàm generoſe geſſerant. Et quod propinquior ipſe. nam geſta mea Harmodij atque Ariſtogitonis geſtis, propinquiora ſunt, quàm tua. Et vt in Alexãdro, omnes profectò concedemus non vnius fruitionem corporis impuros cupere. Id etiã quod Socrates dixit, nolle ad Archelaum proficiſci. turpe nanque ſimiliter aiebat eſſe, ſi beneficio affectus, nõ poſſis re-

Ex dictis ab aliquo in ſe reiectis.

Ex definitione.

ferre, quemadmodũ ſi maleficio. omnes enim iſti cùm definierint,acceperintque quid ſit,tunc de quo dicunt,ratiocinantur. Alius ex eo quod multipliciter:vt in Topicis de eo quod rectè. Alius ex partitione,vt puta ſi omnes triũ cauſa iniuriantur,aut huius,aut iſtius, aut illius rei gratia:& propter hæc quidem impoſsibile, propter tertiũ autẽ neq; ipſi dicũt. Alius ex inductione, vt ex Peparethia,quòd mulieres vſiique de liberis uere diſcernunt. Nam tum Athenis Mantię oratori ambigenti de filio mater aſſeruit:tũ Thebis Iſmenia & Stilbone ambigẽtibus, Iſmeniæ filiũ eſſe Dodonis confirmauit,ac idcirco Theſſali eũ Iſmeniæ filium putarunt. Rurſus ex Theodectis lege. Qui de alienis equis paruam curã habuerunt,ijs ſuos non tradunt:neque ijs, qui naues alienas euerterunt,aliquis tradit ſuas.Si ergo id ita in omnibus fit,ijs etiam qui aliorum ſalutem neglexerunt, in cuſtodiam ſui utendum nõ eſt.Et vt Alcidamas:Omnes inquit, quomodocunque ſapientes honorant.Nam Parij Archilochum,quanquam eos uituperaſſet,honorarunt. Et Chij Homerũ,quanquam ciuis ſuus non eſſet.Et Mitilenæi Sappho,quamuis fœmina fuęrit.Et Lacedæmonij,quanquam minime Philoſophorũ ſtudioſi ſunt, Chilonem tamen è ſenſibus fecerunt.Itali quoque Pythagoram.Lãpſaceni vero Anaxagorã,& ſi peregrinus eſſet,magnifice tamen ſepelierunt,& ad hunc uſque diẽ uenerantur, Athenienſes etiam quouſque Solonis legibus utebantur:beati fuerunt, & Lacedæmonij Lycurgi legibus vſi.Thebis quoque qui præfuerunt,Philoſophi erant,& ciuitas erat in felicitate.Alius ex iudicato,aut eodẽ,aut ſimili,aut cõtrario,præſertim ſi omnes & ſemper,aut ſi ſal tem

Ex eo qđ multipliciter.

Ex partitione.

Ex inductione.

Ex iudicato.

tem plurimi,aut ſapientes,& ij uel omnes , vel clariores,aut etiã ii ipſi iudices,vel qui ipſi grati ſunt,uel ij aduerſus quos iudicare nõ poſſunt, vt domini;uel aduerſus quos iudicare turpe ſit , vt dij,pater,doctor:ueluti Autocles dicit in Mixidemidam:Si furijs, quæ ſunt Deæ, ſuffecit pœnas in Ariopago dare,Mixidemidæ uero minime.Aut ſicuti Sappho,Malum eſſe mortẽ. Dij nanq;,niſi ſic iudicaſſent,morerentur.Aut ſicut Ariſtippus ad Platonem acerbius,ut putabat: At qui ſodalis noſter,inquit, nihil tale, de Socrate dicẽs.Hegeſippus quoq; oraculo prius in Olympo uſus Delphis poſtea quærebat ab Apolline,ſi quæ patri, eadem quoque ſibi uideantur, quaſi turpe ſit contradicere . Iſocrates etiam de Helena ſcribit pulcherrimam fuiſſe : ſi quidem Theſeus ita iudicauit.Et de Alexandro quem Dij p̃poſuerunt.Euagoram quoque uirtute præclarũ fuiſſe ꝙ Conon cùm in calamitatem incidiſſet, relictis cæteris,Euagoram ſolum petijt.Alius à partibus,ſicut in Topicis,quæ mouet anima. nã hæc,aut illa.Exẽplũq; hoc ſit ex Socrate Theodectis,Quod ille ſacrũ nõ piè coluit, quos Deos deſpexit,quos ciuitas Deos eſſe arbitretur.Alius quoniam in pluribus accidat vt bonũ quid , aut malum inde conſequatur, à conſequentibus ſuadere,uel diſſuadere,accuſare,uel defendere, laudare,vel vituperare, ut eruditionem inuidia malum conſequitur,ſapiẽtia bonũ.Quare nõ oportet erudiri,ne habeamus inuidos,aut oportet.ſapientem enim eſſe oportet. Hic locus totum Calippi artificiũ eſt, ſi poſsibile,cæteraq; , ut dictũ eſt,addideris.Alius, cũ de duobus oppoſitis ſuadendum , uel diſſuadendum ſit, hoc modo de vtriſq; dicere,quomodo expoſuimus. Differt autem,

à partib⁹.

Ab oppoſitis.

tem, quoniam ibi quæ forte oblata ſunt, opponuntur, hic uero contraria. Vt ſacerdos quædam filium uetabat ad populum orationem habere. Nam ſi iniuſta ſuades (inquit) dij: ſi uero iuſta, homines te odio habebunt. Imò uerò habenda eſt ad populum oratio. nam ſi iniuſta, homines: ſin uero iuſta dicam, Dij me amabunt. Hoc autem idem eſt illi prouerbio, quo fertur, oleum ac ſalem emi oportere. Et commutatio quidem eſt, cùm ad utrunq; duorum contrariorum bonũ ac malũ conſequãtur, alterum alteri contrariũ.

Ex duplici opinione. Alius quoniam non eadem occultè atque apertè laudant, ſed apertè quidẽ quæ iuſta ſunt, atq; honeſta maxime, occultè autem malũt, quæ cõferunt, dare operam, ut ex his alterum colligatur. nam hic locus, eorum quæ præter opinionem ſunt, principaliſſimus eſt.

Ex proportione. Alius quoniam ita ex proportione cõueniat: ut Iphicrates, cum cenſores filiũ eius puerũ adhuc ætate, quoniam ſtatura longus erat, ciuitatis onera ferre cogerẽt: Si longos ex pueris, inquit, uiros putabunt, breues ex uiris pueros eſſe profecto cenſebunt. Et Theodectes in lege, cũ tributa pendentes, ueluti Strabaca & Charidemũ, propter probitatem ciues faciatis, non expelletis eos ex ciuitate, qui in tributarios nefanda commiſerunt?

A conſequenti. Alius à cõſequenti, ſi idem ſit, quod & à quibus cõſequitur, eadẽ ſint, ut Xenophanes dicebat, ſimiliter eos impios eſſe, qui Deos aſſerant factos, quẽadmodum eos qui morituros affirmant, cùm utrinq; accidat Deos aliquãdo non eſſe; omnino autem quod ex utroque accidit, quaſi ſemper idem capiatur. Iudicaturi autem eſtis, nõ de Socrate, ſed de profeſſione, an philoſophãdum ſit. Et quod dare terram, & a uam, id ſer.ire ſit. Et cõmu-

nis

nis eſſe participem pacis, id eſt iuſſa facere. Sumendum autem alterutrum quod accommodatius eſt. Alius ex eo quod non idem ab eiſdem ſemper eligitur, ſed oppoſitũ pri⁹ aut poſterius, veluti hoc enthymema. Si exulantes pugnabamus, vt reduceremur: reducti ſpõte exulabimus, ne pugnemus? Aliquãdo enim pugnare, vt domi eſſent eligebant: aliquando nõ eſſe domi, ne pugnarent. Alius ſi cuius gratia id factum non ſit, huius gratia eſſe, aut factum fuiſſe dicere, vt ſi quis afferat cuipiam aliquid, vt cùm abſtulerit doleat. Vnde illud dictum eſt: Multis non ex beneuolentia Deus ingentes præſtat proſperitates, verum vt nobiliores ſuæ fiant calamitates. Et illud Antiphontis ex Meleagro: Non vt feram occiderẽt, ſed vt de virtute teſtes Meleagro ad Grę ciam eſſent vniuerſam. Et Theodectis ex Aiace, quòd Diomedes non vt honoraret elegit Vlyſſem, ſed vt minor eſſet, ac ſequeretur. poſſibile nanq; eſt huius gratia feciſſe. Alius litigantibus & cõſulentibus communis, vt ſuaſoria & diſſuaſoria conſideres, & ea quorum gratia vel agunt, vel fugiũt: hæc enim ſunt quæ ſi inſunt, agendũ eſt: vt puta, ſi poſſibile, ſi vtile, ſi facile aut ſibi, aut amicis, vel ſi nócuũ damniq; illatiuũ inimicis, aut ſi iactura minor eſt emolumento. ex his enim ſuadent, ex contrarijs autem diſſuadẽt. ex his etiam ipſis & accuſant & defendũt: & defendunt quidẽ ex diſſuaſorijs, accuſant vero ex ſuaſorijs. Eſt autem hic locus Pamphili atque Calippi ars vniuerſa. Alius ex ijs quæ fieri quidem videntur, incredibilia vero ſunt, quoniam non crederentur, niſi aut eſſent, aut prope eſſent, & quàm maxime. nã aut quæ ſunt, aut quæ probabilia ſunt, credunt. Si ergo credibilia, & non probabilia,

Ex electione nõ eiuſdẽ ſemper

A cauſa nõ vera.

Ex ſuaſorÿs & diſſuaſorÿs.

Ex ÿs quæ fiũt, at incredibilibus.

babilia, vera profecto ſunt. non enim quoniam probabilia, ideo credibilia ſic videntur. Vt Androcli Pytheo leges reprehẽdenti exhibilarunt, quoniam dixit lege opus eſſe legibus, quæ ipſas corrigat. nã & ſale piſcibus. nõ enim probabile nec credibile videtur, cùm in mari enutriantur, ſalis egere. oliuaceis quoque oleo: quamuis non credibile oleo ea agere, ex quibus oleum gignitur. Alius elencticus, quo repugnantia conſiderantur, partim in aduerſario, ſi quid tempore, factis, oratione repugnat, hoc pacto: Deinde dicit vos amare qui cum triginta viris coniurauit Partim in ſeipſo, ſic: Deinde litigioſum me ait, litẽ vero vllam me vnquam ſuſcepiſſe non poteſt oſtendere. Partim & in ſeipſo & in aduerſario, hoc modo: Et iſte quidem nihil vnquam mutuo dedit: ego autem pro multis etiã veſtr m ſolui.

Elencticus De repugnãtibus.

Ex eluẽda ſuſpicione

Alius cùm res, aut homines ſuſpecti ſunt, vel videantur cauſam eius afferre, quod ſuſpicionem facit. eſt enim aliquid, quare ita videtur. Vt cùm reprehenderetur quædam de filio. nam quoniã oſculabatur adoleſcentem, impudica eſſe videbatur. cauſa dicta ſoluit ſuſpicionẽ. Et vt in Aiace apud Theodectẽ aduerſus Aiacem Vlyſſes dicit, quòd cùm ſit Aiace fortior, tamen nõ videatur.

A cauſa effectũ inferente.

Alius à cauſa ſi eſt quòd ſit, ſi non eſt quòd non ſit. ſimul enim cauſa, & id cuius cauſa, & abſque cauſa nihil eſt. vt Leodamas ſe defendens accuſante Thraſybulo dixit, quòd in arce quidem conſtitutus eſſet, ſed erumpere triginta virorum tempore inutile fuiſſet. ſibi enim magis propter odium in plebem ſuſceptum triginta viri crederẽt.

Ex meliori.

Alius cõſiderare ſi poſſibile erat, aut eſt melius, quod conſulit, aut facit, aut fecit. perſpicuũ nanq; ſi ſic ſe habent, ꝙ non facit: cùm nemo

volens

volens ac ſciens mala eligat. Quod quidem falſum nonnunquam eſt. nam ſæpe manifeſtatur poſtea melius aliter fuiſſe,quod priꝰ nō erat manifeſtum. Alius conſiderare ſi quid factis contrarium facturi ſint,vt Xenophanes lugētibus Eleatis,ac rogātibus an Matutæ ſacrificarent,cōſulebat,ſi Deam putabant,ne lugerent:ſin hominē, ne ipſi ſacrificarēt.

Ex ijs quæ fieri cōtrarijs factis

Alius à perperam factis accuſare vel defendere,vt in Medea Carcini, hi quidē accuſant,quòd filios Medea interemerit,quoniam non apparēt.errauit enim Medea emiſſione filiorū.hæc autē ſe defendit, quòd nō filios, ſed Iaſonem interfecerit id nanque niſi feciſſet, peccaſſet.ſi quidē & alterum feciſſet. Hic autem locus ac enthymematis ſpecies tota Theodori prior ars eſt.

A pperā factis.

Alius à nomine,vt Sophocles,aperte Sidero nomenq; ipſum ferens. Et vt in Deorū conſueuerūt laudibus dicere. Et vt Conon Thraſybulū appellabat. Herodicus quoq; in Thraſymachū dicit,Semper tu Thraſymachus es. Et in Polū:Semper Polus es. Et de Dracone legumlatore, ꝙ leges illæ non hominis eſſent, ſed Draconis.erant enim duræ Et apud Euripidē Hecuba in Venerem:Nomen quoq; tibi recte inditū, Dea enim es amentiæ præfecto. Et Chæremō Pētheus à futura calamitate appellatus.

A nomine.

Laudantur autē ex enthymematibus elenctica magis quàm demonſtratiua. Nam & breuis contrariorū collectio eſt enthymema elencticū,& auditori quę inter ſe cōferuntur,lucidiora ſunt. Ex omnibus vero enthymematibus tam ad demonſtrandum quàm ad redarguendum accommodatis ijs maxime plaudūt,quæ & acuta ſunt,& audiētes ſtatim cum inceperis percipiūt ipſi enim ſecū gaudent ꝙ præuiderint, & quæ ita conſequuntur,

Enthimemata quæ maxime laudata.

bi non pecunia digni, ſed exiſtimatione digni ſunt. nam exiſtimatione digni ſunt. nam exiſtimatione dignum nō ſimpliciter dicitur Alius ſi quæ ſeiuncta ſunt, coniunctim: aut quæ coniuncta, ſeiunctim dicis. nam quoniam idem eſſe videtur, cùm ſæpe idem nō ſit: vtrum vtilius, id faciendum eſt. Eſt autem hæc Euthydemi præceptio: vt ſcire quia triremis in Pyreo ſit. quilibet enim id nouit. Et quòd qui elementa ſcit, carmē quoque ſciat. idem enim eſt. Et quoniam ſi duplum valetudinariū, nec ſimplex ſalubre. nam ſi duo bona ſunt, quomodo eorum alterum malum? Quod ita dictum electicum eſt, ſic vero demonſtratiuum. Non enim poſſibile eſt duo eſſe bona, quorum vnum malum ſit. omnino autem hic locus cauillatorius eſt. Rurſum quod in Thraſibulum Polycrates dixit, quod triginta tyrannos depoſuit. cōiungit enim. Vel quod in Oreſte Theodectis eſt ex ſeiunctione, iuſtum, eam quæ maritum occiderit, mori: & patris vltionem à filio fieri par eſt. ergo hæc facta ſunt: quæ ſi coniunxeris, nō forte amplius iuſtum, id aūt etiam ex defectu eſſe pōt. nō enim dixit à quo. Alius amplificatione confirmare aut refutare. Qđ fit, ſi antequā demonſtraueris quod feceris, rem amplifices. efficit enim vt videatur, vel quod nō fecerit, quando qui cauſam dicit, amplificat: vel quod fecerit, quando accuſator indignatur. Quare enthymema non eſt. falſo enim colligit auditor factum ab eo eſſe, aut non eſſe, cum demonſtratum non ſit. Alius ex ſigno. nam id nihil colligit. Vt ſiquis dicit amores ciuitatibus conducere. nam Harmodij & Ariſtogitonis amores Hipparchi deſtruxerunt tyrannidem. Aut ſic: furatˀ Dionyſius prauus enim eſt. nihil enim colligit,

Ex coniūctis & ſeiunctis.

Ex amplificatione.

Ex ſigno.

cum non ſit omnis prauus fur, ſed omnis fur prauus. Alius per accidens, ſicuti Polycrates de muribus dicit, ꝙ auxilium tuliſſent arcuum chordas rodentes, Aut ſi quis dicat optimum eſſe in cœnam vocari. nam Achilles cum apud Tenedum vocatus non eſſet, fuit iratus Achiuis: Conſtat autem illum quaſi neglectum concitatum fuiſſe: quod inde accidit, quòd vocatus non fuit. Alius penes conſequens, hoc pacto Alexander magnanimus fuit, deſpexit enim multorum conſuetudinem, & apud Idam ſecum cõuerſabatur: nam, quia tales magnanimi ſunt, magnanimus etiam is videtur. Itẽ exornat ſe delicate, noctuq; circumerrat: adulter ergo. His ſimile, quòd in templis inopes & cantant, & ſaliunt, & quod exulibus licet, vbicunque volunt habitare. nam cùm ijs qui felices eſſe videtur, hæc adſint, & ij quibus adſunt, felices putabũtur. Sed in modo differunt: quapropter etiam in def. ctum incidunt. Alius penes non cauſam vt cauſam, hoc pacto. Quia ſimul aut poſt hoc factum eſt. capiũt enim poſt hoc, quaſi propter hoc; & maxime ꝗ rempub. gerunt. vt Demades Demoſthenis adminiſtrationẽ omniũ malorum cauſam eſſe dicebat, quoniam poſt illã bellum euenerit. Alius penes defectum eius, quod eſt quãdo, & quomodo, hoc pacto. Non iniuria Helenẽ abſtulit Alexander, cum eligenti à patre daretur. non enim ſemper, ſed ſemel. ad hoc enim vſque in poteſtate patris erat. Vel ſic, Ingens contumelia eſt liberos homines pulſare nõ enim omnino, ſed cum non incœperint, manus inferre. At hæc, ſicut in contentioſis penes ſimpliciter, & non ſimpliciter, ſed quoddam fit apparens ſyllogiſmus. Vt in dialecticis, quòd non ens, ens eſt: nam non ens,

Ex accidenti. *Penes cõſequens.* *Penes nõ cauſã vt cauſam.* *Ex defectu ipſius quãdo & quomodo.* *Penes ſimpliciter et non ſimpliciter.*

eſt non ens. Et quòd ſcitur ignotum, ſcitur enim ignotum quòd ignotum ſit. Sic etiam in rhetoricis apparens eſt enthymema penes probabile, nō ſimpliciter, ſed probabile quoddam. Id vero eſt non vniuerſaliter, vt Agathon quoque dicit: Fortè quis illud ꝓbabile putet, multa mortalibus eſſe non probabilia. fit enim hoc præter probabile: quare id etiā probabile, quod eſt præter probabile. ſi vero ſic, erit probabile, quod eſt non probabile. Verùm vt in contentioſis ſecundum quid, aut ad aliquid, aut quomodo, non additum deceptionem facit, ita & hìc, quoniam probabile ſit non ſimpliciter, ſed quoddam: quo ex loco ars Coracis compoſita eſt. Nam ſiue ſuſpectus non ſit, vt ſi pulſationis imbellis homo accuſetur, nō enim probabile id. ſiue ſuſpectus, quoniam robuſtus nec id etiam probabile, quoniā probabile videri poterat. & ſimiliter in alijs. nam vel ſuſpectus vel non ſuſpectus erit neceſſario, vtraque profecto probabilia videntur. ſed alterum probabile eſt, alterū non ſimpliciter, ſed vt dictum eſt. Inferiorem quoque rationē ſuperiorem facere hoc ipſum eſt. Hinc iure homines Protagoræ profeſſionem non ferebant. falſum enim profitebatur, non verum. Sed apparens ꝓbabile, nec in arte vlla, ſed in Rhetorica, & contentioſa. Sed de enthymematibus tam de ijs quę ſunt, quàm de apparentibus, dictum eſt. Nūc de ſolutionibus dicendum videtur.

De Enthymematum ſolutionibus. *Cap. XXVII.*

SOluimus autem vel aliud enthymema contra opponentes, vel obiectionem inferētes. Cùm igitur aliud opponim⁹, patet ꝙ ex eiſdem

dem poſſumus dicere locis. Syllogiſmi enim ex probabilibus ſunt: ꝓbabilia vero multa inter ſe cōtraria ſunt. Obiectiones autem, ſicut in Topicis, quatuor ex locis inueniūtur. Sunt enim aut ex eodem, aut ex ſimili, aut ex contrario, aut ex iudicatis. Ex eodē, vt ſi enthymema eſſet d̄ amore, quoniam bonus: obiectio duplex eſt: nā vel vniuerſaliter dices omnem indigētiam malum eſſe, vel ſecundum partem, quòd neque optimi neque peſſimi amores decerentur, niſi etiā mali eſſent amores. Ex contrario autē obiectio ducitur: vt ſi cum enthymema eſſet, probum virū amicis benefacere: at nec improbos male, reſpōderes. Ex ſimili vero hoc pacto fit enthymema, Maleficio affecti ſemper oderunt. At, inquies, beneficio affecti non ſemper amant. Iudicata vero ea dicimus, quæ clariſſimorum virorum iudicio cōprobata ſunt. Sit enthymema, quòd oporteat ebrijs ignoſcere, cùm ignorantes peccent. Obiectio: Non ergo Pittacus laude dignus eſſet, qui maiores pœnas in legibus ſumi de illis ſcripſit, qui vino peccent. Verùm quoniā ex ijs quatuor omnia enthymemata fluunt, probabili, exēplo, argumento, ſigno: & ſunt ex Probabilibus quidem, quæ colliguntur ex ij quæ vt plurimū aut ſunt, aut eſſe videntur: ab Exemplo autem, quæ per inductionem ex vno uel pluribus ſimilibus cū uniuerſale ceperis, & particularia ratiocinatione collegeris. ex Argumento autem ſunt, quę ex ijs inferuntur, quæ neceſſario indicio ſunt: ex Signo uero, cū per uniuerſale aut ſingulare, ſiue ſit, ſiue nō collegeris: quoniam igitur probabile non ſemper, ſed ut plurimum uerum eſt, perſpicuū eſt poſſibile ſemper eſſe huiuſmodi enthymemata ſoluere obiectione allata. Quę quidem

Ex eodem obiectio.

Ex contrario.

Ex ſimili.

Ex iudicatis.

Ex quatuor omnia fluere enthymemata.

non ſemper vera,ſed apparens ſolutio eſt. nam qui obijcit,non diſſoluit veriſimilitudinem,ſed non eſſe neceſſariam probat. Quare ſemper contingit defendentem magis quàm accuſantem abundare propter hanc deceptionem. Nam cū accuſator per probabilia confirmet, ſemperque quod vt plurimum eſt obiectionem habeat:non enim eſſet probabile, ſed ſemper ac neceſſariū: non eſt eadem ſolutio, quòd non ſit probabile, & quòd non ſit neceſſarium. Itaque iudex decceptus putat,ſi ita ſolutum eſt, aut probabile non eſſe,aut ſibi non iudicandum,vt dicebamus.Sed non ex neceſſarijs tantum iudicandum eſt. verumetiam ex probabilibus.id.n.eſt optima ſententia iudicare. Quare non ſatisfacit cùm ſoluat, probetque non eſſe neceſſarium:ſed ſoluendum eſt,quod nō probabile:quod eueniet,ſi obiectio magis vt plurimum eſt.Dupliciter autem poteſt huiuſmodi eſſe:aut tempore,aut rebus ipſis. firmiſſima vero eſt ſi vtriſque. nā quod ſæpius fit, id magis probabile eſt. Refutātur autē & ſigna, & quæ ex ſignis ſunt enthymemata, etiā ſi vera ſunt,vt prius dictum eſt. nullum enim ſignū ſyllogiſmo colligit, vt nobis ex Analyticis patuit. contra exempla vero eadem quæ contra probabilia eſt diſſolutio.nam ſi quid habemus, nec ſi ſolutum eſt,ſed quod nō ſit neceſſarium, & aut plura,aut ſępius alter.ſin vero & plura & ſępius, ſic pugnandū,aut non eſſe ſimile id de quo agitur,aut non ſimiliter,quandamque ineſſe differentiam. Argumenta vero,& quę ex argumentis ſunt enthymemata,non poſſunt ſolui,quod ſyllogiſmo non colligant: quod ēt ex Reſolutiuis patuit. quare reſtat probare quòd ita ſit vt dicitur. Quòd ſi patet ita eſſe,& argumētū eſſe, inſolu-

ſolubile iam id redditur, cùm omnia per demonſtrationem facta ſint certiora.

Amplificationem & Attenuationem non eſſe enthymematis locum, nec refutatiua & affirmatiua enthymemata diuerſas eſſe ſpecies. Cap. XXVII.

AMplificatio aũt & attenuatio non eſt enthymematis elementum. idem. n. elemẽtum dico, & locũ. Nam elementum ac locus eſt, in quem multa incidunt enthymemata. amplificatio autẽ & attenuatio enthymemata ſunt], ad oſtendendum magnum eſſe vel paruũ, quemadmodum bonum quoque ac malum, iuſtum ac iniuſtum, & aliorum quodlibet. hæc vero ſunt omnia, de quibus ſyllogiſmi aut enthymemata fiunt. quare ſi nihil horũ locus enthymematis eſt, nec amplificatio, ac attenuatio. Verùm nec refutatiua enthymemata ſpecies quædã eſt alia, quàm affirmatiua sũt. patet nanq; ꝙ refutat aũt obiectionem inferens, aut probans. Probant autem quod oppoſitum eſt. vt ſi factũ vnus eſſe oſtendit, alter factum non eſſe, quòd ſi factum non eſſe ille, factum eſſe hic oſtẽdet. quamobrem non erit hæc differentia, cùm eiſdẽ vtrique utantur. enthymemata autem afferunt quòd ſit, aut non ſit. Obiectio etiam non eſt enthymema, ſed, ſicut in Topicis opinionem quandam dicere. vnde perſpicuum fiat, vel quòd nõ colligit ſyllogiſmo, vel quòd falſum quiddam aſſumpſit. Sed de exemplo, de ſententia, de enthymematibus, ac omnino de rebus unde inueniemus, & quomodo inu[e]ntas diſſoluemus, hæc nobis dicta ſint.

FINIS.

ARISTOTELIS ARTIS RHETORICAE,

Liber Tertius.

SVMMA LIBRI.

De ijs quæ ad Dictionem, & loquutionemve pertinent. De partium ordine in ipſa Oratione.

De partibus Rhetoricæ. Cap. I.

VErùm quoniam tria in oratione requiruntur: primum vnde fiat fides, alterum de eloquutione, tertiū de ordine partiū orationis: ac de fide iā dictum eſt, ex quibus, & ex quot, ꝙ ex trib9, & cur tot ſolū: aut quia ipſi, qui iudicant, quodammō affecti ſunt aut qa quales quoſdā eos qui dicunt arbitrantur, aut qa qđ demonſtratū eſt, oībus perſuadetur: & ad hæc explanatū vnde enthymemata īueniātur: ſunt enim ſpecies enthymematum, & loci: ſequitur nūc ut de eloquutione dicamus. Non. n. ſufficit ſi habeas quæ dicenda ſint, ſed neceſſe eſt ea, vt oportet dicere: qđ plurimum confert, ut oratio qualis quædā eſſe uideatur. Primū igitur quæſitū eſt, quod natura primū eſt, unde res ipſæ credibilitatem habeāt, deinde quo pacto in dictio-

ne ponendæ ſunt: tertiò, ꝙ vires quidem habet ingentes, ſed nondum explicatũ, quomodo pronunciandum. nam vel in tragœdiã atque comœdiam tardius acceſſit. ipſi enim poetæ tragœdias olim pronuntiabãt, quare manifeſtum eſt id et in Rhetorica ita eſſe, quemadmodum in re Poetica: quod & alij quidam tractarunt, & Glaucus Teius. Eſt autem pronunciatio in voce, quo pacto ipſa in ſingulis affectibus vtẽdum ſit, veluti quãdo magna quando parua, quando mediocri, & accentibus quõ, ſicut acuto, graui, mediocri. Et quibus in vnoquoque numeris. tria. n. ſunt quæ conſiderant, magnitudo, harmonia, numerus. Præmia ergo ex certaminibus ij penè ferũt. Verùm ſicut in poeticis certaminibus pluſquam ipſi poetæ poſſunt qui agunt, & ſic in ciuilibus propter ciuitatum deprauationem. Sed nõdum de ipſa ars compoſita eſt. nam & de eloquutione tardius acceptum: videturq; parum honeſtũ eſſe, ſi bene examines: ſed tamen cùm Rhetorica, eiusque præceptio ad opinionem ſpectat, nõ quòd rectè ſe habeat, ſed quia neceſſarium, non eſt negligendum. Iuſtum enim eſt, nihil plus in oratione quærere, quàm ne aut dolore aut voluptate afficias. ita cùm par ſit ipſis rebus certare, cætera pter demonſtrationes ſuperuacanea sũt. veruntamen nimiũ faciunt, vt dictũ eſt, propter auditorũ prauitatem. Verum eloquutio ipſa habet parum quid in dicẽdo ſemper neceſſarium. refert enim ad ſignificandum ſic aut ſic dicere, quamuis non tantum. Verùm hæc omnia imaginationis ſunt, & ad auditorẽ: quapropter nemo Geometriam ſic docet. illa igitur cũ acceſſerit, id facit, quod & pronunciatio. Cœperũt autem parum de ipſa quidam dicere; veluti Thraſyma-

thus de commiſerationis pronunciatione : ſed eſt naturæ aptum eſſe,& ad agendum,& minus artificioſum quàm cætera,eloquutio autem artificioſa . quocirca qui id facere poſſunt rhetores, ijs quoque ſicut & pronunciantibus præmia poſita ſunt. nam orationes ſcriptæ vehementiores propter eloquutionem videntur, quàm propter ſententias.Cœperunt igitur, ſicuti natura poſtulat , id primo poetæ mouere . nam ipſa nomina imitationes ſunt. Eſt autem & vox nobis ad imitandum omnium particularũ aptiſſima.quapropter artes quoquæ conſtitutæ ſunt,rhapſodia,& hiſtrionica,& aliæ huiuſmodi.Ac quoniam poetæ res friuolas dicentes,propter dictionem videbantur gloriam conſequuti,idcirco poetica primo ſuſcepta eſt dictio, qualis eſt Gorgiæ . & ad pręſens vſq; multi minus docti hos optime dicere arbitrãtur.id vero ita non eſt , ſed alia orationis,alia poeſis dictio eſt. Quod inde etiam oſtẽditur,ꝙ nec ipſi qui tragœdias faciunt , illo mõ amplius vtuntur. verum ſicut ex tetrametris ad iambicum tranſgreſſi ſunt, quoniam metrorum omnium id orationi ſimillimum eſt: ſic quęcunque nominum præter conſuetudinẽ ſunt,ea neglexerunt:& quibus priſci exornabant,& in pręſentiarum etiam qui hexametra componũt,prætermiſerũt. Quamobrẽ riſu dignum eſt eos imitari,qui non amplius illo modo utuntur.Quare perſpicuum eſt,non omnia quę de dictione dici poſſunt,nobis eſſe examinãdas,ſed de ea qua dicimus.De illa vero dictum eſt in ijs quæ de arte Poetica tractauimus.ibi ergo perſpiciatur. *Vox nobis ad imitandum aptiſſima*

De Eloquutionis uirtute. *Cap. II.*

ELoquutionis igitur huius uirtus diluciditate definiatur: q̃d ita eſſe illud ſigni eſt , quoniã

niſi oratio ſignificet,non habebit opus ſuum. Et nec deiectam & humilẽ, nec rerum dignitatem excedere,ſed accõmodatam eſſe oportet. poetica enim forte non humilis,ſed orationi non accommodata eſt. Dilucidam autem reddunt orationẽ,quæ ꝓpria ſunt,ſiue nomina, ſiue verba: nõ deiectam vero, ſed ornatam reliqua,de quibus in arte Poetica dicimus: nam inuſitata grauiorem reddunt orationem.quod enim ad pere grinos atque aduenas patimur, id etiam ipſum ad dictionem ſuſtinemus. Quocirca inuſitatoria ſunt adhibenda. hæc enim ex omnibus admiramur.mirabile autem omne iucũdum eſt. In metro igitur multa id faciunt, & commodeque ibi dicuntur.nam tam res quàm perſonæ,de quibus habetur oratio,excellentiores ſunt. In oratione vero ſoluta, cum cauſa minor ſit,multo paucioribus vtendũ.nam ibi quoq; ſi ſeruus aut adoleſcẽs ornatiora diceret,aut de paruis, indecorum eſſet. Sed eſt etiã in his imminutio & incremen tum decori.quare oportet id faciẽtes latere, ne fictè dicere uideantur,ſed innatè.hoc enim veri ſimilem facit orationem, illud autem contrarium. nam tanquam inſidiantia uituperantur. quemadmodum & uina mixta. Quod Theodori vox ad aliorum habet hiſtrionum. illa. n. eius ipſius qui dicit eſſe uidetur,hæ alienæ. Celãtur autem facile,ſi quis ex conſuetis eligens compo nat:quod Euripides facit,& primus monſtrauit. Cum autem nominibus atque uerbis cõſtet oratio,cumque nominum tot ſint genera, quot in arte Poetica dicta ſunt,ex ijs priſcis quædam, & compoſitis atque iteratis nominibus & fictitijs raro paucis in locis vtendum. ſed vbi dicemus poſtea cauſa quoque dicta eſt, ad maius enim

quàm

quàm decorum eſt, orationem extollunt: Propria uero, & congrua, & tranſlatio ſolutæ orationis eloquutioni cõueniunt. cuius ſignum eſt, ꝙ ſolum his omnes utuntur. omnes enim trãslationibus, & congruis, atque proprijs colloquuntur. Quare patet, ſi quis hæc rectè cõponat, quòd oratio & clara, & priſca videbitur: & cur priſca, latebit quę orationis oratoriæ virtus erat. Nominum vero quæ ſunt æquiuoca, cauillatoriæ conferunt: æquiuocationibus enim fraudem parat. quæ vero ſynonyma ſunt, poetis. Dico aũt propria & ſynonyma, vt proficiſci ac ire: nam hæc ambo & propria, & ſynonyma ſunt adinuicem. Quid autẽ vnumquodq; horum ſit, & quot tranſlationis genera ſint, & quòd plurimũ tam in re poetica, quàm in ſoluta oratione translationes poſſint, in arte Poetica, vt diximus, dictum eſt. Tanto aũt magis in ipſis oratori eſt elaborandũ, quanto pauciora præſidia ſoluta oratio habet, quàm metrica. Sed dilucidum quoq; iucundũ ac priſcum maximè affert translatio: neque eſt acci pere ipſum ab aliquo. Sunt autẽ epitheta, & tranſlationes accõmodatæ adinuicẽ dicenda: qđ ex proportione fiet: aliter indecorũ videbitur. nam contraria ſimul collata maximè apparent. Conſiderandum igitur, vt iuueni purpureum, ſic ſeni quid conuenit. non enim eadem vtriuſq; decora eſt veſtis. Ad hæc, cùm laudare velis, à melioribus, cùm vituperare a peioribus, eorum quę in genere ſunt, ducenda trãslatio eſt, ueluti ſi quoniam in eodem genere contraria ſunt, mendicãtem uouere dicere, & uouentem mẽdicare. nam quoniam petitiones ambo ſunt, licèt quod diximus facere. ſicut etiam Iphicrates dixit Calliam * mitragyrtem, ſed non, daduchum: dixit

De proprijs congruo, ac translatione.

** miratũ te diſerñ.*

autem non fuiſſe ipſum initiatum. non enim mi tragyrtem ipſum appellaſſet, ſed daduchum. nã cùm vtraq; in diuinis ſint, alterũ laudabile, alterum illaudabile eſt. Sic etiam Dionyſij adulatores, magiſtros ſeipſos appellabant. Hæc autem ambo metaphora, hæc quidem ſordidantium, hæc autem cõtrarium. Et prædones quidem ſeipſos acquiſitores vocant nunc. quapropter licebit etiam dicere iniuriatum erraſſe, & errantem iniuriari. furatum quoque & accepiſſe & rapuiſſe. Quod vero Telephus apud Euripidẽ dicit, regnare capulos, & in Miſiam delatus, indecorum eſt. nam regnare cùm dignitatẽ rerum excedat, non celatur. Fit autem in ſyllabis quoque error, cùm ſuauem vocem non faciant, veluti Dionyſius Chalceus in elegijs Poeſim clamorem Calliopes appellat. nam vtraque voces ſunt. tranſlatio autẽ per non ſignificantes voces friuola eſt. Preterea nõ longe repetenda, ſed a propinquis, & ijs quæ eiuſdem generis ſunt: & innominata per trãſlationem ita nominare oportet, vt cùm dicta ſint, pateat eſſe propinqua, vt in illo comprobato ænigmate, Aereum uidi uirum ignitũ, viro conglutinatum. res enim innominata eſt: ſed ambo additio quædam ſunt. conglutinationem igitur ipſius cucurbitæ adhæſionem dixit. Et profecto in comprobatis ænigmatibus commodas poſſumus inuenire tranſlationes. nã cùm ænigmaticæ orationi tranſlationes congruant, manifeſtum eſt probe, ac ex probis eſſe tranſlatum. Pulchritudo autẽ nominis (vt Lycimnius ait) in ſono, aut in ſignificato turpitudo quoque ſimiliter. & ad hæc tertium, quod cauillatoriam ſoluit rationem. non enim (vt dixit Bryſon) nemo turpiter loquitur, cùm hocce dixit, ſi quid

dicit

dicit, hocce, ſignificat, nã id falſum eſt, cùm aliud alio magis proprium ſit, & ſimilius, & aptius, vt rem ante oculos ponat. Præterea nõ ſimiliter ſe habens hoc, & hoc ſignificat. quare vel ſic aliud alio pulchrius & turpius exiſtimandum. nam vtraque honeſtum ac turpe ſignificant, ſed non inquantum honeſtum, aut inquãtũ turpe: aut hæc quidẽ ſic, ſed magis & minus. Translationes vero à pulchris transferendæ aut voce, aut ptãte, aut viſu, aut alio quodam ſenſu. differt aũt, & melius dicitur aurora roſea, quàm phœnicia, vel multo ineptius rubea. In epithetis ẽt adiectiones tã à malo vel turpi facere poſſumus, vt matricida, quàm à meliore, vt vltor parentis. & Simonides cũ ſibi non multum afferebat qui mulabus vicit, nolebat carmen componere, quaſi moleſte ferret in laudem mularũ id facere. cũ vero multũ attulit, componebat, Equorum ſaluete ventipedũ filiæ. atqui aſinorum ẽt filiæ erant. Ad hæc, id ipſum diminuere. eſt autem diminutio quæ tam bonum quàm malum minus oſtendit, vt in Babyloniis Ariſtophanes mordaciter dicit pro auro aurulum, pro veſte veſticula, pro conuitio conuitiolum, pro ægrotatione ægrotatiuncula. Cautum autem eſſe oportet, & in vtriſque ſeruare mediocritatem.

De Frigidis. Cap. III.

FRigida vero in dictione fiunt quadrupliciter. In nominibus compoſitis, vt Lycophrõ multifacies cœlos, magni ceruicis terre, littus anguſtoportum. Et, vt Gorgias appellabat, mẽdicimuſũ adulatorẽ, & periuros, ac probiiuros. Et vt Alcidamas, refert animũ, virib. & faciẽ facta ignicolor, & promptitudinẽ ipſorũ putauit fore finiferam, & orationis uim finiferam *Frigida in compoſitis nominibus.*

conſti-

conſtituit,& purpuro color Theſſali pauimẽtũ. nam omnia hæc propter compoſitionẽ poetica videntur. Hæc quidem vna cauſa eſt. Altera priſcis nimium vti, vt Lycophron, Xerxes dico vir montis inſtat, & Schiron vir vaſtus. Et Alcidamas ludicrũ Poeſi, & ipſam naturæ ſtoliditatẽ, & ardenti mentis ira exacerbatũ. Tertiũ in epithetis, cũ aut longis, aut alienis, aut frequentioribus vtimur. in Poeſi.n. decet album lac dicere: in Oratione verò ſoluta nõnulla indecora ſũt, nonnulla ſi crebrius ponantur, arguunt ac patefaciunt modum poeticũ. Sed quoniam opus eſt ipſis vti (tollunt enim quod vſitatiſſimum eſt, & faciunt vt eloquutio grauior videatur) habenda eſt mediocritatis cura: ne peius efficiant, quã ſi fruſtra dicerentur: nam male dicere illi efficitur, iis nõ bene. Idcirco quæ ſcripſit Alcidamas, frigida vidẽtur. nõ enim quaſi bellariis, ſed quaſi cibariis vtitur epithetis. valde crebris ac patẽtibus, & amplioribus quàm res poſtulat. non.n. ſudorem dicit, ſed ſudorem humidum: nec in Iſthmia, ſed in Iſthmiorum ſolennitatem: nec leges, ſed ciuitatum leges: nec curribundus, ſed impetu animi curribundum: nec auditoriũ, ſed naturæ auditorium, & triſtem ſolicitudinẽ animi: nec gratiæ, ſed plebeiæ gratiæ cõditor; & gubernator audientium voluptatis, nec ramis, ſed ſyluæ ramis occuluit: nec corpus tegebat, ſed pudenda corporis: & honorabilẽ animi cupiditatẽ: quod ſimul & cõpoſitũ & epitheton eſt. Sic igitur poema, & ſic prauitatis adinuenerunt exceſſum. Nã poetæ propter indecorum ridicula, & frigida confingunt atque componunt: & ad hæc obſcura propter nugationem. qui.n. quamuis auditor intelligat, tamen interponit dilucitatem

In nimiũ priſcis.

In Epithetis.

ditatem

ditatem obſcuritate diſſoluit. Vtimur autem cō poſitis, cū & res innominata ſit, & dictio ad cō poſitionem apta, vt immorari, parricida. quod et ſi crebrius fit, omnino poeticum eſt. Quare compoſita dictio dithyrambicis eſt perutilis. inflati nanq; iſti ſunt. Priſca vero heroicis. dignitatē. n. ac magnitudinem affert. Translatio autē iambicis, quibus nunc vtūtur, vt dictum eſt. Ad hæc in translationibus quartò frigiditas fit, cū non conueniant, aut quoniam ridicule, quibus Comici vtuntur, aut quoniam inflate nimis ac tragice, aut quoniam obſure, quia remotiores. vt Gorgias: Virides res atque exangues, quas turpiter ſeminaſti, & perperam meſſuiſti. hoc enim valde poeticum eſt. Et vt etiā Alcidamas Philoſophiam vallum legum atque foſſam appellat. Odyſſeam vero pulcherrimum humanæ vitæ ſpeculum, nihilque tale poeſi ludicrum afferens. Cuncta. n. hæc parū credibilia, propterea quæ dicta ſunt. Illud autē Gorgiæ in hirundinem, cū ſuper eum volans ſtercus emiſerit, optime ac tragice dictum eſt. dixit enim, Aui quidē philomenæ, ſi id fecerit, turpe non eſt, virgini autem turpiſſimum. Recte igitur obiurgauit, quoniam non quod eſt dixit, ſed quod fuit. *In tranſlationibus.*

De Imagine. Cap. IIII.

IMago etiam translatio eſt: parum. n. à tranſlatione differt. Nam cum Achillem, vt leonem inueniſſe poeta dicit. Imago eſt: cū vero leonem, Translatio. nam quoniā vterq; viribus excellit. Achillem traducendo leonem appellauit Accommedantur autem imagines orationi et ſolutæ, ſed rarius poeticū. n. id eſt. ducuntur vero ſicut trāslationes, nō. n. ab eis differūt, vt dictū eſt. Sunt igitur imagines in ſoluta orōne,

vt

vt apud Androtiona in Idriea; ſimilem ipſum eſſe canibus modò ſolutis. nam illæ procidentes mordent, & Idriea ex vinculis ſolutum infeſtū eſſe. Et vt Theodamas Archidamum Euxeno Geometriam ignoranti conferebat, & ex proportione. Erit enim Euxenus Archidamus geometricus. Et in Republica Platonis: Qui mortuos ſpoliant, eos canibus ſimiles eſſe, quæ lapides mordent, & proiicientes non tangunt. Et vt Demoſthenes in plebem, gubernatori ſimilē ipſam eſſe, robuſto quidem, ſed ſubcuruo. Illud quoque in carmina poetarum, formoſis abſque pulchritudine ſimilia eſſe. nam & illi cùm defloruerint, & hæc ſoluto numero longe alia quàm fuerint eſſe videntur. Et pericles in Samios, ſimiles ipſos eſſe pueris, qui panem accipiunt, ſed plorantes. Et in Bœotios, quòd ilicib. ſimiles eſſent, nam ilices inter ſeipſas frangi atque dirumpi, & Bœotios aduerſus ſeipſos pugnātes. Item Demoſthenes in plebem, quòd ſimilis nauſea laborantibus ſit. Et Democrates oratores nutricibus conferebat, quæ deglutientes cibum, ſaliua pueros inungunt. Antiſthenes enim Cephiſodotum tenuem thuri parem eſſe dixit, quoniam contritum delectet. Nam hæc omnia & ut imagines, & ut translationes dicere licet. Quare quęcunque ut translationes dicta probātur, omnia etiam imagines erunt, & imagines translationes erunt, ratione indigentes. Verum oportet translationem quæ ex proportione dicitur, & ad utranque partem, & in iis quæ ſunt eiuſdem generis, reddere: ut ſi phiala Liberi patris ſcutum eſt, commode quoque ſcutum ipſum Martis phiala dicetur. Oratio igitur ex iis componitur.

De

De Latinitate. *Cap. V.*

INitium autem eloquutionis, Latinitas eſt, quæ in quinque fundatur. Primũ in coniunctionibus, cum ſicuti flagitant prius aut poſter ius alteram reddi ad alteram, ſic collocantur: veluti ad ipſum, Quidẽ, Vero, vel Autẽ conſequitur. Oportet aũt ita eas collocare, vt facile memoria tenẽtur, & neque longo interuallo redire, neque coniũctionẽ aliã prius quàm neceſſariã reddere: quod tamẽ, quãuis rarius, cõmode fit, hoc pacto. Ego vero poſtea quàm mihi nunciatum eſt (venit. n. Cleo rogans atq; orãs) profectus ſum, mecũ eos accipiens. nam hic multæ ante redditionẽ interiectæ ſunt coniunctiones. Quòd ſi longior interpoſitio fiat, obſcura erit oratio. Primum igitur coniũctiones bene diſponãtur. Deinde, propriis dicendum vocabulis, & non per circuitiones. Tertio, non ambigue, niſi conſulto ita quiſpiam faciat: quod faciunt, qui cum nihil habent dicere, aliquid tamen ſe dicere ſimulãt: vt in Poeſi fit, & Empedocles facit. Decipit. n. circuitio, cùm crebra ſit, ac ita auditores afficiuntur: ſicut multi cùm ambigua aracula audiant, annunt. Crœſus cùm Halyn traiecerit, magnnm delebit principatũ. & omnino quoniam minor cõmittitur error, idcirco rem in genere qui vaticinantur, dicunt. Dicet enim forte aliquis verũ magis in ludo paria, vel imparia dicens, quàm quot: & magis ꝙ hoc erit, quã quando. quocirca aruſpices non determinant quãdo. Hæc ergo omnia hiſq; ſimilia fugienda, niſi qs ſtudio faciat. Quarto vt Protagoras nomina generũ diſtribuebat, maſculina, fœminina, vaſcula. nã hæc quoque recte oportet reddere, ſic progreſſã, collocutaq; ꝑceſſit. Quinto, vt multa, &

pauca, & vnum recte dicantur, vt, illi profecti hominem pulſarunt. Vniuerſaliter autẽ oportet legibile eſſe quod ſcriptum eſt, & dictu facile. quod idem eſt. Id autẽ multæ coniunctiones non habent, nec ea quæ non facile diſtinguuntur: veluti quæ Heraclitus ſcripſit, quæ quoniã non patet priori ne an poſteriori quicquam ac commodetur, diſtinguere arduum eſt, veluti ſtatim in ipſo initio libri ait enim verbi quod eſt Semper, imprudẽtes homines ſunt dubium. n. eſt vtri Semper attribuẽdum ſit. Præterea incõgrua fit oratio, cùm non reddideris, niſi coniunxeris vtrique congruentia, ut ſonum aut colorem videre quidem commune non eſt, ſentire vero. Obſcurum autẽ etiam cũ dicis non apponendo ſed multa interſerendo hoc pacto: Conſtitui .n. cũ tecum hæc atque hæc & ſic collocutus eſſem, proficiſci. ſed non hoc pacto. conſtitui.n. proficiſci, ſi hæc & ſic collocutus eſſem.

De Amplitudine ac Breuitate eloquutionis.

Cap. VI.

ELoquutionis vero amplitudinem hæc faciunt ſi ratione nominis loco vtaris. veluti ſi non circulum, ſed ſuperficiem dicas, in qua medium ab extremis ęqualiter vndiq; diſtat. cuius contrarium ad breuitatem confert, ſi pro ratione nomen. Similiter ſi turpe, aut indecorum. nam ſi rationi turpitudo ineſt, nomen: ſi verò nomini, rationẽ dices. Si trãslationibus, & epithetis ſignifices, modo ne vt poeticũ genus incidas. Si multa pro vno ponas, vt poetæ faciunt. nam & ſi vnum velint ſignificare portum, dicunt tamen portus in Achiuos. Si nõ cõnectendo dicis, vxoris noſtræ, vxoris tuæ, econtra vero breuiter, noſtræ tuæq; vxoris. Item ſi

cum

cum coniunctione dicis. Sin vero breuiter abſq; coniunctione, ſed non inconnexã, hoc pacto. & profectus, & alloquutus illũ ſum: profectus, alloquutus illũ ſum. Præterea ſi quæ nõ ſunt, ea dicis. Quod de Teumeſſo facit Antimachus, Modicus quidã vẽtoſus collis. in ĩfinitum. n. ſic amplificatio fit tã in bonis, quàm in malis. Eſt igitur in vtroq; conducibile, ſi quomodo non habet dicis. Qua ex re verba ẽt poetæ deducũt, vt illud, harmoniã infidẽ, & alyram. priuatiua. n. inferunt. quod maxime in translationibus quæ ex proportione ſumuntur, probari ſolent: vt ſi quis tubam eſſe dicat cantum infidem.

De Decoro in eloquutione. *Cap. VII.*

DEcorum autẽ erit in eloquutione, ſi affecta erit, & morata, & rebus accommodata. Accommodata verò erit, ſi non ſit humilis in rebus magnis, nec in paruis ampla, neque humili uerbo inſit ornatus. comica. n. videtur, vt apud Cleophontẽ, uenerabilis tu. Affecta uero, vt cũ contumeliamur iratorum dicto. cũ impia turpiaq; dicuntur, moleſte quaſi & caute dicere. cũ laudabilia, cũ admiratione. cũ miſerabilia, humiliter, & in alijs ſimiliter. hæc. n. accommodata dictio rem ueriſimilem reddit. nã cũ auditores ſic ſe habere homines in huiuſmodi rebus confiderent, decipiuntur. quare quãquã non ita ſit ut orator dicit, putant tamen ſic eſſe. Similiterq; ſemper audientes afficiuntur, ac ille qui affectus dicit, etiã ſi non uere dicat. quocirca multi clamantes terrent auditores. Verũ comprobatio quoque à ſignis, morata eſt. ſequitur. n. ſi accommodata eſt, genera ſingula atque habitus. Dico aũt genus, ętate, ſexu, natione, ut

Accommodata oratio.

Afflicta.

Morata

vt puer, vir, ſenex, fœmina, Lacedęmonius, Theſ ſalus. Habitū aūt ſm quem qualis quidam in viuendo eſt non.n.ſm omnem habitum vita qualis quædam eſt. Si igitur habitui verba accõmodantur, moratum dicendi faciet genus non.n. eadem, nec eodem modo indoctus & doctus dicet. Verum auditores ea quoque re afficiuntur, qua ſcriptores nimiū vtūtur. quis neſcit quæ nemo ignorat? nam cùm ſic dicitur, quaſi vereatur auditor ne ſolus ignarus eius rei ſit quam omnes ſciunt, annuit. Opportune vero, aut econtra his vti, omnium generum cõmune eſt. Verum in omni exceſſu illud remedio eſt quod vulgo fertur, oportet.n.vt quiſque ſeipſum caſtiget. ſic.n.fit, vt quod dicitur, verum eſſe videatur. nec tamen dicentē latebit quid ſit quod hõc faciat Præterea ſi omnibus ſimul congruentibus vtaris ſic.n.auditor decipitur. Dico autē veluti ſi aſpera verba ſint, voce ac uultu, ac cæteris ſic vtendum, vt congruant. nam aliter unumquodque quale ſit apparet. Si ergo aſpere dicūntur leuia, & aſpera leniter, nullam habēt veriſimilitudinē. Cõpoſita vero verba, ſi plura ſunt, & epitheta, & inuſitata ex affectu dicenti cõgruunt. Ignoſcimus n. irato, ſi malū quid inauditū, incredibile, mõtiſque īſtar dicat, & tunc maxime quando iam cõmouit auditores laude ac uituperatione, odio aut amore: quod Iſocrates in Panegyrico facit circa finem. Fama uero, atque ſentētia, & ſi qui paſſi ſunt. ſimilia. n. dicunt omnes commoti: quare ſimiliter diſpoſiti hæc libenter audiunt. idcirco Poeſi quoque congruunt. cõmoti.n poetæ, quoniam furore aguntur. Aut ergo ſic oportet, aut illudendo, ſicuti Gorgias faciebat, & ſicut ſe habent, quæ in Phædro ſunt.

De Numero. Cap. VIII.

FIgura igitur orationis illa maxime probatur quæ nec metrica eſt, nec ſine numero Alterũ enim non ueriſimile fit, cũ factũ eſſe videatur, & ſimul diſtrahit auditorem, cùm attendere faciat, quando rurſus ſimile dicetur. ſicut ẽt præcones pueri præueniũt, illudq́; præoccupãt, quem procuratorem eligat, qui Cleonem manu mittit. Alterum, quod ſine numero eſt, interminatum eſt. Verũ terminari quidem oportet orationem: ſed non metro infinitum.n nec iucundum, nec cognoſcibile eſt, omnia vero numero terminantur. Numerus autem figuræ eloquutionis rhytmus eſt, cuius men ſuræ deciſiones ſunt, quare numerum quidem habebit oratio, metrũ vero nõ habebit, ne poema ſit. numerum quoq; nõ omnino exquiſitum: quod erit ſi ad aliquid vſque inſit. Numerorũ autem heroicus, amplus, elegans, & egens harmoniæ. Iambicus vero ipſa oratio multorũ eſt. Idcirco ex omnibus metris iambica ex tempore maxime dicũt. ſed opus eſt ampliorem orationẽ facere, ac vulgo alienam. Trochaichus autem tripudijs aptior. quod ita eſſe tetrametra oſtẽdunt. Reſtat etiam pæan, quo quaſi ſecreto à Thraſymacho incipientes vtebãtur, ſed neſciebant dicere quis eſſet. Tertius autem eſt pæan, qui & ex prædictis conſtat. ſunt enim tria ad duo, cùm alter illorum unum ad vnum ſit, alter duo ad vnum. his igitur proportionibus ſeſquitertia conſtat: & hæc eſt pæan. Reliqui igitur & propterea, quæ dicta ſunt, quoniã metrici, omittantur. Pæan uero ſumendus, in quo ſolo ex dictis numeris metrum non conſtat, quare maxime latet. In præſentiarum itaq; vno pæane incipientes etiã utũtur. Sed oportet exi-

exitum à principio differre: nam cùm ſint duo inter ſe oppoſita pæanis genera, unum in quo prima producta eſt, quàm tres breues ſequuntur, Delogena Diana filia Iouis, principijs congruit ſicut & utuntur. alterum econtra, in quo tres p̄cedunt breues vltima vero producitur. Poſt terras & aquas Oceanumque rapit atra nox. Is igitur exitum facit incommodum. nã breuis cũ im perfecta ſit, mancum facit, ſi ultima eſt. Oportet igitur producta diſſeparare, vt finis manifeſtus ſit, non propter ſcriptorem, nec propter compoſitionem, ſed propter numerum. Quòd igitur nõ ſine numero, ſed numeroſam oportet eſſe orationem, & qui ſonorum faciunt numerum, & quo pacto diſpoſiti, dictum eſt.

De Pendente oratione ac eius contraria. Cap. IX.

NEceſſariũ autẽ eſt, uel pendentẽ eſſe orationẽ, ipſáq; coniunctione vnã, vt qui in dithyrambicis ambitus ſunt, vel conuolutã & priſcorũ poetarũ antiſtrophis ſimilẽ. Pẽdens igitur compoſitio, ac priſca Herodoti eſt Thurij: qua priores quidẽ omnes, nunc verò non multi utuntur. Dico autẽ pendentẽ, quæ nullũ per ſe habet exitum: niſi res quæ dicitur, in exitum peruenerit, quæ inſuauis eſt: quoniam infinita. omnes. n. finẽ conſpicere uolunt. quocirca etiam in calce expirant, ac reſoluuntur. nõ enim fatigantur, cùm calcẽ proſpiciant. Pendens igitur talis compoſitio eſt. Conuoluta vero, quæ circuitibus effertur. Circuitum autem, id eſt Grecè περίοδον, appello cõpoſitionem, quæ ipſa per ſe ipſam principiũ habeat & finẽ, magnitudinẽq; mediocrem. Quæ cõpoſitio ſuauis atq; dilucida eſt. Suauis quidẽ, quoniam interminato contra-

Pendens oratio q̃.

Cõuoluta Circuitus quid et eius ſpẽs.

ria eſt, & quoniam ſemper aliquid ſe habere auditor putat, cùm ſibi aliquid ſemper terminatū ſit. nam cùm nihil præuideatur, nec expediatur, iniucunda cōpoſitio eſt. Dilucida uero, qm̄ memoria facile retineatur, quod habet, quoniã circuitus compoſitio numeroſa eſt: quæ res omniũ aptiſsima eſt, ut facile memoria teneatur. Quapropter carmina omnes melius recordantur, quàm ſolutam orationē. numerũ nanq; habēt, quo menſurantur. Oportet autē vt ſenſus quoq; in circuitu cōcludatur, nec incidatur, ſicuti iambici Sophoclis verſus Calidon hæc eſt, terra Peloponneſiacæ telluris. cōtrariũ nanque contingit ſuſpicari: vt in eo quod modo diximus, Calidonem in Peloponneſo eſſe. Circuitus autē alius ex membris conſtat, alius ſupinus eſt. Ex membris conſtare dicitur, cū oratio abſoluta ſit, & diſtincta, faciliſq; reſpirationis, non in ipſo interuallo, ut qui modo dictus eſt circuitus, ſed totus. membrū verò eſt altera eius particula. Supinū autē dicimus, qui uno mēbro conſtat. Verū oportet: ne tã membra, quàm circuitus ipſi, aut mãci ſint, aut longi. parua enim quaſi ceſpitare auditorē faciūt. nam neceſſe eſt qñ ad longius & mediocritatē proſpiciat, nec ſibi terminum præfixerit, cùm ſubito interuallo retrahatur, quaſi ceſpitationē ex repulſione fieri. Lōgiora vero ſic auditorē relinquunt, ſicut qui calcem prætereunt, deambulantes relinquunt. Circuitus igitur longus omnino fit, quod Chius Democritus in Melampodem qui pro antiſtrophis ſuſpenſionē fecit, mordaciter dixit: is uerò malū alij ſtruens, ſibi ipſi malū fabricatus eſt. longa enī ſuſpenſio facienti peſſima, quod commode in longimēbris quoq; dicere poſſumus. Qui uerò breuimēbres ni-

nimium ſunt, circuitus nō ſunt, præcipitē enim agunt auditorem. Dictio autem quæ in mēbro eſt, alia oppoſita eſt, alia nō oppoſita. Non oppoſita quidem, hoc pacto: Sæpenumero eos miratus ſum, qui feſtos dies celebrant, & agones gymnicos inſtituerunt. Oppoſita vero, cùm in vtroque membro, aut contrarium ad contrarium refertur, aut idem contrarijs adiungitur, hoc pacto: Vtriſque utilitatem attulerūt, & iis, qui remanſerunt, & iis qui ſequuti ſunt. nā illis plura quàm domi habebāt, conquiſierunt, his ſufficientia domi reliquerunt. Contraria vera eſt remanſio ſequutioni, ſufficiens pluribus: quare pecunia indigentibus & abſumere uolentibus, abſumptio acquiſitioni opponitur. Item accidit etiam ſæpius vt ſtolidi feliciter prudentes infeliciter agant; quia illi mox quidem uirtuoſis dignificati ſunt, non multo autem poſterius principatum maris accceperunt. Item nauigauit per terras, pedibus iuit per maria. Helleſpontum enim coniunxit, Athomontem effodit. Item natura ciues, leges ciuitates priuantur. nā ipſorū alij miſere interierunt, alij turpiter ex tularunt. Item turpe eſt cū priuatim Barbaris in famulatu vtamur, multos ſociorum ipſis publice ſeruientes negligere. Itē aut uiuos amplifices aut mortuos derelinquas. Itē quod ad Pitholaum aliquis dixit, & ad Lycophronem in prætorio: Iſti nos domi quidem ſeruientes uendebant, poſtea autem quàm venerūt ad nos, empti ſunt. in his enim omnibus quod diximus fit. Eſtque ſuauis huiuſmodi dictio, uel quoniam contraria patent apertè, multoq; magis cum ad ipſa breui referuntur: uel quoniam oratio ſyllogiſmo ſimilis videtur. Elenchus enim oppoſitorū collectio eſt: huiuſmodi autem ora-

tio contentio dicitur. Compar vero, cùm membra æqualia ſunt. Aſsimulatio autem eſt, cùm ultima utriſque membris ſimilia ſunt, idque neceſſario, uel incipiendo, uel deſinendo: & incipiendo quidem in nominibus ſemper ſic: ager erat, qui ager eſſe dicebatur. deſinendo vero in vltimis ſyllabis, uel verbi, vel nominis, aut etiam ĩ integra dictione. Ac in verbi quidem ultima ſyllaba quod ſimiliter deſinens dicitur, ſic: Putarũt eum bene feciſſe, & eum ipſum cauſam fuiſſe. In nominis autẽ quod ſimiliter cadens appellatʳ, hoc modo: Erat in cogitatione maxima, & in ſpe minima. In uerbo autem integro, quam conuerſionem appellamus hoc pacto: At tu & viuo dicebas male, & nunc in mortuum ſcribis male. Concurrunt autẽ in idem nonnunquam contẽtio, compar, & ſimiliter deſinens. Circuituũ verò pͥcipia ĩ Theodecticis enumerata ferè ſunt. Sed contentiones falſæ quoque inueniuntur, ut apud Epicharmum: Interdum quidem ego illorum eram, interdum verò apud illos ego.

De Vrbanis. Cap. X.

VErùm quoniam de his iam demonſtratũ eſt, nunc vnde vrbana ducantur, & ea maxime quæ probantur dicendum eſt. Nam poſſe facere, dicere, aut ingenioſi eſt, aut exercitati: docere aũt, doctrinæ huius. Quare nobis dicenda enumerandaq; ſunt, id initiũ ſumẽtibus. Faciliter diſcere ac intelligere, natura omnibus eſt ſuaue: verba verò aliqͩ ſignificãt: quare quæcunque ex uerbis facile nobis ingerunt diſciplinam, hæc ſuauiſſima ſunt. Priſca igitur ac aliarũ gentium non intelliguntur: propria verò ac noſtratia ſcimus. Translatio autem id maxime facit. Nam cum ſenectutem quis ſtipulã dixe

rit diſciplinam per ſenectutem cognitionemq́; fecit: quoniam utraque defloruerunt. Verũ poetarum etiam imagines idipſum faciunt. Vnde illis vti vrbanum eſſe uidetur, cùm ſit imago, vt iam dictum eſt, tranſlatio additione differens. quare minus ſuauis, quoniam longior: & non dicit hoc illud eſſe, quare nec anim⁹ id quærit. Neceſſe igitur eſt tam dictionem quàm enthymemata ea vrbana eſſe, quæ uelocem nobis cognitionem faciunt. Idcirco nec quæ ſuperficialia ſunt, ex enthymematibus comprobantur. dicimus autem ſuperficialia, quæ cuilibet patẽt, nec quicquam habent quod in eis quærere oporteat. Nec quæcunque dicta ignorantur, ſed quorumcunque cognitio uel ſimul dum dicantur fit. ẽt ſi prius non erat, vel non multo poſt mens ea conſequitur. ſic enim quaſi diſciplinatio fit, illo autem modo neutrum. Verùm hæc atque huiuſmodi enthymemata propter ſententiam cõprobantur. propter dictionem autem dicendi quidẽ figura, ſi per oppoſitionem dicuntur, hoc modo: Quam communem alijs pacem, eam ſuis bellũ putabant. opponitur enim bellum paci: Verbis vero ſi tranſlatio ineſt orationi, nec aliena. difficilis enim hæc intellectu eſt, nec ſuperficialis. non enim mouet. Præterea ſi præ oculis rem ponit quaſi agatur. cernere enim magis poſſumus quæ aguntur, quàm futura. Et ad hæc tria conſideranda ſunt, translatio, oppoſitio, principium. Cum autem quatuor translationes ſint, maxime quæ ſecundum proportionem ſunt, cõprobantur: vt Pericles de iuuenibus, qui in bello perierunt. dixit ſic iuuentutem è ciuitate amiſſam, ueluti ſi qs uer tollat ex anno. Et Leptines de Lacedæmonijs, non permiſſuros, vt Græcia

Tranſlatiões quæ maxime comprobẽtur.

lusca

luſca fiat. Et Cephiſodotus cum Chares Olynthiaci belli rationem reddere feſtinaret, grauiter ferebat, dicens in laqueo ab eo plebem teneris: cui ratio reddenda eſt. Idem in Eubœā Athenienſes exhortans, ſumptis neceſſarijs dixit oportere Miltiadæ ſententiam exire. Et Iphicrates cùm inducias cum Epidaurenſibus, & regionem maritimam Athenienſes feciſſent, moleſtè tulit, dixitque neruos belli ab ipſis eſſe inciſos. Et Pericles Aeginam dixit tollendam Piræi peſtem. Et Eſion, Græciam in Ciciliam effuderunt, trāſlatio enim id, & ante oculos. Item vt Grecia clamet. nam & id modo quodam ante oculos translatio eſt. Et Cephiſodotus cauendum eſſe, ne concilia concurſus fiant. Et Iſocrates in diē feſtum concurrentes. Et in funebri, quod dignum eſſet in ſepultura eorum, qui apud Salamina ceciderunt, Græciam crines incidere, quoniam vnà cum uirtute ipſorum libertas quoque ſepulta eſſet: Nam ſi dixiſſet, dignum eſſe lachrymas effundere, cùm vnà virtus quoque ſepeliatur, translatio eſſet, & ante oculos, ſed quoniam vnà cum virtute libertatem dicit, quandam habet oppoſitionem. Et Iphicrates. Via enim eſt mihi orationis, per medias res geſtas Charetis. translatio enim ex proportione eſt. Et illud, per medias, ante oculos ponit. Et qui dicit pericula ipſa exhortari, vt in periculis ſuccurramus, ante oculos transfert. Et quod Deus in anima lumen intellectus accendit. vtraque enim ſignificanter dicta ſunt. Nec bella diſſoluimus, ſed in poſterum reijcimus. vtrunque enim futurum, & reiectio, & huiuſmodi pax. Item conditiones pacis trophæa ſunt multo clariora, quàm quæ in prælijs conſtituuntur, cùm hæc pro vno

prælio feliciter geſto, illæ pro totius belli diſpoſitione. nam vtraque ſigna victoriæ ſunt. Item magnas uituperatione hominum pœnas dant ciuitates. pœna enim iuſtum quoddam damnum eſt. Dictũ igitur eſt vrbanitates ex translatione per proportionem dici, cùm ante oculos ponãt.

Quid ſit ante oculos ponere. Cap. XI.

SEd nunc dicendũ eſt, quid eſt, quod dicim' ante oculos, & quid facientibus emergit. Pre oculis igitur ponu nt, quæcunque ſignificanter geri aliquid oſtendunt. nam ſi quis bonum virum quadratum dicit, translatione uſus eſt: vtrunq; enim perfectum eſt. Sed hæc translatio nihil gerentẽ ſignificat. Illa uero ſignificat ĩ florentiſſimo ſtatu, ut illud: At Græci pedibus liberis irruerunt nã irruere, & translatio & actio eſt velocitatem enim oſtendit. Et veluti Homerus ſæpius facit, dum inanimata, ut animata gerere dicat per translationem. In omnibus igitur ſi ſignificanter aliquid geri oſtendas, comprobatur, ut in iſtis: Ac rurſus in campos lapis impudens ferebatur. Item, haſtaque uolabat. Item, volare ardebat. Item, fixoque in terra corpore, ſaturari cupiebãt. Item, at mucro per pectus ruẽs traiecit. nam in his omnibus quaſi animata gerere aliquid videntur. Impudentia enim, & ruere, & cætera, actiones ſunt, quæ omnia per tranſlationem ex proportione poeta coniunxit. Sic enim lapis ſe habet ad Siſyphum, vt impudens ad eum, quem impudenter vexat. Verùm hæc in imaginibus etiam comprobatis de rebus inanimatis facit. Suſpenſos fluctus moueri enim ac viuere cuncta oſtendit. actio autem hæc muta-

tio eſt. Oportet autem vt iam dictum eſt, à propinquis & apertis transferre: quale in philoſophia quoque ſimile eſt, quod vel in multo diuerſis perſpicere ingenioſi eſt atq; ſolertis, vt Archytas dixit idem eſſe prætorem, ac aram: quoniam ad vtrunque refugit qui iniuriam patitur. Aut ſi quis dicat anchoram & ſuſpenſoriū idem eſſe. ſunt enim idem quid ambo, ſed differūt in eo quod inferius atq; deſuper. Aut * exæquatas eſſe ciuitates. eadem enim in longe diuerſis ſuperficie ac viribus dicta æqualitas eſt. Sunt autem vrbanitates etiam per tranſlationem ex deceptione. Manifeſtius autem fit quod didicit, quoniam contra opinabatur, videturq; animus dicere: Ita vere eſt, ego vero errabam. * Dicta etiam commoda ex eo quod non dicit, vrbana ſunt, vt illud Steſichori, quod ei cicadæ humi canent. Eademq; de cauſa quæ cōprobantur ænigmata, iucūda ſunt: diſciplinatio enim ineſt. Dicitur etiam tranſlatio, vt Theodorus dicit, cùm noua dicuntur. quod fit cùm præter opinionem ſit. nec vt ille dicit, ſi ad priorem opinionem cōferas: verum quemadmodū in ridiculis quæ deprauata ſunt, & in ſalibus, qui ex literarum quadam fiunt deprauatione. decipitur enim auditor, & in metris, cùm non conſequatur oratio, vt auditor putabat. Ibat autem in pedibus habens vlcera. auditor autem opinabatur calceos dicturum. ſimul enim hæc dum dicūtur, aperiri oportet. Qđ vero deprauatione fit, aliud facit quàm dicit, vt illud Theodori aduerſus citharœdum Niconē, Turbat te. diſſimulauit enim velle dicere, quòd te decipiat. id enim turbat ſignificat. at ille quoniā ex Thracia ipſum eſſe ſciebat, aliud dicebat: quocirca diſcenti iucundum. Sic & in vrbanis

*inæqua-lis.

De vrbanitatibus per trāſlationem ex deceptione.

*ἀποφθέγματα.

banis atque facetis, vel apud Iſocratem principatum ciuitatis principium eſſe malorum. quod enim non putabatur dicturus, id dixit. Quæ omnia tunc probantur, cùm per æquiuocationem vel tranſlationem nomen affertur, & commode ſi ſemper bis. Nec oportet peregrinum peregrinum ſemper eſſe. Et illud Anaxandridę, quod in primis fertur]. Bonum eſt mori ante quàm morte dignum quid facias. Idem eſt enim ac ſi dicas: Dignum eſt mori, ante quàm ſis dignus mori. Genus igitur dictionis in iſtis idem eſt: verùm quanto breuius, & per oppoſitionem dicta ſunt, tanto magis probantur. Cuius rei cauſa eſt, quoniam maior diſciplinatio, faciliusq; propter oppoſitionem fit: & quoniam paucis, ideo citius. Oportet autem ſemper aut ad quem dicitur, aut quod recte dicitur, ſignificari, ſi quod dicitur, & verum eſt, & non ſuperficiale. Separantur enim hæc nonnunquam, hoc pacto: Mori oportet nihil peccantem. nam id non eſt vrbane dictum. nec id: Dignum oportet dignam vxorem ducere. ſed ſi vtraque ſimul habebit, hoc modo: Dignum enim tunc mori, cùm non ſis dignus mori. quanto autem plura contineat, tanto vrbanius videtur: vt ſi & verba per tranſlationē ſint, & tranſlatio huiuſmodi; & ſi compoſitio comparitasque inſit, & ſi geri videatur. *Imagines in vrbanis laudari.* Imagines quoque, ſicut & in ſuperioribus dictum eſt, tranſlationes, quodammodo ſunt, & laudantur. Nam aut ex duobus conſtāt, ſicut & tranſlatio per proportionem: veluti dicimus clypeum Martis phialam, & arcum lyram inſidem. ſic igitur cùm dicimus, non ſimplex fit: cum vero dicimus arcum lyram, aut clypeum phialam, ſimplex. Fingunt etiam imaginem

ginem ſic, veluti ſimiæ pulſanti: aut lupo ad cal car madefacto: vtraque enim colliguntur. Probe vero dicitur, cum tranſlatio inſit. poſſumus enim clypeum phialæ Martis aſſimilare: & Niceratus, Philocteten eſſe à pratyos morſu laceratum. ita enim contulit Thraſymachus, cùm à Pratye victum vidiſſet Niceratum, verſus barbatum adhuc atq; ſqualidum decantantem. In quibus maxime poetæ errant, cùm nõ recte reddiderint: veluti Philamon cum Coryco contendens dixit, Veluti apium tortuoſa crura gerit. Et ſunt omnia hæc imagines, quas tranſlationes eſſe iam ſæpe dictum eſt. Prouerbia quoq; tranſlationes ex ſpecie in ſpeciem ſunt: vt ſi quis vt boni aliquid conſequatur, id adducat vnde damnum illatum ſit: vt Carpathius inquit leporem. vtriſq; enim quod dictum eſt accidit. Verùm vnde vrbana dicũtur, & cur, cauſa ferè dicta eſt. Sunt autem probatæ quoq; cauſæ ſuperlationes per tranſlationem, vt in vlceribus plenam quidam dixit. Putaui enim ipſum plenum moris fiſcellam eſſe. nam vlcus rubrum quiddã eſt, imò valde rubrum. Cùm vero dicitur ſi cui hoc atq; hoc, ſuperlatio eſt, modo quodam dicendi differens: vt illud, Philamon Coryco pugnat putaui autem ipſum Philamonem eſſe Coryco pugnãtem. Veluti apium crura eſſe tortuoſa. putaui enim non crura, ſed apia eum gerere ſic tortuoſa. Sunt autem etiam ſuperlationes pueriles, quoniam vehementiam ſignificant, quocirca irati maxime ita dicunt: Nec ſi mihi tot daret, quot arena & puluis. Item, Attridæ vero Agamemnonis filiam non ducam, etiam, ſi aurea cum Venere de pulchritudine certaret. Vtuntur autem hoc modo maxime Attici oratores: ſed ſe-

Prouerbia.

Superlationes.

ni ſic dicere in decorum eſt.

De diuerſis dicendi generibus. *Cap. XII*

OPortet autem non ignorare, nō eandem vnicuique generi eloquutionē cōgruere: Non enim eadem eſt hiſtorica, & concertatiua: nec deliberatiua & iudicialis. Vtrūq; autē neceſſe eſt ſcire, alterū vt Latinè dicere ſcias, alterum ne cum alij ſignificare velis, tacere cōgaris: quod patiuntur qui ſcribere neſciunt. Hiſtorica igitur dictio eſt, quæ maxime ꝓpria eſt. Cōcertatiua vero quæ maxime ſimulata eſt. Cuius duo genera ſunt: nam altera morata eſt, altera affecta. Quapropter & hiſtriones huiuſmodi fabulas eligunt. poetæ quoq; hos, & tales Suſtinentur vero legibiles, vt Chæremon, (eſt enim exquiſitus vt hiſtoricus) & Lycimnius ex dithyrambicis. Cumq; cōferuntur, hiſtorici quidem in certaminibus anguſti, oratores autem boni, cùm legantur agreſtes videntur: cauſa vero eſt, quoniam certamini congruunt. Quam ob cauſam ſimulata hæc cum actione remota ſuum non reddant officium, ſtolidiora videntur: veluti articuli, & ea quibus ſæpius idem dicitur, recte in hiſtoria reprobantur. At vero in demonſtratione oratores vtuntur. ſimulata enim ſunt. Eſt autem neceſſarium commutare cùm idē dicis. nā id viam præbet actioni, hoc modo: Is eſt qui veſtra furatus eſt, is qui vos decepit, is qui denique vos prodere conatus eſt. quod Philemon hiſtrio faciebat in Anaxādridæ Gerontomania, quandocunque Rhadamanthus, aut Palamedes introducitur. Et in præfatione Piorū ego ac ego ſæpius repetit. nam ſi quis hæc nō recte pronunciat, fit qui trabem portat. Et articulos ſimiliter:

Hiſtorica eloquutio. *Concertatiua.*

Veni,

Veni, offendi, ſupplicaui. opus enim eſt actione, nec vt vnum dicere, nec eodem modo, & eadem figura vocis dicere. Præterea articuli, breuiaq; diſſoluta proprium quiddam habent. in eodem enim tempore multa dicere videntur, nam cùm coniunctio multa faciat vnum, patet econtra quàm vnum erit multa, ſi tolletur. Quare ampli ficant: Veni, dixi, ſupplicaui: ſed deſpexit quæ dixi, quæ approbaui. Id Homerus quo ue facit in illo: Nireus ab Syme, Nireus Aglaiæ, Nireus qui formoſiſſimus. Nã cum de aliquo multa dicuntur, neceſſe eſt quoque multoties dici. quare ſi multoties, multa quoque videntur. Amplificauit igitur ſemel eius recordatus propter deceptionem, mentionemq; nullibi amplius fecit, cum & in enumeratione poſtremo eius meminerit. Deliberatiua vero elocutio adumbrationi atque picturæ omnino ſimilis eſt. nã quanto maior populus ſit, tanto longius ſpectant. quapropter quæ exquiſita ſunt, ſuperuacua magis, peioraque in vtriſque videntur. Iudicialis autem exquiſitior, multoq; magis ſi apud vnũ iudicem. minimum nanque id eſt in rethoricis. Nam quod ad rem pertinet, breuis eſt: aliena vero & concertatio abſunt, quare iudicium purum eſt. Quapropter nec ijdem in omnibus his comprobantur oratores: ſed vbi actionis plurimum, ibi minimum eſt exquiſitę eloquutionis. id vero vbi voce, ac maxime vbi magna op⁹ eſt. Demõſtratiua vero dictio, hiſtorica maxime, cu ius opus lectio, poſt hanc iudicialis. Superuacuum vero eſt eloquutionem in iucundã & in magnificam diuidere nam cur id magis, quàm in liberalem, & modeſtam, & in alias morum virtutes? Quæ enim dicta ſunt, ea iucundam

Deliberatiua.

Iudicialis.

Magnorum eloquu. nis di.

faciunt,

faciunt. ſiquidem eloquutionis virtus recte defi nita eſt. Cuius enim gratia non humilẽ, ſed dilucidam atque decentem oportet eſſe. nã ſi prolixa eſt, non eſt dilucida. ſed nec etiam ſi breuis. patet igitur mediocritatem commodam eſſe. Iucundam quoq; facient quæ dicta ſunt, ſi trita & priſca bene collocentur, & numerus, & veriſimilitudo ita vt decet. Ac de dictione quidẽ, ac eloquutione, & cõiter de oĩ, & ſeorsũ de ſingulorũ generũ dictũ eſt: reſtat modo de ordine dicere.

De partibus Orationis. *Cap. XIII.*

SVnt igitur duæ orationis partes. Neceſſe. n. eſt primò rẽ exponere de qua, deinde demõſtrare. Idcirco non demonſtrare cùm expoſueris, vel demõſtrare antequã expoſueris, impoſſibile. nã & q demõſtrat, aliquid demõſtrat: & q exponit, demõſtrandi gratia exponit. Horũ aũt alterũ propoſitio eſt, alterũ fides, veluti ſi qs diuidat, & dicat alterum eſſe problema, alterum demonſtrationem. Nunc aũt ridiculoſe diuidũt. nã narratio iudicilialis ſolùm orationis eſt. demõſtratiuę aũt & deliberatiuę quomodo poteſt eſſe narratio, qualis ab his dicitur? aut quæ in aduerſariũ feruntur, aut demõſtrationũ enumeratio? Procemiũ vero & collatio & replicatio tunc in cõcionibus fiũt, cùm cõtrouerſia inſit. nã accuſatio atq; defenſio ſæpe verũ nõ itẽ deliberatio. Sed epilogus adhuc neq; iudiciali omni: veluti ſi breuis oratio eſt, aut ſi res memoratu facilis. ãccidit enim ei vt ꝓlixitatẽ imminuat. Quare partes neceſſariæ, propoſitio & fides. Propriæ itaq; hæ: quæ aũt cõmunes, procemiũ propoſitio, perſuaſio, & epilogus. Nã quæ in aduerſariũ feruntur, ad fidem faciundã dicuntur. Collatio vero,

ſuorum

ſuorum amplificatio eſt. quare pars quædam eſt eorum quæ fidem faciunt. demonſtrat enim aliquid qui confert: ſed exordium nequaquam, nec enumeratio, ſed in memoriam reducit. Quare ſi quis hęc ita diuidit, vt Theodori auditores faciebant, erit aliud narratio, & aliud prænarratio, & aliud ſupernarratio, elenchus quoque ac ſuperelenchus Sed oportet cùm ſpeciẽ quandam dicas ac differẽtiã, tũc nomẽ imponere. aliter inane ac nugatoriũ eſt: veluti Lycimnius in arte facit, corroborationẽ appellãs, & aberrationẽ, & ramos.

De Exordio. Cap. XIIII.

EXordiũ igitur eſt orationis initium, ſicuti in poeſi præfatio, & in lyræ pulſatione præludiũ. omnia enim hęc initia sũt, & quaſi viç ad ſequentia præparatio. Pulſationis igitur pręludiũ demonſtratiuo exordio ſimile eſt. Nã quemadmodũ qui fiſtula canunt, quod cãtaturi ſunt, id præcantatũ coniunxerunt: ſic in demonſtratiua oratione ſcribẽdũ eſt. qcquid em̃ velis, oportet cùm ſtatim prædixeris. producere atq; cõiungere. idq; oẽs ita faciunt. Cuius exẽplũ Iſocraticæ in Helenã orationis exordiũ. nihil enim contentioſis ſermonibus & Helenæ cõe eſt. & ſimul ſi digredietur, par eſt ne tota oratio eiuſdem ſit ſpeciei. Fluũt aũt demõſtratiuorũ exordia ex laude aut vituperatione: vt Gorgias in Olympiaca oratione: Admiratione dignũ apud multos eſt ò Græci. laudat enim eos qui celebres ſolẽnitates conſtituerunt. Iſocrates vero vituperat, q̃m virtutẽ corporis muneribus honorarũt. prudẽtię aũt nullũ certamen poſuerũt. Et à conſilio, vt ſi quis diceret probos viros colendos eſſe, ac ideo Ariſtidem laudare non eos qui nec probantur,

Demonſtratiuum exordiũ.

nec improbantur, ſed eos qui cùm probi ſint latent, vt Alexander Priami: hic enim conſulit. Præterea ex iudicialibus exordijs. id autē eſt ex ijs quæ ad auditorem ſunt, ſi aut de re noua, prȩterq; opinionem habeatur oratio aut de difficili, aut de peruulgatá, vt ignoſcendum ſit, vt Chȩrilus dicit. Nunc vero cùm omnia forte diſtributa ſint. Demonſtratiuæ igitur orationis exordia ex his ſunt: ex laude, ex vituperatione, ex adhortatione, ex dehortatione, & ijs quæ ad auditorē ſunt: neceſſeq; eſt vel aliena, vel propria eſſe, quæ viam oratio'ni faciunt. Iudicialia vero exordia idem poſſunt quod fabularum præfationes, & Poeſis exordia. Sed dithyrambicorum demonſtratiuis ſimilia ſunt. vt illud, Propter te, atq; munera tua, imò prȩdas. In orationibus autem atq; poeſi futuræ orationis mōnſtratio ſunt, vt audiētes non ſint ſuſpenſi, ſed prȩſciant qua de re habetur oratio. nam quod indeterminatū eſt, in errorem addúcit. Qui ergo principiū quaſi in manum dedit, is facit vt auditor retentus orationē ſequatur. Propterea poeta dixit: Iram pande mihi Dic mihi Muſa virum. & Dux mihi Muſa ſis, quonam pacto ex Aſiatica tellure bellum in Europam ingens irrupit. Tragici quoque fabulam ſignificant, quamnis non ſtatim, vt Euripides. præfatione tamen ipſa ſignificāt: ſicut & Sophocles, Mihi pater Polybus erat. Comœdia etiam eodem modo. Exordij ergo id propriū opus eſt, maximeq; neceſſarium. finem oſtēdere ipſum, cuius gratia oratio habetur. Quare ſi patet, & res parua ſit, nō eſt vtendum exordio. Cætera vero genera quibus vtuntur, communia & media ſunt, quæ vel ab ipſo dicente ducuntur, vel ab auditore, vel à rebus, vel ab aduerſarijs. A nobis

Iudici alia exordi.

igitur

igitur & ab aduerſario quæcunq; ad calumniam pertinent,ita ducuntur,vt vel ſoluantur, vel cõfirmentur,ſed non in eodem loco.Nam qui defendit,primùm ad calumniam reſpondit:qui vero accuſat, in peroratione inuehitur. nec cauſa latet. neceſſe nanq; eſt defendenti, quæ impedimento ſunt,primùm diſſoluere: calumnianti vero in peroratione id facere, vt audientes melius meminerint Auditor autem diſponitur,ſi ad beneuolentiam vel ad iram prouocatur, & interdum ſi attentus ſit,aut contrà contemnens. Nõ tamen ſemper conducit attentum facere. multi nanque conantur ad riſum deducere.Ad docilitatem igitur omnia refert:& ſi quis ita vult etiã vt probus uideatur.his enim magis attendunt. Attenti ergo fiunt rebus magnis,ſuis, nouis, iucundis. quare faciendum, vt de his oratio eſſe videatur. Ad contemnendum vero aptos faciemus,ſi rem dicemus paruam, ſi doloris effectiuam,ſi nihil ad eos pertinere. Non oportet autem ignorare extra orationẽ hęc eſſe omnia. ad prauum enim dicuntur auditorem,qui quę ſunt extra rẽ,libenter audit.nam ſi talis non eſt:non eſt opus exordio, niſi vt res ſummatim dicatur. Eſt autem omnium partium communis attẽtio, vbique enim magis remittuntur quàm in principijs.Quare ridiculus qui ſolum in principio collocat, quando maximè omnes attente audiunt, Vbicunque igitur opus erit,dicendũ, Animaduertite quæſo: nam hæc res non eſt magis mea quàm veſtra. vel, Dicam enim uobis nouũ atq; inauditum crimen,vel rem ita mirabilem. Id vero eſt,vt Prodicus dixit, cũ ad ſomnũ auditores deferũtur pecuniam inter ipſos ſpargere, Quod vero ad auditorem nõ in quantũ auditor, pater,

nam omnes vel calumniātur, vel à timore ſe in exordijs diſſoluunt. Dicam, ò rex. Qui vero rem turpem habent, aut habere videntur, his vbiuis immorari cōfert magis quàm in re. Quapropter etiam ſerui non reſpondent ad interrogata: ſed quæ circa illa ſunt, ea dicūt & exordiūtur. Vnde autem beneuoli fiant, & de huiuſmodi cæteris dictū eſt. Verū quoniam probe dicitur, ad Phœacas mihi præſtat. Pallas amicum miſerabilemq́; venite: hæc duo ſummopere ſpectanda ſunt. In demonſtratiuis autē faciundum vt auditor collaudari, aut ſeipſum, aut genus, aut ſtudia ſua putet, vel alio quodam modo. Nam quod Socrates in funebri dixit, non eſſe difficile laudare Athenienſes apud Athenienſes, ſed apud Lacedæmonios: id verū eſt. Deliberatiuę aūt orationis exordia ex iudicialibus rationibus fluunt. nam propria minimè habet. nam cùm de quo ſciunt dicatur, non eget res exordio, niſi aut ꝑꝑ ſeipsū, aut propter aduerſarios, aut ſi non tantum quantū vult, ſed vel maius vel minus arbitrantur. quas ob res vel calumniandum, vel diſſoluendū eſt, & aut amplificandum, aut attenuandum. Horum igitur cauſa, exordio in deliberatiuis opus eſt, aut etiam ornatus cauſa, quoniam manca videntur niſi habeāt: qualis Gorgiæ laudatio in Elios. nam cùm nihil prædixerit, neque commouerit, illico erupit: Elis ciuitas felix.

Deliberatiua exordia.

Loci ad diſſoluendum calumniam. Cap. XV.

AD diſſoluendā vero calumniā vnus quidem locus, vnde quiſpiā turpē exiſtimationem propulſaret. Nihil. n differt, ſiuè quis inuectus eſt, ſiue non: quare id vniuerſale. Alius locus, vt illata crimina depellas, aut ꝙ nō

ſunt

ſunt,aut quòd nocua non ſunt,aut nõ huic, aut non tanta,aut non iniuſta,aut non magna, aut non turpia,aut non habentia magnitudinẽ. De his enim quæſtio, vt Iphicrates aduerſus Nauſicratẽ dixit,feciſſe ſe quod ille dicebat, & nocuiſſe,ſed non feciſſe iniuriam. Aut aliud alij opponendum.hoc pacto:nocuum,ſed honeſtũ:dolorem inferẽs,ſed vtile:cęteraq; huiuſmodi.Alius locus,quòd error,vel aduerſa fortuna,vel neceſſitudo fuit:ſicut Sophocles dixit,timere ſe nõ vt accuſator dixit, vt ſenex videatur, ſed inuitus: non.n.vellet ſe annos octoginta natũ. Præterea finem pro fine opponere:noluit nocere,ſed hoc voluit.Et feciſſe quidẽ id,de quo accuſatur,nocumentũ vero accidiſſe: par autem odio me haberi,ſi vt ſic euenire feciſſem.Alius,ſi deprehenſus in eo crimine calũniator vel nũc, vel aliàs, & aut ipſe,aut propinquorum aliquis. Alius, ſi alij quoque comprehenduntur, quos aduerſarij non eſſe reos concedunt.vt puta,ſi adulter mũdus eſt:& hic ergo.Alius,ſi alios quoque calumniatus eſt,aut ſi alius ipſum,aut ſi abſq; calũnia credebantur,veluti & ipſe nunc, qui tñ extra id crimen erant.Alius calũniari calumniantẽ. cur enim cũ ipſe parum credat, huius verba credun tur?Alius,ſi iudiciũ factum eſt,veluti Euripides aduerſus Hygienontem in Antidoſi; accuſantẽ inipietatis, ꝙ ſcripſerit peierandum eſſe cũ dicat:Lingua iurauit, mẽs uero minime reſpõdit. iniuriã facere Hygiænontem, cum iudicia Dionyſiaci certaminis in forum ducat. ibi enim cauſam dixiſſe,dicturũq; ſi accuſare voluerit. Ali⁹. accuſatorẽ accuſãdo: vtputa ꝙ alia iudicia quęrit,ꝙ rebus non credit. Cõis autem utriuſque è ſignis eſt,veluti Vlyſſes in Teucrũ,quòd propin

quus eſſet Priamo. Soror enim Heſionẽ. ille vero: at pater Telamon, Priami hoſtis. tu autẽ etiã exploratores non prodidiſti. Alius accuſatoris proprius, cũ parũ laudat, vt magis vituperet: magnum breuiter. aut cõ multa bona præpoſuit, vt unum qđ ad rẽ pertineat. vituperet. quales ſunt qui artificioſiſſimi atq; iniuſtiſſimi ſunt. nã per res bonas nocere conantur, cum malis eas permiſcentes Cõe autem diſſoluenti cum calũniatore, quoniã contingit idem multorum gratia factũ eſſe, vt hic deprauãdo ad peius accipiat, diſſoluẽs aũt ad melius, hoc pacto: Diomedes Vlyſſem elegit. alter dicet: qm uirũ fortem putabat. alter nõ ideo, ſed ſolũ ne cõcertatorẽ haberet tã quam ignauum. Ac de calumnia hęc dicta ſint.

De Narratione. *Cap. XVI.*

NArratio aũt in demonſtratiuis continua nõ eſt, ſed in partes diuiſa. nã oportet exponere res geſtas ex quibus oratio conſtituitur. Conſtituitur aũt oratio partim ex eo qđ artificiale non eſt: non. n eſt rerum geſtarũ orator cã: partim ex eo quod eſt artificioſum. id vero eſt, cùm oſtendũt quod ſit, præſertim ſi incredibile uideretur, aut quale, aut quantũ, aut hæc omnia. Quas ob res nõ ſemper oportet continue cuncta enarrare: difficile enim eſt memoria tenere quæ ſic demonſtrãtur. ſed ex his fortis, ex his prudens, aut iuſtus oſtendetur. nam hæc oratio explicatior eſt, illa uero implicatior, atque multiplex, & minime plana. Oportet autem cũ res notæ ſint, in memoriam eas ſolummodo breuiter reducere. nã multis narratione opus non eſt. veluti ſi Achillẽ laudes, cuius res geſtas omnes perceperũt: cognitis rebus tantum uti oportebit. verum ſi Critiam laudaturus ſis, cum non multi

res eius teneant, narrare neceſſe eſt. Cùm igitur laus ſit, magnitudinem uirtutis oſtẽdens oratio, tales res geſtas fuiſſe demonſtrãdum. laus igitur rerũ geſtarum eſt. Quæ vero extra ſunt, ſicut nobilitas ad educatio, ad faciendã fidem adhibentur. veriſimilẹ nanq; eſt probum ex probis, & bene educatum in bonum uirum euaſiſſe. Quapropter & q geſſerũt, eos laudamus, & operationes ipſius actionis ſigna eſſe dicimus. Verũ quoniam laudaremus, etiam ſi non geſſerit, talem eſſe nobis perſuaſerimus: beatio & felicitatio ipſis quidem eadem, his uero non eadem, ſed ſicut uirtutem felicitas, ſic hæc felicitatio continet. Habet autem laus nõnihil cum conſilio commune. nã quę conſulẽdo admoneres, hęc commutata oratione laudẽ conficiunt. Quare cùm habeas quæ agere, qualemque eſſe oporteat, admonendoque id explicaueris, mutanda verſandaq; oratio eſt, ut laudem efficiat ueluti cum dicas: Nõ oportet à fortuna neq; extrinſecus, ſed intrinſecus atq; a ſeipſo pendere: hanc compoſitione orationis admonitionem ſic in laudem uertes. non enim à fortuna, neq; extrinſecus, ſed intrinſecus atq; à ſeipſo ille pẽdebat. Quare laudaturus, quid cõſuleres, & conſulturus, quid laudares conſidera: orationemq; ita uerſa, ut nũc quidem quod prohibet, nunc uero quod nõ prohibet, commutes. Qui uero breuem eſſe aſſerunt narrationẽ oportere ridiculi ſunt. ueluti qui interrogãti piſtori, durumne an mollem pinſet? quid, inquit, eſtne impoſſibile bene pinſere? Oportet enim nõ eſſe longam narrationem, nec exordium, nec quę fidem faciũt: bene dicere tamen, quod eſt oratoris propriũ, nec in longo, nec in breui eſt, ſed in mediocri. Id uero eſt ſi ea dicas, quæ rem ſignifican

Quanta debeat eſſe narratio.

ter exponãt, id eſt, quæ poſſint efficere, vt vel factum eſſe, vel iniuria factũ eſſe, vel damno fuiſſe, vel tantum rem eſſe quãtum velis, credat auditor. Aduerſarijs autem horum cõtraria. Annectenda vero narrationi ſunt, quæcunque vel virtutes tuas, vel aduerſarij vitia ſubqſtendunt, vel auditoribus iucunda ſunt. vt ſi diceres: At ego ſemper cõſuebam, quod iuſtum ac piũ eſt, non eſſe deſerendos liberos: hic autem reclamabat, vbicunque ipſe eſſet, ibi facile alios ſibi liberos futuros. cæteraq; huiuſmodi, quæ dicit Herodotus transfugas Ægyptijs reſpondiſſe. Defenſori igitur breuior ſemper narratio, & ꝑ quæſtionẽ, aut factum non eſſe, aut non iniuria, aut nõ dãno fuiſſe, aut non tantum. non enim à quæſtione recedendum, niſi quid ad illam conducat: vt ſi factum eſſet, non eſſet tamẽ iniuria factũ. Ad hæc quæ geſta non ſunt, ſi commiſerationẽ aut indignationem faciunt, perinde vt geſta narranda. Huius exemplum Alcioi apologus, quod ad

*a.l. carminibus.

Penelopem in ſexaginta eſſet * annis factus. Et Phaylli circulus, & in Oeneum præfatio. Oportet autem narrationem maxime moratam atq; affectam eſſe. quod facile faciemus, ſi non ignorabimus quid ſit quod moratam orationem efficiat. Primum igitur eſt, ſi ita dicas, vt qualis ſit animus hominis, ſubappareat. Morata autem oratio qualis quædam ideo eſt, quòd voluntas atq; electio qualis quędã eſt. huic vero ineſt qualitas propter finẽ. Idcirco mathematica oratio affectas eſſe non poteſt: quoniã cùm cuius gratia non habeat, nulla ea ſubapparet electio. Socratica vero qm̃ de talibus eſt, morata eſt. Moratam igitur orationem efficiunt, quæ mores hominis conſequuntur. vt ſi dicas. Hæc ambulando

Moratã eſſe narrationẽ oportere.

vocifera-

vociferabatur. Oſtendit.n.audacem hominem, atque agreſtem. Itē ſi non ita vt ratione perſuaſus, quod multi nunc faciūt, ſed vt appetitione. Elegiſti, ego vero malui quod vtiliſſimum erat, aut quod optimum. eſt.n.illud prudentis, vtilia perſequi: hoc viri boni honeſtū ꝑponere. Quòd ſi parū credibile quod dicis uideretur, ratio affe renda. Vt Antigone apud Sophoclem facit, cùm perſuadere uelit fratrem ſe viro atq; filijs anteponere. Viro enim ac filijs amiſſis, alios facile forſan habebis: frater vero ſi parentes obierunt, nunquam tibi naſciturus eſt. Verùm ſi nulla ſuc currit ratio, illud dicere poteris, non ignorare te parum credibilia hæc uideri, & tamen audacius dicere, quoniā natura huiuſmodi ſis. Minus aūt auditori credibile uidetur, ſi aliud præter vtile nos agere oſtendimus. Præterea ſi eā narrādo exponet, quæ affectus mouent, eorumq; conſequentia, & præcipue quæ auditores nō ignorāt, & aut tibi aut illi inſunt, hoc modo: Hic autem cùm me illuſiſſet, abijt. Et vt de Cratylo Æſchines, ꝙ ore perſonans manusq; quaſſans, & intonuit, manuq; minatus eſt. Veriſimilem.n. hæc orationem faciunt: quoniā quæ non ignorantur ab auditoribus, hæc eorū ſigna fiūt quæ neſciūt. Huiuſmodi vero plurima Homerus nobis ſuppeditabit. Aſta nus, inquit, faciem manibus retinebat. nam qui lacrymas effundere inceptant, manibus oculos attingunt. Poſt hæc illico te qualē quendam videri latenter facias. Quod facile fieri poſſe inde patet, quòd de nouarum rerum nūcijs, quāuis eos minime cognoſcamus, ui tamen orationis quales nam ſint ſuſpicamur. Eſt autē opus multis in locis narrare, & nōnūquā in ipſo principio. In deliberatione vero idcirco narratio

In deliberatione nō incidere narrationem.

tio non incidit, quoniam de futuris rebus narrãdum non eſt. & cùm incidit, rerum iam geſtarũ eſt, quibus, aut deprimendo, aut efferendo, auditores concitãtur, vt illarum memoria de futuris melius conſulant. verum tũc officium conſiliarij non adhibetur. Quòd ſi quid minus credibile narratur, dicere ſtatim cauſam aut polliceri oportet. Vt in Oedipode Carcini Iocaſtæ, cùm is interrogaret, qui filium quærebat, ſemper promittit. Similiter apud Sophoclem Æmon.

De Confirmatione. *Cap. XVII.*

QVæ vero fidẽ faciunt, ea vim demonſtrandi, quo ad eius fieri poteſt, contineant. Et cum quatuor quæſtiones ſint, ſi factum eſt, ſi obfuit, ſi tm̃, ſi iure: sẽper ad id quod in iudicio quæritur, accommodãda demonſtratio eſt: eodemq; modo etiam ſi de faciundo aut non faciundo quæſtio eſt. Neque nos fugiat ꝙ in hac vna quæſtione alterum eſſe prauũ neceſſe eſt. nõ enim vt ſi qui de iure aut iniuria quærent, ignoratio cã eſt: quare in hoc, non in cæteris immorandum eſt. In demonſtratione verò quòd honeſtè, aut vtiliter geſſeri᾽, vt plurimum amplificatio fiet: nã res quidem ipſæ cùm credi debeant, raro, neque niſi cùm vel credibiles videantur, vel alius cauſam habeat, ſolẽt demonſtrari. In deliberatione autem aut non futura quæ dicis, reſpondebit quiſpiam, aut ſi futura concedet, tamen vel non iuſta vel non vtilia, vel non tanta fore aſſeuerabit. eritque illud maximè perſpiciendum, ſi quid præter rẽ falſo dicat: id enim ſigno erit cætera quoque ipſum mentiri. Præterea ſcire oportet ſic exempla deliberationibus maximè accommodari, vt iudicialibus enthymemata. nam cùm ſit omnis delibe-

ratio

ratio de futuris, à præteritis per exempla de ipſis neceſſe eſt dicere. iudicia vero de iam factis aut non factis ſunt: quæ demonſtrationem idcirco habent, quoniã & neceſſitatem habẽt. præterita.n neceſſitatẽ iam habent. Non oportet autem enthymemata continue dicere, ſed aliis pmiſcere, ne aliud alii officiat. Eſt etiam quantitatis terminus quidã, vt Homerus quoque oſtendit. Amice quoniã tot dixiſti, quod ſapiens vir attuliſſet: tot inquit, non eiuſmodi. Nec enthymematis cuncta tibi probanda, ne tibi neceſſe ſit ex ignotioribus notiora cõfirmare: quod philoſophantium nonnullis accidit Nec cum affectus mouẽdi ſunt, enthymemate vtaris: ne quoniam motus qui ſimul fiunt, alter alterũ excutiat, vel ambo cõcidant, vel remiſſiores reddantur, aut affectus excutiantur, aut fruſtra ſit allatum enthymema. Nec cũ moratã orationẽ efficere velis, enthymema quæras. nã demõſtratio nec animos mouet, nec electionem habet. Sententiis aũt tam in narratione, quàm in concertatione, vtẽdũ eſt. Plurimum n. afficiunt. moratamque orationem reddunt, hoc modo Cõmiſi ego hæc illi, quãuis ſcirem omnibus credendũ non eſſe. Et cum affectu ſic. Nec tamen, etiam ſi vexatus iniuria ſum, me pœnitet, præſertim cũ videam huic lucrum, mihi ius ſupereſſe. Verũ deliberatio iudiciali cauſa multo difficilior eſt: primũ quia illa futurorũ, hæc præteritorum eſt, quæ vaticinãtibus ſaltẽ (vt Epimenides Cretẽſis dicere ſolebat) certiora ſunt. is. n. diuinationem futurorũ reſpuebat, præteritorum quæ occulta erant, ſolum amplexabatur. Deinde quia cũ leges iudicialibus ſupponantur, principium afferunt, vnde inueniendi facultas præbetur. Ad *Deliberatio iudiciali cauſa multo difficilior*

hæc.

hæc, quia non habet multa diuerſoria, vtputa in aduerſarium, aut de ſeipſo, auditoris in affectũ impellendi. quod minime adhibendum eſt, niſi digrediatur. Idq; per dubitationem faciendum: vt Athenienſes oratores factitant, & Iſocrates. accuſat. n. in conſulendo vt Lacedæmonios in panegyrica, & Chareta in ſociali oratione. In demonſtrationibus autẽ exterioribus laudibus amplior efficienda oratio eſt. quod Iſocrates facit, aliquid extra ſemper adducens. Id vero eſt, quod Gorgias dicere ſolitus erat, quòd videlicet nunquam ſibi deeſſet oratio. Nam ſic de Achille dicendum eſt, inquit, Peleum laudabo, deinde Æacum, poſtremo Iouem. Eodemq́ue modo ſi fortitudinem: aut quoniam hæc atque hæc faciat, quod tale quid eſt: aut quoniam talis quædam eſt. Cũ igitur demonſtrationibus non eges, tunc & moratè, & demonſtrando tibi erit dicendũ. cùm vero enthymemata non ſuccurũt, tunc morata maxime tibi erit oratio. Quæ res idcirco bonum uirũ magis decet, ꝙ malit ille ꝓbus videri, quàm demonſtrationes ſibi eſſe certiores. Ex enthymematib. vero quę redarguũt, magis probantur, quàm quæ demõſtrant. nam quoniam contraria ex collatione magis cognoſcuntur, idcirco, quæ redarguunt, acrius inferuntur. Cùm verò iam aduerſarii locos aggredimur, non in alia parte, ſed in faciunda fide adhuc verſamur, ac alios obiiciendo, alios argumentando diſſoluimus. Sunt autẽ tam in conſilio, quã in iudicio noſtra primum collocanda, deinde aduerſariorum cum contemptione quadam refutãda. Quod ſi multiplex & varia eſt aduerſariorũ oratio, primum confutabimus: vt Calliſtratus in conſultatione Meſſeniaca fecit, qui primò,

In demõſtrationibus quomodo amplior efficienda oratio.

quæ

quæ dicere aduerſarii poſſent, confutatis, ſua de inde poſuit. Si vero ſecundus dices, refutandum tibi prius erit ſoluẽdo, ac contra arguẽdo, & maxime ſi aduerſarius perſuaſiſſe videretur. nam quemadmodũ infamẽ hominem animus aſper natur; ſic orationem quoque cõtemnit, ſi bene dixiſſe aduerſarius videatur. Quare auditor vel omnium; vel plurium, vel firmiſſimorum, vel ſaltem confutatũ faciliũ firmatione præparatas aures noſtris dabit, credibilioraque patebit: vt illud. Primum Diis propugnabo. Nam ego Iunonem. primum. n. qđ honeſtiſſimum erat, aggreſſus eſt. Verùm hæc de fide dicta ſint. Cũ autem morata vtimur oratione, quoniam quæ nobis dicimus, aut inuidiam prouocãt, aut longam orationẽ efficiunt, aut obiectionem patiuntur: quæ vero de aliis, uel contumelioſa, vel agreſtia videntur: quoniam ergo hæc incommodata conſequuntur, aliũ oportet dicentẽ introducere. Quod Iſocrates in Philippo & in Antiodoſi facit. Et vt Archilochus vituperat, cũ patrẽ filia fingat in iambo dicere: Quid non mortales pro pecunijs facturos credimus? aut quid non deieraturos? Sophocles quoque ſic Æmona pro Antigone aduerſus patrem introducit, vt alii dicere videantur. Varia etiam oratione utendum, vt nunc enthymemata in ſententias, nunc ſententiæ in enthymemata cõmode immutentur. hoc pacto. Conciliari maxime tunc oportet, cũ felix ſis. ſic n. ex ſententia rem tuam conficias. Hanc ſententiã ſic in enthymema vertemus. nam ſi oportet, cum tibi maxime cõfert, tunc cõciliari; nunc id agendum, cum ſecunda nobis cuncta procedant. Sed de his ſatis. Nunc de occaſione interrogandi dicendũ videtur.

Quo pacto in morata oratione diϲgrediẽdũ.

De

De occaſione interrogandi. *Cap. XVIII.*

PRimum igitur tunc maxime interrogãdũ, cum ex duobus álterum iam ipſe aduerſarius protulit, vt altero per iterrogationem adducto, abſurdum quid conſequatur: vt à Pericle de ſalutis ſacrificiis interrogatum Lamponẽ ferunt reſpondiſſe, nefas eſſe non initiatum audire. Periclemque percontatum ſi ipſe ſciret; cũque annueret, & quomodo, dixiſſe, cùm initiatus non ſis. Deinde cùm propoſitionum alia manifeſta ſit, aliam daturos aduerſarios nõ ambigis: tum ẽt neceſſe non eſt eam propoſitionẽ quæ manifeſta eſt, interrogãdo proponere, ſed concluſionem inferre velut Socrates cum Melitus diceret non arbitrari ipſum Deos eſſe, Atqui inquit, dæmonia eſſe quædam fateor. Quod ille cũ affirmaſſet, interrogauit an dæmones Deorum filii eſſent, vel ſaltem diuinum quiddam. Quo dato, Eſt igitur, intulit qui Deorum quidẽ filios eſſe, Deos vero non eſſe arbitretur? Præterea cùm vel contraria, vel præter opinionem dicere aduerſarium demonſtraturi ſumus. Quarto cùm non poſſit ſoluere, niſi cauillatorio modo reſpondeat. nam ſi ſic reſpondebit, eſſe quodammodo, & quodammodo non eſſe: aut hæc quidem ſic, illa vero non: aut aliquando ſic, aliquando non: turbantur dubitantes. Aliter igitur nec conandum quidem eſt. nam ſi inſtabit, victus iam videbitur. non enim poterit propter auditoris imbecillitatem de multis ſimul interrogare. Quapropter enthymemata quoque ipſa quàm maxime conuoluenda ſunt. In reſpondẽdo autẽ, ſi ambigua ſunt, nõ ſtatim ſoluere, ſed prius ratione diſtinguere oportet. Sin vero contraria videntur, ſtatim pro reſponſione inferenda

da ſolutio, antea quàm conſequenter aliud interroget aut ratiocinetur. nec enim difficile eſt in quo ratio ſit perſpicere. Cæterùm ex Topicis tam hoc, quàm ſolutiones nobis patebunt. Præterea ſi concludendo concluſionem interrogationē facit, cauſa dicendi eſt: vt Sophocles à Piſandro interrogatus, ſi ſibi quoque vt cæteris cōſiliariis viſum fuit quadringentos viros conſtituere, reſpondit: An hæc improba tibi non videbatur? At ille: Tu ergo hæc improba comprobaſti? Ita, dixit. nec.n. erant meliora. Et vt Lacedæmonius quidā cenſuræ rationē reddens, interrogatusq; ſi iure ſibi cæteri perempti viderentur, dixit: Ergo tu eadem iſtis cenſuiſti? At ille: Ergo tu quoque iure peribis? Minime, inquit, nam illi corrupti pecunia hæc iudicarunt: ego vero nequaquam, ſed ſentētia. Quapropter nec rurſus poſt concluſionē interrogandum eſt, nec iterato concluſionem ipſam, ſi non multum veritatis habet. Quoniā uero ridiculorū quoque vſus in certaminibus eſt, oportetque Gorgias recte dicebat aduerſariorū ſeria riſu præuertere, & riſum ſeriis: explanatūq; in iis quæ de re poetica dicta ſunt, quot ridiculorum genera ſint, quorū alia liberis congruunt, alia non: inde quę rei conuenient, orator aſſumet. Eſt autem illuſio ſcurrilitate libero magis idonea. nam qui illa vtitur, ſui, ſcurra vero alterius gratia loquitur.

De Peroratione. *Cap. XIX.*

Peroratio aūt ex quatuor conſtat: ex iis quæ faciunt ut bene de nobis, male de aduerſariis auditor ſentiat. Quæ amplificant, aut extenuant. Quibus in affectus auditor impellitur. Quibus in memoriā dictorū reducitur. Natura.n. fit, ut cùm te quidem veracem, aduerſa-

rium vero mendacem oſtenderis: tunc vel laudes, vel vituperes, & omnino ſupermoliaris. Eſt autem horum duorum alterum conſiderandū, aut quod is ſemp bonus, aut ſimpliciter: ille uero quod his infeſtus, aut ſimpliciter. vnde vero tales boni aut infeſti fiant, iam dicti ſunt loci. Poſt hæc autem natura duce, quod iam demonſtratū eſt, aut amplificandum, aut attenuandū eſt. opus. n. eſt, ut quæ facta ſunt pateant, priuſquam ipſorum quantitas explicetur. nā & corporum incrementum ex præexiſtentibus eſt. Vnde autem amplificandum attenuandumque ſit, iā pridem expoſiti loci nobis ſunt. Poſtea vero cū iam & qualia ſint, & quanta ſint, patefactum eſt, in affectus auditor impellendus eſt: qui ſunt commiſeratio, indignatio, ira, odium, inuidia, æmulatio, contentio: quorum etiā loci iam dicti ſunt. Quare illud iam reſtat, ut prædicta in memoriā reducantur. quod ſic conuenit facere, ſicut in exordiis non recte præcipiunt faciundum. nam ut facilia intellectu ſint, ſæpius idem dicere iubent. Verum ibi quidem res ſummatim dicenda, ne auditores de quo ſit iudiciū ignorent: hic vero ea quibus demōſtratum eſt, per capita repetenda. Initium autem repetitionis, quando perſoluit iā quæ pollicitus eſt, quare & quæ dicenda erant, & de quo dicendū. repetuntur autē per collationem eorum quæ ab aduerſario dicta ſunt. Conferuntur igitur aut quæ de eodē ambo, aut quę oppoſita dixerunt: ſed hic quidem hæc de hoc, ego vero hęc, & propter hæc. Aut per illuſionē: vtputa, Et hæc quidem hic: ego vero hæc, atque hæc. Et ſic, quid iſte tunc faceret, ſi hæc atque hæc demonſtraſſet, & non illa? Aut per interrogationem, quid non

non demonſtrãtũ? Et econtra, quid ab iſto demonſtratum eſt? Aut igitur ſic, aut per collationem, aut ordine quo dicta ſunt prius tua. Et rurſum, ſi ita vis, quæ aduerſarii dixerunt, ſeorſum. Fini vero diſſota maaxime, atq; per articulum oratio idonea eſt, vt peroratio non oratio ſit: Dixi, Audiſtis, Habetis, Iudicate.

Librorũ trium artis Rhetoricæ.

FINIS.

ARISTOTELIS RHETORICA AD ALEXANDRVM,

FRANCISCO PHILELPHO interprete.

ARISTOTELES ALEXANDRO S.

Liber hic ſi Ariſtotelis Stagiritæ (vt nonnulli credunt) eſt aſcriptus: eius forte fuit etius & liber de Mundo ad Alexandrum

CVM tuis literis factus certior, nonnullos ſæpe ad nos miſiſſe, qui vt ciuilium cauſarum pręcepta ad te perſcriberem, à me peterent. Ego vero haut negligentia quidem vlla in hoc vſque tempus rem diſtuli, ſed vt quærerem ita diligenter de his ad te ſcribere, vt alius certe nemo qui hiſce in rebus elaboraſſet, diligentius vnquam ſcripſerit. Hæc igitur recte mihi fuerat ſententia. Nam quemadmodũ veſtium decore atque magnificentia cæteris hominibus præſtare maxime ſtudes, ita etiam dicẽdi inuentionem, ac vim eam vt accipias nitendum eſt, quæ pulcherrima ſit, apprimeq; præclariſſima. Longe.n. pulchrius eſt, ac regale magis, animo eſſe bene conſtituto, quàm habitum corporis veſtibus ornatum pulchris intueri. Abſurdum enim eſt, eum qui rerũ geſtarum gloria

cæte-

cæteris antecellat, videre humillimis quibuſpiã in dicendo cedere: præſertim cũ non ſis neſcius eos, qui in populari principatu verſentur, res omneis ad populũ: qui uero ſub unius imperij ductu cõſtituti ſint, ad rõnem, orationẽq; referre. Quẽadmodum liberas ciuitates cõmunis lex, quæ ad honeſtiſſimũ aliquem finem ducat, dirigere conſueuerit; eodẽ modo & oratio tua queat eos quos imperio tenes, ad id agere quod conducibile ſit & utile. etenim lex (vt ita dixerim) oratio quædam eſt, quæ cõmuni ciuitatis conſenſu definita iubet quo pacto vnumquodq; agendum ſit. Accedit ad rem, quod neq; tibi obſcurũ exiſti mo, ſolere nos laudibus eos perinde atque hone ſtos & fortes proſequi, qui & ratione vtuntur, & omnia ea duce agere pergunt: qui vero abſq; ratione & oratione quicquã faciũt, tanquam atroces immanesq; odimus. Qua quidẽ re factũ eſt, vt & malos eorũ vitiũ oſtendentes male affecerimus, & bonos eorũ virtutẽ declarantes, quaſi beatos admirandos, imitandoſque voluerimus. Sicq; & quomodo futuras calamitates euitaremus, boniſq; inſtantibus frueremur, adinuenimus. Proinde & imminentes difficultates effugimus, & abſentes vtilitates cõparauimus. Nã velu ti vita quæ nulli mœrori ſubiacet, eligenda; ita prudẽs eſt oratio diligẽda. Neq; id te ꝑtereat oportebit, ꝙ hoĩum plurimis alijs quidẽ lex ipſa, alijs vero tua tũ vita, tũ oratio exemplo dat. Vt cunctis igitur, tum Græcis, tum Barbaris antecellas, omni tibi ſtudio annitendum eſt: quo ijs, qui verſantur in his exemplis, ita horũ imitationem per uirtutis elementa pulchre effingant, vt haud ſibi deteriora conſulãt, ſed eius ſe participes fieri & cupiãt & exoptent. Rerum eſt præterea hu-

manarum auguſtiſſimū, conſultatione vti. quare, nec in ſuperuacaneis vulgatibuſq; rebus ſtudium tibi terendū eſt, ſed pro uirili po ius parte elaborandum, vt ipſam belle conſultandi artem perdiſcas, & teneas. Quis enim ſanæ mentis dubitarit, ſi quis inconſulto qd gerit, amentiæ qui dem: ſin autē ratione duce, ſapientiæ ſignum eſſe? Intueri etiam licet eos omnes qui optima inter Græcos republ. vtūtur, oratione prius quàm rebus conuenire: itemq; apud eos qui inter Barbaros dignitate prę ſtant, orationē rebus anteire: quippe qui ꝓbe norint eā quæ ratione oratione que perſpectio vtilitatis cognitioq; fit, eſſe quādam ſalutis arcē, & eiuſmodi certe arcē quæ nō manufacta, verū & inexpugnabilis quidē ſit, in primiſque ſecura opinanda. Sed vereor hac de re pluribus ad te ſcribere, ne fortaſſis oſtentare me ipſum videar, hiſce præſertim in rebus quę probatione nō indigent, ſed planè patent & in prōptu ſunt omnibus. Quamobrem hæc omnia miſſa faciens, illa dixerim ſolum, de quibus in omnem uitam dicendum eſt, hoc vnum eſſe quo cæteris animalibus præſtamus, præclarum quoddā ab immortali Deo adepti videamur. Nam ſi qui dē & cupiditate & ira & alijs huiuſcemodi affectionibus vtuntur etiam reliqua quæque animalia, oratione autē homo dūtaxat: abſurdum profecto maxime oīum cedat, ſi qua vna re beſtijs antecellimus, eam bene uiuendi ducē præ negligentia reliquerimus. Proinde te iāpridē tua ſpōte incitatū ēt atq; ēt hortor, ut dicendi philoſophiā omni ſtudio cōplectare. nā ueluti corp⁹ bona ualetudine, ita & aīus diſciplina eruditioneque ſeruatur & huius enim ductu haud quaquā tibi in rebus gerendis aberrare contigerit, quin

potius

potius omnia (vt ita dicam) quæ tibi iam parta ſunt bona, planè tuebere. Quòd ſi prætereà oculis videre, iucundū eſt animi luminibus cernere penituſq; perſpicere, admirabile certè plurimū. Rurſus autē quemadmodū imperator ſui eſt ſeruator exercitus; ita ēt eloquentia, quæ ſapiētiæ coniuncta ſit, humanæ eſt vitæ gubernatrix. Sed hæc omnia atque his ſimilia operæpretium puto vt miſſa hoc tempore faciamus. Monuiſti autem tuis literis, ne quis omnino mortaliū hūc librū accipiat: quippe qui non ſcis neſcius, ſicuti parētes quos ex ſe genuerint, magis quàm ij quibus ſuppoſiti ſunt, partus amare ſolent: eodemque modo ij qui præclarū aliquid ex ſe inuenerint, maiore ad id ſtudio afficiuntur, quàm quibus eo vti cōtigerit. Non ſecus eñ pro inuentis atque pro liberis emori periclitentur. enimuero ij quos Parios uocāt Sophiſtæ, quoniā nihil ipſi pro inerti quadā negligētia pariūt, ne diligunt quidē, ſed acceptis pecunijs ab ſe dimittūt. Hāc igitur ob rē te vehementer moneo & exhortor, ita hæc dicēdi præcepta ſerues, atq; tueare, vt cū & ipſa adoleſcūt, nullius opibus violētur, ſed honeſte tecū decoreq; vnà uiuāt, & cū in adultā ætatē euaſerint, immortalē gloriā nanciſcanť. Adſumpſimus autē (ſicuti nobis Nicanor expoſuit) ſi quid hiſce de reb° apud cæteros artis ſcriptores expolitū elimatūq; inuenimus. Impendens autē operā etiā hiſce duobus libris: quorū alter meus eſt, eas cōtinens artes, quas ad Theodecten ſcripſerā, alter aūt eſt Coracis. Reliqua uero oīa, quæ ſiue ad ciuilia præcepta, ſiue ad iudicialia pertinēt, ſeparatim hoc in libro ſcripta ſunt. quapropter ex hiſce ad te cōmētarijs ad ea cōſequēda abūde tibi adiumēta ſuppetēt. Vale.

SVMMA LIBRI I.

De tribus Cauſarum generibus, Probationibus omnibus, Elocutione, ac Orationis partibus, tum in vniuerſum, tum ſigillatim in vnoquoque cauſarum genere.

De genere deliberatiuo. Cap. I.

TRIA ſunt genera ciuilium cauſarū deliberatiuum, demonſtratiuū iudiciale. Horum autem ſpecies ſunt ſeptem: ſuaſio, diſſuaſio: laus, vituperatio, accuſatio: defenſio: & quæſtio aut ipſa ſecundum ſeſe, aut ad aliud. ſpecies igitur, in quibus omnis verſatur oratio, hæ ſunt numero. His autem vtimur & in conſultatione ciuili, & apud iudices, & circa alicuius certæ perſonæ dictionem: de quibus quidē omnibus ita poterimus apte dicere, ſi ſigillatim vniuſcuiuſque ſpeciei uim & uſum & exercitationem numero comprehenderimus. Et primū quidem de ſuaſionibus eſt, diſſuaſionibuſq; dicendum: ipſarum enim uſus in demonſtratiuo deliberatiuoque genere locum in primis habet. Vt igitur ſummatim dixerim, ſuaſio eſt ad aliquid elgendum, aut dicendum, agendumue exhortatio. Diſſuaſio vero, ne quid eligatur, aut dicatur agaturue, dehortatio. His autem ita definitis, ſuaſor oſtendat oportet hæc ad quæ exhortatur iuſta, & legitima, & utilia, & honeſta, & iucūda, & facilia factu eſſe, quòd ſi minus id poterit, demonſtrandum erit cūm ad laborioſa & grauia quædam exhortatur, hæc factu & poſſibilia eſſe & quàm neceſſaria: diſſuaſor aūt ex cōtrarijs dehortetur oportet, ut neque iuſtū, neq; legi-

Suaſio ac diſſuaſio quid.

legitimum,neque utile, neq; honeſtum , neque iucundum,neque factu poſsibile hoc ſit, vel ſaltem & laborioſiſsimum id eſſe,& minime neceſſarium. Omnes autem actiones harum vtriuſq; ſunt cauſarũ participes : quare dubitandum non eſt,quin oratio harum alteram contineat. Quæ igitur ſuadentes diſſuadentesq; deſiderare conueniat , hæc ſunt . Definire autem iã aggrediar vnumquodq; horum quid ſit : demõſtrabiturq́; vnde ea nobis in dicendo ſuppeditemus.Iuſtum igitur eſt,hominum plurimorũ non ſcripta conſuetudo honeſta, turpiaque determinans: id vero eſt honorare parentes,amicis benefacere , & beneficijs gratiam referre. hæc enim & his ſimilia non iubẽt ſcriptæ leges hominibus faciũda', ſed conſuetudine non ſcripta,& communi quadã lege legitimũ fit iuſta igitur hæc ſunt.Lex autem eſt cõmunis ciuitatis conſenſus,qui ſcriptis præceperit quomodo vnumquodque agendum ſit.Vtile uerò eſt præſentium bonorum conſeruatio aut abſentium comparatio, aut malorum ſtantium propulſatio, aut futurorum incommodorum inhibitio.Hoc autẽ diuidas oportet,priuatis quidem hominibus in corpus,& animũ, & res extrarias.corpori enim eſt utile robur.formę dignitas,bona ualetudo. animo uero fortitudo , ſapientia,iuſtitia.extraria vero ſunt amici,pecuniæ poſſeſsiones . his autem contraria inutilia ſunt.Ciuitati autẽ utilia talia quædam ſunt,cõcordia,vires ad bellum,pecuniæ,& prouentuum copiæ,ſociorum virtus,atque multitudo,ac ſummatim reliqua his ſimilia vtilia eſſe ducimus : quæ vero his contraria ſunt,inutilia.Honeſta vero ſunt ex quibus ſplendor aliquis atq; illuſtris honos in eos qui aliquid geſſerint , emanaturus

Iuſtũ qd.

Vtile.

Honeſta.

Iracũdia. *Facilia.* *Poſsibilia* *Neceſſa-ria.*

ſit. Iucunda autem, quæ afficiunt gaudio. Facilia uero ſunt, quæ breui tempore & minimo labore impenſaq; abſoluuntur. Poſſibilia autẽ, q̃cunque fieri natura poſſunt. Neceſſaria vero, q̃ vt fiant, arbitrarij noſtri non eſt, ſed tanquã ex diuina quadam, aut humana neceſſitate omnino fiunt. Iuſta igitur, & legitima, & vtilia, & honeſta, & iucunda, & facilia, & poſſibilia, & neceſſaria hæc ſunt. De his autem dicere abunde poterimus, & ex antedictis, & his ſimilibus, & ipſis contrarijs, & ab ijs quæ iudicata ſunt, aut à Dijs immortalibus, aut à claris hominibus, aut a iudicibus, aut ab aduerſarijs noſtris. Cuiuſmodi igĩt iuſtum eſſet, declarauimus. Simile autẽ iuſto eſt huiuſmodi. nam quemadmodum iuſtum exiſtimamus obtemperare parentibus, itidem conuenit filios parentum res geſtas imitari: & veluti beneficis benefacere iuſtũ eſt, ita & in ijs, à quibus mali nihil ſuſcepimus, iuſto ſimile eſt non nocere. Hoc igitur modo ſimile iuſto capiendũ eſt. Ex contrarijs autem opus eſt exemplum ipſum perſpicuum faciamus. Nam ueluti iuſtũ eſt in eos animaduertere, qui aliquid perpere patrauerint, ita ijs qui nos beneficio fouerint, referre gratiam decet. Id autẽ iuſtum quod ab aliquibus claris viris iudicatũ fuerit, ſic erit accipiendum. Verùm neque nos ſoli odio hoſtes inſequimur, maloq́ue afficimus, ſed & Athenienſes, & Lacedæmonij iuſtum eſſe iudicant inimicos mulctare. Iuſtum igitur hoc modo crebra exercitatione accipies. Legitimũ vero quale etiam ipſum ſit, antea nobis definitum eſt. Oportet aũt ubi vſui ſit, vt is qui ſentẽtiã dicit, legem etiam adſumat: deinde ſimile legi ſcriptæ. eſſet vero huiuſmodi. Nam ſicuti legumlator maximis animaduerſioni-

ſionibus fures pleƈtendos uoluit, ita & ſeduƈtores maximopere ſunt mulƈtãdi: etenim hi furãtur eius quem deceperint hominis mentem. & veluti legumlator hæredes eos ſtatuit qui genere proximi ijs eſſent, qui ſine filijs interiſſent; eodẽ modo & huius pecuniarum rerumq; liberti me nunc dominum fieri decet: nam cũ ijs, qui ipſum liberarint, hac luce orbatis, proximus ipſe ſum cognatione, iuſtus certe ſum qui illius res omnes dominio teneam. Legitimo ergo ſimile adſumitur hoc modo. Cõtrarium vero ſic. Siquidem lex prohibet publica priuatim diſtribuere, perſpicuum eſt eos qui illa diſtribuunt, iniuria omnes afficere a legumlatore iudicatos. nam ſi eos leges ornari iubent, qui honeſte rebus communibus iuſteque præfuiſſent, nequaquam obſcurum eſt quin & publicarum rerum diſſipatores mulƈta dignos exiſtimẽt: ex contrarijs igitur ita legitimum clarum fit. Ex iudicatis autẽ hoc modo. Neque ipſe ſolum præſentem legem harum cauſa rerum à legumlatore poſitam dico, ſed etiam antea ipſi iudices authore Lyſitida, æque atque nunc à me dicitur, ſentẽtiam de ac re protulere. Legitimum igitur hoc modo traƈtantes multipliciter demonſtrabimus. Vtile autem quale ſit, antea definiuimus. Aſſumendũ eſt autem in dicẽdo etiam ſi quid ex uili inciderit: eodemque modo traƈtandum quemadmodũ in iuſto legitimoq; tradidimus: & ſic crebris in locis oſtendendum. Eſſet autem vtili ſimile huiuſmodi. Sicuti nanque in bello conducit eos qui plurima ualẽt animi magnitudine, primos in acie ordinare: eodẽ modo in rebuſpu. permagnæ vtilitati eſt prudẽtisſimos multitudini iuſtisſimosq; p̃eſſe. & queãdmodũ hominibus in bona

valetudine cauere ne in aduerſam incidãt, vtile eſt:ita etiam pacatis vrbibus, concordia que utentibus conducibile eſt ſeſe ab omni ſeditione cuſtodiant. Similia ergo vtili hoc modo crebro tractanda ſunt. Ex contrarijs autem utile ſic perſpicuum fit. Nam ſi conducit eos ciues qui equi & boni ſunt, honoribus proſequi; ita punire improbos, vtilitatis plurimum adfert: & ſi quidem inutile eſt nos ſolos aduerſus Thebanos bellum gerere, vtile erit. vt Lacedæmonios ſocios nobis adſciſcamus, itaque aduerſum illos belligeremus. Ex contrarijs igitur ſic vtile clarum efficies. Vtile vero à claris uiris iudicatum hoc pacto adſumes. Nam & Lacedæmonij ubi Athenienſes bello ſuperaſſent, vſui ſibi fore exiſtimarunt, ne eorum vrbem in prædam verterent: & Athenienſes rurſus cùm poſſent Spartam funditus euertere, conducere ſibi arbitrati ſunt ſi Lacedæmonij ſupereſſent. Et iuſtum quidem & legitimum & vtile ſic tibi tractandum eſt. Honeſtum verò, & facile, & iucundum, & poſſibile, & neceſſarium quomodo & hæc ſuperiora te tractare cõueniet, & de his qdẽ & hiſce dicere cõmode poterimus.

Quæ ſint conſultanda. *Cap. II.*

RVrſus aũt definiemus quantũ, & quale, & quid, tum in curia, tum in cõcione cõſultabimus. nam ſi horum ſingula plane tenuerimus, res ipſæ pro vnaquaque nobis cõſultatione verba ſuppeditabunt. Cõmunes autẽ ſpecies quas diu ante nouerimus, facile in unamquanq; cauſam inducere poterimus: quapropter ea ſunt nobis diuidenda, de quibus vulgo conſultãt omnes. Vt ſummatim ergo dixerimus, eæ de quibus orationẽ habemus propoſitiones ſeptem ſunt numero. neceſſe enim eſt nos & cõſultare

& ora

& orare tum in ſenatu, tum apud populum, aut de ſacrificijs, aut de legibus, aut de apparatu ciuili, aut de ſocietatibus ac fœderibus aduerſus alias vrbes, aut de bellis, aut de pace, aut de pecuniarum prouētibus. hæ igitur ꝓpoſitiones ſunt, de quibus omnis eſt nobis & conſultatio, & oratio. Harum autem vnamquanq; diuidamus, conſideremusq; quibus modis oratione in his vtendum fuerit. De ſacrificijs autem abunde dicere neceſſe eſt. Aut enim dicimus præſenti in ſtatu ea ſeruanda eſſe, aut vt magnificētius, aut in his humilius quodammodo agendū ſit. Cùm igitur dixerimus, in pręſenti ſtatu ea ſeruanda eſſe, cauſas inueniemus, ex iuſto quidem dicentes, iniuſtum apud omnes eſſe, præter conſuetudines patrias quicquam agere, quodq; omnia vaticinia hominibus iubent patrio more ſacrificia eſſe faciunda, & quòd eorum qui vrbes primo cōdiderunt, & tēpla dijs immortalibus exercere, diuini cultus maxime ſunt, diuq; obſeruandi. Ex vtili autem dicemus, quòd ad rei pecuniariæ impenſam, aut priuatim aut publice conducet, vbi pro patrio more ſacrificijs ſit induſtum: & quòd ad ciuiū audentiam ea res confert non mediocriter, quippe quòd grauioris armaturæ peditibus equitibusque ac velitibus ludos celebrantibus ciues ea ambitione delectari audentiores fiēt. Ab honeſto autem dicemus, ſi hoc modo celebritates pulchras ſpectari cōtigerit. A iucunditate vero, ſi & varietas quædā circa Deorum ſacrificia ad ſpectandum acceſſerit. A poſſibili autē, ſi in eiuſmodi ludis nihil fiat neq; parum, neque nimis. Cùm igitur in rebus diu conſtitutis cōſultatio nobis habetur, cum hæc tractamus, operæpreciū eſt de antedictis, aut de horū ſimilibus con-

De ſacrificijs.

ſidere-

ſideremus. & ea pro rei natura edoceamus. Cùm verò conſultemus vt ad ſplendidiorem quendã apparatum ſacrificia traducantur, eæ ſunt cauſę nobis adferendæ, quibus merito conſuetudines patrias mouere videamur, dictitãtes, addere præſentibus quicquã, id haud eſſe ſoluere, ſed augere potius res antea conſtitutas ac firmatas: deinde quòd & conſentaneum ſit Deos immortales beneuolentiores in eos eſſe, à quibus magis venerentur. Item quod neque maiores ipſi eundẽ ſemper modũ in ſacrificijs obſeruabãt, ſed pro tẽpore, proq; ſecundis rebus & priuatim & publice Deorum cultum legibus ſanciebant. poſtea vero ꝙ veluti in cæteris rebus omnibus conſueuimus, ita & reſpublicas, atq; priuatas domos adminiſtramus. Dicas enim opus eſt, ſiqua his ita conſtitutis vtilitas ciuitati, aut ſplẽdor, aut voluptas futura eſt: quæ quidem omnia ita tractabis, veluti in ſuperioribus dictum eſt. Cùm ad humilius exhortamur, primum quidem tẽporibus eſt accommodanda oratio, dicendumq; quibus in rebus deterius nunc habeãt quàm antea habuiſſent: deinde vero ꝙ ne conſentaneum quidem ſit Deos ſacrificantiũ ſumptibus, ſed pietate potius gaudere. item quòd eos qui ſupra vires quicquã faciũt, & Dij & homines quàm ſtultiſſimos iudicãt. demum vero quòd nec in hominum arbitris publici ſumptus modo, verùm & in ſecundis, aduerſiſq; rebus exiſtunt. Has igitur cauſas & harum ſimiles in ſacrificiorum propoſitionibus habebimus. Vt autem & quę ad optimum ſacrificium pertinent ſciamus & exponere & ſancire hoc etiam definiã. Eſt enim id vnũ omniũ quidem optimũ ſacrificiũ, quod aduerſus Deos pie ac diuine, ad ſumptus vero moderate, ad bel-

lum

lum autē vtiliter, ad ſpectacula vero ſplendide habuerit. Aduerſus autem Deos habebit pie, ſi patriæ conſuetudines inſtitutaq; non ſoluantur: moderate vero ad ſumptus, ſi non quæcunq; ad pompam miſſa fuerint, conſumantur. Ad bellū autem vtiliter, ſi equites & milites vna cōpoſite ludos agant: ad ſpectacula vero ſplendide, ſi & auro & ijs huiuſmodi rebus quæ haud cōſumuntur, magnifice quis vtitur. Quæ igitur aduerſus Deos ſeruanda ſunt, perpulchre ex his conſtituemus. Ex ijs vero quæ antea dixerimus, plane ſcire poterimus quibus modis oratio de vnoquoq; ſacrificandi genere haberi poſſit. De legibus autem, deq; conſtitutione ciuili rurſus eodem modo tractemus. Etenim leges ſunt, vt ſummatim dixerim, ciuitatis publici conſenſus, qui ſcriptis terminant atq; impetrant quid vnūquodq; agēdum ſit. Eæ vero leges colendæ ſunt quibus magiſtratus parui qdē ac multi ex ſortitione, id qđ ſeditione vacat, maxime autē ex totius multitudinis ſuffragijs in popularibus principatibus deſignentur. ita enim & ipſe populus, quoniā in ipſo ſit eos donare honoribus, quos voluerit, haud quaquā accipientibus inuidebit, & clariores magis magiſq; ꝓbitati ſtudebūt, vtpote qui intelligant viui ſibi futurū apud ciues ſe probari. Quæ igitur circa comitia in populari dominatu ſanciri oporteat, hæc ſunt. Quæ vero ad reliquam adminiſtrationem pertinent, ſigillatim exponere operoſum admodum fuerit. Verum vt breuiter dixerim id obſeruari oportet, vt multitudini leges impedimēto ſint, ne locupletū rei inſidient: diuites autē inducant vt vltro ad publica miniſteria munificentiſſimi ſint. Hoc aūt aſſequi poterūt, ſi locupletes pro ea quam in publicū munificen-

De legibus & ciuili conſtitutione.

nificentiam exhibent, ſtatutis quibuſdam hono ribus ab ipſis legibus donētur, ſique & agricolas pauperibus & nauium gubernatores vectoribus anteponant. ſic enim & locupletes nō inuiti rei publ. inſeruient, & plebes nō calumniæ ſed mi niſterijs ſtudebunt. Opus eſt præterea in cōditis legibus ſeueritatem ineſſe, qua neque agrum ad egeſtatem redigere, neque morientium ſubſtan tias publicare fas ſit: & magnos ijs cruciatus in-ſcribere qui hęc obſeruare neglexerint. Decet au tem aliquem ijs honeſtum ſepulturæ locū ante vrbem dari, qui pro patria bellando periſſent, & eorum filios ad pubertatem vſque publicis ali-mentis enutriri. huiuſcemodi igitur leges in po-pulari principatu ferendę ſunt In oligarchijs ve ro, quæ paucorum dominatu adminiſtrātur, mā giſtratus æque fiūt in omnes illius ordinis viros diſtribuēdi legibus. Horum autem plurimi qui-dem ex ſortitione, maximi vero magiſtratus oc-culto ſuffragio & iureiurando, & magna cū di-ligentia atque ſtudio decernendi ſunt: in eos au tem qui vlla in ciues vti cōtumelia perrexerint, maximæ ſunt pœnæ conſtituendæ. plebs nanq; non ita ægre patitur quòd magiſtratibus caret, quam grauiter & moleſte fert quòd afficitur cō-tumelia. Ciuium aūt controuerſias perbreui diſ-ſoluere, neque in tempus trahere cōuenit. Neq; vulgus in vrbem ex agro eſt congregandū. nam ex huiuſmodi conuentibus plebes turbātur, pau-corumq; principatus reſcindunt. Vt paucis igi-tur dixerim, debēt in popularibus principatibus leges cohibere plebem, ne locupletorum bonis inhient inſidienturq;, in paucorum vero princi patibus auertere illos qui rempubli. gerūt, & ab imbecillorum contumelijs & à columnijs inſi-mula-

mulationibusq; in ciues. Quæ igit & in legibus & in omni conſtitutione ciuili deſideranda obſeruandaq; ſunt ex his cognoſces. Is autem orator qui quicquam lege ſuadere voluerit, hanc oſtendat oportet æqualē eſſe ciuibus, & reliquis legibus conſentaneam, ciuitatique conducibilem ad quietem & concordiam maxime, vel ad ciuium probitatē, aut ad publica tributa, aut ad ipſius reip. gloriam, aut ad vrbis potentiam, aut ad aliud huiuſmodi aliquid vſui cedere. Aduerſarius vero primum cōſiderabit an minus lex illa communis ſit omnibus, deinde an reliquis legibus non conſentiat, ſed aduerſetur potius quodammodo: præterea an ad horū quæ ante dicta ſunt conductura ſit nihil, ſed cōtrà nocitura potius. De legibus igitur, deque cōſtitutione ciuili ex his & contendendo & orando nobis facilius aditus fiet. De ſocijs autem, deq; aduerſus alias vrbes fœderibus dicere incipiemus. Fœdera igitur, atque eorum ordines neceſſe eſt publicis cō uentionibus fiant ſocij vero pro ea tēporū ſunt conditione faciundi, cum aliqui ſuis viribus infirmi ſunt, aut bellum aliquod videatur impendere, aut eo eſt cum aliquibus ineunda ſocietas, quod bello quoſdam à ſe defecturos putent. Hæ igitur ſunt cauſæ, hisq; cōſimiles, quibus plures nobis adſciſcimus ſocios. Neceſſe eſt autem cùm ineundam ſocietatem perſuadere volueris, eam maxime tempeſtiuam oſtendas, declaresq; eos ſocios apprime iuſtitiam colere, & bene antea rempublicam affeciſſe, eſſeq; potentiſſimos, & in proximo reſidere. quòd ſi minus hæc omnia potueris, quæ ſuberūt, oratione cōplectere. Cum autem ſocietatem diſſuaſeris, primum oſtendas oportet haud nunc eam facere opus eſſe: deinde

De ſocijs aduerſus que alia vrbes fæderibus.

quòd

ꝙ neq; hi iuſti ſunt: poſtea vero quòd & male nos prius affecerint. ſin id minus poterimus, dicemus eos à nobis porro habitare, neq; facultatē his eſſe quò nobis opportune adſint auxilio. Ex his igitur hiſq; ſimilibus circa faciundas aut non faciendas ſocietates, & diſſuadendi ſuadendiq; vſum facile cognoſcemus. Rurſus aūt & pacis & belli faciundi maxima nobis argumenta capiantur. Cauſæ itaq; bellādi aduerſus aliquos ſunt huiuſmodi. Par aūt eſt de ijs tēpeſtiue nūc vltionē capiamus, qui nos antea iniuria laceſſiuerūt, nūc iniuria prouocati, pro nobis ipſis, aut pro cognatis, aut pro ijs qui benefici erga nos fuerint, aut quò auxilio ſimus iniuſte affectis ſocijs, aut publica pro vtilitate, aut ad gloriam, aut ad opes, aut ad vires, aut ad aliud quippiam huiuſmodi bellū ſuſcipimus. Cū igitur ad bellum voluerimus auditores exhortari, debemus ex his cauſis quamplurimas dicendo complecti, ac demum demonſtrare eorum plurima, quibus bellātes ſuperiores fiant, ipſi auditoribus adeſſe. Superiores etenim omnes fiunt aut Deorum beneuolentia, quam bonam fortunam appellauerimus, aut corporū multitudine, atq; robore, aut pecuniarū affluentia, atq; imperatoris prudentia aut virtute ſociorum, aut opportunitate locorū. Ex his igitur & ſimilibus quæ maxime rei cōgruāt, bellum ſumi oportere exhortabimur, aduerſariorum partes deprimendo, noſtras autem augēdo atq; amplificando. Quòd ſi futurum bellum impedire ſtuduerimus, primū eæ cauſę inueniendę ſunt, quibus demonſtretur aut omnino nullam, aut paruas humileſq; moleſtias afferri quib⁹ ad bellū rapiamur. Deinde ꝙ bellum minime conducit: eritq; percurrēdum quę hominibus bello

De pace & bello

ſoleant

ſoleant accidere calamitates. Ad hoc itē oſtendendum, quæ victoriam ſolent in bellando efficere ea hoſtibus magis adeſſe. hæc aūt ſunt quæ pauloante cōnumerauimus. Futurū itaq; bellū ex ijs rebus diſſuademus. Quòd ſi ab inſtāti bello quieſcendū eſſe cohortabimur, ſi quidē conſultores ſuperiores fuerint, hoc ipſum primū dicendum erit, decere eos, qui mente valent, haud operiri quoad caſum cāt, ſed cùm vincūt pacē faciundā ijs eſſe. Deinde qm̄ ea belli natura ſit, vt & pleroſq; ex eis qui ſecunda in eo fortuna primū vſi ſunt, ad poſtremū perdāt: pacis vero contrà, vt & victos ſeruet, & victoribus rerum bello adepta rū fructū adferat. Exponēdū etiā erit eas quæ in bello, cū multæ, variæ mutationes fieri ſolēt. Qui ergo ſuperiores in bello fuerint, ex huiuſmodi rationibus ad pacē exhortabimur: eos aūt quibus aduerſæ in bello res extiterint, tū ex ipſis cauſibus exhortabimur: tū vero à qb⁹ iniuriā ante ſuſceperint, ſuis calamitatib⁹ admoniti irritare eos ne pgāt: tū ex ijs periculis quæ antea quàm pacē noluiſſent, ppeſſi fuerint: tū deniq; ꝙ ſatius partē aliquā ſuarū fortunarum potioribus ipſis cedere, quàm bello periculoſe decernere, quo ipſi vnà cū ſua re pereāt Sūmatim aūt id ſciamus oportet, tū ſolere omnes homines bellū inuicem ſoluere, cùm aut iuſta hoſtes rogare arbitrentur, aut cùm aduerſus ſocios vlla fuerit exorta contentio, aut bello defatigati ſint, aut aduerſarios timuerint, aut ipſi inter ſeſe diſſideant. Quamobrem quæ his omnibus atque horum ſimilibus commodatiſſima in rem fuerint colligens, quàm facillime & de bello poteris & de pace diſſerere. Reliquum eſt ut de pecunijs comparandis iam loquamur. Primum igitur

De pecunijs cōparandis.

igitur conſiderandum erit, ſi quid ex urbis poſſeſſionibus neglectum eſt, quod neque redditū afferat, neque Dijs immortalibus dedicatum ſit: ueluti ſunt quidam publici loci iam neglecti, ex quibus aliquis prouētus, ubi ij priuatis hominibus aut uēditi aut mercede exculti fuerint, ciuitati fiat. huiuſmodi nanq; cenſus omniū maxime communis eſt ſemper. Quod ſi nihil ſit huiuſmodi, neceſſe erit pro ſingulorum copiis tributa īferantur: vt pauperibus quidem indictū ſit corpora, locupletibus autē pecuniam, opificibus uero arma præſtent aduerſum pericula. Sūmatim autem, oportet eum qui de huiuſmodi prouētibus narret, dicere eos æquales ciuibus, & diuturnos ac magnos eſſe, hoſtibus autē ſecus. Propoſitiones igitur de quibus in deliberatiuo uerba faciemus, & harum partes de quibus orationē & ſuadēdo & diſſuadendo cōſtituemus, ex antedictis cognoſcemus. Rurſus autem propoſitiones de laudatiua, uituperatiuaque ſpecie deinceps dicere aggrediemur.

De genere Demonſtratiuo. Cap. III.

LAudatiua igitur ſpecies (vt cōpēdio vtar) eſt & uoluntatum, & rerū geſtarū, & verborū illuſtriū amplificatio, & eorūquę ab ſint accōmodatio: vituperatiua aūt contra illuſtriū horū extenuatio, obſcurorū vero exaggeratio. Et digna qdē laude ea sūt quæ iuſta, quæ legitima, quę vtilia, quę honeſta, q̄ iucunda, q̄ facilia facta ſunt: q̄ quidē oīa cuiuſmodi ſunt, & quo pacto iis abunde vtamur, in ſuperiorib. dictū eſt. Oportet aūt eū q laudat, oratione oſtēdat in hoc, ſeu homine ſeu in rebus huius aliquid ineſſe, quod aut ipſe geſſerit, aut per ipſum manarit, aut ex hoc contigerit, aut huiuſmodi

Primus amplificandi modus.

gratia

gratia factum fuerit, aut quod ſine hoc patratū non ſit. Eodem verò modo & vituperator oſtendat oportet horū cōtraria ineſſe in illo quē vituperatum velit. Quòd ex hoc contigerit, hoc mō. Ex ſtudioſa corporis exercitatione victoriæ contingūt & ex otio in ægrotationē inciditur. Item ex philoſophiæ ſtudio homines circa prudentiā ſunt acriores, & ex negligentia ſunt rerū neceſſariarum indigentes. Quod huiuſmodi gratia factum fuerit, hoc modo: Vt à ciuibus coronētur, pe multos labores permultaque pericula mortales perferūt: & vt ijs quos diligunt gratificētur, aliud curant nihil. Quòd autem ſine hoc patratum nō ſit, hoc mō. Neq; ſine nautis naualium pugnarū victorię, neq; ſine potu ebrietates fiūt. Hæc autem atq; ijs ſimilia perinde vt ſuperiora percurrēs, & laudare & uituperare abunde poteris. Amplificationes vero, extenuationesq́; ac talia ſimul quoq; hoc modo tractabis. Primū quidem oſtendes (veluti modò docebamus) ab hoc multa vel bona effecta eſſe. Vnus igitur amplificandi modus hic eſt. Secundus autē modus eſt, cùm iudicatum aliquid transfers, ſi quid laudes, *Secūdus.* bonum: ſin autē vituperes, malum: deinde conferas oportet quod abs te dictum ſit, & ad inuicē compares, ex tuis maxima, ex aduerſarij vero dictis minima enarrando, & hoc modo magnū illud iudicatum oſtēdas. Tertius modus eſt, vt ad illud quod abs te dictum eſt, minimum quid ex *Tertius.* ijs quæ ſub eandē ſpeciem cadunt compares: ſic enim quod abs te dicitur, maius apparebit. veluti mediocri ſtatura hoīes maiores apparēt, cum ad minores comparantur. Amplificare autē poteris hoc modo. Si magnum ſit hoc bonum iudicatū, magnum appareat malum neceſſe eſt, vbi

contrarium huic aliquid narraueris. Eodem vero mō, ſi magnum malum exiſtimatur, vbi huic contrarium dixeris, magnum bonum apparebit. Amplificabis autē & hoc pacto vel bona vel mala, ſi eum gradatim oſtenderis, quòd præmeditatus iamdiu fuerit, quòd de induſtria multa gerere aggreſſus ſic: ꝙ per multum tēpus geſſerit, quibus cum nemo alius, quòd poſt hos poſt quos alius nemo, ꝙ ſponte, ꝙ ex ſententia: quòd ſi omnes pariter atque hic fecerimus, profecto bene beateque, aut contrà male miſereq; vixerimus. Oportet autem & conſequenti continuatione vti, & rem alteram tanquam in alteram properando amplificare, hoc modo. Cuius vero amici curæ ſunt, hunc rectè conſentaneum eſt ſuos ēt colere parentes: qui autem ſuos parentes colit, hic profecto volet etiam patriæ benefacere. Sūmatim autem ſi multarum ſiue bonarū ſiue malarum rerum cum cauſam oſtenderis, ex magnę videantur neceſſe eſt. Conſiderandum eſt etiā qualis res ipſa videbitur, eam ſuis partibus diuidendo, ſigillatimque narrando, quæque maior viſa fuerit. eam hoc modo explicare conueniet. Amplificando igitur ubi hoc pacto tractaueris, & plurimas facies & maximas. Extenuabis autem in dicendo & bona & mala, ſi cōtrario modo tractaueris, ſicuti in magnis dixeramus: & tum maxime, cùm nullius eum rei authorē demōſtraris: vel ſi id minus, quòd minimarum & paruiſſimarum. Quomodo igitur & laudādo & vituperādo amplificabimus atq; extenuabimus quæcunque voluerimus, ſcire ex ijs poterimus. Amplificationum autem cauſæ in alijs quoque ſpeciebus vtiles ſunt: ſed plurima ipſarum vis in laudationibus vituperationibuſque conſiſtit:

de

de quibus quidem ex ante dictis planè adiumenta nobis ſuppeditabimus.

De genere Iudiciali. *Cap. IIII.*

RVrſum autē ſimili modo accuſandi defendendiq; ſpeciem, quæ circa iudicialē verſatur cauſam, quibuſq; rebus conſtat, & quō iis vti cōueniat, diuidamus. Accuſatio quidem eſt (vt breuiter dixerim) iniuriarū delictorumq; expoſitio. Defenſio autem eſt delictorū & iniuriarum, quæ uel in accuſationē uel in ſuſpitionem venerint, diſſolutio. Cùm vtraq; vero ſpecies hanc vim habeat, accuſatori quidē dicendum eſt, quandoquidem improbitatis aduerſarios criminetur, eorum facinora & iniuſta & iniqua eſſe, ac ciuiū multitudini pernicioſa: cū vero ſtultitiæ criminetur, quòd & ipſi agēti inutilia ea ſunt, & turpia & iniucunda, & quæ perfici nullo pacto queāt, hę & iis ſimiles aduerſus improbos vanoſq; argumentationes ſunt. Eſt præterea & hoc accuſatori obſeruandū, aduerſus cuiuſmodi crimina ſupplicia ſunt à legibus conſtituta. & circa q̄ ipſi iudices mulctas definiunt. Cūm lex itaque pœnam definierit, hoc eſt dūtaxat accuſatori conſiderandū, vt demōſtret facinus pattatum eſſe. cū iudices autem crimen admiſſum ſciunt, crimina illa quæq; aduerſariorūque delicta augeri conuenit, ac maxime quidem demonſtrari ſponte illū & de induſtria, non forte quadā ſed dedita vehementer opera iniuriam intuliſſe. ꝙ ſi minus hoc fieri abs te potuerit, putaſque potius ab aduerſario demonſtratum iri, ſe modo quodam deliquiſſe, aut quòd hæc agere probe meditate ſibi, minus proſpere ſucceſſerit, debes veniæ apud auditores aditum intercludere, inquiēs nequaquā aduerſario's decere, vt poſt

Accuſatio quid.

Defenſio.

Accuſādi præcepta.

geſtū negotium ſe imprudenter errauiſſe dicāt, ſed ante potius vereri quàm gerant. Deinde qđ quamuis ille imprudēter geſſerit, aut ei aduersè ſucceſſerit, oportet ipſum tam ob caſus atq; imprudentiam longe mulctari magis, quàm qui horum neutrum perpetraſſet. Præterea quòd etiā legumlator eos qui imprudēter deliquiſſent, nō pœnæ immunes, ſed iudicio obnoxios fecit, ne omnibus errādo noceant. Dicendum eſt etiam, quòd ſi talia reſpondentem admiſerint nonnullos ſunt habituri ad iniuriam quàm promptiſſimos. nacti nanque occaſionem, quæcunque voluerint efficient. ſi vero aberrauerint, rem in fortunam reijcientes ſupplicio ſe liberabunt. Accuſatori igitur ex huiuſmodi rebus venię locū auferendus eſt: ſicuti antea dictum eſt. Multorum malorum cauſę, aduerſariorum facinora per exaggerationes demonſtranda ſunt. Species igitur accuſandi perficitur ex his partibus. Defendēdi autē ſpecies tribus præceptis conſtat. Aut enim defenſori oſtendendum eſt ſe nihil eorum quorum accuſatur patrauiſſe. aut ſi cogatur fateri, enitendū eſt vt geſtum à ſe negotium, & legitimum, & iuſtum, & honeſtū, & publicæ vtilitati vſui eſſe oſtendat. ſi hoc autem oſtendere nequiuerit, aut in imprudentiā, aut in fortunam geſta negotia conferens, & iacturas ab his profectas quàm minimas oſtendēs, ut ſibi ignoſcatur operam dabit. Iniuriam autem & prudentiam & caſum ita definias, quod ex meditatione mali fit quippiam, id iniuriam ponere, inquiēs oportere pœnas maximas in huiuſmodi rebus capere. quod vero per ignorantiam detrimēti quid agitur, imprudentiā eſſe dicēdum eſt. quod autem non ſpōte, ſed aliena potius ui aut fortuna qua-

Defendēdi præcepta.

dam nihil eorum quæ rectis conſilijs adminiſtrata ſunt perficit,caſum eſſe ponendum eſt.dicitoq; iniuriam inferre, malorum eſſe hominũ proprium:imprudenter uero delinquere,& circa rem gerendam aduerſam fortunam pati,nõ eſſe ſibi priuatim modo, ſed commune & ipſorũ iudicum & aliorum quorunq; hominum.Coactus autem ex huiuſmodi cauſis quid fateri, ut tibi ignoſcatur precabere, & ut per imprudentiã caſumq; delinquere tibi cum auditoribus ipſis cõmune eſſe oſtendas,ſtudebis.Oportet autem defenſorem vndiq; intueri quibus in criminibus leges ſupplicia iuſſere.Iudices vero ipſis pecunijs puniunt. Et cùm lex ſupplicia iuſſerit,demonſtrãdum erit aut omnino nihil patrauiſſe,aut legitime iuſteque feciſſe.cùm iudices uero conſtitui fuerint punitionis æſtimatores, rurſus eodẽ modo haud dicendum eſt quòd hæc nõ egerit, ſed elaborandum eſt potius & oſtendat ſe paruo detrimento aduerſarium affeciſſe,& inuitũ deliquiſſe. Ex his igitur atque ſimilibus accuſando, defendendoq; verba ſuppeditabimus: reliquum eſt vt iamq uæſtionis ſpeciem pertractemus.

De Quæſtione. Cap. V.

VT igitur ſummatim dixerim, qõ eſt volũtatum uel rerum verborumve adinuicẽ aut ad aliam diſſentientẽ uitam demonſtratio.Oportet aũt quærentem quærere ſicubi aut verbũ eius quem quęret,aut actiones,aut voluntates inter ſe diſcrepant. præceptũ uero hoc ſit.Conſiderandum erit in præterito tpe, ſi cui quis antea amicus cum eſſet,rurſum inimicus & iterũ huic ipſi amicus effectus fuerit, aut aliud quid contrariũ, aut qđ petulantiã & flagitiũ ferat,geſſerit, geſturuſve ſit,ſi qñ ipſi detur occa-

ſio, quod anteactis rebus eius cõtrarium ſit. iden tidem quoque intuere, ſi quid dicẽdo cõtrarium nũc ijs dicit, quæ prius ab eo dicta fuerint, aut ſi quid ijs quæ dicuntur, aut quę antea dicta ſunt, contrarium dixerit. Eodemque modo ſi quid di cere voluit, ijs contrariũ quæ ab ipſo ante dicta ſunt, aut uelit opportunitate oblata; identidem vero aſſumendæ ſunt etiam ad alia præclara ſtu dia eius qui quærit uitæ contrarietates. Quęrẽdi ergo ſpeciem ſi hoc pacto tractaris, nullũ relin- ques quæſtionis modũ. Harum aũt omnium ſpe cierum, quas ſuperius partiti ſumus, oportet etiã diuiſim qualibet pro commodo vti: & vna ipſa- rum proprietates commiſcere. hæ nanque diffe- rentias habent maximas. enimuero communis earum eſt adinuicem uſus, & idem quod & ho- minum ſpecies patiuntur. hi nanq; partim ſimi les ſunt, partim vero diſſimiles tum aſpectibus, tum ẽt ſenſibus. Sic autem determinatis ſpecie- bus, rurſum quibus indigent, cõiter enumerabi- mus, & quomodo his uti conueniat quæremus.

Quæ communia ſunt omnibus generibus. *Cap. VI.*

PRimũ igitur & iuſtum, & legitimũ, & vti- le, & honeſtũ, & iucundum, reliquaq; dein ceps queẽadmodũ ab initio ſum partitus, ſpe ciebus omnibus ſunt communia: ueruntamẽ in ſuadendo maximè his vtimur. Secundo autẽ lo- co amplificationes extenuationesq; præ cęteris omnibus utiles ſunt. harum vero uſus in laudẽ ac uituperationem maxime cadunt. Demum au tem probationes ſunt, quibus etſi circa omnes cauſarum partes utẽdũ eſt, in accuſationibus ta- mẽ defenſionibusque quàm vtiliſſimæ ſunt. his nanq; plurimæ controuerſiæ indigent. Sũt præ-

terea

terea & præoccupationes & poſtulata, & iterationes, & orationis prolixitas, & prolixitatis modus & breuitas & interpretatio. hæc enim & his ſimilia ſpeciebus omnibus ſunt cõmunia. Quoniam igitur de iuſtis & legitimis, ac de his ſimilibus prius determinauimus, & corũ vsũ enarrauimus & de amplificationibus quoque extenuationibusq; diximus, iam de alijs declarabimus.

De Probationibus. Cap. VII.

VT igitur à probationibus primũ incipiamus, duo ſunt earũ genera. fiunt.n. aliæ quidẽ ex ipſis uerbis & negotijs & hominibus aliæ uero appoſitę ſunt ijs quęq; dicũtur, & quæ geruntur. nam icota, & exempla, & cõiecturæ, & cõmentationes, & ſententiæ, & ſigna, & argumenta, & probationes ex ipſis uerbis & hominibus & negotijs ſunt: appoſitæ aũt probationes teſtes, iuramenta, & quæſtiones exiſtũt. Opus eſt autem harum unamquanque probationum intelligere qualis ſit, & unde idonea in eã verba abunde nobis ſuppetent, & quid demum eæ inuicem differunt. εἰκὸς igitur, quod probabilem propoſitionem dicimus, illud eſt quod cùm dixeris auditoribus, in mentibus eius exempla tenẽt. Dico autem, ueluti ſi quis inquiat velle patriam magnam eſſe, & neceſſarios rebus ſecundis uti, aduerſis autem inimicos. atq; his ſimilia ſummatim probabilia videãtur. Quilibet enim auditorũ qui huiuſmodi deſiddrijs teneantur, ipſe ſibi de hiſce deque ſimilibus rebus conſcius eſt. quamobrem hoc nobis in dicendo ſemper ſuadendum eſt, ſi rei de qua loquimur, conſcios auditores perceperimus. hiſce enim rebus par eſt credere eos maxime. Vis ergo probabilis eſt huiuſmodi: ipſum uero in tres diſtribuemus *εἰκὸς probabile ſcilicet, quid.*

ſpecies, una quidem eſt, quæ eas perturbationes accuſando aut defendendo uerbis comprehēdit, quibus homines natura afficiūtur: ueluti ſi quē aliqui floccipenderint, aut timuerint, aut eandem rem ſæpiſſime fecerint, aut iterum uoluptate, uel dolore vel libidine affecti fuerint, aut cupiditate uacarint, aut diuitijs abundarint, aut aliam huiuſmodi perturbationē ſiue animis, ſiue corporibus, ſiue aliquo illorū ſenſuū, quibus homines afficiūtur, paſſi fuerint. hæc nanq; & his ſimilia, quę cōmunes ſunt humani ingenij perturbationes, auditoribus nota ſunt. Quæ igitur ſecundū naturam hominibus fieri conſueuere. quæque dicēdo comprehendenda dicimus, ſunt huiuſmodi. Altera uero probabilis pars eſt mos, quem pro conſuetudine ſinguli facimus. Tertia vero ſpecies lucrum eſt. nam ſæpe lucrandi gratia naturæ vim adferentes, conſulto mores inducimus. His autem ita determinatis in ſuadendo quidem ac diſſuadendo demonſtrare pro quæſitis oportet, vt hoc negotiū ad quod ipſi exhortamur, uel cui aduerſamur, ita ſit ſicuti a nobis dicitur, uel ut ea quæ huic negotio ſimilia ſunt, hoc modo fiant quos nos dicimus, aut plurima, aut omnia. Contra res igitur hoc pacto probabile eſt capiendum. Contra homines uero, in accuſationibus quidem, ſi potueris, demonſtrabis aduerſarium hoc idem negotium ſæpe antea patraiſſe. ſin id minus poteris, huic ſimilia demonſtrato. oſtēdere autem elabora, quòd hæc facere conducibile ei fuerat. hominum autem plurimi quoniam ipſi utile omnibus rebus anteponunt, itidem etiam alios omnia genere huius genera facile putant. ſi quidem igitur ab ipſis aduerſarijs probabile capere potueris, ita illud inducito.

ſin

ſin id minus quiueris, à ſimilib. tibi quæ hom nes conſueuere, inferenda ſunt. Dico autem, ut huiuſmodi: iuuenis eſt quem accuſas, quæ ij qui id ætatis ſunt agunt, hæc ipſum feciſſe dicito. Nam pro ſimilitudine etiã, quæ aduerſus hunc dicuntur, facillime credentur. Eodemq; modo ſi eius ſocios tales oſtenderis, qualem hunc eſſe dicis. Etinim ob eã quæ huic cũ illis conſuetudo eſt, videbitur ijſdem rebus indulgere, quibus amici ſolent. Itaque probabile accuſatoribus hoc pacto tractandum eſt Defenſores autẽ maxime oſtendant oportet, vt minime prorſus omnium quicquam antea earum rerum quarũ inſimulantur, neque ipſi, neque amicorum aliquis, neque ipſorum ſimilium quis vnquam egerit, vtque nihil in iis utilitatis conſequi potuiſſet. Quòd ſi liquidum ſit hoc idem te antea patrauiſſe, cauſam in ętatem reiicies, & aliquã huiuſmodi aliã afferes cauſam, qua tunc nõ abſurde erraueris. Dic autem nec ea tempeſtate, dum hęc geſſeras, conduxiſſe tibi, nec etiã nũc conducere potuiſſe. Sin autem nihil huiuſmodi abs te patratum ſit: ſed ex tuis amicis aliqui talia quædam fecerint; dicendũ eſt haudquaquã iuſtum eſſe te abillis calumnia affici eritq; demonſtrandum, eorum ſocios qui tibi conſuetudine iuncti ſint, & moderatos & honeſtos eſſe. ſic enim in ſimilationem ambiguam reddes. Quòd ſi ſimilium aliquos demonſtrarint eadẽ patrauiſſe, abſurdum eſſe inquies, ſi proptere a quòd alii quidam deliquiſſe appareant, creditum eant te eorum aliquid quibus in iudicium arceſſeris, factitaſſe. Si quidem igitur inficiatus fueris haud ea feciſſe quorũ accuſaris. ſic te per probabilia reſpondere oportet. ita nã

que accuſationis veriſimilitudinem infirmabis. Si vero fateri compellaris, multorum conſuetudine ſimilitudinem negotiis tuis vindica, quàm maxime inquiens vt plurimi vel potius omnes, & hoc ſimilia agant, ſicuti etiam abs te factitatũ ſit. Quòd ſi hoc demonſtrari nequeat, confugiendũ eſt ad caſum, & ad imprudentiã, & vt tibi ignoſcatur enitendum, omnesque hominum perturbationes quibus ratione deficimur, complectendæ: hæ autem ſunt amor, ira, vinolentia, ambitio, & iis ſimilia. Itaque iis præceptis probabile pulcherrime tractabimus.

De Exemplo. *Cap. VIII.*

EXempla autem ſunt res his quæ factæ ſunt ſimiles, & his de quibus nunc loquimur cõtrariæ. Is vero vtendum eſt, cũ quod ipſe affirmas vbi minus veriſimile ſit, id te perſpicuũ facturũ dicas. nam ſi minus fidei per probabile p̃ſtetur, vbi didicerint rẽ aliam ei ſimilem de qua loqueris, ita habuiſſe vt à te dicitur, magis crediderint verbis tuis. Sunt autem exẽplorũ duo genera: res nanque partim ratione, partim præter rationem fiunt. Quæ verò ratione fiũt, facile creduntur: quæ autem præter rationem, non creduntur. Dico autem ſicuti ſi quis ait diuites eſſe pauperibus iuſtiores, adducitque iuſtas aliquas virorum diuitum actiones huiuſce modi exẽpla ſm rationẽ videntur eſſe: plurimi enim putant diuites pauperibus iuſtiores. Quòd ſi quis rurſus enunciet, diuitum quoſdam ob pecunias iniuriã intuliſſe, eo vſus exemplo quod præter rationem: ſic planè efficiat, quò locupletibus fidei minus adhibeatur. Identidem ẽt, ſi quis earũ rerũ exemplũ afferat quæ rationi ſimi

miles

miles ſunt. Quoniam Lacedæmonij quandoq; aut Athenienſes freti eſſent magna ſociorũ manu, hoſtes expugnauere, & ſic auditoribus ſuadet ſocios multos eſſe faciundos. Huiuſmodi ergo exẽpla ſecundum rationẽ ſunt. omnes. n. exiſtimant in bellis multitudinem non parũ momenti ad victoriam ferre. Si quis aũt oſtendere voluerit non hanc eſſe viuendi cauſam, earum rerum vtatur exẽplis, quæ præter rationẽ factę fuerint, inquiens. Vt Athenarũ exules cũ quinquaginta primũ viris duntaxat, & tribu aſſumpta ẽt aduerſus eos qui admodum plures in vrbe fuerant, quanquã Lacedæmoniis ſociis vtebantur bello in vrbẽ rediere. Thebani aũt Lacedæmoniis atq; omnibus prope Peloponneſiis in Bœotiam impetũ facientibus, hi ſoli ad Leuctra cõmiſſo prælio, Lacedæmoniorũ vires perfregere. Dion vero Syracuſanus cũ militibus tribus millibus Syracuſas nauigans, Dionyſiũ longe maiore vi fretũ debellauit. Itidem aũt & Corinthii cũ in Syracuſanorũ auxilium nouẽ triremibus iſſent, Carthaginenſes qui cẽtum, & quinquaginta nauibus in Syracuſanorum portus applicuiſſent, atque vrbem omnẽ præter arcem haberent, nihilo tamen minus expngnauere. Summatim vero hæc atque iis ſimilia, quæ præter rationẽ ſint geſta, ea in conſultatione improbare conſueuere quæ pro ratione fiunt. Exemplorũ igitur natura eſt huiuſcemodi. Iis vero vtroque modo vtendum eſt. Nã cũ res quæ ratione fiũt dixerimus, oſtendemus vt plurimum hoc pacto negotia perfici. Cùm autẽ quæ præter rationẽ fiunt loquimur, afferemus quæcunque temeritate videtur facta, rectiſſimo fine concluſa. Cùm aduerſa autem hæc dixerint, oportet oſtendere

hæc

hæc perinde ac fortunato caſu aliquo accidiſſe: eritque dicendum eiuſmodi res quàm rariſſime contigiſſe: quæ vero à te narrantur, quàm ſæpiſſime. Exemplis igitur ita vti conuenit. Enimuero cùm ea quę nulla ratione ſunt facta in medium attulerimus, opus eſt eorum quamplurima complectamur, dicamusque nihil ea magis quàm hæc fieri conſueuiſſe. Exemplis vero non ex iis ſolum, verumetiam ex contrariis eſt vtendum: ſicuti ſi oſtenderis auare quoſdam vſos ſociis, & propterea ipſorum ſolutam amicitiam, & aſſeras, Nos vero ſi æqualiter ac pro cõmodis erga ipſos rẽ geſſerimus, ſocietatẽ multum temporis conſeruabimus. & iterum, ſi quos alios, quoniã imparati deſcendiſſent in bellum, deuictos ſuperatosque oſtendas, ita dixeris, ſi inſtructi bellum aggredi voluerimus, meliores certe ſpes de victoria habuerimus. Multa vero aſſumes exẽpla; tũ ex præteritis, tum ẽt ex inſtantibus negotiis: plurimæ nanq; res partim ſimiles partim diſſimiles inuicẽ ſunt. quamobrẽ ob id cauſæ exemplis abundabimus, & quæ ab aliis dicuntur, haud difficile refellemus. Exẽplorũ ergo gñra, & qũo iis vti oporteat, & unde multa capiẽda sũt, ex antedictis cognoſcere poſſumus

De Coniecturis. *Cap.* *IX.*

Coniecturæ autem ſunt, quæcunque hiſce rebus de quibus omnis habetur dictio, repugnarint, & quibus ipſa ſibi oratio aduerſatur auditorũ: n. plurimi iis contrarietatibus, quæ dicendo agendove contingunt, coniectant ſani ineſſe nihil neque in dictis, neq; in factis quidem. Multas autẽ capies coniecturas, intuẽs ſiue ipſa, ſiue aduerſarii contradicit oratio,

tio, ſiue res ipſa eſt dictioni contraria. Coniectu ræ igitur hmõi ſunt, & ita vti vbertim poteris.

De Commentationibus. *Cap. X.*

COmmentationes verò ſunt non eæ modò quæ orationi atq; negotio aduerſantur, ſed & aliis rebus omnibus. aſſumes autẽ multas, easq; tractabis, quemadmodum in quærendi ſpecie dictum eſt. Conſiderabis etiam ſicubi ipſa ſibi diſſentit oratio, aut ſi geſta negotia iuſtis, aut legi, aut vtili, aut honeſto, aut poſſibili, aut facili, aut probabili, aut mori dicẽtis, aut rerũ conſuetudini aduerſatur. huiuſmodi igitur cõmentationes ſunt contra aduerſarios aſſumendæ. His vero contrariæ pro nobis dicendæ ſunt: quippe qui oſtendamus & negotia & verba noſtra iniuſtis, & ex legibus, & inutilibus, & improborũ hominũ moribus: & ſummatim iis qui nequã cẽſentur, maxime aduerſari. Oportet aũt harũ ſingulas breuiter & nominibus quàm pauciſſimis eloqui. Cõmẽtationibus igitur hoc modo copioſiſſime vti, optimeq; poterimus.

De Sententia. *Cap. XI.*

SEntentia verò (vt ſummatim dicam) eſt aduerſus res omnes opinionis propriæ declaratio. Sententiarũ autem duo genera ſunt: alterũ quidẽ credibile, alterum vero incredibile. Cũ ergo credibile dixeris, nullæ ſunt reddendæ cauſæ. nam neque quod dicitur ignoratur, neque nõ creditur quidem. Cũ vero incredibile dixeris, cauſæ paucis ſunt dicendæ, vt & dicacitatem & incredulitatem effugias. Sententiæ aũt eæ ſemp afferendæ ſunt, quæ ſint rebus præſentibus quã cõſentaneæ: ne qđ dicitur, inconcinnum, violentumve appareat. Eas autem multas faciemus, aut ex propria natura, aut ex ſuperla- *Sentẽtia ex propria natura.*

tione,

tione,aut ex ſimilitudine. Sententiæ autem ex propria natura huiuſmodi ſunt. Nemo mea ſententia rerũ imperitus grauis imperator eſſe poteſt. Altera autem talis eſt. Prudentium virorũ certe eſt ex rerum præteritarũ exemplis operã dare, vt inconſulta effugiant errata. Ex propria igitur natura huiuſmodi ſententias faciemus. Ex ſuperlatione vero tales. Acerbiora mihi videntur fures, quàm latrones admittere. nam hi clanculũ: hi vero palam pecunias eripiunt. Sententias igitur ex ſuperlatione hoc modo multas faciemus, Ex ſimilitudine aũt ſunt huiuſmodi. Qui pecunias auferunt, idem faciunt mea ſentẽtia, quod hi ſolent qui vrbes produnt, vtriq;. n. crediti iniuria credentes afficiunt. Alia vero huiuſmodi eſt. Videntur mihi aduerſarii tyrannos planè imitari. nã ẽt illi quarũ ipſi rerũ iniurias faciunt, pœnas dare indignũ putant: quæ autem aliis crimini dant, vehementiſſime horũ cauſa illos cruciant. & hi ſi quidem ipſi aliquid mihi debent, haud reddunt: ſi quid vero iis ego debeo, & id & fœnora reſtitui ſibi dicere arbitrantur. Sẽtẽtiis igĩt ita tractãdo affatĩ abũdabimus.

Ex ſuperlatione.

Ex ſimilitudine.

De Signo. Cap. XII.

Signum verò eſt alterius aliud, non quoduis cuiuſuis neq; omnis omne, ſed quod aut ante fuerit, aut in ipſo negotio, aut poſt fieri conſueuerit. Eſt autẽ ſignũ, & factũ, nõ facti ſolum, ſed & non facti identidem vero & non factum non ſolũ non facti, verum & facti. Signa vero efficiunt alia quidem opinionẽ, alia vera ſcientiam. Id autem pulcherimũ eſt, quod ſcientiam efficit: ſecundo autem loco quod opinionẽ maxime veriſimilem operatur. Signorum autẽ copia nobis vbertim erit (vt ſummatim dicam)

ex eorum ſingulis quæ dicuntur,quæ geruntur, quæ videntur,pro vnoquoque aſſumendo tum ex magnitudine tum ex paruitate eorũ quę ma la bona ve contingunt: item ex teſtimonis, ex teſtificatis,ex noſtris, ex aduerſariorum fautoribus,ex ipſis illis,ex prouocationibus, ex temporibus,ex aliis multis Hinc igitur ſignorũ mul titudine abundabimus.

De Argumento. Cap. XIII.

ARgumētum aũt eſt (ſic enim Elenchon interpretamur) quod aliter habere non poteſt,atq; ipſi dicimus. Aſſumitur aũt ex natura neceſſarii,vt nos dicimus,aut aduerſarius:& ex iis quæ natura fieri aut poſſunt, aut non poſſunt,ſicuti aduerſarij dicunt.Natura igi tur neceſſariũ eſt,ſicuti viuos cibis ind gere, & iis ſimilia. Vt vero nos dicimus, neceſſariũ eſt af fectos verberibus ea cõ teri quæ cædentes iuſſe rint Natura autẽ fieri nõ pōt puellum argẽti tã tum furto ſubripuiſſe, quantum ferre nequeat, & id ferentẽ abiiſſe. Vt autem aduerſarius dicat,fieri non poterit, ſiquidem dixerit quibus temporibus Athenis debiti tabellas nos feciſſe: ipſi aũt poſſumus auditoribus demõ trare, vt vt ea tẽpeſtate ad aliam quandam vrbem abera mus.Argumenta igitur ex iis atque ſimilibus fa ciemu. Prorſus vero & ex ipſa cõditione, & ex negotiis,& ex aliis probationes oẽs trãſegimus. Conſideremus etiam quid inuicem eæ differũt.

De Probabili & differentijs ſupradictorum. Cap. XIIII.

PRobabile igitur ab exemplo hoc differt,ꝙ probabilis ipſi auditores notionẽ habent, exẽpla vero ex cõtrariis & ex ſimilib. fieri

poſſunt

poſſunt. coniecturæ autem ſolùm ex dictionibus actionibusque contrariis conſtant. Verùm commentario à coniectura hanc habet differentiam: ꝙ coniectura quidem circa dictionem actionemq; contrarietas quædã eſt, commentario vero & circa reliquas ſpecies contrarietates excepit. aut ꝙ & coniecturam non eſt in nobis aſſumere, niſi circa res & verba repugnãtia quædam fuerit; cõmẽtatio vero è multis locis trahi bus dicendo poteſt. Sententiæ aũt à commentationibus differunt, ꝙ eæ ſolum ex contrariis cõſtant: ſententias vero & cũ repugnantiis & ſimpliciter ipſas ſecundũ ſeſe oſtendere poſſumus. Signa autem à ſententijs & ab omnibus antedictis hanc habent differentiam, ꝙ reliqua quidem omnia opinionem faciunt apud auditores: ſignorum autem quædam vt etiã perſpicue hi cognoſcant efficiunt. item ꝙ ex reliquis nequaquam contigerit, vt ipſi plurima ſuppeditare poſſumus: ſigna vero plurima facile queunt fieri. Item & argumentũ à ſigno hanc habet differentiam, ꝙ ſignorum quidem aliqua opinionem duntaxat faciũt apud auditores, argumentũ aũt omnem veritatem iudices edocet. Verborum igitur rerumque probationes eiuſmodi ſũt: & vnde his abundemus, quidque inter ſe differunt, poſſumus ex antedictis cognoſcere: quæ aũt opponuntur eis ſigillatim percurramus. Opinio ergo dicentis eſt ſuam aduerſus negotia declarare ſententiam. Opus aũt eſt earũ ſe rerum de quibus orationem habuerit, peritũ eſſe oſtendat, demonſtretq; ſibi conducere non mediocriter vt veritatem de his loquamur: aduerſariũ vero demonſtret nullam prorſus de quibus contra enuntiet, tenere peritiã, opinionemq; identidem

tidem

tidem oſtendat. Sin hoc fieri nequiuerit, dicendum erit ſolere etiam rerum peritos errare nõnunquam. Si hoc autem dici nequeat, dicetur pernitioſum aduerſarijs eſſe de hiſce rebus veritate loqui. Itaque hoc modo dicentis opinionibus vtemur, & noſtra aſſerendo, & aduerſarijs contradicendo.

De Teſtimonio, & Teſtibus. *Cap. XV.*

TEſtimoniũ uerò eſt rei cognitæ uoluntaria confeſſio. Neceſſe autem eſt, aut veriſimile teſtificatum eſſe, aut non veriſimile, aut ad credendum ambiguum. Eodemquoq; modo teſtem, aut probabilem, aut improbabilẽ, aut ambiguũ eſſe. Cùm ergo teſtificatum veriſimile fuerit, & teſtis uerax, teſtimonia epilogis minime indigent, ni fortaſſe decoris gratia, vel ſententia, uel commentatione, vti paucis uolueris. Cũ teſtis autem ſuſpectus fuerit, demonſtrandum erit, ut neque gratia, neque cruciatu, neq; lucro aliquo hic mendacij quicquam teſtificaretur. Docendum eſt etiam neque conducere quidem mendoſum teſtimonium. nam & vtilitates paruas eſſe, & argui difficillimum: præſertim cùm deprehenſum non ſolùm argento, uerũ & gloriæ & perfidiæ pœna leges plectendum volunt. De teſtium igitur fide ita loquemur. Ij autem qui teſtimonio contradicunt, oportet teſtis moribus detrahant, ſi improbus fuerit, aut teſtificatum quærendũ eſſe dicant, ſi minus probabilitatis habuerit, aut horum utrique cõtradicãt, & in vnũ omnia aduerſariorũ vitia flagitiaque congerant. Cõſiderandum eſt etiam an teſtis ei cui teſtimoniũ dicit, amicus eſt, aut ſi ſecum negotij alicunde eſt particeps, aut ſi ei quem contra teſtificat, inimicus eſt, aut pauper. hi etenim

Quomodo teſtib' cõtradicendum.

alij gratia alij cruciatu, alij lucro mendacij ſuſpicioni obnoxij teſtificando exiſtunt, & falſorum teſtium legem de his legumlatorem tuliſſe inquiemus. Proinde abſurdum eſſe dicemus, qui bus legumlator nõ crediderit, iudices qui ſecundum leges iudicare iurati ſunt, teſtibus ipſis credant. Hoc igitur modo teſtium fidem infirmabimus. Poterimus autem & teſtimonium imprudẽtibus aduerſarijs noſtris ſubducere, hoc pacto: Dic mihi ò Callicle teſtimonium. Per Deos immortales nullo modo ſum dicturus: nam me ꝓhibente hæc geſta ab hoc ſunt. & ob id in ferenda ſententia falſus teſtis, falſi teſtimonij pœnæ non erit obnoxius. Cùm igitur teſtimoniũ ſubducere nobis conduxerit, ſic eo vtemur. quod ſi aduerſarij tale quid fecerint, demonſtrabimus eorum verſutiam, & ſcriptis teſtimonium dicere iubebimus. Quomodo igitur & teſtibibus & teſtimonijs vti conueniat, ex his ſciemus.

De Quæſtione. Cap. XVI.

QVæſtio verò eſt inuita conſcij hominis cõfeſſio Cũm nobis igitur vtile fuerit eã vehemente efficere, dicendum erit vt priuatim quidẽ homines de valde neceſſarijs, ciuitates aũt de maximis rebus ex quæſtionibus probationes capiũt, quodq́ue certior teſtibus eſt quæſtio. nam teſtibus mentiri cõ ducit ſæpe: quibus autẽ quæſtiones admotę ſint, veritatẽ loqui plurimum vtilitatis affert. ſic eñi cruciatu celerrime liberãtur Cùm uero quęſtiones improbare volueris. primum quidem dicendum erit, ut quæſtionibus cruciati, ijs à quibus traditi ſunt, hoſtes fiunt, & propterea nonnihil in heros mentientur: deinde quòd quærentibus plerunq; nõ vera cõfitẽtur. quò maturius dolori

bus

bus ſeſe eximant. Erit etiam demonſtrandũ nõ nullos liberos homines quò celerius ſupplicium effugerent, aduerſum ſemetipſos tormentis affectos ementitos. Quamobrem magis conſentaneum eſſe ſeruos aduerſus dominos, quo ſuum effugiant cruciatum, ementiri, quàm multos dolores & corporibus & animis tolerare, quo cæteri nihil patiatur, vbi mẽtiri ipſi uoluerint. Quæſtiones igitur ex his atque horum ſimilibus probabiles & improbabiles conſtituemus.

De Iureiurando. Cap. XVII.

Iuſiurandum eſt cum diuina veneratione dictio probationis expers. Cùm igitur augere ipſum uoluerimus, ita dicendũ erit. Nemo certe peierare vellet, cũ diuini ſupplitij metu, tũ decoris apud homines; eritq́; ſubdendũ, latere homines poſſe. Deos aũt non poſſe. Cum aduerſarij vero ad iuſiurandũ confugerint, ſi extenuare id uoluerimus, demonſtrandum erit eorũdem eſſe hominũ, vt male agant, & peierare nõ curent. nã qui facinoroſus Deos latere putat, hic neque peierãs ſuppliciũ ſe ire ſortitũ putat. Et iuſiurandum quidem eodẽ modo, quo ẽt relinqua antedicta tractauimus, planè dicendo nobis ſuppetere. Summatim autẽ omnes probationes, quemadmodum propoſuimus, iam percurrimus, dedimuſque non eam vim ſolum, quam earum quælibet haberet, uerumetiam quid inter ſe differunt, & quo pacto his vti cõueniat, oſtẽdimus. Nunc autẽ edocebimus de reliquis partibus, quæ & trium ſpecierum ſunt, & in omnem orationẽ plurimum decoris & utilitatis adferunt.

De Praeoccupatione. Cap. XVIII.

PRæoccupatio igitur eſt, qua & auditorum exiſtimationes, & eorum qui contradicturi

quæ tantùm conſilij vim habet, vt in ea audienda rectiſſime ſitis ſententiam laturi: uos autem in his adeo negligentes eſſe, vt cùm neque ipſa dictionum initia pertuleritis, iam omnia accuratisſime didiciſſe exiſtimetis? & alio modo, qui non abſurdus eſt. Legumlatorem quidem in pari ſententiarum numero imperare reo uictoriã dari: uos autem uſque adeo contra de ijs ſentire, vt neque in ſimulationi reos reſpondentes audiatis. & illum quidem ob maius reorum periculũ hanc ipſis prærogatiuam atque priuilegiũ in ferendis ſententijs impartiri: uos autem contra ijs qui vllo ſine periculo accuſatũ veniunt, neque contentioſos neque pertinaces eſſe: eos vero qui cum metu periculoq; criminibus reſpondent, clamoribus corripere, atque perterrere? Siquidem igitur in orationum initijs turbæ fiãt, hoc pacto erit ijs occurrendum. Quod ſi quid in dictionis progreſſu dicentem turbauerit, ſiquidem pauci quidem id agant, erunt hi corripiendi, dicendumq; ipſorum profecto eſſe iuſtitiæ, ut ſeſe nunc ad audiendum præſtent, ne alijs recte iudicandi impedimento ſint: cùm uerò audierint, vt tũc quicqd libuerit faciãt. Sin multitudo omnis tumultuetur, non ipſos iudices, ſed ipſum te corripias oportet. nã ſi illis moleſtos fueris, iram in te contrahes. ſi te vero accuſaris, ac dixeris deliquiſſe, vt veniam conſequare facilè præſtabis. Opus eſt etiam iudices deprecemur, ut nos dicẽtes benigne audiant, & quarum rerum clam ſententiam, ſunt laturi, iam perſpicuam mentẽ ponant. Vt autem breuiter complectamur, turbis ſummatim occurremus, uel ſententijs, vel commẽtationibus, oſtendemuſq; perturbãtes, aut iuſto, aut legitimo, aut publico vtili, aut honeſto

Quomodo præoccupãda, quæ ab aduerſarijs dici poſſunt.

repugnare. ex hiſce nanq; maxima fit, vt audito res à tumultibus acquieſcant. Quomodo igitur præoccupationibus apud auditores utẽdum ſit, & quo pacto turbis occurrendum, ex antedictis cognoſcemus. Quæ autem ab aduerſarijs veriſimiliter dici poterunt, rurſum quomodo præuenienda ſunt, demonſtrabo. Forteſque ſuam deflebit inopiam, cuius non ego quidem, ſed huius mos erit cauſa. Et rurſus, Audio ipſum & hoc illudq; dicturum. in ſuperiore ergo oration, quæ aduerſarij dicturi videantur, ſic præoccupando & ſoluere & infirmare oportet. etenim tametſi firmiſſima ſunt quorum inſimulamur, nõ itidẽ magna ijs qui iam antea audierint, videntur. Quod ſi ſecundæ in dicendo partes nobis datæ fuerint & aduerſarij quæ dicturi ſumus, præoccuparint, ea rurſum cõtra anticipando, ita à nobis ſoluenda ſunt. Hic autẽ nedum multa de me mentitus apud vos fuerit. ſed certo ſciens ſeſe à me redargutũ iri, meã orationem occupando calũniæ dedit, ne ea quã oranti ſibi præſtiteratis, in me audiendo attentione ſitis: uel ne ipſe orationem habeam apud uos ob eã quam hic de me prius calumniam habuerit: ſed planè puto oportere uos meam dictionẽ ex me ipſo potius quàm ex aduerſario meo cognoſcere: & ſi hæc ab eo ſunt prius dicendo inſimulata, quas non mediocres dixerim eſſe coniecturas eum nihil nunc ſani dictitare. Vtitur autẽ & Euripides in Philocte te pulcherrime hac ſpecie hoc modo. Dicemus ipſi, licet & hic noſtram putet iam perdidiſſe dictionem, ſuggerens iniuriam feciſſe. verũ ex me meas res diſce, ſeſe pandet hic de ſe loquẽs. Quẽadmodũ igitur præoccupationibus & erga iudices, & erga aduerſarios ſit vtẽdũ, ex his ſciemus.

De Postulatis. *Cap. XIX.*

POſtulata uero in orationibus ſunt, quæ ab auditoribus oratores poſtulant: horũ autẽ alia ſunt iuſta, alia uerò iniuſta. Iuſtũ quidẽ poſtulatum eſt, per quod ijs quæ loquimur, attentionem præſtari, ac benigne audiri petimus. Iniuſtum uero quo ſecundũ leges nos iuuari, ac nihil pręter leges in nos decerni, & caſibus ignoſcendũ poſtulamus. Si quidem poſtulatum præter leges fuerit, iniuſtum: ſi uerò ſecundũ leges fuerit, iuſtum dicitur. Poſtulata igitur ſunt huiuſcemodi: ipſorum autem differentias diuiſimus, quò & iuſtũ & iniuſtũ poſtulatũ dignoſcentes, ne inepte ijs vti poſſumus, & ne nos aduerſarii lateant, cùm iniuſtũ quicquã à iudicib' flagitãt. Et de ijs quidem & ex antedictis ſcire poterim'.

De Iteratione. *Cap. XX.*

ITeratio autem eſt breuis admonitio. Ea vero vtendũ eſt tum circa partium tũ circa totius orationis exitum, Iterabimus autẽ ſummatim, uel ratiocinando, uel interrogando, uel enumerando, uel eligendo. Ipſorũ autẽ vnumquodq; quale ſit demonſtrabo. Ratiocinari igiť eſt huiuſmodi. Ambigo autẽ ipſe quidẽ quid hi fecerint, niſi uos planè antea reliquiſſent: arguebatur autem aduerſus hanc urbem noſtram cũ exercitu proceſſiſſe: nihil verò eorum vnquam quæ ſpopondiſſent, factitarunt. Itaque ratiocinati eſt huiuſmodi. Enumerare autem tale eſt. Demonſtraui autem ipſos qui priores ſocietatẽ ſoluere, qui primum nos ſunt adorti, quo tempore aduerſus Lacedæmonios bellũ gerebamus, quiq; maxime ſtuduère vrbem noſtram in prędã verte re enumerare igitur eſt huiuſmodi. Ex electione

autem admonere eſt huiuſmodi.. Recordari oportet contegiſſe nobis, vt poſteaquam ſocietatē cum ijs iniuimus,nihil unquam mali ab hoſtibus paſsi ſumus. Nam cùm ſæpenumero nobis auxilio veniſſent Lacedæmonios, qui noſtrum agrum deuaſtarent,propulſarunt,multas ēt pecunias etiam hoc tēpore ad nos deferunt. ex electione igitur hoc modo admonebimus. Ex interrogatione uero hoc modo. Libenter autē ex iſtis quęrerem, quid uobis pro conuentis haud ſoluunt. neque enim indigentes ſe dicere audeant, quippe qui tantum pecuniarum ex hoc ſolo quotannis accepiſſe demonſtrentur. Neq; dixerint quindē multum æris circa rēpubl. cōſumpſiſſe. prorſus enim minores impenſas, quàm reliqui oēs inſulani pertulere. ex interrogationibus igitur hoc pacto tractabimus. Ex ironia vero, quam tum ſimulandi, tum disſimulandi cauillationem vocamus, eſt cùm aliud dicimus, & aliud dicere ſimulamus. Eius autem forma fit huiuſmodi, vt in antedictis breuiter commorando perſiſtam. Nequaquam vero dicere oportet, mea ſententia, vt hi qui multa ſe bona factitaſſe prædicant, malis plurimis ciuitatem affecerint: nos uerò, qui ab ijs ingratitudinis carpimur, & iis auxilio ſæpe fuerimus, & iniuriam nemini intulerimus. Cùm igitur aliquid ſimulamus omittere, eo quòd breuiter dicimus, hoc pacto admonemus. Res vero contrarijs nominibus appellare ita fit. Hi quidem probi viri multorum malorum ſocij extitere: nos autem ignaui, plurimorum fuimus bonorum authores. Ex ijs igitur breuiter admonentes iterationibus vtemur, & circa ſingularum partium, & circa totius orationis exitum.

De

De Facetijs, prolixitate orationis, breuitateq́, ac earum medio. *Cap. XXI.*

VNde aũt facetè dicendum, & pro arbitrio orationis prolixitate vtẽdũ ſit, rurſus exponemus. Hic igitur facetè dicendi locus eſt, ſi quidẽ cõmentationes totas mediasve dixerimus: ita vt ꝙ reliquũ eſt, mediũ auditores ipſi cõprehendãt, quo locis & ſentẽtijs vti cõuenit. Opus eſt aũt in totã orationẽ facetias haſce diſpartiamus, verbaq́; cõmutemus neq; eandẽ ſẽper, in eandẽq́; ſnĩam frequentes afferamus: & hoc pacto noſtra comis apparebit oratio. Qui vero dicendi prolixitate vti voluerit, opus eſt rẽ diuidat, & q̃ qualibet in parte inſint, quamq́; naturam ſapiãt, edoceat, eorumq́; vſum oẽm tũ proprium tum cõem, & ipſas cauſas enarret. Quòd ſi longiorem quoq; voluerimus orationẽ efficere, pluribus nominibus circa ſingula vtendũ eſt: eritq́; ſingulis in orationis partibus iterandũ, & iterationẽ ipſam paucis abſoluendũ: in fine vero orationis hæc omnia, de quibus ſigillatim dixeras, congeſtim ponas, ac de rebus omnibus dicas conuenit. Hoc igitur modo prolixiores reddi orationes poterunt. Qui autem dicendi voluerit breuitate vti, oportet totum negocium vno vocabulo complectatur, & hoc maxime quod in ipſa re breuiſſimum inſit. Opus eſt etiam paucis vti copulis, plurima vero cõiungere: nominibus ita vti, vt vna dictio duabus ſeruiat rebus eritq́; frequens illa iteratio è partibus amouenda, & in orationum duntaxat finibus iterandum. Et hoc quidẽ modo breues poterimus orationes efficere. Quod ſi mediocritate vti in dicẽdo volueris, partium maximas deligens, de hiſce verba facias

cias oportet. Eſt etiam medijs vtendum nominibus, quæ ſcilicet neque longiſſima, neque breniſſima, neque multa de aliqua vna re ſint, ſed mediocria potius. Oportet & epilogos ex intermedijs partibus neque omnino auferri, neque vbique rurſum inferri. ſed quæ maxime auditorib⁹ nota eſſe volueris, in ijs maxime ad finem iterationibus vti conuenit. Ex hiſce igitur quandocunque libuerit prolixitate vti in dicendo quibimus. Quòd ſi facetam volueris orationē ſcribere, permaxime tibi obſeruandū eſt, vt verborum mores hominibus ſimiles queas reddere. Id autem efficies, ſi qui magni, qui curioſi, qui mediocres ſunt mores, cōſideraris. De ijs igitur poteris hac via cognoſcere. De nominum vero compoſitione iam declarabimus. eſt enim etiam hoc apprimè neceſſarium.

De Nominum compoſitione.
Cap. XXII.

PRimū igitur figuræ nominū ſunt tres, ſimplex, compoſita, & tranſlata. Eodē etiā modo poſitiones ſunt tres. vna quidem quæ in vocalē connexionibus terminat, & à vocali incipit. ſecunda v. ro quæ à muta incipiens, in mutam deſinit. tertia autem quæ mutas vocalibus iungit. Itē ordines ſunt quatuor, quorum vnus ſimilia nomina aut inuicem collocat, aut diſpergit: alius vero qui eiſdem rationibus vtitur, aut inuicē mutat: tertius vero qui vno multisve nominibus rem appellat. quartus autem ordo eſt, quo geſta nogocia nominamus aut prætérimus. Quo autem pacto pulcherrimæ orationis filum texendum ſit, nunc edocebimus.

De

De ſilo Orationis texendo. *Cap. XXII.*

PRimũ quidem interpretationem ipſam in duas partes diſtribuere, deinde cõuenit dilucide dicere. In duas vero partes interpretationẽ diſtribuimus hiſce modis. vno ꝙ ipſe põt & hoc & aliud. ſecundo ꝙ hic quidem haud poteſt, alius autem poteſt. tertio quòd hic & hoc & aliud poteſt. quarto quòd neque ipſe neque alius poteſt. quinto quòd ipſe quidem poteſt, alter vero non poteſt. ſexto quòd ipſe quidem alterum poteſt, alius vero non poteſt alterum. horũ autem vnumquodq; ex hiſce perſpicies. Quòd etenim ipſe põt & hoc & aliud, huiuſmodi eſt. Ego autem non harum duntaxat rerũ autor vobis extiti, verum & Timotheo, qui aduerſus vos eſſet expeditiones ducturus, impedimento fui. Quòd verò hic non poteſt, alter autem poteſt, tale eſt. Ipſe quidem non potis eſt qui pro vobis legatione fungatur: hic vero qui Spartiatarũ ciuitati amic⁹ eſt, facillime apud eos q̃ vultis queat efficere. Quod aũt põt & hoc & aliud eſt huiuſmodi. Non aũt in bellis ſolũ hic ſe robuſtiſſimũ & fortiſſimũ præſtitit, ſed & conſilijs ciuiũ cedit nemini. Quod aũt neq; ipſe neq; alius põt, tale eſt. Neq; ipſe parua munitus, manu hoſtes queat, neq; alius quiſquã ciuiũ expugnare. Qđ vero ille põt, ipſe aũt nequit, eſt huiuſmodi. Nẽpe hic corporis valet viribus: ego vero ſum corpore imbecillus. Quòd aũt ipſe aliud põt, ille vero non põt aliud, huiuſmodi eſt equidem. Ipſe qui clauo & gubernaculis præſim valeo, hic autem neq; qui remo vtatur potis eſt. Figuras igitur interpretandi in duas partes facies, hoc modo: omnibus in rebus idem modus ſeruandus

eſt,

eſt. Quibus autem rebus dilucida tua reddatur oratio, id rurſum eſt conſiderandum.

De Oratione dilucida. *Cap. XXIIII.*

PRimũ igitur quodcũq; dixeris proprijs ſuiſque nominibus appella: & quicquid ambiguũ fuerit, euitato. Caueas etiã oportet ne vocales deinceps ponas. Aduertẽdũ eſt præterea vt quos articulos vocant, opportune & apte loces. Itẽ cõſideres opus eſt, ne cõfuſa ſit, neq; perturbata nominũ cõpoſitio, talis enim oratio & obſcura eſt, & cognitu difficilis. Coniunctionibus vero quaſcũnq; ante dixeris, conſequẽtes reddito copulas. coniunctiones aũt cõiunctionibus reddere ita fit: ego quidem ad quid tpis dixerã, affui, tu aũt qñ te venturum dixeras, nõ veniſti. Item cùm eadẽ coniunctio cõſequens ſit, tu etenim & illorum author extitiſti, & horũ author ipſe tu. De coniunctionibus igitur dictum eſt, ex quibus licet & reliqua quæq; coniectari. Ipſa vero nominũ ſtructura neq; confuſa neq; perturbata fieri debet. & confuſa quidem eſt huiuſmodi, ſicuti cùm dixeris: Graue eſt hunc verberibus afficere. nam obſcurum eſſet qui eſſet cædens. quod ſi ita dixeris, Graue eſt hoc verberibus ab hoc affici, perſpicuam reddes orationem. ſtructura igitur nominum confundere tale eſt. Vt autem aduertas quo pacto articuli ipſi tẽpeſtiue apteq; addantur, ex hiſce tibi liquidũ fiet, οὗτος ὁ ἄνθρωπος τοῦτον τὸν ἄνθρωπον ἀδικεῖ. hic ipſe homo hunc ipſum hominem iniuria afficit, nunc enim interiecti articuli dilucidã faciũt dictionem, exempti verò obſcuram apud Græcos efficient. Contingit autem & aliquando contrarium. Quæ igitur in articulis ſeruari conuenit,

huiuſ-

huiuſmodi ſunt. Vocales autem iuxta inuicem ponendæ non ſunt, niſi aut aliter obſcura reddatur oratio, aut replicatio quædam, alia ve ſegregatio fiat. Ambigua vero fugere ita ꝗbimus. quædam nomina diuerſis ſeruiunt rebus: ſicut ludus quem ludimus, & ludus ſchola. oportet autē in huiuſmodi nominibus ſemper id cōplectamur, quod proprium eſt ſignificatum, & dilucide quidem in nominibus, ſi hæc fecerimus, loquemur: ex ſuperioribus vero præceptis in duas partes interpretationes diſtribuemus.

De Contentionibus. *Cap. XXV.*

DE contentionibus aūt, & cōparibus, & ſimiliter cadentibus iam dicere aggrediamur. nā & his quoq; nobis opus erit. Eſt igitur cōtentio quę cōtrariū nomē ſimul & vim oppoſitis rebus hēt, aut horū alterū. Quæ igitur contrariū nomen ſimul & vim habet, huiuſmodi eſſe poterit. Non enim iaris eſt hunc meis rebus vſurpando locupletari, me vero meis priuatū rebus pauperie ita premi. Contentio vero nominibus ſolis erit hmōi. det enim locuples ac felix peuperi & egeno. Vi aūt contentio hæc ſit. Ego quidem hunc aduerſa valetudine laborantem curaui, hic aūt mihi maximorū author malorum extitit. nam hoc loco non in nominibus, ſed in ipſis rebus contrarietas eſt. Quæ ergo & vi & nomine contentio fuerit, ea erit longe pulcherrima, reliquæ vero contentiones duæ ſunt.

De Compari. *Cap. XXVI.*

COmpar aūt eſt, qñ duæ pares enunciantur clauſulæ. Pares aūt eſſe poterunt multæ etiam paruæ clauſulæ paucis magnis, & pares

pares magnitudine paribus numero. Figurã vero hẽt cõpar hmõi, aut pp pecuniarũ inopiam, aut pp belli magnitudinẽ. hæ nẽq; clauſulæ neq; ſimiles neq; cõtrariæ, ſed tñ inuicem pares ſunt.

De ſimiliter cadente. *Cap. XXVII.*

Similiter vero cadẽs eſt quod compari quidẽ maius eſt. non enim pares ſolũ clauſulas. verũ & ſimiles & ſimilibus efficit verbis. eſt aũt huiuſmodi: Quantum te docet orationis imitatio, tantũ adſit delectationis machinatio. Maxime vero ſimiles fieri opotet exitus dictionũ, ijs nanq; vel in primis efficitur ſimiliter cadẽs. Similes autem dictiones ſunt ex ſimilibus ſyllabis, in quibus plurimæ literæ eædem ſunt: ſicuti militibus nullis valet, & viribus multis caret. quæq; vero extra artem poſita ſunt, ea vltro idipſum demonſtrabunt. Sed de his hactenus ſatis, etenim iuſtum & honeſtum & vtile reliquaq; & ipſa quę ſunt tenemus, & vnde his affluamus, ex antedidictis planè cognoſcimus. Eodem autẽ modo q̃ ſint amplificationes extenuationesq́;, & ex quibus hæ locis deſumantur intelligimus, identidem vero & præoccupationes, & poſtulata ab auditorib⁹ & iterationes & facetias, & orationũ prolixitates, & ipſi⁹ interpretationis ſtructuram omnem ſcimus, quas ob res communẽ omnium ſpecierum vim atque differentiã, ipſarumque vſum omnem ſi ex antedictis tenuerimus aſſueſecerimus facile noſmetipſos qui his omnibus pro artis præceptis exercitati abundemus, & adiumenti ex ipſis plurimum tũ dicẽdo tum ſcribendo cõſequamur. Igitur præcepta cauſarum hoc pacto accuratiſſime per partes diſtribueris. Vt autem pro vnaquaq; ſpecie ad humani cor-

ni corporis effigiẽ verba Iocari conueniat, & q̃ ſint circa orationis ptes obſeruãda, & quõ hiſce partibus ſit vtẽdũ, rurſũ oſtẽdã. De exordijs igĩt dicẽdũ eſt prius, ea vero ſeptem ſpeciebus cõia ſunt, & oĩbus in negocijs cõgrue dici poterunt.

De Exordijs in Deliberatiuo cauſarum genere. *Cap. XXVIII.*

EXordium eſt (vt cõpendio dixerim) oratio quædã quæ rebus ijs de quibus reliqua futura eſt dictio, ſummatim expoſitis, auditorum animos ad attentionem idonee, & quoad fieri dicendo põt, ad beneuolentiã nobis comparat. hæc enim per exordium præſtari conuenit. Quo modo autem eo vtamur. primum quidẽ deliberatiuo in genere, & in ſuadendi ſpecie oſtendã. Cùm rem igitur auditoribus proponere, ac liquidam facere voluerimus, fieri poterit hoc modo. *Docilitas* Surrexi, vt quo pacto pro Syracuſanis bellandũ ſit conſulam. vel hoc modo. Surrexi, vt quid ſententiam dicam, qui non deceat nos Syracuſanis auxilium ferre. Hoc igitur modo ſummatim rem exponemus. Qui vero ad attentionem exhortemur, ſcire ex hiſce poterimus, ſi nos ipſi animaduerterimus quibus & verbis & rebus ad audiendam ſententiã attenti ſumus. *Attentia.* Nempe his ſumus attẽti, cùm de magnis vel terribilibus vel ad nos pertinentibus rebus conſultamus, aut cũ orãtes ipſi demonſtraturos ſe dixerint iuſta illa eſſe & honeſta & vtilia & facilia & vera, ad quæ nos gerenda exhortantur aut cùm nos rogauerint ſe attente audiamus. Quemadmodũ igitur ipſi alijs ſolemus, ita & nos, ſi quæ ex præmiſſis cõmodiſſima in præſentem rẽ fuerint delegerimus, eaq; auditoribus perſpicua reddiderimus, eos nobis atten-

poſſunt. coniecturæ autem ſolum ex dictionibus actionibusque contrariis conſtant. Verùm commentario à coniectura hanc habet differentiam: ꝙ coniectura quidem circa dictionem actionemq; contrarietas quædã eſt, commentario vero & circa reliquas ſpecies contrarietates excepit. aut ꝙ & coniecturam non eſt in nobis aſſumere, niſi circa res & verba repugnãtia quædam fuerit; cõmẽtatio vero è multis locis, trahi bus dicendo poteſt. Sententiæ aũt à commentationibus differunt, ꝙ eæ ſolum ex contrariis cõſtant: ſententias vero & cũ repugnantiis & ſimpliciter ipſas ſecundũ ſeſe oſtendere poſſumus. Signa autem à ſententijs & ab omnibus antedictis hanc habent differentiam, ꝙ reliqua quidem omnia opinionem faciunt apud auditores: ſignorum autem quædam vt etiã perſpicue hi cognoſcant efficiunt. item ꝙ ex reliquis nequaquam contigerit, vt ipſi plurima ſuppeditare poſſumus: ſigna vero plurima facile queunt fieri. Item & argumentũ à ſigno hanc habet differentiam, ꝙ ſignorum quidem aliqua opinionem duntaxat faciũt apud auditores, argumentũ aũt omnem veritatem iudices edocet. Verborum igitur rerumque probationes eiuſmodi sũt: & vnde his abundemus, quidque inter ſe differunt, poſſumus ex antedictis cognoſcere: quæ aũt opponuntur eis ſigillatim percurramus. Opinio ergo dicentis eſt ſuam aduerſus negotia declarare ſententiam. Opus aũt eſt earũ ſe rerum de quibus orationem habuerit, peritũ eſſe oſtendat, demonſtretq; ſibi conducere non mediocriter vt veritatem de his loquamur: aduerſariũ vero demonſtret nullam prorſus de quibus contra enuntiet, tenere peritiã, opinionemq; identidem

tidem oſtendat. Sin hoc fieri nequiuerit, dicendum erit ſolere etiam rerum peritos errare nõnunquam. Si hoc autem dici nequeat, dicetur perniciosũm aduerſarijs eſſe de hiſce rebus veritate loqui. Itaque hoc modo dicentis opinionibus vtemur, & noſtra aſſerendo, & aduerſarijs contradicendo.

De Teſtimonio, & Teſtibus. Cap. XV.

TEſtimoniũ uerò eſt rei cognitæ uoluntaria confeſſio. Neceſſe autem eſt, aut veriſimile teſtificatum eſſe, aut non veriſimile, aut ad credendum ambiguum. Eodemquoq; modo teſtem, aut probabilem, aut improbabilẽ, aut ambiguũ eſſe. Cùm ergo teſtificatum veriſimile fuerit, & teſtis uerax, teſtimonia epilogis minime indigent, ni fortaſſe decoris gratia, vel ſententia, uel commentatione, vti paucis uolueris. Cũ teſtis autem ſuſpectus fuerit, demonſtrandum erit, ut neque gratia, neque cruciatu, neq; lucro aliquo hic mendacij quicquam teſtificaretur. Docendum eſt etiam neque conducere cuidem mendoſum teſtimonium. nam & vtilitates paruas eſſe, & argui difficillimum: præſertim cum deprehenſum non ſolum argento, uerũ & gloriæ & perfidiæ pœna leges plectendum volunt. De teſtium igitur fide ita loquemur. Ij autem qui teſtimonio contradicunt, oportet teſtis moribus detrahant, ſi improbus fuerit, aut teſtificatum quærendũ eſſe dicant, ſi minus probabilitatis habuerit, aut horum utrique cõtradicãt, & in vnũ omnia aduerſariorũ vitia flagitiaque congerant. Cõſiderandum eſt etiam an teſtis ei cui teſtimoniũ dicit, amicus eſt, aut ſi ſecum negotij alicunde eſt particeps, aut ſi ei quem contra teſtificãt, inimicus eſt, aut pauper. hi etenim

Quomodo teſtib⁹ cõtradicendum.

alij gratia alij cruciatu, alij lucro mendacij ſuſpicioni obnoxij teſtificando exiſtunt, & falſorum teſtium legem de his legumlatorem tuliſſe inquiemus. Proinde abſurdum eſſe dicemus, qui bus legumlator nō crediderit, iudices qui ſecundum leges iudicare iurati ſunt, teſtibus ipſis credant. Hoc igitur modo teſtium fidem infirmabimus. Poterimus autem & teſtimonium imprudētibus aduerſarijs noſtris ſubducere, hoc pacto: Dic mihi ò Callicle teſtimonium. Per Deos immortales nullo modo ſum dicturus: nam me ꝓhibente hæc geſta ab hoc ſunt. & ob id in ferenda ſententia falſus teſtis, falſi teſtimonij pœnæ non erit obnoxius. Cùm igitur teſtimoniū ſubducere nobis conduxerit, ſic eo vtemur. quod ſi aduerſarij tale quid fecerint, demonſtrabimus eorum verſutiam, & ſcriptis teſtimonium dicere iubebimus. Quomodo igitur & teſtibibus & teſtimonijs vti conueniat, ex his ſciemus.

De Quæſtione. Cap. XVI.

Quæſtio verò eſt inuita conſcij hominis cōfeſſio Cùm nobis igitur vtile fuerit eā vehemente efficere, dicendum erit vt priuatim quidē homines de valde neceſſarijs, ciuitates aūt de maximis rebus ex quæſtionibus probationes capiūt, quodq́ue certior teſtibus eſt quæſtio. nam teſtibus mentiri cōducit ſæpe: quibus autē quæſtiones admotę ſint, veritatē loqui plurimum vtilitatis affert. ſic enī cruciatu celerrime liberātur Cùm uero quęſtiones improbare volueris. primum quidem dicendum erit, ut quæſtionibus cruciati, ijs à quibus traditi ſunt, hoſtes fiunt, & propterea nonnihil in heros mentientur: deinde quòd quærentibus plerunq; nō vera cōfitētur. quò maturius dolori

bus ſeſe eximant. Erit etiam demonſtrandũ nõ nullos liberos homines quò celerius ſupplicium effugerent, aduerſum ſemetipſos tormentis affectos ementitos. Quamobrem magis conſentaneum eſſe ſeruos aduerſus dominos, quo ſuum effugiant cruciatum, ementiri, quàm multos dolores & corporibus & animis tolerare, quo cæteri nihil patiatur, vbi mẽtiri ipſi uoluerint. Quæſtiones igitur ex his atque horum ſimilibus ꝓbabiles & improbabiles conſtituemus.

De Iureiurando. Cap. XVII.

Iuſiurandum eſt cum diuina veneratione dictio probationis expers. Cùm igitur augere ipſum uoluerimus, ita dicendũ erit. Nemo certe peierare vellet, cũ diuini ſupplitij metu, tũ decoris apud homines; eritq; ſubdendũ, latere homines poſſe. Deos aũt non poſſe. Cum aduerſarij vero ad iuſiurandũ confugerint, ſi extenuare id uoluerimus, demonſtrandum erit eorũdem eſſe hominũ, vt male agant, & peierare nõ curent. nã qui facinoroſus Deos latere putat, hic neque peierãs ſuppliciũ ſe ire ſortitũ putat. Et iuſiurandum quidem eodẽ modo, quo ẽt relinqua antedicta tractauimus, planè dicendo nobis ſuppetere. Summatim autẽ omnes probationes, quemadmodum propoſuimus, iam percurrimus, dedimuſque non eam vim ſolum, quam earum quælibet haberet, uerumetiam quid inter ſe differunt, & quo pacto his vti cõueniat, oſtẽdimus. Nunc autẽ edocebimus de reliquis partibus, quæ & trium ſpecierum ſunt, & in omnem orationẽ plurimum decoris & utilitatis adferunt.

De Praeoccupatione. Cap. XVIII.

PRæoccupatio igitur eſt, qua & auditorum exiſtimationes, & eorum qui contradicturi

quæ tantùm conſilij vim habet, vt in ea audienda rectiſſime ſitis ſententiam laturi: uos autem in his adeo negligentes eſſe, vt cùm neque ipſa dictionum initia pertuleritis, iam omnia accuratiſſime didiciſſe exiſtimetis? & alio modo, qui non abſurdus eſt. Legumlatorem quidem in pari ſententiarum numero imperare reo uictoriã dari: nos autem uſque adeo contra de ijs ſentire, vt neque inſimulationi reos reſpondentes audiatis. & illum quidem ob maius reorum periculũ hanc ipſis prærogatiuam atque priuilegiũ in ferendis ſententijs impartiri: uos autem contra ijs qui vllo ſine periculo accuſatũ veniunt, neque contentioſos neque pertinaces eſſe: eos vero qui cum metu periculoq; criminibus reſpondent, clamoribus corripere atque perterrere? Siquidem igitur in orationum initijs turbæ fiãt, hoc pacto erit ijs occurrendum. Quod ſi quid in dictionis progreſſu dicentem turbauerit, ſiquidem pauci quidem id agant, erunt hi corripiendi, dicendumq; ipſorum profecto eſſe iuſtitiæ, ut ſe ſe nunc ad audiendum præſtent, ne alijs recte iudicandi impedimento ſint: cùm uerò audierint, vt tũc quicqd libuerit faciãt. Sin multitudo omnis tumultuetur, non ipſos iudices, ſed ipſum te corripias oportet. nã ſi illis moleſtos fueris, iram in te contrahes. ſi te vero accuſaris, ac dixeris deliquiſſe, vt veniam conſequare facilè præſtabis. Opus eſt etiam iudices deprecemur, ut nos dicẽtes benigne audiant, & quarum rerum clam ſententiam ſunt laturi, iam perſpicuam mentẽ ponant. Vt autem breuiter complectamur, turbis ſummatim occurremus, uel ſententijs, vel commẽtationibus, oſtendemuſq; perturbãtes, aut iuſto, aut legitimo, aut publico vtili, aut honeſto

Quomodo præoccupãda, quæ ab aduerſarijs dici poſſunt.

repugnare. ex hiſce nanq; maxima fit, vt auditores à tumultibus acquieſcant. Quomodò igitur præoccupationibus apud auditores utẽdum ſit, & quo pacto turbis occurrendum, ex antedictis cognoſcemus. Quæ autem ab aduerſarijs veriſimiliter dici poterunt, rurſum quomodo præuenienda ſunt, demonſtrabo. Forteſque ſuam deflebit inopiam, cuius non ego quidem, ſed huius mos erit cauſa. Et rurſus, Audio ipſum & hoc illudq; dicturum. in ſuperiore ergo oration, quæ aduerſarij dicturi videantur, ſic præoccupando & ſoluere & infirmare oportet. etenim tametſi firmiſſima ſunt quorum inſimulamur, nõ itidẽ magna ijs qui iam antea audierint, videntur. Quòd ſi ſecundæ in dicendo partes nobis datæ fuerint & aduerſarij quæ dicturi ſumus, præoccuparint, ea rurſum cõtra anticipando, ita à nobis ſoluenda ſunt. Hic autẽ nedum multa de me mentitus apud vos fuerit. ſed certo ſciens ſeſe à me redargutũ iri, meã orationem occupando calũniæ dedit, ne ea quã oranti ſibi præſtiteratis, in me audiendo attentione ſitis: uel ne ipſe orationem habeam apud uos ob eã quam hic de me prius calumniam habuerit: ſed planè puto oportere uos meam dictionẽ ex me ipſo potius quàm ex aduerſario meo cognoſcere: & ſi hæc ab eo ſunt prius dicendo inſimulata, quas non mediocres dixerim eſſe coniecturas eum nihil nunc ſani dictitare. Vtitur autẽ & Euripides in Philocte te pulcherrime hac ſpecie hoc modo. Dicemus ipſi, licet & hic noſtram putet iam perdidiſſe dictionem, ſuggerens iniuriam feciſſe. verũ ex me meas res diſce, ſeſe pandet hic de ſe loquẽs. Quẽadmodũ igitur præoccupationibus & erga iudices, & erga aduerſarios ſit vtẽdũ, ex his ſciemus.

De

De Poſtulatis. Cap. XIX.

POſtulata uero in orationibus ſunt, quæ ab auditoribus oratores poſtulant: horũ autẽ alia ſunt iuſta, alia uerò iniuſta. Iu ũ quidẽ poſtulatum eſt, per quod ijs quæ loquimur, attentionem præſtari, ac benigne audiri petimus. Iniuſtum uero quo ſecundũ leges nos iuuari, ac nihil pręter leges in nos decerni, & caſibus ignoſcendũ poſtulamus. Si quidem poſtulatum præter leges fuerit, iniuſtum: ſi uerò ſecundũ leges fuerit, iuſtum dicitur. Poſtulata igitur ſunt huiuſcemodi: ipſorum autem differentias diuiſimus, quò & iuſtũ & iniuſtũ poſtulatũ dignoſcentes, ne inepte ijs vti poſſumus, & ne nos aduerſarii lateant, cùm iniuſtũ quicquã à iudicib⁹ flagitãt. Et de ijs quidem & ex antedictis ſcire poterim⁹.

De Iteratione. Cap. XX.

ITeratio autem eſt breuis admonitio. Ea verò vtendũ eſt tum circa partium tũ circa totius orationis exitum, Iterabimus autẽ ſummatim, uel ratiocinando, uel interrogando, uel enumerando, uel eligendo. Ipſorũ autẽ vnumquodq; quale ſit demonſtrabo. Ratiocinari igitũ eſt huiuſmodi. Ambigo autẽ ipſe quidẽ quid hi fecerint niſi uos planè antea reliquiſſent: arguebatur autem aduerſus hanc urbem noſtram cũ exercitu proceſſiſſe: nihil vero eorum vnquam quæ ſpopondiſſent, factitarunt. Itaque ratiocinari eſt huiuſmodi. Enumerare autem tale eſt. Demonſtraui autem ipſos qui priores ſocietatẽ ſoluere, qui primum nos ſunt adorti, quo tempore aduerſus Lacedæmonios bellũ gerebamus, quiq; maxime ſtuduere vrbem noſtram in prędã vertere enumerare igitur eſt huiuſmodi. Ex electione

autem admonere eſt huiuſmodi.. Recordari oportet contegiſſe nobis, vt poſteaquam ſocietatē cum ijs iniuimus, nihil unquam mali ab hoſtibus paſsi ſumus. Nam cùm ſæpenumero nobis auxilio veniſſent Lacedæmonios, qui noſtrum agrum deuaſtarent, propulſarunt, multas ēt pecunias etiam hoc tēpore ad nos deferunt. ex electione igitur hoc modo admonebimus. Ex interrogatione uero hoc modo. Libenter autē ex iſtis quę rerem, quid uobis pro conuentis haud ſoluunt. neque enim indigentes ſe dicere audeant, quippe qui tantum pecuniarum ex hoc ſolo quotannis accepiſſe demonſtrentur. Neq; dixerint quidē multum æris circa rēpubl. cōſumpſiſſe. prorſus enim minores impenſas, quàm reliqui oēs inſulani pertulere. ex interrogationibus igitur hoc pacto tractabimus. Ex ironia vero, quam tum ſimulandi, tum diſsimulandi cauillationem vocamus, eſt cùm aliud dicimus, & aliud dicere ſimulamus. Eius autem forma ſit huiuſmodi, vt in antedictis breuiter commorando perſi[illegible]am. Nequaquam vero dicere oportet, mea ſententia, vt hi qui multa ſe bona factitaſſe prædicant, malis plurimis ciuitatem affecerint: nos uerò, qui ab ijs ingratitudinis carpimur, & iis auxilio ſæpe fuerimus, & iniuriam neimini intulerimus. Cùm igitur aliquid ſimulamus omittere, eo quòd breuiter dicimus, hoc pacto admonemus. Res vero contrarijs nominibus appellare ita fit. Hi quidem probi viri multorum malorum ſocij extitere: nos autem ignaui, plurimorum fuimus bonorum authores. Ex ijs igitur breuiter admonentes iterationibus vtemur, & circa ſingularum partium, & circa totius orationis exitum.

De Facetijs, prolixitate orationis, breuitateq́, ac earum medio. Cap. XXI.

VNde aũt facetè dicendum, & pro arbitrio orationis prolixitate vtẽdũ ſit, rurſus exponemus. Hic igitur facetè dicendi locus eſt, ſi quidẽ cõmentationes totas mediasve dixerimus: ita vt ꝙ reliquũ eſt, mediũ auditores ipſi cõprehendãt, quo locis & ſentẽtijs vti cõuenit. Opus eſt aũt in totã orationẽ facetias haſce diſpartiamus, verbaq; cõmutemus neq; eandẽ ſẽper, in eandẽq; ſñiam frequentes afferamus: & hoc pacto noſtra comis apparebit oratio. Qui vero dicendi prolixitate vti voluerit, opus eſt rẽ diuidat, & q̃ qualibet in parte inſint, quamq; naturam ſapiãt, edoceat, eorumq; vſum oẽm tũ proprium tum cõem, & ipſas cauſas enarret. Quòd ſi longiorem quoq; voluerimus orationẽ efficere, pluribus nominibus circa ſingula vtendũ eſt: eritq; ſingulis in orationis partibus iterandũ, & iterationẽ ipſam paucis abſoluendũ: in fine vero orationis hæc omnia, de quibus ſigillatim dixeras, congeſtim ponas, ac de rebus omnibus dicas conuenit. Hoc igitur modo prolixiores reddi orationes poterunt. Qui autem dicendi voluerit breuitate vti, oportet totum negocium vno vocabulo complectatur, & hoc maxime quod in ipſa re breuiſſimum inſit. Opus eſt etiam paucis vti copulis, plurima vero cõiungere: nominibus ita vti, vt vna dictio duabus ſeruiat rebus: eritq; frequens illa iteratio è partibus amouenda, & in orationum duntaxat finibus iterandum. Et hoc quidẽ modo breues poterimus orationes efficere. Quod ſi mediocritate vti in dicẽdo volueris, partium maximas deligens, de hiſce verba fa-

cias oportet. Eſt etiam medijs vtendum nomini bus, quæ ſcilicet neque longiſſima, neque breuiſſima, neque multa de aliqua vna re ſint, ſed mediocria potius. Oportet & epilogos ex intermedijs partibus neque omnino auferri, neque vbique rurſum inferri. ſed quæ maxime auditorib' nota eſſe volueris, in ijs maxime ad finem iterationibus vti conuenit. Ex hiſce igitur quandocunque libuerit prolixitate vti in dicendo quibimus. Quòd ſi facetam volueris orationē ſcribere. permaxime tibi obſeruandū eſt, vt verborum mores hominibus ſimiles queas reddere. Id autem efficies, ſi qui magni, qui curioſi, qui mediocres ſunt mores, cōſideraris. De ijs igitur poteris hac via cognoſcere. De nominum vero compoſitione iam declarabimus. eſt enim etiam hoc apprime neceſſarium.

De Nominum compoſitione.

Cap. XXII.

PRimū igitur figuræ nominū ſunt tres, ſimplex, compoſita, & tranſlata. Eodē etiā modo poſitiones ſunt tres. vna quidem quæ in vocalē connexionibus terminat, & à vocali incipit. ſecunda v.ro quæ à muta incipiens, in mutam deſinit. tertia autem quæ mutas vocalibus iungit. Itē ordines ſunt quatuor, quorum vnus ſimilia nomina aut inuicem collocat, aut diſpergit: alius vero qui eiſdem rationibus vtitur, aut inuicē mutat: tertius vero qui vno multisve nominibus rem appellat. quartus autem ordo eſt, quo geſta nogocia nominamus aut præterimus. Quo autem pacto pulcherrimæ orationis filum texendum ſit, nunc edocebimus.

De filo Orationis texendo. *Cap. XXII.*

PRimũ quidem interpretationem ipſam in duas partes diſtribuere, deinde cõuenit dilucide dicere. In duas vero partes interpretationẽ diſtribuimus hiſce modis. vno ꝙ ipſe põt & hoc & aliud. ſecundo ꝙ hic quidem haud poteſt, alius autem poteſt. tertio quòd hic & hoc & aliud poteſt. quarto quòd neque ipſe neque alius poteſt. quinto quòd ipſe quidem poteſt, alter vero non poteſt. ſexto quòd ipſe quidem alterum poteſt, alius vero non poteſt alterum. horũ autem vnumquodq; ex hiſce perſpicies. Quòd etenim ipſe põt & hoc & aliud, huiuſmodi eſt. Ego autem non harum duntaxat rerũ autor vobis extiti, verum & Timotheo, qui aduerſus vos eſſet expeditiones ducturus, impedimento fui. Quòd verò hic non poteſt, alter autem poteſt, tale eſt. Ipſe quidem non potis eſt qui pro vobis legatione fungatur: hic vero qui Spartiatarũ ciuitati amic⁹ eſt, facillime apud eos q̃ vultis queat efficere. Quod aũt põt & hoc & aliud eſt huiuſmodi. Non aũt in bellis ſolũ hic ſe robuſtiſſimũ & fortiſſimũ præſtitit, ſed & conſilijs ciuiũ cedit nemini. Quod aũt neq; ipſe neq; alius põt, tale eſt. Neq; ipſe parua munitus, manu hoſtes queat, neq; alius quiſquã ciuiũ expugnare. Qđ vero ille põt, ipſe aũt nequit, eſt huiuſmodi. Nẽpe hic corporis valet viribus: ego vero ſum corpore imbecillus. Quòd aũt ipſe aliud põt, ille vero non põt aliud, huiuſmodi eſt equidem. Ipſe qui clauo & gubernaculis præſtim valeo, hic autem neq; qui remo vtatur potis eſt. Figuras igitur interpretandi in duas partes facies, hoc modo: omnibus in rebus idem modus ſeruandus

eſt,

eſt. Quibus autem rebus dilucida tua reddatur oratio, id rurſum eſt conſiderandum.

De Oratione dilucida. *Cap. XXIIII.*

PRimũ igitur quodcũq; dixeris proprijs ſuiſque nominibus appella: & quicquid ambiguũ fuerit, euitato. Caueas etiã oportet ne vocales deinceps ponas. Aduertẽdũ eſt præterea vt quos articulos vocant, opportune & apte loces. Itẽ cõſideres opus eſt, ne cõfuſa ſit, neq; perturbata nominũ cõpoſitio, talis enim oratio & obſcura eſt, & cognitu difficilis. Coniunctionibus vero quaſcũnq; ante dixeris, conſeq;ẽtes reddito copulas. coniunctiones aũt cõiunctionibus reddere ita fit: ego quidem ad quid tpis dixerã, affui, tu aũt qñ te venturum dixeras, nõ veniſti. Item cùm eadẽ coniunctio cõſequens ſit, tu etenim & illorum author extitiſti, & horũ author ipſe tu. De coniunctionibus igitur dictum eſt, ex quibus licet & reliqua quæq; coniectari. Ipſa vero nominũ ſtructura neq; confuſa neq; perturbata fieri debet. & confuſa quidem eſt huiuſmodi, ſicuti cùm dixeris: Graue eſt hunc verberibus afficere. nam obſcurum eſſet qui eſſet cædens. q̄ ſi ita dixeris, Graue eſt hoc verberibus ab hoc affici, perſpicuam reddes orationem. ſtructura igitur nominum confundere tale eſt. Vt autem aduertas quo pacto articuli ipſi tẽpeſtiue apteq; addantur, ex hiſce tibi liquidũ fiet, οὗτος ὁ ἄνθρωπος τοῦτον τὸν ἄνθρωπον ἀδικεῖ. hic ipſe homo hunc ipſum hominem iniuria afficit, nunc enim interiecti articuli dilucidã faciũt dictionem, exempti verò obſcuram apud Græcos efficient. Contingit autem & aliquando contrarium. Quæ igitur in articulis ſeruari conuenit, huiuſ-

huiuſmodi ſunt. Vocales autem iuxta inuicem ponendæ non ſunt, niſi aut aliter obſcura reddatur oratio, aut replicatio quædam, aliave ſegregatio fiat. Ambigua vero fugere ita q́bimus. quædam nomina diuerſis ſeruiunt rebus: ſicut ludus quem ludimus, & ludus ſchola. oportet autẽ in huiuſmodi nominibus ſemper id cõplectamur, quod proprium eſt ſignificatum, & dilucide quidem in nominibus, ſi hæc fecerimus, loquemur: ex ſuperioribus vero præceptis in duas partes interpretationes diſtribuemus.

De Contentionibus. Cap. XXV.

DE contentionibus aũt, & cõparibus, & ſimiliter cadentibus iam dicere aggrediamur. nã & his quoq; nobis opus erit. Eſt igitur cõtentio quę cõtrariũ nomẽ ſimul & vim oppoſitis rebus hẽt, aut horũ alterũ. Quæ igitur contrariũ nomen ſimul & vim habet, huiuſmodi eſſe poterit: Non enim ęquũ eſt hunc meis rebus vſurpando locupletari, me vero meis priuatũ rebus pauperie ita premi. Contentio vero nominibus ſolis erit hmõi. det enim locuples ac felix pauperi & egeno. Vi aũt contentio hæc ſit. Ego quidem hunc aduerſa valetudine laborantem curaui, hic aũt mihi maximorũ author malorum extitit. nam hoc loco non in nominibus, ſed in ipſis rebus contrarietas eſt. Quæ ergo & vi & nomine contentio fuerit, ea erit longe pulcherrima, reliquæ vero contentiones duæ ſunt.

De Compari. Cap. XXVI.

COmpar aũt eſt, qñ duæ pares enunciantur clauſulæ. Pares aũt eſſe poterunt multæ etiam paruæ clauſulæ paucis magnis, &

pares

ni corporis effigiẽ verba locari conueniat, & q̃ ſint circa orationis ptes obſeruãda,& qũo hiſce partibus ſit vtẽdũ,rurſũ oſtẽdã. De exordijs igit̃ dicẽdũ eſt prius, ea vero ſeptem ſpeciebus cõia ſunt, & oĩbus in negocijs cõgrue dici poterunt.

De Exordijs in Deliberatiuo cauſarum genere. Cap. XXVIII.

EXordium eſt(vt cõpendio dixerim) oratio quædã quæ rebus ijs de quibus reliqua futura eſt dictio,ſummatim expoſitis,auditorũ animos ad attentionem idonee, & quoad fieri dicendo põt, ad beneuolentiã nobis comparat. hæc enim per exordium præſtari conuenit. Quo modo autem eo vtamur. primum quidẽ deliberatiuo in genere, & in ſuadendi ſpecie oſtendã. Cùm rem igitur auditoribus proponere,ac liquidam facere voluerimus, fieri poterit hoc modo. Surrexi, vt quo pacto pro Syracuſanis bellandũ ſit conſulam.vel hoc modo.Surrexi, vt quid ſentiam dicam, qui non deceat nos Syracuſanis auxilium ferre. Hoc igitur modo ſummatim rem exponemus. Qui vero ad attentionem exhortemur,ſcire ex hiſce poterimus,ſi nos ipſi animaduerterimus quibus & verbis & rebus ad audiendam ſententiã attenti ſumus. Nempe his ſumus attẽti,cùm de magnis vel terribilibus vel ad nos pertinentibus rebus conſultamus, aut cũ orãtes ipſi demonſtraturos ſe dixerint iuſta illa eſſe & honeſta & vtilia & facilia & vera,ad quæ nos generanda exhortantur aut cùm nos rogauerint ſe attente audiamus. Quemadmodũ igitur ipſi alijs ſolemus,ita & nos,ſi quæ ex præmiſſis cõmodiſſima in præſentem rẽ fuerint delegerimus,eaq́; auditoribus perſpicua reddiderimus, eos nobis atten-

Docilitas

Attentia.

attentos faciemus. Ad attentionem igitur ex his auditores exhortamur. Beneuolentiam vero cõparabimus, ſi conſiderauerimus primum quo in nos animo ipſi ſint, beneuolòne an infeſto, aut neque bono neque malo. Si beneuoli ergo fuerint, de beneuolentia dicere ſupernacaneum cedat. Verùm ſi omnino id facere voluerim⁹, oporteret paucis cum diſſimulatione quadam id fieri, hoc modo. Quanta ſit mea in hanc vrbem beneuolentia, vt quæ ſæpenumero ſuaſu meo quæ factu eſſent vtilia geſſeritis, & qua me præterea ad communia commoda prębeo iuſtitia, quippe qui publicarum magis quàm priuatarum mihi rerum habendam rationem cenſuerim, nequaquam à me dici opus exiſtimo. hoc enim vobis perſpicuum eſt & cognitum. verùm ꝙ & nunc, ſi fidem adhibere mihi volueritis, conſuletis in rem pulcherrime, hac de re vt vós edoceam dabo operam. Hoc igitur modo eos qui bono ſunt in nos animo, in conſultationibus beneuolẽtiæ admonebimus. ſi vero auditores neq; nobis infeſti ſunt, neq; beneuoli, dicendum eſt & iuſtũ eſſe, & cõducibile, eos his ciuibus beneuolos fieri, qui nullum ſui dederunt experimẽtum. deinde oportet laude auditores demulcere, quòd iuſte & grauiter quæ dicuntur iudicare conſueuerint. item & extenuationes afferẽdæ: ſicuti ſi dicatur, Surrexi non tam vlla dicẽdi vi elegãtia ve confiſus, quàm exiſtimans ea à me narrari, quæ ad communem vtilitatem commodumq; accedant. Cum igitur auditores neq; à nobis alieni, neque beneuoli nobis ſunt, ex huiuſmodi rebus beneuolẽtia captabitur. ſin autem calumniæ ob noxij apud auditores fuerint, neceſſe eſt aut ipſos in ſeſe aut res de qbus dicunt, aut ipſam de-

Beneuolẽtia.

mum

mum orationem calumnias continere. Hæ autem calumniæ aut ex præſenti aut ex præterito tempore trahuntur. Ex præterito quidem tēpore, ſi quā improbitatis ſuſpicio de aliquo habeatur, primùm in auditorũs præoccupatione vtendum eſt, atque dicendum ita: Neque ipſe quidē ignarus ſum me apud vos calumnia affectū eſſe, ſed omnē ego de me inſimulationē falſam eſſe demonſtrabo. Poſtea ſummatim enumerãdo in exordijs dicendum erit, ſi quid in rem tuā oratione cōplecti queas, & aut vituperāda iudicia. neceſſe enim eſt ſiue publice ſiue priuatim calūnia de quopiā facta ſit, vel eſſe vel fore iudiciū, vel nolle accuſatores iudiciū ſumere: eritq; dicēdum vt iudicatū iniuſte fuerit, quodque inimicè nobis homines nocuerint: aut ſi minus hoc veriſimile viſum fuerit, dicendū erit ſatis id eſſe debere, quod minus tunc ex ſententia nobis ceſſerit: iniuſtum autem eſſe, cùm res iudicatę iam fuerint, rurſum eaſdem calumniari. Si vero celebre ſit iudicium futurum, te paratū planè dicito, qui ad inſinuationes ī hoc ipſo pulcherrimo conceſſu reſpondeas; & ſi quid aduerſus Rempublicam per iniuriam patrauiſſe demonſtreris, te morte mulctatum iri. Sin autem accuſatores minus in cauſa perſiſtant; eadem oportet vti coniectura, quoniā falſam de nobis calumniam detuliſſent deſiſtunt cauſa. non enim cōſentaneum videbitur, nolle eos iudicium capere, qui veram accuſationem detulerint. Vſque verò in calumnias acerrime eſt inuehendum, dicendumque quàm trux, & communis, & multorum malorū cauſa. Oſtendatur quoque oportet permultos iam iniuſtè per calumniam periſſe. Itē monendum, ſtultum eſſe, eos qui de republica conſul-

tant, non quæ ab omnibus dicuntur audire: & quod vtile ſit animo volutare, ſed aliquorũ inſinuationibus commoueri. Commonefacias autem atque pollicearis oportet, ea te de quibus conſulere ſis pollicitus, & iuſta, & vtilia, & honeſta demonſtraturum. Eos igitur, quorum ex præterito tempore calumnia delata ſit, cõuenit hoc pacto inſimulationes in conſultationibus ſoluere. Ex præſenti vero tẽpore oratoribus calumniam ſolet afferre primũ quidem ætas ipſa. nã ſiue omnino iuuenis, ſiue ſenior, concionatur; auditores moleſte ferunt. Huic enim nondum incipere, illi vero iam quieſcere decorum eſſe putant. Deinde ſi crebro orationem habere conſueuerit. hic enim importunus videtur eſſe. Et ſi nunquam antea orationem habuerit. nam & hic alicuius priuati commodi gratia præter cõſuetudinem videtur concionari. Ex præſenti igitur tempore huiuſmodi poterũt in illum inſimulationes fieri, qui apud concionem oraueri t: ſed cauſa de ijs afferatur neceſſe eſt. A iuniore quidem ex conſultantium inopia, & ex eo quod ſuum eſſe potiſſimum videtur: quemadmodum ſi dixero de ludicro lampadarchiæ, vel de gymnaſio, vel de armis, aut de equis, aut de re bellica. horum enim non minima pars adhæret iuueni. Dicendum eſt autem, quòd tametſi nõdum iuuenis per ætatem prudens eſſe poteſt, verùm natura, & diligentia quadam certe poteſt. Oſtendendum eſt etiam qui aliquid imprudẽter geſſerit, aduerſum caſum ſibi priuatim dari: aſſecuto vero communem eſſe vtilitatem cum reliquis. Iuuenis igitur ex ijs atque ſimilibus, argumentabitur. Senior autem argumẽtabitur, & ab inopia conſultantium, & à facultate ſua, præter-

ea & à magnitudine, & nouitate periculorũ, & ab alijs huiuſmodi rebus. Crebro autem dictio- nem habere conſuetus, ab experientia argumentabitur, & ab eo quòd turpe ſit non eum ſententiam nunc dicere, qui antea conſueuerit. Nõ autem conſuetus argumentabitur, tum à periculorum magnitudine, tũ ab eo quòd neceſſe omnino ſit eum qui ciuitatis eſt particeps, de ijs quæ in præſentia aguntur, ſententiam dicere. Eas igitur inſimulationes, quæ in concionibus circa hominem fiunt, hoc pacto refellere ſtudebimus. Fiũt autem circa rem, cùm quis nihil neque ijs à quibus nulla ſimus iniuria laceſſiti, neque ijs qui fortiores potentioreſque ſunt, pernoſcẽdum eſſe conſultat, aut pacem turpẽ fieri perſuadet; aut circa Deorum immortaliũ ſacrificia quàm minimos effici ſumptus monet, aut huiuſmodi quicquam narrat. Oportet autem in huiuſmodi rebus p̄occupatione prius ad auditores vti, quorum cauſam aut in neceſſitatẽ, aut in fortunã, aut in tempora, aut in aliquod cõmodum referamus, dicamusque non conſultantibus quidem eſſe, ſed rebus potius huiuſmodi cauſam adſcribẽdũ. Hoc igitur modo eas quæ circa rem ſunt ſimulationes à cõſultãtibus remouebimus. Oratio vero ipſa in cõcionibus ſolet inſimulari, cùm aut prolixe, aut nimis priſce, aut minus probabiliter dicatur. Et ſi quidem longa fuerit, in rerũ multitudinem cauſa eſt referenda: ſin priſca ſit, doceatur oportet nunc ipſam tempeſtiuam eſſe. Sin autem minus probabilis ſit, pollicearis oportet eam te veram in dicendi progreſſu demonſtraturum. Cõſultationes igitur ex ijs rebus principio conſtituemus. Quo vero vtamur ordine, animaduerti conuenit. Si quidem nulla prorſus

inſimulatio ſit neque nobis, neque orationi, neque ipſi rei à ꝓpoſitione cõtinuo eſt inchoãdũ. Attente aũt quæ dicũtur, humaneque audi.e ad poſtremũ exhortabimur. Sin vero aliqua ſumus ab illis q antè dixerũt, inſimulatione pueri, poſt anticipatã auditorũ opinionẽ eorũ quorũ inſimulati fuerimus. & reſponſiones, & cãs breuiter in mediũ differentes, ita proponemus, & auditores ad attentionẽ exhortabimur. Exordia qdem in cõſultationibus hoc modo ſunt cõſtituenda.

De Narratione in eodem genere. Cap. XXIX.

POſtea vero neceſſe eſt aut res geſta à nobis renunciari referrive, aut res præſentes diuidendo exponi, aut q̃ futuræ ſunt iam prædici. Cùm igitur de legatione ſit nobis renũtiãdũ, omnia quæ dicta fuerint, dilucide narrare oportet, quò primũ quidẽ grauitatẽ oratio præ ſe ferat. hæc enim renũciatio ſolũ erit, nullaque alia orationis figura incidet. Deinde ſi qdẽ nobis ex ſententia minus res cõtigerit, nõ vlla id negligẽtia noſtra, ſed alia quadam cã accidiſſe auditores exiſtiment. Sin uero ex ſententia contigerit, nõ caſu aliquo, ſed noſtra diligentia, & induſtria id factum opinentur. Hæc autẽ eo facilius credũt, ſi quoniã geſtioni negotiorũ nequaquã interfuerint, noſtrã in oratione negligentiã, promptitudinemque perſpexerint, vtpote q nihil omittamus, ſed vnumquodque quàm accuratiſſime referimus. Cũ igitur legationẽ renunciemus ijs cauſis, ſingula quæque quo pacto geſta fuerint renũciari oportet. Cum vero ipſi concionãtes aliquid præteritum narramus, ſiue etiã præſentia exponamus

namus, ſiue prædicamus futura ; neceſſe eſt, vt vnumquodque horum,& breuiter,& dilucide,& non ſine probabilitate faciamus.dilucide qdem, vt quæ dicuntur,cōprehendi queāt.breuiter autem,quò quæ dicta fuerint ,memoriæ auditores teneāt.probabiliter vero ne ipſi auditores priuſ quam probationibus atq; iuris partibus noſtrā orationē confirmauerimus , noſtras iam narrationes falſas eſſe reprobent. Dilucide igitur exponemus aut à nominibus, aut à negotijs. A negotijs quidem,ſi nō eā perturbatè exponamus, ſed rerū ac tēporum ordinem ſeruemus, reliqua vero deinceps collocemus: & ſi neque eo đ quo dicere cœperimus,relicto negotio, in rem aliam trāſeamus.A negotijs igitur hoc modo dilucide narramus.A nominibus vero,ſi quā maxime idoneis rerum nominibus negotia appellemus , & ſi nō ambiguis vtamur, neq; ptutbatè ipſa collocemus,ſed vſq; cohærētia deinceps ordinem⁹. Dilucide igitur exponemus,ſi hæc diligēter obſeruauerimus. Breuiter vero narrare poterimus, ſi tū ex negotijs, tū ex nominibus ea remouerimus,q̄ non ſint dictu neceſſaria,& ea ſolū complectemur , ſine qbus obſcura reddetur oratio. Et breuiter quidem hoc modo exponemus Probabiliter autē à nobis narrabitur, ſi ad ea negotia,quæ minus veriſimilia videntur, cāsattulerimus,quibus illa nō abſurde geſta videantur. ſi qua vero omnino incredibilia cōtigerint , ea relinquamus neceſſe eſt . Si autem neceſſaria ſunt quæ dicantur, ea te ſcire oſtēdas oportet, ſed ad confutationis partem, quia cum illa implicata ſint , dicenda reſeruare, orationiſque progreſſu id te verum demonſtraturum polliceri, ea vſus argutia , quòd quæ prius abs te dicta fuerint, ea

prius vera iuſtaque demonſtrare quàm aliud huiuſmodi quicquam velis. Et hoc quidem mō his quæ minus veriſimilia ſunt medebimur. Vt autem ſummatim vna omnia complectamur, & renunciando, & exponendo, & prædicendo, ex his omnibus, q̄ antè diximus, dilucidas, breues, & probabiles narrationes faciemus.

De ordine Narrationum *Cap. XXX.*

EAs autem tripliciter ordinabimus Nā ſi quidem ea, de qbus dicimus, pauca ſint auditoribus cognita, exordio narrationem cōiungemus, ne pars hæc ſeparatim poſita breuis admodum fiat. Cùm vero negotia, & permulta, & incognita ſint, ad vnumquodque cōiunctas narrationes faciemus, eaſque iuſtas, & vtiles, & honeſtas oſtendemus: quo non mō in narrandis rebus occupati ſimplicē, & non varietate quadā inſignē orationem faciamus, verùm & auditorum animos capiamus. ſin autē negotia mediocria, & minime nota ſit, opus eſt vel renunciationem, vel depoſitionem, vel prædictionem in exordio vno & eodē quaſi corpore collocemus. Hoc autem faciemus, ſi à rerum initio ad extremum vſq; narrādo proſequamur, & nihil aliud complectamur, ſed ipſa negotia expedire declaremus. Quemadmodum igitur in exordio narrationes ordinandæ ſunt, ita ſcire poterimus.

De confirmatione. *Cap. XXXI.*

DEinceps autē cōfirmatio ſequatur neceſſe eſt, per quam p̄narrata negotia ex probationibus, & iuſtis, & vtilib. ſicut nos demōſtraturos polliciti ſumus, confirmabimus. Cùm igitur coniunctas narrationes facere oportet ꝓbationes in conſultationib. quàm cōmodiſſime ducūtur à rerū conſuetudine, ab exemplo, à com-

à commemoratione, & ab ea, quæ de oratore ſit apud omnes opinione. Vtendum eſt etiam, & ſi qua ex alijs probationum partib' inciderit. eæ vero ſic ſunt collocandæ. Primùm quidem dicentis opinio. ſin id min' poterimus, rerum conſuetudines ordinabimus, demõſtrabimuſque, & hæc quæ dicim', vel & his ſimilia hoc modo fieri conſueſſe. deinde vero exempla adferem': & ſi qua eſt cum his, quæ à nobis dicuntur, ſimilitudinem adducem': ea autem exempla capiamus oportet, quæ tum rei congruant, tum ipſis auditorib. vel loco, vel tempore ſint proxima. ſi autem ſecus ſint, debemus ex alijs, quæ maxima & notiſſima ſunt accipere. poſt hæc vero ſententijs vtendum eſt. Oportet autem eas partes, qb. probabilia, & exempla tractata fuerint, in fine commentationibus, & ſentẽtijs terminemus. Et probationes quidem hoc modo ad negotiorum cõfirmationem adducemus. Si vero narratis rebus cõtinuo ſit fides adhibita, probationes ipſas relinquemus, & à iuſti, & legitimi, & vtilis, & honeſti, & iucũdi, & facilis, & poſſibilis, & neceſſarij partibus antedicta negotia confirmabimus. Et ſi quidem iuſtum ineſt, id primũ collocabimus, & per hoc, perque huic ſimile, & p cõtrarium, & per iudicatum iuſtum enarrabimus, & ſimilia his iuſtis de quibus loqueris, exempla ſunt afferenda. habebis autem permulta exẽpla tũ ex his, quæ priuatim apud ſingulos iuſta exiſtimantur, tũ etiam ex his, quæ in ipſa vrbe vbi orationem habes, tum demũ ex his, quæ in alijs vrbibus iuſta duci ſolent. Cùm vero hæc omnia hoc modo percurrentes narrauerimus, in ipſiuſque iuſti fine ſentẽtias commẽtationeſque moderatas, & ſibi inuicẽ diſſimiles attulerimus, ſi

quidem ea pars longa ſit, eiuſque meminiſſe voluerimus, paucis iterabimus: ſin autem mediocris ſit, commemoreturque, tunc vbi eam finiecrimus, aliam quoque partem adiũgemus. eſt autem id huiuſmodi. Quòd iuſtũ quidem eſt auxilium nos ferre Syracuſanis, ſatis ex ijs quæ dicta ſunt demonſtratum exiſtimo: quòd autem etiã id nobis conducturum ſit, enitar edocere. Et cùm rurſus eodem modo, vt de iuſto factitaras, vtile percurreris, & eius extremam partem vel breuiter iterando, vel finiendo abſolueris, itidẽ aliam partem, quæcunque tibi in manu fuerit, adiunge. Hoc igitur modo aliam alij partem addere, & orationem contexere opus eſt. Cum hæc vero oĩa proſecutus fueris, qb. ea quæ pſuades, cõfirmare queas, oportet in his de omnibus ſummatim cũ commentationib. & ſententijs coloribuſque demõſtres non ea efficere, & iniuſtũ & pernicioſum, & turpe, & triſte admodũ fore: cõtrà vero ſummatim addẽdũ eſt, & iuſtũ, & vtile, & honeſtũ voluptuoſumque futurũ, ſi hæc ad q̃ eos exhortaris, effecerint. Vbi vero iã ſatis abundeque ſentẽtiarũ grauitate vſus fueris quæ pſuades, cõcluſione terminabis, & hoc qdẽ mõ q̃ propoſita fuerint, cõfirmabimus. Poſt hãc aũt partem de præoccupatione dicere aggrediemur.

De præoccupatione. *Cap. XXXII.*

Est autẽ præoccupatio, eorum locorũ, qui cõtra tuã dictionẽ haberi poſſent, præoccupãs reprehenſio. Oportet autẽ quæ ab aduerſarijs dicuntur, extenuare; tua vero amplificare, veluti ſuperius in amplificandi tractatu audieras. Opus eſt etiam conferas vnum vni, cùm

tuum ſcilicet maius ſit:& plura pluribus,& vnũ multis,& multa vni,ſic ſm omnẽ ſpeciem varietate debemus vti,noſtra quidem augendo,aduerſariorum aũt infirmando atque deprimẽdo. Et hoc quidem modo præoccupationibus vtemur.hæc aũt vbi fuerimus proſecuti, iterationibus exitũ terminabimus, coloresq́; antedictos ratiocinationis,vel e numerationis, aut electionis,aut interrogationis, aut ironię aſſumemus

De Suadendi, Diſſuadendiq́; forma.

Cap. XXXIII.

QVòd ſi ad ferendum aliquibus auxilium ſuaſerimus,ſiue priuatis hominibus,ſiue vrbibus , paucis dicere cõueniet , & ſi qua his in auditores ſiue amicitia, ſiue gratia,ſiue miſericordia præceſſerit,in medium referre congruum erit maxime.n.omnes his auxilio eſſe volunt , qui tali animo in eos fuerint.diligunt enim eos,à quibus vel ab ipſis vel ipſorum amicis aliquid beneficii ſiue ipſi, ſiue alii qui eis curæ ſunt,vel opportune ſuſcepiſſe,vel ſuſcipere,vel ſuſceptũ ire crediderint. his aũt habent gratias , qui ſiue ipſi,ſiue ipſorũ amici,aut in eos,aut in eorum neceſſarios boni quippiã opportune,vel contuliſſe,vel conferre, collaturive putetur.Si horum igitur aliquid unum incidat id breuiter doceamus,& ad miſericordiam redigimus oportet.Id aũt affatim facere poterimus,ſi cognouerimus ſolere omnes in eos miſericordia moueri,quos familiari erga ſe aĩo eſſe opinẽtur,aut indignos calamitate ſuſpicantur Hæc aũt in iis eſſe oſtẽdes, quos miſericordia dignos velis demonſtrare: eſtq́; demonſtrandũ eos inique paſſos, vel pati,vel paſſuros, vbi minus his auxilio auditores fuerĩt, ſin vero

derit,iniuſtum ipſe,& ſi quid aliud oportunum ad id habueris,demonſtrabis.tua præterea augẽ do,& aduerſarii deprimendo facies,quemadmodum in ſuaſionibus dictũ eſt Decet eodem quoque modo ſententias cõmentationesque afferre pocupationesq; refellere,ac breuiter ad exitum iterare. Præterea quoq; in ſuaſionib⁹ oſtendendũ eſt,aut eos quibus auxilium ferendũ ſua demus,horũ amicos eſſe,quos ad id faciendum exhortamur;aut hoc,gratias his deberi qui deprecantur:quibus vero auxiliũ ferre diſſuaſerimus,eos vel ira,vel inuidia,vel odio dignos oſtẽdemus.In odiũ quidẽ adducemus,ſi ab illis aut ipſos auditorumve amicos,aut alios qui his curæ ſint mali quippiã iniquè paſſos demonſtrabimus.In irã aũt rapiemus , ſi vel auditores ipſos,vel ipſorũ amicos, vel alios qui his ſunt curæ , indigne neglectos,iniuriave affectos oſtendemus.In inuidiã vero contrahemus, ſi ſummatim indigne fortunatos extitiſſe,aut eſſe,aut fore,vel ſi nullius vnquã boni fuiſſe inopes, aut futuros,vel ſi nunquã malorũ quippiã paſſos , aut pati,aut paſſuros demonſtrabimus In inuidiã igitur & odiũ atq; irã hoc mõ cõcitabimus: beneuolentiam vero & gratiam & miſericordiã ex his poterimus cõparare , quæ in ſuaſionibus dicta ſunt.Eas aũt ex antedictis oĩbus contexere ordinareq; poterimus. Species igitur ſuadendi & qualis ipſa, ſit,& ex quibus conſtet & quo modo ea utẽdũ ſit,ex iis liquido cognoſcimus.

De Orationis partibus in Demonſtratiuo genere. Cap. XXXIIII.

RVrſum autem laudandi , vituperandique ſpeciẽ deinceps cõſideremus.Cum in hoc genere exordiri voluerimus,ꝓpoſitiones primum

primum ordinamus, in ſimulationesq́; diſſolui-
mus, itidem atque in ſuadendo. Ad attentionē
vero exhortamur, tum ex his quæ in conſulta-
tionibus dicta ſunt, tum ex eo quòd mirabilia il
luſtriaq́; dicamus, vt æquitatem noſtram, eorū-
q́ue quos vel laudamus vel vituperamus, facino
ra demōſtremus. in huiuſmodi. n. cauſis vt plu-
rimū non diſceptationis, ſed oſtentationis po-
tius cauſa orationem habere conſueuimus. Pri-
mùm aūt exordia eodem modo conſtituemus,
qui in deliberatiuo à nobis genere demonſtra-
tus eſt. Poſt exordium vero partiri debemus ex
ea quæ extra virtutē ſunt, & ea quæ in ipſa vir-
tute bona conſiderantur, hoc modo: externa qui
dem bona in bonam valetudinem, & robur, &
formæ dignitatem, & diuitiàs: virtutum vero in
ſapientiam, iuſtitiam, & fortitudinē illuſtreſq́;
diſciplinas diſtribuimus. Horum autem quæ in
virtute poſita locataq́; ſunt, iure laudantur; ex-
traria autem ſubducuntur. Robuſtos nanque &
pulchros, & nobiles atque locupletes nequaquā
laudare, ſed dicere beatos conuenit. His autem
diligenter conſideratis, poſt exordia de genere
primùm dictionem ordinabimus. Hoc. n. primū
hominibus ac reliquis animalibus clarum ineſt,
vel obſcurum. Proinde recte quidem aut homi
nem, aut aliud tale animal ex genere comme-
morabimus. Cùm vero aut effectū, aut rem, aut
orationē, poſſeſſionemve laudare voluerimus,
continuo ex iis quæ honeſta adſunt, non ab-
ſurde laudabimus. A genere autem laudare ita
conuenit Si quidem progenitores inſignes fue
rint, debemus omnes ab initio ad eum vſq; quē
laudatum volumus, reſumere, & in ſingulis pro
genitoribus clarum aliquid ſummatim appone
re.

Laudandi forma.

re. Quòd ſi primi induſtrii inſignesque fuerint, reliquos vero nihil oratione dignum geſſiſſe cõtigerit; primos quidem illos eodem modo proſequemur, ignauos autem atque degeneres omittemus, ea vſi cauillatione, quòd propter maiorũ multitudinem nolimus auditoribus orationis longitudine graues effici: præſertim cùm nemini ſit obſcurum, qui ex bonis clarisq; parentibus nati ſunt, eos conſentaneè fieri ſuis maioribus non diſſimiles. Sin autem veteres progenitores obſcuri fuerit, qui vero proxime extiterunt illuſtres: ab iis eſt laus generis capienda, dicendumq; vt de illis quidem longam repetere quandam orationem ſuperuacaneum admodũ fuerit. Sed ſi eò laudes referantur: qui proximi iis qui laudantur extitiſſent, planè & hi quoque boni probiq; viri oſtendentur, quodque perſpicuum ſit horum maiores induſtrios quoſdam inſignesque extitiſſe. Haud nanque veriſimile videri. huiuſmodi homines honeſtos & bonos eſſe, qui ex improbis progenitoribus nati eſsẽt. Vbi vero nullus maiorum ſit ſplendor, dices ipſum in ſe generoſum eſſe, colligeſque eos omnes ingenue natos eſſe qui ingenitam ſibi virtutem habent, & eos aliis quoque omnibus longe antecellere, qui ſuos progenitores laudant: permultos. n. qui ex claris maioribus nati eſſent, degeneres extitiſſe. addeſque quòd de huius nũc & non de progenitorum præconiis agatur. Eodem autẽ modo in vituperationibus origo generis in improbos maiores referẽda ẽ. Et ita laudãdo ac vituperando quæ ad genus pertinent, ordinabimus. Et ſi quid illi de quo loquimur, præclarum fortuna conceſſerit, hoc duntaxat tuebimur, vt ea quæ ætati cõueniunt enarremus, &

id quidem haud prolixe: pueri nanque tam ſuo ingenio quàm eorum qui ipſis præfuerint, diligentia, honeſti, pudiciq; ſunt. Quare breuis de iis eſt habenda oratio. Cum hunc autẽ modum percurreris, habita ad poſterum commutatione atq; ſententia, debes hanc partẽ in adoleſcentis ætatẽ terminare. Et propoſitione deinde facta, aut eius qui laudatur, res geſtas, aut mores, aut ſtudia amplificabis, quemadmodum ab initio in demonſtratiuo genere prius diximus. Exponesq; ab huius quem ipſe laudas, cũ eſſet hac ætate, aut per hunc, aut per ſtudium, aut ex hoc, aut huius gratia, tum hoc tum illud præclarum facinus geſtum fuiſſe. Oportet & cæterorũ quoque iuuenum præclara facinora colligendo cõferre, & huius longe iis maiora eſſe oſtendere: illorum quidem quæ minima ſunt, huius autẽ quem tu laudas, quæ maxima ſunt enarrando. Conuenit autem & quæ apud alios res illuſtres parum pro dignitate collatæ fuerint, eas abs te dicẽdo itidem magnas demonſtrari, Et ſemper res ita comparando augendæ, & exornadæ sũt: vt Vbi, & quis iuuenis ita Philoſophus vnquã fuit, qui vel ſenior magnum adeo incrementũ habuerit? Et qui adeo robuſte gymnaſiorum labores perfert, vehementer is Philoſophiæ ſtudium & induſtriam adamabit. Et hoc quidem modo ſimilitudine & collatione vſi amplificabimus. Cùm vero quæ circa ætatem adoleſcẽtis cõſiderantur, abſoluerimus, in fine huius partis ſententias cõmentationesq; locabimus, aut quæ dicta ſunt breuiter iterantes, aut ad poſtremã partẽ finientes. Rurſus vbi propoſuerimus quę geſta ſint ab ipſo viro quem laudamus, de iuſtitia primum dicere aggrediemur, quam eo-

dem modo vt in ſuperioribus exornãtes, ad prudentiam, ſi fuerit, deſcendemus. Et hanc eodẽ quoque modo abſoluentes, fortitudinem ſi fuerit, proponemus. Quam eadem amplificationis ratione item percurrentes, cum ipſius finẽ partis attigerimus, & oĩa genera proſecuti ſumus, ſummatim quæ antè dicta fuerint iterantes, exitum vel ſententia, vel commentatione toti orationi apponemus. Congruet autem laudibus, nominibus etiam multis circa vnumquodque vti, & ſplendidam facere dictionem, atque magnificam. Eodem quoque modo cũ de nequam hominibus oratio nobis erit, vituperationes conſtituemus. Oportet autem nullis in eum vtamur cauillis quem carpimus, ſed ipſius duntaxat vitam enarremus. Sermones. n. lõge magis quàm iocoſæ obiurgationes atq; cauilla, & auditorib. perſuadent, & ægritudine quos vituperamus afficiunt. Nam huiuſmodi quidem ſales ad ideã vel ad ſubſtantiam referuntur. Sermones vero ſunt ingeniorum, morumque veluti imagines. Cauendum eſt etiam ne res turpes nominibus appelles turpibus. Id enim adfert grauitati calumniam. Sed quæ huiuſmodi ſunt, tanquam per ænigma ſignificabimus, & aliarũ rerum nominibus rem ipſam manifeſtabimus. Debemus autem in vituperationibus ironia vti, & in iis aduerſarium deridere, quibus ille maxime exultat: & priuatim quidem paucisque præſentibus eum dehoneſtare. In vulgus autem & multitudinem communes maxime vituperationes maledicere. Vituperationes vero eodem modo poterimus, quo etiam & præconia & augere & extenuare. Itaque harum ſpecierum ex iis quæ ſuperius dicta ſunt, vſum omnem intelligemus.

Quo pacto vituperationes conſtituenda.

Accn-

Accuſationis, Quæſtionisq́; præcepta, quæ ad Iudicialegenus ſpectant. Cap. XXXV.

REliquum eſt vt accuſandi quærendiq́ue præcepta peragamus, quæ rurſus quemadmodũ in iudiciali genere dictũ eſt, cõponemus, ordinabimus, percurremus. Primũ igitur in exordiis rem, de qua fit accuſatio vel defenſio, proponemus, vt etiam in aliis præmiſſis ſpeciebus. Ad attentionem aũt ab iiſdem locis exhortabimur, quos in ſuadendo diſſuadendoq́; docuimus. Item etiam de beneuolẽtia idẽ quóque modus ſeruandus erit, qui in deliberatiuo genere præmiſſus eſt. Nã is cui auditores beneuoli ſunt, ex præterito aut præſenti tempore, & is, ne calumnia affectus ſit, ad eos irritandos vel in ſe, vel in rẽ ipſam, vel in orationem, beneuolentiam captabit eodem modo, vt illic docuimus. Is vero, in quem neque beneuoli auditores, neque infenſi fuerint, beneuolentiam captare poterit ex præterito pręſentive tempore, vel per ſe ipſum, vel per rem, vel per orationem. Ille autẽ, qui apud auditores calumnię obnoxius factus fuerit, partim mixtim, partim priuatim beneuolentiam captabit. Hic igitur modus erit, per quem beneuolentia comparabitur. enimuero hi aduerſus quos neque bono neque malo animo auditores fuerint, pauci ſunt laudandi, & aduerſarij uituperandi. Oportet autem eos ab iis laudare quæ videntur maxime auditorum intereſſe: (dico autem ciuitatis ſtudioſum, amicorum obſeruatorem, gratum, miſericordem, & ſimilia) aduerſarios autem ab iis vituperare, quibus auditores ad iram irritantur. Hæc autem ſunt ciuitatis inimicus, amicorum hoſtis, ingratus, immitis, & huiuſmodi. Opus eſt etiam

Exordiũ *Attẽtio.* *Beneuolẽtia.*

laude

laude iudices delenire, quod iuſti iudices, graueſque ſunt. Aduerſariorum præterea defectus, ſicuti tibi minores extiterint ſiue ad dicendum, ſiue ad agendum, ſeu ad aliud quicquam quod in diſceptatione verſetur, erunt oratione complectendi, & iuſtum præterea, & legitimum, & vtile, & quæ deinceps ſequuntur, inducenda. Cùm iudices igitur neque bono neque malo animo in nos fuerint, ex ijs beneuolentiam captabimus. Si quis vero in calumnia ſit, idque ex pręterito tempore, & circa orationem, ſcire ex antedictis poterimus, quo pacto inſimulationes ſoluere oporteat. Quod ſi ex præſenti tempore calumnia fuerit, neceſſe eſt circa ipſum hominem eam fieri: aut ſi ineptus præſenti controuerſiæ, aut ſi criminibus ſubcontrarius, aut ſi pro cõfeſſo accuſationi obnoxius uideatur. Ineptus quidem fuerit, ſi aut iunior, aut ſenior pro alio diſceptet. Subcontrarius vero eſſet, ſi quis robuſtus imbecillũ verberationis accuſet, aut ſi quis contumelioſus cõtumelię temperantem inſimulet; aut ſi quis admodum pauper hominem ditiſſimum pecuniarum agens in iudicium deuocet, itaque huiuſmodi homines ſubcontrarij criminibus ſunt. Pro confeſſo autem erit, ſi quis fortis robuſtuſque exiſtens, ab infirmo & imbecillo verberationis accuſetur; aut ſi quis fur exiſtimatus, furti reus in iudicium arceſſatur. Vt autem omnia vno cõplectamur verbo, hi quorum moribus ſimilis eſt hominum opinio, videbuntur criminibus eſſe obnoxij. Circa ipſum igitur hominem ex inſtanti tempore calũniæ hmõi fieri poterunt. Circa rem autem ex contingent, ſi qd aduerſus domeſticos amicos, aut aduerſus hoſpites, aut in ſuos, uel de prauis, vel de turpibus re-

bus negotia adferat. hæc enim infamiam diſceꝑtantibus afferunt. Quemadmodū igitur eas inſimulationes ſumus diſſoluturi, deinceps oſtendam. Duo eſſe communia in omnibus elementa exiſtimo: alterū quidem, vt quibus rebus correpturos iudices aduerſarios putes, his eos ꝑueniēs corripias. alterum uero eſt, ſi res in aduerſarios quidem maxime; ſin id minus, in alios quoſdā transferas, ea vſus cauillatione, ꝙ non ex ſententia tuá, ſed ab aduerſarijs coactus in certamen deſcēderis. In vnamquanq; vero calumniā hæc argumentari conuenit. Iunior quidem cauſabitur aut ſeniorum aut amicorū, qui pro ſe diſceptent, ſolitudinem, aut criminum magnitudinē, aut temporis præſcriptionem, aut rerum multitudinē, aut aliud quid huiuſmodi. Si uero habueris pro alio dictionem, dicendum erit te amicitiæ gratia aduocatū fieri, aut aduerſarij motum inimicitijs, aut quia negotijs interfueris, aut ob vtilitatē publicā: aut quia is cui patronus venis, & ab omnibus eſt deſertus, & iniuria premitur. Quòd ſi crimini pro confeſſo obnoxius, vel ſub contrarius accuſationi effici uideatur, cùm præoccupatione vtendum eſt: tum etiā dicendum vt neque iuſtum, neque legitimū, neq; vtile ſit ex opinione ac ſuſpicione ferre prius ſententiam, quàm res fuerit audita. Quæ igitur circa ipſum hominem ſunt, hoc pacto inſimulationes diluemus. Eas vero quæ circa rē ſunt, ita repellemus. Cauſam in aduerſarium reijciemus, vel ſi maledictum ei crimini demus, vel ſi iniuriam aut cupiditatem, aut pertinaciam, aut iram prætendamus, ꝙ nullo alio modo ius conſequi poſſibile ſit. Priuatas igitur calumnias apud iudices ita diluemus; communes vero omnibus ſpeciebus ſol-

uere

uere poterimus, quemadmodum in ſuperioribus dictum eſt. Exordia uero in genere iudiciali eodem modo collocabimus, ſicuti etiam in deliberatiuo. Eadem etiam ratione narrationes exordio coniungemus, quas uel particulatim probabiles eſſe iuſtaſque oſtendemus: aut ipſas ſeparatim tanquam in vnū corpus ordinabimus. Deinde vero erit confirmatio, quam, ſi quidem rebus ipſi aduerſarij contradixerint, ex probationib⁹: ſin autem conſenſerint, ex iuſtis & vtilibus & his ſimilibus confirmare debemus. Collocanda ſunt ex probationibus primùm quidem teſtimonia, & ſi quæ nobis ex quæſtionibus confeſſiões fuerint. Demum uero ſi nullo modo veriſimilia ea fuerint, ſententijs & cõmentationibus, ſin autem non omnino veriſimilia, probabili, demum exemplis, & coniecturis, & ſignis, & argumẽtis, demum vero cõmentationibus & ſententijs confirmare debemus. ꝙ ſi ueriſimilia fuerint, probationes quidem omittemus, iuſtis autem quẽadmodum in antedictis vtemur. Et hoc quidem modo confirmabimus. Poſt confirmationem autem ubi ea quæ in aduerſarios ſunt collocauerimus, præoccupabimus eas res quas veriſimile fuerit aduerſarios dicturos, & ſi quidem aduerſarij rem negarint, probationes illas à nobis dictas amplificabimus. quas uero illi dicturi ſunt, reprehendemus, & extenuabimus. Si uerò fateantur & legitima & iuſta eſſe quæ ſecundum ſcriptas leges a nobis inductas oſtenderimus, enitendum eſt, vt his ſimul leges, quas & iuſtas & honeſtas & conducibiles uniuerſæ Reipubl. plures iudicarint, tales etiam eas eſſe oſtendamus. quas autem aduerſarij induxerunt, eas contra habere demonſtremus. Quòd ſi minus commo-

Narrationes.

Confirmatio.

Praeoccupatio.

Quo pacto vtendum legibus.

de hæc dici quiuerint, iudices comm onefaciēdi ſunt, eos non de lege, ſed de re iudicare, quòdq; iurati ſint ſecundū leges latas ſententiam latū ire, & doceas haud hoc tempore decere leges, ſed in conſtitutis diebus eas ferre. ſed ſi contigerit rem his legibus agitari quæ iniquæ eſſe videantur, dicendum erit nō legem rem huiuſmodi, verū iniquitatem eſſe: cùm lex quidem ad vtilitatem feratur, hæc autem afferat ciuitati perniciem. Dicendum etiam erit haud contra leges facturos, ſi huic legi contrariam ſententiam tulerint: ſed leges potius laturos, ne ſit improbis iniquiſque decretis utendum. Oportet autem ad id collectionem afferre, quòd nulla lex prohibet Reipub. benefacere: ſed improbas leges authoritate priuare aliud nihil eſſe, quàm ciuitatem beneficio donare. Quaſcunq; igitur ex his legibus, quæ nullam ambiguitatem continent, habuerimus, ex talibus præuenientes abunde contradicere poterimus. De ambiguis uero legibus iudices ita ſenſerint, vt tibi expedit, oportet hæc demonſtrare. ꝙ ſi iudex dicat quemadmodū aduerſarij, cōdocefaciendus eſt legumlatorem nō hoc ſenſiſſe quod ab illo dicitur, quòdque conducit ipſis iudicibus legem ita dicere. Verùm ſi nullo modo poſſis in contrariam ſententiā cōmutare, oſtende aliud nihil poſſe contrariam legē dicere, atque ipſe dicas. Et quo quidē pacto oporteat vti legibus, ex his quæ diximus abundabis Summatim uero, ſi peccaſſe omnino fateantur, & ex iuſti tamen & legitimi partibus defenſionem parent ex his ea ſunt confutatione præuenienda, quæ dicturi illi videantur ſin autem peccaſſe fateantur, & ſibi tamen ignoſci poſtularint, ſic talia oportet confutare. Primum quidem dicendū erit

erit deterioris eſſe moris, quódque tunc illi crimen in imprudentiam reijciunt, cùm ſe deprehenſos intuentur. proinde ſic huic ignoſcitis, alios itē omnes ſupplicijs atque cruciatibus liberabitis Dic etiā & illud, ſi eos qui peccaſſe confitentur, abſoluetis, quo pacto inficiantes condemnabitis? Dicendum etiā erit, etſi imprudenter errauit, non tamen decet me ob huius imprudētiā detrimento affici Præterea dicetur, cùm neque legumlator imprudenter delinquentibus ignoſcit, eo neque à iudicibus qui ſecundum leges iudicant, ignoſci iure poteſt. Ex his igitur atque ſimilibus, eos qui ſibi ignoſcēdum poſtulāt cōfutare poterimus: ſicuti etiam ab inito expoſuimus. Vt cōpendio autem vtar, quæcunque ſint aduerſarij dicturi & ad probationem, & ad iuris ſui partes afferendas, & ad ueniam poſtulandam, ex antedictis ꝑoccupabimus Poſt hāc aūt, cauſam tota eſt oratio per enumerationem ſummatim repetenda, & breuiter (ſi fieri poteſt) iudicum animi ī aduerſarios quidē vel ad odium, vel ad irā, vel ad inuidiam; in nos autem ad beneuolentiam, uel gratiam, vel miſericordiam cōmmouēdi. Quibus autem rebus hoc fiat, in deliberatiuo genere, in ſuaſionibus & diſſuaſionibus diximus ac rurſum in defenſionis ſpecie ad finē percurremus. Orationis igitur principiū in iudiciali genere, ſi quidem accuſemus, ita componemus & ordinabimus. Si uero defendamus, exordium quemadmodum & in accuſando conſtituemus. *De defenſione.* Eas autem res quarum accuſāmur, quibuſque accuſator ſcientiā auditoribus fecerit, relinquem⁹. quibus vero opinionē reliquerit, haſce ubi poſt exordium ꝓpoſuerimus, diſſoluemus: teſteſque & quæſtiones & iuramenta refellemus, quemadmo-

admodum antea audiſti. Et ſi quidem res credibiles fuerint, poterimus ipſarum reſponſionem in eius quod relictum ſit, locum transferre. Quòd ſi teſtes per quæſtiones fidē fecerint, aut in orationem, aut in negotiū, aut in quodcunq; aliud fuerit in aduerſarijs maxime veriſimile, ipſorū eſt reſponſio transferenda. Si verò aut contra vtilitatem publicam, aut contra conſuetudinem accuſator te feciſſe criminetur, debes defendere id maxime eſſe vtile, quod ab eo crimini datur: uel ſi id minus potueris, dices ut neque abs te, neq; ab his qui tibi ſint ſimiles, aut quòd nō hoc modo huiuſmodi res geri conſueuerit. Probabile igitur ita ſolues. Exemplum uero debes primum, ſi potes demonſtrare id haudquaquam eſſe criminationi ſimile, vel aliud tibi ex contrarijs prętcr veriſimilitudinem exemplum ferēdum eſſe. Cōiecturam autem potes confutare, ſi dicas quibus cauſis contraria ſignificare contigèrit. Sententias uerò atque commentationes, aut improbabiles, aut ambiguas oſtendas oportet. Signa autem non ſolum, cuius ipſe ſis accuſatus, ſed rerū plurimarum ſigna eſſe oſtēde, & ea quidem quæ ab aduerſarijs dicta fuerint in contrarium, aut ambiguum conuertentes, poterimus hoc modo improbare. Si uero quorum nos accuſator criminatur, ea feciſſe fateamur, idque ex iuſti & legitimi partibus defendere pergamus, magis legitimas res noſtras iuſtioreſque demonſtrare elaborabimus. Quòd ſi minus commode fieri potuerit, ad imprudentiam caſumque defugiemus, iacturaſque paruas eſſe oſtendemus, & ignoſcendū nobis eſſe argumētabimur, demonſtrantes quā omnium quidē hominum per imprudentiam delinquere commune ſit: ſed afficere iniuria impro-

borum

borum eſſe proprium. Dices etiam & æquum & bonum eſſe & iuſtum & conducibile his ignoſcere, qui per imprudentiam deliquerint. neminem enim omnium ſcire, ſi quid aliquando ſibi huiuſmodi euenturum ſit. Oſtendendũ eſt etiã ſi quid aduerſarius ipſe aberrauerit, & veniam tamen cõſecutus ſit. Poſt hæc eæ præoccupationes ſequuntur quæ ab aduerſarijs dictæ ſunt. harum igitur alias ſatis ſuperque à rebus ipſis ſoluere poterimus. Sed ſi calũnietur ſcriptas nos orationes recitare, aut quo eas recitemus meditari, aut mercede conductos patronos fieri; ad hæc talia contraueniamus oportet, diſſimulandoque dicamus minime omnium lege prohiberi, aut ſe ſcripta, aut illum non ſcripta loqui, lege nanque talia patrare non permitti; loqui vero ut quiſq; velit, facile ſini. Dicendum quoque erit vſque adeo aduerſarij delicta, uel ipſius eius ſententia permagna eſſe, vt exiſtimet me nunquam digne in ſe accuſando ſatisfacere poſſe, niſi quæ dicturus eſſem, & antea ſcriberem, ac multum temporis meditatus ſim. Ad ſcriptarum igitur orationũ calumnias ſic occurrere poterimus. Si verò dixerint nos diſcere meditatiq; dicendi facultatem, confitebimur id quidem, dicemuſque, nos quidem quos ais diſcere, neque calumniatores, neque contentioſi certe ſumus. tu vero qui oratoriam tenes, cùm hoc tempore, tum ſępe alias nos calumnijs circumuenire deprehenſus es. Quare conducere ciuibus uidetur, vt & ille oratoriam diſcat. non enim ſic malum neque inſimulatorem eum fore. Eodem quoque modo ſi quis nos mercede conductos cauſarum patronos dicat, & fatebimur, & cauillabimur, huiuſq; rei authorem accuſatorem noſtrum ac reliquos demon-

ſtrabimus. Mercedum autem ſpecies diuidemꝰ, dicemuſque alios pecunijs, alios gratis, alios ſupplicijs, alios honoribus aduocatos aſſiſtere. Te igitur gratis id obire muneris oſtende: aduerſarium uero dicito, ne paruo quidem pretio aduocatum aſſiſtere. Eum nanque vt aliquid argenti iniuſte capiat, non autē ne perſoluat, in iudiciū ire. Idem quoque modus ſeruandus eſt, ſi qs nos aut aliquos edocere dixerit, qui controuerſijs apud iudices vtantur, aut iudiciales orationes cōſcribere: nam & alios omnes oſtendes pro uiribus adiumento amicis eſſe, & docēdo quidem & conſulendo: & artificioſiſsime in huiuſmodi rebus occurres. Oportet autem & circa interrogationes atque reſpōſiones, quot quot in huiuſmodi ſpeciebus inciderint, ne nos negligentia vlla capiat, ſed quæ reſpōdēdo concedantur, quæque negentur, ſunt conſideranda. Conceſsiones igitur ſunt huiuſmodi, Mihi filium enecaſti, enecaui equidē: nam ille in me prius diſtinxit gladium. Filium mihi pulſaſti. pulſaui equidem: iniuria enim in me prius manus iniecit. Mihi caput cōfregiſti. confregi equidem: nam noctu impetum in meam feciſti domum. Tales igitur conceſſiones legibus freti nonnunquam facimꝰ. Huiuſmodi uero negationes legem declinant. Mihi filiū occidiſti: non ego quidem, ſed lex occidit. Hæc autem omnia ita oportet reſpondere, cùm duarum legum altera iubet hoc faciundum, altera non vetet. Quæ igitur in aduerſarios dicenda ſunt, ex his omnibus colliges. Poſt hæc autē eorū quæ antè dixerimus iteratione breuis eſt admonitio adhibenda. Ea verò eſt utilis omni tempore: quamobrem & ſingulis in ſpeciebus ea iteratione vtendum eſt. Verùm in accuſationibus

De iteratione.

maxi-

maxime & defenſionibus ea congruit. Itidem quoque in ſuaſionibus atq; diſſuaſionibus Neque ſolùm ea hìc commemorare quæ antè dixerimus, quemadmodum in laudando & vituperãdo; verum etiam animos iudicum in beneuolentiam noſtram conciliare, & in aduerſarios concitare debemus. Hanc vero iterationem in orationis partibus poſtremam conſtituimus. hæc enim facit vt reminiſcaris ſummatim quæ dicta ſunt enumerando, aut ratiocinando, aut interrogando, tua quidem quæ optima ſunt: aduerſariorum autem, quæ nequiſſima, ſi quidẽ interrogationis figura vti volueris. cuiuſmodi aũt vnumquodq; horum ſit, ex ijs cognoſcere poſſumus, quæ ſuperius dicta ſunt. In beneuolentiam vero noſtram iudices cõciliabimus, & in aduerſarios concitabimus ex ijs beneficijs, vt etiã in deliberatiuo genere ſummatim oſtẽdimus, quibus nos aut amici noſtri ipſos à quibus iniuriam ſuſcepimus, ipſorumve neceſſarios, ſeu iudices ipſos, vel eos qui eis curæ ſunt, ſiue affecerim⁹, ſiue afficimus, ſiue ſumus affecturi; & ſi ipſi dixerimus nunc tempus eſſe referẽdarum pro ſuſceptis beneficijs gratiarum. Et ſi eos in cõmiſerationem, ſi opus fuerit adduxerimus Hoc autem eò facimus, quò noſtram in auditoribus beneuolentiã demõſtremus, & quàm indigne ob ea quæ male paſſi fuerimus aut patimur paſſurive ſumus miſeria premimur, niſi hi nobis adiumẽtõ fuerint. Si vero nihil nobis adſit huiuſmodi, commemorabimus quib⁹ bonis priuati fuerimus aut priuamur, aut priuabimur, vbi iudices non neglexerint. ſeu vt nunquam boni quippiam nacti fuerimus, aut nanciſcimur, aut nacturi ſumus, niſi ab ijs auxiliũ meruerimus. Ex his nanq; cõmiſeratione

tione

tione nos dignos conſtituemus, & auditores nobis conciliabimus. Aduerſarios vero calumnijs circunuentos in inuidiam & odium apud auditores ex horum contrarijs adducemus, cùm oſtẽderimus ab his, aut horũ amicis auditores ipſos ipſorumve neceſſarios mali quidpiam indigne paſſos, aut pati, aut paſſuros. Ex huiuſmodi em̃ rebus ad odium & iram in aduerſarios rapiẽtur. Sin autem hæc fieri cõmode uequiuerint, ea in vnum redigemus, quibus auditores in aduerſarios ad inuidiam concitemus. Inuidia nanque propinqua eſt odio. his autẽ ſummatim inuidebitur, ſi eos indigne fortunatos, & ab auditorib⁹ animo alienos oſtenderimus percurrentes quàm multa bona iniuſte paſſi fuerint, aut patiuntur, paſſurive ſunt. Aut quàm nunquã nullius boni indigerint, vel indigẽt, vel indigebũt, aut quàm in nihil vnquã mali inciderint, ſeu incidũt, ſeu incident niſi nunc à iudicibus puniãtur. Ex his igitur rebus auditorũ nobis animos ad beneuolentiam in concluſionibus conſtituere, & in aduerſarios contra commouere poterimus. Ex omnibus vero ſupra dictis accuſationes defenſioneſque quàm aptiſſime ordinabimus.

De Quæſtionis ſpeciebus. *Cap. XXXVI.*

QVærendi aũt ſpecies ſeparatim quidẽ ipſa raro conſtituitur, ſed alijs ſpeciebus cõmiſcetur, & aduerſus cõtradictiones maxime eſt vtilis. Veruntamẽ ne huius nos ordo lateat, ſi qñ vel oratio, vel vita hominũ, aut actio, aut ciuitatis adminiſtratio q̃renda contingeret, item ẽt hac de parte ſummatim percurrã. Eſt igitur quærentibus eodẽ quaſi mo-

do exordiendum, ſicuti etiam calumnia circunuentos oportere docuimus. Quare cùm idoneas in principijs cauſas attulerimus, quibus id recte facere videamur, ita ad quærendum veniemus. Cauſæ autem congruenti in ciuilibus quidẽ conuentibus, ꝙ aut contentione quadam, quin potius ne auditores lateat, id facimus: demum ꝙ nobis hi prius moleſti fuerint. In priuatis vero vel inimicitias, vel paruas eorum qui quæruntur conſuetudines, vel in eos ipſos beneuolentiam, vel vt quæ agunt remittentes, non amplius hæc faciant, proferre oportebit. In publicis autem, ſi legitimum & iuſtum & publicam vtilitatẽ proferemus. Ex ijs autem & his ſimilibus exordio conſtituto, a ſingulis deinceps propoſitis aut dictis aut geſtis aut cogitatis quæremus, eaq́; demonſtrabimus & iuſtis & legimis, & priuatis & publicis vtilitatibus aduerſari. Et omnia demũ cõſiderabimus, ſi quo in loco ipſa ſibi vel moribus proborum hominum, officijsve diſſentiunt. Sed ne in ſingulis enarrandis longiore vtamur oratione, quò pluribus illuſtrium ſtudiorũ, aut rerum, aut verborum, aut cõſuetudinum res eorum quos quærimus aduerſari oſtenderimus, eò ipſos obſcuriores apud auditores conſtituemus. Opus eſt autem non triſti & acerbo quodã, ſed miti manſuetoque vultu quæramus. Hoc enim modo veriſimiliores reddentur apud auditores habitæ orationes, & oratores ipſi nullum de ſe relinquent inſimulationi locum. Vbi vero diligenter omnia quæſieris, atque amplificaueris, orationis exitum breui iteratione terminabis, & vt eorum quę dicta fuerint, auditores reminiſcãtur efficies. Has igitur ſpecies, vbi hoc pacto conſtituerimus, pulcherrime ipſis vti poterimus.

Pero-

Peroratio antedictorum omnium per enumerationem, & amplificationem. *Cap. XXXVII.*

OPus eſt prætereà orãdo, & ſcribendo in id quàm maxime enitamur, elaboremuſq́; vt pro rerũ natura verba accõmodemus, & ita noſmetipſos trita cõſuetudine ijs cunctis exerceam⁹, vt eorũ vſus nobis in prõptu ſit, atq; vt ex arte quidẽ dicere poſſimus, tũ in priuatis publiciſq; diſceptationibus, tum ijs ẽt in ſermonibus quos aduerſus alios habuerimus, plurima hinc & artificioſiſſima adiumenta ſuſcipiemus. Elaborandũ eſt ẽt, vt non circa verba orator dũtaxat, verum ẽt circa vitã, quã antedictis ſpeciebus exornet atq; magnificet, ſuam diligentiam oẽm ſtudiũq; accõmodet. Nã vitæ cõpoſitio & ad ſuadendum, & ad boni & æqui viri exiſtimationẽ adipiſcendam conducit plurimũ. Primũ igitur diuidendæ ſunt ſecundum omnem diſciplinæ diſtributionẽ quid primũ, quid ſcdm, quid tertium, quid quartum tractandum ſit. Demũ ea tibi ſunt præparanda, quæ circa auditores attenduntur, de quibus in exordijs docuimus. Enimuero beneuolentiam à perſona tua captare poteris, ſi promiſſis inſiſtas, & eoſdem amicos in omnem vitam tueare; neque in alijs actionibus inconſtans eſſe, ſed ijſdem ſemper vti videare. Attẽti autem fiẽt auditores, ſi his in negocijs verſeris, quæ & magna & honeſta ſunt, multiſq; conducant. Cùm vero beneuolos auditores reddideris, vbi ad negociorũ expoſitionẽ abs te deuentum eſt, quæcunq; propulſationem malorum, bonorum autem cõtinent exhibitionem, facile apud illos admittuntur: quæcunque vero ſecus ſunt, reijciuntur. Sed pro celeri, & aperta & veriſi-

riſimili narratione hæc ſunt tibi faciunda. Celeriter autem abſolues, ſi non omnia volueris ſimul agere, ſed prius primo, & quod reliqui eſt deinceps. Dilucide vero, ſi non ſtatim relicta actione in alias res prius tranſieris, quàm illam abſolueris. Veriſimiliter autẽ, ſi nihil à tuo more alienum agas. item ſi non eoſdem finxeris & inimicos tibi & amicos eſſe. Ex his autẽ probationibus eas aſſumemus, de quibus ita ſcientiam ad perficienda negocia tenemus, vt eam alijs interpretari & explicari poſſimus. De quibus autem ſcientiam nõ habemus, eas prout ſæpius accidere ſolent, adſumemus: tutiſſime nanq; in huiuſmodi rebus egeris, ſi cõſuetudinem ſequi volueris. In certamine vero contra aduerſarios, ſi quidem oratione contenditur ex ijs quæ dicta ſunt noſtram confirmationẽ faciemus. Sin vero contractibus hoc faciemus, ſi ſecundum leges & non ſcriptas & ſcriptas, cùm teſtibus quàm optimis, ac tempore præfinito eos confecerimus. Ex concluſione vero eorum quæ dicta fuerint, reminiſci auditores faciemus, ſi quæ geſta ſunt, ſummatim rurſum dicemus. Ex his autem quæ agimus, ita commonebimus, quandocunque eadem negocia vel ſimilia prioribus tractemus. Beneuoli autem nobis erunt auditores, ſi ea geſſerimus quibus aliquid beneficij ſuſcepiſſe aut ſuſcepturi videbuntur. Magnas autem res geremus, ſi ea negocia tractauerimus, quæ multorũ ſint bonorum cauſa. Hoc igitur modo quæ ad vitã pertinent, præparanda ſunt: ex priore autẽ inſtituto circa orationem eſt exercitatio adhibendã. Sacrificia verò, vti præmiſſum eſt, faciemus ad Deos quidem piè, ad ſumptus autẽ moderatè, ad ſpectacula vero ſplendidè, ad ciues autẽ vti-

liter. Et aduerſus immortales quidē Deos ea ha-
bebunt pie, ſi patrio more ſacrificemus: ad ſum-
ptus autem moderate, ſi non quæcunque miſſa
fuerint, ab his, qui ſumptibus præſunt, conſumā
tur: ad ſpectacula vero ſplendide, ſi magnifico
ſint apparatu cōſtituta: ad ciues autem vtiliter,
ſi & equites & grauioris armaturæ pedites bellè
inſtructi pompam celebrent. Quę igitur hoc mo
do mortales in Deos fecerint, pie certe fecerint.
Eos autem amicos cōparabimus, qui ſint nobis
moribus nō diſſimiles, & quibus eadē quæ etiā
nobis cōducant, & quibus magnis in rebus com
munis nobiſcū fortuna ſit. talis enim amicitia
perdurat maxime. Socios autem eos facere debe
mus, q & iuſtiſſimi ſint, & non modiocri valeāt
potentia, & in proximo habitent. hoſtes aūt fa-
ciemus qui horum ſint contrarij. Suſcipiendum
autem bellum in eos eſt, qui rempublicam, aut
eius ſiue amicos ſiue ſocios iniuria violare mo-
liuntur. Præſidia autē habeamus oportet aut no-
ſtra, aut ſociorum, aut hoſpitum cauſa. & primo
quidem noſtra, demum ſociorū, tertiò vero ho-
ſpitū. De tributis aūt id quidē eſt optimū, quod
à priuatis prouētibus ac poſſeſſionibus profici-
ſcitur: ſm vero à cenſibus: tertium aūt à pauperi-
bus, qui ſua corpora miniſterijs præbent; ab opi
ficib9 aūt arma, à locupletibus vero pecuniæ. De
adminiſtratione aūt reipublicę popularis quidē
principatus eſt optimus, in quo leges optrmati-
bus honores diſtribuunt. plebs vero nec; dandis
priuatur ſuffragijs, neq; ferendis quidē ſenten-
tijs. proxima vero illa eſt, in qua leges à ditiori-
bus affici contumelia plebem nō ſinunt. Princi
patus autem paucorū duo ſunt genera: aut. n. eſt
lex amicitia & ſocietate quadā, aut à cēſib9. Ne

ceſſe

ceſſe aũt eſt ſocios faciam⁹, cùm ciues minus ex ſeſe potentes ſunt, qui tum ſolũ, tũ oppida tueãtur, aut hoſtibus repugnẽt. Eſt aũt ſocietas omittenda, cùm aut eam facere nõ ſit opus, aut ſocij longe à nobis diſtẽt, neq; potẽtes ſint qui opportune adſint. Ciuis aũt bonus eſt, qui amicos ciuitati vtiliſſimos comparat: inimicos vero & pauciſſimos & infirmiſſimos, quiq; ſine vlla priuatorũ bonorũ publicatione prouentus comparat quàmplurimos, & qui ſeſe iuſtiſſimum prabẽs, eos in qõnem agit, qui rerum publicarum aliq͂d per iniuſtitiã uiolant. Largitionibus uero utunt̃ oẽs, aut q͂m aliquid inde ſperant commodorum, aut quo ſuſceptorum beneficiorũ gratiam referant. Obſequuntur autem omnes aut lucri, aut honoris, aũt uolùptatis, aũt timoris gratia. Commutationibus uero utuntur omnes aũt ſpõte, aut inuite. oẽs enim actiones, aut ui, aut ſuaſione, aut fraude, aut occaſione perficiunt. in bello aũt uincitur aut fortuna, aut corporũ multitudine, robuſtitateve, aut pecuniarũ copia, aut opportunitate locorũ, aut uirtute ſociorũ, aut cõſilio & calliditate ĩperatoris. Socios uero delinquendos putant, aut maiore utilitate, aut belli ſolutione. Iuſte aũt agere eſt cões ſequi utilitatis cõſuetudines, parere legibus priuataq; pacta ſeruare. Cõducit aũt corpori q̃dẽ bona habitudo, & formæ dignitas, aut uires, & bona ualetudo. animo uero ſapientia, prudẽtia, fortitudo, tẽpantia, iuſtitia. his autẽ utriſq; pecuniæ & amici. Inutilia uero ſunt horũ contraria. plurimum uero utilitatis affert bonorũ ciuium multitudo.

Ariſt. Rhetorices ad Alexandrũ,

FINIS.

ARISTO-

ſio tale poema habemus, tametſi plura extitiſſe credere par eſt. Extat autẽ ipſius Homeri (vt ab eo initium ſumamus) Margites, & huic conſimilia: quibus inſuper, quod maxime cõgrueret, iambicum metrum acceſſit: iambicumque ꝓpterea nunc appellatur, quod his plerunque numeris veteres ἰαμβίζειν, id eſt, conuitiari inuicem ſoliti ſint. E veterib. aliqui heroici aliqui iambici poetæ extitere. At vero ipſe Homerus, quem admodum præcipue heroicus fuit: (ſolus enim hic non modo recte, ſed actionum imitationibus referta poemata condidit:) ſic etiam Comœdiæ normam primus tradidit, non quidem probris, ſed ridiculis in actuum formam collatis. Et ſane ſimilis in Margite ſatio. hic enim ita ſe ad Comœdiam habet, vt ad Tragediam Ilias, atque Odyſſea. Alij uero pro vniuſcuiuſque ingenio impulſi, ad alteram tãtũ Poeticæ huius partem animum applicuerũt, ſicque nonnulli loco iambicorum comici, nõnulli loco hexametrorum tragici, vt qui circa ſublimiorem, honoratiorémve dicendi charactérem verſati ſint, Tragœdiæ doctores extiterunt. An vero Tragœdia, quatenus attinet ad ipſa genera, ſatis adhuc ſit abſoluta, necne, cùm id per ſe iudicãdo, tum ad theatra referendo, alia conſiderandi ratio eſt. Cùm igitur à principio rudes eſſent, planeque informes Tragœdia atque Comœdia, illa quidẽ ab ijs qui Dithyrambum, hæc autem (quantum ſe ipſa aperiebat:) ab ijs qui Phallica ꝓduxerũt, quæ noſtra etiam tempeſtate in vrbibus nõ paucis in conſuetudinem ex lege recepta ſunt: paulatim auctæ fuere. Sicque Tragœdia diuerſis mutationib. variata q. ad proprios numeros impleret, tãdem quieuit. Tunc enim hiſtrionũ nume-

rum, ex vno videlicet in duos Aeſchyl⁹ primus auxit;& ea,quæ circa chorũ ſunt imminuit,ſermonemque primarum partium inſtituit: quos Sophocles ipſe cum ſcenæ ornatu ad tertias vſq; produxit. Ad hæc ad magnitudinẽ ab exiguis fabulis,& ab ridicula dictione, ſatyris excluſis,ad grauem habitum prouecta, ſero tandem quieuit, ſenariumq; metrũ ex octonario adoptauit. hoc enim antea metro vtebantur, ꝙ ſatyrica, magiſque ſaltatoria Poeſis eſſet. Itaque elocutioni iam conſtitutæ natura ipſa proprium adinuenit metrum. Maxime enim ſermonib. aptum alternis iambicum eſſe argumento ſit,quod in diſſerẽdo plurimi ſanè iambi,rariſſima vero hexametra mutio in ſermone,à nobis proficiſcuntur: licet etiam colloquij ipſius harmoniam excedẽtib. Ad hæc Epiſodia quoque plura, cæteraque, vt ſingula exornata fuiſſe dicũtur. De his igitur ſatis: nimis enim fortaſſe operoſum ſit in ſingulis immorari. Comœdia aũt eſt(vt diximus)peiorum quidem imitatio, non tamen ſecundum omne vitij gen⁹; quanquam ridiculum à turpi proficiſcitur. Ridiculum enim aliquo pacto peccatum eſt,& turpitudo ſine dolore, minimeque noxia:perinde ac ridicula ſtatim appareat d̄formis facies diſtorta ſine dolore. Igitur de promotione Tragœdiæ,& per quos, ſatis conſtat:ſecus vero de Comœdia. ſiquidem initio,quòd parum ſui ſtudioſos habuerit, latuit: ſero enim ab Archonte comœdorum chorus,vt quiſque ſeſe obtuliſſet,induct⁹ eſt. Eius vero profeſſores, ubi iã aliquam ſpeciem præ ſe tulit,memorãtur. Quis autem perſonas,prologos, hiſtrionum multitudinẽ cæteraque huiuſmodi ꝓtulerit, prorſus obſcurũ. Cæterum cõfingere fabulas, quod quidem

à Sicilia

à Sicilia primum manauit, Epicharmꝰ, & Phormis cœperũt: ſicuti quoque ex Athenieñſibꝰ Crates, iãbica prorſus tõne omiſſa, in vniuerſum ſermones, vel fabulas confinxit. Itaque Tragœdiæ Epopœia dũtaxat ſimilis eſſe apparet, ꝙ metrico ſermone præſtantiũ imitatio eſt. hos differt. ꝙ ſimplici vtitur metro, quódque enarratio eſt, lõgitudine præterea: qm̃ Tragœdiæ quidem intra vniꝰ potiſſimũ ſolis, vel paulo plꝰ minuſue periodũ actio eſt: qñ quidem Epopœia tẽporis paſtio non vrgetur. qua ſanè libertate in Tragedijs, pinde ac in hexametris, à principio vſi ſunt. Circa vero partes, vt hæ ambæ in aliquib. inter ſe non diſcrepant: ita ꝓpriæ nonnullę, atque peculiares huiꝰ ſunt. Quo fit, vt qui de Tragediæ virtute ac vitio diiudicare nouerit, idẽ quoq;, & de hexametris nouerit: ſi quidẽ quæ hexametrorũ ſunt, in Tragœdia prorſus ineſſe apparet: q̃ vero Tragœdiæ, in his nõ omnino De hexametri igitur imitatione, atque Comœdiæ, poſt dicemus. nunc autem de Tragœdia: cuiꝰ eſſentiæ definitionem, veluti iã enatam ex his quæ dicta ſunt, iterum ſumentes, hanc eſſe dicimus.

Quæ ſit Tragœdiæ eſſentiæ definitio.
Cap. III.

TRagœdia eſt imitatio actionis illuſtris, abſolutæ, magnitudinẽ habẽtis, ſermone ſuaui, ſeparatim ſingulis generib. in partib. agẽtib. nõ ꝑ enarrationẽ, ꝑ miſericordiã vero atque terrorẽ ꝑturbatiões huiuſmodi purgãs. Sermonẽ ſuauẽ appello, ĩ quo numerus, harmonia, & melos ĩeſt: id vero ſepatim gñe diſtinctũ: cũ metro tm̃ q̃dã abſoluant, q̃dã rurſũ melodia.

Quot, & quæ ſint ipſius Tragediæ partes, quales, & quem inter ſe ordinem habeant.

Cap. IIII.

QVoniam vero tota imitatio ĩ actione verſatur, primum quidẽ apparatũ ipſum, partem Tragœdiæ ponere neceſſe eſt, mox melodiam, & dictionẽ: utpote ex quib. imitationem conficiant. Dictionẽ appello, illã quidem metrorũ compoſitionẽ. Melodiã cuius omnino vis per ſe ipſa ſatis apparet. Sed quoniã actionis imitatio eſt, agiturq; ab agentibus quibuſdam, quos tum moribus, tum ſnĩa tales eſſe omnino oportet, ſicuti quoque, & actiones aliquas eſſe tales dicimus: manifeſtum eſt harum actionum duas eſſe cauſas, ſentẽtiam, & mores: per quas planè vel voti compotes, vel minime compotes omnes fiunt. Ad hæc actionis imitatio fabula eſt. Fabulam vero rerum ipſam compoſitionem appello: Mores, ſecundum quos agẽtes tales eſſe dicimus: Snĩam ex quocunque dicẽtes, uel aliquid declarant, vel mentem propriam aperiũt. Neceſſe eſt igitur cuiuſlibet Tragœdiæ ſex eſſe partes, ſecundum quas talis eſſe nuncupetur. Hæ uero ſunt, fabula, mores, dictio, ſnĩa, apparatus, melodia. Quarum duæ ad ea pertinent quibus imitamur: una tãtum ad id, quo pacto imitatur: cæteræ vero tres ad ea, quæ imitamur: præter has, nulla. His itaque illorum non pauci partibus (ut ſic dixerim) utũtur. etenim & apparatum totum ipſum continet, mores uideli cet, fabulã, dictionem, melodiã, ſententiamque ſimiliter. Horum uero maximum eſt, rerum conſtõ: cùm non hominum imitatio ſit Tragœdia, ſed actionis, atque uitæ, tum felicitatis, infelicitatisue. Quippe felicitas ab actione pendet:

finiſ-

camus, initio ſecundum naturam ſumpto, primum à primis. Epopœia ſanè, Tragœdiæq; Poeſis, Comœdia inſuper, ac Dithyrambica, tũ pleræque illarum, quas ad tibias citharaſue accommodamus, omnes prorſus in hoc vno cõueniũt, vt imitatio ſint. Tribus autem differũt inter ſe, aut quòd genere diuerſis imitãtur, aut quòd res diuerſas, aut quòd modo diuerſo, minimeq; ſecundũ eandem rationem. Vt enim colorib. atq; figuris pleraque quidam æmulãtes imitantur, hi quidem arte, conſuetudine illi, nonnulli ẽt voce: ita quoque & in dictis artib. accidit. etenim omnes imitationẽ exercẽt, numero dico, ſermone, harmonia hiſq; vel ſeparatim, vel ꝓmiſcuè. verbi gratia: Harmonia ſimul & numero tãtum vtũtur illæ, quæ ad tibias, quæue ad citharas pertinent: tum ſi quæ aliæ ſint, quæ facultatẽ huiuſmodi ſortiantur, vt eſt illa fiſtularum. Numero vero ipſo ſeorſum ab harmonia imitari, ſaltãtiũ eſt: quandoquidem hi geſticulationis numeroſa varietate mores, perturbationes, actioneſq; imitantur. Nudis autẽ ſermonib. ſiue metris ſolummodo Epopœia vtitur, metrorũ qdẽ hactenus, ſiue mixtis aliquib. inter ſe, ſiue generis eiuſdẽ alicuius. Nã quod Sophronis. & Xenachi mimis cõmune dicamus, ſermonibuſq; Socraticis aliud prorſus habemus nihil: nec item ſi quis trimetris, elegis, alijſve talib. aliquid imitationem fecerit. Quanquam homines, ipſi metro fingere adiungentes, elegorum fictores hos, hexametrorũ illos nominant: non quidem ſecundum imitationem, ſed communiter ſecundum metrũ poetas ipſos appellantes. Etenim ſi quid medicum, harmonicumve numeris efferũt, hac ſane ratione appellare, cõſueuerũt. Homero quoque atq;

Empedocli nihil planè præter metrũ commune eſt. quamobrem legitimus quidẽ ille poeta, hic phyſicus potius quàm poetã merito vocandus eſt. Similiter quoq; ſi qs eſt metra permiſcens vniuerſa, imitationẽ tñ minime fecerit, vt ipſe Chęremõ, qui Hipoccentaurũ omnifariã numerorũ mixtum centonẽ edidit; nõ iam poeta appellandus. De his igitur per hunc modum determinatum ſit. Sunt vero qui his omnib. promiſcue vtantur, numero dico, harmonia, metro, vt Dithyramborum Minorũmue poeſis, Tragœdia inſuper, atq; Comœdia: quæ tamẽ hoc differũt, ꝙ illæ quidem ſimul omnib. hæ vero particulatim vtuntur. Has igitur artiũ differẽtias dico in quibus imitatio fit. Quoniam vero qui imitantur, agentes ipſos imitãtur: hos autẽ vel probos, vel improbos eſſe oportet, vt quos dũtaxat ferè ſemper ipſi mores concomitentur (etenim ꝑ vitium atq; virtutem morib omnes differunt) neceſſe eſt (quod etiam pictores faciũt) vel meliores, vel ſimiles, vel deteriores imitari. Polygnotus quidem meliores, Pauſon deteriores, Dionyſius vero ſimiles effingebat. Ex quo liq̃do appareret, imitationum ſupradictarum vnãquanq; tales differẽtias ſortiri, planeq; diuerſam euadere, quòd res diuerſas ad hunc modum imitetur, etenim tum in ſaltatione, tùm in tibiarum citharumve modulatione, hùiuſmodi diſſimilitudines fieri contingit. Similiter quoque, & q̃ circa ſermones & nuda carmina verſantur. exẽpli gratia, Homerus præſtantes effingit, Cleophõ ſimiles: Hegemon vero ille Thaſius (qui prim⁹ parodias ſcripſit) necnon Nicocharis qui deliadem. viles. Pari ratione & qui per Dithyrãbos, & Mimos, vt fatuos, & Cyclopas Timotheus, & Philoxenus

xenus vtiq; imitantur. Qua etiã diſſimilitudine Tragœdiã à Comœdia differre dicimus: hæc.n. humiliores, illa vero præſtãtiores, quàm qui modo ſunt. Tertia prætereà ĩ his differẽtias eſt, quo quiſq; modo ſingula imitetur. fieri enim põt, vt eiſdẽ eadem, diuerſa tamẽ ratiõne imitetur aliquando quidẽ narrantes nos, idque mõ alienam perſonã induti, (quod Homerus facit) mõ vt ijdem ipſi nõ mutati, aliquando vero quaſi negotiãtes oẽs, & agentes introducentes. Atque ĩ his plane trib. differentijs (vt à principio diximus) imitatio eſt; quib. videlicet, quæ, & quo modo. Quo ſanè fit, vt ab Homero Sophocles aliquo pacto in imitatione nõ diſcrepet, quod vterque præſtantes imitetur: nec itẽ ab Ariſtophane, ꝙ vterque negotiãtes. & agentes. vnde δράματα, id eſt actus ipſos. nõnulli ab agentiũ imitatione appellari dicunt. Quãobrem Tragœdiã, atque Comœdiã Dorienſes ſibi vendicant, Comœdiam quidem Megarenſes, tam hi qui hic ſunt, vt eo tempore inuentam, quo populari adminiſtratione eorum reſpublica regebatur: quàm qui ex Sicilia. ſi quidem ab his poeta Epicharmus prodijt multo ſanè prior Chionnida atque Magnete. Tragœdiam vero quidam in Peloponneſo, eiuſque rei indicium illi vocabula eſſe uolunt, cùm ipſi quidem κώμας vicos appellari dicant, Athenieñſes vero δήμους, quaſi comœdos, nõ a κωμάζειν, hoc eſt à comeſſando, ſed tanquam errantes per comas, id eſt vicos, in vrbe deſpectui habitos, dictos exiſtimant. rurſus hi quidem facere δρᾶν, Athenienſes vero πράττειν dicunt. Ac de imitationis hactenus differentijs. quot videlicet, & quales, hæc dicta ſint.

no neceſſarium fuerit. Haud. n. hiſtoricum, atque poetam carmen & ſoluta oratio deſignant. quippe (quod alioqui facile factu ſit) ſi Herodoti hiſtoria carminibus pangatur, æque nihilominus ac prius ſine carmine, erit hiſtoria. ſed hoc differunt, quòd hic quidem res geſtas, ille vt geri potuerunt exponit. Quo fit, vt ſapientius atq; præſtantius Poeſis hiſtoria ſit: ſi quidem illa circa ipſum uniuerſale plurimum verſatur, hæc vero ſingulare ſectatur. Eſt autem uniuerſale, quæ cui conueniat, dicere uel facere, ueri ſimiliter quidem, ſeu neceſſario, id quod ſpectat Poeſis, cũ nomina imponat. contrà tu ſingulare, qd ipſe Alcibiades fecerit, tulerive. Iã uero & apud Comicos ad manifeſtũ: ut qui fabulas ex uerisimilibus conſtituentes, nomina interim arbitrio comminiſcantur: non quidem ipſa ſingularia, quemadmodum iamborũ* cõpoſitiones facere ſolent. in Tragœdia autem uera nomina retinentur. cuius ratio eſt, quoniam credibile quidem illud eſt, quod fieri poteſt: quæ vero nondum facta fuiſſe ſcimus, fieri quidem poſſe parũ credimus: quæ uero facta, fieri certo potuiſſe ambigit nemo. nam ſi fieri nequiuiſſent, nunquã profecto extitiſſent. Cùm tamen Tragœdiarũ aliquæ ſanè ex notis nominibus vno uel duobus ad ſummum aſſumptis, reliqua deinceps cõfingant: aliquæ rurſus quemadmodum Agathonis flos planè omnia in quo, tametſi cum nominibus res ipſæ pariter confingantur, nihilominus delectant. Quare non omnino quærendũ eſt, vt vulgatæ fabulæ in quibus Tragœdiæ sũt, ad vnguẽ retineantur, idem quærere ridiculum eſſet: quandoquidẽ illæ etiã ſic notæ paucis quidem cum notæ ſint, iuxta tamen cunctos delectant

*compoſitores.

ſtant. Ex his igitur patet poetam fabularũ magis, quàm carminum eſſe poetam, vt qui ſemper circa imitationem verſetur: actiones vero imitatur. Si igitur & in ea quoque, quæ vere prius fuere, fingendo incidat; non propterea à poeta diſcedet: quandoquidẽ ex his quæ geſta ſunt, aliqua quidẽ eiuſmodi eſſe nihil prohibet, cuiuſmodi vel extitiſſe veriſimile ſit, vel certe fieri potuerint: ſecundũ quę ſanè horũ poeta fuerit.

Quæ Fabula deterrima, & quæ pulcherrima.
Cap. VIII.

CÆterùm ſimplicium fabularum, actionũve Epiſodicæ quidem deterrimæ: Epiſodicam appello, in qua nõ veriſimiliter neque neceſſario mutua epiſodia nectantur: fiunt aũt hæ tùm ab ineptis vatibus ſuo vitio, tum à probatis quoque hiſtrionũ gratia. Etenim in huiuſcemodi certaminibus, dum fabulas plus equo ſæpenumero producunt, legitimum ordinem ꝑuertere coguntur. Quoniam autem imitatio nõ tantùm perfectæ actionis, verum etiam miſerabilium, terribiliũve eſt: hæc autem maxime talia erunt, potiſſimumque pollebunt, quotieſcũque per ſe ipſa inuicem admiranda illa accidẽt: nimirũ hoc pacto admirabile magis ſeſe offert, quàm ſi à caſu, vel à fortuna proficiſci appareat. ſiquidem in his ẽt quæ à fortuna proueniunt, illa quidem maximam admirationem præ ſe ferunt, quæ veluti ſuopte impulſu prouenire videantur, vt in Argo Mityi ſtatua, quæ ſuper inſpectantẽ collapſa authorem Mityi necis interfecit. Eiuſmodi. n. hæc ſunt, ut non temere facta eſſe opinemur. ideoque pulcherrimas tales fabulas euadere neceſſe eſt.

De

De ſimplicibus, atque implexis Fabulis. Peripetia Agnitione, ac Perturbatione fabulæ partibus. Cap. IX.

FAbularũ aliæ ſimplices, aliæ implexæ: quẽadmodum & actiones, quarum imitationes ſunt ipſæ fabulæ; talem illico ſpeciem præ ſe ferunt. Simplicem actionem voco, in qua qui dem (vt deanitum eſt) continua vna, abſq; peripetia, agnitione ve, agendo fit mutatio: implexam, quæ vel agnitione, vel peripetia, vel etiam vtraque. Hæc vero in ipſo rerum contextu ita aſtruenda ſunt, vt ex his quæ prius acta fuerint, neceſſario ſequi, aut certe veriſimiliter agi videantur. Multum n differt, fiant hæc per hæc, an ex his. Peripetia eſt eorum, quæ agũtur (quẽ admodum dictum eſt) in contrarium mutatio. id autem (ſicuti docuimus) aut veriſimiliter, aut neceſſario fit: ut in Oedipode. acceſſit n. ille delectaturus Oedipodem, eundemque parentis inceſtandæ timore liberaturus: quis autẽ eſſet, ubi oſtendit, contrarium effecit. In Lynceo quoque ductus ille quidem eſt, ueluti mox immolandus: Danaus contrà ſubſecutus, ut immolaret: ſed accidit ex his quæ patrata ſunt, ut hic necem, ille ſalutem ſit aſſecutus. Agnitio eſt (ut etiam ex nomine liquet) ex ignoratione in notitiam ad amicitiam, uel inimicitiam illorũ mutatio, qui ſeu felices ſeu infelices determinãtur. pulcherrima autẽ fit ſi cũ peripetia fuerit: ut in Oedipode. Sunt profecto & aliæ agnitiones. nam tum inanimatorũ, tum quorumcunque, ut accidit, fiunt: ſi quando (ut dictum eſt) euenit, ut ſi quid patrarit quis, uel non patrarit, agnoſcamus: illa tamen, quæ potiſſimũ à fabula, quæve ab actione pendet, eſt, quam

diximus. Etenim huiuſmodi agnitio, atque peripetia, vel miſericordiam, vel metum parabit. receptum autem eſt, actionum imitationem eſſe Tragœdiam: fortunatum; inſuper, ſeu miſerum fieri ex his contigerit. Quoniam vero agnitio quorundam agnitio eſt; alia quidem alterius ad alium tãtum fit, cùm quis hic ſit, illis notus eſt: alia rurſus mutua indiget notitia. vt Iphigenia ex epiſtolæ illius miſſione ab Oreſte quidẽ agnita: vt tamen ipſum agnoſceret, alia quoque agnitione opus fuit. Partes igitur hic fabulę duæ habentur, agnitio, & peripetia: tertia ſupereſt Perturbatio. nam de Peripetia, & Agnitione ſatis diximus. Perturbatio vero actio eſt letifera, ſeu dolore plena: veluti cùm neces, cruciatus, vulnera, cæteraq; generis huius palam fiunt.

Quot & quæ ſint Tragœdiæ partes quantæ.

Cap. X.

CÆterùm Tragœdiæ partes, quibus tãquã formis uti nos oportet, ſuperius expoſuimus: ſecundum uero quantitatem diſcretam, atque in quas ſecetur, ſigillatim hæ ſũt: Prologus, Epiſodium, Exodus, Choricum. Chorici uero alterum mobile, alterũ ſtabile. ſanè cũ ctis hæc omnibus cõia: propria uero ea, quæ ad ſcenam pertinent, & commi. Prologus eſt pars Tragœdiæ iuſta, ante chori ingreſſum. Epiſodiũ pars item iuſta Tragędiæ, inter choricos perpetuos cantus. Exodus iuſta pars Tragœdiæ, poſt quam nullus deinceps eſt chori cantus. Chorici uero ingreſſus, chori integri prima locutio. Stabile, ſine Trochæo & Anapæſto cantns. Cõmus, ſiue planctus, eſt luctus chori cõmunis cũ iis, qui in ſcena ſunt. Partes igitur Tragœdiæ, quæ quaſi formæ habendæ ſunt, ſuperius explicaui-

finiſque ipſe actio quædã eſt,non qualitas. Aliqui vero per mores fiunt tales:at per ipſas actiones,ſanè felices vel infelices.Non ergo vt imitẽtur mores,in actione verſantur:ſed per actiones mores complectuntur. Quapropter actiones, & fabula , Tragœdiæ finis eſſe dicuntur. omnium autem maximum finis eſt. etenim ſine actione Tragœdia quidem fieri non poteſt, ſine morib⁹ poteſt : ſi quidem iuniorum non paucæ morũ expertes inueniuntur.Tum poetarum plerique tales omnino ſunt,vt etiam ex pictoribus Zeuxim à Polygnoto differre dicimus. Polygnotus enim morum optimus expreſſor fuit:cõtra Zeuxidis pictura mores minime referre videbatur. Si quis præterea ordine moratos ſermones , dictiones ſententiaſque bene formatas afferat,nõ quidem penitus negotium,quod eſt ipſius Tragœdiæ proprium,aſſequetur. id quod illa Tragœdia multo melius præſtiterit , quæ talibus vtetur,perinde ac ſecundo loco neceſſariis: cùm iã fabulam rerũq; cõtextum habuerit . Ad hæc, quibus maxime mortalium animos Tragœdia delectat,fabulæ quidem partes,peripetię,id eſt, euentus in cõtrarium, & agnitiones,ſunt. Eius præterea rei ſignum eſt, quòd qui conficere aggrediuntur , exactum illud non ante queunt dictione , atque moribus attingere , quàm actiones conſtituerint id quod veteres poetarum fermè omnes facere conſueuerunt. Eſt igitur principium,ac velut anima Tragœdiæ,fabula:ſecundo verò loco,mores:in quo etiam picturæ ſimilis eſſe apparet. ſi quis enim fucis pulcherrimis tabulam fuſim illinat, non æque ſanè delectabit,ac ſi imaginem albo tantũ diſtinxerit. Itaque actionis imitatio eſt , tunc per hanc po-

tiſſimum

tiſſimum agentium. Tertio ſequitur ſententia, hac autem eſt poſſe explicare, quæ inſtant, atq; quadrant: id quod in ſoluta oratione facultatis Ciuilis, atque Rhetoricæ proprium munus eſt. ſanè veteres ciuiliter dicentes confingebant, noſtri vero rhetoricæ. Mos vero talis eſt, quo videlicet qualis voluntas ſit in his rebus, in quibus non ſatis liquet, ſectetur, ne quid, an fugiat ipſe dicẽs, declaratur; quo fit vt ſermones interdum moribus careant. Sententia in his verſatur, quæ quomodo aliquid eſt, vel non eſt, oſtẽdũt, vel vniuerſè enunciant. Quarto ſermonum dictio. appello aũt, quemadmodũ diximus à principio, Dictionẽ per verba ſenſus explicationem. id quod in metris æque ac in ſoluta oratione eãdem vim habet Reliquarum vero quinque partium ſic Melodia ſuauiſſima eſt, vt ſpectaculũ grauiſſimum. quod tamen nec artificioſum eſt, nec ipſius Poeticæ proprium: ſi quidem Tragœdiæ uirtus extra quoque ſcenam, ac ſine hiſtrionibus conſiſtit Ad hæc ars ſtruendorum apparatuum propria magis chorago, quàm poetis eſt.

De Fabulæ magnitudine. *Cap. VI.*

HIs abſolutis, deinceps dicendum, qualem omnino eſſe deceat rerum cõtextũ. hoc enim primum maximũq; in Tragœdia eſt, propoſitũq; ſemel nobis, Tragœdiam imitationem eſſe actionis perfectæ, totiuſq; magnitudinem quidem aliquam habentis: ſi quidem & totum datur magnitudine carens, totum vero eſt quod principium, medium, atq; finem habet Principiũ illud eſſe dicimus, quod non neceſſario poſt aliud eſt: contrà quod poſterius aliquod eſſe, uel fieri natum eſt, Finem, huic contrariũ illud ipſum, quod poſt aliud natũ eſt eſ-

ſe,

ſe, neceſſario, vel plerunque: Medium, quod ali quo poſterius, aliquo prius eſt. Decet autem rite contextas fabulas minime tenere vndelibet initium ſumere: nec item temere vbilibet terminari: uti vero ſemper ſupradictis partibus. Ad hæc pulchrum ſiue animal, ſiue quodcunque ex aliquibus compoſitũ non ordine tantum, verum etiam congruenti magnitudine conſtare debet: ſi quidem ex magnitudine, ordineque pulchrũ oritur. Nã ſicuti fieri non poteſt, vt perexiguũ omnino animal, pulchrum appareat: quandoquidem quæ in ſenſibili tempore ſpeculatio fit, confunditur: pari ratione nec illud, quód omnino ſit permagnum. ipſa enim ſpeculatio ſimul fieri non poteſt: illudque totum, & vnum è contemplantium conſideratione potius elabitur, ceu ſi decem millium ſtudiorum eſſet animal. Qua propter ſicuti tum in corporibus, tum in animantibus magnitudinem ineſſe decet, eã dico quàm probe oculis vſurpemus: ita & in fabulis longitudo inerit, quam quidem memoria facile cõplectamur. Longitudinis autem præfinitio, quantũ ad ipſos ludos, planeq; ad ſenſum ſpectat, minime artis eſt. Etenim ſi in ludis haberi centũ Tragœdias opus fuerit, vtique ad Cleplydrã, vt olim non ſemel factitatum dicũt, haberi poterunt. Quæ uero ſecundum actionis naturã fuerit, illa quidem ſemper, quæ longius protrahetur, donec tota ſimul in aperto ſit, in magnitudine quidem decentior erit. Vt autem ſimpliciter præfiniamus, quantã eſſe fabulã vel deceat, vel neceſſe ſit eũ ſanè dicimus legitimum huic fore magnitudinis terminum, cùm ſiue ad commodã fortunam ex incõmoda, ſiue ex commoda ad incõmodã ꝑpetua ſerie mutata fuerit.

De

mus: rurſus ſecundum quantitatem diſcretã, & in quas ſecetur, ſigillatim quoque diximus, dein cẽps vero, quæ fabulas texentes ſectari, cõtrà q̃ ię vitare oporteat, tum verò à quibus locis Tragœdiæ ipſius opus ducatur, ſupradictis addendum.

Quæ vitare ſectariq; texentes fabulas oporteat: & à quibus locis Tragœdiæ ipſius opus ducatur. Cap. XI.

QVoniam igitur Tragediæ pulcherrimæ compoſitio, non quidem ſimplex eſſe debet, ſed implexa, eadẽq; terribiliũ, miſerabiliumve imitatrix: id quod ꝑfecto imitationis huiuſce propriũ eſt. Primum q̃dẽ ſatis apparet minime decere bonos & ęquos viros ex felicibus infelices factos in ſcenã afferre: vt quod terrifici miſerãdive nihil habeat, ſed ſceleſti: Parique ratione ab aduerſa fortuna ad ſecundam prouectos, prauos effingere. hoc enim omnium à Tragœdia maxime alienum, vt quòd rerum quæ requiruntur expers omnino ſit, humanitatis dico, nedum terrifici, atque miſerabilis. Sed nec omnino improbos ex ſecunda fortuna in aduerſam lapſos: quandoquidẽ talis compoſitio, quæ alioqui humanitatem præ ſe ferre poteſt, miſerandi aut terrifici planè nihil habet. Vt enim immerentis miſericordiam excitat, ita terror à ſimili incutitur. Quocirca cùm nec miſerandi, nec terrifici quicquam ab his proueniat: reliquũ eſt, vt ad hæc maxime idoneus is habeatur, qui medius inter tales ſit. Is autem erit, qui nec virtute, nec iuſtitia antecellat, minimeq́ue per vitium, prauitatemve, in ipſam infelicitatẽ lapſus fuerit, verùm humano quodam errore ex magna quidem exiſtimatione atque felicitate:

quemadmodum Oedipus, Thyeſtes, cæteriq; ex huiuſmodi generibus illuſtres viri. Neceſſe eſt igitur pulchram fabulã conſtare magis ex vno hoc genere quàm ex duplici, ut nonnulli putãt: cuius quidem ex miſeria ad felicitatem mutatio non ſit ſed contra ex felicitate ad miſeriam, errore ſanè non leui, minime vero per dedecus, ex illo quidem virorum de quo dictũ eſt, genere: quodue potius ad meliores, quàm ad deteriores ſpectet. Huius autem rei indicium ſit, vſus. etenim iam inde ab initio poetæ, quaſcunq; nacti eſſent fabulas, admittebant: nunc autẽ pulcherrimæ circa paucas omnino familias componuntur, vt ſunt Alcmæonis, Oediponis, Oreſtis, Meleagri, Thyeſtis, Telephi, cæterorumq; generis hmõi: quibus vel facinora quidem grauia perpetraſſe, vel ipſos tuliſſe cõtigit. Erit igitur pulcherrima illa Tragœdia, quæ ex huiuſmodi compoſitione conſtiterit. Quamobrem illi quidem decipiuntur ob id ipſum, quo Euripidem damnant, vt qui in Tragœdijs ſuis illud obſeruet, earumq; plures infelicitatem terminentur. id quod omnino, vt diximus, ex arte eſt. Argumento uero illud ſit maximo, quòd in ſcenis, atq; adeo in certaminibus: hæ ſi recte recitentur, maxime quidẽ tragicæ apparent: Euripideſque ipſe, tametſi aliqua parum recte diſpenſet, omnium tamen poetarũ maxime tragicus videri poteſt. Secundo loco ſequitur, quæ à nonnullis in primo collocatᷓ, illa ex duplici genere compoſitio. quo ex ordine Odyſſea eſt: vt quæ diuerſa ratione, partim ex præſtantioribus perſonis, partim ex humilioribus conſtet. Huic ſanè primas tribuit theatralis imperitia. quippe vates hãc aurã ſequuntur. cõponentes quidem ad vota ſpectatorum. Cæterum volu-

Voluptas illa non Tragediæ, ſed Comœdiæ propria eſt. in hac enim ſi qui, velut Oreſtes, & Ægiſthus ſecundum fabulam inimici fuerint, reconciliata tandem inter ſe amicitia, neuterq; ab altero obtrũcatus diſcedet. Terrificum uero illud, atque miſerandum, cùm ab apparatu ſcenæ proficiſcitur, tum à rerum compoſitione: id qđ multo præſtantius melioriſq; vatis eſt. Sic enim fabulam contexuiſſe oportet, vt etiam ſublato ſpectaculo quis, quæ geri contigerunt, percipiẽs planè exhorreat, miſereaturue: quibus apprime duobus, qui fabulam Oedipodis cognouerit, afficietur. Illud autem, quod ad ſpectaculum pertinet, minus, ſanè operoſum eſt, & impendio indiget, proinde, qui non terrificum illud, ſed portentoſum duntaxat ſpectaculo exhibent, alieni prorſus à Tragœdia habendi ſunt. quippe delectatio nõ omnifariam à Tragœdia, ſed quæ tantum propria ei fuerit quærenda eſt. Quoniam autem à timore, miſericordiave talem delectationem per imitationem poeta parare debet, ſatis quidem apparet in ipſis rebus id eſſe inſerendũ. De rebus itaque cõtingentibus, quæ terrifici, quæve miſerabilis ſpeciem allaturæ ſint, deinceps dicere aggrediamur. Neceſſe autem eſt huiuſmodi actiones vel amicorum inuicem, hoſtium, ſiue etiam neutrorum eſſe. Itaque ſi hoſtis hoſtẽ obtruncet, obtrũcaturuſve ſit, nequaquam miſerabile illud, prꝫter ⁊uam necis ipſo affectu, aſſequetur: idque ſequetur, ſi inter neutros id accidat. Perturbationes uero ipſæ, quãdo euenerint inter neceſſarios, veluti ſi frater fratrem, filius patrem mater filium, filius matrẽ, uel necet, vel necaturus ſit, aut etiam tale quid facinus patret, patraturuſvé ſit, captandꝫ ſunt. Proinde receptas fabulas

mutare non licet: verbi gratia, Clytemneſtram ab Oreſte extinctam, Eriphylen ab Alcmæone: quas ſanè inuenire, atque ſuſceptis iam rectè vti oportet. Id autem, quod diximus rectè, exactius declarandum. Fit enim interdum ſic ipſa actio, quod antiqui obſeruabant, perinde ac ab ſcientibus, & agnoſcentibus: vt Euripides fecit, qui filios necantem Medeam induxit. fit etiã ab ignorãtibus quidẽ vim facinoris, agnituris vero mox neceſſitudinem: qualis Sophocleus eſt Oedipus: id quod omnino eſt extra Tragœdiam. in Tragœdia uero ipſa, vt Alcmæonem Aſtydamas, Telegonuſve in Vlyſſe vulnerato. Tertius præterea modus eſt, per ignorantiam videlicet debere aliquem hæc facinora patrare, inter patrandum vero agnoſcere. præter hos nullus eſt alius, ſiquidẽ quid agi, vel non agi, idque à ſcientibus, vel neſcientibus neceſſe eſt, è quibus facinus prudentem aggredi, minime vero perficere eſt abſurdũ cùm non tragicum quidem, velut perturbationis expers, ſed omnino ſceleroſum præ ſe ferat: Quo fit, vt huiuſmodi actionem ſequatur nemo, vel certe rariſſima ſit inuẽtu, vt in Angone Creontem Æmo fecit. Proximum huic erit, ſcelus patrare: quo ſanè potius eſt imprudentem quidem patrare, patrantem uero agnoſcere, etenim & à facinore ſcelus abeſt, & ipſa planè agnitio ſtuporis eſt plena. Nouisſimum uero præſtãtiſſimũ eſt: exempli gratia: in Creſphonte Merope filium interficere debet, non autem interficit: ita etiam & in Iphigenia ſoror fratrem. in Helle filius matrem abalienaturus agnoſcit. Quapropter (ſicuti iampridem diximus) multarũ familiarũ Tragœdiæ non ſunt. ſiquidẽ quærentes nõ ab arte quidẽ, ſed a fortuna mutuati ſunt: ita fabulas

bulas cōtexere. Itaque fit, vt inuiti cogamur ad eaſdē ſæpius familias recidere, quibus uidelicet huiuſmodi perturbationes contigere. Igitur tum quales eſſe fabulas oporteat, ſatis iam dictum.

De Moribus. *Cap. XII.*

QVantum ad mores, quatuor ſanè ſunt, q̃ indigent conſideratione. Eorum vnum, idque primū eſt, vt probitatem præ ſe ferant. vtcunque.n. mos inerit: ſi, queādmodū dictū eſt, tum ſermo, tum actio animi propoſitum, qualecunq; fuerit indicauerit: improbus quidem ſi improbum, probus ſi probum: id vero ineſt in vnoquoque genere. Nam & mulier ꝓba eſt, & ſeruus: tametſi fortaſſe hoc deterius, illud omnino improbum ſit. Secūdo loco ſequitur, vt cōuenientes ſint. Fortitudo enim mos eſt: ſed eſſe vel fortem uel prudentem, vtique mulieri nō conuenit. Tertio, ut conſtent ſibi eſt enim ſeparatum hoc ab eo quod eſt præ ſe ferre per mores probitatem. conuenienſque ſeruare. Quarto, vt æquali tenore procedāt. Quanquā enim hiſtrio, vt qui talem perſonam induerit, inæqualis appareat, oīno tamen illa inæqualitas inæquabiliter perpetuo regenda. Exemplū improbi moris ſit alioqui minime neceſſarium: verbi gratia: in Oreſte Menelaus: indecori, atque inconuenientis, Vlyſſis eiulatio in Scylla: Menalippeſq; ſermo: inæquabilis, Iphigenia ī Aulide, vt cui poſterior ſupplicatio priori non conſonet. Et ſanè in moribus, ſicut in ipſa rerum cōpoſitione, tū neceſſarium, tum veriſimile exquirendū eſt: atque etiā vti neceſſario, veriſimilive ordine cuncta procedant. Quare manifeſtum eſt, fabularum ſolutiones ex ipſiſmet potiſſimum fabulis proficiſci debere, non autem ab aliquo artificioſo: vt in Me-

dea,& in Iliade illa per nauigationem. Quo ſane artificioſo utendum in ijs,quæ extra Tragœdiam ſunt:quæcunque videlicet,vel prius fuere, quæ neutiquam fieri poteſt,vt alio pacto ad humanã peruenerint notitiã,vel quæ futura denũtiatione,diuinationeve indigeant: quandoquidem Deos cũcta inſpicere, ſatis quidẽ apud nos conſtat.quodcunq; vero rationi conſentaneum minus ſit,explodendum quidẽ ab ipſis actionibus:ſi non prorſus,at à Tragedia:ut eſt in Sophoclis Oedipone. Cùm uerò Tragedia præſtantiorũ imitatio ſit, par fuerit quoque nos ab excellentiũ pictorum more non diſcedere:qui dum proprias,veriſq; ſimillimas imagines referre ſtudẽt, pulchriores ſanè depingunt.ita ẽt poeta, iracundos videlicet,deſidesq; dum imitatur, huiuſmodiq; alia circa mores habẽtes,probitatis quidẽ,atque iracundiæ ſibi exemplum proponere debet: velut fortem Achillẽ,ut ipſe Homerus.Hæc profecto ſeruare oportet.inſuperq; ſenſus ipſos, qui Poeticam conſequuntur, præter illa quæ neceſſaria ſunt. Etenim in his fallimur ſæpenumero. ſed in ſermonibus iam editis ſatis dictum de his.

De Agnitionum ſpeciebus. Cap. XIII.

SAnè quid ſit agnitio,ſuperius declarauim⁹: nunc vero de ipſius generibus. Primum quidẽ,ut eſt minime artificioſum, ita à plurimis uſurpatũ,aut per dubitationem fit, aut per ſigna.Horũ rurſũ, ingenita aliqua: verbi gratia: lancea quã Terrigenæ geſtare ſolent: uel aſtra, qualia in Thyeſte Carcinus: aduentitia aliqua, ſed hæc,vel in corpore,vt per cicatrices: uel extrinſecus,ut per monilia,per torques,& ut ĩ Tyro,per ſcapham.Poſſumus autem melioribus his vti,itemq; deterioribus:verbi gratia:ex cicatrice

quidem Vlyſſes agnoſcitur; non tamen eodem modo à nutrice,& à ſubulcis: quandoquidē hæc fidei faciendæ gratia artificij ſunt experta,cæteraq; huiuſmodi. Quæ uero ex peripetia, qualia in Niptris,meliora, ordine huic proxima ſunt. Quæ,quoniam à poetis confingūtur,artificio nō caret:qualis in Iphigenia Oreſtes: qui & ſororē agnouit & agnitus ab ea eſt. agnouit quidem ex epiſtola:agnitus autem ex indicijs. Hæc itaque pro arbitrio poeta profert. non ipſa fabula ideoque in peccatum ſupra dictum facilem lapſum habent. quippe nonnulla afferre permiſſum eſt: vt in Sophoclis Tereo radij uox. Tertium per reminiſcentiam,fit,dum ſpectando aliquid,in animum quid reuocamus. quemadmodum in Diçęogenis Cyprijs, picturam quidē ille inſpiciēs ingemuit: & in ſermone apud Alcinoum audiēs citharœdum Vlyſſes,ex recordatione fleuit uel agnitus eſt. Quartū per ſyllogiſmū, vt in Chloephoris: quòd ſimilis quidā acceſſit: ſimilis autē præter Oreſtem nemo:Oreſtes ergo acceſſit.tum quod Polyidis de Iphigenia eſt: veriſimile eſt enim ratiocinatum fuiſſe Oreſtem: quòd, cùm immolata ſoror fuerit, ſibi quoq; ut immoletur contingere. tale eſt illud in Theodectæ Tydeo veniens ille quaſi natum inuenturus extinguit: & in Phœniſſis, quæ locum conſpicatæ, inſtare ſibi fatum propterea commentæ ſunt. quoniam in fatis haberent, ibi debere mori: enim in eo fuerunt expoſitæ. Huic & adiūgitur illud, quod in theatro per paralogiſmum fit;exempli gratia: in Vlyſſe falſo nuncio hic quidem arcum cogniturum ſe dixit: ille vero tanquam arcu cognoſcendo ab eo,propterea paralogiſmum facit.Omnium uero optime ex parte rerum agnitio eſt: à

qua videlicet ex veriſimilibus admiratio ipſa paritur. qualis illa in Sophoclis Oedipone, & in Iphigenia. Siquidem veriſimile eſt literas hanc mittere cupiuiſſe. Huiuſmodi enim ſolę abſque ullo, uel impreſſo ſigno, aut etiam extrinſecus, vt monile, fiunt. ab his vero probantur, quæ ex ſyllogiſmo.

Quo pacto Decorum ſit in ipſis Fabulis inueniendum. *Cap. XIIII.*

CÆterùm conſtituere fabulas oportet, & ita eas elocutione cōſtruere, vt quàm maxime rē ante oculos ponant. ſic enim q̄ manifeſtiſſima fient poeta inſpiciēs, perinde ac rebus dum aguntur interſit, cū decorum ipſum inuenerit, tum pugnantia minime illū latere poterunt. Argumēto ſit illud, quod Carcino vitiò datur etenim. Amphiaraus è templo exibat: id verò cū non uideret ſpectator, obſcurum fuit. cecidit aūt hic à ſcena, cunctis ob id ſpectatoribus indignantibus. Proinde quantum fieri pōt, fingendū illud quod ex habitibus naturalibus paratur. quandoquidē hi maxime ſuapte natura pſuadent, qui perturbationibus affecti ſunt. quo fit, vt exagitatus exagitet, perturbetq; veriſsime perturbatus. Quapropter vel verſatilis ingenij viri, vel furori perciti Poetica eſt. etenim poetarū aliqui ab ipſa natura ad Poeticā bene formati ſunt, aliqui autem à mente abſtrahuntur.

Confictos ſermones prius in vniuerſum eſſe explicandos: poſtmodum Epiſodia legitime conſtituenda. *Cap. XV.*

CÆterùm confictos ſermones oportet ēt cōfingētē ipſum vniuerſe explicare, mox que Epiſodijs ad hunc modū vti, ac rem diducere. Ad hūc uero modum vniuerſale illud ſpecu-

ſpeculari oportere dico. verbi gratia: Iphigenia. conſtituta ad aras quædam virgo, atq; ex oculis ſacrificantiũ clàm ſurrepta. delata vero in aliam regionem, in qua Deæ, hoſpitum ſacrificia ex lege debebantur, eius ſacri miniſterio ipſa præpoſita eſt. procedente tempore ſacerdotis fratri illuc accedere contigit: cur autem contigerit, vt ipſum Deus ob quandam culpam venire illud impulerit, extra vniuerſale eſt: quorſum vero, extra fabulã. itaq; cùm acceſſiſſet captus, immolandusq; mox ſororem agnouit: ſiue vt Euripides finxit, ſiue vt Polyides, ex veriſimilibus locutus: ꝙ non modo ſororem, verùm & ipſum ſacrificari oportebat. vnde quidem ſalus parta eſt: Quo facto nominibus ſtatim ſubſtitutis Epiſodia aggredienda. ſed hæc quo pacto legitima ſint ſane conſiderandum: veluti furor in Oreſte, propter quem captus eſt, ſalusq; per expurgationem. In dramatibus itaq;, ſiue actibus Epiſodia ipſa breuia eſſe debent: contrà in his lõgior Epopœia fit. nimirum, Odyſſeæ lõgus eſt ſermo. Per multos annos peregre quidam cùm iret, & à Neptuno obſeruatus, & à cunctis relictus. ita rebus ipſius domeſticis conſtitutis, vt fortunæ omnes à procis abſumerent: filioq; inſidiæ iã inſtarẽt, iactatus pelago domũ peruenit: cumq; aliquos agnouiſſet, illos aggreſſus, ipſe quidẽ ſoſpes euaſit, inimicos aũt ꝑdidit. Hoc itaq; propriũ eius poematis eſt. nã cætera ad Epiſodia pertinent.

De connexione, ſolutioneq́; Fabulæ.
Cap. XVI.

VNiuerſa vero Tragœdia partim cõnexione, partim ſolutione cõtinet, q̃ extra ſũt, & aliqua ꝑterea, quæ intra habẽtur, plerunq;

runq; connexio continet: reliqua vero ſolutio. Connexionẽ appello totũ id, qđ à principio ad vltimã vſq; pertinet partẽ, ex qua mutatio fortunæ fit. ſolutionẽ à mutationis principio, ad finẽ vſq;: vt in Lynceo Theodectæ. in quo connexio quidem, acta priũs, natiq captiuitatẽ continet: ſolutio à mortis accuſatione ad extremũ vſque.

De quatuor Tragœdiæ generibus. Quo pacto Tragœdia appellanda ſit vna, vel diuerſa: ac de euitando Epopœia contextu in ipſa Tragœdia.
Cap. XVII.

QVatuor aũt Tragœdię ſunt genera. totidẽ quoq; & partes dictę, quorũ ſanè Cõplicitũ illud dicimus, qđ omnino ex peripetia atq; agnitione cõſtat: Patheticũ, vt Aiaces, atq; Ixiones: Moratũ, Phthiotidas, & Peleium: Quartũ, veluti Phorcidas, & Prometheum: quæcunque inſuper, quæ apud inferos ſunt. Quare magnopere poetis conãdum, vt horum omnium quàm locupletes ſint. quòd ſi omnium minus, queant, ſaltem principalium, atq; quàm plurimorum: eoq; etiam enixius, quo ad taxandos poetas hæc ætas in tantũ prona eſt, vt quos in omnibus his partibus probandos nouerit, in ſingulis etiam mirũ in modum excellere æquum cenſeat. Minime vero fortaſſe cõuenit, eandem Tragœdiam, ſiue diuerſam appellare à fabula: id quod earum ipſa quidem connexio, atq; ſolutio indicauerit. cæterum nõ pauci egregie nectentes, incepte ſoluunt. Oportet autem ab vtraq; parte plauſum iugiter excitare: illudque cum primis cauere, ne cõtextum Epopœiæ proprium. in Tragœdia confingamus, talem vero eſſe dicimus, qui cõplures cõtineat fabulas: exempli

pli gratia: ſi quis totum illud Iliadis vnica velit compleсti fabula. ibi etenim propter poematis longitudinem partes ipſæ congruentē ſuſcipiūt magnitudinem: in actibus vero multo præter id, quod ſuſceptum negocium expoſcit, longiores euaderent. Cuius rei ſignum id eſſe poteſt, quòd hi qui totum Ilij excidium ſimul cōpoſuere, ac non potius ſingulas ſeparatim partes, ſicuti Euripides Medeā, vel Niobē (quod Æſchylus minime obſeruauit) vel prorſus cadūt; vel certe infeliciter certāt. ſiquidē ꝑp id vnū cecidit Agathō. tā etſi tū in peripetijs, tū in ſimplicibus actionibus; hi quidē ſuū mirabiliter ꝓpoſitū aſſequanť. Etenim tragicū, atq; humanū eſt, cum ſapiens, idemq; prauus veluti Siſyppus deceptus fuerit: ſiue fortis, idemq; iniuſtus ſuperatus veriſimile em eſt, vt Agathō aſſerit, qñquidē multa ꝑter ipſū veriſimile accidere, à veriſimili nō diſcrepat.

De Choro. *Cap. XVIII.*

CHori ſummam penes vnū duntaxat ex hiſtrionibꝰ eſſe oportet, totiusq; partē eſſe: vti aūt concertationibus, non ſicut apud Euripidē, ſed ſicut apud Sophoclē. reliquis vero conceſſa potius ea ſint, quę ad ſuſceptā pertinēt fabulā, quàm quæ ad aliā Tragœdiā: quapꝑ intercalare concinnūt. Hmōi ſanè rei initium primū ab Agathone ſumptum. Atqui quidnàm differt inter canere intercalare, locutionem ve illā, quæ aliud ex alio nectit, integrumque Epiſodium?

De Sententia. *Cap. XIX.*

IAm vero cùm de his omnibus dixerimus: reliquum eſt, vt de Dictione, atque Sentētia agamus.

mus. tametſi de ſentẽtia in iis quos de Rhetorica ſcripſimus libris, vt quod eius viæ & rationis magis proprium ſit, diſſeruimus. Ad ſententiam ea omnia pertinent, quæcunq; oratione adſtruere oportet. cuius partes erunt oſtendere, ſoluere, perturbationes præparare, ſicuti miſericordiam, timorem, iram, cæteraq; huius generis: ad hæc, exaggerare, ac diminuere. Conſtat autem ſupradictarum partium rebus accommodata afferre oportet: cùm videlicet vel miſerabilia, vel grauia, vel mira, vel veriſimilia adſtruenda ſunt. in quibus tamen hæc habenda diſtinctio eſt quòd aliqua quidem nullo doctrinæ adminiculo apparere neceſſe eſt: aliqua vero ſermone ipſo dicentem preparari, ac vi etiam ſermonis euenire. Quod enim dicentis munus eſſet, ſi non quidem ſermonis vi, grata eſſe viderentur?

De Dictione, eius partibus, ac partium ſpeciebus. *Cap. X X.*

Circa Dictionẽ vnum quidẽ ſpeculationis eſt genus, de figuris videlicet ipſius: quod quidẽ ad hiſtrionicam, atq; ad eũ qui huiuſcemodi arti præſit, pertinet. exẽpli gratia: qđ ſit mandatum, quid preces, quid narratio, quid minæ, quid interrogatio, quid reſpõſio, cæteraq; id genus. Quãdoquidẽ præter horum peritiam, ignorationẽve nulla quidem accuſatio, quæ digna ſit ſtudio, ad Poeticam refertur. Nam quis, obſecro in his peccatum eſſe ſuſpicetur, quæ Protagoras accuſat? ſi quis videlicet, dum precari ſe exiſtimet, interim præcipiat? hoc pacto: Irã Pan de Dea. quandoquidem (inquit ille) iubere aliquid fieri, vel nõ fieri, præceptũ eſt. Quapropter faceſſat hæc conſideratio perinde ac alterius facul-

cultatis, non autem Poeticæ propria. Dictionis vniuerſæ partes hæ ſunt: elementum, ſyllaba, cōiunctio, nomen, verbum, articulus, caſus, oratio. Elementum indiuidua dicitur vox, non quidē omnis, ſed illa tātùm, ex qua ſuapte natura intelligibilis vox conſtitui poteſt. quandoquidem & indiuiſibiles ſunt ferarum voces, quarum ſanè nullam elementum dicimus. hæc vocalis, ſiue ſemiuocalis, aut etiā muta appellatur. Vocalis, quę ſine vlla prorſus adiectione ſonū, qui exaudiri poſſit, reddit. Semiuocalis, quę non ſine adiectione: vt σ, ρ. Muta, quæ cum adiectione per ſe nullum omnino ſonum reddit: adiuncta vero his, quæ aliquam vocem reddunt, exaudiri poteſt: vt γ & δ. Hæc differunt inter ſe figura oris, locis, aſpiratione, tenuitate, lōgitudine, breuitate, acumine præterea, grauitate, inflexione: de qbus ſane in his, quæ ad metra pertinent, conſideratio propria eſt. Syllaba vox eſt nihil penitus ſignificans compoſita ex muta, & vocem aliquo pacto habente. nam γρ etiam abſque α ſyllaba eſt: & cum α, veluti γρα. ſed harum differentias examinare. metricæ artis eſt. Coniunctio uox eſt minime ſignificās: quæ nec impedit, nec efficit aliquam uocem ſignificare, apta quidem ex pluribus uocibus componi, extremo atque medio orationis congruens: quam quidem in initio orationis ſuapte natura poni minime cōuenit. ut μέν, ἤτοι, δή: ſiue: uox per ſe quidem minime ſignificans ex pluribus uocibus unam, apta uero uocem unam ſignificātem reddere. Articulus uox eſt minime ſignificans, quæ uel principiū orationis, uel finem, uel ſeparationē oſtēdit, quemadmo-

admodum τὸ φημὶ, τὸ περὶ, & alia: ſiue vox minime quidem ſignificans, quæ nec impedit, nec efficit aliquam vocem ſignificare, aptam ex pluribus vocibus componi, tam extremis quàm medijs cohærens. Nomen compoſita vox eſt, ſignificans ſine tempore: cuius aliqua per ſe pars nihil ſignificat. nam & in cõpoſitis ſic obſeruamus, vt nullum per ſe ſeparatum ſignificet: vt in θεοδώρῳ, in quo δῶρον minime ſignificat. Verbum compoſita vox eſt, ſignificans cum tempore: cuius (quemadmodum de nomine diximus) nulla per ſe pars ſeparata ſignificat. Etenim homo, ſiue album, nequaquam cum tẽpore ſignificat: ambulat vero vel ambulauit cũ tempore ſignificat. illud quidem præſens, hoc præteritum. Caſuum, qui tum ad nomen, tum ad verbũ pertinent hic quidem ſignificans eſt ſecundum huius, vel huic, & quæcunq; talia: ille veró ſecundum vnũ, vel plura, vt homines, vel homo: itẽq; alius ſecundum perſonarũ modos quatenus interrogant, ſiue iubẽt. verbi gratia: ambulauit, & ambula: quæ quidem eiuſdem generis ſunt caſus verbi. Oratio vox eſt ſignificans, compoſita: cuius partes quædam ſeparatæ aliquid omnino ſignificant. quanquam enim nõ omnis oratio ex nominibus & verbis conſtat: vt hominis ipſius definitio: ſiquidem ſine verbis etiam cõſtare poteſt: omnino tamen aliquas ſignificantes partes habebit. vt in hac oratione, ambulat Cleõ, illud Cleon ſignificans eſt. Duobus vero modis vna dicitur oratio. aut enim ſignificans vnum per ſe eſt, aut additis cõiunctionibus verbi gratia, Ilias quidem vna erit coniunctionibus oratio. hominis vero definitio vnum ſignificat. Nominis generum

nerum aliquod eſt ſimplex: ſimplex autē voco, quod ex minime ſignificantibus cōſtituitur. aliquod duplex, cuius aliud quidem ex ſignificantibus, ac minime ſignificātibus cōponitur aliud ex ſignificantibus omnino. Triplex inſuper, ac quadruplex nomen eſſe poteſt, quemadmodum multa Megaliotorū, ἑρμοκαικόξανθος. Omne autem nomen aut eſt proprium, aut ab alia lingua, aut tranſlatio, aut ornatus, aut fictū, aut productum, aut ſubtractum, aut commutatum. Propriū voco, quod omnibus in vſu eſt. Ab alia lingua, quod aliquibus duntaxat. ex quo patet, huiuſmodi atque proprium fieri poſſe, vt in idem quandoque recidant: minime tamen eiſdem. vt σίγυννον, id eſt lanceola, quod Cyprijs quidem proprium, nobis vero ab illorum lingua. Tranſlatio eſt nominis alieni illatio, vel à genere ad ſpeciē, vel à ſpecie ad genus, vel à ſpecie ad ſpeciē, aut etiam ſecūdum aliquod, quod proportione reſpondeat. A genere ad ſpeciem voco: vt, Stetit „ hæc mihi nauis: etenim in portu eſſe, ſtare aliquod eſt. A ſpecie ad genus vt, Ipſe decem peperit iam millia commoda Vlyſſes: decem millia enim multa ſunt: quo ſanè vocabulo pro multo vtuntur. A ſpecie ad ſpeciē: Abſtulit ære animā, „ immiti ære abſcidit hoc enim loco auferre pro „ abſcindere & abſcindere pro auferre, vſurpauit: quod vtrunq; ſubtrahere aliquod ſit. Proportione vero reſpondens dixerim, quando aliquod ſecūdum ad primum ſimili ratione ſe habeat, qua quartum ad tertium. ſumit enim vel loco ſecūdi quartum, vel quarti ſecundum. interdumq; adduunt, pro quo dicitur, ad quod eſt. exēpli cauſa: ſimili ratione ſe habet phiala ad Bacchum, qua

ſcutum

ſcutum ad Martem,dicet igitur & phialam ſcutū Bacchi. & ſcutum phialam Martis . rurſus ad diem ueſpera pari ratione ſe habet, qua ad uitā ſenium,itaq; dicet ueſperam diei ſenium, & ſenium ueſperā uitæ:uel,ſicut Empedocles, occaſum uitæ. Licet autem quibuſdā nomen proportione reſpondens inditum non ſit,nihilo tamen ſecius ſimili ratione dicetur: quemadmodū frugem quidem proijcere,ſerere dicimus proijci uero à Sole flammam nominis eſt expers:cùm tamen ita ad Solis flammam hoc ſe habeat,quemadmodum ſerere ad frugem . ideoq; Sol dictus, ſator diuinitus ignis. Licet aūt huiuſmodi translationis modo uti,& alio quoque: cùm uidelicet nominauerimus alienum quippiā , aliquid eius proprium ab eodē remouentes:ut ſi quis appellare uolens phialam,dixerit ſcutum,non Martis ſed Bacchi. Fictū eſt,quod à nemine vſurpatum, à poeta ponitur:cuiuſmodi hæc eſſe apparēt: ut Cornua ramos,& ſacerdotem cuſtodem. Productum,atq; ſubtractum. Productū uidelicet,quod lōgiore uocali utatur quàm ſit eius propria,ſiue etiam adiectā ſyllabam aſciuerit. Subtractum, quod aliquo ſiue peculiari , ſiue adiecto mutilū ſit exempli gratia:productum πόλεως πόληος, πηλείδου πηληιάδεω dicim⁹: ſubtractū, ut κρῖ δῶ.at ue etiā, cùm una ex geminis fit ut per ἐῆς ῆς;id eſt,ſuæ. Commutatum,cuius in denominatione aliqua quidem remanet pars , aliqua uero additur:uelut , Dexteriorem ſecūdum mammam , pro dextram . Nominum præterea ſunt aliqua maſcula,aliqua fœminea, aliqua media. Maſcula , quæcunque in ν & ς deſinunt , & in cun-

in cunctas quæ à π & κ mutis cōponuntur: ſunt enim omnino duæ, ψ & ξ. Fœminea, quęcūque in vocales ſuapte natura longas, quales ſunt η & ω, deſinūt: productas inſuper in α. quo fit, vt hæ numero ſint æquales illis ĩ quas maſcula, & fœminea d̄ſinūt. ψ enim & ξ nō diuerſę sūt. ſanè nullum nomē in mutam deſinit, ſed nec ĩ vocalem breuem: in vero tria tātū μέλι, κόμμι, πέπερι. in υ quinque, πῶυ, νάπυ, γόνυ, δόρυ, ἄστυ. Media in hæc, inſuperque in ν & σ.

De dictionis virtute. Cap. XXI.

Dictionis autem virtus, vt perſpicua ſit, nō tñ humilis. quæ igitur ex ꝓprijs nominibus cōſtabit, maxime pſpicua erit, humilis tñ, exemplū ſit, Cleophontis, Stheneliq́; poeſis. illa veneranda, & oē prorſus plebeium excludēs, quæ peregrinis vtetur vocabulis. Peregrinū voco varietatē linguarum, trāſlationē, extēſionem, tum quodcunq; à proprio alienū eſt. verū, ſi quis hæc omnia ſimul cōgerat, vel ęnigma efficiet, vel barbariſmum. ænigma quidē, ſi tranſlationes: barbariſmum uero, ſi linguas Aenigmatis forma ea erit, oratio ſcilicet, quæ ex minime congruentibus inter ſe cōſtet. hoc itaq; per nominum compoſitionem effici minime pōt, per trāſlationē vero poteſt: vt, Vidi igne atq; ęre virum viro inhærentē unum, cæteraq́; id genus " queādmodū quoq; ex linguarum varietate bar- " bariſmus quapropter aliquo pacto hic admitcetur. Proinde ſicut illud non triuiale ac minime humile, lingua trāſlatio, ornatus, cæteræque dictæ ſpecies pariunt: ita proprium perſpicuitatē. Cæterū nō minimā cōferre videtur partē ad di-

ctionis perſpicuitatē, & ad vulgare excludēdum productiones, cōciſiones, nominumq́; immutationes. quandoquidē id, quod præter vſum commune fit, quatenus à proprio diuerſum eſt, illud minime plebeiū efficit: quatenus vero cum uſu communi cōuenit, claritatē. Quapropter errant nō parū, q huiuſmodi dictionis genus accuſant, qq́; Poetā ipſum īceſſere audēt: id quod priſcus Euclides fecit. quaſi facile qs configat, ſi ei, dum iambos cōſcribat, ī ipſa dictione nomina quantūlibet extēdere liceat. queādmodū, ἤ τὶ χαρὶν
» εἶδον μαραθῶνα βαδίζοντα: & οὐκ ἂν γειναμενος τὸν ἐχείνου ἐξελέβορον. itaque ridiculus eſſe apparet, q hoc dicēdi mō vſus eſt. Atqui mēſura æque oībus partibus regula eſt. nā ſi qs trāſlationibus, linguis, cæteriſque huius generis, vel indecēter, vel affectate vſus fuerit, pari rōne ridicula ſtruxerit. Quantum verò cōcinnitas in carmine polleat, vel ex eo conſideretur, quòd loco nominum ad mēſurā in oratione cōparatorū à varietate linguarū trāſlationū, cæterorūq; generis huiuſmodi, ſi qs proprias appellationes poſuerit, verā nos attuliſſe rōnem īficias non iuerit. id quod Aeſchyli, atq; Euripidis ī eodem faciēdo iambo pariter verſantiū exēplo apparet. nam cùm hic vnum duntaxat nomē lingua nō trita loco proprij īmutauerit, tam pulcher apparuit, quàm ille abiectus eſt viſus. etenim ī Philoctete Aeſchylus ſic locutus eſt Mei pedis carnē exegit phagedæna: ipſe vero Euripides loco exedit, epulatur appoſuit. Ad hæc: Nunc aūt paruus me exiſtēs turpis ineptus. verbi gratia: ſi qs afferēs magis ꝓpria, id ineptus immutauerit: hoc pacto D bilis īformis me exiſtēs, exiguuſq́; itēq;

Indi-

Indignum currum,& exiguas dapes: dicatq́; cur- »
rum prauum,& paruas dapes:rurſuſq́; pro Iones »
vociferantur, Iones clamāt. Ariphrades præte- »
rea carpebat tragedos, perinde ac in Tragœdijs
ſuis his vterentur quæ in communi ſermone di-
ceret nemo: vt δώμων ἄπο ꝑ ἀπὸ δωμῶν, id
eſt domibus ab, pro ab domibus:& σέθεν ꝑ σοῦ,
id eſt ſui:& ν ν pro αὐτόν, id eſt ipſum:& ἀχιλ-
λέως πέρὶ pro περὶ ἀχιλλέως, id eſt, Achille
de, pro de Achille, cæteraq́; huiuſmodi:prorſus
ignorans, quòd hæc oīa dum proprium vitant,
plebeiam interim dictionē effugiunt. Cæterùm
magni negotij eſt, ī ſupradictis ſingulis à decen-
ti non diſcedere, minimeq́; abuti cōpoſitis no-
minib.linguiſq́;:cū primis verò decēter vti trāſ-
lationibus,maxime eſt arduū id, quod vnū non
aliūde quæſitum ſit oportet,verſatiliſq́; ingenij
indolē præ ſe ferat.Etenim rectè q̃d trāsferre, ſi-
mile aliquod illius cōtēplari eſt. Duplicia verò
nomina vt maximū ī modū Dithyrambis qua-
drant,ſic Heroicis linguarū varietas, Iābiciſque
trāſlationes. quāquam Heroicis quidem ſupradi-
cta omnia valde vſui ſunt: Iambicis vero, quòd
maxime colloquia æmulent̄,cūcta illa cōueniūt
nomina, quibus rite quis in ipſo ſermone utat̄.
ſunt autē hæc propria,metaphorica, ornata. De
Tragœdia igitur.deq́; ad actionē accommodata
imitatione,ſatis hactenus à nobis hęc dicta ſint.

De Epopæica, Heroicaue imitatione. ipſiuſque cum Tragœdia conuenientia,ac differentia. Cap. XXII.

DE narratiua vero,& per numeros imitatio-
ne,quòd ipſæ quoque fabulæ, non ſecus ac

in Tragœdijs actus, conſiſtere debeāt, pariterq; circa unam eamque integram atque perfectam actionē verſari, principio ſcilicet, medio, fineq; cōſtantē, à qua ſanè, velut ab integro quopiam animali, voluptas quædam peculiaris ꝓficiſcat, omnino manifeſtum eſt itemque quòd hiſtorijs vſitatis diſſimiles eſſe debeant: quæ quidem nō vnius tantum actionis præbeant notitiam neceſſe eſt, ſed temporis vnius, omniū ſanè, quæcunque in eo tam circa vnum, quàm plures contigere, eodem ſcilicet modo, quo ſingula quæq; inter ſe (vt caſu euenit) ſe habent. verbi cā: circa idem tempus nauale bellum in Salamine, prœliumque Carthaginenſiū in Sicilia: quæ minime quidem in eundē exitum ſpectāt: ita quoq; in inſequētibus temporibus, dum alterum interdum poſt alterum fit, quibus vnus nō eſt exitus, id quod ferè poetarum nō pauci efficere ſolent. Quamobrem quemadmodū ſuperius diximus, ob id etiam præ cæteris diuinus Homerus videri iure debet, quòd bellū qdem alioqui principio, medio, fineque conſtans, totū ſcribere minime eſt aggreſſus: ſiquidem vel nimis magnum euaſurum, atq; adeo perceptu difficile exiſtimauit: vel, ſi ad magnitudinē perſtrinxiſſet, inculcatum nimia uarietate futurum. Nunc vero ei' rectè una duntaxat parte ſuſcepta, pluribus in ea Epiſodijs vſus eſt: ſicuti nauium cathologo, alijſque Epiſodijs, quibus Poeſim ipſam locupletiſſimam reddit. Alij uero circa virum vnū, tempuſque duntaxat vnum verſantur, ſed actionem ipſam multimembrem conſtituūt: quemadmodum qui Cyprica, & Iliadem paruam conſcripſit. Verùm enimuero Ilias ſimul atque Odyſſea vna tm̄ Tragœdia, duabus ad ſummum clau-
di

di poſſunt: contrà Cyprica non niſi pluribus. tum parua Ilias ex octo amplius conſtat: vt ſunt armorum iudicium, Philoctetes Neoptolemus, Eurypilus, Emendicatio. Lacæna, Ilij excidium, Reditus, Sinon, Troiades. Iiſdem præterea generibus Epopœia, quibus Tragœdia conſtet, eſt neceſſe. etenim vel ſimplicem, vel complicitam, vel moralem, vel patheticam hanc eſſe oportet. Cui totidem, æedemque partes, præter harmoniam, & apparatum reſpondent: vt quæ peripetijs, agnitionibus, affectibus, adhuc etiam ſententia, & dictione, egregijs quidem omnibus indigere videatur: quibus ſanè cunctis, & ante alios, & pleniſſime Homerus vates vtitur, ſiquidem vtroq; poemate hæc omnia complexus eſt. Vt enim Ilias ſimplex, atque patheticum continet genus, ſic Odyſſea complicitum, vt quæ agnitionibus conſtet, & per totum morata ſit: ad hæc quoque dictione, atque ſententia, cæteris mirũ in modum vatibus antecellit. Differt autẽ Epopœiæ contextus à Tragico, lõgitudine, metroq;. itaque longitudinis præfinitio ſit, de qua nobis ſatis eſt dictum, vt principiũ, ſimulque finis conſpici queat. hoc autem fuerit, ſi cõtextus ipſi, ueteribus quidem minores erunt: plures uero Tragœdias ad unam auditionem diſpoſitas complectentur. Quippe proprium Epopœiæ eſt poſſe plurimum in magnitudinem excreſcere: id qđ aſſequi Tragœdia non poteſt. quandoquidem hæc plura ſimul facta imitari nequit, ſed id ſolummodo, quod in ſcena tunc, atque adeo penes hiſtriones eſt: contrà in Epopœia; vt quæ mera enarratio ſit, plures veluti partes trãſactas cõglutinari permiſſum eſt: quibus ſanè perinde ac ſibi proprijs, poematis ipſius quaſi

grauidus augetur vterus. Quapropter hac prærogatiua cùm polleat, tum facilem ad magnificentiam aditum habet, tum ad auditorē ſubinde leuandum, neque non diſſimilibus Epiſodijs cuncta ad peragendum. Etenim Epiſodiorum uniformitas, vt quæ cito ſatietatem afferre ſoleat, in eauſa eſt, cur Tragœdia ad finem feſtinet. Heroicum vero carmen ex ipſa quidem experientia congruēs eſſe apparuit. Etenim, ſi quis alio quolibet metri genere, pluribuſue inter ſe mixtis, enarratiuam facere imitationē aggreſſus fuerit, præter ipſum decens factū uideri poterit, quādoquidem numerorum omniū ſtabiliſſimum, atque turgidiſſimum Heroicum eſt, quo ſanè fit, vt linguas, atque tranſlationes potiſſimū admittat. nam motus ipſe enarratiuus præ cunctis alijs excellens eſt: iambi uero, atque octonarij mobiles quidem ſunt: verum vt hi ſaltationib. ſic agendis rebus illi aptiſſimi ſunt. ad hæc illud etiam magis abſurdum, ſi quis, vt ipſe Chæremon, hos miſcuerit. Quare longum contextum alio, pręter quàm heroico metro ritè, panget nemo: nimirum id congruere (ſicuti diximus) natura docet. Proin vates Homerus in hoc quoque, quemadmodum & in cæteris, præcipua laude dignus eſt: quandoquidem omnium unus, quid ipſum deceat poetam, minime ignorat. Decet autem hunc ex perſona ſua pauca dicere, quòd in eo imitator non ſit, itaque vates alij, dū hoc ſtudio ſemper certant, pauca interim, paucisq; in locis imitatione aſſequūtur: cōtra Homerus pauca admodū præfatus, modo virum, modo mulierem, interdū mores aliquos inducit, nihil enim vnquam non moratum: at ſemper moribus prępollens, quodcunque confingit. Sanè conuenit

nit Tragœdiæ ipſum præbere mirandum, magis autem Epopœiæ: quod uidelicet proportione reſpondet ideoque mirandum maxime huic conuenit: quoniam in ea ad ipſum agẽtem minime reſpicimus Porrò. ſi quis illa, quæ de perſecutione in Hectorem ſunt, in ſcenam afferat, utique ridicula apparere fecerit. nam & illos ſtare, & hunc abnuere uidere eſſet: id quod prorſus in ipſis carminib. latet. Cæterùm mirandum ipſum per ſe eſſe gratũ, argumento ſit: quòd omnes huiuſmodi aliquod dum nunciant, ueluti dicturi ĩ gratiam, id ſemper exaggerant. Homerus uero præcipue alios docuit, quo pacto mendacium ipſum dici oporteret: quod profectò paralogiſmus eſt. Exiſtimãt enim homines, cùm hoc ipſo exiſtente, ſiue facto, hoc ipſum fiat, ſi poſterius ſit, etiam prius eſſe, vel fieri: quod quidem mendacium eſt: ſed ob id ſanè mẽdacium primũ eſt, quòd alio quopiam exiſtente, hoc idem eſſe vel fieri neceſſe ſit: ſiquidem cùm hoc eſſe uerum ſciat, anima noſtra paralogiſmo colligit, etiam primum eſſe uerum. Cuius exemplũ eſt Niptris ſumi poteſt. itẽque fieri quæ neutiquã poſſunt, modo uerisſimilia ſint, potius quidem eligenda eſſe, quàm q̃ minima uerisſimilia, licet fieri poſſint. Sermones quoque ipſos adeo non ex parte rationis expertium conſtitui debere, ut etiam nihil quod non ſumma ratione præditum ſit, cõtineant: ſi uero ſecus fiat, extra ipſam fabulationem ſaltem ſit. exempli gratia: ignoratio Oedipodis, quo pacto Laius occubuerit. non autem in actibus: ſicut in Electra Pythicorum nunciatio: itemq; in Myſis ex Tegea mutus ut loqueretur, profectus in Myſiam eſt: quapropter locutum fuiſſe dicere, fabula q̃dẽ ridicula eſſet. etenim

à principio eiuſmodi conſtituendæ non ſunt at ſi ſemel conſtitutę fuerint, & ita ſint receptæ, eas admitti quamuis abſurdas, probabilius erit. quandoquidem illa etiam in Odyſſea circa Vlyſſis expoſitionē rationis expertia ſunt: quæ quidem nullo pacto tolerāda apparerent, ſi hęc eadem non bonus aliquis poeta confinxiſſet. nūc verò diuerſis bonis abſurdū illuſtrans, ſuaue ipſum poeta reddit. Cæterùm in dictione, ocioſis in partibus maxime elaborandum: ſecus autem in his, quæ moribus, quæq́ue ſententia polleāt. quandoquidem ipſa valde luminoſa dictio, tū mores, tum ſententiam, quæ quidem per ſe ſatis conſpicua ſunt, obumbrare ſolet.

De obiectionibus in Poetas, earumdemq́ue ſolutionibus. Cap. XXIII.

CÆterùm dubitationes, ac ſolutiones ex quot videlicet, quibuſve generibus conſtent, ita conſiderātibus manifeſtæ fient. Etenim cùm imitator poeta ſit, ſicuti quoque pictor, vel alius imaginum deſignator: eorū ſem per unum aliquod quæ tria numero ſunt, imitetē neceſſe eſt: qualia uidelicet fuerunt ſiue ſunt: vel qualia dn̄r, videnturue: vel qualia eſſe oportet. hæc autē dictione tum per linguas tū p̄ tranſlationes enūciantur. Multæ enim dictionis ipſius affectiones ſunt, quas poetis īdulgemus. Ad hęc nō eadē eſt rectitudo Ciuilis facultatis, quæ Poeticæ. ſed nec alterius vllius artis, præterquā Poeticæ. Huius vero peccatum omnino duplex eſt, alterum per ſe, alterum per accidens: itaque, qđ ad imitandum non imitabile ſibi propoſuerit, per ſe huius peccatum erit: proponere vero non recte, per accidens. Quemadmodum vtrùm dextrùm latus equum promouentem,

aut ſecundum vnamquanque artem peccatum: verbi gratia: ſecundum medicinam, aliamve quamlibet artem: aut etiã, ſi quæ fieri nequeũt, confinguntur. Qualiacunq; igitur hæc fuerint, minime quidem per ſe huius peccata dicimus. quo fit, vt obiectiones in quæſtionibus, ſi quis ad hæc reſpexerit, ſoluturus ſit. Ac primum quidem, tametſi peccemus ſemper in his, quæ ſecũdum artem ſunt, ſi quæ fieri nequeunt: confingamus: rectè tum id factum ſe habebit, ſi propterea eiuſdẽ finẽ aſſecuti fuerimus. dictus eſt enim eius finis: verbi cauſa, ſi hoc pacto, vel id magis ſtupendum fuerit, vel aliqua ipſius pars huiuſmodi reddatur. Exemplum ſit illa in Hectorẽ perſecutio. ſi ergo finem magis, minuſve aſſequi contigerit, peccatum verò in his quæ circa artẽ ſunt, fuerit: nequaquã ſatis recte id fiet. quippe ſi fieri poteſt, nullo pacto peccandũ eſt. Præterea vel eſt in his peccatum, quæ ſecundũ artem ſunt, vel quę ſecundum aliquod accidẽs. leuius.n. fuerit, ſi ceruam cornua non habere ignorauerit, quàm ſi non bona imitatione deſcripſerit. Ad hæc, ſi quis ex parum veris arguatur, at certè qualia eſſe decet, ſolutio ſit: id qđ Sophocles dixit, ſe quidem homines, quales eſſe oportet, effingere: Euripides autẽ, quales eſſent. Quòd ſi neutro ſoluendum ſit modo, at certe ita eſſe dicuntur: reſpondẽdum erit, velut in iis, quæ ad ipſos pertinent Deos. fortaſſe. n. ſic dicere neque meliorem in modum, neq; ſecundum veritatẽ fuerit ſed tamen ita contigit, vt Xenophanes ait, ferunt hæc. quanquam non meliorẽ fortaſſe in modũ, nihilominus: ita ſe habuere velut illud, qđ de armis phibetur. Rectęque ſolo præfixæ haſtæ, Sic.n. eo tẽpore morit

erat:

erat:vt nunc etiam apud Illyrios. An vero recte vel non recte à quoquam ſiue dicatur, ſiue fiat, ſi quis inquirere velit, nõ modo idipſum factũ dictũve conſiderare debet, vtrum laudabile an prauum ſit: verumetiam ad agentem, dicentemve reſpicere, ad quem videlicet, vel quando, vel cui, vel gratia cuius: verbi cauſa: boni maioris gratia vt fiat: mali maioris, ne fiat. Sunt etiam aliqua quæ ſi ad dictionem ipſam reſpexeris, licet ſoluere. verbi gratia: lingua, vt Principio ſanè οὐρῆας. nam ea vox οὐρῆας fortè non mulos, ſed cuſtodes ſignificat. ac de Dolone: Turpis erat ſpecie: non, quòd eſſet corpore male compacto, verùm turpi facie. nã vocabulũ εὐειδὲς pulchra facie aliquid Cretenſes vocant. & illud ζωρέτερον propinabant. haud. n. ζωρότερον eo in loco pro mero, quo ebrioſi gaudẽt, ſed pro frequẽter accipitur. Per trãslationẽ inſuper: vt,

Iamq́ Deos alios pernox, hominèsq́ tenebat
Inſignes galea ſomnus. tum illud quoque:
Si quando Troia ad campos ſua lumina vertant:

Vt etiam tibiarum, fiſtularumq́ue vocem. ſane pro multis, omnes per translationem dicimus. Omne. n aliquod multũ eſt. &, οἴη δ' ἄμμορος· id eſt, ſola expers, ſimiliter per translationẽ: illud enim quod notiſſimum eſt, vnicum & ſolum dicimus. Soluimus præterea ratione accentus: vt Hippias Thaſius illud, δίδομεν δέ οἱ, id eſt, Nos vero damus. οἱ enim articulus eſt: cui circunflexum addideris accentum, pronomen ſibi, ſignificat. qn & illud quoq;, οὐ καταπύθεται ὄμβρῳ; id eſt, himbre minus marcet. οὗ enim, quæ negatiua particula eſt, ſi circunfle-

xum

xum cum aſpiratione ſumpſerit, aliud ſonat.
Per diuiſionem quoque, quemadmodum apud
Empedoclem: Nata ſed hæc ſubito mortali cor "
pore vidi, Ante immortali quàm animantia ſe "
ligerentur. Item per Amphibologiam: Plurima "
præteriit nox. Illud enim πλέον amphibologi- "
cum eſt. Per conſuetudinem quoque dictionis:
vt illud κεκραμένον, id eſt, mixtum: quod ad vi
nũ pertinere receptũ eſt. Vnde & illud, Ocrea, "
quæ fuerat ſtanno cõfecta recẽti, & χαλκέας, "
quæ vox alioqui fabros ærarios ſignificans, pro
ferrariis ſumitur. Iuxta quod etiam Ganyme-
des à vino miniſter Iouis appellatur, cum tamẽ
Dij ipſi vinum non bibant: id quod per transla-
tionem dici neutiquã poteſt. Quando autẽ in
nomine contrarietas ineſſe ſignificationis vide
tur, conſiderandum ſanè, quotuplex eſt eius cir-
ca id, de quo agitur, ſignificatio. quemadmodũ:
Huic ſpicula ferrea cùm prohibebat. Etenim eo
in loco ἔσχετο, quod alioqui inhærebat ſignifi-
cat, pro prohibebat accipitur. Quotuplex vero
illud, expenditur hoc fermè pacto: maxime ve-
rò, ſi quis cõtraria, è regione diſpoſita ſuſcipiat: "
ſiue, vt inquit Glauco. Quoniã ſine rõne aliqua "
præſumunt, ipſi quidẽ veluti iam iã pronuncia-
turi ratiocinantur: quaſique pro arbitrio locuti,
tametſi eorum opinioni contrarium inſit, redar
guunt. quo in genere ſunt illa, quæ de Icario per
hibentur. Siquidem Laconẽ hũc extitiſſe exiſti
mant: ideoq; ſequi abſurdum, euntem quidẽ La
cedæmona Telemachũ in eum minime incidiſ
ſe: cũ tamen id fortaſſe ſe habeat, quemadmodũ
Cephalenſes dicunt, qui quidẽ duxiſſe apud ſe
vxorem Vlyſſem dictitant. Icadiumq; eſſe, non

Icarium

Icarium.hoc autem in genere peccatum eſt, veriſimilis dubitatio. In ſumma, qđ fieri nequit, vel ad ipſam Poeſim, vel ad meliorem eius modum, ſiue etiã ad famam referendũ eſt. Quantũ vero ad Poeſim attinet, credibile potius, licet fieri non queat, eligendũ eſt, quàm incredibile, licet queat. huiuſmodi autem ſint, cuiuſmodi pinxit Zeuxis: potiusq; in melius declinent. exemplar.n. ipſum ſuperare oportet. Et ad illa, quæ præter rationem dicunt eſſe, ſic reſpondendũ: tum quòd aliquãdo ſine ratione non ſunt. veriſimile.n. fieri aliqua præter id, quod veriſimile eſt. Cæterùm ita dicta contraria ſic exploranda, quemadmodum in ſermonibus elenchi, ſi idem, & ad idem, & eodem modo: ſicuti dicentem ipſum, aut ad ea quæ ipſe dicit, aut quæ prudens aliquis ſupponeret. recte.n. id increpatur, quod ſiue rationis eſt expers, ſiue probitatis: cũ videlicet nulla neceſſitate cogente, præter rationẽ aliquo quis vtatur: ſicut Euripides Aegiſthi nequitia, & in Oreſte Menelai. Tales itaque obiectiones ex quinque generibus proueniũt. Etenim vel ſicut illa quæ fieri nequeunt, vel quæ rationis expertia, vel quæ lædentia, vel quæ contraria, vel quæ præter artis rectam normam exiſtunt. ſolutiones autem ex dictis iam enumeratis conſiderandæ ſunt omnino duodecim.

Vtra melior ſit imitatio, Epopœicane, an Tragica.
Cap. XXIIII.

VTrũ verò melior Epopœia imitatio ſit, an Tragica, dubitare aliquis poterit. Etenim ſi illa melior, quæ minus inuidioſa: huiuſmodi ſanè eſt, quæ ad meliores fit ſpectatores: manifeſtum quidem, quòd illa quæ cũcta imitari vult, magis inuidioſa eſt; ut quæ pa

rum

rum ſentientes, niſi multo motu moueantur, excitare debeat: Id q̃d inepti tibicines efficere olent: qui cũ diſcum imitari oporteat, ſeipſos in gyrũ agunt:Scyllamq́; dũ modulantur,chori principem trahunt. Itaque Tragœdia talis ẽ: vnde priores il li iuniores ſe pro hiſtrionibus habeant. ſiquidem Myniſcus velut in eo nimium Callippidẽ,ſimiã appellabat: talisq́; propemodũm de Pindaro opinio erat. Vt aũt hi ad illos ſe habẽt, ita quoque integra ars ad Epopœiam. Hanc igitur ſicuti præſtantiorũ ſpectatorũ eſſe dicunt,hiſtrionica arte minime indigẽtium;: ita ignarorum Tragœdiam,quę,quoniam inuidioſa,ideo deterior eſſe apparet. Primum igitur huiuſmodi accuſatio non Poeticæ, ſed Hiſtrionicæ eſt:nã & indiciorũ opificio,tum qui hexametros recitat,quod Soſiſtratus faciebat,vtitur: tũ qui hos concinit, quod Mnaſitheus Opuntius. Deinde non omnes motus ſunt improbandi, ſicuti nec ſaltatione :ſed imperitorũ tantũ,quib. & ipſe tunc arguebatur Callippides, & nunc ẽt aliq: perinde ac minime liberales fœminas imitentur Ad hæc Tragędia ſine motu,quemadmodũ & Epopęia cõficitur,vt quæ ex lectione quoque. qualis oĩno ſit,manifeſtò apparet. Itaq; ſi in cæteris eſt pręſtan tior, illud ſibi quaſi minus neceſſariũ eſſe planè dicimus:Omnibus inſup, quęcunque Epopœia continet, abunde pollet, nam & numeris vtitur,& quæ non modica pars habenda eſt,muſica quoque,& apparatu:ex quibus ſane voluptates ipſæ maniſeſtiſſimè pcipiũtur. Nec nõ in agnitione, cæteriſq́; actionibus euidẽtiſſima eſt,& ambitu minori poeticæ imitationis finẽ aſſequitur,id.n.vberiorẽ voluptatẽ præbet,ꝙ quæ per longam tẽporis periodum

ſparſa

ſparſa habentur, breuiori collecta gyro perſtringit, exempli gratia: Si quis Sophocleũ Oedipodem tot in carmina, quot Ilias continet, diſtribuerit. Ad hæc Epopœicam imitationẽ, qualiſcunque fuerit, non vnam omnino eſſe argumẽto ſit, quòd ex hac, qualiſcunque fuerit, Tragœdiæ ſemper plures exeunt quare ſi vnam iſti fabulam cõpoſuerint, neceſſe eſt eã vel breuẽ nimis, inſtarq; muris caudæ apparere: vel ſi ad iuſtæ menſuræ longitudinem produxerint, quaſi uinum dilutiſſimum; ꝙ ſi plures, verbi gratia, ſi ex pluribus actionibus commixtam, profecto. non vnã qualẽ Iliadẽ & Odyſſeam, plures quidem huiuſmodi continens partes, quæ alioqui per ſe ipſas etiam magnitudinem habent: tamet ſi huiuſmodi poemata tum optime quãtum fieri poteſt conſtitua ſint, tum etiam quàm maxime vnius actionis imitatio Si igitur Tragœdia nõ modo in his omnibus præcellit, ſed artis quoque opificio (quippe non quamlibet voluptatẽ, verùm, quam diximus, præſtare debet) ſanè liquet meliorem hanc eſſe, multò quidem perfectius Epopœia finem aſſequentem. De Tragœdia igitur, & Epopœia, deque earum generibus, atque partibus, quot etiam, quibuſque differunt, de cauſis inſuper cur hæ merito probentur, reprobenturve, tum de obiectionibus, ac ſolutionibus, ſatis hactenus à nobis hæc dicta ſint.

Ariſtotelis Poeticæ.

F I N I S.

ARISTOTELIS STAGIRITAE, PERIPATETICORVM PRINCIPIS, Problematum

Sectiones duæ de quadraginta.

Quibus ALEXANDRI APHRODISAEI Problematum libri adiecti fuere.

VENETIIS, M D LXXVI.

ARISTOTELIS STAGIRITAE, PERIPATETICORVM PRINCIPIS Problematum.

Sectiones duæ de quadraginta.

THEODORO GAZA interprete.

SECTIO PRIMA.

Eorum quæ ad medicinam pertinent: cuius quæſtiones LIX.

CVR exuperantiæ nimiæ committẽdi morbi vim habeant? An qa vel exceſſum, vel defectum efficiant: qua quidam re morbum conſiſtere certum eſt? 1

2 Cur morbi ſępe curari poſſunt, vbi qs abundè exceſſit? equidem nonnulli Medici eã artẽ exercent, vt non niſi per exceſſum agãt, vel vini, vel aquæ, vel ſalſuginis, vel cibi, vel inediæ. An quoniam cauſſæ, quæ morbos committunt, aduerſæ inter ſe ſunt? atque ita efficitur, vt genus alterũ duci per exceſſum alterius in medium poſſit.

3 Cur* temporum, flatuumq; mutationes morbos intendant, tollantve, iudicent, vel cōmittāt? An ꝙ aut frigidæ, aut calidæ, aut humidæ, aut ſiccæ ſunt, morboſq; qualitatū hmōi exceſſus cōmittit? Secūda etenim valetudo mediocritas q̄dam eſt. Quòd ſi per humidam, frigidamve materiam morbus conſtiterit, tempus accedens cōtrarium tollere illum poterit. Sed ſi minus contrarium ſubſecutus ſit, qui ſimilis ſtatus tēporis ſubuenerit, intendet ſanè, atque interimet. quo etiam fit, vt qui bene valent, ægrotare tempore mutato incipiant: corporis enim proinde tempeṙamentum ſoluatur neceſſe eſt, quippe ꝙ nō niſi temporum, ætatum, locorumq; ſtatu idoneo aptum ſit augeri, ſeruariq;. Quamobrem cùm tempora euariant, ratio tunc valetudinis habenda diligentius eſt. Idem autem pro cauſa particulatim etiam adeſt, quod in vniuerſum ꝓpoſui de temporibus: mutationes etenim flatuum, ætatum, atque locorum, pro temporis cuiuſdam mutatione accipi debent. Quapropter hæc etiam intendēdi, vel tollendi, vel iudicādi, uel cōtrahendi morbum vim habent, quemadmodum tempora, & ſyderum ortus, orionis, arcturi, vergiliarum, caniculæ, qui flatus imbreſque excitant, qui ſerenitates, frigora, teporeſve ſolent adferre.

* ὡρῶν & ita deinceps, vbi legitur tempus.

4 Cur vomitus, cum tempora immutantur, citari maxime debeat? An ne conturbatio redundet, cùm uaria excrementa materiæ inutilis, ex mutandi rattione proueniant? vnde fit, vt cibū alij parum concoquant, alij parum cupiant.

5 Quamobrem qui uel cibo vitioſo veſcuntur, vel fame diutina laborant, pedibus intumeſcere ſoleant? An vtriſque per tabem, conſumptionemue illud accidat? Tabeſcunt enim & qui eſu-

eſuriunt, quia nullum penitus capiunt alimẽtũ: & qui vitioſe veſcuntur, quia quod aſſumpſerint, perfrui nequeunt.

6 Quamobrem cùm vitia bilis per æſtatem contrahi debeant, * morbi acuti, qui certè ex billi cõſiſtunt, per hyemem potius urgeant? An quia febribus illi comitati, acuti propterea ſunt, quia violenti? violentia verò contra naturam eſt. locis enim quibuſdam in corpore humeſcentibus, feruens oritur inflammatio, quæ cùm nõ niſi caloris exuperantia ſit, febres vtique accendere poteſt. Æſtiuo igitur tempore arida calidaq; vitia malè homines habent, hyberno autem humida calidaq; perinde acuta. celeriter nanque interimunt, cùm propter humoris ſupercreſcentis abundantiam concoqui nequeant.

*codẽ græc⁹ hæc addit: (febriunt.n ĩ æſtate maxime.)

Cur morbus peſtilens ſolus ex omnibus vitijs præcipue afficiat eos qui ad laborantes eo morbo prope acceſſerint? An quòd is ſolus omnium morborum communis omnibus hominibus eſt? itaque peſtem facilè omnibus infert, qui ſcilicet deprauato iam habitu ſunt. fit enim, vt morbo cubantis veluti quodam fomite ſuccedente, vitium illud protinus exultet, concipiaturque in alijs. 7

Cur ſi venti ſeptentrionales hyemem occuparunt, ver autem auſtros, pluuiaſque exhibuit, æſtas proxima grauis tam febribus, quàm lippitudinibus inſequi ſoleat? An quòd æſtas corpora noſtra multum humoris alieni continentia excipit, & terra madet, & habitandi locus perhumidus eſt taliſq; redditur, qualis qui * grauis perpetuo conſtat? Primùm itaque lippitudines ſubeunt, cum excrementa humoris in capite liquari incipiunt: dein febres. Ita enim intelligen- 8

*νισώδης morboſius. & ita ſapi⁹.

erat:vt nunc etiam apud Illyrios. An vero recte vel non recte à quoquam ſiue dicatur, ſiue fiat, ſi quis inquirere velit, nō modo idipſum factū dictūve conſiderare debet, vtrum laudabile an prauum ſit: verumetiam ad agentem, dicentemve reſpicere, ad quem videlicet, vel quando, vel cui, vel gratia cuius: verbi cauſa: boni maioris gratia vt fiat: mali maioris, ne fiat. Sunt etiam aliqua quæ ſi ad dictionem ipſam reſpexeris, licet ſoluere. verbi gratia: lingua, vt Principio ſanè οὐρῆας. nam ea vox οὐρῆας fortè non mulos, ſed cuſtodes ſignificat. ac de Dolone: Turpis erat ſpecie: non, quòd eſſet corpore male compacto, verùm turpi facie. nā vocabulū εὐειδὲς pulchra facie aliquid Cretenſes vocant. & illud ζωρότερον propinabant. haud. n. ζωρότερον eo in loco pro mero, quo ebrioſi gaudēt, ſed pro frequēter accipitur. Per trāslationē inſuper: vt,

Iamq; Deos alios pernox, hominesq; tenebat
Inſignes galea ſomnus. tum illud quoque:
Si quando Troiæ ad campos ſua lumina vertant:

Vt etiam tibiarum, fiſtularumque vocem. ſane pro multis, omnes per translationem dicimus. Omne. n aliquod multū eſt. &, οἴη δ' ἄμμορος. id eſt, ſola expers, ſimiliter per translationē; illud enim quod notiſſimum eſt, vnicum & ſolum dicimus. Soluimus præterea ratione accentus: vt Hippias Thaſius illud, δίδομεν δέ οἱ, id eſt, Nos vero damus. οἱ enim articulus eſt: cui circunflexum addideris accentum, pronomen ſibi, ſignificat. qn & illud quoq;, οὐ καταπύθεται ὄμβρῳ; id eſt, himbre minus marcet. οὐ enim quæ negatiua particula eſt, ſi circunflexum

xum

xum cum aſpiratione ſumpſerit, aliud ſonat. Per diuiſionem quoque, quemadmodum apud Empedoclem: Nata ſed hæc ſubito mortali cor " pore vidi, Ante immortali quàm animantia ſe " ligerentur. Item per Amphibologiam: Plurima " præteriit nox. Illud enim πλέον amphibologi- " cum eſt. Per conſuetudinem quoque dictionis: vt illud κεκραμένον, id eſt, mixtum: quod ad vi nũ pertinere receptũ eſt. Vnde & illud, Ocrea, " quæ fuerat ſtanno cõfecta recẽti, & χαλκέας, " quæ vox alioqui fabros ærarios ſignificans, pro ferrariis ſumitur. Iuxta quod etiam Ganymedes à vino miniſter Iouis appellatur, cum tamẽ Dij ipſi vinum non bibant: id quod per tranſlationem dici nequiquã poteſt. Quando autẽ in nomine contrarietas ineſſe ſignificationis videtur, conſiderandum ſanè, quotuplex eſt eius circa id, de quo agitur, ſignificatio. quemadmodũ: Huic ſpicula ferrea cùm prohibebat. Etenim eo in loco ἔχετο, quod alioqui inhærebat ſignificat, pro prohibebat accipitur. Quotuplex vero illud, expenditur hoc fermè pacto: maxime verò, ſi quis cõtraria, è regione diſpoſita ſuſcipiat: " ſiue, vt inquit Glauco. Quoniã ſine rõne aliqua " præſumunt, ipſi quidẽ veluti iam iã pronunciaturi ratiocinantur: quaſique pro arbitrio locuti, tametſi eorum opinioni contrarium inſit, redarguunt. quo in genere ſunt illa, quæ de Icario perhibentur. Siquidem Laconẽ hũc extitiſſe exiſtimant: ideoq; ſequi abſurdum, euntem quidẽ Lacedæmona Telemachũ in eum minime incidiſſe: cũ tamen id fortaſſe ſe habeat, quemadmodũ Cephalenſes dicunt, qui quidẽ duxiſſe apud ſe vxorem Vlyſſem dictitant. Icadiumq; eſſe, non

Icarium

Icarium.hoc autem in genere peccatum eſt, veriſimilis dubitatio. In ſumma, qđ fieri nequit, vel ad ipſam Poeſim, vel ad meliorem eius modum, ſiue etiã ad famam referendũ eſt. Quantũ vero ad Poeſim attinet, credibile potius, licet fieri non queat, eligendũ eſt, quàm incredibile, licet queat. huiuſmodi autem ſint, cuiuſmodi pinxit Zeuxis: potiusq; in melius declinent. exemplar.n. ipſum ſuperare oportet. Et ad illa, quæ præter rationem dicunt eſſe, ſic reſpondendũ: tum quòd aliquãdo ſine ratione non ſunt. veriſimile n. fieri aliqua præter id, quod veriſimile eſt. Cæterùm ita dicta contraria ſic exploranda, quemadmodum in ſermonibus elenchi, ſi idem, & ad idem, & eodem modo: ſicuti dicentem ipſum, aut ad ea quæ ipſe dicit, aut quæ prudens aliquis ſupponeret. rectè.n. id increpatur, quod ſiue rationis eſt expers, ſiue probitatis: cũ videlicet nulla neceſſitate cogente, præter rationẽ aliquo quis vtatur: ſicut Euripides Aegiſthi nequitia, & in Oreſte Menelai. Tales itaque obiectiones ex quinque generibus proueniũt. Etenim vel ſicut illa quæ fieri nequeunt, vel quæ rationis expertia, vel quæ lædentia, vel quæ contraria, vel quæ præter artis rectam normam exiſtunt. ſolutiones autem ex dictis iam enumeratis conſiderandæ ſunt omnino duodecim.

Vtra melior ſit imitatio, Epopœicane, an Tragica.

Cap. XXIIII.

VTrũ verò melior Epopœia imitatio ſit, an Tragica, dubitare aliquis poterit. Etenim ſi illa melior, quæ minus inuidioſa: huiuſmodi ſanè eſt, quæ ad meliores fit ſpectatores: manifeſtum quidem, quòd illa quæ cũcta imitari vult, magis inuidioſa eſt; ut quæ pa

rum

rum ſentientes, niſi multo motu moueantur, excitare debeat: Id qđ inepti tibicines efficere olent: qui cũ diſcum imitari oporteat, ſeipſos in gyrũ agunt:Scyllamq́; dũ modulantur,chori principem trahunt. Itaque Tragœdia talis ẽ: vnde priores illi iuniores ſe pro hiſtrionibus habeant. ſiquidem Myniſcus velut in eo nimium Callippidẽ,ſimiã appellabat: talisq́; propemodũm de Pindaro opinio erat. Vt aũt hi ad illos ſe habẽt, ita quoque integra ars ad Epopœiam. Hanc igitur ſicuti præſtantiorũ ſpectatorũ eſſe dicunt,hiſtrionica arte minime indigẽtium; ita ignarorum Tragœdiam,quę,quoniam inuidioſa,ideo deterior eſſe apparet. Primum igitur huiuſmodi accuſatio non Poeticæ, ſed Hiſtrionicæ eſt:nã & indiciorũ opificio,tum qui hexamẽtros recitat,quod Soſiſtratus faciebat,vtitur: tũ qui hos concinit, quod Mnaſitheus Opuntius. Deinde non omnes motus ſunt improbandi, ſicuti nec ſaltatione :ſed imperitorũ tantũ,quib. & ipſe tunc arguebatur Callippides, & nunc ẽt aliq: perinde ac minime liberales fœminas imitentur Ad hæc Tragędia ſine motu,quemadmodũ & Epopęia cõficitur,vt quæ ex lectione quoque.qualis oĩno ſit,manifeſtò apparet. Itaq; ſi in cæteris eſt pręſtantior, illud ſibi quaſi minus neceſſariũ eſſe planè dicimus:Omnibus inſup, quęcunque Epopœia continet, abunde pollet, nam & numeris vtitur,& quæ non modica pars habenda eſt,muſica quoque,& apparatu:ex quibus ſane voluptates ipſæ manifeſtiſſimè pcipiũtur. Nec nõ in agnitione, cæterisq́; actionibus euidẽtiſſima eſt,& ambitu minori poeticæ imitationis finẽ aſſequitur,id.n.vberiorẽ voluptatẽ præbet,ꝙ quæ per longam tẽporis periodum

ſparſa

ſparſa habentur breuiori collecta gyro perſtringit, exempli gratia: Si quis Sophocleũ Oedipodem tot in carmina, quot Ilias continet, diſtribuerit. Ad hæc Epopœicam imitationẽ, qualiſcunque fuerit, non vnam omnino eſſe argumẽto ſit, quòd ex hac, qualiſcunque fuerit, Tragœdiæ ſemper plures exeunt quare ſi vnam iſti fabulam cõpoſuerint, neceſſe eſt eã vel breuẽ nimis, inſtarq; muris caudæ apparere: vel ſi ad iuſtæ menſuræ longitudinem produxerint, quaſi uinum dilutiſſimum; ꝙ ſi plures, verbi gratia, ſi ex pluribus actionibus commixtam, profectò non vnã qualẽ Iliadẽ & Odyſſeam, plures quidem huiuſmodi continens partes, quæ alioqui per ſe ipſas etiam magnitudinem habent: tamet ſi huiuſmodi poemata tum optime quãtum fieri poteſt conſtitua ſint, tum etiam quàm maxime vnius actionis imitatio Si igitur Tragœdia nõ modo in his omnibus præcellit, ſed artis quoque opificio (quippe non quamlibet voluptatẽ, verùm, quam diximus, præſtare debet) ſanè liquet meliorem hanc eſſe, multò quidem perfectius Epopœia finem aſſequentem. De Tragœdia igitur, & Epopœia, deque earum generibus, atque partibus, quot etiam, quibuſque differunt, de cauſis inſuper cur hæ merito probentur, reprobenturve, tum de obiectionibus, ac ſolutionibus, ſatis hactenus à nobis hæc dicta ſint.

Ariſtotelis Poeticæ.

FINIS.

ARISTOTELIS STAGIRITAE, PERIPATETICORVM PRINCIPIS, Problematum

Sectiones duæ de quadraginta.

Quibus Alexandri Aphrodisaei Problematum libri adiecti fuere.

VENETIIS, M D LXXVI.

ARISTOTELIS STAGIRITAE, PERIPATETICORVM PRINCIPIS Problematum.

Sectiones duæ de quadraginta .

THEODORO GAZA interprete.

SECTIO PRIMA.

Eorum quæ ad medicinam pertinent : cuius quæſtiones LIX.

CVR exuperantiæ nimiæ committē- 1
di morbi vim habeant ? An qa vel
exceſſum, vel defectum efficiant :
qua quidam re morbum conſiſte-
re certum eſt ?

Cur morbi ſępe curari poſſunt,vbi qs abundè 2
exceſſit? equidem nonnulli Medici eā artē exer
cent,vt non niſi per exceſſum agāt,vel vini , vel
aquæ,vel ſalſuginis,vel cibi,vel inediæ.An quo-
niam cauſſæ,quæ morbos committunt, aduerſæ
inter ſe ſunt?atque ita efficitur , vt genus alterū
duci per exceſſum alterius in medium poſſit.

eſuriunt,quia nullum penitus capiunt alimẽtũ: & qui vitioſe veſcuntur, quia quod aſſumpſerint,perfrui nequeunt.

Quamobrem cùm vitia bilis per æſtatem contrahi debeant,* morbi acuti,qui certè ex billi cõſiſtunt, per hyemem potius urgeant? An quia ſebribus illi comitati, acuti propterea ſunt, quia violenti? violentia verò contra naturam eſt. locis enim quibuſdam in corpore humeſcentibus, feruens oritur inflammatio, quæ cùm nõ niſi caloris exuperantia ſit,febres vtique accendere poteſt. Æſtiuo igitur tempore arida calidaq; vitia malè homines habent, hyberno autem humida calidaq; perinde acuta. celeriter nanque interimunt, cùm propter humoris ſupercreſcentis abundantiam concoqui nequeant. 6

*codex græc. hac addit: (febriunt.n. i æſtate maxime.)

Cur morbus peſtilens ſolus ex omnibus vitijs præcipue afficiat eos qui ad laborantes eo morbo prope acceſſerint? An quòd is ſolus omnium morborum communis omnibus hominibus eſt? itaque peſtem facilè omnibus infert,qui ſcilicet deprauato iam habitu ſunt.fit enim, vt morbo cubantis veluti quodam fomite ſuccedente, vitium illud protinus exultet, concipiaturque in alijs. 7

Cur ſi venti ſeptentrionales hyemem occuparunt, ver autem auſtros, pluuiaſque exhibuit, æſtas proxima grauis tam febribus, quàm lippitudinibus inſequi ſoleat? An quòd æſtas corpora noſtra multum humoris alieni continentia excipit,& terra madet,& habitandi locus perhumidus eſt taliſq; redditur, qualis qui * grauis perpetuo conſtat? Primùm itaque lippitudines ſubeunt, cum excrementa humoris in capite liquari incipiunt: dein febres. Ita enim intelligen- 8

*νοσώδης morboſius. & ita ſæpius.

dum eſt, vt res eadem & calidiſſima, & frigidiſsima reddi poſsit, ceu aqua, vel lapis: feruet etenī illa, vrit hic vehementius. Fit igitˀ, vt aer ſuæ craſſitudinis cauſa, calorem pleniorem ſuſcipiens, exardeſcat, & corpora pari ratione, anxietate, æſtuq; uexentur: æſtus verò in corpore febris, in oculis lippitudo eſt. Denique mutatio quæq; calida corpus peruertit, cùm ſcilicet cœlo adhuc madente, æſtas protinus ſicca, & calida occupauit. vitium etiè augetur. ſi pluuia æſtate acceſsit. Ita enim vis Solis materiam latè obtinet, quam ferueſcere. tum in corporibus, tum in terra, tum etiam in aere faciat. qua de cauſa febres oriuntur, & lippitudines.

9 Cur ſi hyems auſtrina & pluuioſa fuit, ver autem ſiccum & aquilonium eſt, corpora tam vere, quàm æſtate morbi exercent? An quòd hyemis tepor & humor faciunt, ut corpora tempori eiuſmodi proxima in qualitate reddantur? humida enim, laxaque fiant, & ſoluta, neceſſe eſt. quæ cū ita ſe habeant, vere frigido atque ſicco facile cōcreſcere poſſunt, & indurari. Itaque grauidæ, quibus tunc adeſt partus, abortu periclitantur, videlicet incaleſcendi, crudeſcendique ratione: q̄ res * ſyderatio appellata eſt, quam ſicca ille cōmittit frigiditas, impatiens omnino excernendi humoris. Infantes vero, quos gerunt imbecilles, læſosq; immodicā ob frigiditatem edunt. accidit enim, vt qui tunc cœlo ſereno naſcuntur, iidem pluuio benigne, & conſtiterint, & nutriti fuerint intra parentem. Cæteris verò, cùm pituita vitio ſuæ nimietatis * purgata non eſt (qđ fit, vbi tepidū ſe exhibuit) ſed coacta à frigore cōſtitit, cùm tēpor occupauit, æſtatis vi colliqueſcit: ſi bilioſi, ſicciq; ſunt, ꝙ eorum corpora minime

**ſphaceliſmus. De ſphaceliſmo, & ſyderatione vidē Theo. 5. de Cauſis plantarum capite 11.*

** in vere.*

me

me humidam,ſed ſqualibundam ſortiuntur naturam:excitantur quidem humores,ſed tenues: quamobrem eos lippitudo arida male habet. Si vero pituita redundant,raucitates diſtillationeſque in pulmonem oriũtur: mulieres extorquẽt difficultates inteſtinorũ,quia natura ſunt humida,frigidaque:ſeniores ſtupor attonitos reddit, vbi uniuerſus reſolutus humor incubuit, exque imbecillitate caloris natiui concreuit.

Cur ſi æſtas ſicca,& aquilonia fuit,autumnus ex aduerſo humidus atq; auſtrinus, hyeme, quæ proxima eſt,dolor capitis,raucitas tuſsisq; oriãtur,atque in tabem demum euadant? An quia hyems multum materiæ excipit? itaque humorem cogere, atque pituitam inde conficere magnum ei negotiũ eſt. [Ergo difficile eſt humorem denſari,conficiq; inde pituitam.] Quod ſi in capite humor conſtiterit, grauitatem committit:& ſi nimius,frigiduſq; eſt,crudorem utique mouet, cui ſyderatio nomen eſt:necnon ſi ob nimiam ſui copiam cõcreſcere minus potuit, in locum defluit proximum, atque ita tuſsim, raucitatem,& tabem contrahit. 10 *Hac ſuper fluunt.*

Cur ſi ſicca æſtas, ſiccuſque autumnus aquilones habuerint,mulieribus & omnibus pituitã abundantibus ſecunda valetudo contingat? An quia natura vtrorunq; in alteram exuberat partẽ;itaque tempus in partem tradendo contrariã ad medium habitum,bonumque perducit. Eo igitur ipſo tempore optime valent,niſi quid vltro ipſi perperam agant, * aut hnmidi ad hyemẽ ita deueniant,vt fomitem quendam, & incitabulum frigori ſubminiſtrent. 11 **Cod.gra leg.& non humidi.*

Cur ſi ſicca æſtas & aquilonia, & autumnus ſiccus ijſdem aquilonibus perflatus morbo bilio 12

ſos infeſtet? An quoniam ad idem, corpus eorũ, ac temporis habitus vergũt? itaque veluti ignis igni adijcitur. Cùm enim corpora exiccentur, quantumque in his dulcedinis erat, euaporatum ſit, vehementerque incaleſcant, neceſſe eſt, vt dum humor conſumitur, aridæ lippitudines oriãtur: reſiduoque, quod bilioſum remanſerit, eodemque recaleſcente, febres acutæ, vtpote ex bili ſyncera, inuadant. Nonnullos inſania * rapit, quorum ſcilicet natura atrabile abundat: hæc etenim large ſupereſt, cùm eius humores contrarij reſicceſcant.

* *mania.*

13 Cur mutationem aquarum grauem, aeris vero non grauem eſſe affirment? An quòd aqua corporibus alimento eſt, quo iam habito cõplexoque peregrinemur? aer autem nullo ſe exhibet alimento. Aquarum item genera multa, & varia per ſe ſunt, ſed aeris minimè. Itaque hoc ẽt cauſæ eſſe poteſt, quippe cùm peregre etiam profectis in cælo quidem prope eodem, in aquis autẽ varijs verſari eueniat: quapropter aquæ mutationem grauem eſſe rectè putandum eſt.

14 Cur ciborum mutatio minus, quàm aquę, grauis occurrat? An quia plurimum aquæ conſumimus? nam & in pane, & obſonijs, & in potu, aquæ vſus plurimus eſt.

15 Sed cur cibi, & aquæ mutatio grauis ſit? An quòd omnis mutatio etiam temporis, & ætatis motu facilis eſt? Extrēma nanque generis cuiuſcunque moueri facilè poſſint, quomodo & principia, & fines. Ergo & cibi, qui inter ſe diſtant, corrumpere ſe inuicem queunt, quippe cùm aut nuper, aut nondum adhæſerit, qui præceſſerat. Ad hæc vt varius cibus grauis eſt (turbulenta enim, nec æqualis concoctio eius agitur) ſic in

ijs accidit, qui aquam mutarint, ſcilicet vt variæ potionis vtantur alimento. eſtq; id alimenti genus, quàm ſiccum valentius: quoniam plurimũ eſt, exq; cibis ipſis non niſi quantum dilutum eſt, vim habet enutriendi.

Cur mutationes aquarum faciunt, vt pediculi, in quibus haberi poſſint, multi habeantur? An quòd humoris cruditas, quam perturbatio illa committit, quę ex aquę vario vſu in crebro commutatione redundat, humoris creare copiam poteſt, præſertim in loco humori opportuniore? Cerebrũ aũt natura humidum eſt: quare caput maxime perpetuo humet. cuius rei indiciũ eſt, quòd pili in hoc potiſſimum exeunt. Huius aũt loci * vis ad progenerandos pediculos apta eſt. Patet hoc in puerili ætate. caput enim puerorũ madet abunde, & ſæpe aut grauedine conflictatur, aut ſanguinis profuſione. Quinetiam pediculos plures illa ætas habere ſolet. 16

*humor.

Cur à vergiliarum occaſu ad fauonij vſque flatus hi potiſſimum pereant, qui morbo longo laborant, & ſenes quàm iuuenes potius? Vtrum ſummæ illæ intereũdi cauſæ duæ adſint, frigus, atque exceſſus? Vita enim calore fouetur, ſeruaturq;. tempus autem iſtud ambo illa ſortitur. frigidum enim, & hyems tũ accerrime vrget: ſubſequens enim tempus ver eſt. An ꝙ qui vitijs illa laborãt diuturnis, nõ ſecus ac ſenes effecti ſunt? lõgus etenim morbus, quaſi ſenecta iam adeſſe videtur. Ea nanq; corpora ſicca, & frigida ſunt, altera ſcilicet ob ætatem, altera ob languorem: hyemem verò & gelu, frigoris atq; ſiccitatis eſſe exceſſionem certum eſt. Quare fit, vt cũ vel paruo momento corpora pateãt, hyemis rigor quaſi ignis igni iniungatur, atque ita interimat. 17

Cur

18 Cur * (in plenis impuriſq; corporibus) vlcera capitis non magno negocio ſanentur, tibiarũ autem ægre? An humor eorum, quia terrenus, grauis eſt? graue autem omne deorſum tendit: ergo ſuperiora curari facile poſſunt, quoniam ſeorſum humor deceſſerit: inferiora propterea nequeunt, quòd admodum excreſcant, & putredini pateant.

*a. l. paluſtribus. a. l. vlceroſis.

19 Cur ſi poſt hyemem aquiloniam, & ver auſtrinum ac pluuium, æſtas ſicca admodum fuit, pernitioſus omnibus autumnus accedat, & pueris præſertim? nam & cæteris difficultates inteſtinorum, febreſq; quartanæ longè eo tempore ſolent euenire. An ꝙ, ſi aqua mediocris per æſtatem inceſſit, quantum * humoris collectum eſt per ver humidum, in noſtris corporibus refrigeratum quieſcit? ſed ſi nõ ita contingit, pueri, qui ſuapte natura humidi & calidi ſunt, vehemẽter eo ferueſcunt affectu quoniam refrigerati minime fuerint. Et ſi per æſtatẽ reſtiterint, autũno certè, quorum humor vltra modum ferbuerit, corripientur. Excrementa verò niſi confeſtim peremerint, orta videlicet circa pulmonẽ, atque arteriam: (ſuprà enim primum conſiſtunt, eo ſcilicet ꝙ aeris tepori noſtra corpora pateant: hinc enim * lippitudines quoq; pręgreſſis febribus in graui æſtate ſequi conſueuerunt:) ergo ſi non locis ſuperioribus excrementa humorum exorſa (vt dictum eſt) protinus interemerint, deſcendent cruda ad ventrem, atque ita difficultatem creabunt inteſtinorum. At ſi pręnimia ſui copia humor excerni nequiuerit, quartanæ ijs orientur, qui euadere mortem potuerunt, etiam ſi illud inteſtinorũ vitium omnino quieuerit. Q̃d enim crudi humoris ſubterſedit, ſtabile, firmumq;

* humoris ferueſcentis.

* & lippitudines priuſquã febris in morboſa æſtate fieri conſueuerunt.

mnmq; vehementer modo atræ bilis adhæret.

Cur ſi æſtas,& autumnus imbres auſtroſq; ha 20
buerunt,hyems grauis conſequi ſoleat? An quod hyems corpora præhumida excipit, mutatio ēt ingens occurrit? Non enim paulatim,ſed repente ex calore immodico ad frigoris acerbitatem venitur, quando autumnus quoq; tepidus extitit. Itaque qui denſo corpore ſunt, hos morbi extorqueant acuti, neceſſe eſt: his enim humida excrementa ſupra potius colliguntur,cum partes ſuperiores humoribus huiuſcemodi opportunas, inferiores inhabiles illi habeant. Ideoque qui tali textura corporis ſunt,non multa excrementa ſibi admittunt. Cum igitur qui locis ſuperioribus corporis humor excreuerit, infrigeſcere incipit,fit vt prædicta vitia oriantur,quem admodum vinolentis propè accedit, cum algēt. At quibus laxius corpus eſt, ijs febribus orſis euenit, vt quæ ſumma de cruditate febres conſtiterint,tranſeant in ardores,quoniam his magis totū corpus ab humoribus occupatur. quàm denſa illis mole conſtantibus, exque vi frigoris coacto eorum corpore humores incal ſcentes febres accedunt. ſuperans enim calor totius corporis, febris eſt: & ſi idem nimio intendatur humore,ardor effici poteſt.

Cur annus peſtilens tūc inuadit,cùm Sol multum vaporis de terra excitat? An tunc annus hu- 21
midus, pluuiuſq; ſignificetur, neceſſe eſt,terramque madeſcere neceſſarium? Fit igitur, vt quaſi locis paluſtribus, grauibuſque proinde inhabitetur: & corpora quoque multis tunc excrementis redundare neceſſarium eſt,ita vt ægrotādi materiam habeant in æſtate.

Cur grauis tunc adeat annus, cùm copia eſt 22
puſil-

puſillarum ranarum, quæ rubetarum faciem repræſentant? An res vna᷑ uæque loco ſuæ naturæ idoneo abundare ſolita eſt? itaque eiuſmodi animantium genus cum natura humidũ ſit, humidum pluuiumq́ue annum ob eam ipſam cauſam indicat. Anni eiuſmodi vero graues proculdubio ſunt. quibus enim copora facta præhumida fuerint, multis idcirco excrementis premuntur: quæ cauſæ ſunt, vt morbi proueniant.

23 Cur auſtri ſicci, & nihil humentes, febres creare ſoleant? An quia calorem, humoremq; excitant alienum? Sũt enim ſuapte natura humidi, calidique: qua quidem re febris committitur, quippe quæ non niſi per exceſſum ambarũ qualitatum illarum oriri ſoleat. Cum igitur imbre auſtri vacant corpora noſtra ita afficiãtur, neceſſe eſt: at cum flatibus imber adeſt, nos aqua refrigerat. Auſtros tamẽ, quos mare miſerit, prodeſſe ſtirpibus certum eſt: refrigerati nanq; beneficio maris, deueniunt cõtra æruginem, quę humore, caloreque alieno conſiſtit.

24 Cur corpora humana ſe tardiora debilioraq; ſentiant, cum auſtri afflant? An quia multũ ex paulo tunc redundat humoris, quem deliqueſcere tepor coegit, exque leui afflatu grauis humor citatur? Adde quòd vires noſtræ conditæ in articulis ſunt, qui auſtrinis laxari flatibus conſueuerunt. Conſtat id ex eorum crepitu, quæ pridem conglutinata tunc remittuntut, ac reſoluuntur. Tenax etenim humor, qui articulis inditus eſt, vt concretus nos moueri non patitur, ſic nimis humefactus intendi minime ſinit.

25 Cur per æſtatem magis aduerſa valetudine laboretur, per hyemem, vero magis qui laborant, emoriantur? An quia calor, qui per hyemem

intus

intus propter corporum denſitatem coercetur, parum addiuuat, nec labor operum, qui amplius per id tempus ſuſcipitur, excrementa humorum poteſt concoquere, ideo validam eſſe mali originem neceſſe eſt: quod cùm ita ſit, perniciosum morbum vrgere ratione eſt. Cōtrà in æſtate, quoniam corpus vniuerſum rarum, refrigeratū, reſolutum atque laborum impatiens eſt, idcirco morbos plures quidem oriri neceſſariū videtur, videlicet ob laſſitudinem, cruditatemque ciborum: noui etenim fructus tunc adſunt: non tamē ita validos eſſe naturæ ratio patitur, quamobrē facultas hiſce ſuccurrendi datur facilius.

Cur poſt vtrumlibet ſolſtitium, per centum dierum ſpatium mori maxime accidat? An ꝙ eatenus vtraque vehementia, caloris & frigoris ſe dilatat, q̄ morbos, pernitieḿq; afferre infirmis pt? 26

Cur ver, atq; autumnus morbis infeſtent? An quia mutationes graues omnes occurrūt? ſed autumnus vere grauior eſt, quia corpore calido refrigeſcente, quàm frigido incaleſcente potius ægrotamus: vt igitur vere frigidum recaleſcit, ſic autumno calidum refrigeſcit. 27

Cur per hyemē minus quidem, quàm per æſtatem, ſed pernitioſius ægrotetur? An quoniā in æſtate morbi vel parua de cauſa exiſtūt, quod in hyeme minime accidit ita? ſumus enim tunc & ad concoquendum, & ad bene valendū aptiores. Itaq; ratione maiora, pernitioſioraque mala ſunt, quæ maiori de cauſa prouenerint. Quod idem in athletis, & omnino in ijs, qui ſecunda valetudine eſſe ſolent, licet perſpicere: aut enim nullo morbo premuntur, aut preſſi celeriter è vita decedunt: quippe qui niſi magna cum cauſa ægreſcere nequeant. 28

Cur

ARISTOTELIS STAGIRITAE, PERIPATETICORVM PRINCIPIS Problematum.

Sectiones duæ de quadraginta.

THEODORO GAZA interprete.

SECTIO PRIMA.

Eorum quæ ad medicinam pertinent: cuius quæſtiones LIX.

CVR exuperantiæ nimiæ committē di morbi vim habeant? An qa vel exceſſum, vel defectum efficiant: qua quidam re morbum conſiſtere certum eſt? 1

Cur morbi ſępe curari poſſunt, vbi qs abundè exceſſit? equidem nonnulli Medici eā artē exercent, vt non niſi per exceſſum agāt, vel vini, vel aquæ, vel ſalſuginis, vel cibi, vel inediæ. An quoniam cauſſæ, quæ morbos committunt, aduerſæ inter ſe ſunt? atque ita efficitur, vt genus alterū duci per exceſſum alterius in medium poſſit. 2

eſuriunt,quia nullum penitus capiunt alimētū: & qui vitioſe veſcuntur, quia quod aſſumpſerint,perfrui nequeunt.

Quamobrem cùm vitia bilis per æſtatem con trahi debeant,* morbi acuti,qui certè ex billi cō ſiſtunt, per hyemem potius urgeant? An quia ſe bribus illi comitati, acuti propterea ſunt, quia violenti? violentia verò contra naturam eſt. locis enim quibuſdam in corpore humeſcentibus, feruens oritur inflammatio, quæ cùm nō niſi caloris exuperantia ſit,febres vtique accendere poteſt. Æſtiuo igitur tempore arida calidaq; vitia malè homines habent, hyberno autem humida calidaq; perinde acuta. celeriter nanque interimunt, cùm propter humoris ſupercreſcentis abundantiam concoqui nequeant. 6

*codex græc. hæc addit:(febriunt.n. i æſtate maxime.)

Cur morbus peſtilens ſolus ex omnibus vitijs præcipue afficiat eos qui ad laborantes eo morbo prope acceſſerint? An quòd is ſolus omnium morborum communis omnibus hominibus eſt? itaque peſtem facilè omnibus infert,qui ſcilicet deprauato iam habitu ſunt. fit enim, vt morbo cubantis veluti quodam fomite ſuccedente, vitium illud protinus exultet, concipiaturque in alijs. 7

Cur ſi venti ſeptentrionales hyemem occupa runt, ver autem auſtros, pluuiaſque exhibuit, æſtas proxima grauis tam febribus, quàm lippitudinibus inſequi ſoleat? An quòd æſtas corpora noſtra multum humoris alieni continentia excipit,& terra madet,& habitandi locus perhumidus eſt taliſq; redditur, qualis qui * grauis perpetuo conſtat? Primùm itaque lippitudines ſubeunt, cum excrementa humoris in capite liquari incipiunt: dein febres. Ita enim intelligen- 8

*νοσώδης morboſius. & ita ſæpi°.

dum eſt, vt res eadem & calidiſſima, & frigidiſſima reddi poſſit, ceu aqua, vel lapis: feruet etenī illa, vrit hic vehementius. Fit igit, vt aer ſuæ craſſitudinis cauſa, calorem pleniorem ſuſcipiens, exardeſcat, & corpora pari ratione, anxietate, æſtuq; uexentur: æſtus verò in corpore febris, in oculis lippitudo eſt. Denique mutatio quæq; calida corpus peruertit, cùm ſcilicet cœlo adhuc madente, æſtas protinus ſicca, & calida occupauit. vitium etiē augetur. ſi pluuia æſtate acceſſit. Ita enim vis Solis materiam latè obtinet, quam ferueſcere. tum in corporibus, tum in terra, tum etiam in aere faciat. qua de cauſa febres oriuntur, & lippitudines.

9 Cur ſi hyems auſtrina & pluuioſa fuit, ver autem ſiccum & aquilonium eſt, corpora tam vere, quàm æſtate morbi exercent? An quòd hyemis tepor & humor faciunt, ut corpora tempori eiuſmodi proxima in qualitate reddantur? humida enim, laxaque fiant, & ſoluta, neceſſe eſt. quæ cū ita ſe habeant, vere frigido atque ſicco facile cōcreſcere poſſunt, & indurari. Itaque grauidæ, quibus tunc adeſt partus, abortu periclitantur, videlicet incaleſcendi, crudeſcendique ratione: q̄ res * ſyderatio appellata eſt, quam ſicca ille cōmittit frigiditas, impatiens omnino excernendi humoris. Infantes vero, quos gerunt imbecilles, læſosq; immodicā ob frigiditatem edunt. accidit enim, vt qui tunc cœlo ſereno naſcuntur, ijdem pluuio benigne, & conſtiterint, & nutriti fuerint intra parentem. Cæteris verò, cùm pituita vitio ſuæ nimietatis * purgata non eſt (qđ fit, vbi tepidū ſe exhibuit) ſed coacta à frigore cōſtitit, cùm tēpor occupauit, æſtatis vi colliqueſcit: ſi bilioſi, ſicciq; ſunt, ꝙ eorum corpora minime

*ſphaceliſmus. De ſphaceliſmo, & ſyderatione vid Theo. 5. de Cauſis plantarum capite 11.

* in vere.

me humidam,ſed ſqualibundam ſortiuntur naturam:excitantur quidem humores,ſed tenues: quamobrem eos lippitudo arida male habet. Si vero pituita redundant,raucitates diſtillationeſque in pulmonem oriũtur: mulieres extorquẽt difficultates inteſtinorũ,quia natura ſunt humida,frigidaque:ſeniores ſtupor attonitos reddit, vbi uniuerſus reſolutus humor incubuit, exque imbecillitate caloris natiui concreuit.

Cur ſi æſtas ſicca,& aquilonia fuit,autumnus 10
ex aduerſo humidus atq; auſtrinus, hyeme, quæ proxima eſt,dolor capitis,raucitas tuſsiſq; oriãtur,atque in tabem demum euadant? An quia hyems multum materiæ excipit? itaque humorem cogere, atque pituitam inde conficere magnum ei negotiũ eſt. [Ergo difficile eſt humorem denſari,conficiq; inde pituitam.] Quòd ſi in capite humor conſtiterit, grauitatem committit:& ſi nimius,frigiduſq; eſt,crudorem utique mouet, cui ſyderatio nomen eſt:necnon ſi ob nimiam ſui copiam cõcreſcere minus potuit, in locum defluit proximum, atque ita tuſsim, raucitatem,& tabem contrahit.

Hæc ſuperfluunt.

Cur ſi ſicca æſtas, ſiccuſque autumnus aquilo 11
nes habuerint,mulieribus & omnibus pituita abundantibus ſecunda valetudo contingat? An quia natura vtrorunq; in alteram exuberat partẽ;itaque tempus in partem tradendo contrariã ad medium habitum,bonumquè perducit. Eo igitur ipſo tempore optimè valent,niſi quid vltro ipſi perperam agant, * aut hnmidi ad hyemẽ ita deueniant,vt fomitem quendam, & incitabulum frigori ſubminiſtrent.

** Cod.græ leg.& non humidi.*

Cur ſi ſicca æſtas & aquilonia, & autumnus 12
ſiccus ijſdem aquilonibus perflatus morbo bilio

ſos infeſtet? An quoniam ad idem, corpus eorũ, ac temporis habitus vergũt? itaque veluti ignis igni adijcitur. Cum enim corpora exiccentur, quantumque in his dulcedinis erat, euaporatum ſit, vehementerque incaleſcant, neceſſe eſt, vt dum humor conſumitur, aridæ lippitudines oriãtur: reſiduoque, quod bilioſum remanſerit, eodemque recaleſcente, febres acutæ, vtpote ex bili ſyncera, inuadant. Nonnullos inſania * rapit, quorum ſcilicet natura atrabile abundat: hæc etenim large ſupereſt, cùm eius humores contrarij reſicceſcant.

mania.

13 Cur mutationem aquarum grauem, aeris verò non grauem eſſe affirment? An quòd aqua corporibus alimento eſt, quo iam habito cõplexoque peregrinemur? aer autem nullo ſe exhibet alimento. Aquarum item genera multa, & varia per ſe ſunt, ſed aeris minimè. Itaque hoc ẽt cauſæ eſſe poteſt, quippe cùm peregre etiam profectis in cælo quidem prope eodem, in aquis autẽ varijs verſari eueniat: quapropter aquæ mutationem grauem eſſe rectè putandum eſt.

14 Cur ciborum mutatio minus, quàm aquę, grauis occurrat? An quia plurimum aquæ conſumimus? nam & in pane, & obſonijs, & in potu, aquæ vſus plurimus eſt.

15 Sed cur cibi, & aquæ mutatio grauis ſit? An quòd omnis mutatio etiam temporis, & ætatis motu facilis eſt? Extrema nanque generis cuiuſcunque moueri facilè poſſunt, quomodo & principia, & fines. Ergo & cibi, qui inter ſe diſtant, corrumpere ſe inuicem queunt, quippe cùm aut nuper, aut nondum adhæſerit, qui præceſſerat. Ad hæc vt varius cibus grauis eſt (turbulenta enim, nec æqualis concoctio eius agitur) ſic in

ijs

ijs accidit, qui aquam mutarint, ſcilicet vt variæ potionis vtantur alimento. eſtq; id alimenti genus, quàm ſiccum valentius: quoniam plurimũ eſt, exq; cibis ipſis non niſi quantum dilutum eſt, vini habet enutriendi.

Cur mutationes aquarum faciunt, vt pediculi, in quibus haberi poſſint, multi habeantur? An quòd humoris cruditas, quam perturbatio illa committit, quę ex aquę vario vſu in crebro commutatione redundat, humoris creare copiam poteſt, præſertim in loco humori opportuniore? Cerebrũ aũt natura humidum eſt: quare caput maxime perpetuo humet. cuius rei indiciũ eſt, quòd pili in hoc potiſſimum exeunt. Huius aũt loci * vis ad progenerandos pediculos apta eſt. Patet hoc in puerili ætate. caput enim puerorũ madet abunde, & ſæpe aut grauedine conflictatur, aut ſanguinis profuſione. Quinetiam pediculos plures illa ætas habere ſolet. 16

*humor.

Cur à vergiliarum occaſu ad fauonij vſque flatus hi potiſſimum pereant, qui morbo longo laborant, & ſenes quàm iuuenes potius? Vtrum ſummæ illæ intereũdi cauſæ duæ adſint, frigus, atque exceſſus? Vita enim calore fouetur, ſeruaturq;. tempus autem iſtud ambo illa ſortitur. frigidum enim, & hyems tũ accerrime vrget. ſubſequens enim tempus ver eſt. An ꝙ qui vitijs illa laborãt diuturnis, nõ ſecus ac ſenes effecti ſunt? lõgus etenim morbus, quaſi ſenecta iam adeſſe videtur. Ea nanq; corpora ſicca, & frigida ſunt, altera ſcilicet ob ætatem, altera ob languorem: hyemem verò & gelu, frigoris atq; ſiccitatis eſſe exceſſionem certum eſt. Quare fit, vt cũ vel paruo momento corpora pateãt, hyemis rigor quaſi ignis igni iniungatur, atque ita interimat. 17

Cur

18 Cur * (in plenis impuriſq; corporibus) vlcera capitis non magno negocio ſanentur, tibiarū autem ægre? An humor eorum, quia terrenus, grauis eſt? graue autem omne deorſum tendit: ergo ſuperiora curari facile poſſunt, quoniam ſeorſum humor deceſſerit: inferiora propterea nequeunt, quòd admodum excreſcant, & putredini pateant.

*a. l. paluſtribus. a. l. vlceroſis.

19 Cur ſi poſt hyemem aquiloniam, & ver auſtrinum ac pluuium, æſtas ſicca admodum fuit, pernitioſus omnibus autumnus accedat, & pueris præſertim? nam & cæteris difficultates inteſtinorum, febreſq; quartanæ longè eo tempore ſolent euenire. An ꝙ, ſi aqua mediocris per æſtatem inceſſit, quantum * humoris collectum eſt per ver humidum, in noſtris corporibus refrigeratum quieſcit? ſed ſi nō ita contingit, pueri, qui ſuapte natura humidi & calidi ſunt, vehemēter eo ferueſcunt affectu quoniam refrigerati minime fuerint. Et ſi per æſtatē reſtiterint, autūno certè, quorum humor vltra modum ferbuerit, corripientur. Excrementa verò niſi confeſtim peremerint, orta videlicet circa pulmonē, atque arteriam: (ſuprà enim primum conſiſtunt, eo ſcilicet ꝙ aeris tepori noſtra corpora pateant: hinc enim * lippitudines quoq; pręgreſſis febribus in graui æſtate ſequi conſueuerunt:) ergo ſi non locis ſuperioribus excrementa humorum exorſa (vt dictum eſt) protinus interemerint, deſcendent cruda ad ventrem, atque ita difficultatem creabunt inteſtinorum. At ſi pręnimia ſui copia humor excerni nequiuerit, quartanæ ijs orientur, qui euadere mortem potuerunt, etiam ſi illud inteſtinorū vitium omnino quieuerit. Qđ enim crudi humoris ſubterſedit, ſtabile, firmumq;

* humoris ferueſcentis.

* & lippitudines priuſquā febris in morboſa æſtate fieri conſueuerunt.

mnumq; vehementer modo atræ bilis adhæret.

Cur ſi æſtas,& autumnus imbres auſtroſq; habuerunt,hyems grauis conſequi ſoleat?An quod hyems corpora præhumida excipit, mutatio ēt ingens occurrit?Non enim paulatim,ſed repente ex calore immodico ad frigoris acerbitatem venitur, quando autumnus quoq; tepidus extitit. Itaque qui denſo corpore ſunt, hos morbi extorqueant acuti, neceſſe eſt:his enim humida excrementa ſupra potius colliguntur,cum partes ſuperiores humoribus huiuſcemodi opportunas, inferiores inhabiles illi habeant. Ideoque qui tali textura corporis ſunt,non multa excrementa ſibi admittunt. Cum igitur qui locis ſuperioribus corporis humor excreuerit, infrigeſcere incipit,fit vt prædicta vitia oriantur,quemadmodum vinolentis propè accedit, cum algēt. At quibus laxius corpus eſt, ijs febribus orſis euenit, vt quæ ſumma de cruditate febres conſtiterint,tranſeant in ardores,quoniam his magis totū corpus ab humoribus occupatur. quàm denſa illis mole conſtantibus, exque vi frigoris coacto eorum corpore humores incal ſcentes febres accedunt.ſuperans enim calor totius corporis,febris eſt:& ſi idem nimio intendatur humore,ardor effici poteſt. 20

Cur annus peſtilens tūc inuadit,cùm Sol multum vaporis de terra excitat?An tunc annus humidus, pluuiuſq; ſignificetur, neceſſe eſt,terramque madeſcere neceſſarium? Fit igitur, vt quaſi locis paluſtribus, grauibusque proinde inhabitetur:& corpora quoque multis tunc excrementis redundare neceſſarium eſt,ita vt ægrotā di materiam habeant in æſtate. 21

Cur grauis tunc adeat annus, cùm copia eſt 22

puſil-

intus propter corporum denſitatem coercetur, parum addiuuat,nec labor operum, qui ampli.s per id tempus ſuſcipitur,excrementa humorum poteſt concoquere, ideo validam eſſe mali originem neceſſe eſt: quod cùm ita ſit, pernicioſum morbum vrgere ratione eſt.Cōtrà in æſtate, quoniam corpus vniuerſum rarum,refrigeratū, reſolutum atque laborum impatiens eſt, idcirco morbos plures quidem oriri neceſſariū videtur, videlicet ob laſſitudinem, cruditatemque ciborum:noui etenim fructus tunc adſunt:non tamē ita validos eſſe naturæ ratio patitur, quamobrē facultas hiſce ſuccurrendi datur facilius.

Cur poſt vtrumlibet ſolſtitium, per centum 26
dierum ſpatium mori maxime accidat? An ꝙ eatenus vtraque vehementia, caloris & frigoris ſe dilatat,q̄ morbos,pernitiēq;afferre infirmis p̄t?

Cur ver,atq; autumnus morbis infeſtent? An 27
quia mutationes graues omnes occurrūt? ſed autumnus vere grauior eſt,quia corpore calido refrigeſcente,quàm frigido incaleſcente potius ægrotamus: vt igitur vere frigidum recaleſcit, ſic autumno calidum refrigeſcit.

Cur per hyemē minus quidem, quàm per æ- 28
ſtatem,ſed pernitioſius ægrotetur? An quoniā in æſtate morbi vel parua de cauſa exiſtūt,quod in hyeme minime accidit ita? ſumus enim tunc & ad concoquendum,& ad bene valendū aptiores.Ita.; ratione maiora, pernitioſioraque mala ſunt,quæ maiori de cauſa prouenerint. Quod idem in athletis, & omnino in ijs, qui ſecunda valetudine eſſe ſolent,licet perſpicere:aut enim nullo morbo premuntur, aut preſſi celeriter è vita decedunt: quippe qui niſi magna cum cauſa ægreſcere nequeant.

Cur

29 Cur per autumnum, ac hyemem febres ardẽtes potius oriantur, quæ tempora frigus præ ſe ferunt: per æſtatem vero, cùm æſtus adſunt, rigores magis infeſtent? An quia in corpore hominis bilis calida: pituita frigida eſt? Itaque per æſtatem quod frigidum eſt, diſſoluitur, diffuſumque horrores, tremoresq; excitat. per hyemem autem quod calidum eſt, vi temporis preſſum refrigeſcit? Febres tamen ardentes per hyemem, autumnumq; potius conflictant, quoniã calor pulſus à frigore, introrſus ſe contrahit: ardor enim nõ reſidet in ſummis, ſed intrinſecus ſe expandit, atque ita efficitur, vt ratione febres ardẽtes hyberno tempore oriantur. Melius id in ijs intelligi poteſt, qui aqua frigida, quiq; calida ſe hyberno tempore lauerint. Qui enim frigida ſe inſuderunt, ibi aliquandiu, dum diluerentur, friguerunt, reliquo toto die tuti à frigore ſunt: atqui calida vſi ſuerint, frigus diutius experiuntur. Caro enim ſpiſſeſcit, calorque introrſus ſe colligit eorum, qui ſe aqua diluerint frigida. contrà autem ijs euenit, qui calidam admiſere: caro quippe rareſcit, calorque ad exterum vſque locum euocatur.

30 Quænam virtus ſit cataplaſmatis? An vt reſoluat, vt moueat ſudorem, vt euocet vaporem?

31 Quonam argumento conſtet abſceſſum iam purulentum eſſe? An ſi aqua perfuſus calida immutatur, purulentus eſt: ſin minus, nõdum eſt?

32 Quænam vrenda, quæve ſint incidenda? An quæ ore ſunt amplo, nec breui coagmententur, hæc verba ſunt, vt cruſta illic incũbat? ſic enim nullum pus cicatrice inducta occultabitur.

33 Quænam virtus medicamenti ſupprimentis ſanguinem ſit, quòd enæmum appellamus? An vt exic-

vt exiccet, & materiæ inutilis confluuium com peſcat, ſine cruſta, aut carnis putredine? Ita em̄ efficitur, vt vulnus ſimul & inflammatione careat, & vnitati ſit opportunū. quòd enim materia non ſuperfluit, inflammatione carebit: quòd ſiccum eſt, vnitati opportunius erit. quandiu nā que præmadet, concorporeſcere nequit. Quamobrem quæ cruentis inijcienda cenſemus, acria magna ex parte ſunt, quò acerbitate ſua poſſint aſtringere.

Quænam incidenda, quæve vrenda, quæ contrà non ita curanda ſint, ſed medicamentis? An quæ in ala, aut in inguine abſceſſerunt, medicamentis curandum potius? diducta enim partim laborioſa, partim periculoſa redduntur. Vrendi ſunt illi abſceſſus, qui lati, proceſſuq; multiplici eruperunt: quique venoſis, non carnoſis reſidēt locis. Incidendi, qui in acutum ſe colligunt, quique non parte ſolida extant. 34

Cur ſi quis ære inciſus ſit, facilius quàm ſi ferro, ſaneſcat? Vtrum quia æs leuius eſt? itaq; minus laceret, ictumque faciat. An è diuerſo, quòd ferrum acie adactiorem recipiat ſectionē? idcirco faciliorem, tolerabilioremq́ efficere debeat. At vero æs medicamenti vim obtinet & principium quodcunque pars potiſſima rei. Quòd igitur æs ſimulac fuerit inciſum, medicamento præſentiſſimo adeſt, facit vt vulnus celerius coeat. 35

Cur ambuſta ex ære ſanētur celeriter? An quoniam à laxitoribus, minusq; corpulentis effecta ſunt? plus enim calor corpori inhæret ſolidiori. 36

Vtrum ptiſana ordeacea leuior, & ad morbos accommodatior, quàm triticea ſit? hanc enim nonnulli anteponunt, argumentumq; ex piſtoribus 37

ribus capiunt,quòd multo coloratiores ſunt qui
*tritici. *tritici , quàm qui ordeacei piſturam exercent.
addunt etiam,quòd ordeum humidius eſt: quod
autem humidius eſt , concoctionem deſiderat
pleniorem.Sed nihil prohibet,quò minus vt cō
coctu quid difficilius ordeum habeat , ſic ad le-
uitatem quid vtilius præſtet:hoc enim non hu-
midius tantùm tritico eſt , ſed frigidius etiam:
qualis certe ſorbitio , cibusq; competit febrien-
ti , vt parum alat ; & ſatis refrigeret .quod ptiſa-
na ordeacea facere poteſt:quia enim humidior,
vel corpulentior eſt,hinc alimenti parum, idq;
frigidiuſculum præſtat.

Cur dentium ſtuporem portulaca herba , aut
38 ſal tollere poteſt ? An portulaca , quia lentum
quendam habet humorem, qui vel manducāti,
aut manu aliquantiſper confringēti pateſcit?hæ
ret enim,ac trahitur. Lentor igitur ſubiens ille,
à corpore educit acorem : quippe qui affinitate
quadam coniungi valeat , argumento ſaporis,
quem acidulum reddit.Sal vero macerat , lique-
facitque,atque ita acorem quoque extrudit.

39 Sed cur lixiuium , nitrumve hoc idem facere
nequeant ? An quòd hęc ſuam ob acerbitatem
aſtringunt , non liquefaciunt ?

Cur æſtiuis laſſitudinibus balneo , hybernis
40 unctione mederi conueniat ? An, hybernis vn-
ctio datur propter horrores,mutationesque vr-
gentes ? per calorem.n.laxandum eſt,qui mem
bra tepeſcere faciat.oleum verò calidū eſt.At in
æſtate humefaciendum cenſetur,quoniam tem
pus id ſiccum eſt, nec metus interpellit horro-
ris,eo ꝙ ſtatus temporis ad teporē ingenue ver
git.Hinc etiam cibus parcus , potio liberalis per
æſtatem admittitur, ille magis, hæc omnino.

potioni nanque per æſtatem ob temporum ſiccitatem indulgendum ex toto eſt. Parſimonia vero cibi communis temporum omnium eſt, ſed magis æſtati conuenit, ne ob habitum temporis feruentem corpus cibo immodico preſſum exæſtuet.

41 Cur ex medicamentis alia aluum ſoluant, veſicam autem minime: alia veſicam ſoluāt, cùm aluum nihilo moueant? An quòd ea, quæ natura humida ſunt, atque aqua referta, ſi medendi obtinent facultatem, veſicam ſoluunt? ſubſidēt enim in ea humores, qui putredine immunes euaſerunt: quippe veſica pro eius humoris conceptaculo habetur, qui minime in uentre concoquitur, qui non manet, nec prius, quàm agat quicquā, aut patiatur, excernitur. At quæ terrenam ſortiuntur naturam, ſi vires habeant medicas, aluum hæc fundere queunt. in hāc enim terrena quæque materia ſe prouoluit, itaque turbat, ſi mouendi obtinet facultatem.

42 Cur alia uētrem mouent ſuperiorem, alia inferiorem, vt ueratrum ſuperiorē, ſcammonea inferiorem: alia vero citant vtrunque, vt elateriū, & thapſiæ ſuccus? An quòd ex medicamentis, quæ uentrem mouent, alia frigida, alia calida ſunt? itaque alia propter ſuum calorem protinus, vt in ſuperiori ventre fuerunt, loca petunt ſuperiora, ac inde liquefaciendo, maxime quæ aliena ſint, minuſque inſidentia, ſed etiā quæ inſunt naturæ intima, medicamento ſcilicet vehementiori epoto, aut copioſiori quàm natura patiatur, tam ea ipſa, quàm quæ excreſcētia adfuerint, in ventriculum deducunt: hìc vero feruore excrementa perturbāt, flatumque excitant multum, qui obſiſtēs vexauſque, demum vomi-

tum mouet. Alia quòd natura frigida ſunt, deorſum verſus pondere ſuo labuntur, etiam priuſquam quicquam, vel afficiantur, vel agāt, ac inde proficiſcentia, idem actitant quod ſuperiora. vbi enim per abdita foramina illinc aſcēderunt, atque materiam agitarūt, eodem tramite ſecum quæ corripuerint, excrementa, colli quamentaque deducunt. At genus medicamēti, quod qualitatis vtriuſq; particeps, miſtumq; ex calido frigidoque eſt, hoc ob eam utranque facultatem rē poteſt vtranque conficere. Hinc & Medici miſtis ſibi generibus ſæpe medicinas componunt.

45 Cur medicamenta purgare valeant, cùm alia pleraque amariora, cæteriſque eiuſmodi qualitatibus inſigniora id facere nequeant? An qa non ob eiuſmodi vires purgandi obtinent facultatē, ſed quia cōcoqui nequeunt? etenim quæ ob exceſſum caliditatis, aut frigiditatis quamuis exiguo corpore incoctilia ſint, aptaque vincere, nō vinci ab animantium calore, reſoluique eadem facile à uentre vtrolibet poſſint, hæc medicamenta habentur. Vbi enim ventrē adierunt, reſolutaque ſunt, ſtatim ad venas per eaſdem feruntur ſemitas, quibus pereat cibus: mox cùm nihilo concoqui potuerunt, ſed victrice perſtiterint potentia, relabuntur, & quæ ſibi obſiſtūt, ſecum detrahunt? quæ res purgatio vocitatur. Aes vero, argentum, cæteraque generis eiuſdem, etſi conquoqui à calore animalium non poſſunt, ſed reſolui à vētribus nequeūt. Oleum, mel, lac, cæterique eiuſmodi cibi purgandi quidem vim obtinent, ſed quantitatis, non qualitatis ratione: vbi enim ob nimiam ſui copiam concoqui minime potuerunt, tum purgant, ſi quando id facere poſſunt. Duabus enim illis de

cauſis

cauſis aliquid concoqui nequeat: aut quia generis peruicacis eſt, aut quia modum exceſſerit. quamobrem nihil ex prædictis medicamentum eſt: quippe cum non ob aliquam ſui facultatem purgare valeat. Acerbitas autem, àcor, malùſque odor medicamenta comitantur, eo quòd genus medicamentorum cibo contrarium eſt. quod enim concoctum à natura acceſſit, id corporibus adhæreſcit, alimẽtumque appellatur: quod autem conuinci, domarique minime poſſit, ſed venas ingreſſum per exceſſum caliditatis frigiditatiſue ſuæ perturbet, hoc naturam ſanè obtinet medicamenti.

Curpiper, ſi large ſumatur, veſicam ſoluet: ſi 54
parce, aluum: è contrario ſcammonea ſi large ſumatur aluum ſoluet: ſi parce, & quæ verus eſt, veſicam? An quia ſingula magis à ſingulis mouentur? piper enim magis vrinam ciet, ſcammonea aluum. Itaque ſi piper ſumptum copioſius eſt, ad veſicam defertur, nec ſe in aluuum diffundit: ſed ſi exiguum ceperis, retentum id aluum ſoluet, atque ita medicamentum eius exiſtet. Scammonea vero, quæ data copioſius eſt, retinetur, vt reſoluatur. reſoluta iam medicamentum efficitur, ob cauſam, quã ſuperius propoſuimus. at ſi exigua vnà cum epoto humore per inuiſibiles meatus imbibitur, ac celerius antequã perturbet, in veſicam defertur, qua pro ſua facultate recrementa, colliquamentaque reſidẽtia per ſumma abducit: ſed illa multa, vt dictum eſt, ꝙ diu ex virium ſoliditate permãſerit, large expurgat, ſordeſque terrenas potiſſimum detrahit.

Cur inflammationes eaſdem alij frigefaciẽdo 55
ſanent, alij calefaciendo concoquant? An quòd illis per refrigerationem, his per externum ca-

lorem, caloris ſui copiam colligere placet.

46 Cur mutari catapſalmata debeant? An vt plẽnius ſentiatur? Solita enim, vt ea quæ ventriculo mandamus, non amplius medicamenta ſunt, ſed pro alimentis recipiuntur: ſic etiam hæc ſuagi ſuo munere nequeunt.

47 Cur cibum imminuere, laborem augere ſalubre eſt? An quia cauſam ægrotandi excremẽtorum habet nimietas, quę tunc certe exultat, cum aut cibus ſupereſt, aut labor deeſt?

48 Cur medicamẽta, & res amaræ, aut fœdi odores magna ex parte purgare poſſint? An quoniá amara quæcunque, maleque olentia concoqui nequeunt? qua de cauſa medicamenta quoque amara ſunt, atque fœtida. Quòd enim concoctionem nullam ſibi admittunt, mouereque cũ amaritudine poſſunt, hinc medicamenti ſortiũtur naturam: & ſi iuſto plus data ſint, perimẽt. Quæ autem necant, etiam ſi exigua dentur, hęc non medicamenta, ſed toxica eſſe dicimus. Ne illa quidem medicamenta uocamus, quæ non ſui generis qualitate purgare queant. Sunt enim pleraque in genere cibi, quæ ſi large ſumantur, facere idem poterunt, ceu lac, oleum, muſtum. Sed hæc omnia, quòd minus facile concoquuntur, idcirco purgãt: nec omnes, ſed aliquos. ſunt enim alijs alia cõcoctu facilia, difficiliaue. quãob rem non eadem medicamento omnibus ſunt, ſed propria pleriſque comperiuntur. Denique medicamentum non ſolum à concoctione immune, ſed etiam motus efficiens eſſe debet: ſicut & exercitandi ratio extrinſecus, aut intrinſecus accedens, non niſi per motum alienam excernit materiam.

49 Cur odorata genera tam ſeminum, quàm

plan

plantarum mouere vrinam poſſint? An quia ca-
lida, concoctuque facilia ſunt: quo in genere ea
collocamus, quæ citant vrinam? horũ enim uis
inſita calefaciendi breui extenuatur. Odor quo-
que nullam corpulentiam gerit: nam & ea, quæ
odorem pleniſſime reddunt velut allia, calidita
te ſua mouent vrinam, vel potius vim obtinent
tabefaciendi. Semina vero odorata calida eſſe
certum eſt.

Cur impuris, tetriſque vlceribus, ſiccis, acri- 50
bu, acerbiſque medicamentis vtendum ſit: pu-
ris vero, & ſaneſcentibus humida tantum impo-
nantur? An quòd impuris detrahendum aliquid
eſt, quo non niſi humor eſt alienus, qui adimi de
bet? genus autem medicamenti, quod mordax,
acre, acerbumq́ue eſt, id efficere poteſt, & ſiccũ
magis quàm humidum. At quæ pura ſunt, cica-
tricem tantùm deſiderant.

Cur morbis, qui contrahunt à pituita, libido 51
immodica proſit? An quòd ſemen genitale ex-
crementi cuiuſdam detractio eſt? ideo naturam
præ ſe fert pituitę: ꝙ igitur multum pituitæ con
cubitus detrahit, iuuare idcirco poteſt.

Vtrum ergo inter initia mali cibum afferre 52
melius ſit, an poſt? An inter initia, ne iam peni-
tus debilitato febris occurſet? Igitur vel exte-
nuandum protinus eſt, vel ita alendũ. Sorbitio-
nibus primum recreandum: hæ nãque mitiores,
leniores, colliquabilioreſque ſunt, & alimẽtum
hinc capere infirmum corpus expeditius poteſt.
Nihil enim cibum in ventriculo reſolui, perſer-
uereque ante oportet: quod non niſi labore cu-
bantis fieri poteſt.

Cur intuendum vrinã an concocta ſit necne,
profluuio intercepto mingendi potius, quàm

perpetuo? An quòd ſignum concoctionis vrina exhibet ruffa, quod quidem melius intercepto profluuio deprehēditur? Genus enim quodque humoris ſuum colorem plenius oſtendit,cū exiguum eſt,quàm cum multum.nā in multo figuræ, in exiguo colores conſpectiores ſenſui obuiant.quod etiam in rore, * ſanguinem,lachrymaque palpebris adhærente pateſcet. Vrina igitur ſi continue dimittatur,copioſior redūdabit: ſin intercipiatur, index ſui coloris certior erit. Quòd ſi iam ex cōcoctione colorem traxit eiuſmodi, talis profecto apparere etiam amplius poteſt, cùm lumen ſe refringat, & tanquam ſpeculum fiat propter intermiſſionem profluuij.

* guttis.

54 Quam ob cauſam corpus, cui ſecundam conciliamus valetudinē,nō denſum,ſed rarum reddendum ſit?An vt vrbs, locuſque quicunque ſalubris eſt,q placide aſpiratur?quapropter,& mare quoque ſalubre eſt:ita etiam corpus, quod ſpiratius eſt,ſanitati opportunius cōſtat.Aut enim nullum recrementum exiſtet, aut quod extiterit,quā primum excernatur,danda opera eſt: corpuſque eſt ſemper ita regendum, vt ſimulatque excremētum admiſit, habeat qua parte illud excernat,ſitque motui debitum, non quieti. Quod enim manet,putreſcit modo aquæ immotæ:putreſcens vero morbum committit: at qđ excernitur,antequam vicietur,decedit. Hoc igitur,vt corpore denſo nunquam cōtingit,(fit enim prope vt inuiſibilia foramina claudantur) ſic raro, ſolutoque accedat neceſſe eſt. Qūamobrem in Sole,nudo corpore minime ambulandū eſt: ſpiſſatur etenim caro,& conualeſcit, corpuſque parte interiore humidius redditur. quantum enim humoris reſidet,aboletur,quantum inteſtinum,

eſt,manet ĩtactum. Qua ratione quoque carnes aſſæ lixis humidiores ſunt. Nec pectore quidẽ nudo ambulandum eſt: ita enim vis Solis corporis optim e partis cõditæ adimet,quę nulla egeat demptione, ſed inferna potius eam deſiderant. Inde igitur vt & remoto non niſi cum labore ſudor educitur,hinc facile ob loci opportunitatem digeri poteſt.

Quam ob cauſam * pernionibus, & ambuſtis frigore tam aqua frigida,quàm calida proſit?An qm genus id vitij ex nimio humore cõſiſtit?frigida igitur humorẽ reſtringit, atque exaſperat: calida in ſpiritum vertit,carnemque elaxans,libertatem efflandi præbet ſpiritui. *pternionibus le. in co. Ale. 55

Cur frigus perniones, calor ambuſta, & facit, & tollit?An ꝙ eadem vis colliquefaciendo facit, exiccando tollit? 56

Cur potio febrientibus ſæpe, & paulatim ſub miniſtranda ſit? An quòd potio multa præceps defert,exigua lente incedens irrorat,madefacit, ſeſeque inſinuat corpori?Sicut enim in humo,ſi æqua large acceſſerit,perfluet;ſi paulatim vero, madefaciet tãtum:ita etiam in febribus agit. Nã & aquas fluentes ſi quis paulatim deducit, alue humorem totum ebibit: ſed ſi tantundem aquæ vniuerſum dimiſerit, ſcaturigo velox vſque eò profluet, quò deducere libitum eſt. Tum æger quieſcere, immotuſque, quoad maxime fieri poteſt, iacere debet: immotus inquam, quòd ignem quoque emarceſcere certũ eſt, vbi à nullo mouetur.Nec aduerſus flatui cubet,quoniam flatus excitat ignẽ, ſolicituſque per aurã ignis ex paruo magnus aſſurgit. Obuelandus æger, operienduſque propterea eſt: quia ſi nullum igni concedatur ſpiraculum, extinguetur? nec 57

veſte quidem exui debet, donec inſudare occeperit. vt enim ſubiectum hũc ignem viſui, ſic & deliteſcẽtem illũ naturæ humor extinguit. Adde in genere febrium intermittentium, balneũ & fomenta pedibus admouenda, & veſtẽ plenio rem ſuperponendam, & quietem agendam: quibus præparetur, vt corpus perquàm calidum ſit ante acceſſionem. Vbi enim multum ſupereſt ignis, lucerna nequit ardere: exiguum q̃ppe ignẽ multus ille ad ſe trahit. ita fit, vt multum ignis in corpore præparandum ſit: febris enim exiguũ continet ignem, multuſque proinde ad ſe ducet exiguum.

58 Quartanis febribus ratio victus extenuanda non eſt, ſed ignem corpori interſerendũ necnon exercitatione vtendum: & qua die acceſſio inſtat, lauandũ, ſomnũque minime q̃rẽdũ. Hic victus calefaciens prodeſt, quia febris quartana imbecilla eſt: nam niſi imbecilla eſſet, quartana non fieret. Videſne lucernam, vbi multus ignis perflagrat, ſuam aſſeruare flammulam minime poſſe? multus enim ille exiguum ad ſe rapit. ergo multum ignis accendẽdum in corpore eſt, vt quod exiguum febris cõtinet, reſtinguatur. Sit igitur uictus quotidiani ratio, quæ partim ignẽ, partim rorem indat in corpus.

Morborum alij ab igne, alij à rore creantur.

59 Curat morbos ignis ros, roris ignis: hic enim exiccat rorem.

FINIS

ARIST.

ARISTOTELIS PR BLEMATVM SECTIO SECVNDA.

Eorum, quæ ad ſudorem pertinent: cuius quæſtiones XLII.

CVR neque intento, neque contento ſpiritu, ſed potius relaxato ſudor prøueniat? An quoniam retẽtus ſpiritus venas implet? itaque humorem exire non patitur: vt in aqua fit vaſis. quod in mare demiſſum, dulcem intra ſe colligit humorem, clepſydraque ob id nominatum eſt. nequit enim effluere, cùm quis pleno iam vaſe partem alteram obturauit: ſed vbi per ſpiritus libertatem ſudorem promere licuit, multus certe erumpit, quoniam eo ipſo retentu, copia humoris paulatim collecta eſt. 1

Cur membra aquæ immerſa calidæ non ſudent, etiam ſi ex ſe ipſa recaleſcant? An quòd aqua liqueſcere non ſinit, ſudor autem res vitio ſe adiuncta corpori eſt, vt qui per calorem excerni debeat?

Cur ſudor ſalſus ſit? An quia motu efficitur, & calore ſecernente quantũ alienũ per adhærẽtiam, intimationẽq; ineſt in alimento ad ſanguinẽ carneſque? id enim ocyſſime ſegregatur, 3

quoniam

ſudabunt, quàm ſi continue? An quoniam humor data requie ſeſe colligit, quem deinde luctā di exercitatio educit? Continua vero illa, modo Solis, corpora aſſiccare poteſt.

Cur magis ſudamus, cùm non longo interpoſito tempore ſudor euocatur? An quia non humor tantùm cauſa eſt vt ſudemus, ſed foraminū quoque abditorum apertio, & corporis raritas atque ſolutio? His igitur, qui diu ſudandi intermiſerint vſum, foraminum iter clauditur: at iis, qui crebro vtuntur, patefactum ſemper habetur. 8

Quare cùm Sol nuda magis, quàm induta calefaciat corpora, induta magis ſudare ſoleant? Vtrum quia Sol corporis, deurendo, foramina cōprimat? An quia vapores exiccet, quæ minus poſſunt accidere indutis? 9

Cur facies maximè ſudet? An quia quæ laxa, humida, ſolutaq; maxime ſunt, hæc ſudori ſeperuia exhibent? Caput autem fons eſſe humoris videtur, & quidem pilorum laſciuia ſedem hanc propter humoris copiam poſſidet: locúſq; idem rarus, gracilentuſque eſt: igitur ſecundum naturam tranſitus agitur ſudoris. 10

Cur igne neq; vniuerſo, neque per diminutionem oblato, ſed per incrementa continua magis ſudamus? qui enim in * caldariis ita ſe calefaciunt, magis ſudant, quàm ſi protinus tantundem ignis admiſerint. An eo quod ſe modice habeat, agat vnumquodque? ergo ſi tantum agit, plus ſi fuerit, non aget An potius è diuerſo, quoniam ſcilicet eo rem quodque efficiat, quòd ſe modice habeat? hac igitur de cauſa nihilo plus ſudamus, vbi plus additū ſit. Sed quoniā modi ſinguli ſingulis reſpēdent, quodque iam egerit, 11

*ſudatoriis.

non amplius agit; hinc fit, vt modo aucto magis ſudemus. neque enim quod præcedit ad ſingula, & præparat, vt res ſubdita apta ſit, idē poteſt etiam opus efficere, ſed aliud hoc fungatur officio neceſſe eſt. Parum itaq; potius quā multum caloris præceſſit, præparauitque corpus ad ſudandum: ſed ad efficiendū alio certe, ampliorique modo opus eſt. hoc. n. effici ab eo non poteſt, quod prius agebat, ſed aliud pòſt deſideretur, quod modum obtineat conuenientem.

12 Cur detergenti magis profluit ſudor, quàm reſidere ſinenti? Vtrum quoniam refrigerari extrinſecus contingat? An quòd ſudor exterior, velut operculum foraminibus adhæreat corporis, ita ne inferior ſe promere poſſit?

13 Qua de cauſa ruta, & nonnulla pigmenta ſudores fœtidos moueant? An quia quorum odor grauitatem præ ſe fert, hæc humoribus ſordidis admiſta fœdum mouere odorem poſſunt?

14 Cur tergo magis, quā priore parte ſudamus? An quòd in parte priore locus ſanè; inteus habetur, in quem humor deducitur, quod in poſteriore non eſt, ſed foras ibi excernatur neceſſe eſt. hoc idem ēt facit, vt ventre minus, quàm pectore ſudemus. Addo quòd ſudorē terga magis ſeruare poſſunt, & poſterior pars magis, quā prior: quoniam prior magis, quàm poſterior refrigeratur. quod etiam cauſæ eſt, vt alæ citiſſime, atque maxime valeant reſudare, videlicet q̄ minime refrigerātur. Ad hæc poſterior carnulentior pars eſt, quàm prior, & proinde humidior. Cauſā vero, cur humidior ſit, medullā hēt, q̄ ꝑ ſpinā tendens, multū humiditatis afferre poſſit.

Cur ea parte, qua iacemus, ſudare non poſſu-
15 mus? An quoniam pars, quā tangimus, cum plus

quàm

quàm modicũ ſit incaleſcens, prohibet, ne per meet ſudor? reſiccat enim, atque abſumit. Item comprimi eam partem ſic euenit: hæc vero ſanguinem compreſſa diffundit, quo diffuſo ſatis refrigeratur. Argumento ſanè torpor eſt: quippe qui non niſi frigoris iniuria fiat, atque effici vel afflictu, vel ictu ſoleat.

Quare qui dormiũt magis ſudant? An circũ- 16
obſiſtendi ratione euenit? calor. n. parte interna collectus poteſt expellere humorem.

Cur facie maxime ſudemus, cùm in ea mini- 17
mum carnis ſit? An quòd expeditius illa ſudare poſſunt, quæ humida, laxaque ſunt? Caput autem tale eſt: continet. n. ſuam plurimam humiditatem: quod vtique uenarum ratione pateſcit, quæ hinc pertendunt. Diſtillationes quoque ex capite oriuntur, & cerebrũ humidum eſt, & foramina permulta in capite habentur: quæ tam multa eſſe, ac foras vſque pertendere, capillorũ indicio cõſtat. igitur ſudor non à partibus imis, ſed de capite oritur. Vnde etiam fit, ut primum, & maxime fronte ſudemus: prima enim frons ſubdita eſt.*

Qua de cauſa qui ſudant, ſi vel aqua, vel flatu refrigeſcãt?, nauſeant? Vtrum qm̃ humor, qui ex fluxu cõtinuo minime quieſceri poſſit, hic refrigeſcens, in parte priore vniuerſus cõſtiterit? An quòd ſpiritus, qui foras verſus proueniens, in ſudorem ob frigoris occurſum conuertitur, hic intus antè frigeſcens, quàm exeat, tranſeat in hu- 18
morem, atque in eam partem incumbens nauſeam moueat?

Cod. Gra. ad. humidũ antẽ deo, ſum fluit non autẽ ſurſum.

Cur in capite pedibuſque incaleſcentibus ſu- 19
dores maxime excitantur? An quoniam humorẽ ad ſe membra incaleſcentia trahunt? humorẽ

autem

autem partem, qua abſumatur, nullã habet, cũ ea loca oſſibus ſcateant: itaq; vt excidat foras, neceſſe eſt.

20 Quare qui laborant, vbi à labore deſtiterint, ſudare incipiunt? nam ſi labor cauſa eſt, cũ laborant, ſudare debent Vtrum quòd interlaborã dum venæ ſpiritu inflatæ comprimi foramina cogant, data vero quiete laxæ conſideant? itaque per ampliora iã facta foramina, expeditius humor peruadat. An quoniã, cũ laboratur, ſpiritum ex cohærente humore motus ſecernit, & calore qui à motu excitatur, humor in ſpiritum ꝑ ſumma corporis extenuatur? cùm verò à labore ceſſatũ eſt, ſimul & calor deſinit, & ex ſpiritu ſpiſſeſcete humor, q̃ ſudor appellatur, cõſiſtit.

21 Vtrum per æſtatem potius, an per hyemem ſudor mouendus ſit? An tunc opportune ſudatur, cũ humidiora corpora ſunt, neglectaque difficiliora redduntur? igitur per hyemem potius conuenit. An magna per id tempus mutatio ſit, nec excrementa concoqui poſſint, cùm cœlum contra naturam frigeat? igitur per æſtatem potius mouendum, quippe cùm humores per æſtatem potius omnes putreſcere ſoleant. quapropter exhauriendũ tunc eſt, vt etiam veteres omnes authores hac eadẽ de cauſa cenſent.

22 Quare cum corpus aſſiduè fluat, effluxuſque ipſe de excrementis proueniat, corpus leuari nõ poſſit, niſi ſudauerit? An quia minus excernitur quàm ſatis ſit? Cùm.n. ex humore mutatur in aerem, plus de minori exiſtat, neceſſe eſt. humor n. quicunque copioſius, cùm ſe diſcernit, redundat, diutiuſque ob eam rem profectò excernitur. Lenta item glutinoſaque excremenra, ut cũ humores ꝑꝑ miſtionẽ excerni poſſunt, ita

cum ſpiritu nequeũt:quæ quidem res maxime officere poteſt. Hinc etiam vomitus magis, quã ſudores,corpora leuant: quoniam ea ipſa excrementa educunt, vt qui craſſiores corpulentioreſque ſint, vtque cùm carni quidem procul is locus ſit qui lentam illam glutinoſamque materiam continet: itaque non ſine magno negotio dimouendi datur facultas. Ventri autem è vicino eſt:aut enim in eo conſiſtit, aut prope, quo fit fit,vt difficile queant aliter educi.

23 Cur minus inter laborandum ſudamus,quàm cum relaxari labore quieſcimus? An quoniam cùm facimus, laboramus: cùm fecimus, laborauimus? igitur plus tunc ratione excernitur. Alterũ .n. fieri eſt, alterũ eſſe. An quia cum laboramus, carnis foramina retento ſpiritu obſerãtur: cũ autem relaxauimus,aperiuntur? quo fit etiã, ut ſpiritu retento minus ſudare poſſimus.

Quam ob rem non in currendo,agitandoque corpus,ſed poſteaquam ceſſatum eſt, plus ſudoris euadat? An riuus quemadmodum manu, vel aliquo fluens vndique aqua obſtruſa ſe colligit, relaxataque demum copioſior profluit quàm ante? ſic etiam inhiberi eadem à ſpiritu põt: vt in vaſe, cui nomen clepſydra, atque etiam in veſica. coercetur enim, detineturque intus humor à ſpiritu. Pari igitur ratione cùm corpora motu vehementiori citantur,ſpiritus intus circunuenitur, coercetur que: itaque venæ etiam diſtenduntur, ac intumeſcunt, cùm humor ſe educere nequeat. Quòd cùm vniuerſus coerceatur ſpiritu poſt relaxato, vniuerſus erũpat neceſſe eſt. 24

Cur ſi quis cùm biberit, cibum ſumat,minus ſudet? An quoniam cibus ingeſtus humorem 25

attrahit

pus frigidum ſit? An quoniam calor propter frigoris obſiſtentiam, foras euadere non poteſt: arcetur enim. verùm intus ſe præuoluens ac inſidens humorem ſoluit interiorem, ſudoremq; ex eo procedit.

Cur ſudor vtilior eſt, qui corpore nudo currẽti prodierit, etiam ſi minor ſit, quàm qui ſub veſte ſe prompſerit? An quòd laboraſſe, quàm non laboraſſe melius eſſe perpetuum eſt: & ſudor vero, quẽ labor præſtiterit, eo melior eſt, qui ſine labore prouenisset: & qui maiori cùm labore melior, quàm qui cum minori. Maiori autem, cùm labor is eſt, qui nudo corpore currenti prodierit. Nam niſi admodũ curſum intẽderit, ſudare non poterit, qui nudus eſt. veſtitus cõtrà celeriter ſudat, etiam ſi parũ ſe concitarit, propter veſtis teporẽ. Et vero coloratiores redduntur, qui nudi curſum æſtiuo tempore agitant, quàm qui cum veſte. quia vt omnes qui loca libera aſpirătioraque incolunt, melius colorantur quàm qui impedita & ſilentia tenent: ſic etiam ſeipſo quiſque coloratior eſt, cùm ueluti ſpiritui afflanti placide patet, quàm cùm perſtrictus, obductuſq; à calore nimio angitur: quod certe ijs accidit magis, qui veſtiti percurrunt. Hinc etiam fit, vt qui nimis dormiũt, minus colore hilarẽtur, quàm qui ſe modice ſomno recreant, nã dormiens quoque ipſe aſtringitur, & propemodum ſtrangulatur. 30

Cur pedes in trepidatione ſudant, & nõ facies, cùm in muneribus vitæ omnibus, vt facie maxime, ſic pedibus minime ſudemus? An quia trepidatio metus quidam ſuper re inchoanda eſt, metus autem refrigeratio partis ſuperioris eſt. Quamobrem faciæ quoque pallent, qui trepidant: pedibus item ſolicitantur, & palpitant: ſic 31

enim trepidantes homines faciunt, ſeſeq; quodammodo exercent.quapropter ea ratione, parte ſudare ſolent,qua laborant.Manus etiam aſſolent perfricare,& ſe modo inflectũt,modo extendunt,etiam ſæpe exiliunt , neque etiam vnquam quieſcunt . ſunt enim exciti propenſique ad negotium quoniam calor eorum ſe collegerit in pectoris loco,qui corpulentior eſt:quamobrẽ vndique cùm eo ipſo calore, tum ſanguine turgeſcente efficitur,vt motu vario , crebroque agitentur Sed pedibus maxime inſudant, quoniam pedes perpetuo tenentur labore,cùm cæteræ corporis partes quietem aliquam conſequi per ſitus mutationem,motioniſque poſſint .

32 Cur in caldarijs igne neque vniuerſo , neque decreſcente aſſiduo, ſed per incrementa cõtinua oblato magis ſudatur? plus enim ita educitur ſudoris,quàm ſi principio ſtatim ignis tantundem affuerit. An quod principio multum ignis adhibitum,carnem, cutemq; ſummam ſicciorem occupans urit,atque in modum teſtæ indurat:quæ cùm talis reddita ſit,ſudorem arcet, obtruditq;. Parum autem contrà carnem relaxans rarefacit, ſenſimq; inteſtinum humorem excitat,vt ſecerni,educiq; poſſit.Carne autem rara plus ignis ad hibitum, & corporis ima facile ſubiens , humores iam inde præmollitos in vaporem conuertit, parteſq; eorum prætenues ſecernens educit cum ſpiritu .

33 Vtrùm per æſtatẽ potius an per hyemẽ ſudor mouẽdus ſit?An hyeme calor intus ſe contrahẽs concoquit, extenuatque in ſpiritum humores interiores:quòd cũ omnes , aut certe maxima pars conſumatur, nullam ſur excretionem admonẽt faciẽdam.At in æſtate, cùm per raram, ſolutam

que carnem calor euadat, humores minus concoqui poſſunt inteſtini: qua de cauſa exhauriendum omnino eſt quoniam ſi permanſerint, temporis eius qualitate putreſcent, morboſque contrahent: putreſcit enim quodque externo calore: nam ut ſuo quodque calore concoquitur, ſic externo putreſcit. Igitur per æſtatem externus præualet calor: ex quo fit, vt quæuis in æſtate putredinem ſentiant. Per hyemem vero, quia calor ſuus ille ac domeſticus dominatur, hinc tempus hoc minime creare putredinem poteſt.

Quam ob cauſam cùm ſudor calore, vel interno, vel externo fieri ſoleat, euenit vt horror non nullis ſudoribus poſſit excitari? An quoniam ſudor, qui ex calore prodit interno, ſe ſcilicet de loco amplo in breuē (corporis dico ambitū) contrahente, primùm caloris meatus & circuitus patefacit, deinde horror, carne iam madefacta ex toto, caloreque exeunte, citatur. Calor autē, qui extrinſecus mouet, primùm ſumma corporis aperit, rarefacitque: tum calor naturæ internus ꝓfluens excitare horrorem poteſt. 34

Cur calidi ſudores frigidis meliores habētur? An quòd omnis ſudor excrementi cuiuſdam ſecretio eſt? parum autem excrementi amplius incaleſcere conſentaneum eſt: plus autem non æque, ſed minus. Itaque ſudor frigidus excrementi multi indicium eſſe poteſt. quocirca morbos quoque is facit longiores, 35

Cur minus ad ignem multum ſudamus, cùm tamen præ calore ſudor omnis moueri ſoleat? An quoniam humor, aut corpore vehementer calente in ſpiritum diſſoluitur humidum, aut cùm prouenerit, adeo citò calore nimio exiccatur, vt ſenſus ſudoris multi eripi poſſit. 36

38 Cur ad Solem acrius calefacientem corpora, quæ nullo indumento teguntur, nihil penè ſudant: quæ autem ſatis veſte inteċta ſunt, copioſiſſime ſudant? Eandem de hoc etiam, quam de ſuperiori, cauſam reddendam cenſemus.

39 Quam ob cauſam cùm motus acuti magis, hebetes minus calefacere poſſe videantur, ingreſſus tamen per accliuia, qui hebetiores ſunt, magis mouent ſudorem, proſiſtuntq́; ſpiritū, quaſi amplius calefaciant, quàm decliues? An quòd graui cuique, vt ferri deorſum ſecundum naturam eſt, ſic ferri ſurſum contra naturam eſt. Itaque caloris natura, quæ noſtra prouehit corpora, vt nihil per decliue laborat, ſic per acliue preſſa onere nititur, acriuſq́ue ob eiuſmodi motum incaleſcit, & ſudorem mouet, & ſpiritum proſiſtit. Quin etiam corporis varius inflexus nonnihil afferre cauſæ poteſt, vt directa ſpirandi reciprocatio auferatur.

40 Qua de cauſa cùm ſudor moueri ſoleat, quo magis quis ſe operuerit, non ij ſudant, qui veſtē plurimam admiſerunt? Eandem etiam de hoc ratio, quæ prius reddenda eſt.

41 Quam ob cauſam cùm corpora ſicciora magis per æſtatem, quàm hyberno tempore ſint, ſudori magis in æſtate pateamus? An quòd per æſtatem propter corporum laxitatem non multus naturæ calor continetur, humoreſq́; proinde reſoluere in ſpiritum poteſt. per hyemem autem parte exteriori denſata corporum calor frequēs naturæ coercitus, humorem minime in ſpiritū reſolui patitur. Adhæc, æſtate humoris multum haurimus, hyeme autem è contrario agitur.

42 Cur ſudores, qui corpori bene valenti ſponte prouenerint, ijs deteriores habentur, quos labo-

res

res citarint? An quòd labores excreſcentem humorem exhaurientes, carnem efficiunt ſicciorē, vt cauernæ foraminum ſanitati ſint opportunę, & per caloris tranſmiſſionem fieri nulla poſſit obſeptio, ſiue oppilatio. Sudores autem ſpontini appellati, qui ex neceſsitate oriuntur, cùm ſcilicet foraminibus naturæ ob immodico humore confuſis, calor non omnino occupatur ac vincitur, ſed repugnare adhuc extrudereq; humorem poteſt hi rectè pro ſignis morbi habentur futuri. Nam etiā calor ipſe à largiori humore, quàm qui modicus ſecundum naturam ſit, hebetatur: & caro plene madeſcens, peſſimum ad ſecundā valetudinem concipit habitum.

Cur tempore hyberno minus oriuntur ſudores, nec nos per id tempus ſudandum æque cenſemus, quamuis corpora humidiora tum conſiſtent? An minus ſudamus, quoniā humores per hyemem concreti, coactique ſunt vehementer: quare minus diſſolui tum queunt. Sudandum autem minime per hyemem cenſemus, quia corporis eiuſmodi diſpoſitio ſalubris eſt. Qui autem mouet ſudorem, labefactat, confunditq; habitū corporis, atque etiam laxiorem quàm conueniat eundem habitum reddens, ſimul & intimum calorem educit, diminuitque, vt non æquè gelido cœlo poſsit reſiſtere: & humor externus expeditius ſe corporibus inſerit, cùm laxiora iam foramina propter ſudationem habeantur. 42

FINIS.

ARISTOTELIS PROBLEMATVM,

SECTIO TERTIA.

Eorum quæ ad vini potum, & vinolentiam pertinent: cuius quæſtiones. XXXIIII.

1 Qvam ob cauſam vinum cùm calidũ ſit, uinolenti non calent, ſed frigent, & dolore laterum, cæteriſque huiuſmodi vitijs excipiuntur? An quòd multum humoris cùm refrigeratum eſt, multum frigoris concipit, ita vt calorem ſuperet naturalem. Fit enim ſimile intrinſecus carni: vt ſi veſtis nimio madefacta humore, rigorem proinde acris frigoris admittat.

2 Qua de cauſa, non qui vehementer, ſed qui leuiter ſe ebriauerunt, delirant? An quòd neque tam parum biberunt, vt ſimiles ſobrijs ſint: neq; adeo multum, vt ſoluantur & langueant, quomodo efficiuntur, qui multum hauſerint. Adde, ꝙ ſobrij ratione iudicant penitus, temulenti ne tẽtant quidem aliquid iudicare, leuiter ebriati iudicant, quoniam quidem vino non penitus detinẽtur, ſed praue id faciunt, quia ſobrij non ſunt: quo fit, vt mox & contemnant alios, & contemni ab alijs ſe ipſi exiſtiment.

Cur

Cur magis crapulã ſentiunt.qui dilutiuſculũ; bibunt,quàm qui merum ex toto? Vtrùm ſuæ tenuitatis cauſa vinum temperatũ expeditius loca plura,anguſtioraq; ſubeat,intemperatum autem minus facere id poſsit: itaque difficilius educi poteſt quod dilutum eſt. An quòd merum minus bibitur.vtpote quòd multum bibi non poſſit,magiſque vomitu reijcitur. Ad hac merũ, vt cætera cõcoquit,qui calidius eſt, ita etiam ſeipſum cõſumit:diluto autẽ illo è contrario agitur.

Cur ſemen genitale ebrioſorũ magna ex parte infœcundum? An quòd habitus corporis eorum præhumidus eſt? ſemen autem non quod humidum,ſed quod conſtat,craſſumque eſt,hoc vim obtinet procreandi. 4

Cur ebrioſi tremunt & eo magis, quo liberalius merũ hauſerint? Abſurdum enim id eſſe videri põt, quandoquidẽ vinum calefaciendi vim habeat, & tremor ex frigore præcipue ſoleat ꝓuenire:itaq; qui rigent,maxime tremũt. Sed tamen multi cũ mero tantũ cibi gratia vterentur, tremores vehementes adeo exceperunt, vt homines ꝑmentes reijcerẽt, & aqua perfuſi calida nihil ſentirent. An ꝙ tremor tum oritur,cũ corpus admodũ friget: ſcilicet aut calore intus circũſiſtente ob externi frigoris violentiã, vt hyberno tempore fit.aut naturali calore extincto, qđ fieri ſolet vel qualitate contraria, vel ætate, vt ſenectute.vel externi caloris exceſſu:quod ijs ſanè accidit,qui vi Solis,aut ignis deuruntur. Igitur ijs etiam idem obuenit,qui mero abutũtur. vinum enim califica ſua facultate amplificata, plus quàm vires corporis patiantur,calorem propriũ corporis ſe permiſcens extinguit: quo extincto,refrigeratoque corpore, accidit vt tremores 5

oriantur. Quin etiam præter omnes refrigerandi modos, quos præpoſuimus, ille quoque notat, vt deleta materia, qua quiſque calor ſuſtentatur & alitur, calor etiam ipſe deleatur : quod lucerna inter res inanitas demõſtrat, quippe q̄ dēpto oleo, lumen amittere cogatur. Senectus uero in aĩatorum genere illud idem efficit, & morbus lõgus diutino conſumptu corpus in tabē redigens. alimento nanque deleto vel extenuato caloris euenit, vt calor etiã ipſe deficiat: calor. n. humore alitur, non tamē quolibet humore, ſed leni, & copioſo. Quamobrē tum ijs qui à prædictis tenē tur vitijs, tũ ætate profectis, exoleſcente, alterato ſcenteq; tali humoris genere, (fit enim pro leni & pingui, acre & ſiccum,) euenit vt calor ipſe deficiat. Patēt hæc argumento auxiliorum, quæ ijs impendimus, qui ob marcorē è vita abent. fit. n. vt eorum uirtus uitietur, cùm aliquid nutrientis humoris inſtillatum eſt, vtpote cùm eiuſmodi humoris defectu reſolutio illa eueniat. Mero igitur hominibus deditis, cauſæ id eſſe videtur. Vinum etenim calidum, corporis caliditati natura li coniunctum, efficacius porrò, quæ calor proprius ſibi ſubdita pro alimento obtinet, conſumit. Vnde fit, vt alios ex his aqua intercus premat, alios fluctio, alios alia dei ctio, & pleraque alia vitia eiuſdem alui exerceāt. nam & reliqui humores acerbi, ineptique remanent : & qui liquidi extrinſecus aduenerunt, craſſati ob imbecillitatem caloris proprij nequeunt. Calor autē ipſe imbecillis propterea manet: quoniam materia, quæ contineri adhuc poteſt, imbecilla eſt : quomodo ignis, quem arundo reddiderit: hic eñ propter materiæ imbecillitatem infirmior eſt, quàm qui à ligno præſtatur.

Cur

Cur vinolenti, cùm vinũ calidum ſit, rigere ta- 6
men ſolent, citiſſimeq; laterũ dolore, cæteriſq;
huiuſcemodi vitijs excipiũtur? An quòd multũ
humidum, cùm refrigeratum eſt, in multũ frigi-
dum ſe conuertit, ita vt calorem ſuperet natura
lem: quæ autem ſunt humidiora, eadem omnia
naturæ calidiora occurrunt. argumentum, quòd
rebus externis caleſcimus, non humeſcimus. Ve-
rùm ſi minus calida, quàm humida ſint, accedet
profectò, vt ſuam caliditatem potius, quàm hu-
miditatem amittunt. Humore igitur frigido re-
manẽte, non ſine cauſa vinolenti amplius rigẽt,
& vitia rigoris propria patiuntur.

Cur pueri, cùm natura ſint calida, vinoſi non 7
ſint, cum Scythas, & viros robuſtos qui certe om
nes habitu ſunt calidiori, conſtat eſſe vinoſos?
An quòd viri non calidi ſolùm, ſed etiam ſicci
ſunt: virilis etenim habitus talis eſt: pueri cali-
di ſunt, & humidi. Vinoſitas autẽ homoris cuiuſ
dam libido eſt: itaque humiditas facit, vt pueri
minus ſitiant. Cupiditas quippe non niſi indi-
gentia, ſiue deſiderium quoddam eſt.

Cur temulenti aquas ſalſas vitioſasq; magis 8
ſentimus, ſobrij minus? An quòd ſuum quod-
que à ſuo nihil afficitur, ſimileque indomitum
à ſuo ſimplici perſiſtit: contraria vero à contra-
rijs potius ſentiuntur. Vinolentus itaque, quòd
dulces intra ſe continet humores (nam vini na-
turam talem eſſe videmus) hinc vitioſi ſaporis
ſentiens magis eſt. ſobrius autem, quòd acres ſal
ſosque habet, ſaporem eundem percipere non
poteſt. Admiſſo itaq; cibo, & excrementitij re-
dundãt illi, & fluitant, vt & ipſi à ſuis ſimilibus
affici nequeant, & hominem ſenſus huiuſcemo-
di reddant expertem.

Cur

9 Cur grauiter à vino detẽtis omnia circunferri videantur, iamq; inter initia ebrietatis res ſemotas cernere nequeunti, itaq; indicium hinc vinolentiæ nonnulli deducunt? An quia conſpectus frequenter à calore vini compellitur, atq cõmouetur? Nihil vero intereſt, conſpectus moueatur, an res conſpectui obuia. & enim ratione vtralibet, vt id, quod modo dixi, videatur. Et cùm propinquis etiam in rebus conſpectum vinolentorum falli eueniat, multo magis idem in remotis accidat conſentaneum eſt. quamobrem illas videre penitus nequeunr, propinquas autem aſpicere quidem poſſunt ſed non quo ſunt poſita loco. Circũferri autem tantum, non etiã prope proculq; viciſſim agitari videntur: quoniam procul ob circularem mouendi rationem conſpectus nequeat progredi: haud enim facile eſt contraria ſimul agitari. Appetitio autem, quæ profluit ad elongatiora, vehementior eſt: circularis vero, figura, quam nomen ipſum declarat, continetur. Prope igitur, ac procul viciſſim conſpectus deferri ea de cauſa non poteſt: & ſi ita feratur, rem tamen eandem contingere non queat: quippe qui vice alterutra temporis eodem in loco rem, quam intuetur, relinquat, cum que reliquerit, intueri non poſſit: circulo autem ſuæ figuræ cauſa videtur. Eſt enim conus. cuius baſis circulus eſt, in quo ſe agitans ipſe conſpectus, rem quidem percipit eandem, quia nunquam ſiqi rem ſubiectam deſerit. Fallitur tamẽ in loco, quia non eodem intuitu rem contingit, nihil enim intereſt, vtrum tes ad aſpectum, an ad rem aſpectus moueatur.

10 Cur vinolentis res vna, plures interdum eſſe videatur? An quia (vt dictum eſt) iam aſpectus,

cum

cùm cōmoueatur, euenit, vt nullo tempore idē viſus in eodem quieſcat? Quod autem eodem tēpore varie cernitur, id ſerius occurriſſe videri poteſt. Quod enim cernitur, non niſi conſpectus tactione ſentitur. fieri autem non poteſt, vt idē pluribus ſimul attingatur. Quòd cùm nullum ſenſum admittat id tēpus, quod interpoſitū tēpori diſtinguat, quo rem couſpectus attingit, & quo repetit, efficitur hinc, vt tempus vnū eſſe videatur, quo attingitur, quoque repetitur. Itaq; cùm plures aſpectus rem eandem attingant eodem tempore, plura eſſe videtur, quod vnum cōſpectui ſubiacet: quoniam fieri non poteſt, vt res eadem modo eodem attingatur.

Cur vinolenti concumbere nequeāt? An quoniam pars quædam magis caleat, quàm reliquum corpus oportet: quod in his fieri non poteſt, ob nimium totius corporis feruorē? extinguitur enim calor motionis internæ obtentu caloris occupantis: quoniam multum in his ineſt, quod humidum, crudumq; officiat. At hæc, ſemen à cibo proficiſci neceſſe eſt: cibus autem omnis concoquitur. quo ſatiati ad venerem planè incitamur. Vnde hac de re plerique prandere large, cœnare parce præcipiunt, vt cruda inſint, quàm concocta, pauciora. 11

Cur ſi quis vinum dulce, ac merū, aut cyceonem inter potandum hauſerit, ſobrius perſiſtere poſſit? Et cur minus ebriātur, qui calice amplo, fœcundoq; hauriunt? An omnium eadem illa ratio eſt, quòd ſuperficialis calor ita ſupprimitur? Vinolentia enim tum oritur, cum calor ſedem capitis totam occupauit. 12

Quam ob cauſam cùm vinum dulce aptū ſit fluitare, ſi quis temulentus dulce ſuperadmiſit, 13

hauſtum

hauſtum vinum concoquitur, minusq; infeſtat? An quia vinum dulce lene, ac lentum eſt, itaq; foramina obſarcit, atq; interſepit: auſterum cõtrà, exaſperãs, rigidum eſt. Facilem item aſcenſum calori hoc præſtat, dulce autem obſtruſu ſoraminum calorem arcet ac inhibet, vinolentiã vero parte concalefacta ſuperna oriri dictũ iam eſt. Addo etiam, quòd vinum duce inodorum, auſterum autem odorum eſt: odor autem omnis caput tentat & ingrauat.

34 Cur à vino diluto, meracius tamẽ, caput poſtridie magis dolemus, quàm ex mero? An merũ, quia craſſius eſt, foramina capitis anguſta ſubire ipſum non poteſt, ſed vim ſuam, atque odorem, & calorem tantũ traſmittit. Dilutũ autem illud, quoniam per aquæ admiſtionẽ tenuius factum eſt, facile ipſum ſubit, ac penetrat: cùm tamen partem corpulentiæ, facultatiſq; meri non mediocrem adhuc retineat, concoctu difficilius eſt: nam & humida, omnium difficillima concoqui, & corpora longe peruicaciora, quàm facultates eorum perſiſtere nouimus.

35 Cur inexercitati magis, quàm exercitati ad vinolentiã vſq; potare, & vino facilius ſolui poſſint? An quoniam qui excrementa, humoreſq; in ſe continẽt, vrinã copioſe profundũt? quod facit, vt plus bibi & leuari facilius poſſit, quoniã nõ multũ vinoſi humoris in ventre remaneat. At qui inexercitati humidi ſunt, excrementiſq; redundant. exercitati contrà, ſicci ſiticuloſique, vt vini humor ſeſe totum inſinuare corporibus poſſit. Statim igitur hic vini impetus vrinam retractat, & poſt humor hic in corpore inſidens grauitatem creare nimirum poteſt.

36 Cur vinum alios retardos, alios ſuperbos reddit,

dit, atque inſanibundos? contrario enim affectu id agitur, quandoquidem alteri magis, alteri minus moueantur? An (vt Chæremon ait) vinū ſeſe pro morimus vtētiū, applicat? Cōtraria igitur reddit, non quæ eadem, ſed quæ ſunt diſſimilia: vt ignis alia exſiccat, alia humefacit, ſed nō eadē: & quidem glaciē liquefacit, ſalem īndurat. Nam & vinum, vt quòd ſuapte natura humidū ſit, homines tardiores incendit, redditq; mobiliores. contra mobiliores diſſoluit, atq; ie retardat. Vnde pleroſque * melancholicos penitus re- * natura
ſolui, labiq; in crapulis nouimus. Vt enim balneum corpora perſtricta duraque relaxat, agilioraque facit: humida vero, & mobilia diſſoluit, atque infirmat: ſic vinum quaſi interna hominis diluens ita afficere poteſt.

Quid eſt cur braſſica ſedet crapulā? An quòd 17
ſuccum dulcem, diſcutientemq; obtinet? vnde Medici eam aluo infundunt frigida autem ipſa eſt. Argumentum, quòd ad alui vehementes deiectiones Medici ea utuntur, excocta in plenū, & ſuo * callo purgata, refrigeratáque. Fit igitur *a.l.caul
detentis à crapula, ut eius ſuccus humores in aluum detrahat, qui uinoſi, crudique tenentur, & ipſa ſupra in uentriculo remanens corpus refrigeret: quo fit, ut tenues humores ad ueſicam labantur. quòd cùm humor utrinq; educatur, corpuſq; refrigeretur, recte liberari à crapula poſſint. Vinum enim humidum, atque calidum eſt. Euenit ad hæc, ut cùm humores deorſum ſe trahunt, atque excernunt, flatum etiam ſecū deducant: qui ſi per uinum liceat, in caput ſe efferens grauitatem creat, & crapulam: ſin autem deorſum ſe uertit, corpuſque ob cauſam prædictam refrigeratum eſt, dolor crapulæ omnis tollitur.

Eſt

Eſt enim crapula feruor quidam,& deſinens in fiãmatio.quæ plus conflictat,quàm temulentia ꝙ mentem illa quatit & alienat: crapula autem mente ſibi conſtante, dolorem admouet. Vt etiam qui febre vrgente ludunt potius,quàm do lent:ijdem vbi leuati malo fuere, atque ad ſe rediere,indolere occipiunt. Hoc enim idem in crapula quoq;, & in temulentia euenire ſolitũ eſt.

18 Cur vinum dilutius temperatum vomitũ magis, quàm merum, quàm aqua prouocat? An ꝙ ea maxime vomitum mouent, quæ innatare ſolita,quæque inſuauia, faſtidioſaq; ſunt? Vinum autem reprimendi vim obtinet:aqua tenuis, nec inſuauis eſt. Quòd igitur tenuis eſt, cito pro ſui tenuitate deſcendit: quod non inſuauis, ſtomachum non perturbat. Vinum autem nimis dilutũ,nec ita tenue eſt, vt ꝑfluere poſſit celeriter: & faſtidioſum eſt,ꝙ parum obtinet vini:ſenſum enim conturbat, quia plures motus in eo excitat,ſcilicet quem vinum, quemque aqua efficere poteſt: ambo enim ſentiri queunt. Quod autem fuerit modice temperatum,,id ſenſum penitus aquę tollit,vinique mollis,delinientisq; ſenſum accommodat, ex quo ſuauiter bibi poteſt. Sed cùm viuum immodice dilutum ita inſuaue eſt,tum innatare,redũdareq; ſolet. quod autem tale eſt,vomitum id facile ciet.

19 Cur vinolenti aquas ſalſas & vitioſas melius, quàm ſobrij ſentire poſſimus? An quoniam dura,& triſtia certius ab ijs ſentiuntur,qui minime cupiunt? latent hæc enim cupientes, & ſæpe fallunt. At vero qui læte ſe habet, is non cupienti ſimilis eſt: qui autem in triſtitia eſt, cupientis hic gerit affectum. Sobrius autem ita ſe habet:vinolentus contra ſatiatus repletuſque eſt.

Cur

Cur penitus vinolentis res omnes circunferri 20
videntur, & cùm iam amplius vinum attingit,
nequeũt quę procul poſita ſunt, enumerare? quo
circa nonnulli hinc vinolentiæ indicium trahunt. An quia conſpectus frequenter à vini calore commouetur? Quemadmodum igitur, ſi ſub oculo preſſeris, rem obiectam geminari videbis: ſic etiam vinolentis accidere illud poteſt. Nihil enim intereſt, vtrum ſuppreſſeris, an aſpectum commoueris, nec vtrũ extrinſecus: an intrinſecus: idem enim obuenire, uel accidere vtraque ratione conſpectui poteſt. Itaq; res obiecta minime conſtare videbitur, atque etiam magis quæ procul abeſt: nam eò obtinebitur minus, quò ſe longius aſpectus deducat. Propinquitas etiam illa mouendi amplius ad extremum abſoluere interuallũ poteſt. Item ſi æquabili cum vehementia ſurſum deorſumque aſpectus ſe agitet, res minus aſſequatur remotas neceſſe eſt. deducta autẽ circunferri omnia ſolent, velut ſagittæ, & quæ appenſa dimittimus. Igitur viſus quoque ſuam ob imbecillitatem, quaſi procul deferatur, idem hoc patitur. nihil autem intereſt, viſum, an rem viſui obiectam commoueas. *

Codex Gr. add. idem enim operatur ad videndum.

Quam ob cauſam, quod vniuerſum raptimq; 21
bibitur, ventrem id minus humectat, cùm tamẽ ab humore copio ore plus humectari conueniat? An quòd humorẽ multum, ac vniuerſum venter ſuperare nõ poteſt, ſed locum adire ſuum indomitum patitur? Locus autẽ crudi humoris ueſica eſt. Exiguum uero facile uincit, & concoquit: ex quo moram hic diutius trahens, uẽtrem porrò humificare poteſt.

Quamobrem, qui ante extenuatus, merum 22

Linde

inde multum hauſerit, morte occumbat: & plerique uero bibaces, cùm ſe nihil extenuarint, multo tamen uniuerſoq; meri hauſtu ſicci efficiuntur? Quærendum enim hoc eſt, quandoquidem uinum calidum ſuapte natura eſt, & ut uita calore contineri apparet, ſic mors refrigeratione accidere. An ut ex cicuta, ſic ex mero intereundum eſt, uidelicet dum proprius calor paulatim extinguitur, modo tamen diuerſo. Cicuta enim calorem frigiditate ſua extinguit, humoremque inducat: uinum autem ſua caliditate calorem macerat naturalem. Et quomodo ab igne nimio aut Sole exiguus ignis extinguitur: ſic intimus corporis calor à uini calore, ſi minus eſt, ſuperatur, atque extinguitur.

23 Cur * uinolenti ſunt ad lacrymandum propenſiores? * An effectuũ huiuſcemodi omnium eadem cauſa eſt: quam repreſſio, quæ ſcilicet agitur, per ſumma afferre poteſt: uinolentiam enim locis conſiſtere capitis certum eſt.

24 Cur uinolentis ſomnus oriri nequeat? An ꝙ ad ſomnum creandum calidum adeſſe humorem opus eſt. hic enim concoqui expeditè poteſt. quòd ſi deeſt, exiguusque humor, aut cõcoctu difficilis ineſt, ſomnus nõ oritur: qua de cauſa poſt cibum, ac * potum ſomnolentiſſimi fieri ob calorem ſolemus. Melancholicos uero, & uehementer æſtuantes inſomnia tenent: alteros, quia refrigeratus humor penitus eſt: altero, quia nullus, aut minimus extat. Ergo rationẽ utriuſque affectus inde eſſe petendam palàm eſt.

25 Cur ebrioſi tremunt, & eò magis, quò largius merum hauſerint? cum uinum calefaciẽdi uim habeat, tremor autem ex frigore maxime proficiſcatur: itaque qui rigent, præcipue tremant. Attamen

**Codex Græcus et Lat. forte vtriq; mãci. ua le-gas.*

Cur vinolenti ſunt ad lacrymandũ pꝛ penſiores?

**An q̃a calidi humidiq; fiunt. debiles igitur ſunt. itaq; facile ex paruis mouentur.*

**Cur minus ebriãtur, q̃ calice amplo, fœcundoq; hauriunt? An effectum &c. ita vt duo ſint problemata, non vnum*

**a. l. πόνους labores, laſsitudines.*

tamen

tamen pleroſque, cùm mero tantummodo cibi gratia vterentur, tremores acres adeo inuaſerũt, vt homines comprimẽtes à ſe omnes eijcerent, & cùm aqua calida perfunderentur, nullatenus ſentire poſſent. Alij vero cùm eo ipſo agerẽt modo, perfrictioneque, & carnibus in cibo vterentur, in ſtuporem attonitum inciderunt: quos tremor quidem mitius, ſcilicet ob immobilitatem torquebat: dolor tamen accerrimus & inquietudo iam inde exercebat aſſidue. Tremoris itaque cauſa frigiditas eſt: nam & qui rigent, ea re pati ipſa videntur, vt dictum eſt: & qui admodum ſenuere: quorum vtrorũque alteri ab effectu frigido, alteri à frigida ætate vrgentur. vinum autem calefaciendi vim præcipue obtinet: quo circa cõtrarius quidam, vt proueniat effectus, ratio exigit. An nihil prohibet rem eandem à contrarijs effici, dummodo non agant modo eodem, ſed diuerſo. Exempli gratia: vritur & à gelu, & à calore, vbi gelu calorem coegit vniuerſum. itaque modo quodam à contrarijs effectus proficiſcitur idem: & modo quodam * non niſi idem producitur. Tremor autem ob inopiam excitatur caloris, nõ cuiuſque, ſed proprij. Corrumpitur autem calor, aut marcore, aut extinctu: extinctu quidẽ à cõtrarijs, hoc eſt frigido atq; humido: marcore autem, vel indigentia nutrimenti, vt lucerna cùm fomite aut oleo caret: vel ab alieno calore, vt ignis in Sole, & lucerna apud ignem. Igitur qui ex frigore rigent, caloris extinctu obtremũt: ex quo etiam fit, vt aqua offuſa calida horror exoriatur. frigus enim, cùm intus includitur, atque circumobſiſtit, pilos erigit. Et in febrium quoque acceſſione rigor ille eueniens ſimili de cauſa venit. In ſenectute autẽ calor ali-

Ex codice Græco, ad. ab eodem.

mento deficiente emarceſcit; humor enim alimentum caloris eſt, ſenectus autem ſicca eſt. Ebrioſi vero, & ſi qui ita affecti ſunt alij, ſuo prorſus emarceſcente calore, obtremiſcunt: ſed non modo eodem, quo ſenes; ſed tertio corrumpendi modo, vt propoſuimus. Quòd enim vino utuntur nimio, calor aduentitius ſuperans, aut extinguit, aut debilitat proprium calorem, quo valemus. Fit enim tũ tremor, cùm mouẽs quicquam rem nequit ſuperare, quã mouet: vt cum lignum quis longũ, craſſumq; obtinere, firmareque non poſſet, tremit extremum. quod ideo fit, quoniam aut ſuſcepta res maior eſt, aut minor, quæ mouet Ergo tremor, cùm calor extinguitur, accidit. hic enim dum integer inuictuſq; manet, cauſa animantibus eſſe videtur, cur mouere ſe valeãt. Indicium autem ebrioſos, ſeneſq; ob frigiditatẽ affectos ſic eſſe, quòd tremor his fieri ſine vllo rigore ſolitus eſt.

26 Quam ob cauſam, qui leuiter à vino tenẽtur, magis peccant, vel delirant, quàm qui aut grauiter ſeſe ebriarint, aut ſobrij manẽt? An quod ſobrius recte iudicat: qui autem penitus vinolentus eſt, quòd ſenſibus interceptis, onus ſuſtinere nõ poteſt, nihil diiudicat, atque ita non peccat? at vero qui leuiter ſe ebriarit, iudicat quidem, quia non multum hauſerit: ſed quoniam à uino detentus aliquatenus eſt, poteſtatem recte iudicandi amiſit: itaque peccet neceſſe eſt. Quẽadmodum quòd Satyrus Clazomenius propenſus admodum erat ad maledicendum, eius aures, cùm accuſaretur, penitus obſtruxerunt, vt de re ageret, nõ in cõtumelias ſe prouolueret. Poſtea tamẽ cùm ceſſante iam aduerſario reſeraſſent, & pauca dicente adhuc, ille audiuiſſet, nequaquam

quam continere ſe potuit,ſed è veſtigio maledicta effundere incœpit, quoniam ſentire ſiam poterat,recte autem iudicare non poterat.

Cur vini dulcis,quod ſuauius eſt,ebrioſum nc minem eſſe arbitramur? An quod vinum dulce nullum ſaporem obtinet propriū vini, ſed alienum penitus reddit. igitur dulcis rei, non vini auidus appellandus eſt, qui vini dulcis teneť deſiderio. 27

Cur ebrioſi Solis calore gaudere maxime ſoleant? An quoniam concoctionem deſiderant, atque etiam quòd refrigerati admodum ſunt:ex quo attoniti, ſtupidique mox fieri ſolēt à potu? 28

Cur vinolentis multa interdū apparet, quod vnum eſt? An quia cōſpectus initia ītrinſecus à vino mouētur,ſic vt vel caput totū ſolicitari neceſſe eſt. At cùm initia mouentur cōſpectus, idē ſeſe applicare non quit, ſed quaſi partē rei obiectæ vis vtraque conſpiciendi attingit. Merito igitur res vna ſuſpitionem recipit geminationis: quod idem vel oculo ſubter oppreſſo pōt eueniře. Conſpectus enim mouetur initium vt ei coire cum altero non amplius liceat: ſed hic motus extrinſecus eſt. vini autem ille intrinſecus oriť, nec quicquam intereſt. idem enim ſequeť, qualitercunque aſpectum commoueris. 29

Cur vinolentorum lingua oberret? Vtrum quemadmodum corpus totum in vinolentia titubat, ita etiam lingua labens oberrat, nec reddere articulum vocabula pōt. An quoniam caro linguæ mollis, & inſtar ſpongiæ eſt, ampliatur madeſcens, atque extollıť: itaq; ob mollem retardior fit,exprimereque ſyncere non valet. An quòd vt in aqua ob abſentiam aeris loqui non poſſumus,ita neq; cùm nimiū in nos humorem 30

indidimus? igitur quòd vinolentorum lingua in nimio humore ſe voluit, idcirco exprimere ſyncere non poteſt. An animus quoque vinolentorum compatiens errat: at ſi animus ita affectus eſt, linguam etiam pariter affici conſentaneum eſt: inde enim omne loquendi initium ducitur. Quo fit, vt etiam ſine vinolentia, vbi animus quenquam hauſit affectum, lingua etiã ſentiat, atque compatiatur, vt in metuentibus patet.

31 Cur ebrij omnes, & qui mari operam dant, libenter Solis tepori ſed edunt? An ꝙ ebrij concoctionem deſiderant, ſimulque euenit, vt partes corporis qdã refrigerentur: itaque ſtupidos, attonitoſque poſt potum fieri nouimus, Maritimi autem illi quoniam in humore ſemper ſuã degunt ætatem, calorem porro deſiderant.

32 Cur vinolenti concumbere nequeant? An ꝙ partem corporis quandam amplius, quàm reliquum corpus incaleſcere opus eſt, quod vinolẽtis contingere præ nimio calore non poteſt. calor igitur, qui à motu naturæ interno præſtatur, obtentu caloris ambiẽtis extinguitur. An quòd partes corporis imas recaleſcere opꝰ eſt, vinũ aũt in ſublime efferri aptum eſt: itaque calorem, quemadmodum illic excitat, ita hinc auocat atque abducit. Poſt cibum quoque libido veneris minime incitatur. Vnde prandere large, cœnare parce præcipiunt. cibo enim concocto ſurſum crudo, deorſum fertur, & humor & calor: ortus autem ſeminis ex his eſt. Et fatigatis idcirco per ſomnum profluit genitura, quòd labor corpus humidum, & calidum reddit. quòd ſi excremen tum ea in parte ſubſtiterit, euenit certe, vt per ſomnum erumpat. Hæc eadem cauſa eſt, cur in aduerſis quibuſdam valetudinibus id eueniat, at-

que etiam metuenti, & morienti.

Cur iuuenes potius, quàm ſeniores īmingant, vbi vino ſeſe ebriauere? An quoniā iuuenes humidi ſunt, & calidi multum, idcirco excrementum humoris confluit in veſicam: exiguū enim à corpore eorum abſumitur, quamobrem id effundi neceſſe eſt: ſenioribus vero, corpus pro ſua ſiccitate humorem nimium attrahit, atque imbibit. An quòd iuniorum natura ad ſomnū propenſior, quàm ſeniorum eſt: quocirca grauiter iuuenes conſopitos vrinæ ſæpe excitatio latet, vt hæc prius erumpat, quàm illi ſurrexerint. ſeniores autem latere minime poteſt, quemadmodū nec externorum motuum quiſquam minus ab his percipi, quàm ab adoleſcentibus ſolet. Conſtat autem quod modo diximus, quandoquidem iuuenes ipſi tum maxime immingunt, cùm arcte, & grauiter dormiunt. 33

Cur oleum ad arcendam vinolentiam valet, ſorbitumque facultatem præſtat potandi? An quòd vrinam ciere poteſt, vinoque hauſto iter regit? 34

FINIS.

ARISTOTELIS PROBLEMATVM

SECTIO QVARTA.

Eorum, quæ ad rem veneream pertinent: cuius quæſtiones. XXXIII.

1 QVAM ob cauſam, qui concumbit, & qui moritur, oculos attollit: q autem dormit, ſubmittit? An quòd de parte ſuperiore calor exiēs, eòdem oculos vertit, quò ſe deflexerit: per ſomnum autem deorſum ſe colligit: itaq; eòdē conuertit. Clauduntur vero propterea oculi, qa humiditas deficit.

2 Cur, iis qui rem veneream immodice agunt, oculi, & clunes manifeſte ſubſident, partes quarū alteræ prope, alteræ procul à genitalibus abſunt? Vtrum quòd in ſeipſo etiam coitu partes hæ perſpicue collaborāt, cùm rē ſtudioſius ipſę pſequantur, & ſe cogant, nitanturque in ſemine emittendo: itaq; quantū alimēti facile liqueſcere pōt, id preſſum extruditur. An quòd ob calefactæ præcipue contabeſcūt. cōcubitus aūt caloris agitur facultate, eaq; maxime ſentiūt calorē, q̄ in agendo cōmouentur. Oculi aūt, parteſq; ſedi proximæ, perſpicue collaborāt. haud enim fieri poteſt

poteſt, ut ſemẽ profluat, niſi partes cogant illæ, niſiq; oculi demittãtur: quippe cùm partib. his coeuntibus, humor quaſi manu ex veſica premai tur, oculiſq; coactis crebrum ſua dimittat. Oculos vero, & locũ his proximũ, vim ad ꝓcreationẽ maxime obtinere docẽt illinimẽta, quæ mulieres tã ſteriles, q̃ fœcundæ experiuntur, vtpote cùm vis ad ſemen tranſmitti hinc debeat. Sunt autem & oculi & renes omnium pingues, atque obeſi ergo quòd partes hæ rem uenereã efficacius adiuuant, caloris participes ſunt, cuius tabifica ui extenuãtur, multumq; ſui ſucci ad ſemẽ excerni patiũtur. Calor enim (ſi corpus vel pingue non eſt, vel ſi pingue quid eſt, ſed non tamẽ laborat) æquè liquefacere nequit, vt late in venere patet. Renes tamen omnium maxime ſentiũt, quia ĩ vicino poſiti ſunt. Et ipſe quoque ſeminis tranſitus, cùm per ea loca perſpicue agatur, extenuare proculdubio poteſt: adimit enim, non addit per ſuam iſtam propinquitatem.

Quã ob rẽ, & qui cõcũbunt, & ſpadones, qui re minime vtuntur venerea, in acumine oculorũ offendũtur? An quòd alteris ob libidinẽ, alteris ob exciſionẽ partes ſuperiores plꝰ iuſto exiccãtur: qđ perſpicuũ in ijs eſt, quorũ opus exq̃ſitius adminiſtratur, aſpectus aũt tale eſt. humoribus vero deorſum ductis, ſuperiora ſiccari neceſſe eſt: id igitur nimirũ concubitu fieri patet. Spadonũ aũt crura intumeſcũt, & alui faciles ſunt. vtpote cùm deorſum ſe humoris copia ſeuocet. 3

Cur homo, cùm concũbere poſſe incipit, tunc pubeſcit: cæterorũ autẽ animantium, quæ pilis tegũtur, nullũ tunc pubeſcere incipit? An quòd per ætates mutari animãtes in contrariũ ſolent. Vox enim grauis de acuta efficitur, & nuda quæ 4

ante fuerunt, hirta reddũtur. Vnde etiã animantes à primo natali die hirſutas enudari debere tunc, non denſeſcere conſtat, cùm ſemẽ habere incipiunt: ſed ita euenit, quia quæ ſemen effundunt, ſicciora fiunt & laxiora : quibus de cauſis pilus oritur, quod inde ſane patet. Pilus enim neque cicatricibus, neque pueris, neque mulierib. exit: tum ſcilicet cicatrices ſpiſſo contextu, non raro inducantur: pueri, mulieresq́ue corpore humido ſunt, non ſicco.

Cur nuditas pedum obeſſe in re venerea põt? An quoniam corpus, quod concubiturum ſit, calidũ intus, atq; humidũ eſſe debet. quale ꝑ ſomnum potius eſſe, quàm per vigiliã ſolet: ex quo etiã celeriter, ac ſine corporis agitatione ſemen dormientibus profluit: vigilantib. vero non ſine labore prodit. Simul autem fit, vt & reliquũ corpus tale exiſtat, & pedes humidiores ſint, atque calidiores. Indicium, ꝙ cum dormimus, pedes obtepeſcere ſolent, vt, qui vnà cùm internis partibus ita afficiantur. At nuditas pedũ è contrario agit: ſiccat enim atque refrigerat. itaque ſiue impoſſibile, ſiue difficile ſit, ut res agatur venerea, niſi pedibus calidis: eam tñ nuditatem in vſu concumbendi incõmodam eſſe neceſſe eſt.

6 Cur omnium maxime animãtiũ homo poſtquàm cõcubuit, diſſoluitũ, & lãgueſcit? An quod ſemẽ proportione ſui corporis plurimũ emittit.

7 Sed cur plurimum homo emittit? An quòd minus cibum is conficit, & omniũ maxime animãtium humidus natura, & calidus eſt: quarum rerum altera ſeminis copiam reddit: altera naturæ uim efficit ad ſemen creandum. ſemẽ etenim tale eſt, quandiu ſeruatur.

8 Quam ob cauſam cùm ratio cõcumbendi calore

lore contineatur:timor autem,& mors refrige-
randi vim habeant: pleriſque tamen cùm ab ip-
ſis tenentur affectibus,ſemen excurrit? An ꝙ cũ
loca quædam corporis refrigerantur , alia quæ-
dam intepeſcunt,cùm & ſuum calorem habeãt,
& pulſum de locis refrigeratis illum ipſa ſuſci-
piant, quam ob rẽ frigẽtibus quidem id euenit,
verùm non quia frigent,ſed quia calent. Con-
ſtat hoc etiam ipſo aſpectu. partes enim ſupe-
riores timentium ſanguine priuantur , inferio-
res autem humeſcunt,& aluus ſoluitur,& veſi-
ca. Calor igitur cùm ſe per timorem deorſum ,
per mortẽ ſurſum, cuius agitat, madificare ; &
ſeminis excitare profluuium poteſt.

Cur neque concumbere,neque euomere,nec 9
ſternuere,neque flatum emittere oportet , niſi
res turgente corpore vrgeat ? An quia cùm non
turgemus,ſimiles terræ ſtirpibus ſumus, quibus
euulſis,aut alienum conuellitur quippiam, aut
aliquid abſciſſum relinquitur; quod autem cùm
extrudi debet,minutum remanſerit,dolorẽ diu-
tius id omne mouebit:& ſi quid alienum com-
motũ ſit, id cũ ſua ſede priuetur , dolorem crea
bit. Quæ certè iis vſu euenient, qui cum nõ tur-
gent,aliquid faciũt ex iis,quæ modo retulimus.

Cur ieiuni celerius concumbunt ? An quòd 10
foramina corporis ieiunio inaniora, repleto au
tem plena habentur:itaque impediunt , ne hu-
mor ſeminis genitalis valeat permeare. quod la
tiſſime in veſica patet: hac etenim plena, nun-
quam celeriter concumbere poſſumus.

Cur adoleſcẽtuli cũ primò concumbere in- 11
cipiunt,quibus cum fuerint cõgreſſi, eas repera
cta odio habeant? An quòd mutatio ſumma ex-
titerit,ſequentis triſtitiæ memores, eam fugiũt

tanquam fontem, ad quam ſeſe applicauerunt.

22 Quare qui equitant aſſidue, libidinoſiores euadunt? An caloris agitationiſque cauſa eodem afficiuntur modo, quo per coitum: quocirca ætatis quoque acceſſione membra genitalia contrectata, agitataque plenius augentur. Quòd igitur ſemper eo vtuntur motu, qui equitant, hinc fluentiore corpore, pręparatoque ad concumbẽdum euadunt.

23 Quare concumbendi facultatem dari per ætatem cùm cœptum eſt, corpora malè olent: prius autem ante pubem non ita olent, nec viri, nec mulieres? An quoniam quæ incocta ſunt, tum ſapores habent deteriores: aut.n. acidiores, aut ſalſiores, aut amariores, tum odores reddunt fœtidiores Contra quæ concocta maturaque ſunt ſapores aut dulces, aut minus amaros, & odores ſuauiores præſtant, aut certe minus inſuaues. Patet hoc in omnibus tam terræ ſtirpibus, quã animantibus ipſis. Detractis autem, quæ matura concoctaque ſunt cætera cruda relinquũtur: vt & in cinere portione dulci cõſumpta puluis amarus relinquitur, & ſudor quoque ſalſus eadem de cauſa eſt. Calor autem naturalis ſemen genitale concoquit: quod quanquam exiguum eſt, vim tamen obtinet maximam, quippe quod ex multo admodum tam exiguum conſtitutũ. Quam ob rem vbi id ſeceſſit, reſoluimur magna ex parte vehementius, atque refrigeramur: itaque humores incoctiores redduntur, patefactis meatibus propter ſeminis excurſũ: quo fit, vt ſudor ob cruditatẽ & ſallſior, & fœtidior tũc ſit, quàm in puerili ætate. Quòd ſi cui forte tatis natura ſit, ut partem ſubſidentem ſudoris fœtidam habeat, huic magis, magiſque res inoteſcet,

ſcet,ac præſertim eiſdem in locis,quibus & cæteris maxime conſiſtit,velut in alis.

Cur ſi ex noſtro ſemine procreatum animal eſt,prolem id noſtram appellare ſolemus:ſed ſi 14
ex aliquo alio noſtro vel excremento,vel parte prodiit,noſtrum id eſſe nunquã fatemur? multa enim ſemine putreſcente proueniunt. Quid igitur cauſæ ſit vt ſi quales nos ſumus, tale fuerit,noſtrum id ſit:ſin diuerſum,id alienum ſit? aut enim omnia noſtra eſſe oportet, aut nulla. An primum, quoniam quod ex ſemine noſtro prodiit,id ex noſtro eſt:quod ſecus, id ex alieno,ſcilicet quæ purgamentis,excremẽtisq; enacuntur. Denique nihil ex omnibus, quæ animanti tribuimus,gignere animantem poteſt,niſi ſemen genitale. Quod autem nocet, quodque malum eſt,id ſuum nullius eſt:nec quod alienũ eſt,id ſuum eſſe poteſt haud.n idem illa ſignificant,ſuũ eſſe,& alienum eſſe,vel diuerſum, vel malum. Excrementa autem, & putredines non noſtra,ſed diuerſa,alienaque ſunt à noſtra natura. Nõ.n. quæcunque in corpore extiterunt, corporis hæc eſſe putandum nam & pabulæ ſæpe erumpunt,quas tollimus, atque excidimus. omnino quæ præter naturam conſtiterint, hæc aliena omnia ſunt:multa autem prẹter naturã, vel rebus coniũcta naturalibus prodeunt Quòd ſi ex rebus noſtris ſolo ſemine natũ animãs ut, rectè quod ita prouenerit, prolem id eſſe noſtrã tantum putabimus. ex ſemine vero ipſo ſi quid extitit aliud,vt vermis,vbi vel foris putauit, vel corruptum in vtero eſt, vt quæ monſtra appellamus,prolẽ id eſſe noſtram haud quaquam dicẽdũ eſt. Cùm enim corrupto creetur ſeminẽ,non inſuper ex noſtro creatur,ſed alieno:quẽadmodum

dum quod excrementis conſtiterit, vt quod ex ſtercore. Omnia vero huiuſcemodi ex corrupto creari ſemine hinc indicatur, quòd ex non corrupto creari tale natura ſtatuit, quale illud eſt, de quo ſemen genitale prodierit: exempli gratia, ſi de equo equus, ſi de homine homo. Nec ſemen magnifacimus ipſum, nec aliquid, quod inter generandum confici ſolitum eſt: tunc. n. humor, & corpulentia quędam, & caro conſiſtunt. quorum nihil nobile eſt: quoniam nondũ naturam obtinent deſtinatam: ſed eatenus naturam attingunt, quatenus ita ſe habeant, vt ex ex illis tale creari poſſit, quale nos ſumus, modo ſeruentur. corruptis autem nihil tale enaſci poteſt. Cauſa eſt hęc, cur nec alia ex re noſtri corporis, nec ex ſemine ipſo corrupto, aut imperfecto prolem noſtram oriri arbitremur.

15 Cur minus ĩ aqua homines cõcũbere queũt? An quòd res nulla in aqua liqueſcere poteſt, quę ab igne liquefieri apta eſt: ceu plumbum, aut cæra, ſemen autem hominis igne plane liqueſcere videmus: haud enim prius fluere incipit, quàm per attritum recaleat. Piſces tamen ſine attritu coire fatendum eſt.

16 Qua de cauſa res omnium ſuauiſſima concubitus eſt? Et vtrum neceſſitate impellantur ad concumbendum animantes, an rei cuiuſpiã gratia genus hoc libidinis datum eſt? An ſuauiſſime quidẽ cõcumbimus, quoniã aut toto ex corpore ſemen profluit, ut aliqui volunt, aut quia quamuis non toto ex corpore, tamen per eã partẽ ſe promit, in quam meatus omnes, venæque omnes applicentur, & coeant Cũm igitur voluptas ſimilis in libidine, atque in prurigine ſit, efficitur pariter, ut corpus geſtiat uniuerſum. Prurigo

rigo enim ſeceſſio humoris ſpirituoſi incluſi cõtra naturã eſt:& genituram uero ſeceſſionẽ humoris eiuſmodi eſſe ad rem naturalem conſtat. Suauis autem tum ex neceſſitate, tum rei cuiuſpiam gratia concubitus eſt. Ex neceſſitate, inquã, ꝙ via omnis pertinens ad rẽ naturalem, ſuauis eſt, ſi modo à ſenſu percipi queat. Rei vero cuiuſpiam gratia eſt, ut ortus ſit animantiũ perpetuus. facit enim voluptas, vt animãtes ad coitum ardentius excitentur.

Cur venus immodica morbis pituitæ nõnullis commoda eſt? An quoniam excrementi quidam exitus eſt, ita vt multum vacantis materiæ cum ſemine detrahi poſſit? pituitam autem excrementum eſſe nulli dubium eſt. 17

Cur res venerea vẽtrem refrigerat, & ſiccat? An refrigerat, quoniam calor in concumbendo excernitur. & ſiccare quidem coitus venereus poteſt: quippe cùm euaporari, dum calor exit, neceſſe ſit: exit autem, cùm refrigeratur. Adde ẽt, quòd feruor coeũdi ſiccare nimirum poteſt. 18

Cur ſalaces hi ſunt, quibus pili palpebrarum defluunt? An ob id ipſum, quo etiam calui: ſunt enim hæc ambo partes rei eiuſdem. Quicunq; autem ex pilis congenitis ætatis iam prouectæ non creſcunt, hi omnes decidunt libidinis vſu immoderato. Capillus enim & ſupercilium, & cilium genere cõgeniti pili continentur, exque his ſupercilia tantum nonnullis ætate prouectis obdenſantur. Quod cur ita ſit, alibi rationẽ attulimus Reliqua autẽ vtraque genera eadem illa de cauſa deficiũt, quòd partes ſuperiores sãguinis parum obtinentes libido refrigerat. Ita enim efficitur, vt locus hic alimentum concoquere non poſſit: cũ autẽ pili alimento caruerint, 19

rint,

rint, defluant neceſſe eſt.

20 Quam ob cauſam qui mingendi deſiderio te nentur, concumbere nequeunt? An quòd meatus implentur, quod autem plenũ humoris eſt, id nullum præterea humorem poteſt ſuſcipere.

2 Cur gignendi facultas iis tollitur, qui à varicibus tenentur, ſiue homo, ſiue aliquid ex cæterorum animantium numero eſt? An quòd varix flatu translato fieri ſolet, quo circa in vitiis atrę bilis accommoda eſt: fit autem concubitus quoque. cum flatus excurſu quam ob rem, ſi impetus ille agitur, cum varix exercet, ſemen nõ inſuper excitatur, ſed refrigeratur. fit igitur inde, vt penis tentigo emarceſcat.

23 Quare qui cõcumbunt, reſolui, atque languere magna ex parte ſolent? An quòd ſemen omni ex parte corporis ſecretio eſt? itaque ut ædificij cõſtructio, ſic corporis compactio quatitur; dũ ſemen decedit, quaſi ſanguinis multum, aut aliqua pars alia decedat. ita quod exit peropportunum eſt, & quod exiguum ex multo alimento cõficiatur, quemadmodum amylum ex farina.

24 Cur iis qui concumbunt, ſi deſiderio mingendi tenentur, penis intendi vehementius poteſt? An quòd foramina plena redduntur humoris, ſemen per anguſta ſe promens, molẽ efficit ampliorem atque extollit? penis etenim ad ipſos meatus eſt poſitus.

25 Quam ob cauſam tentigo, & amplificatio penis illa exiſtere poſſit? An duplex cauſa eſt. Vna quòd pondus vrgẽs poſt teſtes, facit, vt penis erigatur: teſtes enim vicem fulmenti vectorii capiunt Altera, quòd foramina ſpiritu admiſſo implentur, ita ut genitale membrũ intumeſcat, atque ſe erigat. An humor auctus, trãslatuſque

facit,vt moles amplior redundet. penis tamen,
qui menſura inſigni adoleuerit , minus ſe patitur efferri:fit enim , vt ita pondus à fulmento vectis remotius maneat.

Qua de cauſa qui rem agunt veneream , aut
qui ea ætate ſunt, quę ſufficiat veneri, male o- 35
lēt,viruſque hirci reddunt: pueri autem nō ita olent? An ſpiritus puerorū (vt dictum iam eſt) humorem,ſudoremque concoquere poteſt. virorum autem nequit.

Cur p̃ æſtatē viri minus,mulieres magis con 26
cūbere valeāt? *q̃d Heſiodus quoq; poeta inq̃t.

Fœmineo venus eſt uſu magis effera ſexu.
Mitior illa viris, & ſape accitare languet.

*q̃d poeta quoq; in ſcolymo inq̃t

Vtrū q̃ teſtes eo tempore magis dimittuntur, & flaccent,quā per hyemem, cum qui concubiturus eſt, retrahat,ac ſuſcipiat illos neceſſe ſit. An quoniam naturæ calidæ præ nimio calore æſtiui tēporis æſtuant,collabunturq;,frigidæ vero refouētur,& vigēt.ē aūt vir calidus & ſiccus, mulier frigida,humidaq;: ergo virorū tunc vires infirmantur, mulierū corroborantur, & vigent per compenſationem qualitatis contrariæ.

Cur nonnulli rem veneream cum voluptate 27
patiantur,& alii vel ipſi agere cupiant, alii pati tantūmodo geſtiant? An quòd excrementis ſingulis locus determinatus à natura eſt , in quem inſtituto ſecerni naturali debeat, ſolicitaque natura ſpiritus exeurrēs tumorē admouet , excrementūq; vnà extrudere ſolet,verbi cauſa, vrinā in veſicam,cibū cōſumptum in aluum.lachrymam in oculos,mucorem in nares, ſanguinē in venas naturę deduci placuit:his aūt proxime geniturā quoq; in teſtes,& penē deferri conſtitutum eſt. Quibus itaque meatus habitu ſuo natu

rali priuantur, vel quia obcæcati ſunt, q ad penẽ tendant, (quod ſpadonibus hiſque ſimilibus euenit,) vel etiam aliis de cauſis, his talis humor in ſedem cõfluit, quippe qui hac tranſmeare ſoleat: quod eius loci contractio in coeũdo, & partium ſedi appoſitarum conſumptio indicant: qui ſi admodum ſemine genitali abundant, excrementũ illud large in eum locum ſe colligit. Itaque cũ excitata cupiditas eſt, attritum pars ea deſiderat, in quam confluit excrementũ. Cupiditas aũt excitari tum à cibo, tum ab imaginatione poteſt. Cùm. n. alterutra de cauſa libido cõmota eſt, ſpiritus eòdem concurrit, & genus id excrementi cõfluit, quò ſecedere notum eſt. Et ſi tenue, ſpirituoſumue eſt, cùm difflatum id fuerit, requieſcunt: quemadmodum pueris, & adoleſcentibus interdum nullo ſecreto humore ceſſare tetigines poſſunt. Sed ſi craſſum, corpulentumq; eſt, niſi extruſo quieſcere nequeunt. Quòd ſi neutrum accidit, cupiunt, quouſque alterutrum accidat. Quorum verò natura mollis & fœminea eſt, ita ij conſtant, vt genitura vel nulla, vel minima cõueniat, quo illorũ ſecernitur, qui prædicti natura integra ſunt, ſed ſe in partẽ ſedis diuertat: quod propterea euenit, quia præter naturæ normã conſtiterunt, Cùm. n. mares crearentur, ita degenerarunt, vt partem virilem mancã, atque oblæſam habere cogerentur. Læſio autẽ alia rem omnino corrumpit. alia peruertit, & vitiat. At genus illud corrumpẽs, vt in his ſit, fieri non poteſt: ita. n. mulieres, non viri crearentur. ergo peruerti, citarique aliorſum, quàm ſecernẽdum natura voluit, neceſſe eſt. Vnde fit, vt inſatiabiles etiam ſint modo mulierũ: humorẽ enim ſolicitãs ille exiguus eſt, nec quic

quam ſe promere conatur, refrigeraturq́; celeriter. Quibus itaque ſedem humor ex toto adiuit, ij pati tantummodo auent: quibus autẽ in vtranque partẽ ſeſe diſpertijt; & ij & agere, & pati cõcipiunt: idque amplius, quo tandem plenius fluxerit. Sed ſunt, quibus vel ex conſuetudine affectus hic accidat. fit enim, vt tam geſtiant quàm cùm agunt, vtq́; genituram nihilominus ita emittere valeant. Ergo agere cupiunt, quibus hęc ipſa uſu euenerunt & cõſuetudo magis veluti in naturã idcirco illis euadit, quibus non ante pubem, ſed in ea vitium patiendi inualuit, quoniam his recordatio rei, cùm deſiderant, oritur. Vnà autem cum recordatione geſtiens exultat voluptas: deſiderãt autem perinde ac nati ad patiendum. Magna igitur parte vel ob conſuetudinem res exiſtit. ſed ſi accidat, vt idem & ſalax, & mollis ſit, longe expeditius hæc omnia euenire poſſe putandum eſt.

Cur homines rem agere veneream cupiẽtes, confiteri ſe cupere maxime pudet: bibendi, aut edendi, aut aliquid eiuſmodi faciendi deſiderio cùm teneantur, confiteri non pudet? An quòd rerum plurimarum cupiditates neceſſariæ ſunt, & nonnulla niſi expleantur, interimunt: Rei autem venereæ libido ſuperfluit, & abundantię index eſt. 28

Cur viri per hyemem, mulieres per æſtatẽ rei venereæ appetentiores ſunt? An quòd uiris calidior natura, & ſiccior eſt: mulieribus autem humida frigidaque? Quamobrem illis humor, & calor ſatis cupiditatem veneris hyberno tempore accendere queunt, quibus rebus ſemen oriri certum eſt. mulieribus autem & calor minor, & humor concretus propter caloris inopiam tunc 29

eſt. At per æſtatem contrà mulieribus calor modicus, viris largior quàm ſatis ſit: nimius enim vires frangit, atque diſſoluit. Quapropter pueri quoque per æſtatem tenuiores redduntur: incidit enim, vt ignis igni coniungatur.

30 Cur quibus natura calida eſt, ſi modo robuſti, plenique ſint, niſi concumbant, iis ſæpe bilis proſiſtit, & aluus amara ſecedit, & pituita ſalſa conficitur, & color corporis immutatur? An ꝙ ſemper cùm ſemine vnà excremẽti aliqd exit? Vnde etiam nonnullorum excrementis abũdantium, genitura lauamentum piſcium redolet: igitur excrementum quoque illud concumbenti decedit: itaque nihil eſt quod poſſit affligere. abſtinenti autem manet, & amarum, ſalſumve redditur.

31 Cur libidinoſi ſunt, qui melancholici? An ꝙ flatu redundant: ſemen autem deceſſio flatus eſt: ergo quibus idipſum amplificatum, hos ſæpe purgari appetere neceſſe eſt: ſic enim efficitur, vt leuentur.

32 Cur aues, & piloſi homines libidine vehemẽter aguntur? Vtrum quòd multum humoris continent. An nõ ea ratione eſt: fœmina enim quę humida eſt, pilis vacat: ſed potius quòd genus illud vtrunque naturæ multi humoris concoquẽs propter caloris copiam eſt. Indicio pilus eſt, atq; penna. An quòd & multum ineſt humoris, & id: à calore ſuperatur neque enim ſi multum nõ eſſet humoris, neque ſi non à calore vinceretur, pennæ auibus, pili hominibus poſſent vnquam oriri. ſemen autem vel loci, ac temporis portione, vel ratione creari plurimũ poteſt ut in aere, vt in vere: nam eius natura calida, & humida eſt. Fit etiam ratione cõmuni, vt aues, & claudi

homi-

homines ſalaces nimirum ſint, alimentum enim vtriuſque ſeorſum quidem exiguum profluit, ꝓpter vitium cruris: in ſublime vero affatim effertur atque in ſemen conuertitur.

Cur homini, cùm concũbit, oculi potiſsimum infirmantur? An quòd humore deficiente id accidit? Argumentum verò frigidam eſſe geniturãm, quòd humida nunquã redditur, niſi calefiat, nec vllam deſiderat liquefactionem: quandoquidẽ per vniuerſum corpus expaſſa eſt, quemadmodum ſanguis. 33

FINIS.

ARISTOTELIS

PROBLEMATVM SECTIO QVINTA.

Eorum, quæ ad laborem pertinent: cuius quæſtiones. XXXVIII.

1 CVr ambulationes prolixæ quidē per plana laborioſiores ſunt, quàm per incompta: breues autem leuiores? An quòd membra tūm à multo, tū a vehemente motu frangantur? eſt autē uehemēs, qui paſſim per loca inæqualia agitur: multus uero, qui cōtinens, vnusq; eſt. Locis igitur inæqualibus tametſi longo motio acta eſt, tñ requiem mutatio præſtat, facitq; ut lōga non ſit, ne ipſorū quidē equorum propter mutationē. Planis autē habitus ſimilitudo, & paritas nihil interpellat, nec membris ullā præſtat quietem, ſed efficit, vt mouendi ratio continetur. At uero ſi breuis ſit, nimietas quidem motus nulla in planis fatigabit: accliuibus autem quoniā immutatio vehemens, & contraria corpus modo ſurſum modo deorſum vexat, fatigetur neceſſe eſt. Talis uero motus, ut dictū eſt, qui per ardua agitur: contrarius, qui per plana.

2 Quam ob cauſam qui animo deficiunt, & qui præ nimio excitandi labore diſſoluuntur, mole corporis contractiore exiſtunt, vocemq; reddere acu-

acutiorem putatur? An quia uoces minores mittuntur, ideo acutiores eſſe videtur? Argumentũ, quod qui clamantes à longe imitantur, acute ꝓferunt. Moles autem corporum minores idcirco redduntur, quòd ſanguis à ſummis corporis partibus ſe vocat ad imas.

Cur uenter tantummodo extenantur eorũ, qui ſe exercitationi dederunt? An quoniam uenter pingue amplectitur plurimum? 3

Cur pingue eorum abſumitur, qui ſe laborib⁹ dedunt: caro autem nullatenus emaceratur? An quoniam pingue concalefactum liqueſcit: quod carni non euenit. motio autem concalefacit. 4

Cur venter opimus admodũ eſſe ſolet? Vtrum quòd cibo propinquus eſt: dumque cætera membra ex ventre hauriunt, venter ipſe ſibi ſæpius ingerit? An quoniam minime venter laborat: flexibus enim hic nullis contorquetur. 5

Cur melius fatigationes tum ceſſant, cũ quis ex aqua oleo permiſta ſe perfricuit? An quoniã oleum magis ſubire cum aqua poteſt, quàm ſi ꝑ ſeipſum eſt? ducitur enim ſuapte natura, vt innatet, & fluitet. vbi autẽ ſubijt, corpus ſubinde amplius emollitur. An quia oleum natura calidum eſt: calidum autem quodq; & ſiccat: & indurat. at membris fatigatis, ſiccitas, & durities incommodæ omnino ſunt: miſtum igitur aquæ eo plus iuuat quo minus ſiccat. 6

Cur laſsis corporibus euomendum præcipuè, cùm tñ vomitus ſit laborioſus? An ꝙ laſsitudo collisis oſsibus, aut preſſatis, aut fatigatis cõſequi ſoleat? quos quidẽ effectus patiũtur extrinſecus, aut intrinſecus: idq; bifariã: aut. n. cũ copia carnis uires exuperauit oſsiũ, aut cùm frequens corpus ſe cætero corpori miſcuit, quo locũ ſibi obti- 7

nere apte non poſsit: quale genus excrementorum eſt. Pondera enim quæcunque extrinſecus corpori applicentur, laborioſiora ſunt, quàm ipſa corporis membra, etſi pondere leuiora illis eſſe contigerit. Argumentũ, ꝙ qui plus æquo, vel ederint, uel biberint, hi minꝰ quãuis laborarint, quàm ieiuni, grauius tamen fatigantur: qm̃ cibus locũ ſuũ non obtinet, vtpote qui adhuc maneat crudus. Cùm autẽ fatigatio maceret, atque colliquefaciat: collicamentũ autem non niſi excremẽtũ ſit: hoc eſt, quòd laſsitudinẽ mouet, dũ temere vagatur, occurſatq́; oſſibus & neruis, & intimis carnis, quæ rara, ſoluta, patefactaq́; ſubſtãt. Vomitus igitur cũ id extrudat, quod fatigationẽ inducit, merito hoĩem recreat, liberatque à laſsitudine: corpus enim quale principio fuerit, tale reſtituit. Elaxat autem vomitus, non nimij motus ratione, ſed ſi ita fuerit, vt non plenè agatur. Copia enim ciborum, quæ in ventriculo remanſerit, & excrementa quæ his incidát cibis, faciũt, vt laſsitudo vomitum conſequatur, quem admodum in corporibus nimiũ impletis dictum iã eſt. Quòd ſi nec illis cauſam laſſeſcendi labor inferat, ſed cùm ita ſeſe haberẽt, laborarint. nec iJs qui non totũ cibũ eiecerint, vomitus cauſa foret laſſeſcẽdi. Nã ſi hoc eſſet, haud erat, ꝙ nõ omnibꝰ euomẽtibꝰ laſsitudo incideret nũc vero multi poſt, vbi euomerũt, alacriores certe reddũtur.

8 Cur laborioſius brachio eſt inanẽ iactaſſe manum, quam cùm lapide? An ꝙ inani iactura brachium quaſi conuellitur vehemẽtius? nulla eñ in re nititur, quemadmodũ cùm mittit, misſili obdito, fulcire ſe põt. Huic proxime ſaltans quoque ponduſculis ſuſceptis innititur. Et q currit, manus ob quatiens, ſe ſuſtentat. Quamobrẽ ille

plus

Plus proſilit,halteres tenens,quàm non tenens: hic uelocius currit,manus obquatiens,quàm nō obquatiens.

Quam ob cauſam curſus uelox tam in homi- 9
num genere, quàm in cæterorum animantiū fa-
cit,vt capita à morbo tententur? quanquam cur ſus unuſquiſque detrahere ad ima genus omne excremētorū putatur,vt ambulatio. quapropter crura eorum implentur,qui nimium ambulant, quoniam de parte ſuperiori ad imam labitur, & alimentū omne,& excrementū. An motus quidē ubique agere idē poteſt? Verū motus uelox, cū uires intēdit,& ſpiritū retinet, caput cōcalefacit,eiuſque uenas nimirū inflat,& attrahentes reddit facultatis externę,vt frigoris,ut caloris.ad de q̄ in pectore cōtinentur:nam ex quoq; attrahi,reſorberiq; inde credendū eſt. Quibus rebus admiſsis,locum ægrotare illum neceſſe eſt.

Cur locis æqualibus,quàm inęqualibus magis 10
fatigatur?ocyus autē iter æquale quàm inæquale conficitur? An minus laboris tunc eſt cū motus non ſemper eodē habitu agitur; quod ingreſſu inæquali potius fit: ocyus enim ingredimur, vbi minus contra naturam mouemur. Ergo per locū æqualē parce atque frequenter & ponitur, & at tollitur,per inæqualē autem contra. Atqui ratio, attollendi contra naturam eſt: vi nanque omnē attollendi vſum exequitur. Quod autem per ſingulos gradus paulum redditur,id multum per multos demum exultat.

Cur in planis laborioſius accubamus,quàm in 11
concauis? An eadem ratio eſt, cur etiam in connexis laborioſius,quàm planis? Cùm em̄ pōdus corporis ſe eundem in locum,in ſedendo, accubandove colligit,facit per afflictionē,vt labo-

retur. Incuruum igitur quàm rectum, idq; quàm concauum magis tale ſe exhibet: noſtrū etenim corpus in orbem ſe colligit potius, quàm dirigat in ꝓceſſum. quæ autem eiuſmodi ſunt, hæc per plura attinguntur à concauis, quàm à planis. His eiſdem de cauſis etiam fit, vt quę cedunt, minus quàm dura, & retinentia fatigent, & in accubando, & in ſedendo.

12 Cur breues deambulationes fatigationem mouere amplius ſoleant? An quia euariant, incomptæq; ſunt? faciunt enim vt ſæpe ſubſiſtatur. De contrario aūt in contrarium frequenter mutari laborioſum eſt: neutri nanque aſſueſcere ſinit. q̃ quidem aſſueſcendi ratio vacat fatigatione. vtrique autem ſimul vt aſſueſcas, fieri non poteſt.

13 Cur qui equo vehuntur, quo longius equus decurrerit, eo magis emittere lacrymas ſolēt? Vtrū q̄m aer, qui ſe obiectat, ſubinde eo frigidior eſt, quo minus temporis corpus attigerit? quod ijs ēt euenit, qui curſum nudo corpore agunt: frigus autem mouere lacrymam poteſt. An contra: res enim calida lacrymam ciet, velut Sol. motus autē nimirum calorem efficere poteſt. An ꝓpter ictū illatum ab aere illud accidit. quomodo enim vēti aduerſi oculos perturbant: ſic aer occurſans eo magis ferire poteſt, quo equus velocius agitatur.

14 Cur cætera mēbra cùm perfricantur, pleniora euadant, venter autē ſoleat extenuari? An perfrictione protinus vehemētiore extenuatur, cū is etiam impleri ſoleat illa fricādi ratione, quā paulatim amplificando admouemus. ſed non æquè proficit, atq; caro, qua de re quæritur: quippe cū omnino in exercitando, laborandoq; venter pręcipue extenuetur. Ratio igitur, quod opima quę

que concalefacta liqueſcunt,& ea magis, quæ intenſa ſuapte natura ſunt:venter autẽ cuteus eſt, cutis vero ſua natura tenſionẽ habet. Sed enim ꝙ venter celerrime opimatur,ideo & pingue aliquid ſemper obtinet, niſi morbo laboret. Cuius rei cauſam dixerim ꝙ cibo ex vicino poſitꝰ eſt. Cùm igitur omnino pingue res propria naturæ non ſit,ſed aduẽtitiũ,nec ita neceſſariũ, vt caro adhæreat: ideo exercitandi, & perfricandi agitatio ventrem concalefaciens,liquefacit, & macerat, alimentumq;,quod inde redundet,membris cæteris diſpertit. quamobrem ſedile ventrẽ opimat,reliquum corpus extenuat. motiones vèro,perfrictionesq; ventrem extenuant, reliquũ corpus implent,& augent.

15 Cur peracto longo itinere,aut curſu,ſi quis ſe ſuper ſummos cõſtiterit digitos,calces pedũ conquatiũtur pronìq; deorſum labũtur? An ꝓpter continuatũ, vehementemq; motũ cõcitatiꝰ nerui nondũ requieſcunt?Fit enim ſæpe,vt animus euincere corpus totũ poſſit: membra autem ſingula inhibere non poſſit, vbi ſe quẽdã in modũ cõmouere.non enim cor nõ penè excitum reſidere animus cogere poteſt.Ratio aũt rei, quam quærimus, eſt ꝙ multũ ſpiritus circa neruos deuritur,quod nõ ſimul ac ſubſtiteris, refrigeſcere poteſt.Is igitur ſpiritus cõcutiẽs,veluti ſubtrahendo ſuo motu deducit,facitq; vt pars remotiſſima minime cõtineatur.itaq; calces tremiſcũt, quemadmodum imum labrum hominis irati.

16 Qua de cauſa qui non concitate admodũ currũt,* numeroſe reſpirãt? Vtrum ꝙ numerus omnis menſurã certo recipit motu:talis aũt motus eſt,qui per æquas agitur portiones, quẽadmodũ agunt,qui currunt leuiter.Ergo ſimulatq; agere

* ἐν τῷ ῥυθμῷ.

curſum

curſum incœperint, reſpirāt ita, vt cùm ſpiratio per cōpares vices propter parē metiendi motum reddatur, numerū ſine modulationē poſſit cōtinuare. An quod omnis ſpirandi ratio compari viciſſitndine confici ſoleat. modo quis non reti neat, ſed tenori trahendi à natura determinato vtatur? Igitnr cùm ſedemus, aut ambulamus, quòd motus corporis mediocris eſt, numerus pa làm non fieri poteſt. cùm item curſum cōcitatè agimus, quòd ſenſus conſequi motum nequeat, numerum percipere reſpirandi haudquaquam valem⁹. At cùm mediocriter nos ipſi cōcitemus, motus ipſe mediocris modum reſpirandi ſenſibilem prſtans, explicare numerum poteſt.

17 Quare inter currendum aer inflatum conuerti nobis videatur? Vtrum quoniam dum per curſum agitamur, aerem corporibus noſtris continentem excitamus, quod non niſi flatum moue re profectò eſt. quocirca non ſolum videtur, ſed etiam vero in flatum aer conuertitur. An ꝙ in currendo aerem impetu noſtro violemus: quo facto, ſenſu aeris per motum magis afficiamur. ergo rectè in flatum aer ſe cōuertere videatur: hoc enim ratione impetus poteſt euenire.

18 Quamobrem currētes potius cadimus, quàm ambulantes? An quòd magis, quàm moueamur, attollimus? hoc enim inter curſum, & ambulationem intereſt.

19 Cur aſcendentes genibus, deſcendentes femoribus elaboramus? An quoniā dum aſcendimus, corpus ſurſum iactamus* diſtenſionemq́; corporis genuumq́; mouemus, ex quo genibus laborādum eſt? procliuis autē locis, eo femoribus laboratur, ꝙ ijs ipſis enixi crura ſubmouemus. Ad hæc omne, quod præter naturam fit, laborē dolo-

*diſtēſio & corporis et agentibus multa ſit.

loremq; mouet. eſt autem ſecundum naturã genibus, vt ante flectantur: femoribus autem, vt retrò. at locis accliuis genua retrò flectuntur, nam inniti, firmariq; volumus: procliuis autem femora ante cogũtur, corpus enim ſe prouum, propenſumque ita defert.

20 Cur in itinere media femoris parte potiſſimum fatigari ſolemus? An quòd longi cuiuſque atque continui pars potiſſimum media laborat, cùm ſcilicet ſtabilitum, fixumq; manet: quamobrem hæc præcipue rumpitur: femur autem tale eſt. ergo partem potiſſimum mediam eius fatigare merito ſolemus.

21 Quam ob cauſam qui humida conſtant natura, facile è labore, æſtuque ſtrangulantur? An quòd humor concalefactus tranſit in aera, itaq; acrius vrit. ergo cùm ob nimietatẽ facultas ſubmouendi non datur, refrigeratio nulla ſubſequitur, atq; ita celeriter homo calore inſito, & aduẽtitio exardeſcit Quapropter ſudor, ſpirituſq; receſſio eos iuuant, qui ſe exercẽt, qui deniq; laboribus ſe dederũt. Cùm enim humor diſcernitur, atq; extenuatẽ, ſpiritũ inde enaſci neceſſariũ eſt.

22 Quare corpora, quæ modicè conſtant, temperataq; ſunt, in morbum ſæpius incidunt, & facilius curantur? An vtrũq; eadem de cauſa eueñit? eſt enim æquabile, quod modicum eſt: quod autem æquabile, id compatibilius eſt. quamobrem ſi qua eius pars laborauit, protinus totum collaborat. Immodicum autem contra, vtpote quòd ſeiunctius ſit, partim ſuarum vitia minus haurit, minuſq; conſentiens eſt. Ergo ſæpius id in morbũ hac de cauſa incidit. facilius autẽ curatur, quoniã malum partiũ cõmune omniũ eſt: eo nãq; debilius redditur, quo ſe in plura degeſſerit:

ſerit: itaq; curabilius eſt. Immodicum vero illud, vt quòd rem communem cum partibus non habeat, minus quidem ægrotat, ſed difficilius curatur, quoniam malum vehementius vrget.

23 Cur æqualibus, quàm inæqualibus locis magis fatigari ſolemus: ocyus autem iter æquale, quàm inæquale expedimus? An quòd minus laboris tum eſt, cùm nõ aſſidue habitu eodẽ mouemur, quemadmodũ ingreſſu æquabili potius agitur: ocyus verò ingredimur, cùm vbi minus pari tẽpore attollimus. Ergo per locum æqualem vſus attollendi exiguus eſt, atq; frequẽs: per inæqualem autem è contrario. Quod vero per ſingulos gradus paulum redditur, multum id per multos demum exultat.

24 Cur femora in deſcendendo, tibiæ in aſcendẽdo laborant? An labor in aſcendendo eſt, qua corpus attollitur? fit enim vt totũ corpus nobis oneri ſit. Itaq; cui totum incumbit, & quo totũ attollitur, id præcipue premitur; atque laborat: hoc autem tibia eſt. poſtremam enim hæc longitudinem tenet, nec modo pedis latitudinem aliquam ſortitur. vnde fit, vt hoc minus ſe valeat ſtabilire. Itaque vt humeris, ita tibijs pondus ſuſtinemus, laboremq; ob eam rem, quo humerus maxime affixi ſolet, tibia quoq; patiatur, neceſſe eſt. At in deſcendendo, quoniam corpus deorſum ſe defert, propellitq; contra naturam, hinc labor & vexandi ratio prouenit: itaq; laborem huic præcipue admouet, cui incumbit, quòdque vexat. Atqui tibia manet thorax ponderi eſt, femur ſuſtinet atq; vacillat, eo quòd & porrectũ in longitudinem eſt, & ſuperne verſatur, qua ſcilicet thorax procumbit.

25 Cur iter longius tum eſſe videtur, cùm ignari

quan-

quãtum ſit ambulamus, quàm cùm gnari, ſi mo-
do res cæteræ pares adſint? An quòd noſſe quan
tum ſit, nũ niſi noſſe eius numerum eſt; remq;
non determinatam pluris quàm determinatam
eſſe perſpectũ eſt. Ergo quemadmodũ, ſi noſti
quantum ſit, finitum id eſſe neceſſe eſt: ſic etiã
ſi ignoras, quaſi reciprocetur, animus cauillatus
oberrat, infinitumq; id eſſe videtur, quod finitũ
eſt. Quamobrem ſi quantum quodlibet determi
natum non eſſe putetur, velut infinitum id eſſe
videbitur, eo ꝙ aptum eſt, vt ſit determinatũ. at
ſi determinatum nõ ſit, infinitũ eſt: ergo id quo
que infinitum quodammodo videri neceſſe eſt,
quod determinatum eſſe nequaquam videtur.

Cur femora magis, quàm tibiæ fatigantur? 26
Vtrũ quòd prope abſunt ab ea parte: quæ excre-
mentum continet? itaq; vbi ea pars agitata ni-
mium recaluerit, femora expeditius ac plenius
attrahere poſſunt, quàm tibiæ. An quòd femora
continentiore conſtant natura? laboratur enim
præcipuè propter continui diſtractionem: quip
pe cùm etſi nullo excremento ſubſtãte feſſi ſu-
mus, tñ femoribus, ac lumbis acrius laboramus.
An quomodo inguina per ictum oriri nouimus,
propter venarum & neruorum ſocietatem: ita
etiam laſſitudo potius in femur incumbit, quod
quidem ab initio propius abeſt. An ꝙ femur ea-
dẽ habitus ratione fungitur ſuo munere magis,
quàm tibia: quæ quidẽ res laborioſior eſt. An ꝙ
femora carnis copiã ſuſtinent, itaq; res affatim
in his ineſt, quam naturæ rationi tribuimus.

Quam ob cauſam tubercula, & vlcera nõnul- 27
lis ex labore proueniũt? An corpore impuro mo
tus concalefaciens, excrementa alia etiam cum
ſudore vaporatim deſtringit, quæ craſſa & hu-

more prauo; hoc eſt acuto, aut amaro, aut ſalſo contenta; ſecerni penitus ſuam ob cõcretionem nõ queunt. itaq; per carnem intumeſcunt, atq; exulcerãtur propter amari humoris violentiam.

28 Cur non protinus ab exercitatione, aut à medicamẽto epoto cibus aſſumi debeat? An quòd adhuc corpus purgatur, nec dum à labore quieſcit, excrementaque excita redundant?

29 Quamobrem currere, quam ambulare difficilius eſt? An quòd plus oneris fert qui currit: is enim elatus, ac pendens onus ſuper ſe totum ſuſtinet. At qui ambulat, parte inſiſtente viciſſim ſuſtentatur, quaſi pariete admotus requieſcat.

30 Cur non protinus ab exercitatione eſurire incipimus? Vtrum propter colliquefactionis reſidua, dum penitus concoquatur? An propter ſpiritum, quem labor ex humore ſubdito mouet. An propter ſitim, quam laboris calor inducit: hæc enim accidunt omnia.

31 Cur genitura in ſomnis ijs profluere ſolet, q aut labore laſſeſcunt, aut tabe conſumuntur? An quod omnino ita *incontinentes ſunt, qui natura calida & humida conſtant; ſemen enim tale natura eſt. Quod autem tale eſt, ex ijs, qui tali halitu ſunt, potiſſimũ profluit, cùm calor ſomni acceſſit; quippe cùm corpora tantiſper *exiguũ momentum deſiderent, idq; intrinſecus, non extrinſecus. Laſſi autem, & tabeſcentes ita affecti ſunt: redundant enim, & elaſſati colliquamẽtis calidis propter fatigationem, & motum, & tabefacti propter diſtillationem, & calorem, quem inflammatio mouet.

*in nocte polluũtur.

*exigua propẽſione egẽt, eaq́

31 Quam ob cauſam crus ſuum ſiniſtrum diutius perfricare cuique difficilius eſt, quàm dextrum? An quòd parte dextra laborare valemus: crus

autem

autem præter naturam proficiſcētibus annumeranda cruris ſiniſtri frictio eſt : fit enim dextra tranſuerſa in partem obiectam. Quæ autem præter naturam fiunt, hæc factu ſunt difficilia. Siniſtra vero manu partem perfricando dextrā, nil tale percipimus : quoniam hac neutram in partem apta potensque eſt.

Cur breues deambulationes laborioſiores sūt? An quod crebro ſubſiſtimus, neque æquabili inceſſu mouemur, cùm flectimus: quod certe laborioſum eſt. 33

Cur in Sole cùm ſtamus, amplius recaleſcimus, quàm cū mouemur, cùm tamen motus omnis vim calefactoriam habeat? An nō omne mouendi genus calefacit, ſed eſt etiam quod refrigeret quod etiam in ollis feruentibus patet, quoties eas afflamus, aut verſamus? An quia cùm ſtamus calor permanet: is autem cùm permanet, amplius calefacit, quàm cum mouetur. Corpus etenim noſtrum vaporem de ſe quendam mittit aſſiduè tepidum, qui proximum aerē tepefacit, quemadmodum initio. Cùm igitur quieſcimus, aer nos circunfundens, calidus ob prædictam cauſam redditur. At cùm mouemur, flatus excitatur, qui refrigerare nos poteſt. flatus enim quiſque frigidus eſt. 34

Quam ob cauſam qui equo currunt, quo contentius curſum arripit equus, eo magis lacrymas mittunt: & qui pedibus, eo magis, quo intenderint vehementius? Vtrum quoniam aer occurſans frigidus eſt: frigus enim lacrymas mouet, quippe quòd contrahendo condenſandoq; carnem, humorem exprimat. An potius contra. calor enim ſudorem elicit : lacryma autem ſudor quidam eſt. quapropter à concalefactione 35

vtrun-

vtrunque mouetur, & ſudor, & lacryma, ſalſaq; pariter ambo ſentiuntur: calorem autem efficere motus poteſt. An propter aeris ictum. quomodo enim flatus aduerſi oculos perturbant, ita etiam aer, qui ſe obiectat, quò quis contentius equum agitat, aut ipſe currit, eò magis ictu quodã molli obuerberat, & ferit: quo fit, vt ſe lacrymæ promant, ſcilicet meatibus oculorũ relaxatis appulſu eiuſmodi. Omnis etenim ictus vim aut ſecandi habet, aut collidendi, & contundendi.

36 Quamobrem qui curſum concitatè agunt, cõuulſis maxime corripiantur, vbi quis intercurrendum eis ſubſtiterit? An quòd ea potiſſimum diuelluntur, quæ in partem contrariam vehemẽter trahimus atq; mouemus? Cùm igitur homini currenti, vehementerq; mẽbra vltra propellẽti, quis obuiam factus obſtiterit accidit vt in partem retorqueantur contrariam, qua adhuc antetendunt, atq; proripiũt. Itaq; diuulſio eo vehementior incidit, quo curſus cõtentius agitur.

37 Cur ambulationes minus laborioſæ ſunt, quę inæquales; quàm quæ rectæ aguntur? An ꝙ elatio erecta ſecundum naturam corporis vniuerſi eſt? ideo ambulationes, quas loca æquabilia præſtãt, laborioſiores quàm inæquabiles ſunt, ꝙ in eaſdem partes laborem admouent. quod inęquales illæ non faciunt: diſpertiunt enim magis in omnes corporis partes. Calidis vero temporibus arctæ ambulationes plus valent, quàm frigidis: quippe quæ partibus externis laboris plus afferant, & quidem ſudorem ob eam rem euocando extenuẽt. Frigidis contrà carnem reddunt conſtantiorem, & ſtomachum excitent, ciborumq; faciunt auidiorem. Partibus enim internis calorem augent, membriſque ad frigoris appulſum

tor-

torpentibus, locum intimum calore amplificato efficacius purgāt. Carnem vero ſolidiorem efficiunt, vt quæ per eam vniuerſam nequeāt ſuperare. Accliues etiam ambulationes laborioſiores ſunt, quàm decliues, magiſque extenuant. Faciunt enim accliues, vt lūbi potiſſimū laborent, decliues vt femora: pondus enim totū femorib. incūmbēs, grauiſſime premit: quod itē, cum præter naturam ſurſum efferri à calore cogatur, maiorem in modum calefacit. Itaque efficitur, vt arduum ambulandi genus ſudores moueat, ſpiritum ſuſpendendo extenuet, lūbis dolorem infligat: crura enim magna cū difficultate ſe in ſublime recipiunt, lumbos inflectunt, frangunt, euellunt: quibus de cauſis labor precipuus ſequatur neceſſe eſt. Locis autem duris, ac renitentib. habitæ ambulationes muſculos. & * neruos crurium effatigant: quippe quæ contētiones tā neruis quàm muſculis moueant, cùm enixu agātur violento. Mollibus vero, & cedentibus locis facta ambulatione, articuli potiſſimum ſentiunt. flexus enim articulorum percrebreſcit. cum ſolum ſuccumbat, dilabatur, & cedat. Eadem autē quæſtio eſt.

** tēdines*

Cur locis * arduis difficilius ambulemus? An quoniam omnis ingreſſus attollētia, & poſitione conficitur? attollere igitur præter naturā eſt, ponere ſecundum naturam, proponere medium tenet. In ambulando autem locis arduis, multū fortis illius auerſæ à natura proculdubio eſt. 38

** ſimis*

Quare qui curſum ex quo arripiūt, minus decidunt? An quòd * magis cauent, quàm timent? 39

** timent, magis cauent.*

F I N I S.

ARISTOTELIS
PROBLEMATVM
SECTIO SEPTIMA.

Eorum, quæ ad ſeſsionem, accubitum, & habitum corporis pertinent: cuius quæſtiones. VII.

1 CVR ſedile alios impleat, alios extenuet? Vtrũ habitus corporũ diſtent inter ſeſe, vt alij calidi, alij frigidi ſint? ergo ſi ita eſt, calidi implentur: cibũ enim corpus vi ſui caloris exuperat: frigidi autem, quòd aduentitiũ calorem deſiderant, quem ex mouendi rõne potiſſimũ corpus acquirit, concoquere nequeunt, dũ qeſcunt. An ꝙ alij excrementis redundant, & ob eam rẽ motum, qui ea conſumat, deſiderant, alij non.

2 Cur partes corporis diſtendendæ ſint, quod qui ſe excitant, facere conſueuerunt? An quòd meatus ſpiritu ſuo purgari oporteat?

3 Cur inflexo corpore cubare melius eſt, qđ ẽt medici pl eriq; ꝑcipiunt? An ꝙ vẽter cùm recaleſcit, concoquere celerius põt: ſic aũt fit vt recaleat. Ad hæc locũ flatibus dare, in quẽ incũbãt, & innitantur, oportet: ita enim minime infeſtabũt. hic enim, & varices, & cæteri abſceſſus iuuãt, ꝙ vẽtriculos cõtinẽt, in quibus flatũ recipere queũt. Ergo corpore extento, cauerna nulla eiuſmodi adigi põt: locũ etenim oẽm viſcera occupant.

cupāt inflexo āñt, ſingula laxantur, & ſinuātur.

Cur vertigo ſurgenti potius accidat; quàm ſe- 4
denti? An qm quieſcēti humor * vniuerſus vnū *cōfertim vniuerſus
in mēbrum ſe colligit: ex quo cruda ēt oua ne-
queunt circūuenti, ſed ꝓtinus decidūt: mouenti
aūt humor ſe æque expandit. Surgimus igitur à
qete, qua ita affecti ſumus: ſedem' vero à motu,
quo humor equabili mō quaq; vers' ſe porrigit.

Quam ob cām cùm parte corporis dextra cu- 5
bamus, ſomnus magis accedit? Vtrū ꝙ vigilantes
cōtra, quā dormiētes habemus? ergo cū vigilādo
parte accubemus ſiniſtra, cōtrariū ſequet in dor-
miēdo, initio, cùm id cōtrariū ſit. An ꝙ ſomnus
priuatio motionis eſt: partes igit, quarū mouere
intereſt, qeſcāt oportet: dextrarū aūt partiū mo-
uere ītereſt. Cùm aūt ita accubam', velut initiū
quoddā reſurgēdi detētū, obligatūq; habemus.

Cur torpeamus, & cur manus potiſſimū, & pe- 6
des? An qđ torpor refrigeratio eſt? fit enim pro-
pter ſanguinis priuationē, trāſlationēq;. Manus
āt, & pedes, oīum maxime ptiū carnis īopes, ner
ui vberes sūt, ſed pcipere pedes. itaq; ad refrige-
rationē celerē ſua natura nimirū hīles reddunt.

Cur libenter in latus accubamus ſiniſtrum, in 7
dextrū aūt potius dormimus? Vtrum qm cōuerſi
ad lucē, minus dormire poſſumus? ſomnus enim
in tenebris ocyus obrepit. An quòd dum in la-
tus accubamus ſiniſtrū, vigilare magna ex parte
cōſueuimus, & operū functio ſic nobis expedi-
tior eſt. Itaque ad contrariū opus cōtrarius habi
tus, ſiue ſitus requiritur. inuitatur autē quiſque
magis ad opus fungendum habitus ſui ratione.

FINIS.

ARISTOTELIS PROBLEMATVM SECTIO SEPTIMA.

Eorum, quæ ad conſenſum naturæ animantium pertinent: cuius quæſtiones V.

1 CVR à morbis nonnullis ægrotant qui appropinquarint, à ſanitate nemo ſanari poteſt? An qm̃ morb⁹ motio eſt, ſanitas autem quies? ergo ille mouere põt, hæc non poteſt. An quòd alterum non voluntariè, alterum voluntariè accidit? res autem non voluntariæ à voluntarijs, conſultiſque plurimum differunt.

In duabus ſequẽtib⁹ ſectionib. in quæſtionũ numero, ac ordine Græcus codex à Latino valde diſſentit.

2 Cur oſcitanti ſæpe in oſcitando reſpõdemus: & cùm mingentẽ quẽpiã videmus, ad mingẽdũ mouemur? qđ iumentis præcipue accidit. An pp memoriam? mouemur enim ea ipſa parte, quoties meminerimus. hominibus tamen quia ſenſu præditi ſunt faciliori, ſtatim vbi viderint, euenit, vt moueantur, reminiſcanturq́;: iumẽtis autem vidiſſe non ſatis eſt, ſed alio quoque ſenſu opus eſt. Quãobrem addito ẽt olfactu mouentur: qm̃ ſenſu hic in brutis mobilior eſt. Vñ fit, vt eodẽ in loco ſequẽtia mingãt oĩa, quo primũ eminxerit. tũ enim præcipue mouẽtur, cùm olfaciũt: olfaciũt aũt, poſteaquam appropinquarũt.

Quamob-

Quamobrem cùm ſecari quempiam, aut vri, aut torqueri, aut aliqua re tetra affici videmus, animo vicem eius doleamus? An quòd omnium cõmunis natura humana eſt? ignoſcimus ergo, cùm tale quippiam inſpeximus, propter naturæ conſortionem, & familiaritatem. An quomodo nares, & aures delibationes quaſdam rerum obductarum pro ſua facultate concipiunt, ſic etiã aſpectus afficitur & à re delectabili, & à triſti.

Cur à tabe, & lippitudine, & ſcabie capiũtur, qui appropinquarint: ab aqua autem intercute, aut febre, aut ſtupore attonito, aut aliquo ex numero cæterorum malorum capi nequeant? An à lippitudine, quoniã oculus pars noſtri corporis mobiliſſima eſt, cæterarũ maxime omniũ rei ſibi obiectæ ſimilis reddi poteſt? quippe qui facile moueatur ab eo quod moueat: itaq; fit, vt cũ perturbatum obſpicit oculum, facile ipſe etiam perturbetur. Talis autẽ contagio ideo fit, quoniã ſpiritum vitiat, grauemque reddit: celerrime autem omnes morbis arripiuntur ijs, qui ſpiritu corrupto proueniunt; quale eſt omne peſtilens genus: qui autem appropinquarit, talem profecto ſpiritum trahit, qualem æger ille reddiderit. Ægrotat igitur, quia morbiferum eſt, quod ſpiritu trahitur: ab vno autem morbum excipit, quoniam vnus ille ſic ſpirat, cæteri ſecus: eũdẽ vero, quia quo ægrotarit, hoc non aliter ſpirat, quàm fuerit affectus. Sed ſcabies magis, quàm lepra, cæteraque vitia generis eiuſdem, afficere poteſt: quoniam per ſumma corporis errat, & humore manat glutinoſo: genus nanque prurientium omne tale eſt. Itaque idipſum quia p̃ ſumma oritur, glutinoſumq; eſt, nimirũ idcirco attingere poteſt. cætera nequeunt, vel quia non

per ſumma proueniunt,vel quia perſiſtere ſuam ob ſiccitatem non poſſunt,quamuis per ſummã cutem oriantur.

5 Quid eſt,quòd nõnulla ex ijs, quæ auditu triſtia nobis occurrunt,vt inhorreſcamus, efficiãt? vt ſerra cùm exacuitur,& pumex cùm ſeccat,lapis cum mola frãgitur. Quæ autẽ notæ affectionum patent aſpectui,hæc genera affectionũ ipſa in nobis creant?dentes enim ſtupeſcũt,cùm aliquos rem acidam edentes aſpicimus. Et pleriq; cùm homines laqueo ſuſpẽdi,vel aliter ſtrangulari viderent,ipſi defecerunt?An quòd vox omnis,genuſq; omne ſtrepẽdi,ſpiritus eſt,q noſtrũ ſubiẽs ſenſum,mouere nos ſolet: cùmq; ſuũ motũ,vel magnitudine, vel pulſu vehemẽtiore amplificauit, aliquid ex ijs; quæ noſtro in corpore latẽt,immutat,& ſæpe interimit. Ergo ſpiritus, q quãuis magni,leues tñ adierũt,ij ſedem ipſam commouẽt ſentiendi. & lætitia ob eã rem nos afficiũt. Aſperi autem, quoniam ictũ inferũt vehementiorem, ſedem vtique illam concutiunt, longeq; pro ictus ſui facultate ſe porrigũt: quod idem res quoque frigidæ faciũt. Frigiditas enim vis quædam eſt:ſed hãc horrorem inuehere poſſe,dictum iã eſt. Aſperitas vero, quòd pulſu frequente initium pilorum cõcutiens, in partem pellit aduerſam, efficit, vt pili ſe erigant: pulſo nanque initio, cacumẽ pilorum ſe transferat in partem aduerſam,neceſſe eſt. itaque fit, vt pili exurgãt: omnes enim deorſum procumbunt. Et ſpiritus quoque,qui p aures corpori ſe inſinuat, de ſummis ad ima ſe defert. Ergo cùm ſoni,quos modo diximus,aſperi ſint,horror vtique ob cauſam prædictam moueri poteſt. Sed euenit, vt cæteris partibus potius, quàm in capite moueatur:

quoniam vt pili partium cęterarū imbecilliores ſunt, ſic affectus hic imbecillus occurrit. Cum vero ſenſus audiēdi, quàm videndi obtuſior ſit, affectus quoque hebetiores per ſumma errant, q ab eo ipſo proficiſcūtur: horror autem talis eſt: quamobrem multis, ac varijs cauſis exiſtit. Senſus videndi vero, cùm omnium exquiſitiſſimus certe ſit, euenta quoque ipſa pro ſua præſtantia ſolet ingerere. quocirca efficitur, vt ipſi veri affectus proficiſci ex eo poſſint, quāuis verò leuiores. At in ſenſu audiendi, vt ipſos minime, ſic eorum expectationem nimirū horremus: rei n. triſtis, & anxię expectatio exiſtit.

FINIS

ARISTOTELIS PROBLEMATVM

SECTIO OCTAVA.

Eorum quæ ad rigorem, atque horrorem pertinent: cuius quæſtiones. XIX.

QVA de cauſa liuidi, qui rigent, efficiuntur? An quoniam ſanguis appulſu frigoris gelaſcit, gelatus autẽ nigreſcit propter caloris inopiam? albedo nanque igni tribuitur. Quapropter ijs maxime, qui ætate proceſſerunt, caro liueſcit, eo quòd calorem minimum obtinent.

2 Cur extrema corporis maxime rigent? An propter anguſtiam. foramina enim, quæ in his inſunt anguſta, parum obtinent ſanguinis, & ob eam rem parum caloris ſortiũtur. ſanguis enim calidus eſt.

3 Cur pedes magis tunc rigent, cùm ſuſpenſi tenentur? Vtrum quòd frigus amplius ad eos aſpirat? An quòd ſanguis in breuiorem ſe contrahit partem: itaque reliquum frigori opportuniꝰ redditur, cùm calor deſit.

4 Cur tẽpore frigido maxime vis illa famis intolerabilis incidat, qui* caninus appetitus vocatus eſt, & hyberno potiꝰ, quàm æſtiuo? An quòd vitium

*βούλιμος

tium hoc ob inopiam alimenti ſicci ſolet accidere, tẽpore aũt frigido & hyberno, cùm calor in anguſta ſe contrahit, ocyus interdum deficit alimentum: quod cum defuerit, uitium id eſuriẽdi accidere conſentaneum eſt. At ſi in ea cibi vitioſa cupiditate reſolutio, imbecillitasq́ue ſecuta eſt, materia ſtatim interna corporis à collecto calore colliqueſcit, quę ſi ad locum cibo à natura deſtinatũ influxerit, pro cibo ſeipſam corpori applicabit: ſed ſi ſpirandi ſedẽ adiuerit, obmuteſcere, atq; langueſcere neceſſe eſt: obmuteſcere, inquã, qm̃ ſpirãdi meatus interſepitur, atq; obſidetur: langueſcere autẽ eſt propter inediã, conſumptionemq́; corporis. Celeriter tamen, paucisq́; remediis ſubuenitur, eo ꝙ eius mali ortus extrinſecus eſt, frigus. n. calorẽ corporis noſtri intro cõpellẽs, ac contrahens, inſatiabilẽ edendi illã cupiditatẽ iniicit, atq; intendit. Quãobrem quo mõ, qui in metuendo tremebant, pallebantque, periculo demũ liberati ſubito ad priorem redeũt ſtatũ: ſic ẽt eſurientes illi vbi parũ ſumpſerunt panis, citiſſime recreantur: vt q vi pau-lo à naturæ rõne sũmoti aberrẽt, nõ q penitus corrupti deſciſcãt. qđ. n. naturæ tenorẽ in partẽ aduerſam violat, idẽ ſuæ naturæ eundẽ reſtituit. Ergo dimiſiſſe tãtũmodo ſat eſt: quẽadmodũ cũ aduerſi inter ſe pueri funẽ enixi retrahũt: quippe qui fune dimiſſo, reſupini protinus decidãt.

Cur homines pleni admodum rigent, cùm tamen pingue omne calidum ſit? An propter amplitudinem molis, vt longe à calore interiore diſtant partes extremæ corporis, ſic prope ab extremo frigore abſunt. 5

Cur exercitati frigus vehemẽtius ſentiũt, quã inexercitati? Vtrũ qm̃ pingue cõſumptum à labori- 6

boribus eſt, quod vtique teporem præſtare pōt: calidum enim opimum eſt. An quòd ſpiratiora, ſolutioraque corpora eorū ideo ſunt, quoniam pingue, excrementūq; omne detractum eſt, ita vt frigus arcere nequeant. An ꝙ meatibus per ſudationē patefactis, veluti oſtia complura aperiuntur, habitum autem non eundem ſanitati, & robori eſſe idoneū manifeſtū eſt: alteri nāq; pinguis, alteri laxus videtur plane conuenire.

Cur vt aqua frigida, ſic etiā calida infuſa horreſcimus? res enim contrarias inter ſe idem efficere poſſe abſurdum eſt. An frigida infuſa calor interior extinctus horrorem mouet: calida autem frigus externum circumobſiſtens in vnum, ſeque profugum intercolligens efficere identidem poteſt.. Quamobrem vtrunque ab eodem agitur: verùm aliàs ab interiore, alias ab exteriore, vt dictum iam eſt.

Cur pili in cute inhorreſcunt? An ubi cutem contraxerunt, merito eriguntur. contrahūt autem & rigore, & aliis pleriſque affectibus.

9 Cur ad extremam vrinæ miſſionem inhorreſcere ſolemus? An dū humor calidus ille ineſt, veſica, & meatus qui circa eam poſiti ſunt, pleni, expertesque frigoris ſubſtant: pòſt vero, vbi effluxerit, aere frigido repelentur: quippe cū inane nihil eſſe naturæ ratio patiatur, ſed aut aeris, aut corporis plenum eſſe vnumquodque neceſſe ſit. Quòd igitur aer ſe induxerit frigidus, recte vt inhorreſcamus euenire ſolitum eſt.

10 Cur lingua rigentium, quemadmodum vinolentorum, errare ſoleat? Vtrum quod à frigore concreſcit, ac indureſcit, mouenti difficilis redditur, itaque explanare non poteſt. An quia partes exteriores appulſu dēſantur frigoris, humor

intus

intus collapſus linguam modificat, ex quo ſuo fungi officio lingua nequit, ut de vinolentis ẽt diximus. An quòd per tremorẽ à rigore inductũ motus temerè agitur, articulare vocabula lingua edere non poteſt, itaque oberrat, & hæſitat.

Cur pili rigentium eriguntur? An quòd ex refrigeratione calor in partem interiorem ſe colligit? vbi autem carni caloris beneficium defuit, magis coagitur: quod cùm fit, pili erectiores effici coguntur. 11

Cur hyeme cũ currimus, magis rigemus, quã cũ ſtamus? An quòd aer noſtra ambiens corpora, cum ſtamus, vbi ſemel concalefactus eſt, nullam præterea moleſtiam infert: cùm autem currimus, alius atque alius ſubinde frigidus occurrit: itaque facit, vt magis rigeamus. Ad hæc, aer cùm mouetur, frigidior redditur: quod quidem in currendo maxime incidit. 12

Cur tempore matutino frigus acrius eſt, cũ tamen Sol propius adſit? An quòd plus temporis abſentiæ Solis exultat? itaque terra magis refrigerata eſt An quòd die inſtante ros, & pruina cadere ſolent, quæ frigida ſunt? An hæc etiam ideo cadunt, quoniam calor, qui ſurſum ſe extulit, vi frigoris ſuperatur: idque non niſi Solis abſentia euenit. Quocirca cum longe diſtat, non cadunt: cum propius, tum cadunt, atque gelantur, ꝙ locus vehementius refrigeratus eſt, propter Solis diuturniorem abſentiam. An die inſtante potius flatus incitantur nocturni, q gelidi admodũ ſpirant? An nobis frigus acrius idcircirco eſſe videatur, ꝙ cibi cõcocti iam ſunt? inaniores aũt cũ ſumus, frigus vtiq; acrius sẽtimus, argumẽtũ ꝙ à vomitu maxime frigere ſolemus. 13

Cur vbi ſternimus, vel minximus, plerunq; 14

inhorre

inhorremus?An quòd ratione vtraq; venis ſub
trahitur:quę cùm redditæ ſint inaniores, aer in-
greditur frigidus,qui rigorem ciere poteſt ?

15 Qua de cauſa qui vehementer frigent, ſi ſta-
tim copioſo igne concalefiant , indoleſcunt : ſi
paulatim verò tepefiant,ſine magno dolore re-
creabũtur?An ꝙ omnino cũex contrariis in cõ-
trarium proficiſcitur, magna effici commutatio
ſolet:vt in arbore,ſi quis paulatim deflectit, ni
hil eſt quod ſtirps ipſa laboret. at ſi vehemen-
tius corripit, nec ſenſim abducit, frangatur ne-
ceſſe eſt. Ergo ſi ſimile à ſuo ſimili affici nihil
põt:vt aũt calor hominis frigentis intus ſe cõſi
ſtit,& colligit,ſic humor,& rigor parti exteriori
relinquuntur,contrariumque ſui contrarii cor-
rumpens eſt:efficitur rectè,vt ſi ſenſim , paula-
timq; tepefiant,calor prouocetur, & exeat, ita-
que minus doleant:ſin ſubito recaleſcant , am-
plius adducat,& aſtrĩgat,itaq; dolẽdũ acrius ſit.

16 Cur refrigerati magis ab eodẽ calore vrimur,
atque dolemus?Vtrum caro ſuæ cauſa denſita-
tis calorem occurrentem ſibi tenacius ſuſcipit ,
ex quo plumbum calidius redditur,quàm lana?
An calor vi penetrat, eo quòd foramina nimio
frigore congelauerunt.

7 Quam ob cauſam non rigent,qui iraſcuntur?
An quòd ira & excandeſcentia timiditati con-
trarii affectus ſunt?Eſt autem ira ex igne profici
ſcens,cùm .n. intus copiam ignis retinemus,con
caleſcimus:quod maxime in puerili ætate per-
ſpicere licet. pueri nanque primùm ſpiritus co
piam retrahunt,deinde rubeſcunt,calor.n.cùm
intus affatim ſubſtat,atque humificat,facit vt e-
rubeſcant , nam ſi quis largè aquam frigidã his
infuderit,iram ſedabit:ſic enim calor extingui
tur.

tur. Pauidi autem, & perterriti contrà: rigēt.n. & frigidi, pallidiq; redduntur. calor nanq; eorū ſe ſummis de partibus ſeuocat ad imas.

Quamobrem quoties inhorreſcimus, pili eriguntur? An quòd in humore occluſi continentur? humor enim à pili altitudine vincitur. horror aūt pulſu frigoris fieri ſolet. frigus vero calidum humorem congelet, naturæ ratio vult. ergo vbi cōmutatus, cōgelatusq; e humor eſt, in quo pili inhærent, pilos mutari conſentaneum eſt. Aut igitur in partem aduerſam ſe transferent, aut in eadem manebunt, ſi rurſus vincere humorem potuerint. at veriſimile nō eſt, vt humorem gelatum, coactūque pilus vincere ſuo ponduſculo poſſit. Ergo ſi pilus vndique gelido humore obſeſſus, ne quò valeat inclinari, reſtat ſanè vt erectus cōſiſtat. An quoniā calor, pulſus frigore ad locum interiorē ſe colligit, vbi autem calor ſe à carne dimouit, caro plenius cogitur, coactaq;, pilos eminentius erigi cogit: quo modo ſi cū terræ feſtucā aut aliud quodlibet infixeris, conſtruas, atque vndique terrā colligas, efficies vt magis erigi poſſit quod infixum eſt, quàm ſi terra minus eſſe coactum ſiueris. 18

Quam ob cauſam qui rigent maxime, dormire non valeant? An quoniam qui riget, ſpiritū magis retinet, quàm laxat? qui dormit, magis reddit, quàm attrahit. facit igitur rigor, vt contrà agatur, quàm cùm dormitur. 19

F I N I S.

ARISTOTELIS
PROBLEMATVM
SECTIO NONA.

*Eorum, quæ ad * vibices, & cicatrices, & pelles pertinent: cuius quæſtiones. XIIII.*

** ſugillata & cicatrices, & vibices ptinent.*

1 CVR pelles recenter detractæ, maximeque arietum, verberum vulneribus, & vibicibus admotæ, & oua ſuper confracta prohibent vlcera, ne conſiſtant? An ratione vtraque humor colligi, ĩtumereque prohibetur? Pars enim colliſa humorem trahit, intumeſcitque propter feruorem: oua ſua lentitia glutinant, atque ita intumeſcere non ſinunt, vt etiam in ambuſtis glutine agitur. Conglutinare poſſunt pelles quoque, ob ſuam lentitiam, hærentes nimirum, ſimulque ſuo calore concoquunt, inflammationemque ſedant: neque enim detrahere eas ſolemus, niſi diebus aliquot poſt. Etiam qui ex ſale acetove perfricandum cenſent, inflammationẽ tollere volunt.

2 Cur cicatrices reliquo quidem in corpore nigræ, oculis albæ inducunt? An quòd cicatrix colorem priori contrarium trahit, ſcilicet quemadmodum omnia, quæ ægrotarint? vlcera autẽ partes oculi nigra contrahi ſolent: verumtamen neque in corpore ſtatim nigreſcunt, ſed principio

albæ

albæ ſunt:neque in oculo ſemper nigræ,ſed demum vel ex toto,uel magna ex parte reddũtur.

Cur ferula oras ſiue ambitum plagæ rubidũ, medium album facit? Vtrum quòd ſanguinem 3
pellit ex medio ꝙ maxime ferit,quia in orbem ſe colligit,& rotunda eſt. An ea quidem de cauſa ſanguinem,deinde redire oporteret. Rubedo autem non niſi concurſus ſanguinis eſt, iſque in eum locum,qui ictus eſt.

Quare cùm membra à ferula vehementius ſe 4
riuntur, medium carnis album, oræ rubræ redduntur:ligno autẽ cõtra,mediũ amplius rubet? An ꝙ ferula ſuã ob leuitatẽ,vbi vehementer ꝑcuſſit,ſanguinem reſidentẽ per ſumma diſſipat, itaq; vnde ſanguis defuerit, mox ea pars alba exiſtit:quò autem plenius fluxit,hic rubor ambit.Cũq; plaga intumuit,ſanguis cito ſuam ſedem repetere nõ põt,qm̃ & exiguus eſt, & relationem ꝑ accliue agat neceſſe eſt:nõ.n. niſi copia magna referri põt contra naturã. At ictus, quos dura corpora inferãt affligũt, colliduntq; ponderis ſui rõne,ac robore. Afflictũ itaq; mediũ cauum redditur, colliſum autem rarum exiſtit:colliſio nanq; diſſectio, & diſtractio leuis eſt. Qđ cũ cauũ,colliſumq; reddatur,ſanguis ad id ſummus de oris vndiq; fertur. nam & aptus ferri deorſum eſt,& laxa expeditius ſubit, ꝙ ea cedũt facilius. Vbi aũt ſanguis eò ipſe ſe collegit,efficitur merito, vt mediũ rubore tingatur: oræ aũt,quas deſeruit,albedine decolorentur.

Cur nigræ cicatrices hominũ ſunt, qui vitio 5
lienis tenentur? An ꝙ ſanguis eorum corruptus eſt, propter admiſtionem morboſi, dilutique ſanguinis,qui à liene procedit? Cicatrix igitur cute prætenui,ſummaque conſiſtit, ſanguis ve

ro ilic,quia vt dilutus & calidus ſit,niger eſt,cicatricem nigram tranſpectus vtique oſtendit,& quidem ſæpius. Hac eadem de cauſa cicatrix nigrior fit: ſanguis etenim cutis imbecillitate frigeſcit,& calore euaporante atrior redditur. Senioribus etiam pari ratione cutis magis nigreſcit,& natiuæ cicatrices atriores, quàm iunioribus habentur; eſt enim quaſi vibcatum corpus eorum totum,non ob aliquam cutis tenuitatē, ſed quòd calor defecerit.

6 Vtrum quæcūque rei eiuſdē cauſam obtinēt, vim habent eandem ad agendū, an non?verbi cauſa cū vibices diſcuti & ab ære, & à ridicula, & à faba commanducata,& à pulmone,& ab argilla,& ab aliis huiuſcemodi poſſint, ſingulane vi eadem hoc efficiant, an diuerſa? An æs ideo tollit,qm̄ rubiginem per ſe fert, quæ pro medicamento accipi poteſt?Faba vero, & pulmo,& argilla,eo ꝙ ad ſe attrahunt,propter ſui corporis raritatem:cæteraque prædicta aliis ex cauſis idem faciunt:An vltimum quidem in his omnibus idem eſt:quod autem antecedit, hoc diſcrimini fore,nihil eſt,quod prohibeat.

7 Cur cæteræ cicatrices nigræ,oculi albæ conſiſtūt?An ꝙ cicatrices colorē cōtrahūt contrariū parti, in qua efficiuntur?at in parte oculi nigra fieri ſolent:ergo albæ efficiuntur neceſſe eſt.

8 Cur ictus ferulæ dolorē amplius mouet, quā aliquod duriorū? ita.n. deprehendetur, ſiquis cùm verberat, ratione conſiderat: cùm tamen ictum durioris, vehementiorē eſſe ratio potior exigit:acrius.n ferit, quod durius eſt. An quòd caro non ſolū cùm percutitur,ſed etiam cùm re percutit dolet?Igitur à duris percuti tantùm poteſt: cedit enim propter eorum duritiem. At

vero à ferula vtrunque ſanè accidit,vt & percu-
tiatur,& repercutiat,propter ponderis leuitatē,
cum ſcilicet non cedat,ſed renitatur, ita ut ictus
poſſit duplicari.

Cur thapſia,& cyathus, quæ contraria planè 9
inter ſe ſunt,pariter vibices poſsint diſcutere,hic
principio, illa poſt? cyathus enim frigidus eſt,
quod etiam poeta inquit Homerus: Et gelido
dentes defixit in aere:thapſia vero calida, & v-
rens. An quòd ut animo deficientibus aqua, ſic
cyathus vibicatis occurrit? Obuians enim refri-
geratio calorem prohibet educi è ſanguine, qui
per ictum ad ſumma confluere corporis, atq; cō
creſcere ſolet,vbi calor deceſſerit. fit enim,vt per
inde ac ſi extra ſit,congeletur,cùm ſub cute eſt,
propeque abeſt, vt extra ſit. at vero cùm calori
exitus negatur,non cōcreſcit, ſed ſe rurſum dif
fundit,& ſedem vnde effluxit repetit. Quod idē
thapſia quoque præſtare poteſt, quippe quæ ca-
loris ſui facultate prohibeat, ne ſanguis gela-
ſcat.

Cur æneis quibuſdam admotis,vt cyathis,ali- 10
jſque generis eiuſdem, vibices reprimi reſoluiq;
poſſunt? An quoniam æs natura frigida eſt? ergo
calorem effluere vetat è ſanguine,quē ictus col-
ligit. eo nanq; per ſumma corporis exhauſto,
vibex exiſtit,itaque celeriter admouendum eſt,
antequam geletur. Et thapſia vero ex melle illi-
ta eadem de cauſa iuuat: quia enim calida eſt,
ſanguinem refrigeſcere prohibet.

Cur ſi eodem in loco ſæpius vlcus extiterit, ci 11
catrix atra ducetur? An quacunque parte vlcus
ſe oſtenderit,hæc admodum debilitatur, eoque
magis quo vlceratum ſæpius ſit? debile autem
omne refrigeſcit, humoriſque plenum eſt: quo

fit, vt nigrum quoque appareat. Et quidem vlcera magna, & vetera cicatrice atra obducta videmus. Sæpe autem vlcus cœpiſſe non aliud eſt, niſi vlcus diu habuiſſe.

12 Cur vibicibus cyathos admouere ſolemus? An quòd locus, quo icti fuerimus, refrigeratur, calorque inde omnis deceſſit? cyathus itaque admotus facit æris frigiditate, ne calor abeat.

13 Cur pili cicatricibus nequeunt exoriri? An quod omnes meatus obcæcantur, & variant, è quibus pili ſe promouere ſolent?

14 Cur ictus tumorem, liuoremque ſuſcipiant? An quod de loco percuſſo humores diſiecti in loca proxima ruunt, in quibus offendentes retorquentur? itaque coniuncta, conglutinataq; humorum copia, tumor per collectionem exurgit: & ſi quæ venulæ ruptæ ſint, confluuium id humoris ſubcruentum fiat neceſſe eſt.

FINIS.

ARISTOTELIS

PROBLEMATVM

SECTIO DECIMA.

Eorum, quæ ad res naturales pertinent: cuius quæſtiones LXVII.

CVR in animantium genere alia tuſſiunt, alia non? verbi gratia, homo tuſſit, bos minime. Vtrum quòd cæteris maxima ex parte excrementũ aliorſum ſe vertit: homini autẽ eò conuerti natura, voluit? An quòd homo maximum humidiſſimumq; cerebrum continet? tuſſis autem pituita diſtilante fieri ſolet. 1

Cur homini tantũmodo ex omni animantiũ numero ſanguis è naribus defluit? An quoniam plurimũ cerebri, idemq; humidiſſimũ homo cõtinet: vnde venæ excrementis per ora eodẽ tendentia nimium repletæ, profundere inde cogũtur? Sanguis enim vitiatus quiſque integro tenuior redditur. talis autem eſt, qui ſe cerebri excremẽtis miſcuerit, & quaſi in ſaniem degenerat. 2

Cur alia ex animantibus ſub cutem, alia intra carnẽ, alia utroq; modo pingueſcere conſueuerũt? An quibus denſa eſt caro, ijs inter cutem & 3

carnem humor prætenuis cogitur: quòd is ſemper ſua natura eminet,atque reſidet, qui tãdem concoctus pingue effici ſolet. Quæ autem carne ſunt rariore, cutemq; gerunt obuiam, hæc opima intra carnem redduntur. Quæ uero utroque modo ſe habent,vtroque etiam pingueſcunt.

4 Cur vitiligině pueri,mulieréſq; minus habēt. quàm uiri,& in eo ipſo fœminino ſexu,quæ pro uectæ ætate ſunt,magis habent,quàm minores? An ꝙ uitigilo exitus ſpiritus eſt?Corpora autem puerorum contextu denſo non facili expiratu conſtant,& mulierũ minus expirant, quàm uirorũ:ſpiritus nanq; in menſtrua ſe auertit fœminæ. denſitatē uero leuitas eiuſdē ſatis declarat.Quę aũt corpora ętate ꝓceſſerit aut cõſenuerint reſpiratoria euadũt:hæc.n.mõ ædificij veteris ſtructurã ſuarũ partiũ laxiorem iam habent.

5 Cur homo tantùm habeat vitiliginem? Vtrũ ꝙ tenuiſſimã is ex omnibus aĩalibus cutē habet, ſimulq; flatibus redundat?indiciũ vero,ꝙ vitiligo partibus tenuiſſima cute obtectis,maxime, primumq; exiſtit.An & his ipſis de cauſis & pręterea,ꝙ homo unus & omniũ animantiũ nume ro caneſcit:quippe cùm in uitiligine pili canicie immutentur?itaque fieri non poteſt,vt uitiliginē habeant,quæ nunquam caneſcere ſoleant.

6 Cur capris, & ouibus lac plurimũ demulgetur, quæ corpore non maximo ſunt:homini autē, & boui minus ſcilicet ad corporis proportionem? Vtrùm quòd his copia in corpus abſumitur, cæteris in excrementum ſe confert: ouibus, autem & capris quantum excrementi acceſſerit, omne in lac tranſit?An quòd plura gignũt,quàm quæ magno ſunt corpore: itaque plus attrahunt excrementi,quoniam plura alendum ſit. An his

graui

grauidis plus excrementi propter corporis imbecillitatem redundat: lac autem excremento conſiſtere certum eſt.

Cur animantium alia cùm aquam mutarint, 7
colorem ſuum amittūt, ſimiliaque loci illius domeſticis redduntur, vt capræ? alia uero nūquam amittunt, vt homo.

Ad ſummam cur alia mutantur, alia non: vt 8
coruus qui ſemper incōmutabilis perſiſtit? An quorum natura vincere, perdomareq; humorem non poteſt, ut auium, quæ ueſicam quoque nullam ob eam rem obtinent, hæc nuſquam mutari poſſunt?

Sed cur non illa eadem, ſed quæ nata ex his 9
ſunt, hæc mutentur? An quòd recens nata ſuis parentibus ſunt infirmiora?

Cur mares corpore maiori ex toto penè ſunt, 10
quàm fœminæ? Vtrùm quòd mares calidiores fœminis ſunt: q̄ res uim obtinet augendi? An quòd mares præditi natura integra ſunt, fœminæ manca, oblæſaque deſciſcunt? An quod mares longo temporis ſpatio perficiuntur, fœminæ breui?

Cur in animantium genere alia breui tēpore 11
pariunt, alia diu geſtant? An longius perfici ſolent, quibus longiora ſunt uitæ ſpatia? ſunt autē partu tardiora, quæ longo tempore viuunt. Sed non uniuerſaliter id eſt. equus enim ut tardius maximè quàm homo parit, ſic viuere minus poteſt. Cuius rei cauſam vuluæ, ſiue vteri durities habet: quomodo enim ager ſitiēs haud cito ſuas ſtirpes enutrit: ſic durior vulua equarum in formando, nutricandoque ſuo fœtu remoratur.

Cur proles cæterorum animantium magis, 12
quàm hominis, ſuis parentibus ſimilem gerit naturam? An quòd homo vago, varioque pluri-

mum animo in coitu eſt: prout autem pater, materque in cõceptu affecti fuerunt, ita partus euariant. Cætera uero animantia omnia, aut certe plurima, rei tantùm ipſi intendunt, totaq; ſeſe veneri dedunt. Adde, quòd ob eam auiditatẽ minime repleri magna ex parte patiuntur.

13 Cur alibi tam homines, quàm equi oculis magna ex parte cæſi ſunt? An cùm oculi triplici coloris genere diſtinguantur, nigro, caprino, & cæſio, corporis totius colorem oculi quoque color conſequitur? itaque haud immerito cæſius eſt.

14 Cur homines nana ſtatura proueniunt? Vel potius quærendum in vniuerſum, cur in animãtium genere alia paruo, alia magno conſiſtant corpore? Cauſa duplex ſanè reddi poteſt: aut. n. locus, aut alimentum id facit. locus, ſi anguſtus eſt: alimentum, ſi exiguum: quod etiam partu iã edito nonnulli efficere conantur, vt qui cãtellos in caueolis occluſos educant. Quibus itaque cauſæ locus eſt, hi pomiliones redduntur Sunt enim latitudine quidem profunditateq; pro magnitudine ſuorum parentum, breues tamen omnino. cuius rei cauſa eſt, quòd rectę lineæ in aduncas ſe flectunt. igitur quomodo tabernarum picturæ, quamuis breues, tamen diſtentæ in latitudinem profunditatemque cernuntur: ita pomiliones quoque formari ex loci anguſtia incidit. At verò qui ob alimenti inopiam perfici non potuerint, hos membris quoque puerilibus conſtare videmus. fitque ut aliqui, quamuis breues admodũ ſint, modice tamen coagmentatas omnes ſui corporis partes habeant, vt Melitenſes catelli. Ratio enim, quòd non ut locus, ſic natura ſuum efficere opus ſoleat.

15 Cur in animantium genere alia maris ac fœminæ

minæ coitu creantur, alia concretis quibuſdam proueniūt, ſimulatq; primus eorum ortus extiterit?queēadmodū qui de natura docent, primū animantiū ortū,mutatione, dimotioneq; mundi vniuerſiq; orbis ingente differunt extitiſſe:& ꝙ nunc,ſi rurſum ortus eiuſinodi futurus ſit,tales motiones aliquas præceſſiſſe oportebit.Principiū enim rei cuiuſq; maximū eſt,quippe quod rei dimidium ſit. ſemen aūt genitale principiū eſſe certum eſt. ergo minutorum animaliū quorunque ortus nullo agi mutuo concubitu ſolet. cauſa cur,ut principio extiterunt, creari nūc ēt poſſint,ſeminis exiguitas eſt. rei nanque minoris minus quoque principium eſſe cōuenit. Quāobrem huius etiā ſeculi mutationes ſemē animātium minutorū generi ſatis contrahere poſſunt, quod ſæpius uſu euenit.tum enim maxime oriūtur,cùm mutationes temporum inceſſerunt.Maiorum autem genus mutationem quoq; pro ſui magnitudine deſiderat ampliorem?

Cur animantium alia partu ſunt numeroſo, 16
vt ſus canis,lepus:alia non,vt homo,vt leo? An ꝙ alia vuluas,ſiue vteros continent multos,totidemq; formandi loculamenta, quibus impleri percupiunt, quibuſque ſemen genitale diuidendum,inſerendumq; eſt:alia contrà ſe habent?

Cur homo inter animantes oculorum mini- 17
mum pro ſua magnitudine habet interuallum? An quòd oīum maxime naturali ſolertia homo conſtat? Senſus autem contuendi partem verſus priorem natura poſuit: id enim conſpicere oportet,in quod nos ducit oratio mouendi. quāto autem oculorum plus diſcriminis ſit, tanto magis conſpectus vergent in latus: qui ſi ſecundum naturam ſedem debeant obtinere,quàm minimum

eſſe interuallo certe oportet. ſic enim partē verſus priorem ingredi maxime poſſumus · Ad hæc cæteris animantibus cùm careant manibus, deſpiciant prorſus in latera neceſſe eſt: itaque plus eorum oculi diſtant inter ſeſe:& maxime ouiū, eo quòd maxime prono capite ingrediuntur.

18 Cur cæteris animantibus partim nunquā profuſio ſeminis per ſomnum incidere aſſolet, partim raro? Vtrùm quòd nullum homine excepto reſupinum cubare conſueuit? nullum autem niſi reſupinum ſemē profundere poteſt. An quòd cætera non pariter, vt homines, ſomniant? ſeminis autem per quietem illa profuſio non niſi cū imaginatione fieri poteſt.

19 Cur animalium alia caput moueant: alia non moueant? An quòd quæ collo carent, ea caput mouere nequeunt? nonnulla autem carēt collo.

20 Cur in animantium genere homo ſternutare maxime ſolet? Vtrùm quòd meatus obtinet ampliores, per quos ſpiritus, odorque ſubeūt? his. n. ſpiritu repletis ſternuimus. Indicium uero datos eſſe meatus homini laxiores, quòd is olfactu minime omnium ualet. quo nanque arctiores meatus ſunt, eo magis vim obtinent olfaciendi. Quòd ſi in ampliores plus humoris ingreditur, quo inflato ſternutamentum fieri ſolet: tales autem genus hominum omnium maximè animantium obtinet: merito homo ſolus ſternuere ſæpiſſime conſueuit. An quòd homo breuiſſimis naribus eſt, ita humor concalefactus celeriter commutari in ſpiritum poſſit, cùm cæteris refrigeſcat prę longitudine prius, quàm mutetur?

21 Cur nullius animalis lingua eſt pinguis? An quoniam pingue vnumquodque denſum eſt? Lin-

Lingua autem rara ſua natura propterea eſt, vt percipere poſſit genera ſaporum.

Cur fœminæ intento copore mingunt, mares minime? An quòd fœminarum veſica remotiùs, tum profunditate, tum lõgitudine ſita eſt? iacet enim vulua earum inter ſedem, atque veſicam. itaque humor emittendus vim propter ſpatium vuluę deſiderat pleniorē, quę per ſpiritum corpore intento acquiritur. 22

Cur ſues hybernum pilum amittere non ſolent, cùm cæteræ quadrupedes ſoleant? nam & canes, & boues certe amittere aſſolent. An quòd ſus calidiſſimus omnium eſt, partique calenti corporis eius pili adhærent, quippe cum pingue tale eſt neceſſe ſit? Cæteris itaque, vel quia humor refrigeſcit, pili defluunt: vel quia ſuus calor alimentum concoquere non poteſt. Suibus vero non idem incidit, vel quia nihil humor interior affici poteſt, vel quia bene alimentum concoquitur. nam & ſi quando cauſa, cur defluant, ſit, tamen pinguedo vetare poteſt. Oues, ac homines propter ſui pili tum denſitatem, tũ copiam, non ita affici pulſu frigoris poſſunt: nõ enim altus refrigerationi ſubire licet, vt poſſit vel humorem gelare, vel calorem concoquendo ſeuocare. 23

Cur ouibus expilatis, mollior pilus ſubnaſcitur, homini durior? An quòd ouium pili ſummę cuti cohærent, euellique ob eam rem ſine vllo poſſunt labore, cùm initium alimēti in tergum maneat, quod carni iunctũ eſt? meatibus itaque patefactis, excrementa reſpirare melius poſſunt. vellus enim proprio carnis veſcitur alimēto: caro autem molli, dulcique alitur pabulo. Hominum contrà, quod altius pili inhærent, per vim, 24

ſummoque cum dolore euelluntur. conſtat id, quandoquidē ſanguinem ſecum detrahunt. Corpore igitur ſaucio euenit, vt tādē cicatrix obducatur. vnde fit, vt vel finem pili amplius promēdi faciant, qui euulſi fuerint, vel quandiu præterea promere poſſint, duri extrudantur, eo quòd omne valens alimentum carnis exhauſtum eſt, nec niſi materia inutili, & ſuperuacua pilus prouenit. Indicium, ꝙ hominum omnium plagam inhabitantiū meridianam, pili duritiē præ ſe ferunt: quoniā calor exterior altius corpus ſubiēs, alimentū concoctu facile abſumat in vaporem. contrà eorum, qui ſub aquilonem incolūt, molles, laſciuiq; funduntur, ꝙ his ſanguis, dulcisq; ſapor per ſummā potius fluitat formā: quamobrem his color quoque hilarior eſt.

25 Cur ouiū pili eò duriores ſunt, quò prolixiores: hominum contra molliores, quo prolixiores? An quòd ouium pili, qui quale diximus, capiunt alimentum, vbi procul ſe ab ſuo deduxerunt initio, ieiuniùs veſcuntur: & alimentum, quod ineſt vi caloris, facile pro ſua inconcoctione euaporantur? itaq; ſiccati duriores reddūtur: molle nanque humidum eſt. Hominū vero pili minus alimenti ſed plus ſuo initio hauriunt. cōcoquitur autem plenius, quoniam minus eſt, cōcoctum autem pilum efficit molliorē: concocta etenim quæque molliora inconcoctis redduntur. Indicium, quòd oues recentes vellera molliora gerunt, quàm vetulæ: copia nanque excrementi pilum & ouis, & hominis procreat.

26 Cur hirti homines, & aues veneris ſunt auidiores? An ꝙ natura humida, & calida ſunt, qua quidem vtraque qualitate opus ad coitū eſt: calor enim excernit, humor excernitur? Hæc eadē

ratio

ratio eſt; cur etiam claudi homines ſint ſalaciores. his enim vt parum alimenti deorſum propter crurium vitiationem labitur, ſic multũ loca petit ſuperiora, ſeque in ſemen conuertit.

Cur homini nulla iuba data à natura eſt? An quoniam barba data eſt? ergo quod excrementitium alimentum cæteris animantibus in ceruicem ſe confert, id homini maxillas adire ſolitum eſt. 27

Cur pedes animalia pares habeāt? An ꝙ fieri nō poteſt, vt aliquid moueatur, niſi parte aliqua ſui conſiſtat, dummodo nō proſiliat? cùm igitur ex duobus illis, motu & ſtatu confici ingreſſum neceſſum ſit, paritatis iam inde ratio patet. Bipes enim altero pede moueẽ altero ſtat. Et quadrupes quoque cum duobus mouetur, reliquis duobus innititur. Pariq; modo de cæteris, quæ vel ſenis, vel etiam numeroſioribus pedibus ingrediuntur, animaduertere licet. 28

Cur equis, & aſinis pili è cicatrice promere ſe ſe poſſunt, hominibus aũt nō poſſunt? An quòd cæteris animalibus tergus pars per ſe corporis eſt: hominis autem cutis veluti affectus carnis exultat, quippe quæ ſumma illius forma refrigẽte, ſolidiuſcula exiſtere videatur? quemadmodum cruſtæ in pulte ſuperducũtur, quas vetulas appellamus? cùm itaque illæ non niſi farina elixa ſint, hominis quoq; cutis nominata, nō niſi caro putanda eſt. Vbi igitur hæc vel vulnus acceperit, vel attrita fuerit, incidit, vt hominis quidẽ caro condenſetur. quamobrem ſumma corporis parte immutata, vulnus non eandem compagẽ capit, qua corpus iam inde ab ortu naturæ extitit cùm itaq; hæc immutata ſit, nihil profecto abſurdum fuerit, ſi ex ea nō idem prætere a proficiſcat 29

ficiſcatur. Sicut in areis quoque appellati licet percipere: nam illas etiam corporis ſummi corruptionem immutationemq; eſſe nouimus. At iumentis attritis, vbi ad ſanitatem redierunt, partes vitiatæ corporibus denuo eiſdem replentur, quãquam debilioribus, quàm principio fuerint. Sed cùm etiam cutis eorum pars ſit, confici pili, prouenireque poſſunt: cute nanque pilos enaſci certum eſt. ſed candidi propterea oriuntur, quoniam vt ſecũda hæc cutis imbecillior, quàm prima eſt, ſic pilus cãdidus ille imbecillimus exit.

30 Cur in animalium cæterorum genere ſeruari æque gemini poſſunt, quanquam ſexus ſunt vtriuſque: in hominum autem non poſſunt? An quòd homini maxime partus geminatio contra ſuæ naturæ legem accidit? ſingulos enim parere ſancitum eſt, tum in geminis ipſis marem, ac fœminã creari natura omnino recuſat. Ergo quod maxime contra naturam eſt, id & imbecillum eſſe ratio poſtulat.

31 Cur equis, & aſinis pili à cicatricibus poſſunt euenire, hominibus autem non poſſunt? An ꝙ cicatrix vel ſuam ob denſitatem impedimento eſt, vel uia deprauat nutrimẽtum hominibus? itaq; ex toto hominibus propter pili infirmitatem impedimẽto eſt: equis autem, ne pili exeãt, nunquam eſt, ſed deprauat, facitq; ne prior integritas ſeruetur.

32 Cur pares pedes natura animãtibus dedit? An cuiq; cum mouetur, partem aliquam requieſcere neceſſe eſt? Quòd ſi pedes impares eſſent, ne hoc fieri poſſet, accideret: agitur enim motus ſitu obuerſario pedum.

33 Cur animalia, vt minus temporis dormiunt, quàm vigilent, ſic nõ cõtinue, ſed viciſſim modo

do vigilando, modo dormiendo, ſomnum ſuum perficiunt? An ꝙ non ſimul omnis vacans mate ria coquitur, ſed vbi pars aliqua eſt concocta, leuatum iam animal expergiſcitur? Et vero ſæpius illi expergiſcũtur, quibus ea pars frigida eſt, quæ quidem excrementum domat, & concoquit. fit enim, vt celeriter ſæpeque ceſſetur: ceſſatio autem nō niſi expergefactio eſt. Suauis quoque res ea ipſa, quoniã requies eſt, non immerito eſſe videtur: ſed nihilo quidem plùs tẽporis in munere naturalium actionum conſumimus. nam etſi eſſe ſuauius eſt, quàm non eſſe, non tñ plus tẽporis propterea edimus quàm à cibo abſtinemus..

Cur animantium alia ſtatim parentes ſectantur, alia ſerò, vt homo, vel vix, vel nũquam? An ꝙ alia cito vim recipiunt cognoſcendi, alia ſero, & alia rei ſibi commodę ſenſum obtinent. alia carent? Quæ igitur hæc ambo ſenſum dico rei commodæ ſuiq; corporis perfectionem ſortiuntur, hęc parente ſectari protinus queũt. Quę nō vtrũq; illorum habeant, hæc id facere ipſum nequeunt: opus enim eſt & viribus, & ſenſu. 34

Cur genus vitiliginis, quod leuca appellatur, quaſi albam dixeris, cęteris animantibus contrahi nequeat? Vtrum quod hominibus morbo hæc eſt: cæteris autem animalibus tergora varia, piliq; eodem modo albedine efficiuntur? Attamen ambiget aliquis, quæretq;, cur non poſtea, ſed ſtatim ab ortu naturæ varietas illa exiſtere ſoleat. An quòd cæterorum animantiũ tergora dura ſunt: homo autem è natura prætenui cute continetur? Vitiligo autem ſpiritus ſecretio eſt, qui cæteris animantibus excerni tergore denſo prohibetur. 35

Cur vbi vitiligo, canities quoq; eſt: reciproca- 36

nautem

ri autem nõ licet, vt ſemper vbi canities, ſit etiã vitiligo? An ꝙ pili omnes cute proueniunt: cãnities autem putredo veluti quædam eſt? cũ itaq; cutis morbo laborat, pilum etiam laborare inde neceſſe eſt: cùm autem pilus, cutem male affici neceſſe non eſt.

37 Cur animantium alia poſt partum ſæuire ſolent, vt canis, vt ſus: alia nihil efferantur, quod perſpicuum ſit, vt mulier, vt ouis? An quæ ſuper uacua redundant materia, hæc ſuam clementiã ſeruant? quantum enim dolori eſſet, ſecretum in partu eſt. Quibus autem ſecretio non à vacantibus, ſed integris fieri materijs ſolet, hæc exaſperantur, & ſæuiunt. Vnde fit, vt extenuatio quoq; iram ratione habitus moueat: vt etiam gallinæ furiunt, non cũ pepererint, ſed cùm incumbant, ratione inediæ.

38 Cur ſpadonibus cætera in ſexum fœmineũ vitiata mutant, (vox enim tenuis, corpus imbecillum. denique ita homines cõmutantur, vt etiam cæterorum animantium quæcunq; caſtrata. nã & tauri, & verueces ſua cornua è contrario gerunt: ꝙ fœminæ quoque eorum cõtra, quàm mares armantur cornibus: itaque alij maiora exciſi gerunt, alij minora:) magnitudo vero tantũmodo, ſpadonibus dico, ad ſexum virilem cõmutatur. maiores nanq; redduntur: quæ quidem res maris ſua profectò eſt. quippe cum fœminæ minores maribus eſſe ſoleant. An ne id quidem ad marem, ſed ad fœminam pertinet? haud enim omne magnitudinis genus, ſed longitudinis duntaxat acquiritur, cum mas profunditate etiã augeatur, & latitudine: ſic enim perfici ipſe aſſolet. Ad hęc, vt fœmina ad marem, ſic fœminę ipſius virgo ſe habet ad mulierẽ: altera enim generoſa iam

ſa iam

a iam eſt,altera nondũ eſt. In eam igitur ipſam fœminæ magnitudinem mutantur:cr. ſcere nãque in longitudinem corpus aſſolet fœminarũ. Vnde carmen illud Homeri:

Virgo Diana dedit prælongi corporis vſum.

Vtpote cùm rem,quam ſuam ob virginitatẽ haberet,largiri nimirum poſſet. Ergo nõ magnitudine in marem mutatur,cùm non in magnitudinis genus perfecte cõmutetur. ſpadones enim lõgitudine tantùm in magnitudine proficiunt.

Cur ſpadones, vel omnino varicibus vacant, vel minus habent,quàm cęteri? An quoniam naturam ſuam,dum caſtrarentur;in genus ſeminis infœcundum cõmutarint? Talis autem eſt puer, & mulier: quorum neutrum habere varices ſolitum eſt,præterquam ſi mulier raro. 39

Cur homo omniũ maxime animantium oriri claudus poteſt? Vtrum quòd cæterorum crura robuſtiora ſunt:oſſe nanq;, & neruo tam quadrupedum,quàm auium conſtant hominũ carne redundant? Itaq; facilius hæ ob ſuam mollitiem lædi poſſunt,cùm ſe in vtero mouent. An quòd ſolus ex omnium animantium genere varia generationis tempora obtinet?nam & ſeptimo, & octauo, & decimo mẽſe venire in lucem poteſt: cæteris tempus vnum perficiendi ſine mora ſtatutum eſt: hominum generi temporis multum, pro varia ratione immorandi conſumi neceſſe eſt.Itaq; cum fœtus mouentur, extrema, quòd tenerrima ſunt,facile infringuntur,& eò magis, quò plus temporis interceſſit. 40

Cur ſpadones cruribus putridis, vlceroſiſque ſunt? Vtrum quòd etiam mulieres crura habẽt eiuſmodi: ſpadones autem effœminati omnino ſunt? An hoc accidit? Cauſam autem mu- 41

lieribus quoque reddere illam debemus, quòd calor deorſum ſe vertit, quod etiam menſtrua declarant. Vnde fit etiam, vt præ nimio humore, neque ſpadones, neque mulieres pilis valeant redundare.

42 Cur nullũ animal niſi homo calculoſum fieri poteſt? An quòd iumenta, & quæ vnguibus ſunt numeroſis, veſicæ meatus obtinent ampliores? Quæ autem non protinus, ſed pòſt parere intra ſe animal conſueuerunt, vt piſces nonnulli, ex his nullum veſicam habere nouimus: ſed humor ſubſidens ille totus in aluum conſtringitur, ſicut etiam in auibus fit: itaque celeriter exit per ſedem. At homo veſicam habet, & ceruicem eius canali anguſto pro magnitudine porrectam. Ergo quòd membrum id adeſt, quantum terreni humoris ſeuocatur, in veſicam contruditur, ex quo vaſa quoque vrinaria, id eſt matula, eo ipſo tinguntur. Loci autẽ calore efficitur, vt amplius concreſcere, atque craſſeſcere poſſit. Retinetur vero augetusq; propter canalis anguſtiam. cùm enim terrena illa ſubſidentia prodire ex facili nequeant, reuerſa cohęrent inter ſeſe, calculumque ita conficiunt.

43 Cur non iumenta, nõ boues, aut omnino quæ cornua gerunt, non aues ructare ſoleant? An propter ventris ſiccitatem? celeriter enim conſumitur, percolaturq; humor: qui dum immoratur, inflaturq;, ructationem mouere poteſt. Iumentis tamen ob colli etiã prolixitatem flatus deorſum ſe vertit: quamobrem his crepitus ventris maxime incitatur. Auium cornigerorumq; genera neutrũ faciunt. Quinetiam ruminantibus ructare negatum eſt, quoniam plures continent vẽtres, & quem reticulum appellamus. facultas

etenim

etenim meandi tam ſuper, quàm ſubter flatibus multifariam præſtatur. Itaque humor conſumitur antequam in flatum vertatur: qui flatus moueat vel ruptum, vel crepitum.

Cur in animãtium genere quęcunq; domeſtica, eadem etiam fera reperimus: quæcunq; autẽ fera, non vtiq; eadẽ domeſtica natura creauit? etenim homines feri nõnuſquam cernuntur, & canes apud Indos, & equi albi: ſed non leones, non pantheras, non viperas, nõ alia cõplura domeſtica eſſe nouimus. An ꝙ res praua, & facilis ortu eſt, & mutari quoq; expedite in eam rem poteſt? Naturam enim nõ quæ prima, ſed quæ vltima eſt, aſſequi ſtatim per difficile eſt. Quapropter omnia ẽt domeſtica, principio fera potius, quàm domeſtica eſſe ſolẽt, vt puer ferocior profecto, quàm vir: quippe qui omniũ edax, & iræ deditus ſit, quanquam infirmus. Ergo quomodo in operibus artis, ſic etiam in naturæ licet perſpicere. Nam in his quoq; praue omnia facta ſunt, & plura ſunt praua, quàm proba, vt lectꝰ veſtis, quoduis aliud. quodq; probum eſt, id omne prauum etiam comperiri poteſt: quod autẽ prauũ, id nõ omne probum quoque reperies: vt ſi quis vetuſtiſſimorum pictorum, fictorumque opera cogitet: nõdum enim perite pingebatur, aut ex ære ducebatur, ſed pingui minerua omnia effigiabantur. Natura etiam praue omnia facit, & plura praua, quàm proba: proba vero pauciora præſtare, non omnia poteſt. Atqui domeſticum omne melius eſt. ferum autem, atque ſylueſtre prauum natura, ſcilicet nõ quæ initia ortuſque continet, ſed cui opinor factu difficile ſit, probũ illud, vrbanũ, atque domeſticum. Contrariũ vero aut nunquam, aut raro efficitur. Attamen vel 44

tempornm,locorumq; cōditione,temperamentoque vniuerſi quodā fieri poteſt, vt vrbana, & mitia reddant omniū animalium genera. Hoc idem in omni etiam ſtirpium genere intelligere licet. quæcunque enim vrbana ſunt, eadem etiā comperiri ſylueſtria poſſunt. at quæ ſylueſtria extitere, eadem omnia m āſueſcere nō poſſunt. Non tamen deſunt,quæ ſuis locis quibuſdam peculiariter ita ſe habeant,vt neglecta,feraq; prouenire præſtantiora poſſint, & mitiora, quàm quæ alibi ſummo cum ſtudio colantur.

45 Cur hominum vmbilici ampliores, cæterorū autem animātium exigui incertique fiunt? An cæteris,quoniam tēporis multum geſtētur,vmbilicus areſcit, inque directum porrigit, deniq; vlceribus intumeſcit: quamobrem nōnulli vmbilici deformes ſunt. at vero homo imperfectus prodit:itaque humidus atque ſanguinolētus ſequitur eius vmbilicus.Indiciū vero,cætera perfecta, hominem imperfectum prodire, quòd illa ſtatim inde ab ortu naturæ viuere ſua opera queunt:pueri curam deſiderant,nec ſeruari niſi alieno beneficio poſſunt.

46 Cur animātium alia ſemel coeunt, alia ſæpe: & alia anni tpe certo,alia nullo ſtatuto tempore,ſed prout inciderit? homini ſemper concubitus opportunus eſt,feris non ſæpe: & quidē ſues agreſtes ſemel concumbunt,domeſtici ſæpe? An propter pabulum,calorem,atque laborem:quippe cum venus comes ſatietatis ſit? nam eadem alibi ſemel, alibi ſæpius pariunt,vt oues in Magneſia & Aphrica pariunt bis.Cauſam vero tempus pariendi prolixius obtinet.vbi enim ſe impleuerunt,non amplius concupiſcunt: quomodo nec cibum affectant, quæ ſatiata ſunt, quæ

autem

autem grauida iam eſſe incœperint, minus auida veneris euadunt, quoniam menſtruæ purgationes nullæ prætcrea veniant.

Cur homines, qui raris dentibus ſunt, magna ex parte breuioris ſunt vitæ? An indiciũ hoc eſt, dẽſum os eſſe capitis? ergo cerebrum inualidum eſt, quia minus ſit reſpirationibus opportunum: itaq; celeriter putret, vt q̃ ſua natura humidũ ſit. nam & cætera, cùm nõ mouẽtur, neq; exhalãt, facile corrumpuntur. Quo etiã fit, vt homo capite piloſo maxime ſit: & mas, quàm fœmina diutius viuit, ſuturarum ſui capitis beneficio. An in cæteris quoque idem ſit cogitandum? 47

Cur qui manus cæſuram per totam obtinent palmam, viuere diutius poſſint? An quoniã minus viuere poſſunt, quæ carent articulis, incompactaque ſunt, quale genus omne aquatile eſt? Quòd ſi quæ articulata non ſunt, vitã breuiorẽ agere ſolent, conſtat contrà ſeſe habere, q̃ articulata. Cuius profecto generis illa etiam ſunt, quæ cùm ſua natura omni articulo careant, tamẽ articulata nonnunquam quoad maxime licet, conſiſtunt. Manus autem pars interior penitus articulo vacat. 48

Cur animãtium homini, vel vni, vel maxime oculi deprauãtur? An quòd homo, vel ſolus, vel maxime morbo comitiali capi in puerili ante ſolet, cùm certe deprauari omnibus accidit? 49

Cur animantium homo maxime fumo affici poteſt? An quòd homo lachrymã maxime emittit: fumatio autem non niſi cum lachryma eſt? 50

Cur equus equo, homo homini, atque omnino cognata cognatis, ſibique ſimilibus gaudent, atque cupiunt? Non enim quia pulchrũ videt: cupiditas autem formam ſequitur elegãtiorem.

Nam ſi id eſſet, rem pulchram ſuauiorem eſſe oporteret. nunc autem contra potius euenit, vt quia iucundum ſuaueq; eſt, ideo pulchrum eſſe videatur. Nec ẽt omnibus res eadem uoluptati eſt, nec pulchrum idem lætitiæ: alijs enim eſſe, aut bibere, alijs cõcumbere lætabilius eſt. Sed cauſa, cur vnumquodque iunctum ſuo cognato maxime ſuauiſſimeq; cõcumbat, in aliam cadit quæſtionem. Pulcherrimum vero id etiam eſſe, nondum aſſeri vere poteſt: ſed nobis, quod ad concumbendum ſuauius eſt, pulchrum certe videtur: quoniam rei, quam cupimus aſpectu quoque nimirum delectemur. Et quidem in cæteris etiam cupiendi generibus res pariter ſeſe habet. cùm enim ſiti detinemur, humorẽ ſuauius cernimus. Quod itaque ad vſum aliquem pulchrum eſt, & quod idem maxime cupere ſolemus, ſuauiſſimum id eſſe ipſum videtur. quod autẽ per ſe tale eſt, non præterea ſic eſſe videbitur. Argumẽtum quòd adoleſcentuli plerique formoſi, aptique nobis eſſe videbuntur, cum ad concumbendi vſum reſpeximus. Nunquid igitur ita, ut etiã plus geſtiamus, quàm ſi deformes quoſdam intueamur? Non hercle, niſi eorum auidi ſumus, quomodo potio quoque videtur pulchrior: nam ſi ſiti detinemur, humorem multò ſuauius aſpiciemus.

52 Cur hominis prior pars piloſior, quàm poſterior eſt: quadrupedum contra poſterior, quàm prior ſetoſior? An ꝙ omne animal bipes partẽ priorem habet piloſiorẽ? nam aues quoque eodẽ modo, quo homines ſe habent. An partes infirmior natura ſemper integere potius conſueuit? infirmum autem vnũquodque loco ſui corporis aliquo eſt. Quadrupedum vero omnium

partes

partes poſteriores infirmiores loci cauſa ſunt, quàm priores: affici nanque à frigore æſtuq; amplius poſſunt. Hominũ priores ĩfirmiores ſunt, incommodiſque illis eiſdem opportuniores.

Cur animãtium homo maxime ſoleat ſternutare? An quòd ẽt grauedine maxime homo tentatur. cuis rei cã eſt, quòd calor, qui circa cor eſt, ſurſumq; ſua natura effertur, cæteris animãtib. in armos ſe effert. vnde per refractionẽ diſiect⁹, partim ceruicẽ caputq; petit, partim in ſpinam lũboſq; defertur: hæc enim linea recta, iuxtaq; baſim ſita omnia ſunt. Quòd cùm æque corpus penè totum recaleſcat, humores quoque in ſeſe pariter digerit, planeque partiẽ: humores enim calorem ſequũtur. ex quo fit, vt neque à grauedine admodum infeſtari, neque ſternutare quadrupedes ſoleant. Sternutamẽtum enim vel ſpiritus vniuerſi delatio eſt, humore, ſcilicet plus aliqd exhalante, vel crudi humoris conatus, excurſuſque: quocirca deſtillationes ſolẽt præcedere, quæ quidem animantibus cæteris minime incidũt, eo quòd caloris illa delatio añ, retroq; portionib. æquis ſe digerit. Homini vero, quòd erecta baſi ſe in ſublime mõ ſtirpiũ attollit, euenit, vt caloris elatio plurima, & vehemẽtiſſima caput adeat: elatuſq; eò calor, meatus concalefacit rarefacitq; capitis: qui tales demũ effecti, nimirum capaciores humorum, quàm meatus cordis inferiores redduntur. Quoties itaque accidit, vt caput humeſcat, refrigereturque extrinſecus amplius, quàm ſatis ſit, efficitur vt calor, qui & alimentum habet, & ſe in partem interiorẽ cõtrahit, nimirum creſcat: creſcẽs ſeſe in caput, meatuſq; capitis efferat, quo humores p̃tenues, crudiq; ſectãtes, implent meatus, deſtillationeſque 51

faciunt, & ſternutaméta ratione ſimili mouent. Nam inter initia deſtillandi calor humorē ſurſum præcedens inflanſque meatus, ſternutamēta expulſu ſpiritus, ductuque humoris tenuis, acriſque incitat: Vnde fit, vt poſt grauedinis ſternutamentum, pituitam aquæ ſimilem, abſtergamus. Hæc cum omnia ſeſe mouerint, humores coacti craſſiq; ſubſidunt & foramina capitis naſique interſepiunt. facta enim tumidiora, diſtentioraque, caput dolore infeſtant. Argumentum, quòd nullus per eas ſpiritus foras mittit, ex quo ſequitur, vt neque ſternuere, neque olfacere poſſint, qui grauedine detinētur. Sternutamēta autem quæ ſine grauedine mouētur, has quidem eaſdem ob cauſas ueniunt, ſed exiguis, leuibuſq; initijs. Itaque vbi vi caloris collecti humores ſunt, facile ab eodem calore pro ſua exiguitate ſpiraſcentes, in nares interrumpunt. Strepitū vero ſpiritus non minus violentia ſeſe efferendi, quàm ſua copia mouet. Cum enim calor directo tramite ſe ad cerebrum vſq; extulerit, eiſque ipſi impegerit, ad nares reflectitur, eo quoniā meatus illàc foras de cerebro ptendant: quòd cùm illa foras reflectendi delatio ſpiritus nares verſus contra naturam agatur, vehemens vt fiat, nimirum euenit: itaque ſtrepitum mouet. Cæterorū autem animantium aues maxime grauedinem ſentiunt, quòd formam corporis maxime ſimilem hominibus gerunt, verùm minùs quàm homines afficiuntur: quoniā caput magna ex parte deorſum tenent, vt quæ victum abs terra petere ſoleant.

54 Cur maris animalia maiora, vegetioraque ſunt quàm terræ? An quòd vis Solis cōſumendo quæ terram ambiūt, copiam detrahit nutrimenti?

ti? quamobrem quæ abdita vitam agunt, vegetiora ſunt. His igitur omnibus incommodis, cum genus maritimum ſit immune, merito tum adoleſcere poteſt corpore ampliori, & vegetiori.

Cur cætera animalia cibũ ſæpius ſiccũ, quàm humidum capiant, homo humidũ ſæpius, quàm ſiccum? An quòd homo natura calidiſſima eſt, plus refrigerationis deſiderat? 55

Cur ſpadones calui effici nequeant? An eo ꝙ multum cerebri obtinent? quod ſanè his cõtingit, quia rem venereã non agunt: ſemen enim labi per ſpinam è cerebro videtur. Qua de cauſa boues quoque caſtrati cornua gerere maiora putantur: nec nõ & mulieres, & pueri cur calui nõ ſint, eadem ratio eſſe creditur. 56

Cur animantium alia, vbi primũ in lucẽ ediedita ſunt, nutriri ꝑ ſeipſa poſſint, alia nequeãt? An ea poſſunt, quę in genere, quod memoriæ capax eſt, breuius viuunt? quocirca ocyus quoque morte eadem omnia occumbunt. 57

Cur homo plus excrementi humidi egerit, quàm ſicci: equi & aſini plus ſicci, quàm humidi? An ꝙ hæc animantium genera ſicco pabulo largiori vtũtur homo humidis magis, quàm aridis veſci ſolet? ex cibo autem omne proficiſcitur excrementum, & ex copioſiori copioſius Igitur alia humido potius, alia ſicco largiori vtuntur pabulo: quoniam alia ſicca natura ſunt, alia humida. Itaque humidum potius capiunt quæ ſicca cõſtãt natura: huius nanque ſunt indigentia: cõtrà ſiccũ affectant, quæ humida ſunt natura, vtpote q̃ qualitatis eius inopia magis teneantur. 58

Cur aues, & homines, & genus quodque animãtium forte, corpore ſunt duriori? An quod animoſitas cum calore eſt? metus enim refrigera- 59

tio eſt, quorũ igitur ſanguis amplius feruet, hæc & robuſtiora, & animoſitas ſunt: ſanguis autem alimento corporibus eſt. Et quæcunque vero ex ſtirpibus terræ aqua tepida irrigaueris, omnia duriora euadent.

60 Cur mõſtra paruæ quadrupedes pariũt: homo autem, grandeſq; animantes omnes minus, vt equi, & aſini? An quòd paruæ, vt canes, ſues, capræ, oues, longe ſunt fœcundiores, quàm grandes? illarum enim aliæ omnino ſingulos pariũt, aliæ magna ex parte. Monſtra autem tum confici ſolẽt, cùm plura ſemina inter ſeſe cohæreſcũt confunduntúrque, vel cum prodeunt ex mare, vel cùm ſe in fœmina permiſcent. Vnde aues etiam monſtra edere poſſunt: oua nãque vitello pariunt geminato: monſtrum autem ex geminatis illis conſiſtit quorum vitelli nulla interiecta membrana diſtinguntur.

61 Cur hominum caput piloſius, quàm reliquũ corpus nec ex proportione piloſum eſt: cæterorum autem contra? An cætera vel in dentes exuperant præ nimia alimenti copia, vel in cornua, vel etiam in ſetam? Quæ igitur in cornua capite minus ſetoſo hæc ſunt: abſumptum enim illam in rem eſt? Quæ autem in dẽtes, plus quidem pili, quàm cornigera obtinent, capronarum enim nonnihil ſortiuntur, ſed minus quàm aues. His enim illud etiam, quod homini genus integẽdi natura tribuit, ſed quod illis pro copia nutrimenti multis luxuriat locis, id in capite homini abũdat. nec enim nullum habet, nec adeo multum, vt pilorum vndique excreſcat congeries.

62 Cur vnus omnium animantium homo caneſcit? An quòd pars animantium maxima pilum quotãnis deciduum gerit, vt equus, vt bos: non-

nulla deciduum nō gerunt? tempus autē viuūt breue, vt oues, & quædam alia, quorum pilus vtpote non ſeneſcens caneſcere non poteſt. At homo nec deciduum gerit pilum, & longam degit ætatem: itaque tempore conſeneſcit, atque inueteratur.

Cur vita breui, imbecilliſque viribus ſunt, qui partē vmbilico ſubiectam maiorem, quā ſuperiorem habent pertinentem ad pectus? An ꝙ venter ſuam ob breuitatem frigidus eſt? itaq; vt vim paruam obtinet concoquendi, ſic excrementis redundare aptiſſimus eſt. Morbis autem nimirum patent, qui tali ventre conſtiterint. 63

Quam ob cauſam animantium alia non ſolū coitu, ſed etiam ſponte naturæ procreantur, alia coitu duntaxat proueniunt, vt homo, vt equus? An ꝙ etſi non aliam ob cauſam, tamen ꝙ aliis gignendi tempus breue ſtatutum eſt? itaque fieri non poteſt, vt tempus, quod vim obtinet generandi, amplificetur prorogeturque: ſed tēporum viciſſitudine, cōmutationeque, vt procreentur contingit. Aliis multo generatio ampliari ſolet: etenim vel anno, vel decem menſiū ſpatio confici aſſolet, quapropter vel nullo pacto, vel ex coitu procreentur illa, neceſſe eſt. 64

Cur Æthiopum dentes candidi, & candidiores quàm cæterorum, vngues autem, non dentibus in candore reſpondeant? An vngues ideo nigricāt, quia cutis etiā nigra eſt, & nigrior quàm cæterorū? vngues autem ex cute proueniunt. 65

Sed cur dentes candeant, quæ nam ratio ſit? An ꝙ albeſcere illa ſolent, quibus vis Solis humorem detrahit, dūmodo nihil ſuperinficiatur, quo modo etiam cerā albeſcere nouimus? An cutem ſuperinficit calor, dentes minime, ſed to- 66

tus eorum humor in vaporem à calore conuerti tur, atque exhalatur.

Cur animantium alia præciſo capite vel protinus moriuntur, vel paulo pòſt, alia minime? An ita afficiantur quæ ſanguine carent, exiguoque cibo cōtēta ſunt? quippe quæ neq; cōtinuo cibum deſiderent, neque in humore calor eorum diffundatur: quibus rebus priuatū animal ſanguine conſtans, viuere nequit: illa verò ſine reſpiratione viuere multo diutius poſſunt. Cauſam cur ita, aliàs abunde reddidimus.

*

FINIS

ARIST.

ARISTOTELIS PROBLEMATVM SECTIO VNDECIMA.

Eorum quæ ad vocis, ſoniq́ rationem pertinent, cuius quæſtiones L XV.

CVR ſenſuum auditus maxime ab ortu naturæ offendi poteſt? An, ꝙ auditus, & vox ab eodem initio profiſciſci videantur? atqui locutio ex facili poſſe deprauari videtur, quæ ſpecies vocis eſt, eademque perfici difficillime pōt Indicium huius eſt, ꝙ poſteaquam nati ſumus, diu obmuteſcimus, deinde balbutire tandem incipiemus: principio nanque nullum proferre penitus verbum valemus. Cùm itaq; facile peruerti locutio poſſit, idemque initium audiendi, loquendique ſit (vox enim quædam audiendi quoque primordium eſt) ſequitur vt quaſi per accidens, nō per ſe omnium facillime ſenſuū auditus interimi poſſit. Argumentum autem, facile omnino loquendi principium deſtrui poſſe, vel ex cæteris animantibus erui licet. Nullum enim loqui ex cæteris poteſt, ſed homini tantū facultas hæc data eſt, & hic tamen ſero (vt dictū eſt) loqui incipit. 1

Cur omnes ſurdi vocem reddere per nares aſſolent? 2

ſolent? An ꝙ prope adſunt, vt muti ſint? muti autem per nares vocem extrudunt, eò nanque ſpiritus illorum compellitur, quia ore cōpreſſi ſunt: quod compreſſum ideo eſt, quoniam lingua his ad vocē reddendā vſui nullatenus eſt.

4 Cur omnes, qui natura ſunt calida, magnam vocem emittere ſolent? An quòd multū in his aerem feruidúmque ineſſe neceſſe eſt? vis enim caloris facile ad ſe & ſpiritum trahit, & aerem: eoque ampliùs id agit, quo amplior eſt Vox autem magna tū oritur, cùm aeris multum agitatur: vtq; acuta, cū celeriter, ſic grauis, cum tarde aer incitatur.

5 Cur omnes ſurdi per nares loquuntur? An ꝙ ſurdi violentius ſpirāt, quippe q prope adſunt, vt muti ſint: meatus itaque narium ductu ſpiritus laxior redditur? ex quo fit, vt niſi per nares loqui non poſſunt.

6 Cur melius audiri quæq; in nocte, quàm die poſſunt? An ꝙ requies omniū noctu amplior eſt, qm̄ calor abeſt, vñ trāqlliora quoq; magna ex parte oīa ſunt: Sol.n.eſt, qui omnia mouet.

7 Cur voces è longinquo acutiores eſſe videntur? itaque cum hominum procul admodum abſentium clamorem imitamur, uocem acute emittimus, & ſimilem iis qui ſuam vocem in ſonum aſtringunt tenuiorem. Et ſtrepitus quoque reſonandi acutior venit, quem procul abeſſe palam eſt: non.n.niſi.per refractionem exiſtere pōt. Cùm igitur in ſtrepitus ratione, acutum quod velox ſit, tardum autem quod graue, voces è longinquo delatas tardiores videri oporteret. quæ.n. feruntur, eo tardius omnia mouentur, quo longius à ſuo diſceſſerunt principio, tandēque collabuntur, & decidunt. Vtrum igitur qui

imitantur,

imitantur, voce exili ſimulāt, & ſono tenui agere tentant vocem, quæ ſe è longinquo defert: tenuis aūt grauis non eſt, neque exiguus exiliſq; vocis proferendæ vſus grauis eſt, ſed acutus ſit neceſſe eſt. An non modo qui imitantur, ea de cauſa ita ſimulant, verumetiā ſtrepitus ipſi acutiores exiſtunt? Cauſa vero curita ſit, ꝙ aer, qui deferetur, ſtrepitum excitat, & quemadmodum primum illud obſtrepit, quòd aerem mouerit: ſic rurſus aer ſubinde mouendo agat, oportet, vt partim moueat, partim moueatur, quo fit, ut cō tinuari ſtrepitus poſſit, quippe cum perpetue mouenti mouens ſuccedat, donec oīs conatus mouēdi emarceſcat: quæ quidē res in corporib. non niſi cadere eſt, cū ſcilicet aer non amplius impellere vel telū, vel aerem pōt. Vox.n. continua redditur, cum aer aerem propellit: telum autem fertur, cum corpus ab aerè mouetur. Hic igitur corpus idem defertur aſſidue vſque ad eū finē, dum corruat: at ibi alius atque alius aer ꝑpetua viciſſitudine profluit, præcedenteque ſub ſequens minor eſt, itaque velocius quidem mouetur, ſed per minus ſubinde aeris: qua de cauſa voces acutiores è lōginquo tenuiores ſentimus: eſt.n. acutū, quod velocius eſt, vt ambigendo ſuperius propoſuimus. Hæc eadem cauſa eſt cur & pueri, & ægrotātes, acute viri autem & bene valentes grauiter vocem emittant. Cur vero propinquis auribus uox grauior, acutiorve eſſe minime pateat, & oīno cur ſimilis proiectis ponderibus non ſit, cauſa, ꝙ proiectū illud cū unū aſſidue ſit idētidem aſſidue fertur: ſtrepitus autem aer propulſus ab aere eſt, itaque fit, ut pondus vnū in locū cadere tantūmodo poſſit: vox autem quoquouerſus ſpargat ſeſe, nō ſecus ac ſi

proiectum

proiectum pondus,dum fertur in partes frangatur innumeras,atq; etiã ſe retrorſum diſpertiat.

Cur domus nuper illitia magis reſonat? An ꝙ maior refringendi datur facultas propter leuitatem? Leuius autem ideo eſt, quoniam continens adhuc, rimiſque immunis penitus extat. Non tamen admodũ humidam volo intelligi: nulla.n.refractio de limo effici poteſt. Hæc profecto cauſa eſt,cur etiam opus omne tectorium magis reſonet. Quinetiam aeris immobilitas fortaſſe aliquid facit: congeſtus enim vniuerſuſq; cùm* ſit,occurrentem illum retorquere uehementius poteſt.

*procedit

8 Quam ob cauſam ſi quis dolium,& lagenas, & cætera id genus figulina inania obruat, operiatq;, domicilia reſonare amplius poſſint: nec non ſi puteus,vel ciſterna, vel aliqua fouea in domo ſit,magis magiſq; ita fiat,neceſſe eſt? An ꝙ ratio reſonãdi nõ niſi refractio eſt?* ſic enim potiſſimum reſonandi illa reciprocatio naſcitur. Ergo puteus, & quælibet fouea anguſtiam obtinet,& aerem colligere poteſt: dolia cæteraque fictilia denſitatem quoque ſuæ ambientis formæ præ ſeſe ferunt. Itaque vtraque de cauſa illud euenit. concaua enim omnia magis ſonãt, & æs quoque ob eam rem ſonitũ præcipue omnium reddit. Nec vero abſurdum, ꝙ obruta illud faciant: vox enim non minus in ima ſe defert: denique quoquo verſus,atque etiam in orbem ferri putandum eſt.

*Cod. Gra. hac addit cõ prehenſũ aerem cõ geſtũ uniuerſum– q́ eſſe oportet, ac occurrẽtẽ denſum leuem, à quo refrãgatur, habere.

Cur ſi uaſa quis inania obruerit,faciet ut magis ædificium reſonet? An quòd vaſa ſoliditate, perpetuitateque ſua melius & concipiunt,& cõtinent aerem, ſimulque accidit,vt ictus vehemẽ 9 tior effici poſſit?

Cur

Cur aqua frigida de eodem profluens vaſe acutius, quàm calida obſtrepit? An ꝙ delatio a- 10
quæ frigidæ velocior eſt? grauior enim frigida eſt: acutiorem autem ſtrepitum reddit, quæ velocior eſt, calor uero & raritate alleuat, & elatione. Proximum illud eſt, ꝙ faces quoque ardentes ictum faciunt imbecilliorem.

Cur homini qui vigilauerit, vox aſperior red
ditur? An ꝙ eius corpus ob cruditatem hume- 11
ſcit, maximeque loco ſuperiori, vnde caput quoque grauefcit? Et cum fauces humore redundent, vocē aſperiorē exiſtere neceſſe eſt, aſperitas enim ob inæqualitatē, grauitas propter obſeptionem exultat, retardius enim fertur.

Cur cibo ingeſto mox tenor frangitur vocis? 12
An ꝙ membrum illud voci tributum crebro cibi occurſu percluſum concaleſcit, concaleſcens humorem attrahit, qui ob aſſumpti cibi humefactionem & largior eſt, & paratior.

Quare qui flent, uocem mittunt acutiorem;
qui rident, grauiorem? An quòd alteri ſuam ob 13
debilitatem parum ſpiritus mouent, alteri uehementer intendunt, quod facit, ut ſpiritus velocius ferri poſſit: velox autem omnis acutus eſt, quippe qui ab intento proiectus corpore, ferat velociter. contrà qui ridet, reſoluitur, & debilitatur, itaque vocem grauius edit. Quanquā ægri acutam emittunt vocem, parum enim aeris mouent. At vero qui rident, non ſolum parum, ſed etiam leuius mouent. Ad hæc qui rident, ſpiritum calidiorē emittunt; qui flent, frigidiorē. dolorū.n. refrigeratio pectoris eſt Calor itaq; multū aeris mouet, ita vt tarde feratur: frigor autem parū ciet. Idē vel ī tibiis fieri nouimus: enimuero q ſpiritu inflāt calidiori, multo tardius agūt,

Cur

34 Cur pueri cæteraque recens nata animalia vocem reddunt acutiorem,quàm quæ perfecta ętate ſunt.cùm tamen omne acumen vehementia ſit?An ꝙ vox motio aeris eſt, & acutior quæ velocior?facilius autē,& velocius parū quàm multum aeris mouetur. Mouetur autem quoties vel à frigore cogitur,vel a calore diſcernitur. Sed cū inſpiratio frigida admiſſio ſit interior,nimirum aer tantiſper cogitur,cùm ſpiritū capimus: cumque expiratiocaloris, emiſſio ſit, aere ſanè a calore citato,vox effici poteſt:cum. n. ſpiritū reddimus,non cum capimus,vocem formamus.Cū autem nouella calidiora ſint,quam vetuſta,ſuoſque meatus habeant arctiores minus in ſe aeris poſſunt continere: cumque calor qui moueat, amplior in his inſit,res autem quæ moueatur, minor ſubſtet;velocius utraque de cauſa aer moueri poteſt.at ſi velocius,vox certe acutior dabitur,ob ea ipſa,quæ antè retulimus.

35 Cur uocem qui flent, acutiorē emittunt, qui rident,grauiorem?An qui flent, intendendo cōtrahendoque os, vociferantur? itaque propere aer interior corpore intento mouetur, cumque per os tranſeat anguſtum,ferri velocius poteſt, vtraq; igitur ratione fit,vt vox acuta edatur. Cōtrà qui ridēt, remiſſo corpore,hiſcenteq; ore rident:cum igitur ob eam rē late, tardeque profundant aerē,merito vocem emittunt grauiorē.

36 Cur vocē reddūt acutā, qui expertes ſeminis sūt,vt pueri,mulieres decrepiti, ſpadones grauē aūt viri,qui firmiſſima ſunt ætate?An ea cauſa eſt,qua linea,cæteraq; tenuia dimēſionē vnā dūtaxat ſortiūtur?craſſa aūt, plenaq; plures obtinent:itaq; vox ēt tenuis vnā dimēſionē habuerit,vnū autem & efficere,& mouere facilius eſt,

quàm

quàm plura. Ergo cum prędicta illa ſpiritum habeant imbecillum, nō niſi parū aeris moueri ab illo ſpiritu poteſt. Minimus autē eſt, qui dimenſione unica conſtat, quē prædictis rationibus tenuem eſſe vocemq; talem ab eo proficiſci neceſſum eſt: vox autē acuta, quæ tenuis eſt. Igitur q̃ prolifico illo ſemine carent, vocem hinc merito reddunt acutiorem. Viri robuſti, quoniam ſpiritu valeant, multū aeris incitare queunt: quod cū multum ſit lente mouetur, vocemq; efficit grauiorem. motu enim veloci, & tenuj vocem reddi acutam iam conſtitit, quorum neutrum, vt in viro poſſit exiſtere, accidit.

Cur voces noſtræ grauiores ſint tempore hyberno? An ꝙ aer interior tunc, & exterior craſſior eſt? craſſior aūt cum ſit, tardius mouetur: itaque uox grauior non immerito fit. Adde quòd ſomnolētiores hyberno tēpore ſumus, quàm æſtiuo, pluſq; tēporis obdormire ſolemus: ſomnus autē facit, ut mēbris grauioribus ſimus. Quo igitur tpe plus dormimus, quàm vigilamus (quod hybernū ꝓfecto eſt) hoc vocē effici grauiorem, quàm qui ecōtrario agit, ratio eſt. cū. n. tēpus vigilandi quod interuenit, breue ſit, habitus corporis, qui inter dormiendū cōmittitur, permanere, vſque ad ſomni repetitionem nimirum poteſt. 17

Cur ex potu, vomitu, atq; frigore vocē emittimus grauiorē? An faucibus interceptis, quam rem pituita ſubſiſtendo committit: quippe quæ aliquid fluxionis in eas detrahat, alijs vomitus, aut potus, alijs præſentis temporis qualitas per obſtrictionem fauces reddit anguſtiores. itaque delatio ſpiritus tardius agitur: quæ autem tarda delatio eſt, grauem hæc efficit vocem. 18

Cur uox grauior è propinquo magis quàm è lon- 19

longinquo ſentiri poteſt? An quòd grauior plus quidem aeris mouet, ſed nequa uam in longitudinem?ergo à longe minus ſentitur, quoniã per minus ſpatium ſe deducit.è propinquo autẽ magis,quoniam plus aeris ſenſoriũ ferit audiendi. Acuta procul ideo audiri poteſt,quoniã tenuior eſt:tenue autem omne augeri in longitudinẽ poteſt. Dixerim etiã, quòd motio,quæ uocẽ reddat acutiorẽ,uelocior eſt quod fieri poteſt,ſi vt denſus,ſic anguſtus ſpiritus ſit,qui aerẽ mouet. nam & exiguus aer mobilior eſt, quippe q ab anguſto moueri queat:denſus plures efficit ictus,qui ſtrepitum reddant. Licet hoc in muſicis perſpicere inſtrumentis:fides nanque tenuiores cæteris eiſdem ſubſtantibus acutius conſonant.

10 Cur vox acutior illis eſſe videtur, qui lóngius abſunt?cũ tñ acuminis ratio ſita in eo ſit, vt velocius feratur,& quod longius fertur,moueri tardius ſoleat. An quòd vocis acumen non ſolũ in velocitate mouẽdi,ſed obſtrependi etiam nimia tenuitate conſiſtat? Qui autem longius abſunt, vocem tenuiorem excipiunt ob aeris,qui mouetur,exiguitatẽ.motus enim ita marceſcit: vtque numerus emarceſcens in unitatem relabitur,ſic corpus in uuicam dimenſionẽ extenuatur, quæ tam in corpore,quàm in uoce tenuitas eſt.

21 Cur uocem acutam & exercitati reddũt, & debiles? An debiles,quia parum aeris mouẽt:parũ autem,quàm multum velocius fertur? Exercitati uero aerem excitant, vehementius: aer excitus vehementer velocius fertur: acutum autem in voce,ideſt,quod velox in delatione.

22 Cur vox corrumpi his ſoleat, qui cibo ingeſto clamitarunt?itaque omnes, qui vocem exercẽt, vt hiſtriones,ſaltatores,& cæteros generis eiuſ-

dem

dem, mane, ieiunoq; ore exercitationem adire licet inſpicere. An vocem corrumpi non aliud eſt, quàm membrum, quà ſpiritus tranſmeat, corrumpi? Quocirca rauci quoque voce corrupta ſunt, non quòd ſpiritus vitiatus eſt, qui vocem afformat, ſed quòd exaſperata arteria eſt, quę vehemente concalefactione exaſperari maxime ſolita eſt. Quamobrem neque qui febriunt, neq; qui vehementer febrierunt, ſtatim cùm febris ceſſauerit, cantare queunt: ſunt enim aſperis nimio ex calore faucibus Cibis autem ſpiritum & largum reddi, & feruidum conſentaneum eſt: qui talis autem eſt, exulceret arteriã tranſmeando, atque exaſperet, ratio eſt. quod cùm inciderit, merito vox deſtrui poteſt.

Cur vox, cùm aer quidam formatus ſit, & qui 23
cùm fertur, formam ſæpe illam amittat, echo, id eſt reſonantia fiat? cum enim aer vehementius in aliquod ſolidum offenderit, vox non diſſoluitur, ſed eandem expreſſe reciprocantem audimus. An quòd refractio eſt, non perfractio? ſic enim cum totum permanet, tũ partes ab eo duæ vniformes proficiſcuntur, quippe cùm per ſimilem angulum refractio exiſtere ſoleat: itaque vox reſonandi ſimilis primæ efficitur.

Cur cæterorum animalium nouella, recenſq; 24
edita, vocem mittunt acutiorem, quàm quæ perfecta ætate ſunt: vituli autem grauius mugiunt, quàm boues perfecti? An quòd infans quoq; in genere ſimilis fœminæ eiuſdẽ generis eſt? boũ autem fœminæ grauius mugiunt, quàm mares, cùm cætera è contrario agãt: at vituli ſimiliores fœminis quàm maribus ſunt: ergo vocem hi grauiorem emittere debent.

Quam ob cauſam paleis in orcheſtra ſparſis, 22

chori vox minor ſentiatur? An propter aſperitatem? vox enim pauimento minus leui occurrẽs, vt minus una ita minor exiſtit, quippe quæ minus continua ſit: quomodo etiam lux amplior reſplendet in leuibus, eo quòd nihil impedimenti interuenit, quo interpelletur.

26 Cur ſal igni ingeſtus, mouere crepitum ſoleat? An quia ſal parũ humoris intra ſe continet, qđ mox à calore ignis conuerſum in ſpiritum, violentoq; exiliens impetu, ſalem rumpit? omne autem quod rumpitur, mouere crepitum ſolet.

28 Cur pueri nonnulli, antequam ætas veniat qua uocabula ſuo tempore explanare poſſint, fari incipiant: & vbi aliquid expreſſe dixerint, rurſus obmuteſcant, atque ut prius degant, quouſq; ſolitum tempus loquendi accedat? quæ quidem à pleriſque portenta eſſe putantur. iam aliquos etiam ſtatim cum in lucem euenerunt, locutos eſſe proditum eſt. An magna quidem ex parte ſecundum naturam homines prodeunt, itaque illud paucis accidit, ſed naturæ ratione ſimul hæc contingere, ac perfici ſolent. quamobrem ſimul & audiunt, & vocem emittunt, ſimul & intelligunt facultate audiendi, & loquuntur & explicant. Euenit tamen interdum ne hæc ſimul contingant, ſed ut alii prius intelligant quàm membrum id abſoluatur, quo loqui poſſumus: alij contrà, qui ſcilicet quæ loquantur, intelligere nequeant. Quæ enim audierint, ſimulare eadem reddunt: ſed cùm tempus affuerit, vtroque iam munere naturæ fungi incipiant. Quibus autem prius ſenſa auditus in animo valeant, quàm membrum id abſoluatur quo primo uocem mouemus, orationemque condimus, ijs nonnunquam, vbi iam multa intellexerint, facultas quo

que

que membri illius, & abſolutio propere contingit, maxime quidẽ à ſomno Cuius rei cauſa eſt, quòd ſomnus data requie tum corpora tota, tum membra ſingula facit ſegniora. Sed fieri poteſt, vt vel ob aliam huiuſcemodi mutationem idem eueniat Complura autem ſunt, quæ vt efficere valeamus, breuisſimi temporis adiumento opus eſt, & tamen eadem poſtmodum æque agere nequaquam posſimus. Quoties itaque membrũ illud ita ſe habet, ut liberum abſolutumq; ſit, efficitur, quod per auditum intelligentiam mouit, idem cùm pendet, fluitatq; in ſenſu, remeet, verbumq; reddat. Hinc nobis & carmina, & vocabula ſæpenumero non ex uoluntate occurrunt: & quæ prius voluntate petita diximus, eadem poſtea non voluntarie dicimus. hinc etiam ſæpe quæ nouimus, ore explicare non quimus; ita fieri poteſt, vt pueri aliquid dicant, rurſuſque membrum, cui fandi data poteſtas eſt, redeat ad ſuam naturam, ac obmuteſcat, dum tempus corroborandi, abſoluendique vltimum veniat.

28 Cur aliqua obſtrepunt, mouenturq; ſubito, vt arcæ, quæ nullo mouente, quod ſenſus mouerit, concitantur, & crepant, cùm tamen potentius eſſe debeat quod mouet, quàm quòd mouetur? q̃ eadem quæſtio etiam de corruptione, ac ſenectute eſt: quippe cùm à re inſenſibili omnia corrumpantur, quæ à tempore pereunt? An ſimile guttis hoc eſt, & lapidibus quos plantæ emergentes attollunt, atque reijciunt? non enim quod vltimũ actionis eſt, id vel attollit, vel mouet, ſed hæc vniuerſa cõtinuatio efficit. qua quidem re inſenſibili accidit, ut motus ille ſenſibilis naſcat. Sic etiam res contenta ſpatijs ſenſibilibus temporis mouetur, atque in partes digeritur inſenſibiles:

vniuerſi tamen, & continui ratione exultat & motus, & obitus. Continuum autem illud nō in inſtanti temporis, ſed in tempore, quod ab inſtā ti determinatur, ſitum profecto eſt.

29 Qua de cauſa oſcitantes minus audire poſſi- mus? An quòd multum ſpiritus effluentis inter oſcitandum aures etiam intrinſecus ſubit, vt mo tio uel ſenſu percipi poſſit, quam trudit ad aures maximeque poſt ſomnum: ſtrepitus autem vel aer, vel aeris affectio eſt. Igitur cùm interior reni titur exteriori illi occurrenti, efficitur vt modus interioris ſtrepitus motum exterioris retorqueat atque offuſcet.

30 Cur pueri magis, quàm uiri lingua hęſitant? An vt etiam manibus, pedibuſq; pueri minꝰ ua lemus, & infantes ambulandi omnino facultate caremus? hic etiam linguę parum compotes pue ri ſumus, & infantes uerbum nullum referri poſ- ſumus ſed more brutorum animantium vociſe- ramur, uidelicet cauſa imbecillitatis; quæ non ſolum hæſitatem linguæ, ſed etiam balbutiem, blæſitatemq; faciat, quippe cùm blæſitas ſit lite rā quandā exprimere non poſſe, eamq; non quā libet, ſed certā: balbuties vel literam prætermit- tere, vel ſyllabam: hæſitas alteram alteri ſyllabā iungere propere non poſſe. Quæ quidem omnia imbecillitate eueniunt. lingua enim ſubmini- ſtrare intelligentiæ non poteſt. Itidem etiam vi nolenti, ſeneſque afficiuntur propter debilitatē: viris autem hæc minus vſu eueniunt.

31 Cur vox hominum tam metuentium, quàm *trepidantium obtremiſcere ſoleat? An quòd emigrante calore cor conquatitur? nam vtrique & trepidantibus, & metuentibus accidit, vt ita af ficiantur. cùm cor autem conquatitur, ictus ne-

*cū angorem certā tium.

qua-

quaquam effici vnus poteſt], ſed plures proficiſcantur, vt e fidibus laxius intentis, neceſſe eſt.

Cur vocem homines trepidantes grauem, metuentes acutam reddant? An quòd metuentib' locus cordis refrigeratur, cùm calor deorſum ſe defert, ita quòd parum aeris excitare poſſint? vires enim poſitæ in calore ſunt. Trepidantibus autem calor loca petit ſuperiora, vt etiam pudore affectis affert idem ſeſe ad faciem: cuius indiciũ eſt, quòd plenius exubeſcunt. Reſoluit igitur, multumque aeris quo loquimur, efficit: hic autẽ tarde propellitur: tardum vero non niſi graue in uoce eſt. 32

Cur nox ad audiendum aptior eſt, quàm dies? 33 Vtrum (vt Anaxagoras ait) ꝙ aer interdiu ſtridet à Sole concalefactus, & obſtrepit: noctu requieſcit, vtpore cùm omnis calor abfuerit? tunc autem quæque audiri melius poſſunt, cùm nullus ſtrepitus eſt. An quòd per inanius facultas audiendi amplior, quàm plenius datur? Eſt autem aer interdiu denſus vt qui luce, radijſque refertus ſit: noctu autem rarior, quòd ex eo ignis, & radij deceſſerunt, quæ corpora eſſe dixeris. An quòd corpora multifariam interdiu uim intelligendi diſpertiuntur, inque res uarias deducunt? itaque clara audiendi eripitur ſenſio. Et eo quòd omnia die magis quàm noctu agimus, ipſa quoque intelligentia negotijs corporis impedita eſt: ſenſus autem ubi ſeiunctus ab intelligentia eſt, laborem uelut inſenſibilem habet: unde dictũ, Mens uidet, mens audit. At uero noctu cum noſter intuitus omni ſit munere liberatus, magiſque intelligẽtia requieſcat, meatus auriũ, uel amplius patet, uel nihilominus quàm die, ut capax ſonorum pariter eſt. ſic melius eoſdem ſonos re-

ferre ad intelligentiam poteſt: quoniam nec ipſa intelligendi vis quidpiam agat nec ab aſpectu tentetur, vt fieri interdiu ſolet.

34 Cur omnes qui humore prolifico uacant, vt pueri, mulieres, decrepiti, & ſpadones, vocē reddunt acutam: viri autem, qui firma ætate ſunt, grauiorem? An propter membri imbecillitatem quod mouere aerem ſolet? mouet enim exiguū aerem, quod imbecillum eſt: exiguus velocius fertur: quod velociter fertur, acutum eſt. An quòd primus meatus, quà uox permeare ſolet, omnibus ſemine vacuis puſillus eſt? itaque exiguum proficiſci ab eo poteſt, quod aera moueat: exiguum uero cum ſit, velociter per amplas ſuperiores fauces fertur. At uiris ætate vigentibus hic amplior habetur, vt etiam qui ad teſticulos pertinet: itaque aer plurimus eſt, qui inde propellitur tardior: ergo cum tranſeat, merito grauior reddi poteſt.

35 Cur homines lingua hæſitantes loqui nequeant voce ſubmiſſa? An quòd offenſaculo quodā vox ſiſtitur, retineturq́; ? Sed cùm non pares requirantur uires, aut ſimilis motus, cum quicquam non impedit motum, cumq́ue impedit, enitendum oīno eſt: vox autē motus eſt, vocemq́ue altiorē ſolent emittere, qui pro viribus conātur: ergo cum ad expellendum quod obſtat, enitēdum ſit, altius eos loqui neceſſe eſt, qui lingua huiuſmodi vitio tenentur.

36 Cur ijdem illi trepidantes magis, quàm vinolenti, hæreant lingua? An quoniam affectus hic ſimilis generi ſtuporis, quam apoplexiam vocamus, parti interiori cuipiam tribuēdus eſt, quam partem mouere nequeant impedientem ꝓpter ſuam refrigerationem. Vinum igitur, quod ſua

natura calidum eſt, refrigerationem tollit, trepidatio facit. Eſt enim trepidatio metus quidã: metus autem refrigeratio eſt.

Cur ſtrepit' extrinſecus magis intus auditur, quàm intrinſecus foris? An quòd intrinſecus cùm vaſta, immenſaq; adeat ſpatia diſcerpitur, diſſipaturq;, vt pars eius vel minime, vel minus ſentiri poſſit? Extrinſecus vero cum vox ſeſe in locum arctiorẽ, ſtabilioremq; aerem conferat, vniuerſa ingreditur: itaque cùm maior ſit, non immerito melius poteſt audiri. 37

Quam ob cauſam qui lingua hæſitant, melancholico habitu conſtant? An quòd prope re ſequi imaginationem, non niſi eſſe melancholicũ eſt? Hæſitantes autem illi tales proculdubio ſunt. impetus nanq; dicendi præruit, anteceditque facultatem eorum, vtpote cum animus viſa ſequatur. Balbis etiam idem accidit: hos etenim omnes membra voci accommodata tardiora habere certum eſt. Indicium vero quòd tales vino lenti redduntur, cùm ſuas maxime imaginationes, non rationem ſequuntur. 38

Cur porrum proſit ad vocem ſonoram? nam & perdici commodũ eadem in re nouimus: An quòd alium quoque elixum d linit & quidem porrum lentitiam quandam obtinet, quę fauces detergere poſſit? 39

Cur cætera animalia vocem tum acutiorem emittunt, cum validiora ſunt: homo autẽ, cum inualidior eſt? An quòd homo inualidus exiguũ aera mouet, aer exiguus velociter permeat, velocitas ſtrepitum reddit acutiorem? 40

Cur melius audiuimus cùm ſpiritum retinemus, quàm cùm reddimus? itaque minus ſpirare in venatione præcipitur. Vtrum quod per vena- 41

rum elationem vis ſentiendi locum petit ſuperiorem. cùm enim dormimus, deorſum ſe defert, & crebrius tunc reddimus, quàm ducimus ſpiritum, minimeq; audire valem⁹. An etiã ſanguis, cùm reddimus ſpiritum, aſcendit: itaque pars ſuperior impletur, cùm tamẽ per inane audiamus. An quòd efflatio ſtrepitus quidem eſt? hic autẽ expirando eueniens, vim obtinuit audiendi.

42 Cur ſal exiguus ocyus crepat, & exilit: vehementius autem & crepat, & exilit, qui plenior eſt? An quòd exiguus rũpi celerius poteſt? haud enim multum id eſt, quod ſubeat ignis oportet, cùm ſal ipſe totus exiguus ſit. Plenior autẽ ille lentius domatur quòd plus negotij eſt magnum diſrupiſſe quàm paruum. crepat paruus parum, quia paruus inuehitur ictus: maior magis, quia magno agitur ictu: crepitus autẽ ictus eſt. quod etiam robuſtius eſt, magis exilit, quoniam minus cedit.

43 Cur ſi ſalem eadem magnitudine, qua modico ignis ingeſtus creper, nimio inieceris igni, vel nihil, vel minus crepabit? An ꝙ prius ab igne corrumpitur, quàm rumpi poſſit? comburitur enim humor, quòd conſumptus eſt, crepat quòd diſciſſus, diſruptusque eſt.

44 Cur oſcitantes minus audire valemus? An ꝙ ſpiritum intercludim⁹, qui ſe ad aures trucidat? indicium, quòd ſtrepitus in auribus naſcitur, cum oſcitamus. circunuentus autem, intercluſusque illis; ſpiritus facit, vt minus audiamus. Ad hæc vox oſcitantibus quædam oritur, quæ vim audiendi interpellare poteſt: & comprimi vero aures neceſſe eſt, quoties corpus ſe diſtrahit, atque intendit.

45 Cur vox, cum apta ſua natura ſit in ſublime afferri,

afferri, vt quæ aer quidem ſit, non inferius ſurſum, ſed ſuperius deorſum melius audiri poteſt? An quòd vox aer quidam iũctus humori eſt, qui pondere humoris graueſcens deorſum labitur, non ſurſum effertur: humoris nanque ſecũdum naturam intereſt, vt deorſum feratur: itaque ab imis ſentiri plenius poteſt. An hoc voci duntaxat animalium reddi debeat? hæc enim non ſine humore profluit: illud vero accidere nimirum vel in cæteris omnibus ſtrepẽdi generibus nouimus. Ergo vt viſus ſi ſuperius deorſum procederit, ſurſum verſus reflectetur; ſed ſi inferius ſurſum pertenderit, deorſum ſe flectet: ſic vox, quæ ſua natura cogitur ſurſum ferri, vbi aeri ſibi aduerſo occurrerit, cum per vim nequeat eũ propellere, qui & amplior & grauior eſt, reflexa in partem aduerſam deorſum ſe defert. itaq; aer, qui ore motus procurrerit, retorquetur, & ad ima collapſus ſentiri inferius magis poteſt. Tale etiam eſt, quod in reſonando fieri ſolet: vocis enim reflexus in partem contrariam agitur.

Cur vinolentis potius, quàm ſobrijs frangi vox ſoleat? An repletio facit, vt vox celeriter frangi poſſit? cuius rei argumentum, quòd neque chori neque * ludiones ſtatim à prandio, ſed ieiuni vocem exercere conſueuere. cum igitur vinolenti impleti ſint, meritò voces eorum potius frangi ſolent. 46

*ὑποκριταὶ

Cur vocem acutiorem longius audire poſſumus? An quòd vocis acumen velocitas eſt? moueri autem ocyus ſolent quæ vehementius ferũtur: quæ autem vehementius feruntur, hæc longius fieri poſſunt. 47

Cur ſpiritu retento melius audire valemus? An quòd reſpiratio non nihil ſtrepitus mouet & 48

merito ergo tũc melius ſentimus, cùm ſtrepitus minus eſt:minùs autem ſtrepitus tum eſt , cùm ſpiritum retinemus.

49 Quamobrem lux quæ tenuior,& velocior, & deductior eſt , corpora penetrare denſa non poteſt,ſtrepitus autem poteſt?An quòd lux directo itinere fertur? itaque ſi quid recte illi profluentiæ lucis obuium ſepiat, lucem penitus diſcludi neceſſe eſt.At ſtrepitus quia ſpiritus eſt, ferri nõ recte etiam poteſt:itaque efficitur, vt ſtrepitum ſentire vndique liceat,non eum tantùm , qui ſe recte noſtris auribus obtulerit,

50 Quare qui rident, vocem grauiorem emittũt, qui flent acutiorem ? An quòd corpori intento vox acuta depromitur: infirmum autem quod acutum eſt? Quæ vtraque in flentibus ineſſe potius nouimus:ſunt enim & intentiori corpore,& infirmiori.

51 Quamobrem cùm vox aer quidam formatus ſit,& ſæpius diſſoluatur, cùm fertur,echo autẽ, id eſt reſonantia fiat,icto eiuſmodi aere in ſolidum quippiam:vox ipſa non diſſoluatur, ſed expreſſe eadem percipi poſſit? An quòd aer refringitur,ideoque totum à toto proficiſcitur ? Tum etiam affectus hic non niſi de re ſimili exiſtit: quippe cùm aer reflecti de aere ſoleat in cauo.

52 Quamobrem cùm ſimul vocem multi emittunt,vnuſque tantum quantum ſinguli reddit, multorũ vox illa neq; parem voci vnius offert ſe ſe , neque longius pro ratione deducit ? An ꝙ ſinguli proximum aerem propellunt, non eundem,niſi paulo tenus:quod ſimile euenit , vt ſi multi quidem proiiciant lapidem , ſed ſingula, aut magna eorum pars mittat diuerſum?neque enim ibi longius,aut pro ratione longe lapis vllus

lus deueniet, neq; hic longius cũctorum, quàm vnius vox poterit audiri: vox etenim tanta non vnius eſt, ſed multorũ. Recte igitur propinquo vox multa eſſe pro ratione videtur, quandoquidem lapides quoque illi multi ita videri, atque idem aſſequi poſſunt. at è longinquo plus, quam ſingulæ ſint ſentiri non poteſt.

Cur trepidantes vocem reddimus grauiorem, metuentes autẽ acutiorem? quanquam etiã pudor genere metuendi continetur. An multũ inter ſe affectus hi diſtant? quos enim puduit, erubeſcunt: trepidatio autem pudor quidam eſt qui vero metuunt, pallent. Conſtat igitur calorẽ in metu partem ſuperiorem deſerere, vt parũ aeris præ ſua exilitate mouere ſpirit⁹ poſſit: velociter autem ferri poteſt, quod exiguũ eſt: vocis vero velocitas non niſi acumen eſt. Iis contra, quos puduit calor partem ſuperiorem, id eſt, pectus petere ſolet: cuius rei indicium erubeſcens facies affertur. ampliorem autem aerem amplior potẽtia mouet. tardius vero omne fertur, quod amplius eſt: tarditaſque in vſu vocis non niſi grauitas eſt. 53

Quæ cauſa eſt, vt lingua hæſitãtes aliqui fiãt? 54
An membri, quo loquimur, refrigeratio cauſam habet, & tanquam ſtupens, & attonitum membrum id eſt? itaque vino, continenteq; oratione concalefacti, verba facilius poſſunt copulare.

Cur homo ſolus ex omnium animantium numero lingua hæſitans oritur? An ꝙ ſolus compos ſermonis eſt, cætera vocem tantũ obtinent? Qui autem lingua hæſitant, vocem quidem producunt, ſed uerba copulare, ſermonemque condere nequeunt. 55

Cur ſobrij tempore hyberno uocem acutius 56

mittimus,

mittimus, vinolẽti autẽ æſtiuo grauius? An vox acutior, quæ velocior eſt? velocior autem, quæ corpore intento ſe promit. Sobriorum vero, hyemeque corpora magis conſtant, quàm vinolentorum, æſtateque: calores enim, teporesq; corpora reſoluunt, atque elaxant.

57 Cur homo ſolus omnium animãtium lingua hæſitans prouenire poteſt? Vtrum quòd etiam mutus ſolus exiſtit? linguæ autem hæſitatio mutitas quędam eſt: nec membrum, quo loquimur, abſolutum habetur. An quòd homo ſolus compos eſt ſermonis, cætera autem vocem duntaxat ſortiuntur? linguæ autem hæſitatio, vt nomẽ declarat, vnum non eſt, nec promptam, continentemque parit orationem.

58 Cur homini vox ſerius perfici ſolet, quàm cæteris, quibus data eſt vocis proferendæ facultas? An quòd vocis humanæ genera, & diſcrimina quàmplurima ſunt? cætera enim animantia literas vel nullas, vel paucas exprimere poſſunt. quod autem ſummè varium, plurimisq; diſtinguendum differentijs eſt, id tẽpore longiſſimo perfici neceſſe eſt.

59 Cur cætera ſpeciei eiuſdem animantes vocem fundunt eandem: homines autẽ variã, & multiplicem agunt? An hominum etiam vox vna eſt, multa autem genera loquendi?

60 Sed cur communis hæc vna hominum varia eſt, cæterorum autẽ ſimplex? An homines multas proferre literas poſſunt, cætera uel nullam, uel duas, aut tres exprimunt inſonas, quæ uocalibus iunctæ locutionem conficiunt? Oratio autẽ non uoce, ſed uocis affectionibus ſignificando abſoluitur: at uocis affectiones, literæ ſunt. Quin etiam pueri non ſecus, ac beſtiæ ſuas exprimũt appeti-

appetitiones, utpote qui nondum proferre literas poſſunt.

Cur aſpectus corpora penetrare ſolida nõ poteſt, uox autem poteſt? An quòd aſpiciendi delatio ſimplex eſt, quę per directũ profluere ſoleat ad lineam? cuius rei indicium, Solis radius eſt, & quòd niſi è regione cernere non poſſumus: uox autem motu multiplici ferri poteſt, quippe cùm undique liceat audire. Quoties igitur aſpectui directus ille impeditur progreſſus, eo ſcilicet, quòd res obiecta, meatuum incondita, ſiue indiſpoſita turba conſtipatur, tranſpicere nequit. at uox, quoniam quoquo uerſus profertur, omnia proreptat, penetrat, tranſlapſa audiri undique poteſt. in humoribus tamen facultas tranſpiciendi oculis data eſt: uoci autem nulla, uel minima, quanquam humor tenuior, quàm terra eſt: quoniam humoris meatus parui, denſi, cõtinuatique ſunt, ut minime aſpectus impediatur, quo minus tramite directo ingredi poſſit. Hæc eadẽ cauſa eſt, cur etiam per uitrũ, quod denſiſſimum eſt, tranſpicere liceat: per ferulam, quæ rara, ſolutaque eſt, non liceat: in altero enim meatus reſpondẽt inter ſeſe, in altera uariant. Nec quicquam iuuat amplos eſſe meatus, niſi recte ad lineam poſiti ſint. Vox autẽ minime in aqua ſentiri poteſt, quoniã minus aqua inanit, quàm ut aerem capere, uocemque trãſmittere poſſit; uox enim aer quidam eſt. Haud enim omne rarius permeari ſe patitur, niſi etiam meatus ei reſpondeant, quod permeare conetur, & congruant, ut uis etiam colligendi, & contrahendi ſeſe deſit, niſi meatus capaces corporum ſint: quanquam quod rarum eſt, molle eſt, & tale, ut in ſeipſum coire poſſit. Verùm nonnulla pro nimia ſuorum 61

meatuum

meatum anguſtia colligi imp diunt r, ut uitrum: quippe ut flecti, contrahique non queat, quamuis rarius ferula eſt, ratione prædicta ut etiam aqua, & quicquid aliud generis eiuſdem. Vnde illud quoque palam fit, non quod rarius raro, molliq;, uel eodē, uel proximo eſt id magis in ſeipſum colligi poſſe, & adduci: cauſa enim omnibus eadem reddenda eſt.

62 Cur uox quamuis minor reddatur, adimendo ſpeciem tamen ſeruat eandem? An quòd cum his ipſis miſcetur, quæ dempſeris, res autem miſta nō partim eſt, partim nō eſt, ſed uſquequaq; talis eſt? æque igitur quibuſdam undique petractis, æque contrahitur, ut neceſſe ſit ſimul & minorem eſſe, & ſimilem.

63 Quid eſt quod linguam faciat hæſitare? Vtrū calor efficiat, vt procaciores ſint: utique offendendo adhærent quaſi in ſalebris, quomodo affici iratos homines nouimus: incenduntur enim, incitantur anhelitant, qui ſpiritu redundant: igitur præ nimio caloris feruore. Anhelant autem, quoniam frequēs ſpiritus eſt, nec anticipiat, quatenus ſe tempore reſpirandi promere poſſit. An potius cōtrà, ut loci, quo uocem mittimus, refrigeratio cauſam det, tanquam membrum id attonitum obſtupeſcat? itaque afficiatur, ut uel concalefacti à uino, aut perpetua oratione uerba expeditius poſſint copulare.

64 Cur tempore hyberno uoces grauiores reddūtur? An quòd aer craſſior eſt: talis autē cùm ſit, motus tardior prouenit: itaq; uox redditur grauior An quòd aer perfectus lentius permeat, fauces autem interſei; & conſtringi à frigore, pituitaque deſtillante coguntur?

65 Cur pueri, mulieres, ſpadones, ſenesq; uocem

acu-

reddant acutam ? An quòd motus velocior, qui acutior eſt?& cùm genus idem ſit,motu facilius eſt:quod minus,quàm quod plus eſt. Quamobrē qui firma ætate ſunt, plus aeris trahere poſſunt: plus igitur illud tardius permeans,vocem efficit grauiorem. Pueris, & ſpadonibus contra res euenit,quoniam minus aeris capiunt. Senes autem ideo tremunt, quoniam vocem continere non poſſunt, quomodo imbecillibus, ac pueris vſu venit, cùm lignum prælongum parte extrema ceperint. alterum enim extremum quatitur, q̃a nequeũt ſuperare quod tenent, & vincere:quod idem & trepidantibus hominibus, & metuentibus, & rigentibus cauſam vocis tremulæ afferre credēdum eſt. Cùm enim qui vocem ita emittit,eius calor pulſus ab affectibus illis ĩtro ſe colligat maxima ex parte,reliquum quod exiguum extat, vocem coninere non poteſt: quapropter quatitur, atque intremit Vnde artium liberaliũ profeſſores, q̃ ſe ſolitos trepidare nouerũt,principio agũt voce ſubmiſſa dum reſideant,& ſtabiliant: vocem enim exiguam vincere,continereque facilius poſſunt.

F I N I S.

ARISTOTELIS PROBLEMATVM

SECTIO DVODECIMA.

Eorum, quæ ad res bene olidas pertinent: cuius quæſtiones XIII.

1 CVR ſuffimenta omnia minus è pro
pinquo ſentire poſſimus: Vtrum q
odoris* delibatio aere tẽperata vali
dior reddit̃, vt myrrha medicinalis
ſuauior eſt? An cõtra agit̃, vt ignis vi
ſua cremãdi tollit odorẽ, q p ſuffitum effluat? & quidẽ apud carbones ipſos nihil redoleant, longius vero purius, tenuiſſimumque fert̃, qđ oleat.

*effluxio.

2 Cur odores tam ſuffimẽtorum, quàm florum minus ſuaues è proximo ſentiãtur? Vtrum vnà cum odore terræ quoquæ particulæ prodeunt, q̃ præ ſuo pondere antè currunt, quàm ad ſenſum odor deueniat? itaque longius ille ſyncerum, ſe offert. An neque cùm principium proximũ eſt, neque cùm admodùm ſemotum, odor abunde effluere poteſt? Nam ſi proximum, nondũ large emanat: ſi remotiſſimum diſcerpitur.

3 Arbores reddi odoratas aiunt, in quas cœleſtis arcus decubuit. Vtrum verum hoc ſit, an falſum? Et ſi verum, quam ob cauſam ita euenit? ergo

ergo nec omnes arbores,nec ſemper aliquas odo rem ita acquirere palam eſt. Etenim ſæpe arcus cœleſtis conſtitit, & tamen arbores nihil odoris ſpirarunt, quod quidem ſenſum mouere poſſet: cumque odor contrahitur, (accidit enim id aliquando, itaque narratur) non in quaque materiæ contrahi poteſt. Cauſa vero per accidens ad arcum referenda eſt,præſertim ſi arcus ipſe nulla natura ſit,ſed obtuitus refrangendi tantū affectio. Prouenit autem odoris ille affectus, vt dictum iam eſt, non qualitercunque ſe materies habeat: neque enim in viridi,neque in arida:ſed in vſta poſt aquam,quæ arcui ſuperuenerit, certam reddi ſuauitatem odoris paſtores referunt, maximeque vbi aſpalathus, aut etiam rhamnus eſt,& genus ex ijs aliquod,quorum flos ſuauiter olet. Ratio autem odoris eadem eſt, quam etiā de terra animaduertimus: hęc enim cum ferueat, atque inuritur,quod ediderit,principio bñ olet. Enimuero quæ parce humido quendam in modū recaluerint,odorata redduntur:humor enim concoqui calore nimirum poteſt. Qua de cauſa totius quoque orbis terrarum,quæ ad Solē orientem ſpectant, odoratiora exurgunt, quàm quæ ad aquilonem:& eorum ipſorum,quæ ad ortum plus vergunt, quàm quæ ad meridiem, eo quòd loca Syriæ, & Arabiæ pleniora ſunt, atque terrenoſiora:Aphricæ vero arenoſa, ſiticuloſaque. nec enim humorem nimiū ineſſe oportet(concoqui nanque nimius nō poteſt) nec nullū: ſic enim nullus vapor inde extringi poteſt, quod vel in ea materiæ ſolet accidere, quæ & nuper combuſta ſit,& tale habeat genus, vt ſecum odoris ferat ſuauitatem:quæ quidem res floribus declarari poteſt: odor enim in eos tranſmittit.Sed

fieri putant in ijs,quibus cœleſtis arcus inſtiterit,quoniam nunquam id ſine aqua effici pōt. Cum enim materies immaduerit,caloreq; interiori concoxerit,reſpirare iam incipit,vaporēq; intra ſe conceptum emittit. Nec vero aquam nimiam acceſſiſſe oportet, eluit enim atque extinguit calorem ab igne iniectum,quæ nimia venerit. Quæ autem aquæ poſt arcum ſolent incidere, non multæ, ſed ſemper pene mediocres adueniunt: & ſi plures conſtiterint arcus, aquá non large,ſed ſæpe, & parce accedit. Quamobrem non immerito,cùm hoc ita fiat:qui rem inſignem præter arcum nullam aſpicerent, cauſam odoris illi attribuere.

4 Cur flores,& ſuffimenta ſuauius è longinquo olent,è propinquo autem herbam alia potius redolent:alia fumunt? An quia calor quidā natura odoris eſt,odorataque omnia calida ſunt:calidum autem quodque leue eſt?itaque cum longius permeant, odorem deferunt ſuum ſecretiorem, vendicatumque ab cæteris tum foliorū, tum fumi,qui vapor aqueus eſt, odoribus, q comitētur eum ipſum. An cùm in propinquo ſunt: admiſta illa,cum ijs vnà redolent,quibus inhærent,atque ita odorem deprauant?

5 Cur omnia plenius olent,cùm mouentur? An quòd excita plus aeris implent, quàm quieſcentia?itaque ocyus ad ſenſum noſtrum odor tranſmittitur.

6 Cur tempore hyberno minus olfacere poſſumus,minimeque per gelu,& glaciem? An quòd aer à frigore immobilior redditur?itaque motus non æque proficiſci à corpore odorato poteſt, ſcilicet propter difficilem delibationis motum, & aeris,quo inuehitur.

Cur

Cur acrius aromata olent cinere ſuffita, quàm 7
igne, & plenius, ac diutius ſuum ſeruãt odorem,
cum cinere ſuffiuntur? An quòd in cinere minus cõcoqui odor poteſt? itaq; plenior eſt. ignis autem, ꝙ celeriter vires eorum domat, & cõncoquit, odorem commutat. Concoctio enim rei cõ coquendæ commutatio eſt, ſiue alteratio.

Cur roſæ ſuauius olẽt quibus vmbilicus aſper 8
quàm quibus leuis? An quòd ſuauius olẽt, quæ modum conſecuta ſunt ſuæ naturæ: roſa autem ſpinoſa natura eſt? ergò ſuauiſſime ideo olẽt, ꝙ magis ſecundum naturam conſtiterunt.

Cur odores è proximo minus ſuaues tã ſuffi- 9
mentorum, quàm florum ſpirant? An quòd portio terrena vnà cum odore ſe defert, quæ ut in proximo miſta vim hebetat, ſic in longinquo prona defertur, ac decidit: Hinc etiam flores cõtuſi ſuum amittunt odorem.

Vtrum odoris natura fumus ſit, an aer, an ua- 10
por? hæc enim inter ſe differunt, qua alterũ ab igne, alterum & ſine igne effici põt. Et vtrum à ſenſu aliquid in res odoratas proficiſcatur, an ab illis in ſenſum, quòd aera proximum moueat? At ſi ab illis aliquid delibaretur, minora certe ob eam rem reddi oporteret: nunc autem quæ odoratiſſima ſunt, hæc potiſſimum eadem videmus edurare.

Cur aromata cinere ſuffita acrius olent, quàm 11
igne? An quod in cinerẽ minus concoqui odor poteſt? itaque plenior eſt. multũ ergo partis quoque terrenæ reſpirat, fumuſq; redditur. At ignis terrenũ properè illud rapit: itaque odor purior, ac ſyncerior ſine vllo fumo ad ſenſum deuenit. Vnde ẽt fit, vt flores triti hebetius oleãt: partem enim terrenam, vt contritus mouere poteſt, ſic

lentus calor abſumere non poteſt.

12 Cur omnia odorata, tam ſemina, quàm plãtæ vrinam ciere poſſint? An quòd calida,& tenuia ſunt? tale autem quodque vrinam citat: celeriter enim calor ĩditus ille extenuat, nec odor ipſe aliqua corpulentia cõcretus eſt. Nam & quæ nõ bene olent, velut allia, vi ſui caloris vrinam mouent, vel potius vim reſoluendi, liquefaciendiq; obtinent. Calida vero ſemina, quæ bene olent, ideo ſunt, quòd odor omnino calore efficitur: fœtida ſanè inconcocta ſunt. Nec ſolum calida, verum etiam plene eſſe concocta debent, quæ prouocatura vrinam ſint, vt vnà deſcẽdendo humores poſſint extenuare.

13 Cur vinum dilutum olere ocyus deſinit, quàm merum? An quòd dilutũ imbecillius mero eſt? quòd autem imbecillius eſt, ocyus à quocunque mutatur, quàm quod validius. Tum etiam vinũ dilutum facilius affici poteſt, quàm merũ: quòd autem affici facilius poteſt, id & recipi à quouis, & recipere quoduis facilius poteſt: ita fit vt merum odorum, dilutum inodorum ſit.

FINIS.

ARIST.

ARISTOTELIS PROBLEMATVM

SECTIO XIII.

Eorum, quæ ad res malè olidas pertinent: cuius quæſtiones. XII.

CVR fœtidior vrina reddit, quo diutius in corpore manſerit: ſtercus autē minus? An ꝙ ſtercus, quo diutius retentum ſit, eo magis ſiccat? quod autem ſiccius eſt, minus id putredini patet. vrina contra effici craſſior ſolet, recenſque potioni ingeſtæ ſimilior eſt. 1

Cur eſculenta male olida minime his olere videntur, q illa ederunt? An quòd olfactum puiū ad palatum habemus: idcirco ſenſus hic propere impletur? itaque nec interiorē odorē æque amplius percipere poteſt. Principio enim oēs ſentire queūt: vbi autem tetigerūt, nō inſup poſſunt, quaſi iā res conſociata, natiuaque reddat: & exterior ſimilis ille oblat⁹ deliteſcit obtētu ,terioris. 2

Cur flores contuſi deterius olent? An quòd pars terrena, quæ flori inhæret, odori permiſcēs ſeſe, vim hebetat odorandi? 3

Cur animantiū nullum ſuauiter olet, excepta panthera? quæ etiā ipſa non niſi beſtijs ita olet: 4

ferunt enim ſuauem illis olentiam ab hac reſpirari. Stirpium autem multæ, & integræ bñ olẽt, & corruptæ ac aridæ magis magiſque ſuauẽ reddũt odorem. Vtrum quòd mali odoris cauſa cruditas quædam excrementi eſt: quamobrem ſudores etiam aliqui, atque aliquãdo ita olẽt. Sed ꝙ morbo maxime vitiãtur, quibus tales eſſe non ſolẽt: & flatus etiam, ructuſq; crudorum fœdius olent, quàm eandem cauſam de cæteris quoque proportione animaduertiſſe oportet: proportione inquam, quòd animalium carne vacãtiũ generi æſtimandũ aliquid eſt, quod carnis vice habeatur: nam excremẽtum crudum, vel in hoc eſſe nouimus. Hoc igitur, & viuis cauſæ fœdi halitus eſt, & mortuis, cũ putreſcit. Quam ob rem pingue, os, pilus fœdum nunquam reddunt odorem, ſcilicet illam ob cauſam, quòd pingue concoctum eſt, oſſa, & pili humore vacãt. At genus plãtarum nullum intra ſe contrahit excrementum. An etiam plantis aliquid ineſt: ſed q̃a ſicca & calida ſunt natura, humor eorum non fæcũlentus eſt, ſed concoqui expeditius põt. Conſtat hoc etiam plagis terræ, quæ ut feruentiores, ſic odoratiores ſunt, vt Syria, vt Arabia: & muneribus earundem regionum, quæ ſicca & calida nouimus, hoc idem probari poteſt: nullam autem ſentire putredinẽ poſſunt, quæ huiuſmodi ſunt. At animalium genus tale non eſt, itaque excrementa eius cruda, fœtidaque ſunt, flatuſq; itidẽ olent. Peremptis quoque animantib. humor putret, plantis minime: quippe cùm humore plantarum genus haud quaquam redundet.

5 Quam ob cauſam res malè olidæ grauius olẽt cùm calent, quàm cum frigent? An quòd natura odoris vapor quidam, & delatio eſt, quæ calore

exiſtunt? motus etenim quidam ſunt calor autem mouendi vim obtinet: frigus contra efficit, vt res conſiſtat,& contrahatur. Deorſum etiam frigeráta omnia feruntur: calor autem, odoreſque omnes ſurſum feruntur, tũ quia ſiti in aere ſunt, tum quia ſenſorium eorum ſupra, non infra habetur: quippe cùm odor ad cerebrum pene trans mouere ſoleat ſenſionem.

Cur ſi quis allia ederit, vrinam redolentem al- 63
lium reddet? cũ tamen alia pleraq; odoris vehementioris ingeſta, nihil in ſuam qualitatem vrinam poſſint conuertere. Vtrum, vt quibuſdã ſcholæ Heracliteæ placet, ꝙ ſicut in vniuerſo, ita etiã in corpore noſtro expiratur, deinde vapor denuo concreſcit, vtq; ibi humor, ſic vrina hic eſt: exhalatio autem alimenti vbi reuertit, vnde prodierat, odorem eundem non immerito recipit, quippe quæ illud reddat, in quod ſeſe cõmutarit. An ſi ita eſſet, cætera quoque idem facere deberent, quæ vehementem ſpirant odorem: nũc aũt nullũ hoc poſſe efficere nouimus. Ad hæc vapor, qui poſtea concreſcit, non ad ſtatũ priſtinũ redit, verbi cauſa, ſi vapor vini exhalarit, non poſtmodũ in vinũ cõcreſcit, ſed in aquam: ita falſum id etiam illi referunt. Ergo allium ſolum ex omniũ numero, quæ odorem ſimul & vehementẽ, & vrinæ mouentẽ reddunt, inflare ventrem inferiorem poteſt: cætera. n. vel ſurſum mouere ſpiritum ſolent, vt radicula, vel vrinam citare non queunt. Allium vero tria nimirũ hæc facit, vt & vrina augeatur, & ſpiritus excitetur, iſq; deorſum, non ſurſum: quæ quidẽ ſitus veſicæ, teſticulorumque ideo ſentit, quòd & in vicino eſt, & ſpiritui oportunior habetur, vt tentigo ab unde declarat. Conſtat igitur, vt

exere-

excrementum alii omniũ maxime huiuſcemodi ad veſicam poſſit vnà cum ſpiritu deuenire, ꝙ permiſcens ſeſe odorẽ plene vrinæ cõmittat.

7 Quam ob cauſam ora hominum, qui nihil ederint, ſed ieiunarint, grauius olent, (quod ieiunam graueolentiam appellant) eorum autem qui aliquid ederint, non olent, cùm tamen eorũ magis olere debeant? An ꝙ ventre inani, minusq; agitato aer factus calidior, ſpiritum, excremẽtaq; pituitoſa ſua immobilitate putreſacere põt. calidiorẽ autẽ effici argumentũ eſt, ꝙ vel ſitim parere ieiuniũ ſolet? At vbi ederimus, odor ciborum grauem illam olentiam offuſcat, vt maior minorẽ: calor.n. ciborũ calorẽ præcedẽtem illum exuperat, ita vt nihil affici poſſit.

8 Cur alæ omnium maxime partiũ noſtri corporis malè olent? Vtrum quòd omnium minime reſpirare poſſunt? malus autẽ odor locis huiuſmodi contrahi maxime ſolet, quoniã putredo quiete interioris qualitatis cõſiſtit? An ideo ꝙ immobiles, inexcitatæq; habentur?

9 Cur homines, qui virus redolẽt hirci, fœdius oleant, cùm ſe odorifice vnguentarint? An hoc in multis accidere ſolet, velut cũ acido dulce cõmiſtum eſt, dulcius totum exultat? Tum etiam omnes, poſtquam ſudarunt, grauius olent: vnguentum autem concalefaciendi vim habet, itaque ſudorem poteſt prouocare.

10 Cur hominum incuruorum, gibborumq; halitus grauior, ac fœdior eſt? An quòd locus pulmoni accõmodatus, concluſus, deflexusq; à ſua proceritate eſt? itaque ſpiritum trãſmittere expedite nequit, ſed euenit, vt vapor, ac ſpiritus amplius intercluſus putreſcat.

11 Cur vnguentorum magna pars ſudori permi-

ſta male olet, aliquã vero ſuauior reddit, aut nihil deterior? An quæ motu, tractuque commutari ſolent, hæc deteriora redduntur? quæ autẽ eadem perſiſtere poſſunt, hæc ſuauius redolent? At ſunt quæ reſiſtere queunt, quomodo et florũ, quibus odores conficimus, alii contuſi, vel concalefacti, vel excitati exoleſcunt, vt violæ albæ: alii ſibi ſimiles, vt roſæ. Et vnguentorũ igitur, quæ ex floribus huiuſmodi ſunt, commutari vtique poſſunt: quæ non ſunt, nequeunt: vnde roſaceũ cõmutari minime nouimus. Et quidem quò ſudores fœdius olent, eò grauius vnguentem quoque redolere videntur, quoniã rei ſibi contrariæ ſe permiſcet: vt mel cum ſale non magis, ſed minus dulce ſentimus

Cur omnia plenius olent, cùm mouentur? An quòd aera implent? itaque odor citius ad ſenſum reducitur. 12

FINIS.

ARISTO-

ARISTOTELIS
PROBLEMATVM
SECTIO XIIII.

Eorum, quæ ad regionum habitus pertinent: cuius quæſtiones XVI.

1 CVR efferis & moribus, & aſpectibus ſunt, qui in nimio vel ęſtu, vel frigore colũt? An eadem cauſa eſt? optima enim temperies non corporis ſolum, verum etiam intelligentiæ hominis prodeſt: exceſſus autem omnes dimouent, & vt corporis, ita etiam mentis temperamentum peruertunt.

2 Cur frumentũ in Ponto frigori expoſitũ diu reſeruari integrũ pōt? An propterea qa humor alienus vnà cum calore euaneſcit, vt in vuis fieri nouimus: alia. n. frigore. alia calore exhalant?

3 Cur potius in frigidiſſimis terris ardores febriũ fiant? An ꝙ frigus calorẽ intus circunobſiſtit: cuius rei contrariũ ęſtiuo tempore agitur? partes nanq; internæ frigidiores redduntur: ardor aũt febris eſt: ergo partibus refrigeratis. exterioribus, caloris copia interiores redundant.

Cur blęſis pedibus Aethiopes sũt, & Aegyptii?
4 An quemadmodum ligna, ita etiã corpora animan-

mantium deprauari à calore ſolent: quod etiã pili declarant, quos illi criſpiores, quàm cæteri pili gerunt: criſpitudo nanque veluti pilorum blæſitas eſt.

Cur temporibus auſtrinis initus fœminã po-
tius generant? An quòd largior humor tardius 5
craſſeſcit: auſtrinis humor temperamenti facit, vt ſemen reddatur humidius?

Cur locis paluſtribus vlcera capitis curari ce- 5
leriter poſſunt, cruriũ autẽ tarde? An ꝙ humor eſt grauis, quia terrenus eſt? omne autem graue tendit deorſum: ergo vlcera ſuperiora cõcoctioni ſunt opportuniora, quoniã humor delapſus ad ima eſt: inferiora autem ipſa multo excremẽto, putrefactumque facili redundant.

Cur qui loca edita, apertaque colunt, tardius 7
ſeneſcunt: qui aũt caua, & paluſtria ocyus? An ſenectus quædã putredo eſt? putret aũt, qđ quieſcit, nullo modo, aut minus ita afficitur qđ mouetur, vt aqua ꝓfluens, & cõcluſa. igitur vt locis editis aer vndiq; afflãte ſpiritu agitatur, ita cauis manet ĩmotus. Ad hæc locis apertis purus, ac diuerſus aſſidue ꝑ agitationẽ aer habetur, paluſtribus impurus, idemq; ſemꝑ emarceſcit.

Cur timidi ſunt, q̃ loca feruida incolũt: for- 8
tes, qui gelida? An ꝙ natura contrà, quàm loca, & tẽpora, ſe habet: qm̃ ſi ſe ſimilem ageret, cito periret? ſunt autem fortes, qui calida ſunt natura: timidi, qui exangues, refrigeratique ſunt. fit igitur, vt qui loca inhabitant calida, refrigerentur: qui frigida, concaleſcant, vtrique tamẽ corpore magno adoleſcunt, eo ꝙ qui frigida colũt, inſito calore abundant: qui calida, calore loci refouẽtur: quippe cùm in calidis, & à calore incrementum ſequatur: frigus autem vim aſtrin-

gendi,conſtipandique habeat.Cùm igitur altè-ri principium inter ſe vehemens augendi obtineant, alteri nullo extremo frigore impediantur; merito vtriq; augeri poſſunt plenius. Homines noſtræ regionis augeri ideo minus poſſunt, ꝙ & principium illud in ſe imbecillius continent,& frigore aliquantiſper conſtipantur.

9 Cur diutius viuunt,qui locis calidis ſuam degũt ætatẽ? An qua natura ſunt ſicciore? firmius autem,diuturniusque,quod ſiccius eſt:mors autem putredo quædam eſt. An ꝙ mors caloris interioris refrigeratio eſt: refrigerari autem omnia ſolent ambientis aeris qualitate, qui vt locis calidis calet,ſic frigidis friget? itaque interiorem calorem ocyus,magiſque corrumpit.

10 Quam ob cauſam qui calida loca habitant, viuere diutius poſſint? An quòd humorem,caloremq; amplius ſerua nt,quarum rerum interitus mors eſt.

11 Cur locis paluſtribus effici ſomnolentiores ſolemus? An quòd magis ĩ his ipſis refrigeramur? refrigeratio autem,cùm requies quædã ſit, ſomnum nobis conciliat,qui inter quieſcendum ſolet accidere.

12 Cur qui in nauibus degunt,quamuis in aqua coloratiores tamen ſunt,quàm qui in paludib.? An loca commode aſpirata coloris præbere hilaritatem poſſunt? Pallidos autem humor efficit,cum putreſcit: quod eueniri immobilitatis cauſa ſolet,quamobrem ſubpallidi ſunt, qui loca paluſtria colunt.

13 Cur locis hybernis æſtus fieri vehemẽtiores, quàm tepidis ſoleant? Vtrum propter nimiũ aeris humorem? enimuero caloris opera eiuſdem aqua reddi poteſt calidior, quàm aer: ergo aer

quoque

quoque humidior acrius,quàm tepidus ille reca leſcere poteſt.An non calidior aer locis huiuſcemodi eſt,ſed eſſe ob vehementiam qualitatis contrariꝫ videtur:quomodo Sol cùm è nube illuxit,calidior eſſe ob contactum vmbrꝫ videt.

Qua de cauſa qui meridiem verſus habitant, nigris oculis potius naſcuntur? An quòd vt oculi cæſij caloris interioris exuperantia reddũtur? ſic eiuſdem abſentia nigri efficiuntur, vt Empedocli etiam placet Ergo quemadmodum qui aquilonem verſus poſiti ſunt, oculis cæſijs ideo naſcuntur,.quòd calor interior effluere à frigore exteriori vetatur: ita qui ad meridiem vergunt, continent quidem ſuum humorem propter aeris circunfuſi teporem obuium: ſed calorem cõtinere non queunt, quòd nihil extrinſecus eſt, quod obſepiat,atque arceat.itaque humor, qui relinquitur,nigreſcit: lucis enim abſentia omnia obfuſcari, opacarique ſolent An reliqui corporis colorem oculorum color imitatur? itaque qui aquilonem verſus inhabitant, vt ipſi albo corpore ſunt, ſic oculos quoque cęſios habent: hic etenim color prope album eſt: & qui ad meridiẽ ſunt,vt ipſi nigri, ita etiam oculos nigros ſortiuntur. 14

Cur locis calidis homines ſapientiores ſunt, quàm frigidis? Vtrum eadem de cauſa, qua etiã ſenes,quàm iuuenes? ſapientiores etenim qui ſedes frigidas habent,frigore loci obſiſtente, longe calidiores quàm ſua ſint natura, redduntur. itaq; vinolentis admodũ ſimiles eſſe videntur: nec ingenio valent,quo proſpiciant, rerũq; rationes inquirant,ſed fortes fidentes, ſperãteſq; ſunt.contrà qui loca calida habitant,ſobrii propterea ſunt,quia poſſunt,ſatis refrigerari.Fit au 15

tem quaque in re,vt qui metuunt magis , quàm qui confidunt,velint inquirere:itaque magis valeant inuenire . An quòd antiquius genus hoc hominum eſt?cæteri enim eluuie perierunt, ita vt tanquam iuuenes ſint ad ſenes,qui loca habitant frigida,ad eos qui calida colunt.

Cur timidi,qui loca habitant calida: fortes,
19 qui frigida?An quòd natura contrà,quàm loca, & tempora ſe habet? quoniam ſi ſe ſimilē ageret,periret breui , fortes autem ſunt, qui natura calida conſtant: timidi, qui frigidi ſunt: accidit ergo, vt qui calida colunt . refrigerari nimirum poſſit:cùm enim ſolutum rarumq; corpus eorum ſit,calor foras profluere poteſt, qui autem in frigidis ſedent, ſua concaleſcunt natura, quòd à frigore exteriori caro denſetur,cuius denſitate calor colligi intus poteſt.

FINIS.

ARISTO-

ARISTOTELIS

PROBLEMATVM

SECTIO XV.

Eorum, quæ ad res mathematicas pertinent, & ad cæleſtia: cuius quæſtiones. XII.

CVR linea de angulo ducta in angulum, ſola ex omnibus, quæ figuras rectis conſtantes lineis bipartito ſecant, diameter vocitata eſt? An qđ diameter, vt nomen deſignat, duas in partes figuram æque dimetiendo digerit, nihilo deſtruens quod ſubiacet menſurandum? ergo quæ per commiſſuras, hoc eſt angulos diuidit, appellanda diameter eſt, quoniam hæc figuram non deſtruat, ſed diuidat: quomodo faciunt, qui vaſa militaria partiuntur. At quæ per lineas ſecat figuram compoſitam deſtruit: angulis etenim conſtant quæ rectis lineis continentur. 1

Cur diameter appellata eſt? Vtrum quoniam ſola bipartito figuram diuidat? An quòd ſola figuram ſecat per partes, ſiue membra, quibus inflexa coarctatur, cùm cætera per latera diuidant? 2

Cur homines omnes, tam Barbari, quàm Græci, ad decem vſque enumerare cōſueuere, nō ad aliquem alium numerum, vt duo, tria, quatuor, quinque tum repetendo vnum quinq;, duo quin- 3

que, ſicut vndecim, duodecim: nec verò vltra denarium numerum ceſſantes, inde replicare incipiunt? eſt enim numerus quiſque, quòd præcedit, ac vnum, aut duo & deinceps quantitas aliqua: enumerant enim ſtatuto termino denarij numeri. haud enim forte, caſuſque id facere ſemper, omnibuſque in rebus putari debent, cùm nõ fortuna, ſed naturalis res ſit, quæ ſemper, atque vbique effici ſoleat. Vtrùm quòd perfectus numerus denarius ſit: continet enim omnia numerandi genera vt par, quadratum, quadrantale, lõgum, planum, primum, compoſitum? An quòd denarius fons, atque principium eſt, quippe qui ex uno, duobus, tribus, & quatuor conſtet? An quia corpora, quæ feruntur, numero nouenario continentur? An quoniam decem proportionibus quatuor cubales numeri conſumantur, è quibus numeris Vniuerſum cõſtare Pythagoreis placet? An quòd omnes homines digitis decem lege naturali creantur? itaque ſui numeri calculos quaſi adipiſcentes, hac eadem multitudine cætera quoque enumerãt. Vna gens quędã Thracum ad quatuor numerandi ſeriem terminat, eo quòd amplius meminiſſe modo puerorum non poteſt, neque vſum habet rerum multarum.

4 Quamobrem cùm Sol eodem cum uigore feratur, non pari tempore idem incrementũ, decrementumq; vmbrarum exultet? An quòd anguli, quos radij ſub æquis circũferentiæ ſpatijs ad res conſpectas efficiunt, æquales inter ſe omnes cõſiſtunt? quòd ſi illi æquales ſunt, eductos quoq; inde æquales eſſe neceſſe eſt, ſcilicet quos radij faciant in triangulo, qui radio primo, & re conſpecta, & vmbra continetur. At ſi anguli æquales inter ſe ſint, radium ab re cõſpecta, & lapſum

lon-

longius maiorem eſſe propinquiorem neceſſe eſt:quod pro certo recipimus. Igitur totam circunferentiam in partes quaſuis æquas inter ſe digeramus: ſitque res conſpectui obuia G. Cùm itaque Sol in G ingruens de A, vmbram in G I aliquam reddet, radius in I prolabatur neceſſe eſt. Vbi vero ad B deuenit radius inde proficiſcens intra G I, radium decidet: ac rurſus cùm idem ad C ſe cōtulerit, pari modo ſuum radium mittet. aliter efficiet profecto, vt linea recta rectam partibus duabus contingat. Cùm ergo A B circunferentia æqualis B C circunferentię ſit, anguli quoque illis ſubiecti apud D, æquales inter ſe conſtant, quippe qui ad centrum ſe colligant; qui autem in triangulo habentur, æquales illis D angulis proueniunt, vtpote qui ſe per verticē illis iungant. Ergo cùm totus angulus in æqua ſecetur, angulus D E maior, quàm E F angulo D C eſt. Pari modo cæteri anguli ſe habebunt, quos radij circunferentia profecti reddiderint. Simulq; ēt conſtat vmbram meridie minimam eſſe neceſſario, minimaſque tum effici acceſſiones: quippe cum Sol meridie maxime è perpendiculo ſeſe nobis exhibeat. Æſtus quoque meridie accenditur, tum ob eam, quam modo diximus, cauſam; tum etiam, quòd omnis ſpiritus ceſſat. tunc enim ſpiritus excitari ſolet, cùm Sol aerem terræ familiarem diſcernit. Quòd ſi Sol cū medium cęlum proreptat, minus, id faciat, merito noctes mediæ, atquæ meridies à ſpiritu ſilēt.

Cur Sol per quadrilatera profluens, nō rectis lineis figuram deſcribit, ſed circulum format, vt in cratibus patet. An quod aſpectuum procidentia turbine agitur; turbinis autem baſis in orbem ſe colligit? quamobrem quocunque radij Solis 5

incurrerint, nimirum circulares apparent? An quòd Solis quoque figuram rectis lineis contineri neceſſe eſt? ſiquidem radij recti proueniunt. Cùm enim recte in rectam incidunt figuram, rectis contentam lineis formant: quod certe in radijs accidit ad rectam enim cratiũ ſeſe tradunt, aut ad quodlibet, per quod liceat tranſlucere: ac ipſi recti proculdubio ſunt: itaque procidere ad rectam debuerũt. Verùm quia radij, qui de aſpectibus ad extima linearum rectarum diſcindun-tur, imbecilli admodũ ſunt, idcirco angulo cerni non poſſunt, ſed quantùm recti in turbine hoc tantũ rectam agere poteſt: reliquum non poteſt, ſed conculcati aſpectus, indiſcretiq; latitant. nec mirum, cùm multa videre nullo pacto poſſimus, quamuis noſtro attinguntur aſpectu, vt ea quæ tenebræ opacant. proximum eſt, cùm quadratum ſpeciem multi anguli repręſentat, atq; etiam circuli, ſi amplius remoueatur. Cùm enim aſpectus procidentia turbinis ſpecie figuretur, quoties figura vlterius ſepoſita eſt, aſpectus, qui ſe in angulos ſpargunt, quoniã & imbecilli, & pauci ſunt, rem aſſequi nequeunt: qui autem media in partẽ concurrunt, hi nimirum perſiſtere poſſunt, vtpote vniuerſi, & validi. Ergo cũ figura propè poſita eſt, anguli quoque aſpici poſſunt, aucto interuallo non poſſunt. Quamobrẽ circularis etiam linea remota recta eſſe videtur, & Luna rectis continere die octauo uidetur, ſi aſpectus non latitudinem, ſed lineam circundantem ineant. Vt enim cùm circunferentia prope poſita eſt, quãto pars altera orbis, quàm altera ꝓpius ſit, aſpectus diſcernere poteſt: ita cùm ꝓcul abeſt recte ſentire nõ poteſt, ſed ex æquo partiũ ſitu cernere ſibi uideẽ ita quæ rectã etiã iudicat.

Cur

Cur Lunam, quæ in ſphæræ faciem conglobatur rectam, cùm ſemiplana eſt, cernimus? An 6
quoniam eodem in plano aſpectus noſter verſatur, & circuli ambitus, quem Lunæ Sol ingruens facit? quòd cùm agitur, Sol recta linea videtur. Cùm enim quod ſuum aſpectum ſphæræ admouerit, orbem videre neceſſe ſit: Luna autē ſphæræ faciem gerat, eamq; Sol aſpiciat: orbis profectò id eſſe debet quòd à Sole efficitur. Hic ergo cùm è regione ſe nobis præbet, totus videtur: itaque pleniluuium iam apparet. cùm autem mutatur & præterit, propter Solis diſceſſum, portio eius aſpici poteſt: itaque fit, vt Luna altera parte recte videatur cùm altera orbem colligat, quoniam hemiſphærium aſpectui ex diuerſo poſitū eſt, quod ſemicirculum repreſentarit. Semper. n. aſpectui obuia Luna eſt: quoties, tamen Sol radios admouerit ſuos, aſpici nequit. Repletur poſt diem octauum de medio, quia paulatim euadens, orbem nobis exhibet propenſionem. Cùmque ita circulus aſpectui ſe opponit, ſectionem turbinis imitatur, curuatur in cornua, iam Solé dimoto. Vbi enim circunferentia Solis ad puncta deuenerit vltima, per quam orbis æqua portione ſecari videtur, circunferentia ipſius orbis apparet. non enim inſuper ex aduerſo oculis eſt, ſed iam præterire incœpit. Quod cùm ita agatur, ac circulus, ſiue orbis per eadem ducatur pūcta, curuari in cornua neceſſe eſt. pars enim aliqua orbis prioris aduerſi protinus aſpectui ſe obducit, vt de parte lucida abſcindi aliquid poſſit. Tum etiam extrema in eodem perſiſtunt, vt curuari in cornua neceſſe ſit: ſed tamen plus minuſve, pro Solis dimotione. cùm enim Sol dimonet ſeſe, circulus quoque in eadem reuertitur pun-

cta quippe cùm fieri poſſit, vt infinito numero inclinetur: ſiquidem ſummi circuli per eadem puncta deſcribi facile infiniti poſſunt.

7 Cur Sol,& Luna plana eſſe videntur,cùm tamen conglobari in ſphæram certum ſit? An vt plura, quorum quodnam plus minuſve diſtet,in certum ſit,æque poſita eſſe videntur? ſic etiam quod partes obtinet,niſi color varius adſit, partes ex æquo omnes collocatas habere videri neceſſarium eſt:quod autem ex æquo aſpectu obuiam ſit,idem equabile,compoſitum,& planum neceſſe eſt.

8 Cur Sol oriens, atque occidens vmbras efficit longas:efferens ſe, minores: obtinens cœli medium,minimas? An quòd oriens principio vmbram terræ æque diſtantem reddit,ac infinitam pene protrahit: deinde longam,atque ite minorem ſubinde; quia linea, quæ recta de puncto ſuperiori elicitur interius per diminutiones aſsiduas cadit.Gnomon A B,Sol, vbi C, & vbi D. Radius igitur ex C proficiſcens C F exterius ꝓcedit,quàm radius D E. At vmbra B E Sole ſuperiori exiſtit,umbra autem B F inferiori. Ergo quũ Sol ſuperior fuerit eo minor umbra exultabit, minimaque tunc erit, cùm Sol ſuper capita noſtra uerſabitur.

9 Cur umbra Lunæ maiores, quàm Solis ſint, cùm eodem prouenian t perpendiculo?An quòd Sol ſuperior,quàm Luna eſt?itaque radium, qui de ſuperiori ꝓdierit inferius cadere neceſſe eſt. Gnomon A D,Luna B, Sol C. Lunæ radius B F: ergo umbra Lunæ D F.ſequeť Solis radius C E: ergo umbram D E fore neceſſe eſt.

10 Cur deficiente Sole, ſi quis per cribrum, aut frondes veluti platani,vel alicuius ex cæteris latifo-

tifolijs, aut digitis manuum inuicem perplexis inſpiciat, ſplendores ſpecie Lunæ nondum completæ incernat? An quòd quemadmodum cũ per angulatum foramen lux non angulata, ſed orbiculata, turbinataq; prodit? cuius ratio, quòd gemino, directeque commucronato turbine agit, id eſt eo qui de Sole ad foramen deuenit, & qui de foramine ad terram: ſic etiam in Solis defectu figura, qua radij veniunt, vt diximus, innoteſcit. Ergo cùm pars orbi ſuperiori detrahitur, quod ex aduerſo ſuper terram eluxerit, ſpeciem illam lunatam gerat neceſſe eſt: quippe cùm prout orbis defecit, ita radij profluere debeant: digitis tamen, & cribris, pro foraminum exiguitate res certius explicatur, quàm cum per foramina ampliora tranſmittitur. Luna autem idem percipi non poteſt neque deficiente, neque increſcente, neque decreſcente: quia eius extrema non plenè ſplendent, ſed medio potisſimum lucet. Lunatã autem illam minutamque faciem, medio aſtringi exiguo manifeſtum eſt.

11 *Cur Sol nunquam cœlo in medio geminatur, nec ſupra ſe facilem illam oſtendit ſecundã, ſed ex lateribus tantum? An quòd tum geminari Sol poteſt: cùm Solem uerſus aſpectus refrangitur. Aeris autem concreſcentis illa ſoliditas, cui aſpectus incurrens refrangitur, neque prope Solem, neque procul effici poteſt. nam ſi prope ſit reſoluetur à Sole: ſi procul, aſpectus refrangi non poterit. cùm enim longè de paruo ſpeculo remeat, imbecillus reddetur: quamobrem area quoque fieri non poteſt è regione. Quòd ſi ſupra, & in propinquo inchoatur, à Solis feruore diſſoluitur: ſin procul, aſpectus minor euadet, ſed ſi in latere, tum nimirum ſeruari integer

*Cur par elius nõ fit neq; cum Sol cœli mediũ obtinet, neq; ſupra terrã, ſed ex lateribus tantum? An

poterit, dummodo ſpeculum ita diſtet, vt nec Solis feruore abſumi poſſit, & aſpectus uniuerſus recurrat. Nã ſi in terra ſparſus feratur, deuenire ad Solem non poteſt. ſub Sole etiam fieri non poteſt, quia ſi prope terram extiterit, conſumitur feruore: ſi autem ſupra, cœlo in medio aſpectus diſtrahetur, & euaneſcet denique nec è latere quidem effici illud poteſt: cùm Sol cœli vmbilicum perrẽptat: quoniam ſi aſpectus admodum feratur in terram, exiguus ad ſpeculum veniet: itaque refractus, omnino imbecillus recedet.

12 Cur Solis vmbræ extremum tremere videatͣ? Haud enim quia Sol fertur, idcirco id contremiſcit. nam fieri non poteſt, vt Sol in partes moueatur contrarias: tremorem autem fieri ita manifeſtum eſt. An hæc mutatio umbræ incerta eſt, quomodo etiam Solis ipſius progreſsio latet. An ideo moueri videtur, quòd corpuſcula contenta in aere agitantur, quæ vulgo ramenta nominantur, conſpicua in Solis radijs, qui tranſmeant per feneſtras? hæc enim moueri ſolent etiam ſine vllo ſpiritu. Ergo cùm vicisſim, modo de vmbra in lucem, modo de luce in umbram moueãtur aſſidue, terminus quoque lucis, ac umbræ cõmunis continuo moueri videtur. partim enim veluti umbram, partim lucem ſua ipſa mutatione efficiunt, itaque moueri vmbra videtur, cùm cùm non hæc, ſed illa hunc in modum ſoleant agitari.

FINIS.

ARISTOTELIS PROBLEMATVM

SECTIO XVI.

Eorum quæ ad res inanimatas pertinent : cuius quæſtiones. XIII.

CVR baſis bullarũ candida aquæ in- 1
ſidit:etſi Soli expoſita eſt , nullam
efficit vmbrã : ſed reliquum quidẽ
vmbellæ corpus vmbram facit,ba-
ſis autem ſola non facit,ſed circum-
à Sole vndique cingitur ? Et quod longe mirabi
lius eſt,nec ſi lignũ per aquam in Sole appoſue
ris,vmbra ligni continua exultabit ſed iuxta ba
ſim bullæ à luce ſecabitur . Quòd ſi vmbra eſt,
quod à Sole à non aſpicitur , ſequetur porrò, vt
moles bullæ circum tota aſpici poſſit,quod nun
quam fieri poſſe in opticis, id eſt, aſpectuũ ratio
nibus demõſtratur: quippe cũ ne minimum qui
dem à maximo totum circu maſpici poſſit.

Cur bullæ ſpecie hemiſphærij exurgere ſo- 2
lent? An quòd tãquam de centro in aera ſurſum
æqualiter circũ vndiq; adnituntur? quo quidẽ
modo hemiſphęrium exurgat neceſſe eſt. Portio
autem ſpheræ inferior aquæ planitie abſcindi-
tur,in qua ſcilicet centrum ſitum eſt.

Cur

3 Cur in magnitudinib⁹ quę profunditate ſunt inæquali, accidit, vt ſi partē moueas leuiorē, circunferatur quod iacitur: vt in talis fieri opplumbatis videmus, ſi quis partē leuiorē ad ſe vertēs proijciat? An quòd fieri nō poteſt, vt grauius æque ac leui⁹ feratur, cùm eiſdē viribus iactū eſt? ſed cum totū quidē moueri neceſſe ſit, fieri vero non poſſit, vt æque omni ex parte moueatur, ſequitur prorſus, vt ſi parili celeritate ferant̄, eādē lineā peragant. ſin aūt alterū altero ferat̄ celerius, circulo ferri neceſſe ſit, cùm hoc ſolo in genere figuræ efficiatur, vt pūcta eadē ſubalterna lineas inæquales poſſint eodē tēpore permeare.

4 Cur ea quę in terrā cadūt, atque reſiliūt, angulos ad planitiē reddant ſimiles vtraq; ex parte puncti, quo planum tetigerint? An ꝙ omnia ſua natura ad rectā lineā feruntur? Quæ igitur in locum æqualē deciderāt, vbi ex perpendiculo, diametroque ſeſe plano impegerint; pares angulos ideo faciunt ſuo reſultu, ꝙ æqua diameter diuidit. Quæ autē in latera corruerunt, quoniam nō perpendiculo, ſed puncto ſuperiori locū feriant, accidit. vt repulſa à loco dicto contrariā in partem ſe cōferant: rotūda quidē, ꝙ delapſa protinus in aduerſum ſui appulſus ſeſe euoluunt, ſiue quieſcat eorū medium, ſeu locū ſoleat permutare: rectis vero cōpacta lineis, ꝙ perpendiculum eorum in partē priorem adductū retorquetur: vt his accidit,* quibus aut pas inferior raditur, aut colei violantur. hi nanque omnes aduerſam in partē, retrorſumq; coruūt: quoniā eorū perpendiculū ęquatur, pēdet, atq; priorē in partē expellitur; cōtrariū enim in his retro, deorſumq; eſſe accidit; cùm autē deorſum ferātur, grauiora eſſe fatendū eſt. Quòd igitur his caſus idem reſultātibus

**quibus crura abraduntur, et colei ſub ripiuntur.*

tibus * latus euenit:ergo in angulũ rectũ neutra eorum reſultãt, eo ꝙ perpendiculum pondere bi partito diuidit corpora, quæ feruntur. Fieri aũt non poteſt, vt plura perpẽdicula idem ad planũ exiſtant, quibus illa ſecẽtur: quod ſcilicet ita ac cideret, ſi perpendiculũ, dum reſiliũt, oriretur, vbi rem delatã planũ offendit, diuidẽdũmq; rur ſus ſecundo perpendiculo foret. quocirca primo illo perpendiculo, quo ferebatur, ſecare neceſſe eſt. Sed cùm aduerſam quidem in partem feratur, rectum vero in angulũ nõ feratur, reliquum eſt, vt acutus reddatur angulus parte altera puncti, quod plano incurrerit. Aduerſorum enim inter ſeſe angulorum terminus rectus angulus eſt.

*φορὰ latus latio.

Cur cylinder propulſus fertur in directum, ſuiſque terminantibus orbibus lineas rectas deſcribit: turbo vero ſuo manente mucrone circunfertur, atque in ſuo terminante orbe orbem deſcribit? An quòd circum vterque fertur? Verum cylinder rectas linea plano ducit, turbo orbes deſcribit: eo quòd inæquales orbes turbinis inter ſe ſunt, ferrique velocius poteſt, qui amplior circa idem centum conuertitur. qui cùm ſimul omnes poſiti in turbine orbes inæquali ferantur ſpatio, euenit vt extimi, qui voluuntur, plurimũ loci & lineæ tempore eodem decurrant. Vnde fit etiam, vt circum omnes agantur: quippe cùm omnes eadem recta linea deſcribantur: quę cùm conuertitur, non omnia ſita in ea puncta æqualem producere lineam eodem tempore poſſunt, cùm æqualem non niſi ex directo agere ſoleãt. Cylindri vero, quòd omnes orbes pares inter ſe ſunt, centrumque idem ambiunt, euenit, vt ſimul ſuis omnibus punctis planum contingendo parili celeritate voluãtur, cùm nulla inæqualitate

litate

litate cylinder euariet, & rurſus in planũ ſimul omnes deueniant, vbi ſuam quiſque conuerſionem abſolu erit. Vnde lineas quoque ductas per directum in plana, pares inter ſe eſſe neceſſe eſt. ſua nanque tactione orbes æqui, pariterq; volubiles illas duxere. Atqui rectas confici patuit, quas linea eadem deferens ſeſe in directum peregerit. Cauſa hæc eſt, cur cylinder recto deferri tramite poſſit. Nil enim refert, vtrum qua linea prima cylinder planum tetigit, hanc firmo cylindro ꝓtrahas; an volubili circumagas. ſemper enim vt æqua linea, ſimilisq; in cylindro contentis planum attinget, ſiue protrahatur cylinder, ſiue prouoluatur.

6 Cur ſectio chartarũ, ſiue papyri, ſi quis æque à baſi plana, rectaq; dimetiendo abſciderit, recta euoluetur: ſin autem inclinarit, contorta exiſtet? An euenit, vt cùm orbes ſecturæ alterius eodem in plano poſiti ſint, declinans illa cæſura non ęque oppoſita ſit, ſed partim minus? itaque cùm euolueris orbes quidem, qui plano eodem continentur, ſuumq; initium in plano habent eodem, lineam explicabunt quam ſuo ipſi cõficiunt ordine: quippe cùm ea ipſa extenta linea non niſi profecta ex orbibus ſit, qui plano eodem continetur: itaque vel rectam eam quoque eſſe neceſſe eſt, quæ eodẽ in plano ſe porrigat. At obliquę illius ſecturæ linea, quoniam primæ non æque appoſita eſt, ſed partim plus diſtans, partim minus, vtpote cùm ipſa quoque ſectura ita ſe habeat, hinc eodem eſſe in plano nequit. itaque nec recta hæc eſſe poteſt: etenim fieri nõ poteſt, vt rectæ lineæ pars alia in alio plano collocetur.

7 Cur omnis magnitudo diuiſa minor eſſe ſuo

toto videatur? An quòd omnia numerum diuiſa recipiunt: quanquàm magnitudinis ratione minora, quàm vnum illud, exiſtũt? Magnum enim eo, quod continuum, quantumq; quoddam eſt, magnum dicimus: numerus vero partium omnis omni ſuæ magnitudinis numero maior eſt. Quamobrem vt partibus diuiſis maius appareat totum, conſentaneum eſt. cùm enim partes, totumq; idem ſint, totum naturam potius magnitudinis præ ſe fert, vt conſtans, & cõtinuum, partes vero naturam numeri magis ſortiuntur.

8 Quę in vaſe eueniunt, quod clepſydram vocamus, omnino quidem referri ad cauſam debent, quam Anaxagoras explicat. Aer enim qui in ea excipitur, cauſæ eſt, ne aqua ingredi poſſit, fiſtula ſcilicet obturata. Non tamen ſimplici, abſolutaq; ratione aer cauſam habere putãdus eſt: nã ſi quis eam fiſtulã apprehenſa transuerſam immergat, humorem admitti, nihil eſt, quod prohibeat: quamobrem nõ ſatis author ille expoſuit, quemadmodum aer cauſam daret. Ergo cauſam aera quidem tenere fatendum eſt: ſed hic ſiue impellitur, ſiue per ſe ipſe fertur, nec quicquam cogitur, ferri per directũ ſolitus eſt, vt etiam cætera elementa. Itaque clepſidra tranſuersè immerſa, aer qui è directo ſitus eſt, pulſus ab humore, libere effluit per ea foramina, quæ demerſis in aqua foraminibus oppoſita ſunt, eoq; cedente humor ſubiens implet. At ſi erecta in aquam deſcendat, aer impotẽs ſeſe efferendi per arduum, quoniam conſeptæ ſunt partes ſuperiores, circa prima foramina arcetur, quippe qui ſupprimi in ſe, contrahiq; non poſſit. Argumentum vero, aquam arceri poſſe ab aere immoto quod in ipſa clepſydra deprehenſum eſt. nam ſi,

aluum eius aqua repletam ad fiſtulam obturatam inuerteris, humor per fiſtulã in os minime defluere poterit: quippe cùm ore patefacto non protinus, ſed paulò poſt de fiſtula profluat, vt quod non in ipſo ore fiſtulæ contineatur, ſed poſtmodum in hoc per fiſtulam veniat, poſtquam patefactum iam eſt. Plena autem, erectaq; clepſydra fiſtula patefacta protinus per colum, id eſt, foramina inferiora effluit, quia illud attingit, extremam vero fiſtulam non contingit. Clepſydram igitur humor ingredi ob prædictam cauſam nequit. Egreditur autem fiſtula patefacta, eo quòd aer contentus in fiſtula, ſurſum deorſumq; agitatus, humoris, contenti in clepſydra, motum excitat pleniorem: cumque deorſum pellatur, eodemque ipſe etiã ſua natura propenſior ſit, merito effluit vim inferens aeri, qui clepſydram extrinſecus circunfundit, excitus quidem, & compar potentia aeri ſuperius impellenti, ſed renixu infirmior: quoniam per anguſtam fiſtulam influens ille ocyus ac vehemẽtius labitur, vrgetq; humorem. Cauſa vero, cur obturata fiſtula humor effluere non poſſit, quod humor dum clepſydram ſubit, aera omnem per vim ab ea expellit. Cuius rei indicium ſpiritus, ructusq; murmurãs dant, quos ingrediente humore, nimirum intus excitati ſentimus. Cùm igitur humor ſubiens vehementer aera cogit, ſeſe ad clepſydræ fiſtulam trudit, ac modo lignei cunei, aut ęrei diſiectu oppreſſus, aſtrictusque hæret ſine vllo alio vinculo, quouſque alia vi expellatur, quo modo prægruptor clauos expellimus: quod ſane aperta fiſtula incidit in ratione, quã ſuperius expoſuimus. Aut igitur ita effici poteſt, vt humor effluere nequeat, aut quod aer exiens inflatur, emergitq; impetu

petu violento, vt ſtrepitus indicat. humor idcirco à ſpiritu ſurſum attrahitur, quemadmodum multis in rebus accidere certū eſt. Attractus autem humor, ſibiq; continuus omni ex parte conſtans manet, oppreſſus ab aere, donec pulſus ab eodem recedat. cumque initium ita retineatur humoris, reliquus & omnis humor vnitus, atq; continuus ex ſuo pendeat initio neceſſe eſt. Nec vero temerè ita agitur, quandoquidem eiuſdem intereſt rei, & dimouere quicquam ſuo de loco, & idem in eo continere, ad quem mouerit: idq; diutius facere, ſi vel potētia quod tenet, quodq; tenetur, ſimili inter ſe contendunt; vel quod tenet, potentius eſt, vt in re, de qua agitur, accidit. Spiritus enim potentior, quàm aqua eſt.

Cur partes tam ſtirpium, quàm animantium, q̃ nullis inſtrumentarijs officijs deputatæ ſunt, 9 in orbem ſeſe omnes colligant? ſtirpium quidē caudex, & rami formari in orbem ſolent, & animantium crura, femora, pectus, lacerti ad hanc eandem ſpeciem enituntur: triāgulum, vero, aut multiangulum nullum neque ex toto, neq; parte aliqua eſt. An, vt Architas author eſt, quoniā in motu naturali æqua proportio ineſt: moueri nanque proportione omnia cenſet. hanc autem ſolam in ſeſe æqualiter ſolui, atque reuerti, vt orbes, rotundaq; afformare poſſit, cùm cōſtiterit.

Cur extrema formari in orbem ſoleant? An 10 quòd natura res optimas, & pulcherrimas creat, quoad fieri poteſt? Figura autem ea pulcherrima eſt, quæ eadem vndique eſt, ſibiq; ipſa ſimillima conſtat.

Cur ſi circulus proijciatur, primam lineam re 11 ctam ducet, deinde cochleam, ſiue clauiculam aget, dum decidat? An principio rectam ideo

agit,

agit, quòd æqualiter ab aere hinc inde dirigitur. Cùm igitur pari momẽto vtroque de latere pergat, lineam quoque effici talem neceſſe eſt, quæ locum æqualiter hinc atque inde poſſit diuidere. talis aũt recta eſt. At vbi in partem alterutrã vergere ob inæqualitatem circunfuſi aeris cœpit, non amplius æqualem illam parte interiore, exterioreq; ducit, ſed circularem, neceſſitate ſcilicet aeris diuerſi, & incompoſiti.

12 Cur in magnitudinibus quę profundo ſunt in æquali, accidit, vt ſi partem moueris leuiorem, circunferatur quod iacitur? quemadmodum in talis fieri opplũbatis videmus, quoties quis partem leuiorem ad ſe vertens proijciat. An quòd fieri nõ poteſt, vt quod grauius eſt, æque cum leuiori feratur, cùm proiectum eiſdem à viribus eſt? quod cum moueri neceſſe ſit, & tamen fieri nõ poſſit, vt æq; omni ex parte, directoq; tramite moueatur, circũferri neceſſe eſt, dum ſe introuertit: quemadmodũ ſi quid medio eius immobile ſuo pondere penitus eſſet, alterum profecto extremum vltra in partem moueretur priorem, alterum intra ad eum tenderet, qui dimiſit. Sed quoniam, cùm totum moueri poſſit, põdus ſuo medio gerit, illud idem ſequatur neceſſe eſt.

13 Quamobrem corpora quę feruntur, vbi alicui occurrerunt, reſilire partem in contrariam ſolent, quàm ſuapte natura ferri cogantur nec niſi ad ſimiles angulos reſultare ſoleant? An quòd nõ ſolum eo feruntur impetu, quo pro ſua parte ipſa ferri aptiſſima ſunt, verum etiam illo, qui à mittente proficiſcitur? Suus igitur ceſſat cuique impetus, cum ſuum ad locũ peruenerint: omnia nanque requieſcere ſolẽt, vbi eam in ſedem ſeſe contulerunt, quam ſuapte natura deſiderãt. Sed

exter-

externo illo, quem habēt, impetu neceſſitas oritur amplius mouendi: quod cùm in partē priorem effici nequeat, quia re prohibetur obiecta; vel in latus, vel ī rectum agi neceſſe eſt. Omnia autem in angulos reſiliūt, ſimiles, quoniam eodem ferri cogatur quo motus ducat, quem is dedit qui miſerit: eo autē vt angulo vel acuto vel recto ferantur, omnino incidit. Cum ergo quod retorſerit vetet, quò minus directe motus agatur; pariter & rem quæ fertur, & eius impetū, nimirum prohibere pōt. Vt igitur in ſpeculis extremū lineæ rectę, quò ſe aſpectus coniecerit, idem refrangitur: ita in ijs quæ feruntur, fieri ex aduerſo ſolet, quippe cùm angulo tanto retorqueantur, quanto vertex cōſtiterit. Ita enim intelligēdū eſt, vt tranſferri ſimul & angulus & delatio debeat: quo facto in angulos reſultare ſimiles, eſſe neceſſe palā eſt.

FINIS.

ARISTOTELIS PROBLEMATVM SECTIO XVII.

Eorum, quæ ad res animatas pertinent: cuius quæſtiones III.

1 CVr homines, qui corpore cõſtãt im modico, maiores tunc eſſe videntur, cùm appoſiti modicis ĩſpiciunt? An ꝙ res modica vnũ eſt, & moderatio vnũ quã maxime? vnum aũt qđ eſt, id indiuiduũ eſſe poſtulat: indiuiduũ aũt minus: res vero immodica multa pro ſui diſcriminis ratione oſtendit. Quamobrem vt cum per ſeſe magnitudines inſpiciuntur quales nã ſint, latere facilius poſſunt: ita cum collatæ in propinquo ſpectantur, latere non poſſunt Ergo vnum eſſe apparet, quod indiuiduũ eſt, ſpectatuſque eius vnꝰ modici ratione exultat: immodicum porro, vt ꝙ plura ſit, ſuſpectionem plurium ſuggerit. Et maius propterea eſſe videtur, ꝙ vnũ cum ſit plura eſſe videantur. naturam enim & magnitudinis habet propter continentiam, & numeri propter partium inæqualitatem. itaque cùm vtrunque obtineat incrementum, merito magis tum eſſe apparet, cùm ſpectatur ad id, quod ſimplex eſt, atque vnum.

2 Cur animantia omnia, & ea, quorum ſtirpes

terra continentur, creſcere potius in longitudinem ſoleant? An quòd ter longitudo augetur bis latitudo, ſemel profunditas? longitudo enim principio fit, primoque principio exiſtit: itaque primo ſola, ſecundo cum latitudine, tertio cum profunditate augetur. latitudo autem bis, videlicet per ſe, & vnà cum altitudine creſcit.

3 Quonammodo prius, & poſterius capi deant? vtrũ quemadmodũ q tpe Troiano vixerunt, nobis priores ſunt, & his ipſis priores, q ſuperiores? atque ad hũc modũ ĩ infinitũ, vt qui ſuperiores ſunt, ijdẽ priores habeant. An ſi quod initiũ, & mediũ, & finis ſint vniuerſi, & cùm qs ſeneſcens ad finẽ peruenerit, rurſus ad initiũ reuertatur, prioraq; ſint, q̃ propius ab initio abſunt; qd vetat nos ab initio minus diſtare? At ſi minus diſtamus, eſſe quoque priores poſſumus vt ſi cœli, ſideriſque cuiuſque delatio q̃dã agitur circularis: qui non ẽt rerum caducarum ortus ſit talis, atq; interitus, vt eadẽ rurſus oriantur, ac pereant? veluti ẽt vulgo dicitur circulum res eſſe humanas. Igitur homines numero quidẽ eoſdem ſp eſſe cẽſere, furor eſt: ſpecie vero ſeruari eoſdem, probari melius poteſt. Itaque vel priores nos eſſe poſſumus. talemque aliquis ſtatuet ſeriem, ut eodẽ ſit repetendum, vnde ortus extiterit, cogitandumq; ordinẽ continuum, ac ſemper eodẽ conſtantem tenore. Homines enim idcirco perire Alcmæon inquit, quòd ſuũ initiũ fini coniungere non poſſunt. Scite perhercle, ſi qs non arctius recenſeat ſed formula quadam eius verba accipiat. An ſi circulus ſit, circulus antẽ vnà, & principio, & fine careat? priores neque nos illis, neque illi nobis eſſe propinquitate initij poſſunt.

FINIS

ARISTOTELIS PROBLEMATVM SECTIO XVIII.

Eorum, quæ ad literarum ſtudia pertinent: cuius quæſtiones X.

1 CVR alios ſi legere cœperint, ſomn⁹ occupat, ēt nolētes: alios vigilare volētes liber ſuſceptus reddere puigiles pōt? An in quib. motus ſpiritales ſunt ſcilicet ob frigiditatē vel naturæ, vel materiæ melācholicæ, quã excremētũ ſpiritale crudũ cã frigiditatis cōſiſtit? his, cùm ītelligētia mouet, in ſiſtenſq; alicũi intelligere nequit, repellitur motus alter, q̃ refrigerãdi vim habet: itaque potius dormire incipiunt. At vbi aliqua in re ſuã intelligētiã firmarũt, qđ lectio facere ſolet, nimirũ à motu ſpiritali illo mouentur, cùm nihil ſit, qđ eũ repellat: itaq; dormire non poſſunt. Quorum aũt ſ̄m naturã habitus eſt, eorũ virtus intelligēdi cùm aliqua in re conſiſtit, nec variè ſe diſpergit, cætera quoque ſita eo ī loco hærēt, quorũ requies ſomnus eſt. Vbi aũt mēs cōſtiterit, & quaſi fatiga ſuccubuerit, caput aggrauat, vtpote q̃ ſita in eo ſit ſomnumq; īducit. at cùm ſ̄m naturã animos nr̄ agitat, nullo tum ſomno p̄mittur: tũ enim maxime viuit vigilãtia ãt, quàm ſomn⁹ cã poti⁹ eſt, cur viuere valeam⁹.

Cur

Cur contentioſa diſputatio ingenia exercere poſſit? An ꝙ in eo diſputãdi gñe accidit, vt crebro quis aut vincat, aut vincat? protinus ergo cõtentioſus hinc homo reddit, qñ vel vincendo ꝑ lætitiam magis magiſque adducitur, vt in contẽdẽdo perſeueret: vel victus enitit, vt qđ amiſit, recuperet. Quod idẽ vel in cæteris certãdi generibus euenit. Quãobrẽ ſæpe inter pugnãdũ, quanquã qs inferior eſt, tñ ceſſare minime patitur. 2

Cur homines in orando exemplis, & fabulis potius gaudent, quàm cõmẽtis? An gaudẽt, q̃a & diſcunt. & celeriter diſcunt? atqui per exempla, & fabulas facilius diſcitur: ſunt enim quæ explorata habeantur, & particularia ſint. Ratio aũt commentandi demonſtratio ex uniuerſalibus eſt, quę minus quàm partes nouimꝰ. Ad hęc ijs credere magis ſolemus, quæ plurimum teſtimonio confirmantur. exempla autem, & fabellę teſtimonium ſpeciem gerunt: fides autem perfacilis eſt, quam teſtimonium fecerit. Additur, ꝙ veriſimile quiſque libentius diſcit: exẽplũ autem, & fabellæ rem non niſi ſimilem docent. 3

Cur oratorem, imperatorem, & mercatorem calidũ appellare ſolemus: tibicinẽ, hiſtrionẽ hoc appellare nomine non ſolemus? An ꝙ horum facultas ſine cupiditate eſt? nititur enim tãtummodo ad oblectationẽ: illorum autem conatus omnis ad plus acquirendum ſibi contendit. bonus enim orator, & imperator, & mercator eſt, q plus ſibi acquirere poteſt: caliditas autem in acquirendo maxime ſita eſt. 4

Cur hominem philoſophũ differre ab oratore putemus? An quòd alter quidnam iuſtitia ſit cogitat, alter qui iniuſtus ſit aliquid ſpectat, & alter qualis nam tyrannicus tenor ſit, alter ty- 5

rannum quempiam eſſe animaduertit.

6 Cur in ijs ſtudijs, quæ aliqui ſibi delegerint, quanquam interdum prauis, libentius tñ quàm in honeſtioribus verſantur? verbi gratia præſtigiatorem, aut mimum, aut tibicinem ſe potius eſſe, quàm aſtronomum, aut oratorem velit, qui hæc ſibi delegerit? An volunt quidem nonnulli res honeſtiſſimas tractare, ſed quoniam minus ſibi confidunt poſſe efficere? ideo non ita agũt. An vero rem, in qua ſeſe quiſque præſtare arbitratur, eam deligit ſibi: quam autem deligit, eidẽ operam dat, illi obſequens partem diei maximã, vt ſe ipſe vincat, ſeque ſit præſtantior? Quinetiã quæ principio aliqui ſibi delegerint, quibuſque inſueuerint, in ijs ne iudicare quidem poſſunt, quidnam melius ſit: animus enim eorum corruptus iam eſt propter prauas delectiones.

7 Cur alios ſi legere cœperint, ſomnus occupat vel nolentes: alios vigilare volentes liber ſuſceptus reddere peruigiles poteſt? An in quib. motus ſunt ſpiritales, ob frigiditatẽ vel naturæ, vel humoris, multiplicique humore excrementum ſpiritale cauſa frigiditatis conſiſtit: ijs cùm intelligentia mouetur, inſiſtenſque alicui intelligere nequit, expellitur motus aliter: itaque potius dormire incipiunt, cùm nõ multum ſua intelligentia mutetur: motus enim ſpiritalis ille ſuperatur, & vincitur. At vbi aliqua in re ſuam intelligentiã firmarint, quod lectio facere ſolet, nimirum à motu illo ſpiritali mouenẽ, cùm nihil ſit, quod illũ repellat: itaque dormire non poſſunt. Quorum autẽ habitus ſecũdum naturam eſt, eorum virtus intelligendi cũ aliqua in re vna conſiſtit, nec variè ſe diſpergit, cætera quoque ſita

eodem

eodẽ in loco hærent ; quorũ requies ſomnus eſt: vbi enim pars vna,q̃ potiſſima ſit, inſtiterit,cæteræ quoque partes inſiſtere ſolent:perinde ac in copijs,q̃ uerſæ in fugam fuerint, agitur. Natura enim ſurſum effertur,quod leue eſt; deorſum autem defertur,quod graue eſt. Cùm igit̃ anima ſecundum naturã mouetur,non dormit:ita enim ſe habẽt. vbi conſtiterit, & quaſi fatigata ſuccubuerit mens immutatur, & vapores craſſiores ſurſum ſeſe efferentes ad caput, faciunt ſomnũ. Lectio vero prohibere ſomnum videri ſanè põt: quod non propterea eſt,quia tantiſper intelligimus, (anima enim tunc magis definitur) ſed qa mutatur, & idem inſomnia euenit:nam intellectiones illæ vigiles ſunt,quibus anima quærat & dubitet,nõ illę,quib.aſſidue contempletur,cùm illæ faciant indefinitionem , hæ non faciant.

Cur in diſputationibus cõtẽtio ſit,nugatio nũquã incidat? An quòd apparẽs ſyllogiſmus,id eſt ratiocinatio eſt? ratiocinatio autẽ in paucis continetur,quinetiam ſi prolixius agitur,interpoſito tempore paralogiſmus , id eſt peruerſa ratiocinatio interea deprehendetur , & reuocare quod dederit aduerſarius poterit. 8

Quamobrem libentius eas hiſtorias audimus. quæ rẽ vnã exponunt, quàm quæ plures ? An ꝙ rebus magis attẽdimus notioribus,eaſq; libẽtius audimus? notius aũt eſt quod definitũ.vnũ itaq; finitum eſt, plura autem infinito participant. 9

Cur nos rerum narratio oblectat , quæ nec nimiũ veteres ſunt , nec admodũ nouæ ? An quòd rebus diffidere procul abſentib.ſolemus; quibus vero diffidimus nũquam ijs oblectamur: at quæ noua admodũ ſunt,adhuc quaſi ſentimus? itaq; de his cùm cupimꝰ,minime oblectari poſſumus. 10

ARISTOTELIS

PROBLEMATVM

SECTIO XIX.

Eorum, quæ ad concentum pertinent: cuius quæſtiones L I.

1 CV R tam in laborãdo, quàm in fruẽdo ſolatio tibiã adhibere ſolemus? An vt laborantes minus angamur, rfuente ma g s oblectemur?

2 Cur idem voce eadem longius ſentiri cum alijs cantans, aut vociferans, quàm ſolus poteſt? An quia viribus vniuerſis agere quippiã, vel premere, vel impellere non tantuplum eſt, quantus ſingularum numerus eſt? ſed quemadmodum linea bipedalis nõ duplum, ſed quadruplum quiddam deſcribit: ſic compoſita omnia plus valent, quàm eadem diuiſa. Ergo cùm vniverſo agitur ore, vocis potentia conſiãs. vnaque redditur, ſimulque aera propellit vt ꝓdire multiplex valeat: quippe cùm vox, quæ à multis proficiſcitur, multiplex ſit, quàm quæ à ſingulis.

3 Cur maxime in cantando parhypatem, vox rumpi nõ minus ſoleat, quàm in nete ſupremiſque quãquã cum interuallo ampliori? An quòd eius cãtus, & perdifficilis eſt, & cantãdi primordium obtinet? Difficilis aũt propter intẽtionẽ, preſſu

preſſuramque vocis eſt, quibus in rebus nimirũ vrget: corrumpi autem quæq; maxime ſolent, quoties labore acrius opprimuntur.

Sed cur hac difficile, hypate, facile cantatur, cũ non niſi dieſi diſcrepant? An ꝙ hypate remiſſior eſt, atque etiam leuius à conſtitutione aſcenditur? hæc eadem cauſa eſt, quam ob rem ad unam cantari videantur, quæ ad hanc, paranetẽque cantantur: agendũ eſt. n. cum intentione, conditioneque aptiſſima moribus, pro voluntate, & inſtituto. At conſonantia, vt exiſtat, quænam cauſa ſit? 4

Cur ſuauius cantilenam, quã nouimus, audire ſolemus, quã eã, quã ignoramus? Vtrũ quia cũ qđ cantaĩ, agnoſcimus? tũc melius patet, qa veluti calcẽ, qđ ſpectat, aſſequitur: id autẽ contẽplatu ſuaue eſt. An ꝙ diſcere lætabile eſt: cuius ratio eſt vel in capienda doctrina, vel in vtenda, agnoſcendaque verſatur. Addo etiam ꝙ res ſolita ſuauior, quàm inſolita auribus accidit. 5

6 Cur immutatio, & varietas in cantando tragicum ſit? An ratione inæqualitatis hoc euenit? afficit nanque triſtitia, quod inęquale eſt, accõmodaturque magnitudini calamitatis, aut mœroris: contrà quod æquale, atque continens eſt, minus id flebile auribus accidit.

7 Cur veteres cũ ſeptẽ fidibus cõcentus diſponerent, hypaten, non neren relinquebant? An falſo id dicitur? earum. n vtraque ſeruarant, ſed triten adimere ſolebant. An non, ſed quia grauior ſonum poteſt acutioris. idcirco neten reliquerunt: ergo hypate magis antiphonum, quàm nete reddebat: nã ut acutum vim deſiderat pleniorem, ſic graue exprimi facilius poteſt.

8 Cur grauis ſonũ valeat acute? An qa maius quod

Fides, ſeu chordæ in muſicis inſtrumẽtis ita antiq; ab ordinabantur, ac appellabantur, Hypate, Parhypate, Lichanos Meſe Parameſẽ, Trite, Paranete Nete

quod graue eſt: quippe tum vt graue obtuſo, ſic acutum acuto angulo ſimile habeatur.

9 Cur ſolitarias cantilenas ſuauius audire ſolemus, ſi ad tibiā, aut ad lyram vnam cantantur, cùm tamen ad fides canticumq; idē modo vtroque peragatur? nam ſi idem ita amplius ſit, plus ad plures tibias, atque etiam ſuauius eſſe oportet. An quoniā euidentius in aſſequendo quod ſpectatur, eſt, cū ad vnā vel lyrā, vel tibiam cantantur? ad plures vero ſuauitas ſeruari non pōt, cùm cantilena offuſcetur, totaque penè deleat.

10 Cur ſi uox hominis ſuauior eſt, non eius, qui ſine ſermone cantat, ſuauior prouenit, verbi gratia teretantis, ſed tibia, lyrave ſuauius ſonat? An illa quidē, quæ vocabulis articulata emittitur, æque ſuauis eſt, niſi p ſimulationē formetur? Cæterum opere ipſo efficitur, ut gratior ſit: vox. n. hominis ſuauior conſtat: oris autem inſtrumenta pulſandi uim obtinent pleniorē: quamobrē ſuauius cantantur, quā teretatur.

11 Cur vox aut ſonus deſinens acutior ſit? An quia minus, vt quæ facta imbecillior ſit?

12 Quamobrē quæ grauior è fidibus eſt, huic ſemper actus modulandi committitur? *nam ſi proxima quoque à media, pulſanda ſit, media tantum, nihilominus reddi medium poteſt: at ſi media ſubiungēda eſt, per proximā à media idē reddi non poteſt. An quia magnum, quod graue eſt, itaq; validū eſſe neceſſe eſt? & ineſt profecto in magno quod paruum eſt: & quidē duæ nete in hypate efficiuntur, ſi intercipiatur.

13 Cur in conſonantia diapaſon graue quidē acuti antiphonum accipi poteſt, grauis vero acutum non poteſt? An maxime quòd in vtroque modulus vtriuſque contentus eſt? ſed ſi minus, certe

Hypate grauiſſimi erat ſoni, Nete acutiſſimi: reliqua vero grauioris acutioris ve, prout extremis magis, minusve proxima erant. Varia autē ex his inſtrumēta parabāt, vt Tetrachordum, Heptachordū, Octochordum, alia quā multa, de quibus nō eſt nunc habēdus ſermo, ea vero in Boethi Muſica legere poteris: nā ſi ſproxi-

certe in graui acutum eſt,maius enim hoc eſt.

14 Cur antiphonum diapaſon conſonātiæ ita latitat,vt vniſonum eſſe videatur, velut in puni co,aut atropo? quæ nanque poſita in acutis sūt, non vniſona, ſed ex proportione ſibi diapaſon concinnentia reſpondent? An modus proportionis facit,ut ſonus quaſi idē eſſe appateat? pro portio enim in ſonis æqualitas eſt: æquale autē omne ad unitatem referendum eſt. Hoc idem in fiſtulis etiam euenit,vt falli aures poſſint.

15 Cur genus cantilenæ, quod lex appellatū eſt, non per antiſtrophos olim agebatur,cū tamen cæteris chorearum canticis antiſtrophi uſus non deeſſet? An quòd olim leges à magiſtris certandiq; peritis agebantur, qui cū iā egregie ſimulare valenterq; pertendere poſſent, cantū & prolixū, & varium conficiebant? itaq; ut uerba,ita ēt moduli, numeriq; varie ſubinde ſimulationē inſequebātur. imitari nanque modulamine potius,quàm vocabulis neceſſe eſt. Quāobrē dithyrambi ēt, poſteaquā ſimulari cœperunt,antiſtrophis amplius non vtuntur, quanquam plurimū ante vterentur. Cuius rei cauſa eſt,ꝙ olim homines liberi atq; ingenui ad choream adire ſolebant:itaque multos eſſe,qui fungi cantu certatorio poſſent,erat difficile.quapropter illis in more fuerat,vt modulos enharmonios cantarent. Vnus.n.crebro cantilenā mutare,variamq; contexere facilius poteſt, quā multi:& qui certat,facilius quàm qui mores conſeruat:quocirca ſimplicius illi modulari debuerāt. Antiſtrophus autem ſimplex eſt quippe ꝙ numerus ſit,vnitateque mēſuretur. Hæc eadē cauſa eſt,cur in ſcena nullus in chorea plurimus antiſtrophi vſus ſit. Hiſtrio nanque ſimul & certator,

ma quoq; à media cum tenui media pulſanda ſit nihilominus medium redditur. at ſi media cū vtranque oporteat, tenuit nō redditur. An

tor,& ſimulator eſt:chorus aũt minus imitatur.
16 Qua de cauſa diſſonantium copulatio , quod
antiphonum nominamus,ſuauior,quàm conſo
num eſt?An ꝙ expreſſius ita conſonantia perci
pi poteſt,quàm cum voce conſona addita canta
tur? alteram enim vocem idem ſonare neceſſe
eſt,itaque duas ad vnam reſonare, quæ tertiam
offuſcare facile poſſint.
17 Cur ſola diapaſon conſonantia cantetur? hãc
enim magadare,nec vllam aliam conſueuerũt.
An ꝙ hæc ſola ex fidibus inter ſeſe obſonis con
ſtat?atqui in obſonis etiã ſi alteram canis , idẽ-
tidem efficis,voces enim ambarũ vna quodam-
modo illa continet Ergo in hoc conſonandi ge
nere cùm vel vna canitur,conſonantia tota per
fici poteſt:& cùm ambæ aut cùm altera canitur,
altera tibia ſonatur,vna quaſi de duabus exul-
tat, atque ita efficitur, vt ſola hæc cantilenam
patiatur, eo ſcilicet,ꝙ obſona vocem obtinent
nerui eiuſdem.

μαγαδίζειν magadare,vel forſan magadiſſare, ꝑ magadido uti. Quid magadis, vide apud Cælium.

Sed cur ſolis obſonis datum hoc eſt ? An ꝙ ſo
18 læ pari interuallo diſtant à media?itaque medie
tas ſimilitudinem quandam ſonorum efficit,vt
ſenſus aurium ambas , & eandem , & extremas
eſſe diudicare videatur.
Cur in diapente,& diateſſaron conſonantiis
19 nunquam antiphonis cantatur?An ꝙ non eadẽ
conſonandi rõ in iis eſt , quæ in diapaſon con-
cinnentia : quippe cum in illa grauis eundẽ ad
proportionem modum obtineat,quẽ acuta acu-
minis ? itaq; fit, vt & eadẽ quaſi & diuerſa vox
oriatur:at vero in diapente atq; diateſſaron con
cinenentiis nõ ita eſt:quamobrẽ ſonus vocis op
poſitæ perpẽdi non poteſt,quoniam idẽ nõ eſt.
20 Cur ſi quis cæteris omnibus neruis concinna
tis,me-

tis medio vero inconcinno pulſet inſtrumētū, non ſolum cum ad medii ſonum deuenerit, ſed etiam ceteris modulandi partibus anget aures, modumq; incōpoſitū diſſipatūq; eliciet: ſed ſi lichano aut quem ſonum aliū mouerit, tum diſcrimē duntaxat apparebit, cū eū pulſarit, quē mouerit? An ratione hoc euenit optima, quandoquidem omnia egregia modulādi genera medio neruo ſæpe vtuntur, omnesque probi fidicines crebro ad mediū ueniunt; & ſi diſceſſerint, mox redeūt eodem, nec ullum alium toties repetunt? Ergo quemadmodum ademptis ex oratione quibuſdam coniunctionibus, ut τε & τοι, oratio minus Græca relinquitur: aliis uero quibuſdam detractis, nihilò inſuauior accidit, eo ꝙ aliis ſæpe in dicendo vti neceſſe eſt, aliis minime: ſic etiam medius ueluti coniunctio eſt ſonorum, maximeque elegantiorum, quoniā eius ſonus aſſumi ſæpiſſime ſoleat.

Qua de cauſa qui grauius cantant, ſi abſonāt, deprehendi facilius poſſunt, quàm q cātāt acutius; nec uero ſecus in numeris accidit? euidentiores n q peccant in grauiori. Vtrū ꝙ plus temporis graue obtinet? plus aūt plenius à ſenſu auriū percipi pōt. An ꝙ in tempore ampliori agitur? hinc ēt plus ſenſus adhibetur: velox autem, & acutum facile ſ[illegible]am ob velocitatē laceſcit. 21

Quam ob cauſam multi cum cantant, melius numeros ſeruant, quàm pauci? An quòd multi melius unum, ſuumque ducem aſpiciunt, tardiuſque incipiunt? itaque facilius aſſequi idem poſſunt, quippe cùm in accelerando eueniat, ut plus erroris committatur. 22

Cur nete duplo acutior eſt hypate? An primū ꝙ cùm neruus parte ſui dimidia pulſatur, & 23

totus

totus diapaſon concinnentia exultat: quod vel in fiſtulis æque perſpicere licet: vox enim, quæ per medium foramen emergit, diapaſon reſonat cum ea, quæ per totam fiſtulam promitur. Quin etiam in cæteris duplo interuallo capi diapaſon conſonantiam nouimus: nam & qui tibias perforant, ita diſponere ſolent: & qui fiſtulas apte concinant, extrema tantum cera marginant foraminis principalis: neten vero ad dimidiũ implent. Et in triquetris nerui, quorum alter longitudine dupla, alter ſubdupla eſt, æque intẽti diapaſon conſonantiam reddunt. Genus autem cõcinendi, quod diapente nominatur, ſeſquialtera conſtat: quod vero diateſſaron vocamus, interuallo ſeſquitertio continetur.

24 Cur ſi quis neten pulſatam apprehenderit, hypate ſola reſonare videbitur? An quod tinnitus, qui ex hac proficiſci ſolet, ſono illius maxime conciliatur, & congruit, utpote qui cõſonus ſit? ergo quia ſuo conſimili concreſcit, ſolus apparet: cæteri vero incerti ſuam ob exiguitatem occultantur.

25 Cur neutrum medium in concentibus appellamus cum inter octo nullum medium ſit? An quòd olim concentus ſeptem neruis conſtabãt, ſeptem autem medium obtinent?

26 Cur in acutum magna ex parte vox aberrare conſueuit? Vtrum quod facilius acutum quàm graue cantatur? An quod acutum graui deterius eſt? peccare autem non aliud eſt, quàm rem agere deteriorem.

27 Cur inter omnia, quæ ſenſum patiantur, ſolum id mores obtinet, quod obuiam auribus eſſe põt? Nã etſi quid ſine ſermone modulamur, mores tamen præ ſe ipſa modulatio fert, quos

non

non color, non odor, non ſapor gerere poteſt. An quòd motum ſolum hoc obtinet, non dico quem ſtrepitus reddit, (talis enim vel cæteris adeſt: quippe cùm etiam color noſtrum mouere aſpectum poſſit) ſed eum intelligi volo, quẽ genus in ſtrepitus ſubſequentem ſentimus: hic enim ſimilitudinem gerit, tum in numeris, tum in ſonorum ordine acutorum & grauium, nõ in miſtione, quod eſſe in cæteris ſenſibilibus non poteſt, Atqui motum eiuſmodi ſibi actio vendicat, quæ morum index proculdubio eſt.

Cur leges pleræq; cantilenæ appellentur? An quòd homines prius quam literas ſcirent, leges cantabant, ne eas obliuioni mandarent? quod etiam noſtra ætate Agathyrſis in morem eſt. Ergo primas quoque poſteriorum cantilenarũ eodem appellauerunt nomine, quo omnes ſuperiores vocabantur. 28

Cur numeri muſici, & modi qui voces ſunt, moribus ſimiles ſeſe exhibent: ſapores vero, aut colores, aut odores nullam eiuſmodi ſimilitudinem gerũt? An ꝙ numeri muſici, & moduli motibus continentur, quo modo etiam actiones? At omnis efficientia moralis res eſt, moreſq; cõdere poteſt: ſapores vero, aut colores hoc idem æque conficere non queunt. 29

Cur neque ſubdoriũ, neque ſubphrygium genus in Tragœdiis choricum habeatur? An quoniam antiſtropho carent, vt pote quæ ſcenica ſint imitationique accommodata? 30

Cur Phrynicus, cæterique eius ætatis muſici, modulandi potius ſcientiam exercebant; An quòd tum in Tragœdiis carminis vſus modulaminum longe amplior erat. 31

Cur diapaſon conſonantiam dicimus non ratione 32

tione numeri diaocto, vt diateſſaron, ut diapente? An quod priſcis non pluribus vti neruis, quàm fuit in morem? deinde Terpander tertia exempta, neten adiunxit, ac eius temporibus diapaſon hæc appellata eſt conſonantia, nō dia octo, quippe quæ ſeptem, non octo conſtaret.

33 Quamobrem aptius de acuto in graue canitur, quàm de graui in acutum? Vtrum quod ita ſit, vt a ſuo inchoetur principio? neruus enim, qui medius & dux eſt, acutiſſimus, primi tetrachordi habetur: illo autem modo non a principio, ſed a fine exordiretur. An quòd graue generoſius, ſonantiuſque ab acuto oriri poteſt.

34 Cur bis diapente, aut bis diateſſaron conſonantia componi nō poteſt, bis autem diapaſon poteſt? An quòd non bis diapente, neque bis diateſſaron inſtrui poteſt, ſed diateſſaron, ac diapente proportiones apte in vnam diapaſon continentiam copulantur?

35 Cur diapaſon conſonantia omnium pulcherrima eſt? An quod integris terminis huius proportiones continentur: cæterarum autem non integris? Cum enim nete dupla ad hypaten ſit, quocū que in genere nete duo tenuerit, hypàte vnum habebit: & vbi hypate duo, nete quatuor reſonabit, ac ita deinceps At vero eadem nete, mediæ ſeſquialtera eſt, proportio nanque ſeſquialtera, qua conſonantia diapente concluditur, non integris numeris poſita eſt: maior enim minorem intra ſe continet totū, & partem eius dimidiā: quamobrem non integri cum integris comparantur, ſed partes ſuperſunt. Cōſonantia quoq; diateſſaron proportione ſeſquitertia continetur, quæ terminis conſtat, quorū maior minorē intra ſe totū cōtinet, & inſup tertiā eius partē.

An

An quòd ex ambabus cōſiſtit perfectiſſima eſt? & quoniam modulandi menſuram hæc tenet, merito omnium elegantiſſima conſtat.

36 Cur ſi neruus medius ex ſuo intentionis modo dimotus ſit, cæteri quoque omnes ſonos incōpoſitos reddent: ſed ſi integre illo manēte, aliquis ex cæteris ſit dimotus, ſolus hic aberrabit, qui modo ſuo caruerit? An quòd ratio concinendi neruis omnibus apta intentione continetur, quæ non niſi per habitudinem quandam ad medium accommodanda omnibus eſt, ordoque ratione illius diſponi ſingulis debet? ergo ſublata continendi concinendique cauſa, concentus æque cuſtodiri prætcrea non poteſt. cùm tamen neruo medio ſibi conſtante vnus ex cæteris aliquis diſcreparit, merito illius pars duntaxat deeſt: cæteri nanque omnes modum ſuæ concinentię ſeruant integrum.

37 Quar. cùm vocis acumen effici momento poſſit exiguo, grauitas autem non niſi magno proueniat? vt enim graue ob multitudinem graue eſt ita acutum ob velocitatem acutum exiſtit. Cur, inquam, ſi ita eſt, maius negotium canticū ceciniſſe acutum, quàm graue ſit: & quidem pauci reperiuntur, qui ſuperna cantare valeant; Leges quoque acutæ, & arduæ difficile: idcirco cantantur, quia intentæ vehementius ſunt: quamquam minus negotij ſit mouiſſe quod exiguum quàm quòd multum eſt: itaque vel in aere hoc idem accidere oporteret. An uocem è natura mittere acutam, non idem eſt quod acutum cantare: ſed mittunt quidem acutam vocē omnia, quę natura ſunt imbecilla, eo ſcilicet quòd aeris parum, non multum ciere poſſunt? parum autē aer is velociter fertur. Vnde hectici, id eſt qui

conſumpto corporis habitu emarcuerint, acutã proferunt vocem. at vero acutum, niſi viribus valeant, cantare nõ poſſunt. Cuius certè indicium, quòd velociter ferri ſolet, quod vehementer fertur: ita bonarum virium iudex acutum eſt, cum ſuperna cantare admodum difficile ſit: grauia autem locum tenent inferiorem.

38 Cur numeris, modulis, canticis, denique omnibus concinendi generibus oblectari omnes conſueuere? An quòd motibus naturalibus oblectari datum à natura omnibus eſt? Indicium, quòd pueri adeo nuper æditi his ipſis moueri, oblectarique poſſunt: modis tamen adiectitijs canticorum, vt delectemur, efficere aſueſcendi ratio poteſt. Sed n. numeri propterea mulcent, quia ratũ ordinatumq; computandi numerum habent, mouentque nos pro ſua æquabili ſerie ordinatè. Motus enim familiarior naturæ eſt ordinatus, quàm inordinatus: itaque ſecundum naturam hic magis eſſe probatur: Argumentũ, quòd cùm ordinate & laboramus, & bibimus, & comedimus, naturam, vireſque noſtras & ſeruamus, & augemus. Contra, inordinate cùm agimus, deprauamus naturam, atque de ſuo ſtatu dimouemus: morbos enim naturalis ordinis corporum eſſe motiones nullum dubium eſt. Conſonantia vero demulcere ideo poteſt, quòd miſtio, ſiue temperatio contrariorum eſt iunctorum apte inter ſeſe, portionemque inuicem cuſtodientium. Portio igitur ordo eſt, quem modo natura ſuauẽ eſſe propoſuimus. Et temperatum quoque omne ſuauius, quàm intemperatum eſt: præſertim ſi cùm ſenſibile ſit pariter vim habeat vtriuſq; extremi, quemadmodum conſonantia ex portionibus temperatur. Et proportio ipſa am-

borum extremorrum potentiam æque in conſonantia tenet.

Cur ſuauius antiphonum æquiſono eſt? An ꝙ 39
obſonum quoque conſonum diapaſon eſt: quippe cùm ex adoleſcentibus, viriſque conſiſtat, qui ita diſtant inter ſe tonis vt nete, & hypate? At omnis conſonantia ſono ſimplici ſuauior eſt; cur autem ita, dictum iam eſt. atque omnium ſuauiſſime diapaſon perſonat: æquiſonum autem illud ſimplici contineri ſono conſpectum eſt.

Cur ſola in diapaſon conſonantia magadari 40
ſolitum eſt? An quia ut pedes carminū portionem, aut partis ad par, vt duplici ad ſubduplum, aut aliquam aliam inter ſe obtinēt? ita ſoni, qui bus conſonantia continetur, motus portionem inter ſe aliquam ſeruant, & rationem clauſulæ. Cæterarum igitur conſonantiarum alterius termini imperfecti ſunt, cùm finiant ad partem: quamobrem fieri non poteſt, vt pari ſint faculta te. Cumque diſpares ſint, diſcrimen auribus accidit, quomodo in choreis, cùm ad finem deuentum eſt, differentia ex ampliore voce aliquorum exultat. Adde quòd hypate accidit, vt exitum ſoni circuitalis habet cùm neta: vltimus enim à nete ictus aeris factus hypate eſt: quòd cum finiāt in idem, quamuis non idem fecerint, euenit vt opus abſolui vnum communeque poſſit, non ſecus ac illis accidit, qui ſub poſtremam cantilenam pulſent. Nam etſi cætera operis non adhibita tibia peregerunt, tamen quod in idem deſierint, eo ipſo fine magis delectant quàm diſcrimine angunt, quo ante finem diſcreparint. Cùm igitur in diapaſon cōſonantia ex diuerſis, quod commune exultet, ſuauiſſimum ſit, maga-

dare autem ex contrarijs vocibus conſiſtat, hinc magadare conſonantia diapaſon conſueuerũt.

41 Cur ſuauius cantum audimus, quem ſcimus, quàm quem ignoramus? Vtrum quoniam cùm cantilenam agnoſcimus melius patet, qui veluti calcem quod ſpectat aſſequitur? hoc autem contemplationem facit ſuauiorem. An incidit, vt auditor vnà cùm eo afficiatur, qui notam illam exprimit cantilenam, quippe qui aliquid ſuccinat, ſociumque ſeſe præbeat cantanti? Solet autem quiſque hilari, ſecuroque animo cantare, niſi aliqua coactus neceſſitate id faciat.

42 Cur non bis diapente aut bis diateſſaron reddi conſonantia poteſt, ut bis diapaſon coaptari ſolet? An quòd diapente conſonantia poſita in proportione ſeſquialtera eſt, diateſſaron vero in ſeſquitertia? Quòd ſi tres ſeſquialteri, aut ſeſquitertij numeri ordine diſponantur, extremi nullam inuicem portionem habebunt. neque enim ſuperparticulares, neque multiplices eſſe poterunt. Ad diapaſon continentia, quoniam duplari proportione conſiſtit, hac geminata quadruplam inuicem proportionem extremi tenebũt. itaque cum conſonantia ſonorum inuicem proportionem obtinentium ſit, proportionemque inuicem ſoni habeant, quibus diapaſon interuallum continetur: penitus vero careant, qui diateſſaron, aut diapente habitudine copulantur: idcirco ſoni bis diapaſon eſſe conſoni poſſunt, cæteri non poſſunt, ob eam, quam reddidimus cauſam.

43 Cur ſi quis neten cũ pulſauerit, apprehẽdat, ſola hypate ſubſonare videatur? An quod nete cum deſinit, elangueſcitque, in hypatem trãſit? Indicium, quod poſt hypatem, prius neten ca-

nete aptisſime licet: etenim quaſi neten præ ſe ipſa ferat, ſimilitudo ex ea petitur. Cùm autem echo quoque ipſa cantus quidam eſſe probetur. (eſt enim uocis netę iam deſinentis tractio) tinnitusq; ipſe ſono reſpondeat hypate, merito ob ſuam affinitatem netę mouere hypaten poſſe videtur. Nete enim, vbi ſe moueat apprehenſa certo nouimus, at hypaten cùm videamus inapprehenſam, & tamen eius ſonum percipiamus, ipſam ſonare credimus: quod in multis accidere ſolet, in quibus ſcilicet neque ſenſu, neque cogitatione perpendere veritatẽ poſſumus. Ad hæc ſi nete ictu intente accidat, vt iugum moueatur, nihil ſanè mirum fuerit: eius autem motu neruos omnes cõmoueri, ſomnumq; reddere aliquem probabile eſt. Sonus igitur nete alienus ab cæteris eſt, & cùm deſinit, & cùm incipit: cùm hypate vero cùm deſinit, idem exiſtit. Quòd ſi eius propriæ motioni adiũctus ipſe totus eſſe illius videatur, abſurdum haud quicquam haberi debet. Amplior autem, quàm ſonus reliquorũ neruorum promiſcuis hic exultat: quoniam illi quidem à nete quaſi impulſi, ſubmiſſe vel lente, & leuiter ac molliter ſonant: nete autem ipſa fidum omnium vehementisſima ſua tota potentia ſonum reddit. itaq; ſecũdaria eiuſdem actio merito ſuperior eſſe quàm cæterarum poteſt, p̄ſertim cum leuisſimo motu ipſa moueatur.

Cur ſuauius cantilenam audimus cùm ad tibiam quàm cùm ad liram cantatur? An omne ſuaue, quod miſtũ cum ſuauiori eſt, ſuauius redditur? atqui, tibia, quàm lyra ſuauior eſt: ergo cantilena quoque miſta cum tibia, quàm lyra ſuauior fit: quoniam quod miſtum eſt, non miſto eſt ſuauius, modo quis ſenſum amborum per- 44

cipiat. Vinum enim aceto mulſo ſuauius eſt, quoniam quæ natura permiſcet, longe amplius temperantur, quàm quæ à nobis miſcentur .. vinum quippe ex acido, ac dulci ſapore miſtum eſt. Probari hoc idem poteſt vel malis punicis, quæ vino lenta appellamus. Ergo cantilena, & tibia miſceri ſibimet admodum ſuam ob ſimilitudinem poſſunt; ſpiritu nanque vtra ue conficitur. Sonus autem lyræ, quoniam non ſpiritu fit, aut minus ſen ſibili, quàm tibiarum; minus voci immiſcere ſe poteſt· quòd cùm ad ſenſum diſcrimenpariant, non immerito minus demulcent, quomodo dictum de ſaporibus eſt .. Adde quòd tibia ſonitu cognationeq; ſua errores multos cantilenæ occultat. Sonus lyræ cùm tenuis, vocique commiſceri minus idoneus ſit, ipſe per ſeſe patens, ſuumq; genus ſyncerum cuſtodiens, omnes cantilenæ errores poſita quaſi regula patefacit. Cùm verò multa perperam in cantando agãtur, quod promiſcuum ex erratis, recteque actis prouenit, deterius eſſe neceſſe eſt.

45 Cur neruum medium inter ſeptem vocamus, cum inter octo nullum medium ſit? An quòd olim concentus neruis ſeptem conſtabat, quorum medium eſt? Eorum item, quæ inter extrema continentur, ſolum medium principiũ, quoddam eſt quod enim in medio ſitum eſt eorum, quæ in aliquo interuallo ad vtrunque vergunt, extremum hoc principium & medium eſt. Cũ autem extrema concentus nete, & hypate ſint, hiſque interiaceãt reliqui ſoni. quorum medius nominatus, ſolus principium alterius tetrachordi eſt, iure medij nomen habuerat. principium enim idem eſſe duntaxat patuit, quod medium eſt eorum, quę inter aliqua clauduntur extrema.

Cur melius multi cùm cantant, ſeruare nume- 46
ros poſſint, quàm pauci? An quòd multi magis
vnum ducemque reſpiciunt, tardiuſq; incipiũt?
itaque facilius aſſequi idem poſſunt: plus em̃ er-
roris ſolet cõmitti in celeritate. Accidit autem,
vt ſuo duci multi, quàm pauci ſint attentiores:
Segregans uero ſeſe, nemo eorum exuperata mul-
titudine clarere potuerit, quanquam inter pau-
cos facilius proculdubio poterit: quamobrẽ inter
ſeſe ipſi per ſe potius, quàm cũ principe cantant.

Cur uox in partem acutam cantus magna ex 47
parte degenerat? An ꝙ acutũ facilius, quàm gra-
ue cantatur? acutum igitur crebrius certant: dũ-
que id faciunt, errorem crebrius committunt.

Cur veteres cum neruis ſeptem concentus diſ- 48
ſponerent, hypaten, nõ neten reliquerunt? An
non hypaten, ſed eam, quæ parameſe noſtra tem-
peſtate vocatur, toniq; interuallum reliquerũt?
vltima vero denſi in acutũ pro media vſi ſunt,
quamobrem mediam quoque eam appellarũt.
An quòd ſuperioris tretrachordi finis, principiũ
erat inferioris: & medium tono proportionem
extremorum tenebat.

Cur Tragœdiarum choris neque ſubdorio, ne- 49
que ſubphrygio cantandi genere vti mos eſt? An
quòd modulum præſtare concentus hi nequeũt,
quo certe choris magnopere opus eſt? Mores ve-
ro ſubphrygium obtinet vſ. i rerum deputatos,
quamobrẽ in Geryone excurſus, & arma eo ipſo
contentu aguntur. Subdorium uero magnificũ
conſtans, graueque eſt: quocirca omnium maxi-
mè concentuum citharæ accommodandum. Sed
hæc ambo, vt choris minime congruunt, ſic ſce-
nis eſſe familiariora probantur: etenim ſcena
heroum facta, dictaque ſimulat. Veterum autẽ

ſolos duces fuiſſe heroas conſtat: populi homines ſunt, quibus chori cōſiſtunt. Quapropter choro competunt mores moduliq; tranquilli, & flebiles: hæc enim humana potius ſunt: quæ minus cæteri concentus præſtare queunt. minimeq; ipſe ſubphrygius: hic enim animos lymphatis ſimiles reddit, cogitq; debacchari. At uero mixolydius nimirum illa præſtare poteſt: itaque eo ipſo affici poſſumus. Sunt autem patibiliores, qui inualidiores: quamobrē id genus choro tribuimus, ſubdorio vero, atq; ſubphrygio agimus, qđ choro non conuenit. Eſt enim chorus cliens quidā, curatorque ocioſus: quippe qui beneuolentiam duntaxat his exhibeat quibus adeſt.

50 Cur ſono grauiori mollior modulatio contineatur? An quòd modulus, ſua quidem natura mollis eſt, & quietus? ſed admiſti numeri ratione aſperior redditur, & mouentior? Cùm igitur grauis ſonus mollis quietuſque ſit, acutus contrà mouens & irritans, prorſus eorum quoque, qui eundē modulum habent, mollior eſſe debet, qui grauior eodem modulo continetur. Modulum nanque mollem eſſe eorum dictum iam eſt.

51 Cur parium, ſimiliumq; doliorum, ſi alterum inane, alterum dimidiatum ſit, echo diapaſon conſonantia reſultabit? An quòd echo dupla dimidiati ad inanis exiſtit? Quid enim in iſtis potius, quàm in fiſtulis res euariet? motum nanque eundem acutiorem putamus, quem ucelociorem. Amplioribus vero aer tardius occurrit, ut duplis duplo, & cæteris ad proportionem. Vtris quoque duplus diapaſon ad ſubduplum conſonat.

F I N I S.

ARI-

ARISTOTELIS
PROBLEMATVM
SECTIO XX.

Eorum, quæ ad ſtirpium genus, & oleracea pertinent: cuius quæſtiones XXXVI.

CVR aquam ſalſam apium recipit, porrum recuſat? An quod alterius radix imbecilla, alterius valida eſt? 1
impatibilius autẽ, quod validius.

Cur in prouerbio eſt, Mentam belli tempore neque edito, neque ſerito? An quia 2
menta refrigerare corpora poteſt, vt corruptione conſtat ſeminis genitalis? id autẽ ipſum aduerſum omnino eſt ad fortitudinem, atque animoſitatem, quamuis genere ſit idem.

Cur aliqua fructu vacẽt, cùm florẽ habeant,
vt cucumer, cucurbita, malus punica? An his fru 3
ctus nõ deeſt, ſed ipſa pro fructibus habẽtur, quibus flos incidet? fructus enim id eſt, quod florẽ gerit, cucumeri aũt florẽ inhærere perſpicuũ eſt.

Cur eorum, quæ terra gignit, alia cocta, alia 4
cruda ſunt cibo idonea? An quibus ſuccus eſculentus non protinus eſt, ijs decoctis dulcior redditur à calore: quibus autem ſapor vel protinus gratus conſiſtit? hęc etiam cruda eſitantur.

Cur alia elixa, alia aſſa melius edi poſſint? An 5
quod humidiora non eatenus humectari, ſicciora non

ra non amplius exiccari oportet:elixa autē humidiora,molliorāq; omnia redduntur: quæ vero minus humida ſunt,hæc igne confecta ſiccio ra prorſus euadunt.

6 Cur alia eſculēta,alia ineſculēta experiamur? An cauſæ ſuccus eſt? quod enim & ignis expers ſuccū continet immitem,& igne cōfectū nihilo minus redditur,hoc cibo ineptū penitus eſt: ꝙ autem ſucco eſculento quidē, ſed vehemētiſculo conſtat. hoc pro cōdimento recipimus. quod enim exiguo corpore vim magnā obtinet, id naturam condire poteſt ampliorum eſculentorū.

7 Quam ob cauſam ſtirpium aliæ ad ſemē vſq; viuere tantummodo poſſint, deinde cùm ſemē tulerunt,exareſcāt,vt genus herbæ,& quę olera nominauimus:alię nō,ſed ſæpius fructificare ſolitæ ſint. Ipſarū etiam viuentium ad ſemen vſque ferendum cū magna pars annua ſit, genus apij,quod ab equo hippoſelinum appellatū eſt, quaſi equapium dixeris, anno poſtero fructū affert,cumq; attulit,exareſcit:cur ita? An omnia eatenus vigent ætate, quatenus ſemine quoque valeant: nam & homines ad annum trigeſimū vſque proficiunt,aut copia,aut craſſitudine. vbi autem ſemen ferre non amplius poſſunt, modò ſtirpium obareſcuut,atque ſeneſcūt:quanquam alia ocyus, alia ſerius occidunt, idq; portione. Sed quam ob cauſam alijs longum vitæ ſpatiū, alijs breue datum eſt:porrò alterius intereſt diſputationis declarare. ſed cùm omnibus finis, ac terminus ſit perfectio ſeminis, quibus vita breui tempore continetur,hæc ſemel, aut certe non ſæpe:quæ autē eſſe longeua natura voluit, hæc ſæpe fructificare neceſſe eſt. Quamobrem quæ imb cillima ſunt, ferre non plus valeant,

quàm

quàm ſemel,tum exareſcant neceſſe eſt: ac eorũ ipſorũ alia anno primo ſimul & ſemẽ reddere, & vitam explere naturæ ratio ſancit: alia poſtero,vt eq apiũ. Quæ vero præualida ſurgũt, hæc annis pluſculis pòſt fructificare incipiũt, diuq́; vitã agere poſſunt,fructificare ſępi⁹, vt arbores.

Cur ſi quis apium radice ten s circunfodiat, partiq́; imæ panicum vndique ingerat, deinde terram accumulet, itaque irriget; radices mira magnitudine adoleſcent? An ꝙ natura panici fungoſa,& calida pabulum attrahit,conceptũq́; non ſurſum tranſmitti patitur? Sed inter radicẽ contentum calore ſibi indito concoquit,vt radicis ampliſſimum ſequi incremẽtum neceſſe ſit. 8

Cur ſi quis cucumeres, aut curcubitas protinus paruulas cõdiderit in terrã, maiores multo efficiet? An ꝙ ſpiritus, & Sol exiccando incrementum impediũt molemq́; tum minorem, tũ criſpiorem reddũt: quemadmodum & arbores, quæ loca vento,Soliq́; expoſita tenẽt,quæq́; in cauis manent.& riguis?alteræ enim magnę,fungoſæq́; fiũt,alterę paruę,& ſpiſſæ. At vero inter terram occulta,quoniã cõtrà afficiantur, contrà euadant,neceſſe eſt. Quinetiã quæ vaſis includimus,vt cucumeres in ferulis cauis, aut tegulis, & mala punica,aut quæuis mala in ollis, ampla redduntur,& fungaſa.|cõtra q̃ detecta ſunt,parua ſolidaq́; augeſcunt nullo ambiẽte operculo, qđ alimoniã faciat largiorem. id enim obiectũ facit,ne pabulum,aut euaneſcat,aut areſcat. 9

Cur plantarum acrium ſemina acriora ſunt, quã radices,& folia?An ꝙ ſemine omnia oriuntur,inq́; cæteras omnes partes ex eo veluti fonte quodam(vt quidam aiunt) ſapores, & odores deriuari neceſſe eſt?nam etiam odores omnium, 10

vnà,

vnà cum ſeminibus eſſe ſuaues incipiũt. Quod ſi acritudo cęteris ex ſemine ꝓficiſci ſolita eſt, ſemen ipſum maxime eſſe tale ratio exigit.

11 Cur tenues radiculæ acriores ſunt? An ꝙ ampliores illæ ſpatio tẽporis longiori plenius concoctæ miteſcunt?

12 Cur capparis locis prouenire cultis haud facile poteſt? multi nanq; tentarunt & radice trãſlata, & ſemine ſparſo, cùm apud nonnullos commodior capparis ſit, quàm roſæ: ſed tamen efficere nihil potuerunt Quid ergo cauſæ ſit, vt cultis neſciat hoſpitari, inculta & auia perſequatur, & maxime ſepulchris adhæreat? Igitur de hoc cæteriſq; generis eiuſdem accepiſſe illud oportet, ꝙ nõ omnia eadẽ ex materia conſiſtere ſolent, aut augeri: ſed ſunt quæ ex aliorũ corruptione, & principio cõſiſtãt, & poſt augeantur, vt pediculi, & pili corrupto alimento, aut qua labe alia corporis prodeunt. Ergo vt in corpore nũnulla excremento proueniunt alimẽti, quod certe cruditas eſt, & vbi naturæ vires ſuperare nõ queũt, aſcendunt quidem in veſicam, & aluum, quę in promptu maxime ſunt: aliqua vero animal producunt, itaq; in ſenectute, & morbis hæc augentur: ſic in terra alia concocto alimento & conſiſtunt, & augentur, alia excremẽtis, aduerſaq; cõcretione oriuntur Culturæ autẽ officij eſt, vt cõcoquat, reddatq; efficax alimẽtũ, quo genus mite, vrbanumq; fructuũ cõſiſtit. Quæ igitur mitigatione, informationeq; huiuſcemodi creãtur; hęc vrbani vocabulo ſignificamus, eo ꝙ ſolertia hominis educata quaſi, eruditaq; meliora euadant. Quæ autem cura adhibita miteſcere nequeunt, aut etiam aduerſo habitu loci ſui generis ꝓdeũt, hęc ſylueſtria ſunt, & ruſtica, cultiſq;

viuez

vinere nolunt. Cultus enim dum ea melioribus inſtituere moribus cõtendit, deprauat, atq; peruertit: quippe cum à ſua natura deſciſcere nequeant, quæ orta ſunt ex corruptione: quo in genere capparis quoque profectò eſt.

Cur ſi quis radicularum folia tempore hyberno, cùm maxime vigent, abſciderit, & terrã pedibus cõplanarit, conculcaritq;, vt imbrem nullum admittere poſſit, radiculæ ipſæ per æſtatẽ amplitudine mira increſcẽt? An propterea, quia ne corrumpantur, cauſa cõculcãdi ſoliditas eſt, quæ humorem putrefacere prohibet: alimẽtum vero, quod aliter ad germen ſurſum trãſmittere tur, radix ſibi ipſa totum diſpenſat? itaq; vel amplior fiat, neceſſe eſt, vel ſuo de latere radices alias mittat geminans modo ceparum. has enim multiplices effici nouimus, ſi quis annuas non euellat, ſed tempore hyberno relinquat. At cùm vim iſtã procreandi, vt lateri ceparũ natura dedit, ſic radicularum negarit, neceſſe profectò eſt ipſas illas craſceſcere nimiã ob copiã alimenti. 13

Cur ſi quis cucurbitas, aut cucumeres apud puteum ſitos in ipſum dimiſerit puteũ tẽpeſtiuos, beneq; operuerit, virides per annũ totum ſeruabit? An ꝙ vapor aquæ refrigerãs efficit ne aſſicentor, ſeruàtq; virides, & vegetiores & obturatio illa, & ſpiritus ſatis alere poſſunt, quę iam in plenum creuerũt? permanẽdi vero facultas propterea datur, ꝙ relictis radicib⁹ ſuppetit alimẽtum. Nam ſi quis, cum fructificarũt, detractis ſarmentis, præciſaq; planta terrã aggerarit, conculcarìq; circum radices, cucumeres faciet præcoques, vtpote cum radix valeat conſeruari. haud enim cucumer annuam ſortitur naturam ſed viuere vlterius poteſt. Fert aũt iſti fructum maturius, 14

turius, quàm qui ſemine prodierunt: quoniã radix bona pars ſcilicet operis præcondita iam natura habetur, quod illis ſeminatis prius confici neceſſe eſt. Terræ autem aggregatio, & conſtipatio teporem inducit, quo radix & ſeruari, & germen mittere celerius queat. vnde etiam fit, vt ſi quis per hyemem cucumeris ſemen in * quallis ſitũ aqua irriget tepida, & modo Soli exponat, modo collocet apud ignem, præcoques admodum cucumeres faciat, ſi tempore congruo ad ipſum cum quallis in terram demittet.

* ἐν ταλαρίσκοις, in quallis, ſ. u calathulis.

15 Cur non meridie, ſed mane, noctu ve irrigare conſueuerunt? Vtrum ne Solis feruor humorem abſumat? An quod ſi aqua calida ſit, necabit quę irrigantur.

16 Cur omne odoratũ genus, tã ſeminum, quàm ſtirpium, mouere vrinam poteſt? An quia calidũ eſt, concoctuq; facile? cuius ſanè generis ſunt, quæ vrinam ciere valent. calor nanque interior cito extenuat, nec aliqua corpulentia odor cõtinetur. Nam & ea, quæ minime odorata ſunt, vt allia, caloris ſui ratione vim mouendi vrinam habent, vel potius colliquandi. Seminum autẽ genus omne odoratum calidum eſſe proculdubio nouimus: odoris enim natura calore aliquo omnino creatur. At vero quæ male olent, haud quaquam apta concoctioni ſunt. Eſſe autẽ non calida ſolùm, ſed etiam concoctu facilia debẽt, quæ ſint prouocatura vrinam, vt ſcilicet vnà deſcendendo humores extenuent.

17 Cur ocymus olus excaleſcat, quod ſemine vetuſtiori, vt trimo, aut bimo prodierit, quàm quod nouo? An quod ſicut in animantium genere ſemẽ ad celerius affert, quod viget? ita etiam ſeminũ, quæ vetuſta admodum ſunt, vim ſuam omnem

exhala-

exhalarunt: quæ recentiſſima imbecilliora propterea ſunt, quod excremētum adhuc procreationi minime conueniens continent: quæ media tempore, hæc humore inutili omni exacto, validiſſima eſſe probantur. celerius igitur ſemen profundunt. id autem ipſum non niſi excaleſcere eſt, quippe cùm ſemen ex caule proueniat.

Quam ob cauſam ruta inſita in ficū, pulcherrima, plurimaq; proueniat? inſeritur vero inter corticem, limoq; obducto fouetur. An quod rutæ radix fomentum teporemq; deſiderat? itaq; cinere quoque circundata iuuatur: ficus aūt calida eſt, quod eius ſuccus omnium accerrimus docet, & fumus, quem multum emittit. habet igitur calorem, atque humorem talem, qualē etiā cinis. Quamobrem ſi ille iuuare poſſit, ficus porrò copiam, ac vigorē eo magis præſtabit, quo humor cineris quidem non perpetue affluit: fici vero irrequieto confluuio manat, vtpote cum arboris ſuccus conſumi ex toto non poſſit. 18

Cur ſtirpiū nonnullæ caulem ſemper edant inanem? An illis, quarū natura imbecillior eſt? has rarū inanemq; emittere caulem neceſſe eſt. 19

Cur in terra Attica fructus cæteri dulciſſimi fiunt, thymum vero acerrimum eſt, cùm id etiā ipſum fructus quidem exiſtat? An quod ager ille tenuis, ſiccusq; eſt? quamobrem nō multū humoris continent, quæ in eo naſcūtur Ergo quæ dulcia ſua conſtāt natura, hæc ob humoris contēti mediocritatem, vbi Sol partem cōſumpſit maximam, facilè reliqua cōcoquūtur: etenim multum cōcoqui negocium magnum eſt, mediocre expeditius cōfici poteſt. Vnde fit, vt fructus qui lege ſuæ naturæ dulces creantur, dulciores euadant: qui ſicci è natura, minimeq; dulces proueniant, 20

ueniunt,ſuam ob inopiam tantum humoris reti nent,quantum ſuo conueniat generi, quod dul ce nequaquã eſt. Sol autẽ quantum dulciſſimũ ſit,& leuiſſimum eximit.itaq; accerrimi relinquuntur,qui humore ſuperuacuo carent, quem fructus cæteri obtinent.

21 Cur pulegium,& lirium,& cepe ſuſpenſa florent ſolſtitij tempore? An ineſt crudum in his alimentum, quod vt hyeme cõcoqui ex frigore nequit, ſic ſolſtitio ex * calore concoquens auget? Vtrũ quia influxu carẽt aſſiduo, breui marceſcũt? etenim quę nullum alendi initium,nul lum influxum aſſiduum habent, intereũt,exic canturq;.Qua de cauſa accidit apud Scytha, vt frumentum diu in terra maneat, propter copiã niuis: & vbi emerſerit celeriter creſcat.

22 Cur cepe vnum tam acriter mordere oculos põt? vnde nomen quoque à Græcis crommyon impoſitum putant,perinde quaſi pupillam cõprimi cogerǫt.Origanus vero nihil huiuſcemodi facit,nec aliud quippia ex cæteris quanquam acre:neque enim naſturtium, quod mordacius eſt,oblatum oculis efficit æque vt lacrymæ pro fluant.at cepe & cum oculis admouetur,&cum comeditur, lacrymas mouet. An ꝙ acriũ genus diſcrimine euariat numeroſo, quo ſua cuiq; vis conſiſtit rataq; habetur? Naſturtiũ ergo,qui ca lidius eſt.reſiccare quod colliquauerit, amplius poteſt:nam extrudere lacrymam cum editur po teſt:admotum tamen ad oculos,nihil propterea mouet, quia nullum mittit vaporẽ: eſt enim id & ſiccius,& calidius Origanᵘ cæteraq; id genus calida ſunt leniter & ſicca: quod lacrymas autem moueat, mordax id eſſe debet,& humidũ, & lentum. Quas ob res oleum quoq; lacrymam

excutit,

excutit, quamuis leniter mordeat: ſubiẽs enim, irreptanſq; ſuam ob lentitiam, atque tenuitatẽ dolorem mouet, ac proinde humorem tabificat. At cepe vim eiuſmodi ſanè habet, vt quod & humore & vapore ſit calido, tenui, & lẽto: & itaq; oculis admotum, eo ꝙ vapor eiuſmodi eſt, humorq; tenuis commeat, lacrymas mouet: cùmq; editur, itidem tranſmiſſa reſpiratione facere poteſt. Allium calidũ quidem eſt, & acre, & humoris aliquid continens: ſed lentum non eſt: itaque lachrymam mouere non poteſt.

Quam ob cauſam myrta colliſa in manu dulciora ſentimus, quàm integra? An quemadmodum racemorũ acini vindemiati dulciores ſunt, quàm non vindemiati? etenim muſto, quod natura ſuaue eſt, excerpti acini quaſi cõdiũtur: qppe qui vel extrinſecus muſtum reſudent: at qui in racemo cohærent, vtique inconditiores conſtant. Ergo myrta quoque natura dulcia, intuſq; ſuam dulcedinem acinorum in modum vuæ cõtinent a, vbi manu cõpreſſa conflictataq; ſunt, diffuſa inteſtina dulcedine, parte quoque exteriore inopplentur: itaque dulciora non immerito ſentiuntur. 23

Cur myrta enucleatiora ſunt, quæ minora, & palmulæ nucleo penè vacant, quæ minutæ adoleuerũt, & vuarũ acini, qui paſſi ui conſtiterunt, exigui vinacea vel nulla continẽt vel pauciora, minoraq;? An q̃a minus pfecta ſunt, q̃ minora? idcirco ſemẽ cõtinẽt indiſcretũ, q̃ pinde, vt finis nucleus deputatus eſt. quãobrẽ, & minora ſunt, vtpote ſurculi quidẽ agnati exteriores, partuſq; imperfecti, & minus dulcia, quàm quæ iuſtũ cõtinent nucleum: ſunt enim minus concocta. Cõctio autem non niſi perfectio eſt. 24

25 Quam ob cauſam fructuum alij partẽ radici proximam habẽt amariorem, vt cucumeres, alij poſtremam ſuperiorem, vt glandes? An ꝙ alijs pars iſta radici proxima crudo veſcitur alimento, quoniam eſſe confluuium per radicẽ frequẽtat: alijs quia ſicci è natura ſunt, poſtrema pars ſucco dulci, concoctoq; inde abſumpto iam plenius ſiccatur, amareſcitq; modo ſalis? Redditur enim vnumquodque amarum, cùm amplius exiccatur: vt oliuæ, vt glandes inueteratæ efficiuntur amaræ.

26 Cur aliqua germinare non terra contenta, ſed abſciſſa aut euulſa, vel recondita poſſit, vt caules liliorum, vt allia, vel cepæ? An ꝙ omnes alimentũ intra ſe continent nec certo, definitoq; loco omnes oriũtur? Creſcere aũt vnumquodq; põt, non eo ꝙ in ſe continet alimẽtũ, ſed quòd decoctum iã, & digeſtũ illud pabulum eſt. Continent igitur vel antehac alimentum, ſed augeri tum duntaxat incipiunt, cùm tẽpus ad id adeſt, cuius opera res illa effici poteſt: velut etiam oua crocodilorum tempus tute operiri ſibi commodum nouimus: incrementum tñ continuari non licet, quoniam aliud non ſuppetat alimentum.

27 Cur allia, & cepæ, quo ſicciora ſerãtur, eo meliora poſſint euadere: cætera autem deteriora? an ꝙ omnia iſtiuſmodi maxime plena humoris cõficiuntur? itaq; terræ commiſſa ſicciora temperamento commodo germinare incipient. Adde ꝙ minus putrent, cum ſicciora ſeruntur.

28 Cur allia, & cepæ ſolæ ex plãtis reconditæ germinare poſſint? An quòd humore alimentoque ſunt refertæ? Copia igitur alimenti eſt, quæ germẽ efficere queat: idque conſtat argumẽto tum ſquillarum, tum etiã bulborum, qui idem face-

re poſſunt. Creſcere autem quodque ſolet, cùm tempus venerit.

29 Quam ob cauſam quę aqua frigida irrigamus, dulciora, quàm quæ tepida, euadant? An quod ſic interclusum calidum ſalſius eſt, vt calidius, quod ſalſius? dulce autem ita contrarium, vt frigidum eſt; & alimento oleribus humor eſt, vnde saporũ genera oriuntur.

30 Cur alia cũ excaleſcũt, plenius quàm recens edita olent? An quod recẽtia humoris multũ adhuc extranei continẽt, quo fit vt vim ſuã integrã habere nequeãt? cùm autẽ decocta iam ſunt, ſecreto humore illo inutili, tum ſuum odorẽ ſyncere adipiſcũtur, qui ſcilicet acer eſt. Quinetiã cæteri nuper editi fructus dilutiores ſunt, & cepas recentiores ab eã cauſam minus acres ſentimus.

31 Cur fructus myrtorum non cõditarum magis quàm folia defluant, conditarũ autem reſeruatarumque alga, vt fit folia deflu ãt, fructus adhæreant? An ita euenit nõ conditis: quoniam natura ſancitũ eſt, vt fructus peracta decoctione flaccescant, ac decidant, quæ quidem decoctio repoſitis agi non poteſt, ſed eatenus tãtum efficitur, vt algæ vapor prohibeat, ne humor fructus immutetur: folia contra cùm ſiccent, decidunt. Algæ autem, vt ſalſa, exciccandi vim habent. Ergo non idem folijs accidit arbori adhærentibus, & conditis, modo quo dictum eſt.

32 Quam ob cauſam cucumeres, cognomẽto pepones, optimi paluſtribus planis, id eſt humidis fieri ſoleãt, vt apud Orchomentum, & in Aegypto: aquarũ etenim vberem terrã eſſe Aegyptũ putamus. Car ergo cucumeres, q humidi ſunt, & ob id hortẽſes, ac rigui minime laudati, locis paluſtribus, quæ madida ſunt, egregie fiant? Vtrum

quòd ob terræ duritiam altius coguntur deſcendere: ſolũ nanq; limoſum ac planũ maxime indureſcit. qui aũt altius innituntur meliores euadunt. An ꝙ terrã ſiccã eſſe oportet: quoniã cucumeres natura humidi ſunt? ita enim ſequetur, vt per retractũ in medium veniãt. Paluſtris vero ſi plana altaq; ſit, alimentum nec exiguum præbet propter ſoli altitudinẽ, locumq; ipſum: neque nimium, quoniã ſolũ reſiccari neceſſe eſt.

33 Quam ob cãm ruta, & nonnulla pigmẽta odora ſudorũ faciant fœditatem? An quorũ in odore grauitas eſt atq; acritudo, ea cũ excrementitijs miſſa humorib. deprauare odores poſſunt?

34 Qua de cauſa rutam faſcinationis remediũ eſſe aiunt? An propterea qꝫ tum effaſcinari ſe credunt, cum aut voraciter edũt, aũt incõmoditatũ aliquarũ tenentur ſuſpitione; aut cibũ habẽt ſuſpectũ quem capiunt? itaq; cùm de menſa eadẽ qui priuate ſibi aſſumunt participem intuẽtem quempiam faciũt, affanturq; cum impertiãt, ne me faſcines: ergo cibũ cũ perturbatione ſument, nec quid bibẽt, aut edent ſine turbatione & flatu qui vnà hauriatur, & ingeratur. Quamobrem flatu ipſo vel cũ extrudendus effertur, cibꝰ quoque unà elatus eijcitur: vel cũ interclusus per humorem tenetur, tormina mouẽtur, & cruciatus. Igitur ruta præſitata vi ſua, & poteſtate calefactoria, vas quod recipit cibos, elaxat, & reliquum corpus itidem afficit: ex quo fit, vt flatus ille interclusus tranſmitti, atque ſuccedere poſſit.

35 Quænam cauſa ſit, vt origanus muſto iniecta vinum dulce efficiat? duas enim in amphoram iniecisse heminas ſatis eſt. An ꝙ tollit quãtũ in muſto eſt aquabundum, & fæculẽtum, ſua ſiccitate in ſeipſa recipiens, quibus ſcilicet ſaporẽ confici

ſici auſterum cenſemus? argumento, quòd vina, ſi quid aquæ habeant ſibi illibatum, minus mollia reddũtur: atque & ſi diutius ſtare in fæce ſinantur, itidem fiet: & cùm vinum dulce molimur, vuas multum tẽporis Soli exponimus, vt Sol quantum ſit dilutum auferat, & reliquum decoquat: hoc autem idẽ facere vel origanus poteſt, quippe quæ ſit & ſicca, & calida.

Cur nigræ myrti fronde ſunt frequentiore, 36
quàm albæ? An ꝙ nigræ gñis ſunt ſylueſtrioris: cuius indicium, quòd locis ruſticis iſtæ proueniunt, minimeq; ex cultu mutant? humida autẽ omnia fronde crebriore conducuntur. Quòd enim minus ſuos fructus decoquere poſſunt, idcirco ad frondem alimentum ſe vertit.

ARISTOTELIS

PROBLEMATVM

SECTIO XXI.

Eorum, quæ ad farinam, & maſſam, cæteraq; id genus pertinent: cuius quæſtiones XXI.

CVR ptiſana & farina triticea oleo 1
inſtillato reddi poſſint cãdidiora cũ rufum oleũ ſit? An ꝙ ſpumare ſolet dum cũ humore miſcetur, quod non niſi albeſcere eſt? Miſtio vero verſatu agitatuq; fit, & cũ corpulẽtis humore cõmitti melius poteſt: quod ſanè in iis accidit, quæ aqua decoquit, atque ita candidiora efficiuntur.

2 Cur cibus triticeus maximè corporib. noſtris
cõpetẽtior, atq; veſcentior eſt, quàm ordeaceus?

An quòd hic mediocrem habet lētitiam, quam cibus habeat, oportet: quippe qui adhærere, conglutinarique corpori debeat, quæ res non niſi lẽtore effici poteſt? Ordeum vero rigidus eſt: itaque maſſa eius longe pertrita validius alit, quàm parum attractata.

3 Cur farinæ triticeæ primum, ordeaceæ vltimū * candidius eſt? An alterum vt durius circūfrangitur, idque agitur, cùm plurimum temporis molitur: alterum vt mollius atque tenuius quā primum exprimitur, candidius autem in vtriſque, quod interitus eſt?

* *lucidius*

4 Cur panes frigidi albiores cernūtur, quàm calidi? An eadē quodammodo cauſa eſt, cur inueteratum quoque oleum cādidius ſit quàm recens? cauſa nanq; nigroris, humor eſt: hic autem in hiſce vtriſque, vt recentibus vberius continetur, ſic tempore prouectis parcius in ſuperficie reſidet propter euaporationē. Euaporatur prorſus oleum vel tempore, vel Sole. panis autem calore inde egrediente per refrigerationem. humor itaque frigidis iam euanuit calidis adhuc ineſt.

5 Cur panes non ſaliti plus ponderēt, quàm ſaliti, modo cætera omnia pari habeantur mēſura? contrarium nāque veriſimilius dixeris, cùm ſal adijciatur, & grauior ſit, quàm aqua. An quia ſal exiccare poteſt, ex quo incorrupta ſeruātur, quæ confecta ſale reponimus? abſumitur enim à ſale, reſiccaturque humor, qui ex calore putreſcit: & in pane igitur humor à ſale cōſumitur, extraque afflatu: quocirca panes pridie facti, leuiores, quàm calidi ſint, vtpote frigidiores: contra ijs qui ſale vacant, humor largior inſidens efficit grauiores.

6 Cur panes frigidi humefacti, ſi inuicē tāgant, nō cohæreāt, calidi cohæreant? An quòd frigidi

lente

lentorem ſuum cum vapore vnà emiſerunt, quo exacto cõglutinari nõ amplius queunt: humor enim quo maduere, rigidus eſt. Calidi contrà lentoris aliquid continent: ex quo fit, vt cum madefactis vapor emigrat, calor ob ſuam tenuitatem reſpiretur, & euaneſcat. Glutinoſum autẽ illud cum calore egrediens, ſeque cum humore permiſcens; facit vt inter ſe panes cohæreant.

Cur farinæ triticeæ primũ, ordeaceæ vltimum cãdidius prodeat? An quod ordeum, vt rigidus, protinus obfrangi, diffundique aptum eſt: quod maxime fit, cum diu contunditur, triticum mollius eſt; atque ob eam rem parte exteriore leuiter deducta, interior, quæ candidior eſt, expreſſa, primum contunditur: eſt autem in vtriſque candidius, quod interius eſt. 7

Cur maſſa ordeacea, quo plenius tractet̃, teraturque, eo minus aluum ſubducere læuigareque poteſt: triticea contra, quo plenius, eo magis? An quòd triticea maiorem in modum contrita minuitur? lentum etenim quodque affici ita ſolet: tum ignis humorem panis vndique eximit, itaque rigidiuſculum humore ſublato relinqt, denique quãto plenius contrectatur, & teritur, tãto rigidior redditur: partes enim ſingulas deminui adeo agitatas, extenuarique neceſſe eſt: rigidius aũt omne concoqui facilius poteſt. Ordeacea cõtrà, quo amplius preſſatur, & teritur, eo lentior, & tenacior humore imbibito euadit. Tenax autem omne, ac lentum diuidi ſanè haud facile poteſt: qua quidem diuidẽdi facultate fit, vt ægre concoquatur. quod enim concoctionem recepturum eſt, digeri in minima debet. 8

Cur maſſa ordei cõtrita minor, tritici amplior reddi poteſt? An quòd ordei farina maſſata, cõ- 9

tritaque compeſcitur atque conſidet,ſcilicet glutinamẽto humoris, quia rara, & craſſiuſcula eſt: triticea, quoniam ſpiſſa admodum eſt, colleuat atq; extollit: ſpiſſa etenim omnia ſubacta,ptritaque incaleſcunt, & incaleſcendo inflantur ac extolluntur:quomodo etiam caro perfricata extollitur.

10 Sed cur maſſa triticea ĩ igne amplior,quàm ordeacea reddatur? An quòd humorem triticea cõtinet indiſcretum:qui cùm calefactus egredi nequeat: ſcilicet ex pertritionis cõpreſſu, mox ſpiritus de eo cõcalefacto humore naſcitur? largior autẽ humor largiorẽ pariat ſpiritũ neceſſe eſt.

11 Quam ob cãm cum mel tenacius, quàm aqua ſit, farina mulſo ſubacta rigidior reddatur, ubi decocta eſt,quàm aqua ſubacta? An ꝙ aqua feruore ignis cogitur, atque conſiſtit: mel cõtrahit quidem,ſed non ſine aſſicatione?itaq; rem facit rigidiorem, cauſa nanq; rigoris in ſiccitate eſt.

12 Cur biſcoctus panis refrigeratus minus duritiẽ præ ſe ferat? An ꝙ triticũ dulcẽ quẽdã ac lentum ſuccũ in ſe continet, qui veluti anima eius eſt, ĩdicium; ꝙ cùm ſiccet. omnino exinanitur? cùm aũt vaporis aliquid ſentit,mox erumpit, & coaleſcit. Ergo cum humor hic in farina quoq; tritici inſit, maximeq; in ea quæ puriſſima eſt, efficitur, vt in maſſa ex ipſa farina confecta idẽ ſeruetur. argumentum ꝙ decocta in pultẽ redditur lentior. Vbi igitur panis primo igni cõmiſſus eſt,portio rigidi,& leuis cũ humore euaporatur, & quãtum in farina furfureum maxime eſt, totum deuritur: mox planè educto cum denuo maſſa retritatur preſſaturq;,pars farinæ tenuiſſima,& humoris lẽtiſſima,quæ ſolę ſuperſunt,miſcentur amplius ſibi, tũ quia tales amplius euaſerunt

ſerunt,tumque propter ignitionem: fit.n.miſtu ra eorum tincturæ conſimilis, ita vt maſſa poſt trita ſimilis farinæ illi elixæ efficiatur: quippe quæ pertrita iam prima,relictaque parte farinæ tenuiſſima,& humoris lentiſſima, glutinoſa,& reſiccabilis redditur,vbi ignē præſen ſit, nam & & diſiungi facile quod lentū eſt nequit, & humorē nullum per ſeipſum emittit,quod ſpiſſum eſt. Hac igitur eadē re panis quoq; biſcoctus ob cauſas prædictas efficitur,itaq; minus dureſcit, cum ſemper inter ſe humiditatem contineat.

Cur nonnullis de genere cibi, tum humidi, tum ſicci,multū tpis ſine faſtidio vti poſſumus, vt cibo quē triticea ex farina, ordeaceave conficimus & vinis auſteris,& aqua:aliis vero quãuis ſuauioribus,non tamen ſine faſtidio toties vti poſſimus? An ꝙ eorū, quæ in cibo aſſumimimus,alia validius alunt,ſuntque ad inundandū aptiora? itaque vel vbi cibo priore conſumpto vacui ſumus, ineſt præterea facultas multa in corpore, q̄ ad priorē corporis confectionē decocta eſt,ſic ad finē & ad ſuccedentē coquendi vicē cruda animaduertitur. Cuius ſanè generis pars plurima ſuauiū eſt:quæ. n. pinguia & dulcia & optima sūt,ea nobis guſtu ſuauiſſima sūt, eadēq; oīa valida nutriunt,& decoqui poſſunt, ſolentq; inundare,quocunq; inter ſe ipſa diſcrimine diſtāt. Vnde efficitur,ſi quis ſeſe implerit, vt facultas eorum diutius immoretur,nec breui ſenſus deficiat: non.n. ſolum pleno ventriculo ſatietas oritur,ſed digeſta quoque alimonia cæteras in partes identidem vſu euenit. An nō id ſolū ipſum cauſæ eſt,verum etiam ꝙ nonnulla perquā modice naturæ vſui ſunt,nobiſq; familiariſſime conueniunt? Hæc.n. omnia quia ſecundum 13

cundum naturam ſunt, idcirco melius à corpore quàm dulcia recipiuntur, vt quæ prę ter naturæ rationem facile reſpuuntur. Alia vero aliis temperationibus congruunt: vt mel apibus ſecundũ naturã ſic ſuppetit, vt eo veſci tantummodo poſ ſint, quanquã viribus ſunt imbecillis. Itaque relinquendum quidem eſt quantum abſumatur, ſed id ex proportione ad vires hominis. Quæ igi tur è ſuauibus ita ſeſe habent, ea quoniam natu ræ minus propria conueniunt, ſuauia quidẽ ſen tiuntur, ſed parũ tpis morã faciunt, & faſtidiũ partũt. Quæ autem ſecundum naturam pro ci bo deputata homini ſunt, ea ſemper appetimus: itaq; fit ratione naturæ, ut vſu quoque eorũ aſſi duo minus quàm ſuauium faſtidiri poſſimus.

34 Cur eadem & aſſueſcentibus ſuauia, & admodum crebro vtentibus inſuauia ſentiantur, cùm tamen aſſueſcere ſit ſæpe, & crebro quicquam facere? An qa conſuetudo habitũ rei cuiuſpiã, capientem in nobis efficit, nõ ſatietatẽ? frequẽs aũt vſio deſiderium explet: quod & ipſum qua ſi cauſa quędã eſt. Habitus ergo cùm exercitantur, augentur, atque proficiunt, cõceptacula uero infarta nihilo ampliora redduntur. Quam ob rem conſuetudo cùm exercitatio ſit, auget habitum illũ capientem. Quod autẽ vſu crebro in cibo aſſumitur, infarcit quidem, expletque deſiderium, quo expleto non amplius eſcam recipimus: ſed augere illud idẽ non poteſt, ob eã ſcilicet rem, quã modo de infartione retulimus. Ad hæc, non ideo ſuauis conſuetudo eſt, quia ſemper delectat: nã res ẽt ſolitæ, moleſtæ ſunt, ſi uſu quis agit crebriori: ſed eo certe ſuauius agitur, qm̃ operis principiũ libenter adimus, & diutius rem facere eandem aſſueti, quàm nõ aſſueti ualeamus.

leamus. Qua igitur re moleſtũ, hoc eſt, quãtum ſuaue, ſit, hac eadem cætera quoq; ſuauia efficere poſſunt: vtraq;.n. cũ crebro vel fiunt, vel pro cibo ſumuntur, tædio nos certe afficiunt. cuius ſanè cã eſt, ꝙ nos vires ſiue virtutes vel recipiẽtes, vel agẽtes, nõ infinitas, ſed finitas habemus: q̃ vbi quidẽ ſibi qđ modice competat, obtinuerint, (id.n. eſt, quod continue amplificari ſentiatur) alteræ ſatis explẽtur, alteræ agere nequeũt.

Cur panes, vt parum triti, ſic nimium triti rũpantur? An ꝙ parum triti, quoniam partib. minus connexis inter ſeſe cõtinentur? idcirco rumpi facile queunt: tritatio.n. partes copulat & cõiungit: ergo ſuo ipſi diſcrimine ad diſruptionẽ paratiores reguntur. Adde, ꝙ multũ humoris, & impromiſcuum continent, qui minus triturã preſſuramque recepere: at quos nimium tritos igni mandauimus, ij ſicci admodũ ſunt, qm̃ humoris parum immodica agitatio tritandi reliqueris; idque decoctis totũ exactum eſt. Igitur rumpi vtroſq; neceſſum eſt, quoniam humoris multum educitur, multum.n. vt abſolute in his continetur, quos parum tritauerir: ſic reliqui comparatione in iis eſt, quos immodice agitaris. 15

Cur maſſa triticea cãdidior pertrita efficiatur, ordeacea nigrior? Vtrũ, ꝙ per ſumma ordeacea nimium aſſiccatur: calor autem humori permiſtus candorem gignit. An quia cum calefacta eſt, humorem ad ſeipſam trahit, vt quæ partib. maiuſculis conſtet? 16

Quam ob cauſam farina aqua ſubacta melius coeat, quàm oleo ſubacta, quod tenacius eſt, quã quam glutinatius, quod lentius eſt: oleum autẽ lentius, quàm aqua? An quod aqua tenuior eſt, vt vſquequaq; ſubire, mollireq; valeat. Cohæ- 17

ret item, & comprimitur inter ſe melius farina aqua ſubacta, quanquam etiam ſine cõtritu cõprimi queat.

18 Cur maſſa tota leuior ſit, quàm ſeorſum humor, & farina? Vtrum quia cũ miſcentur, ſpiritus intercluditur? An qa pars aquę a calore farinæ indito euaporatur? itaq; minus id redditur, quod ex vtroque mixtũ conſtiterit: aer aũt aquæ tametſi miſcetur, nihilo tamen leuiorem faciat: nam ipſe quoque aer cum aere pondus auget.

Quam ob cauſam lac, vinumque dulce quo-
19 ties cum farina ordei bibitur, dulcius ſentitur? Vtrum ꝙ ad non dulce dulciora iſtæc eſſe videntur? farina. n. dulcis non eſt. An propterea * quia farina, quæ dulcedinem in ſe habet, aliquandiu immoratur; itaque diutius ſenſio habetur.

aliter quia humor dulcis miſtus cum farine diutius immoratur

20 Cur eadẽ potio minus mera appareat, ſi farina ordei inſperſa bibatur? Vtrum ꝙ diuerſa ſibi miſcẽtur, & tẽperantur? An qm̃ farina humori obducta in ſeſe retrahens abolet qualitatem?

Cur alica plus aquæ recipiat, quàm triticum,
22 vnde confecta eſt? An propterea, ꝙ alica farina quodãmodo eſt: farina aũt plus aquæ imbibit? moles n. amplior eius, quã tritici eſt: preſſius nãque & conſtipatius triticum eſt, at qđ amplius eſt, plus id capere poteſt. An nõ ſolũ ea ipſa de cã ita ſit, ſed ẽt calore, quem intra ſe continet, & farina & alica, efficitur, vt bibacius hauriãt? quod n. calidum eſt, humorẽ id & efficacius ad ſe trahit, & expeditius in vaporem conſumit.

22 Cur farina tritici maſſata, pertritaq; lõge amplior reddatur, quàm ordei, ſcilicet ex proportione? An ꝙ altera multũ humoris ſibi admittit, altera parũ? Sed qua de cauſa plus admittat? congruens. n. potius dixeris, vt ordeacea bibacior ſit:

quippe

quippe cum ordeum toſtum, triticum non toſtum ſit. An propterea ita fit, quia trituraã pleniorem triticea patitur? cuius cauſa eſt, ꝙ partibus minutioribus conſtat. Fit igitur quaſi vt quantuplo partibus cõtineri põt minoribus, tantuplo humorẽ ſibi largiorẽ admittat: qui pe quæ ipſum humorẽ pro glutine ſibi capiat, vt Empedocles quoq; ſuis in Perſicis diuerticulo quodãait:

Munus vbi larga cæteris coniũnx rit vnda, "

Multũ q; humoris proinde abſumere queat. "

Cur etiã igni mandata maſſa tritici amplius augeatur, quàm ordei? An quòd humore in ſe continet indiſcretum, qui recaleſcẽs extrudi ne queat? hic ergo cum in ſpiritum tranſeat, nec ſeſe promere pariter, atque ex maſſa ordei poſſit, videlicet propter tritici ſpiſſitudinem (ſpiſſus enim eſt, quod partibus conſtat minutioribus) idcirco extollit, molemque agit ampliorẽ. Ad hæc plus iſta humoris continet, quo recaleſcente ſpiritus prouenire ſolitus eſt. Ex quaque te autem pluri plus proficiſcatur neceſſum eſt. 23

Cur piſtorũ, cæterorumque officio fungentiũ frumentario, qui ordeũ attractant, imbecilli efficiantur, & deſtillationibus infeſtentur: qui autẽ triticũ, corpore ſint bene habito? An ꝙ facilius triticũ cõcoqui, quã ordeũ põt? atq; ea re de libamẽta inde manãtia eẽ faciliora neceſſe eſt. 24

Cur panis toſtus durior, tepefactus humidior reddi aliquantiſper poſſit? An qm̃ cum torrefit, humor extruditur? itaque panis relinquitur durior, leniter autẽ cũ recaleſcit, humor conſiſtẽs ab igne diffunditur humidiorq; proinde exiſtit. 25

Cur farina tritici reſiccata minus cõſtipetur, quàm ordei? An ꝙ intercapedine vacant, quæ ex partibus conſtant minutiſſimis: & plura quæ 26

grauiora ſunt,compreſſa ſuopte pondere tantũ dem occupant,quantũ pauciora. Sed farina ordei craſſiuſcula eſt:itaque ſiccata compeſci, atq; in minus contrahi poteſt,vt quid minus eſt ſuo compreſſu,plus illud conſtipet in ſeipſum ca-peſſantq; triticea porro particulis minutiſſimis iam conſtat,itaq; non ideo reſiccatur, vt partes reddantur minores,ſed vt leuiores efficiant, minuſq; cõſtipentur ſuo cõpreſſu,& nutu: natura enim grauior farina triticea,quàm ordeacea eſt.

ARISTOTELIS

PROBLEMATVM SECTIO XXII.

Eorum quæ ad fructus arborum pertinent: cuius quæſtionis XIIII.

1 QVAM ob cauſam poma non ita prius,vt poſtea eſitata, in repletionis mole reſpondeant? An quoniã cæteris eſculentis genus pomorum longe grauius eſt:quòd argumento ficuum conſtat, quæ nouiſſimè eſitatę, vltimæ tamen euomuntur? Poma igitur ingeſta ſuo pondere in imum delapſa, ſpatii amplitudinẽ relinquunt ſuperius, vt cibum ſequẽtem admitti facile liceat. At ſi è contrario ſumantur, vſu eueniet,vt quoniam deorſum ferri expedite nõ queant,innatent, & partem totam ferè occupẽt inanem.

Quamobrẽ cum dulcia nobis ſimiliora, quã
2 acria ſint,ocyus a dulcibus impleamur? cõgruũ

enim

enim,vt contra eueniat, quandoquidem à ſimi libus minus ſatiari conſentaneum eſt. An quoniam non æque præmature conceptaculum, ex quo hauſimus,& corpus quod veſcitur, impletur?ſed venter quidē repletus aliquando eſt, vt eorum q ſitiunt: ſitis autem nihilominus ſuper eſt. Non.n.ea de cauſa ſitis ceſſat, quia venter plenus, humoris eſt: ſed quia membra corporis omnia humorē cōmodum ſibi extraxerint: ꝙ vbi illa ſatis ſuū deſideriū explerunt,tunc ſitire ceſſamus ita ēt fames,nec aliter tolli poteſt.

Cur ocyus a dulcibus,quàm acribus ſatiemur 3 An quia ocyus dulce, quam acre appetere deſiſtimus?Sed an perinde,vt venter impletur, nos quoque dulcibus ſatiari poſſimus, confeſſum non eſt.Cum igitur deſiderium celerius his ipſis expleri poſſit, docendum eſt Alimenti deſideriū ſiue cupiditas,vt ſimpliciter loquar, indigentia eſt,cū cibū vel nullum, vel pauculū habemus Quod cū acria non valide nutricare, ſed parum alimoniæ,multum habeant excremēti, merito amplius hæc appetimus, parumq; eorū cupiditatem explemus,qm̄ alimento item indigemus,quo ipſa careant.At dulcia tota ipſa cibus idoneus ſunt,atque ex paruis quibuſdam eiuſmodi eſcam corpus capit vberiorem: quod cùm ſe abunde refercit, nihil edere præterea poteſt,plus enim tolerare non poteſt: atque ita efficitur,vt ocyus a dulcibus ſatiemur.

Cur fructus arborum, & carnes, & cætera id 4 genus vtribus vehementer inflatis contenta valeant incorrupta edurare:nec minus quæ diligētiſſime picata,obturataq; circū vndiq; fuerint? An quoniam corrumpi oīa ſolent, cū mouētur: quæ aūt plena ſunt,immota perſiſtunt?haud.n. fieri

quòd ob terræ duritiam altius coguntur deſcendere: ſolū nanq; limoſum ac planū maxime indureſcit. qui aūt altius innituntur meliores euadunt. An terrā ſiccā eſſe oportet, quoniā cucumeres natura humidi ſunt? ita enim ſequetur, vt per retractū in medium veniāt. Paluſtris vero ſi plana altaq; ſit, alimentum nec exiguum præbet propter ſoli altitudinē, locumq; ipſum: neque nimium, quoniā ſolū reſiccari neceſſe eſt.

33 Quam ob cām ruta, & nonnulla pigmēta odora ſudorū faciant fœditatem? An quorū in odore grauitas eſt atq; acritudo, ea cū excrementitijs miſſa humorib. deprauare odores poſſunt?

34 Qua de cauſa rutam faſcinationis remediū eſſe aiunt? An propterea tum effaſcinari ſe credunt, cum aut voraciter edūt, aūt incōmoditatū aliquarū tenentur ſuſpitione, aut cibū habēt ſuſpectū quem capiunt? itaq; cùm de menſa eadē qui priuate ſibi aſſumunt participem intuētem quempiam faciūt, aſſanturq; cum impertiāt, ne me faſcines: ergo cibū cū perturbatione ſument, nec quid bibēt, aut edent ſine turbatione & flatu qui vnà hauriatur, & ingeratur. Quamobrem flatu ipſo vel cū extrudendus effertur, cib⁹ quoque unà elatus eijcitur: vel cū intercluſus per humorem tenetur, tormina mouētur, & cruciatus. Igitur ruta præſitata vi ſua, & poteſtate calefactoria, vas quod recipit cibos, elaxat, & reliquum corpus itidem afficit; ex quo fit, vt flatus ille interclusus tranſmitti, atque ſuccedere poſſit.

35 Quænam cauſa ſit, vt origanus muſto iniecta vinum dulce efficiat? duas enim in amphoram inieciſſe heminas ſatis eſt. An tollit quātū in muſto eſt aquabundum, & fæculētum, ſua ſiccitate in ſeipſā recipiens, quibus ſcilicet ſaporē conſici

ſici auſterum cenſemus? argumento, quòd vina, ſi quid aquæ habeant ſibi illibatum, minus mollia reddūtur: atque & ſi diutius ſtare in fæce ſinantur, itidem fiet: & cùm vinum dulce molimur, vuas multum tēporis Soli exponimus, vt Sol quantum ſit dilutum auferat, & reliquum decoquat: hoc autem idē facere vel origanus poteſt, quippe quæ ſit & ſicca, & calida.

Cur nigræ myrti fronde ſunt frequentiore, 36 quàm albæ? An ꝙ nigræ gñis ſunt ſylueſtrioris: cuius indicium; quòd locis ruſticis iſtæ proueniunt, minimeq; ex cultu mutant? humidá aūtē omnia fronde crebriore conducuntur. Quòd enim minus ſuos fructus decoquere poſſunt, idcirco ad frondem alimentum ſe vertit.

ARISTOTELIS

PROBLEMATVM

SECTIO XXI.

Eorum, quæ ad farinam, & maſſam, cæteraꝙ id genus pertinent: cuius quæſtiones XXI.

CVR ptiſana & farina triticea oleo 1 inſtillato reddi poſſint cādidiora cū rufum oleū ſit? An ꝙ ſpumare ſolet dum cū humore miſcetur, quod non niſi albeſcere eſt? Miſtio vero verſatu agitatuq; fit, & cū corpulētis humore cōmitti melius poteſt: quod ſanè in ijs accidit, quæ aqua decoquit, atque ita candidiora efficiuntur.

Cur cibus triticeus maximè corporib. noſtris cōpetētior, atq; veſcentior eſt, quàm ordeaceus?

An quòd hic mediocrem habet lētitiam, quam cibus habeat, oportet: quippe qui adhærere, conglutinarique corpori debeat, quæ res non niſi lẽtore effici poteſt? Ordeum vero rigidus eſt: itaque maſſa eius longe pertrita validius alit, quàm parum attractata.

3 Cur farinæ triticeæ primum, ordeaceæ vltimū * candidius eſt? An alterum vt durius circūfrangitur, idque agitur, cùm plurimum temporis molitur: alterum vt mollius atque tenuius quā primum exprimitur, candidius autem in vtriſque, quod interitus eſt?

* *lucidius*

4 Cur panes frigidi albiores cernūtur, quàm calidi? An eadē quodammodo cauſa eſt, cur inueteratum quoque oleum cādidius ſit quàm recens? cauſa nanq; nigroris, humor eſt: hic autem in hiſce vtriſque, vt recentibus vberius continetur, ſic tempore prouectis parcius in ſuperficie reſidet propter euaporationē. Euaporatur prorſus oleum vel tempore, vel Sole. panis autem calore inde egrediente per refrigerationem. humor itaque frigidis iam euanuit calidis adhuc ineſt.

5 Cur panes non ſaliti plus ponderēt, quàm ſaliti, modo cætera omnia pari habeantur mēſura? contrarium nāque veriſimilius dixeris, cùm ſal adijciatur, & grauior ſit, quàm aqua. An quia ſal exiccare poteſt, ex quo incorrupta ſeruātur, quæ confecta ſale reponimus? abſumitur enim à ſale, reſiccaturque humor, qui ex calore putreſcit: & in pane igitur humor à ſale cōſumitur, extraque afflat: quocirca panes pridie facti, leuiores, quàm calidi ſunt, vtpote frigidiores: contra ijs qui ſale vacant, humor largior inſidens efficit grauiores.

6 Cur panes frigidi humefacti, ſi inuicē tāgant, nō cohæreāt, calidi cohæreant? An quòd frigidi

lento

lentorem ſuum cum vapore vnà emiſerunt, quo exacto cōglutinari nō amplius queunt? humor enim quo maduere, rigidus eſt. Calidi contrà lentoris aliquid continent: ex quo fit, vt cum madefactis vapor emigrat, calor ob ſuam tenuitatem reſpiretur, & euaneſcat. Glutinoſum autē illud cum calore egrediens, ſeque cum humore permiſcens; facit vt inter ſe panes cohæreant.

Cur farinæ triticeæ primū, ordeaceæ vltimum 7 cādidius prodeat? An ꝙ ordeum, vt rigidus, protinus obfrangi, diffundique aptum eſt: quod maxime fit, cum diu contunditur, triticum mollius eſt; atque ob eam rem parte exteriore leuiter deducta, interior, quæ candidior eſt, expreſſa, primum contunditur: eſt autem in vtriſque candidius, quod interius eſt.

Cur maſſa ordeacea, quo plenius tractet̄, teraturque, eo minus aluum ſubducere, læuigareque poteſt: triticea contra, quo plenius, eo magis? An 8 quòd triticea maiorem in modum contrita minuitur? lentum etenim quodque affici ita ſolet: tum ignis humorem panis vndique eximit, itaque rigidiuſculum humore ſublato relinqt, denique quāto plenius contrectatur, & teritur, tāto rigidior redditur: partes enim ſingulas deminui adeo agitatas, extenuarique neceſſe eſt: rigidius aūt omne concoqui facilius poteſt. Ordeacea cōtrà, quo amplius preſſatur, & teritur, eo lentior, & tenacior humore imbibito euadit. Tenax autem omne, ac lentum diuidi ſanè haud facile poteſt: qua quidem diuidēdi facultate fit, vt ægre concoquatur. quod enim concoctionem recepturum eſt, digeri in minima debet.

Cur maſſa ordei cōtrita minor, tritici amplior 9 reddi poteſt? An quòd ordei farina maſſata, cō-

tritaq; compeſcitur atque conſidet, ſcilicet glutinamēto humoris, quia rara, & craſſiuſcula eſt: triticea, quoniam ſpiſſa admodum eſt, colleuat atq; extollit: ſpiſſa etenim omnia ſubacta, ptritaque incaleſcunt, & incaleſcendo inflantur ac extolluntur: quomodo etiam caro perfricata extollitur.

10 Sed cur maſſa triticea ī igne amplior, quàm ordeacea reddatur? An quòd humorem triticea cōtinet indiſcretum: qui cùm calefactus egredi nequeat. ſcilicet ex pertritionis cōpreſſu, mox ſpiritus de eo cōcalefacto humore naſcitur? largior autē humor largiorē pariat ſpiritū neceſſe eſt.

11 Quam ob cām cum mel tenacius, quàm aqua ſit, farina mulſo ſubacta rigidior reddatur, ubi decocta eſt, quàm aqua ſubacta? An ꝙ aqua feruore ignis cogitur, atque conſiſtit: mel cōtrahit quidem, ſed non ſine aſſicatione? itaq; rem facit rigidiorem, cauſa nanq; rigoris in ſiccitate eſt.

12 Cur biſcoctus panis refrigeratus minus duritiē præ ſe ferat? An ꝙ triticū dulcē quēdā ac lentum ſuccū in ſe continet, qui veluti anima eius eſt, īdicium, ꝙ cùm ſiccet. omnino exinanitur? cùm aūt vaporis aliquid ſentit, mox erumpit, & coaleſcit. Ergo cum humor hic in farina quoq; tritici inſit, maximeq; in ea quæ puriſſima eſt, efficitur, vt in maſſa ex ipſa farina confecta idē ſeruetur. argumentum ꝙ decocta in pultē redditur lentior. Vbi igitur panis primo igni cōmiſſus eſt, portio rigidi, & leuis cū humore euaporatur, & quātum in farina furfureum maxime eſt, totum deuritur: mox planè educto cum denuo maſſa retritatur preſſaturq;, pars farinæ tenuiſſima, & humoris lētiſſima, quæ ſolę ſuperſunt, miſcentur amplius ſibi, tū quia tales amplius eua-

ferunt

ſerunt,tumque propter ignitionem:fit.n.miſtura eorum tincturæ conſimilis, ita vt maſſa poſt trita ſimilis farinæ illi elixæ efficiatur: quippe quæ pertrita iam prima,relictaque parte farinæ tenuiſſima,& humoris lentiſſima, glutinoſa,& reſiccabilis redditur,vbi ignẽ præſenſit, nam & & diſiungi facile quod lentũ eſt nequit, & humorẽ nullum per ſeipſum emittit,quod ſpiſſum eſt. Hac igitur eadẽ re panis quoq; biſcoctus ob cauſas prædictas efficitur,itaq; minus dureſcit, cum ſemper inter ſe humiditatem contineat.

Cur nonnullis de genere cibi, tum humidi, tum ſicci,multũ tpis ſine faſtidio vti poſſumus, 13 vt cibo,quẽ triticea ex farina, ordeaceave conficimus & vinis auſteris,& aqua:aliis vero quãuis ſuauioribus,non tamen ſine faſtidio toties vti poſſimus? An ꝙ eorũ, quæ in cibo aſſumimimus,alia validius alunt,ſuntque ad inundandũ aptiora? itaque vel vbi cibo priore conſumpto vacui ſumus, ineſt præterea facultas multa in corpore, q̃ ad priorẽ corporis confectionẽ decocta eſt,ſic ad finẽ & ad ſuccedentẽ coquendi vicẽ cruda animaduertitur. Cuius ſanè generis pars plurima ſuauiũ eſt:quæ.n. pinguia & dulcia & optima ſũt,ea nobis guſtu ſuauiſſima ſũt, eadẽq; oĩa valida nutriunt,& decoqui poſſunt, ſolentq; inundare,quocunq; inter ſe ipſa diſcrimine diſtãt.Vnde efficitur,ſi quis ſeſe impleuerit. vt facultas eorum diutius immoretur,nec breui ſenſus deficiat: non.n. ſolum pleno ventriculo ſatietas oritur,ſed digeſta quoque alimonia cæteras in partes identidem vſu euenit. An nõ id ſolũ ipſum cauſæ eſt,verum etiam ꝙ nonnulla. perquã modice naturæ vſui ſunt,nobiſq; familiariſſime conueniunt? Hæc.n. omnia quia ſe-

cundum naturam ſunt idcirco melius à corpore quàm dulcia recipiuntur, vt quæ preter naturæ rationem facile reſpuuntur. Alia vero aliis temperationibus congruunt: vt mel apibus ſecundũ naturã ſic ſuppetit, vt eo veſci tantummodo poſſint, quanquã viribus ſunt imbecillis. Itaque relinquendum quidem eſt quantum abſumatur, ſed id ex proportione ad vires hominis. Quæ igitur è ſuauibus ita ſeſe habent, ea quoniam naturæ minus propria conueniunt, ſuauia quidẽ ſentiuntur, ſed parũ tpis morã faciunt, & faſtidiũ partũt. Quæ autem ſecundum naturam pro cibo deputata homini ſunt, ea ſemper appetimus: itaq; fit ratione naturæ, ut vſu quoque eorũ aſſiduo minus quàm ſuauium faſtidiri poſſimus.

34 Cur eadem & aſſueſcentibus ſuauia, & admodum crebro vtentibus inſuauia ſentiantur; cùm tamen aſſueſcere ſit ſæpe, & crebro quicquam facere? An qa conſuetudo habitũ rei cuiuſpiã, capientem in nobis efficit, nõ ſatietatẽ? frequẽs aũt vſio deſiderium explet: quod & ipſum quaſi cauſa quędã eſt. Habitus ergo cùm exercitantur, augentur, atque proficiunt, cõceptacula uero infarta nihilo ampliora redduntur. Quam ob rem conſuetudo cùm exercitatio ſit, auget habitum illũ capientem. Quod autẽ vſu crebro in cibo aſſumitur, infarcit quidem, expletque deſiderium, quo expleto, non amplius eſcam recipimus: ſed augere illud idẽ non poteſt, ob eã ſcilicet rem, quã modo de infartione retulimus. Ad hæc, non ideo ſuauis conſuetudo eſt, quia ſemper delectat: nã res ẽt ſolitæ, moleſtæ ſunt, ſi uſu quis agit crebriori: ſed eo certe ſuauius agitur, qm̃ operis principiũ libenter adimus, & diutius rem facere eandem aſſueti, quàm nõ aſſueti ualeamus.

leamus. Qua igitur re moleſtũ, hoc eſt, quãtum
ſuaue, ſit, hac eadem cætera quoq; ſuauia effice
re poſſunt: utraq; .n. cũ crebro vel fiunt, vel pro
cibo ſumuntur, tædio nos certe afficiunt. cuius
ſanè cã eſt, ꝙ nos vires ſiue virtutes vel recipiẽ-
tes, vel agẽtes, nõ infinitas, ſed finitas habemus:
q̃ vbi quidẽ ſibi q̃d modice competat, obtinue-
rint, (id .n. eſt, quod continue amplificari ſentia
tur) alteræ ſatis explẽtur, alteræ agere nequeũt.
Cur panes, vt parum triti, ſic nimium triti rũ- 15
pantur? An ꝙ parum triti, quoniam partib. mi-
nus connexis inter ſeſe cõtinentur? idcirco rum
pi facile queunt: tritatio. n. partes copulat & cõ
iungit: ergo ſuo ipſi diſcrimine ad diſruptionẽ
paratiores reguntur. Adde, ꝙ multũ humoris,
& impromiſcuum continent, qui minus triturã
preſſuramque recepere: at quos nimium tritos
igni mandauimus, ij ſicci admodũ ſunt, qm̃ hu-
moris parum immodica agitatio tritandi reli-
queris; idque decoctis totũ exactum eſt. Igitur
rumpi vtroſq; neceſſum eſt, quoniam humoris
multum educitur, multum. n. vt abſolute in his
continetur, quos parum tritauerir: ſic reliqui
comparatione in iis eſt, quos immodice agitaris.
Cur maſſa triticea cãdidior pertrita efficiatur, 16
ordeacea nigrior? Vtrũ, ꝙ per ſumma ordeacea
nimium afficcatur: calor autem humori permi-
ſtus candorem gignit. An quia cum calefacta
eſt, humorem ad ſeipſam trahit, vt quæ partib.
maiuſculis conſtet?
Quam ob cauſam farina aqua ſubacta melius 17
coeat, quàm oleo ſubacta, quod tenacius eſt, quã
quam glutinatius, quod lentius eſt: oleum autẽ
lentius, quàm aqua? An quod aqua tenuior eſt,
vt vſquequaq; ſubire, mollireq; valeat. Cohæ-

ret item, & comprimitur inter ſe melius farina aqua ſubacta, quanquam etiam ſine cōtritu cō-primi queat.

18 Cur maſſa tota leuior ſit, quàm ſeorſum humor, & farina? Vtrum quia cū miſcentur, ſpiritus intercluditur? An q̃a pars aquę a calore farinæ indito euaporatur? itaq; minus id redditur, quod ex vtroque miſtū conſtiterit: aer aũt aquæ tametſi miſceatur, nihilo tamen leuiorem faciat: nam ipſe quoque aer cum aere pondus auget.

19 Quam ob cauſam lac, vinumque dulce quoties cum farina ordei bibitur, dulcius ſentitur? Vtrum ꝙ ad non dulce dulciora iſtæc eſſe videntur? farina.n. dulcis non eſt. An propterea * quia farina, quæ dulcedinem in ſe habet, aliquandiu immoratur; itaque diutius ſenſio habetur.

** aliter quia humor dulcis miſtus cum farine diutius immoratur*

20 Cur eadē potio minus mera appareat, ſi farina ordei inſperſa bibatur? Vtrum ꝙ diuerſa ſibi miſcētur, & tēperantur? An qm̄ farina humori obducta in ſeſe retrahens abolet qualitatem?

Cur alica plus aquæ recipiat, quàm triticum,
22 vnde confecta eſt? An propterea, ꝙ alica farina quodāmodo eſt: farina aũt plus aquæ imbibit? moles n. amplior eius, quā tritici eſt: preſſius nā que & conſtipatius triticum eſt, at qđ amplius eſt, plus id capere poteſt. An nō ſolū ea ipſa de cā ita fit, ſed ēt calore, quem intra ſe continet, & farina & alica, efficitur, vt bibacius hauriāt? quod n. calidum eſt, humorē id & efficacius ad ſe trahit, & expeditius in vaporem conſumit.

22 Cur farina tritici maſſata, pertritaq; lōge amplior reddatur, quàm ordei, ſcilicet ex proportione? An ꝙ altera multū humoris ſibi admittit, altera parū? Sed qua de cauſa plus admittat? congruens n. potius dixeris, vt ordeacea bibacior ſit: quippe

quippe cum ordeum toſtum, triticum non toſtum ſit. An propterea ita fit, quia triturã pleniorem triticea patitur? cuius cauſa eſt, ꝙ partibus minutioribus conſtat. Fit igitur quaſi vt quantuplo partibus cõtineri põt minoribus, tantũplo humorẽ ſibi largiorẽ admittat: qui p quæ ipſum humorẽ pro glutine ſibi capiat, vt Empedocles quoq; ſuis in Perſicis diuerticulo quodã ait:

Munus vbi larga cæteris coniũxerit vnda, "
Multũ q; humoris proinde abſũmere queat. "

Cur etiã igni mandata maſſa tritici amplius " augeatur, quàm ordei? An quòd humore in ſe continet indiſcretum, qui recaleſcẽs extrudi ne- 23 queat? hic ergo cum in ſpiritum tranſeat, nec ſeſe promere pariter, atque ex maſſa ordei poſſit, videlicet propter tritici ſpiſſitudinem (ſpiſſus enim eſt, quod partibus conſtat minutioribus) idcirco extollit, molemque agit ampliorẽ. Ad hæc plus iſta humoris continet, quo recaleſcente ſpiritus prouenire ſolitus eſt. Ex quaque re autem pluri plus proficiſcatur neceſſum eſt.

Cur piſtorũ, cæterorumque officio fungentiũ frumentario, qui ordeũ attractant, imbecilli ef- 24 ficiantur, & deſtillationibus infeſtentur: qui autẽ triticũ, corpore ſint bene habito? An ꝙ facilius triticũ cõcoqui, quã ordeũ põt? atq; ea re de libamẽta inde manãtia eẽ faciliora neceſſe eſt.

Cur panis toſtus durior, tepefactus humidior reddi aliquantiſper poſſit? An qm̃ cum torrefit, 25 humor extruditur? itaque panis relinquitur durior, leniter autẽ cũ recaleſcit, humor conſiſtẽs ab igne diffunditur humidiorq; proinde exiſtit.

Cur farina tritici reſiccata minus cõſtipetur, 26 quàm ordei? An ꝙ intercapedine vacant, quæ ex partibus conſtant minutiſſimis: & plura quæ

enim,vt contra eueniat, quandoquidem à ſimilibus minus ſatiari conſentaneum eſt. An quoniam non æque præmature conceptaculum, ex quo hauſimus,& corpus quod veſcitur, impletur?ſed venter quidē repletus aliquando eſt, vt eorum q ſitiunt: ſitis autem nihilominus ſuper eſt. Non.n.ea de cauſa ſitis ceſſat, quia venter plenus, humoris eſt: ſed quia membra corporis omnia humorē cōmodum ſibi extraxerint: ꝙ vbi illa ſatis ſuū deſideriū explerunt, tunc ſitire ceſſamus ita ēt fames, nec aliter tolli poteſt.

Cur ocyus a dulcibus, quàm acribus ſatiemur 3 An quia ocyus dulce, quam acre appetere deſiſtimus?Sed an perinde,vt venter impletur, nos quoque dulcibus ſatiari poſſimus, confeſſum non eſt. Cum igitur deſiderium celerius his ipſis expleri poſſit, docendum eſt Alimenti deſideriū ſiue cupiditas, vt ſimpliciter loquar, indigentia eſt, cū cibū vel nullum, vel pauculū habemus Quod cū acria non valide nutricare, ſed parum alimoniæ, multum habeant excremēti, merito amplius hæc appetimus, parumq; eorū cupiditatem explemus, qm̄ alimento item indigemus, quo ipſa careant. At dulcia tota ipſa cibus idoneus ſunt, atque ex paruis quibuſdam eiuſmodi eſcam corpus capit vberiorem: quod cùm ſe abunde refercit, nihil edere præterea poteſt, plus enim tolerare non poteſt: atque ita efficitur, vt ocyus a dulcibus ſatiemur.

Cur fructus arborum, & carnes, & cætera id 4 genus vtribus vehementer inflatis contenta valeant incorrupta edurare: nec minus quæ diligētiſſime picata, obturataq; circū vndiq; fuerint? An quoniam corrumpi oīa ſolent, cū mouētur: quæ aūt plena ſunt, immota perſiſtunt? haud.n. fieri

fieri poteſt; vt motus ſine inani ſpatio agitur,
atqui iſthæc? quæ ita incluſa ſunt, plena vndiq;:
conſtat ergo incorrupta ſeruari ratione.

Cur vinum poſt pomum putre epotum, ama
5 rum ſentiatur? An amarorem putredo habet? ita
que quod de pomo per ſumma inſidet, linguæ
humori, qui bibitur, permiſtum, diffuſumque,
amaram efficit potionem. Ipſum autem pomũ
per ſe eſitatum minus deprehendi propterea po
teſt, quia ſaporis id genus multa attingat, inque
exigua diſcernatur.

6 Cur edenda bellaria ſint, vſuſque ſecundarũ
menſarũ adiici debeat? An vt ſatis bibamus?
non enim ſitis gratia ſolùm, quæ per menſam
primam nos teneat, bibendum; ſed etiam poſt
hauſiſſe aliquid iuuat.

7 Cur nuces toſtæ refrigeratæ deteriores reddũ
tur, & panis quoque & glandes, & multa id ge-
nus alia, rurſusque calefacta eadẽ meliora eua
dant? An propterea, ꝙ refrigeratis ſuccus con-
creſcit, & conſtat: tepefactis rurſus dilabitur: ſua
uitas autem non niſi per ſuccum percipi poteſt?

8 Cur poſt fructuũ eſitationem, vt ficuum, cæte
rorumque generis eiuſdem, vel vinum merũ,
vel aquam ſuperbibere debeamus, quæ quidem ad
uerſa inter ſe ſunt? An quia genus pomorum &
calidum, & humidum cauſa ſuæ generationis
eſt? habet n. tum ignis copiam, tum humoris.
itaq; ſuccus pomi veluti feruorem intus, p ignẽ
excitat, quomodo muſtũ foris efferuet, vi tamẽ
hebetiore: humor aũt nimius cruditatem com-
mittit. Aqua igitur ſuo frigore feruorem illum
frangit atque extinguit: & vinum ſuo calore idẽ
plerunq; efficere poteſt, quippe ꝙ perinde atq;
ignis igni multus pauco vires ſubtrahat, amplius
tamen

tamen humoris copiam ſuo calore emollit, & concoquit,ſuoque pondere innatantem illũ fer uorem vincit, ac reprimit.

Quàm ob cauſam caricæ bifidæ tantũ dulciſſimæ ſint,nec multifidæ,aut omnino infiſſæ dulcedinẽ præſtent? An ꝙ ex multifidis reſpirauit, euaporauitq; cũ humore pars dulcedinis plurima? In ijs aũt quæ infiſſæ cpierint,humoris diluti copia eſt,ꝙ nihil ferè inde exactum fuerit. At quę fiſſæ quidẽ,ſed tamẽ fiſſura multiplici ſunt, immunes, vtroque iſto incommodo caruerũt. 9

Cur ſi ficus in furno ſiccantur, duriores efficiuntur,quàm ſi exemptæ foris refrigerent? An quoniam in furno humor totus ex nimio calore euaporatur, foris aer circundẽs humorem cõtrahi;emanareque prohibet? ita enim vt leuiter euaporetur potius accidit. Sunt autem quæ ſiccent dura,quæ hument mollia. 10

Cur ab acerbis vinum,aut aqua epota dulcior ſentiatur:exempli gratia ſi quis glandes aut myrta,aut tale quid ori mandauerit? An merito ita fiat,quemadmodũ vel in cæteris agitur? omnia nanque plenius eadẽ apud ſua contraria innoteſcunt.contrariorũ autem ſapores oppoſiti fermè inter ſe ſunt An ut res in ijs eſt, quæ colore inficimus,ita etiã lingua acerbis, conficitur illis meatuſque ſuos patefieri patitur,vt dulce ſubire amplius poſſit. Res.n.quaſque inficiẽdas,humoribus quibuſdã acerbis antè immergimus,vt inde affectę infici colore plenius atq; ineluibilius poſſint. 11

Cur dulcia, minus dulcia ſentiantur calida, quàm refrigerata? Vtrũm propterea ꝙ ſimul ſenſus duo exiſtũt id eſt calidi,& dulcis?itaq; calidi ſenſus reliquum depellit,atque obfuſcat. An ꝙ etiam ſuccus dulcis calidus eſt? itaque ignis igni 12

adijcitur: ergo calor eſt, qui impediat. An quòd ignis vires omninm minuit, quia vim obtinet cō mutādi? calida igitur propriora mutationi ſunt, refrigerata reſident, ſibique iterum conſtant.

13 Cur paleæ fructus duros, atque inconcoctos emolliunt, in maturitatemque adducunt: mites autem & concoctos non putrefaciunt? An quòd palea calida, & attrahens eſt? ſuo igitur calore cō coquit, & per uim illam attrahendi ſaniem omnem ſeuocat, atque imputridos ſeruat.

14 Qua de cauſa ficus cùm molles, dulceſq; ſint, dentes offendant? An quia gingiuis ſua lentitate adhærent, ſeq; præmolles inter dentes inſinuāt, & putredinem per ſu m calorem cito conficiūt? Forſitan & ob granorum ſuorum duritiem dentes celeriter effatigant, cùm manducantur, conficiunturque.

ARISTOTELIS
PROBLEMATVM
SECTIO XXIII.

Eorum quæ ad mare, ſalſamq; omnem aquam pertinent: cuius quæſtiones XLI.

1 CVR fluctus præalti pelagi ſuperfrangi non ſoleant, ſed parui tantùm, & breuis? An quia parū humoris, cū fertur, diſcerni a ſpiritu facilius poteſt, quàm multum?

2 Cur nauigia onuſtiora in portu, quàm in alto eſſe videntur? celerius etiam de alto in terram veniunt, quàm de terra in altum prouehuntur?

An quòd plus aquæ, quàm minus reniti validius poteſt? pauca enim oppreſſa onere cedit, vt demergi neceſſe ſit: multa econtrario repellit, ac ſuſtinet. Vis enim ea eſt aquæ, vt ſu ſum verſus compellat inferius: ergo vt in portu maris parũ, ſic multum in alto eſt. Itaque plus oneris conuehi in portu videbitur: etiam mouebitur ægrius, quia magis immergitur, & aqua minus eniti poteſt. At vero in alto res contra uſu euenit.

Cur fluctus interdum prius eueniant, quàm venti? An quoniam primo ſpiritus ortu maris pars prima impulſa partem ſibi continuam ipſa compellit, idemque deinceps vice pari, ſerieque agitatur perpetua? Quamobrem cum mare ipſum continuum ſit, efficitur, vt quaſi vnus ictus continuus ex his omnibus exultet. idque fieri vno in tempore poſſit. itaque euenit, vt prima, & vltima pars ſimul moueantur: quod aeri nunquam accidit: quia corpore uno continuo hic eſſe non poteſt, eo quòd multiplici vndique repulſu retorquetur, atque conquatitur, vt primus, validiſſimuſque mouendi impetus refringatur, impediaturque. quod mari accidere propterea nequit, quia grauius aere, motuque difficilius eſt. 3

4 Quam ob cauſam cum aliquid in mare vndabundum, & æſtuans iactum eſt, vt anchora, vnda reſidet, & quieſcit? An quòd mare põderi cedit, quod defertur, quo cum aer delabatur: qui cũ per directum in imum defertur, atq; attrahitur, ſecũ eodẽ id trahit, quod mare de latere cõcitat: æſtus autẽ maris nõ deſuper tẽdit ad ima, ſed per ſumma verſatur: quo ſedato tranquillitas oritur. Ad hæc, cum mare in ea ſpatia coit, quæ ponderi deſcendenti ceſſerint, vertiginẽ mouet, quę nõ niſi

circulo agitatur. An cùm linea recta circulũ per punctum attingat, fluctuſque ad lineam rectam oblique ferantur, fieri poteſt, vt fluctus ipſi per punctũ oras vertiginis attingant: nec prædictã ob cauſam tm̃, ſed etiam quòd ipſa vertigo accedens ſuo impetu circum vndique illos depellit: quòd cùm itaque fluctibus pars ea vertiginoſa careat, merito unda iacta anchora reſidet, tranquillaturque. Adde quòd aer, qui cum pondere illo delapſo deſcendit, mox ſeſe referens, vndamque ſurſum compellens, bullas excitat: quippe cũ bulla humore conſiſtat, qui de imis ad ſupera pulſus ab aere efferatur. omnis autem bulla lenis, ſerenaque eſt. Indicium vero, quòd vnda qua pondus in imum corruit, ſubmiſſa in cauum paulò poſt reſurgit, & mari circundanti æquiparat.

5 Cur interdum nauigia, dum curſum agunt in mari quieto, repente abſorbentur, totaq; ita pereunt. vt ne naufragiũ quidem fluitans vſquã appareat? An cùm locus cauernoſus terræ ſubditæ mari diſrumpitur, ſimul in mare nauigia introrumpuntur, introrſumq; ſpiritus impetu trahuntur? cumq; impulſu pari circũ vndiq; agitentur, deorſum ferantur, neceſſe eſt. Hoc idẽ apud Maſſanam quoq; in freto fluctu reciproco euenit. Fiunt enim eo ipſo vertigines quæ in imũ obſorbẽt, tũ ob eã, quã diximus cauſam, tum etiam ꝙ mare illud prælatum eſt, terraq; ad longinquum vſque ſubhiat cauernoſa. Vertigines igitur eouſque per vim ductitãt: itaque efficitur, vt inibi fragmenta nulla valeant fluitare. Fluxus autẽ ille fieri ſolet, cùm flatu deſiſtente priore, mari item fluẽte flatus aduerſus primo occurrit, maximeq; cùm auſter. Cum enim vndę inuicem curſitant inflictu prętereunt mutuo, quod ſcilicet modo ĩ

flumi-

fluminibus fieri nouimus:atque ita mare in gyrum vertitur,quæ vertigo,aut vertex vocata eſt. Fertur autem vnda in anfractũ,initio motus va lido deſuper irruente. Igitur cùm vndas vrgere ĩ latus nõ liceat; (impulſu nanque repellunt mu tuo)compelli prorſus in imum neceſſarium eſt. quamobrẽ id quoque deferri eodẽ vnà cogitur, quod vertigo prehenderit Eademque cauſa eſt, cur ẽt nauigia reſimentur,repandaq; deferãtur, cũ deuorantur à vertigine. iam enim aliqua erecta ex toto deſcendiſſe memoriæ proditum eſt.

Cur mare Pontici candidius,quàm Ægæi eſt? 6 Vtrùm propter viſus refractionem factã de mari in aerem? Eſt enim aer Ponti craſſus,& albidus: itaque fit,vt etiam maris per ſumma talis eſſe vi deatur. Ægæi vero quoniam à longinquis vſque purus & liquidus eſt,ceruleus cernitur:quocirca mare quoque aeri retinens, colorem eundem re præſentat. An quòd lacus omnes,quàm mare cã didiores ſunt? pontus aũt in lacus ſpeciem ꝓpemodum tranſit,eò quòd multi in eum fluuij effluunt. Nec vero mari ſolum cãdidior lacus eſt, verùm etiam fluuijs. Vnde pictores flumina pal lida,mare cœruleum, lacum candidum pingere non inepte conſueuerunt. An quia per aquã bibi idoneam viſus penetrare facile poteſt, aerem verſus reflectitur? è mari autem nec ſurſum refle cti poteſt,quoniam leuis aqua non eſt, & deorſum progrediens fatigatur:itaque fit, vt mare nigrum eſſe videatur. Atqui mari quod lacum ſimulat,pars dulcis per ſumma innatat.ſalſa vero in imo eſt. quamobrem quòd id penetrare aſpectus nequit,ſed ad lucem reflectitur,albedinem per ſumma oſtendit.

Cur mare minus,quàm aqua bibi idonea,ſrigi 7

dum eſt, omneſque ſalſi humores, non ut dulces frigidi ſunt? Vtrùm quòd mare ſpiſſius & corpulentius eſt? tale autem quodque minus refrigerari poteſt: ſicut etiam amplius incaleſcere aptum eſt, quippe quod calorem ſeruare ſuam ob denſitatem melius poſſit. An quia mare pinguius eſt, quo circa flammam æque extinguere, atq; cæteræ aquæ, non poteſt? calidius autem quod pinguis eſt. An quoniam multum terræ, in ſe continet, propterea ſiccius eſt? quod autem ſiccius, idẽ calidius eſt.

8 Qua de cauſa qui mari ſe lauerint, ocyus reſiccentur cùm mare grauius ſit, quàm aqua dulcis? An quia craſſius, & terroſius eſt? ergo cùm parũ humoris habeat, merito ſiccari poteſt celerius.

9 Cur perflante aquilone, mare perſpectius atque tranſlucidius ſit, quàm auſtro? An qa mare cùm ſerenum eſt, colorẽ trahere ſibi aſſolet ineſt. n. aliquid pinguis in ſucco ſalſo. indicium, quòd die tepidiore oleoſum quiddã ſecerni uidemus. Ergo tranquillo, tepidioriq; mari ſuccus iſte ſua leuitate per ſumma panditur: quod aquilone fieri minus poteſt cauſa frigoris. Eſt autem aqua tranſlucidior quàm oleum. id enim colore obducitur: aqua vero expers coloris viſu obuia, apertiorem ſui præſtat ſuſpectionem.

10 Cur fluctus uentum præ ſe omnes ferant? An quia flatus futuri indices ſunt? flatus enim impulſus aeris eſt. An quia vice propellendi ſucceſſiua conſiſtunt? propellit autem flatus nondum continuus, ſed exoriens. Primus igĩ quaſi emarcuit, mox autem hunc alter propellit. factaq; altera denſitate elangueſcit. quare cum hoc propulſum iam adeſt, propellens quoque illud venturum eſſe palam fit: facit enim idipſum, cùm incipit.

Cur fluctus ante, quàm flatus, erumpit? An quia 11
non ſimul flatus deſiſtit, & mare vndabundum
ſedatur, ſed mare poſtea ceſſat? ideo fieri poteſt,
vt qui mouerit ſpiritus antè occidat, quàm ſenſu
obuius ſit. itaque non fluctus ſpiritu prior eſt,
ſed ille latet, hic patet. An flatus non undiq; ſi-
mul ſpiret, ſed primū vnde exortus ſit? ſimul au-
tem ſpirat, & mare ſibi proximum agitat, quod
exitū ſubinde ꝓximū mouet: atq; ita fieri poteſt
vt fluctus flatum posſit anteire. motus enim il-
le velocior à mari non à flatu principium ducit.

Cur in mari, melius, quàm fluuijs, natare poſ- 12
ſumus? An ꝙ qui natat, ſedulo aquæ adnitendo
natat: adniti autē firmius ad id poſſumus, quod
corpulentius eſt: at aqua marina fluuiali corpu-
lentior eſt: crasſior em̄, & ad renitendū validior.

Cur mare deuri po eſt, aqua non poteſt? An & 13
aqua deuritur, ſed mare minus ignē extinguit,
quoniam pinguius eſt. cuius rei indicium oleum
facit, quod ex ſale depromi poteſt? An etiā mea
tus maris minus congruant igni, vt qui crasſio-
res ſint, & eo magis, quòd ſalis ratio non deeſt?
Vt igitur quod ſiccū eſt, min⁹ extinguere, quàm
ꝙ humidum pōt, ita etiā quod amplius ſiccum
eſt, idem ex ratione vrentius eſſe debet, & alterū
magis altero: quo enim ſiccius, eo calidius eſt.
mari autem iſtæc ambo ineſſe plenius palā eſt.

Quam ob cauſam demerſi in mare plus tem- 14
poris valeant tolerare, quàm in fluuio? An quia
fluuialis humor tenuior, ſubiēs igitur copioſius
ſtrangulat?

Cur mare perſpectius, & dilucidius eſt, quàm 15
aqua potu idonea, cùm crasſius ſit? dulcis enim
ſalſa tenuior eſt. An tenuitas cauſa non eſt, cur
mare dilucidius ſit? ſed directi meatus id faciūt.

quos tum plurimos, tum amplisſimos continet ergo illa potu idonea ſpiſſa ex tenuitate ſuarum partium eſt, ſalſa amplioribus interſtitijs inanit. An quia mare purius & ſyncerius eſt? terra enim nulla in eo permanet: arena ſuo pōdere delapſa, in imū ſubſidet. At humor dulcis miſtus cū terra eſt, quæ interueniēs facit, vt cito perturbetur.

16 Quam ob cauſam manè aura frigida de mari non ſpirat, de fluminibus ſpirat? An quoniam mare locis patulis, ſpatiōſque dilatatur, flumina anguſtisſimis cōcludūtur? Aura igitur maris per multa, vaſtaq́; ſpatia diſpalata redditur imbecillis, fluminū autem vniuerſa extinguitur: itaque amplius valet, & frigidiuſcula merito occurrere poteſt. An cauſa non in eo eſt, ſed vt flumina ſua natura frigida ſunt, ſic mare nec frigidū, neque calidū eſt: aura autem, omniſque reſpiratio, humore, vel caleſcente, vel frigeſcente excuti ſolet. Vtrū enim ex his fuerit, humor aereſcit, quo aereſcente, aer qui inde ortus ſpirat, aura eſt: qui ſi à frigidis proficiſcitur, frigidus merito ſpirat: ſi à valde calidis, cito refrigeratur. Fluuios igitur frigidos comperire omnes poſſumus: mare autem neque frigidum, neque calidū valde eſt. itaque nec frigidum eſſe id poteſt, quod ex eo reſpirat, cū ſcilicet mare frigidū ipſum non ſit, nec cito refrigeratur, quia calidum valde non eſt.

17 Cur fluctus altioris pelagi tardius deſiſtant, quàm breuioris? An quia res omnis ſerius ex motione multa, quàm pauca requieſcit? æſtus autem magni pelagi amplior quàm parui eſt: ergo nihil temere agitur, ſi tardius quietatur.

18 Cur aqua ſalſa frigida bibi non poteſt, calida, refrigeratave, poſtquam calefacta eſt, melius poteſt? An propterea, quòd de contrario in contra-

rium res quæq; mutari ſolita eſt?aqua autem ſalſa dulci oppoſita eſt;& cùm caleſcit,portio ſalſi decoquitur; cùm refrigeratur,in imum defertur,& ſubſidet.

Cur aqua poſitæ ꝑpter mare, dulces magna ex parte,nō ſalſæ comperiantur? An quia percolatæ pot i aptiores redduntur? percolari autē id melius poteſt, uod mari propius ſitum eſt. 19

Cur aqua ſalſa profluere nequeat? An quia ſtabile quod graue eſt? ſalſa autē aqua grauis eſt. quapropter calidæ tantūmodo ex ſalſis profluere poſſunt.habent enim ſibi leuitatem,quæ pōdus ſalſuginis ſuperat:calidum nanq; leuius eſt. Adde,ꝙ aquę profluentes per terram,nimirum percolari queunt:itaq; quantum craſſius,& grauius eſt,id aſſidue magis magisq; deferē,& ſubſidet:quantū leuius,atque ſyncerius, id ſeuocatur,& profluit. vt enim ſalſum graue, ita dulce leue eſt:atq; ita efficitur,vt ſint dulces,quæ profluunt. Hæc eadem cauſa eſt, & cur aqua ſalſa, cùm mouetur mutaturque, dulcior fiat:leuior enim per motum,atque ſyncerior redditur. 20

Cur ſi quis in Africa propter mare infoderit, aquam principio dulcem, pòſt breui ſalſam eandem comperiet, cùm cæteris in locis minus idipſum eueniat? An prima loci illius aqua concocta ſub terra eſt,quæ cùm diutius manſerit, ſalſior à mari tranſmiſſo efficitur,vt quæ nuper cōſtiterit: cæteris autem locis aqua vel nulla eſt, vel plurima nulla prohibente ſiccitate eſt. 21

Cur ſal eliquari ocyus aqua ſalſa, quàm dulci poſſit? An ꝙ eliquari non aliud eſt, niſi ab humore,caloreq; ſubeunte reſolui & dirimi ita,vt liquidum ſit?eliquare autem nequeunt quæ vel ſubire omnino non poſſunt,vel quæ ita ſubeūt, 22

vt tangere nequeāt Vix illa vero eliquant, quę facile tranſmeant: contrà celerrime dirimunt, quæ per vim ſe intrudunt. Subire autē nequeūt, quæ amplius admodum partibus conſtant, quippe quæ meatus rei ſubeundæ excedūt: cōtra quę minutioribus cōſtant, tranſeunt ſine tactione. Atqui vt dulcis aqua tenuior, ita ſalſa craſſior eſt: ergo altera ſua tenuitate facile penetrās vix liquefacit, altera ſubit quidē, ſed minus propter ſuarum partium magnitudinem: itaq; cogere, & proinde dirimere celerius poteſt.

23 Cur aqua minus candeat, ſi moueatur? quod vel maris æſtu inſpici poteſt. Vnde Homerus, flatu oriente, inquit:

Et flatu nigreſcit pontus eodem.

An duabus de cauſis? nam ſi ex propinquo cōtuimur, cauſa eſt, ꝙ viſio magis trāſmeat aqua manente, quàm mouente: eripitur nanque trames omnis directus, cùm mouetur. Candidū autē id eſſe videtur, quod perſpectum atq; perlucidum eſt: per quod enim viſus trāſire nequeat, id atrū eſſe affirmant: quamobrem aerem quoq; nigrū è longinquo, cādidum ex propinquo videmus. & maris, vt quod prope adeſt cādidum, ita quod procul ceruleum, & nigrū. ſed ſi è longinquo ſpectatur, cauſa eſt motus quidā, quo aſpect⁹ mouetur, cùm ſe ad elōgatiora deducit. Quinetiam cùm aqua quieſcit, aſpectus vniuerſus in lucem reflectitur: quod fieri nequit, cùm illa mouetur.

24 Cur flectus præalti pelagi nequeāt ſuperfringi, quēmadmodū parui? An quoniā aqua parua diſtrahi ab aere magis pōt, quàm multa propter eā percuſſa facilius frāgitur? Atq in alto multa, in breui pauca eſt, quæ in fluctus compellitur.

25 Cur loca auſtrum verſum ſpectantia aquas conti-

continent ſalſiores? An propterea quòd mare in terram ſub auſtro interrumpit, dulces cum ſalſis miſcentur?

Cur aqua ſalſa vino dulci magis, quàm auſtero ſupernatat? Vtrum quòd duce plus terræ continet, ſicuti vua paſſa? An quia grauius, & lẽtius dulce eſt, itaque minus miſcetur, immiſtumq; reſidet, atque innatat? 26

Sed cur omnino poſſit innatare, cùm terrena ſit? nanque delatio huius deorſum eſt. Vtrum ꝓpter calorem modo ſalis? * excremẽto nãq; per ſumma erumpenti res ſimilis eſt. An alia cauſa ſit? nam ſi non propterea ita fiet, vel dulci innatare minus incredibile erit: calidiſſimum. n. eſt. 27 *ἐζανθήματι

Cur fluctus antè interdum veniant, quàm vẽti? An ea de cauſa, quaꝫ etiam poſtea deſiſtunt? Prim⁹ etenim flatus prius quaſi lãgueſcit, quàm fluctus ille impulſus. deuenit autem in terram non ea vnda, quæ prima impulſa eſt, ſed id vice pari ſubinde impellitur, quod proximum deinceps exceperit. 28

Cur littora fluctuoſiora ſolida ſæpe efficiant, adeo vt plane pauimenta videantur: & vt ſolida ſunt quæ frequentia fluctuum concalluerũt, ita pars remotior ſoluta ſit admodum, & cedens? An propterea quòd fluctus arenam nõ minutiſſimam, ſed maiuſculam procul eijcit, vt; & manus non quod minimum eſt, id maxime longe iacere poteſt. Tum etiam, cùm permulta & varia promiſcue conquatiantur, verſenturq;, pars minimorum interlapſa ſpiſſat atq; cõſolidat: mox fluctus reſidẽtis motio nihil ꝓpterea protudit, ſed opprimit, pauimentatq;. ergo ꝙ exigua procul exilire non queũt, incidit vt ex paruulis moles coagmentetur: quæ, quoniã motu frequentĩ 29

agita

agitatum eſt,cõtinua redditur,arena ſcilicet interlapſante prætenui,dum compages contentio ne perpetua conſiſtat, cùm fluctu vltimo pauimentatur,& humor leniter, ſenſimq; irrorans conglutinet At pars ſepoſita oræ arida diſgregatur,& finditur.lapillis etiam conſtat maiuſculis, minusque complanata eſt.

30 Cur ſuperius mare ſalſius,& calidius ſit, quàm inferius:& puteis quoque potu idoneis pars ſuperna ſalſior ſit,quàm ima?quanquam eſſe è cõtrario debuit:grauius enim,quod ſalſum eſt. An quia Sol,& aer partem humorum leuiſſimã aſſidue detrahunt? dulciſſimum autẽ quod leuiſſimum eſt, potiſſimumq; de prioribus locis hauriunt. Et maris igitur, & aquarum dulcium ſumma,vis Solis exercet,itaq; ſalſius id eſſe neceſſe eſt, quod his reſiduũ extat, vnde humor dulcis exactus eſt, quàm vnde nihil, vel minus abijt. propterea calidior quoque pars eadem ſuperior eſt:ſalſum enim quàm dulce calidius eſt. Quapropter quibuſdam ex ijs,qui à diſciplina Heracliti ſunt,placet,vt dulci ex aqua ſiccata,cõcretaq; lapides, terraq; creentur:mare autem ſit, vnde Sol exhalationes eliciat.

31 Cur maris pars terræ proxima dulcior eſt?An quia frequentius mouetur? ſalſus autem humor cum mouetur, dulcior redditur. An quoniam aqua in profundo ſalſior eſt?minus autem alta, quæ proxime terram eſt.Quamobrẽ quæ ſtatim à terra præcipiti altitudine deſcendit, ſalſa eſt, nec dulcedinis tantũdem reddere poteſt? cuius rei cauſa eſt,quòd ſalſa ſuo põdere in imum potius deferatur.

32 Cur mare ſolum omnium aquarum deuri poteſt?non enim pluuia,non fluuialis,non aliqua

potu

potu idonea. Vtrum quia multum cõtinet terrę ꝙ ſalis argumento ipſius conſtat? An quoniam pinguiuſculum eſt, quod oleum demonſtrat, quod in tale reſidetur?

Cur lacus arenam vel nullã faciat, vel minus, quàm mare, & fluuius? An quia ſaxa in mari cõſiſtunt & terra deuſta maxime eſt? arena aũt ſaxũ in parua, minimaq; perfractũ eſt, quod ictu fluctuum frangitur. At in lacu ſaxa non æque conſiſtunt pura ſynceraq;, neque frangi itidem poſſunt, eo quòd fluctus non pari modo excitãtur. Sed in fluuijs conijci arenam potius dixerim, quoniam terram hi detrahunt, ſaxaq; ſuo fractu perfrangunt. 33

Quam ob cauſam, cùm lacus vel diminutus, vel exiccatus eſt, frumẽtũ in campo acrius gelu deuritur? Vtrum quòd humor lacus aerem ſuo vapore tabefacit, vt minus atque imbecillius cõgelaſcat, quàm locis paluſtribus, & cauis? An de terra, vt vulgo dicitur, frigus incipiat, & ſubeat ſenſim? lacu igitur abſumpto, frigus per terræ ſpatia ampliora plenius inuadens gelu inſtringit deuritq; amplius. Locis autem cauis, atque paluſtribus frigora de imis aſpirant, quod etiam vulgo creditur. & quanquam terra caleat tempore hyberno, tamen quia humida eſt, calor per ſumma inſidẽs, refrigeratur, & perit. Humor enim nec adeo procul eſt, vt refrigerari caloris interioris beneficio nequeat: nec adeo paucus, vt nihil madeat: madet enim terra vbertim. fit igitur eo ipſo congelaſcente, vt quaſi ſuper glaciem & ambuletur, & habitetur. 34

Cur mare ſimul ſalſum & amarũ eſt? An plures eſſe in mari ſapores nihil prohibeat, quippe cùm genus ſalſum amaro coniungi, eſſeque ſi- 35

mul

mul latiſſime pateat.

36 Cur lapides,& teſtæ in mari rotunda reddantur? An quia extrema compari ademptu circun fracta, in rotundam ſe colligunt ſpeciem? hæc enim ſola ſimili extremo clauditur, mare autẽ quoquo verſus agitando pariter circum vndiq; frangit,atque obtundit.

37 Quamobrem nonnuſquam ſi quis circa mare infodiat,aqua dulcis principio emanet, poſt vero ſalſa efficiatur? An propterea ꝙ mare ipſum dulcem illũ humorem ſub terra tranſmittit,per colatq;,merito principio dulcis eſt?leuior enim dulcis,quàm ſalſus eſt,itaque prior occurrit: & mare dulcis aliquid humoris in ſe habet, quod terræ permiſtũ facilius innatare poteſt. ſalſum vero,quoniam & grauius eſt, & aptius ad ſecandum,in imum defertur.Siue igitur ita eſt,ſiue ꝑ venas ex continente in mare dulcis profluat humor,nõ immerito per maris ſumma extare poſſit,qua ſe cũ eo cõmittat: ergo meatibus poſtea patefactis humor ſalſus copiæ ſuæ rõne vincendo ſalſugine totam afficit aquã. Accidit enim, vt ſuperis obſceptis meatibus, confluuium ſalſi humoris iter aliud faciat,contraq; patefactis totũ iſtuc perferatur, quomodo in corporis venis fieri nouimus.

38 Cur mare,cum grauius,quàm aqua potu idonea ſit,clarius atq; perſpectius eſt; Vtrum quia pinguius eſt?nam ſi oleum affuſum efficere poteſt, vt melius per aquam incernere ſit, merito cùm ipſum mare in ſe pinguis aliquid habeat, perſpectius & dilucidius ſit ipſum enim oleum aqua leuius eſt,quamuis nõ perſpectius. An mare non perſpectius eſt,ſed eſſe tale videtur: quippe cùm aqua dulcis,aut fontis, aut fluminis ſit?

fons ſuam aquam non ſine terra emittit, vt puriſſima eſſe nequeat, flumen tum terram, tũ fæcem detrahat. Cauſa igitur hæc ſit, cur dulcis minus perlucida appareat.

Qua de cauſa qui mari natant, ventre ſalubriter euacuantur? haud enim quia laborant: nam qui curricule eunt, vehementius elaborant, ſed tamen non ita euacuantur: At non omnis labor id faciat, ſed ſolus, qui nullam dat cauſam tabeſcendi inteſtinorum. maris autem mora vel omnino edaciorem, & ventris inanitate aduſtiorẽ hominem reddi videmus: eſt etenim vapor maris calidus, & ſiccus. 39

Cur lacus Pæſa, qui potu idoneus eſt, lauat ſimul, & purgat veſtimẽta? humor enim dulcis lauare poteſt, amarus purgare atq; abſtergere: quę quidem haberi ſimul nõ poſſunt. An nullus humor veſtimenta ſuo amarore poſſit purgare, ſed lentore tantummodo? quamobrem truncu, & quæcunq; mucoſa, vim abſterſoriam obtinent. igitur & amara, quæ fermè lenteſcunt purgare queunt, cætera nequeunt. In hoc autem lacu accidit vt nitroſæ virtutis amarum totum deuſtũ ſit, pingue, & lentum remaneat. Hoc igitur abſtergit, & purgat, lauat autẽ ſuo dulci humore. 40

Cur maris vndabundi quod deſiſtit, albicat: quod prouoluitur, nigricat? An quia quod minus cernimus, nigrius id eſſe videtur? minqs aũt cernimus quod mouetur, quàm quod quieſcit. An quoniam candet, quod tranſpicitur, nigreſcit, quod aſpectu peruium nõ eſt. minus autem id tranſpicitur, quod mouetur. 41

F I N I S.

ARISTO-

ARISTOTELIS

PROBLEMATVM

SECTIO XXIIII.

Eorum, quæ ad aquas calidas pertinent: cuius quæſtiones. XIX.

1 CVR aqua pfuſi calida, minus calorē pcipimus, cū perūncti oleo ſumus? An pp corporis lenitatem facilè aqua dilabitur, minusq; immorat, quàm vt calor ſubire valeat?

2 Cur puteorum aqua tepidæ à meridie æſtate reddantur? An quia tunc frigiditate aëris iam ſuperata, calor plene inualuerit? ante autem frigor calore ſoluitur, & ceſſat. Non enim ſimul alter ceſſat, alter inualeſcit ſed ſpatio temporis.

3 Cur aqua interdum facta calidior, quàm flamma, ligna deiicere nequeat, flamma queat? An quia flamma prætenuis eſt, ſpiritusq; ex ea proficiſcens partibus tenuiſſimis cōſtat? aqua profecto craſſiuſcula eſt, itaq; ſubire non poteſt. At vero flāma, carbonūq; ignitamentum ſuam ob tenuitatem facile ſubeunt, at ue reſoluunt.

4 Cur aqua feruens liquefacere nequeat, venter queat? Vtrum ventris calor ſua tenuitate ſubire poteſt, aqua ſua craſſitudine nequit? An ꝙ cætera quo ue liquefieri humor prohibet? nulla enim res eſt quæ inter humorem dilabi, & tabeſcere

ſcere poſſit. At in ventre humore in veſicam ſecluſo, facultas reſoluendi acquiritur.

Cur fundus vaſorum non vrit, quæ aquam feruentiſſimã continẽt, ſed plerique fundo ſuſtinẽtes deportant: aqua vero ipſa exẽpta vrere põt? An eo ꝙ calor in fundũ vaſis cõtractus extingui ab aqua poteſt? Quo fit etiã, vt eliquari res nequeat eliquabilis, ſi quid humoris admittatur. 5

Cur aqua nõ perinde hyberno tẽpore, vt æſtiuo efferueat, non ſolum pari concalefacta igni, ſed etiã pleniori, & tãtundem calens, atque etiã vehementius? An propterea ꝙ aquæ efferuentia bullarum elatio eſt? aqua igitur ipſa non minus hyeme, quàm æſtate calefieri poteſt: ſed bullas efferri frigus ambientis aeris prohibet, itaque minores, paucioreſq; conſiſtunt: at æſtate contra omnino eſt. Ille autem efferuendi æſtus nõ niſi frequentia, magnitudineq; ſpumæ exultat. 6

Cur calida aqua rugare poteſt, ignis qui tam calidus eſt nõ poteſt? An quia ignis ſpiritũ agit, vt tumefacere valeat? circum enim cutis obtenditur: ruga autem cutis contractiuncula eſt. 7

Cur fundi vaſorũ, quibus calefacimus aquã, tandiu calidiores ſunt, dum aqua ipſa frigidiuſcula eſt? An quoniam aqua adhuc frigida, calor concludat circũ, obſiſtatque intus, cùm ei exitus omni deneget? At vero aqua cõcalefacta, ꝙ nihil prætereea calor arcetur, ſed liberè reſpiret, diminuaturqne, fundus frigidior redditur, non ſecus ac balneę: has n. hyeme, quàm ęſtatea clidiores experimur: qm̃ calor hyberno potius, quàm ęſtiuo tpe aeris circũfundẽtis frigore ĩtercludit. 8

Cur aqua feruens nunquam expaſlat, freſum omne, atque lenticula ſolida expaſlantur? quanquam his leuior aqua eſt: leuius autem procul 9

proijci facilius poteſt, Quinetiam argẽtum cùm decoquitur, idem hoc facit: itaque qui in officinis argentarijs defæcandi funguntur officio, argenti reliquias colligũt lucro. An quia expaſſlationem calor agit euaporando, cogendoque ea, quæ ſuo naturali impetu obſtãt? Aqua igitur quoniam leuis, & prætenuis eſt, nihil per vim reijcit itaque nimius calor colligi nõ põt, ſed añ quàm contrahatur, reprimitur omne, atque excutitur, quod ſubinde acceſſit. At vero quę corpulentiora ſunt, vt polenta, vt argentum, hæc vt per ſui corporis grauitatem arcent, repelluntque, ita vi per renixum erumpunt vt calor qua vicerit, exiliat vehemens. Facit enim corpulentiæ ſpiſſitas, ne tranſeat, ſed arceatur, dum ictu caloris ſuperfluentis extruſus ſit, atque eiaculentur. Fit ergo ictus, nõ impulſus, vtpote cùm calor inferius ſurſum verſus efferatur celeriter.

10 Qua de cauſa quæ parũ temporis calido in humore maduere, tument: quæ multum, hæc collabuntur, & rugant? An quoniã calor, vt ex concretis humorem elicit, ita ex humore ſpiritum creat, denſaq; omnia laxat? Principio igitur concreta tepefaciens: facit humidiora, cùm ſpiritum ex humidis ducens diffundit, & tumefacit, eũq; amplius calefacit, partem ſummam elaxat, vt vapor inde reſpiret: humorque exiccatus facit, vt moles concidat: qua collapſa, cutis omniũ ſumma rugatur. quo autem magis contractione inæquali flacceſcunt, eo rugoſa multiplici aſperitate efficiuntur.

11 Cur aquis calidis potius, quàm frigidis lapides concreſcant, atque coagmententur? Vtrum ꝙ lapis defectu humoris conſiſtit, caloreq; potius, quàm frigore humor deficit, & lapideſcit calore:

vt etiam Empedocles, Lapides, inqt, & ſaxa feruentium aquarum opera conficit? An non ſolũ calor elapidat, ſed frigor etiam humorẽ nimio gelu abſumendo indurat, facitque lapidem? ꝙ ſi nimium frigus ita agit, ſimpliciter quoque ita agi poſſe cum certum eſt.

Cur ſi inter aquã pedem quis teneat calidam, 12
pede quieſcẽte aquam minus calidã ſentiat, mouente calidiorem? An idem, quod vel in toto corpore accidat? ſi quis enim curriculo it, aerem, q ſubinde obuiam fuerit, ſentit frigidiorem, eoque magis, quo curſum agit prolixiorem.

Cur amplius in Sole res calidæ, quàm in vm- 13
bra refrigerãtur? Vtrum quia minor calor à maiori abſumitur? An ꝙ in vmbra frigor circũfundens calorem interiorem reprimit, nec effluere ſinit quod idem moribundis, aqua offuſa frigida aduenit, quippe quæ calorem concludat, & arceat, ne foras ſe promat? denique per hyemem omnibus accidit, calidiorem ſuam eſſe partem interiorem. At in Sole vi nulla arcente calor effluit, atque ocyus euaneſcit.

Cur aqua minus ſalubris balneo ſit, quam Sol 14
tepefecerit? Vtrum quia corpori adhuc inſidens refrigeratur, horroremque mouet? An eſt etiam iſtud? veruntamen & ſi quis ea ſæpe vtatur, valetudini fiat obnoxius. Res enim calida, omnino vim coquendi ſiccãdiq; obtinet: frigida compeſcere atque contrahere poteſt. itaque vtraq; aliquid boni affert: quapropter aqua & frigida, & calida ex igne, balneum præſtat commodum. at quæ ſub Sole tepuerit, ob ſui caloris imbecillitatem, præbere illorum neutrum hẽt, ſed humificat tantum, perinde ac Luna.

Cur aqua Sole calefacta parũ ſalubris ſit? An 15

quia rigorem aduehit, vbi refrigeratum eſt.

16 Cur aquæ Magneſiæ, & Artanæ feruidæ, ſatis ſunt potui idoneæ? An quoniam aquę copia dulcis ad profluentem calida ſeſe applicat, eo tum modo, vt ſalſugo tollatur, & calor eduret?

17 Cur aquæ Magneſiæ feruidæ feruere quidem aliquando deſierunt, ſalſæ tamen nihilò eſſe deſierunt? An quòd aquæ copia frigidæ aliunde fuſa in fontes feruidos calorem omnem extinxit? itaque terra tametſi ſalſa perſiſtere potuit, calida tamen eſſe propter aquæ adiunctæ copiã nõ potuit. Proximum igitur id accidit aquæ, quam per cinerẽ tranſmiſſam colamus: hæc enim trãſmiſſa per calidum cinerem nec ipſa ſuum frigorem amittit, & cinerem frigidum reddit: ſalſa tamen, amaraque per cinerem eſt. Sed cùm aqua, quæ frigida acceſſerat, alienigena eſſet, calor vernaculus terræ frigorem illum pauciorem euincere vice verſa potuit: atque ita ſuum calorẽ aquæ receperunt.

18 Cur aquæ feruidæ ſalſæ magna ex parte ꝓueniant? An ꝙ pleræque omnes per terram aluminoſam percolantur: quod odore earum conſtat? exuſtorum autem omnium cinis ſalſus eſt, ſulfurque redolet. quapropter feruida omnia modo fulminis vrunt: & quidem plura fulminis tactu calida extiterunt.

Cur calidæ balneæ ſacræ habeantur? An propterea quòd ſulfure atque fulmine, rebus ingenue ſacris proueniant?

FINIS.

ARISTOTELIS PROBLEMATVM SECTIO XXV.

Eorum, quæ ad aerem pertinent: cuius quæſtiones X X I I.

CVR mēbra corporis nr̄i in vtribus obtēta inflatis doleāt? Vtrū pp p̄ſſurā aeris? vt n extrinſecus vtrē p̄mēti aer nō cedit, ſed repellit: ſic ēt q̄ intus tenent aer cōprimit, atque affli-ctat. An quia p vim aer retinet, ſtipaturque, foras verſus ſuapte natura vndiq; impetēs, nimirū ad id corpus enititur, quod medium continet? 1

Cur paludib. iuxta fluuios poſitis fieri ſoleāt, qui bomugi appellant, quos tauros numinis religioſos fabulæ narrāt? eſt id ſane fremit⁹ mugitui tauri adeo ſimilis, vt q voces audiūt, nō ſec⁹ afficiant, quàm ſi taurū ſenſerint mugiētē. An cùm aut fluuij in paludes ſe fundūt, aut paludes reſtagnāt, & vel à mari offenſæ retorquent, vel flatū vniuerſum emittūt, tū fremitus ille excitat. Cā verò, ꝙ terræ cauernæ infodiunt, ī quas aqua interrūpēs, qm̄ fluctus in eiuſmodi redūdatiōe mouet, aerē p anguſtias, ceu ſi qs in amphorā inanē ſtrepitū, p oſculū mouerit, mugimēto ſimilis ſonus exultabit: mugitus etenim bob⁹ p idipsū figuræ genus ꝓfert Multas aūt, miraſq; voces īformat figuræ cauernarū variæ pn̄t. nā & amphoræ 2

fundum ſi quis detracto operculo, viciſſim modo intus attrahens, modo extra depellens pertérat, ſonum per intercapedinem tã ingenuũ reddet. vt belluæ pertimeſcãt. & fugiãt: quod pomariorum cuſtodes emoliri conſueuere.

Cur aer, cum aquã tãgit, non humeſcit? nihil
3 enim de cæteris eſt, quod ſi tetigerit, humidum nõ reddatur. An ita eorũ extima coeũt, vt ſimul ſine vllo interſtitio ſit, nec plano diuerſo diſtinguãtur? igitũ cætera quoniã grauiora ſunt, ſubſidunt. itaque humorem ſibi admittunt, aer vt leuior, nihilo inferius vergit quàm extremum limitet: tãgit ergo, quia nihil interiacet: remanet expers humoris, quia ſemper ſuper aquã extat.

Cur nocte media, & meridie maxime cœlum
4 ſoleat trãquillari? An quia venti trãquillitas aeris ſtatio, & requies eſt, qui tum cõſtare maxime aſſolet, cùm aut vincit, aut vincitur? ètenim quã diu pugnat, mouetũ, atque inquietatur, vincit autem maxime nocte dimidiata, vincitur meridie, vt enim medio noctis Sol remotiſſimus, ſic meridie proximus eſt. Ad hæc, flatus vel ortu Solis, vel obitu incipit: ceſſat qui ortu cœperit, cùm victus eſt: qui veſpera, cùm parta victoria deſinit, itaque fit, vt alij meridie, alij noctis medio ceſſent.

5 Cur prima luce, & iã mane frigus fit amplius, quàm nocte, cum Sol à nobis propius abſit? An quoniã cùm dies inſtat, ros cadit, atque pruina, quæ frigida ſunt? ergo inſperſis locis omnibus frigido humore, merito acrius refrigeratur.

6 Cur in Põto intentius & æſtus, & frigora fiãt? An aer regionis illius ſua craſſitudine nec hyeme tepeſcere, nec æſtate refrigerari poteſt? An propter varium Solis curſum? recedit enim per

hyemen,

hyemen,accedit per æſtatem.

Cur noctu potius, quàm interdiu ſerenũ ſit? 7
An ꝙ & flatus,& perturbationis cã Solis vis eſt? iſtæc enim motu accito quodam oriuntur. Calor igitur cauſæ eſt: ob eamque rem, cùm is adeſt, quieſcunt omnia, & Sole abeunte magis, quàm veniente,& quòd dici ſolet.

Nauibus hyberno ventos dat terra ſecundos.
Tunc mare fert ſauos: calidi ſub menſibus anni
Terra dabit ſauos Ponti feret vnda ſecundos.

hoc ſibi vult,ꝙ vbi motus maximus eſt, ibi minime quicquam vel ſeruari, vel conſiſtere poteſt:æquabili nãque ſtatu,viribuſque efficacioribus eſſe id debet,quod conſiſtendum,conſeruandumque ſit: mare autem hybernis temporibus, terra æſtiuis ſæuire illum in modum ſolita eſt.

Quam ob cãm humor pleno contentus in dolio diffuſus in vtres,non ſolum cum vtribus recipi ab eodem dolio poſſit, ſed etiã locum relinquere,quo etiam plus humoris capiat? An quoniã aer in humore ineſt, qui dum in dolio eſt, excerni propter dolij magnitudinem nõ poteſt? fit enim vt exprimi de maiori vel humor,vel ſpiritus difficiliùs poſsit: quemadmodum etiam de ſpõgijs amplioribus minus exprimitur. At cùm in parua digeritur,extrudi iam de utribus expeditius poteſt.itaque dolium, & vtres, & humorẽ etiam alium capit. magiſque in vino id accidit, qa plus in vino aeris ineſt, quàm in aqua. Huic ſane proximum,cineris & aquæ tantundem ſimul vas idem capere poſſe, quantum plurimum utriuſq; ſeorſum infuſi capiat. Cineris enim cõplura caua, & inania eſſe videntur, quibus aqua ſeſe inſinuat, vt quæ tenuior ſit: & cõſtipat vero ſpiſſatq; arctiſsime, qm̃ particulatim conſti-

patio agitur. dēlantur enim adducātúrque omnia plenius, cùm paulatim conſtipat, quàm cùm vniuerſa, quod cum ita fiat, cinis collabitur, & ſubſidet, ſimulq; humorē in ſe per cauorū ſuorū opportunitatem admittit. At ſi cinis, qui in aquā immittitur, calidus eſt, aquam dirimit, vertitque in aerem; idem illud agetur etiā, ſi primùm aqua infundatur, pòſt cinis inijciatur: vñ aquam etiam ipſam caua quædam, & hiantia in ſe continere putaueris. An non aqua cinerem ſibi admittat, ſed cinis aquam? quod enim tenuius eſt, ſubire id poſſe congruum eſt. Conſtat itē experimento: cùm enim cinis inſpergitur, eodem reliqua aqua confluit, quo loco inſperſum eſt: cuius contrarium certe fieri debuit, ſi aqua cineris eſſet capiens. An ſi prius aqua vas ex toto impleuerit, nihil præterea capiet; ſed addito quolibet effundetur? Sin aūt ubi ſemel aliquid aquę infuſum eſt, cinis deſcenderit, iam tunc qđ dixi eueniet: quippe eum cinis ſit ipſe, qui capere valeat. Hęc eadem ratio eſt, cur foueæ terrā exēptā recipere nequeant; locus enim ab aere occupari videtur: itaq; fieri nō poſſe, vt tātundē recipiatur.

9 Cur aer, qui luce craſſior eſt, ſolida valeat pmeare, lux ipſa non valeat? An quia lux per directum tātummō fertur? ob eamq; rē oculus, qui trāſpicere per rara non poſsit, vt per pumicem, quia meatus euariant, per vitrū facile poſſit, qa meatus poſiti è directo ſunt. At aer impedimento nullo arcetur, quoniam quà tranſit, tendere è directo non ſoleat.

10 Cur aer per aquę tactionem frigidus reddi poſſit, humidus nō poſsit, etiam ſi quis in aqua vehemēter inflarit, vt fluctus inde moueat. & inūdetur? frigidū autem reddi conſtat, eo quòd qui

ex aquis aſpirat, refrigerat. An frigidus eſſe calidusve naturæ ſuæ habilitate poteſt, vt rei tactu immutetur, quam tetigit? humidus eſſe idcirco non poteſt, quia leuior eſt, neque ima humoris vnquam ſua ipſe petit natura, ſed ſumma ſemper, planumq; attingit: & ſi deorſum cogatur, humor quoque feretur inferius, ita vt nunquã in profundum ſeſe ire patiatur.

Cur aer bullis contentus, aut de imis aquæ aſcẽdẽs, haud vnquam madidus emergat? An q̃a humor nõ ĩſidet, ſed dilabitur: q̃ tamẽ cõtinet bullas, vel minor ẽ, quàm humefacere valeat? 11

Cur aer madere non poſſit, aqua autẽ queat, quippe quę etiam translata in aerem madeat? An eadẽ cauſa ſit, qua & lapis madere nequeat? haud. n. madendi omnibus vis data eſt, ſed iis tantum, quæ lenta ſunt, & humida. 12

Cur vtres inflati valeant fluitare? An propterea, quòd aer ſurſum effertur? vtres enim vt inanes deorſum feruntur, ſic inflati ſupra ideo reſident, ꝙ ab aere ſuſtinentur. Sed ſi aer eleuet, atque prohibeat quo minus deorſum feratur, cur inflati grauiores efficiantur? & qui fieri poteſt, vt cũ grauior ſit, emineat: cũ leuior, deferatur? 13

Cur aer non ſurſum feratur? Nam ſi ex motu caloris ſpiritus excitari debeat, igniſque ſublimia petere natus ſit, ſpiritus eòdem currere debuit: ſiq̃dẽ mouẽs illud ſurſum verſus impellit, quodque mouetur, eòdem ferri aptiſſimum eſt, nunc *.n. tramite ferri obliquo latiſſimè patet. * autem. 14

Cur aurora frigidior, quàm veſpera eſt? An quoniam altera noctis medio propior eſt, altera meridiei? eſt autem, vt diei medium calidiſſimum quia Soli proximum eſt, ſic noctis mediũ frigidiſſimum, quia remotiſſimum. 15

Cur

16 Cur temporis feruidi noctes moleſtiores, quã dies ſunt? An quia flatus omnes tunc conſileſcunt? anniuerſarii nanque illi, & præuii minus nocte, quàm interdiu ſpirant.

17 Cur incorrupta durare poſſint, quæ vtribus continentur inflatis, aut vaſis bene opertis? An quia putent omnia, cùm mouentur? immotaq; omnia ſunt, quæ plena: iſthæc autem plena.

18 Quam ob cauſam aere ſudo, apertoq; frigus fit acrius, quàm nubilo, cum ſtellæ ſint calidæ, & cœlum? An quia nihil tunc eſt quod vaporẽ arcere, continereque ualeat; ſed d iffundatur neceſſe eſt? atcloeo nubillo arcetur, & aquilone magis, quã auſtro, eadem illa de cauſa. auſter.n. nubes colligit, aquilo diſpellit, & quidem aquilone magis quàm auſtro euaporari videmus, & hyeme potius quàm æſtate; aut propter diſſimilitudinem; aut quia va por non niſi refrigerato humore calido depromi poteſt.

19 Cur minus, quàm plus aeris calidius ſit, cũ anguſta omnia ſint calidiora? An quia magis mouerur, qui pluris eſt? motus autem frigorem acciere poteſt, cuius indiciũ, ꝙ calida cũm mouentur, refrigerantur.

20 Cur aqua & terra putreant, aer & ignis non putreant? An quoniam omne quod putret, calidiſſimũ fiat neceſſe eſt? igni autem calidius nihil eſt. An quia refrigerari prius oportet, qđ putredinem concepturũ eſt? ignis autem calidiſſimus ſemper eſt, aer vero igne refertus eſt. nihil autem putret, cũ calidũ eſt, ſed refrigeretur ante oportet, quàm putreat. At aquã, & terra viciſſim modo calida, modo frigida effici poſſunt.

21 Cur cœlum nubilum tepidius ſit quàm apertum, & placidum? Vtrum, vt veteres authores dixerunt

xerunt,quia ſtellæ frigidæ ſint? An id abſurdũ admodum eſt:ſed q̃a cœlo ſereno vapor extringi melius poteſt? indicium,ꝙ vento ſilente,ros: & pruina conſi unt. Cũ igitur ſerenum eſt, calor difflatur,quo humor eruitur,atque effertur, itaque aer frigidior fit:qua de cauſa humor a calore demiſſus irrorat,at cùm nubilum eſt, arcetur,& conſtat:quocirca nec ros, nec pruina contrahi poteſt,cùm nubilum eſt:ergo calor ad terrã remanens facit,vt tepor amplior eſſe poſſit.

Cur altis ædibus aer ſoleat ventilari, reciprocarique præſertim cũ tẽpusquietum eſt? An ꝙ aer prælaxo quodã contextu,& hiatu lento eſt? ergo cũ hic extrinſecus introire ĩcœperit, cedit, & contrahitur aer,quem domus continet: quo collapſo,adductoque inanior redd tur,qui foris eſt,& ſpatia multo laxiora capeſſit: quæ in ſpatia aer domeſticus relabitur, ferturque expedite eodẽ,quoniam & ipſe pendeat,& natura inanis reniti nequeat:quod cùm per multa eius membra eueniat,ꝓximus hũc aer ſectatur; adductus propulſione primoris,tum eo large foras iam ꝓfluente, locus internus inanis redditur & vacuus, externus contra repletur, ſpiſſeſcitque, ac deinde in hunc modum reciproco fluxu agitatur. 22

*

FINIS.

ARISTO-

Cur aquilones anniuerſarii fiãt, auſtri nõ fiãt? 2
An auſtri quoque fieri poſſunt, ſed continui, quia initium auſtri longe a nobis eſt, aquilonis in vicino eſt, quippe cùm ſub aquilone habitemus? Item aquilones anniuerſarii tranquillo aere ſpirant, quippe qui per æſtatẽ moueri ſoleant: auſtri vere oriuntur, cùm aer minus quieſcit. Ad do etiam, ꝙ auſter humidus eſt, humido autem ſuperior locus alienus Quam ob rem humores, qui eo in loco conſiſtunt, cito reſoluuntur, & euaneſcunt: & cũ humores erratici vagabundiq; ſint, accidit, vt aer quippe eòdem ducatur, quò humores ipſi varie dilabuntur, qui cũ non loco eodem agitetur, afficitur porrò vt flatus diuerſi oreantur: flatus enim nõ niſi motus aeris eſt.

Cur auſter poſt pruinam ſpirare ſoleat? An 3
quia pruina niſi facta decoctione haud vnquã conſiſtere poteſt? mutatio autem poſt cõcoctionem, purgationemque fieri in contrarium ſolet: aquiloni aũt contrarius auſter eſt. Hæc eadẽ cauſa eſt, cur poſt niuem auſter ſpiret, omnino enim & nix, & grando, & imber, & omnis id genus purgatio concoctionis indicium eſt. Vnde fit etiam, vt poſt imbres, cæteraſque eiuſdem generis tẽpeſtates flatus deſiſtant, & cõſternẽtur.

Cur procellæ, hoc eſt venti, qui excuſſi nubibus ſæuiunt, imbre ſuperueniente ocyus ceſſant? An quoniam aqua exereſſa ventres nubiũ conſident, vnde flatus origo eſt.

Cur non iidem venti imbrem vbiq; afferant? 5
An quia non iidem montibus vbique occurũt, ſed aliis partes aliæ ſunt obiectæ? Nubes n. ibi magis conſiſtunt, vbi ventus vix quaſi loca ardua ſuperans depellere ꝑterea nequit: cùm autẽ cõſiſtãt, premunt, rũpũtur, imbremq; demittũt.

Quam

Quam ob cauſam cœlum purum, & placidũ
6 ſerenum indicat tempus turbulentum hyemẽ prænunciat? An propterea ꝙ hyems aere conſiſtente, ſpiſſeſcenteque fieri ſolet? ergo cum Sol euincit, diſcernit, illuſtratque aerem: cùm euincitur, nubibus obfuſcat, atque incraſſat. Quòd ſi conſtitutio valida hyems continuo luce prima erumpit, ſed ſi imbecillior ſit, nec tamen ex toto ſuccumbens occaſum verſus depellitur, q̃d conſiſtit, ac inibi manet, eo ꝙ aer terræ proximus hyeme inſtante craſſiſſimus eſt, & mox reliquus quoque conſiſtit, quoniam initium, firmamentumq; obtinet ſtabilitatis, quod ſuſcipere, atque colligere poſſit, quantum ſubinde acceſſerit. Vt.n. in acie conuerſa in fugam vno reſiſtente, cæteri quoque omnes inſiſtunt: ſic in aeris ratione fieri ſolitum eſt. quam ob rẽ cito, imò repente interdum fit, vt cœlum nubilum reddatur. Cùm igitur occaſus eſt perturbatus, conſtitutionẽ minime victam eſſe à Sole diu pugnante firmiſſime indicatur: itaque plus itẽ poſſe conſiſtere conſentaneum eſt. Et quidem minus timendum, cũ hyeme prægreſſa, quàm cùm poſt ſerenum id accidit, quippe cũ illa ratione veluti reliquias quaſdam reſtare, ac initiũ conſiſtendi oriri videatur.

7 Quid eſt, quod flatus moueat tropæos, id eſt quos verſarios, aut reciprocos appellamus?

An eadẽ ratio eſt, qua euripi mari reciprocante agitantur? nam & mare, & aer eatenus fertur, quatenus profluere licet: deinde cum obice quadam amplius pro graſſandi licentia his tollitur, qui terra pergunt ob eam ſcilicet rem, quòd ſuæ motionis, delationiſque primordia parum habeant valida, tunc reciprocantur, & redeunt.

Cur iidem illi tropæi de mari ſpirare ſoleāt? Vtrum quia mare vicinum eſt? An quia tropæus apoegeæ, id eſt flatui abterraneo contrarius eſt? Verſarius.n. tanquam reuerſio abterranei eſt: quippe cùm abterraneus flatus ex terra in mare profluens ſit, cuius reciprocatio verſarius eſt: itaque de mari terram verſus ſpirare neceſſum eſt. An venire inde putandum, quoniā aer collectus in mari eſt, qui illo fluxerat? Sed ratio cur nec in terram conſiſtat, & reflectatur cùm profluit, ꝙ mare in cauo eſt, aer autem modo aquæ ad id fluit, quod cauiſſimum eſt. 8

Cur dici ſolet, Tertia lux nunquam nocturno aquilone laborat? An ꝙ flatus ſeptentrionis imbecilli ſunt cum nocte ſpirare incipiunt? argumentum.n. non multū aeris eſſe motū, quod eo tempore ſpirare exorſus eſt, quo caloris exiguum eſt. exiguum nanque caloris exiguum aeris mouet: atqui flatus minimi omnes intra triduum finiūtur: ergo nec is diuturnior eſſe dēt. 9

Cur aquilo crebrius, quàm auſter ſpirat? An quoniam aquilo parti orbis terrarum habitatæ vicinus eſt? idcirco latere non poteſt, ſimul.n. ex ſui temporibus breuitate & ſpirat, & adeſt. at auſter, quia è longinquo admodum, niſi vehemens ſit, venire non poteſt. 10

Cur auſter minus hybernis noctibus, quàm diebus ſpirat? An eſt quidem Sol noctis etiam tēpore auſtrali regioni propinquus, & noctes ibi tepidiores quàm dies aquilonem verſus? itaque aeris multū mouetur, & nihilominus, quā interdiu. Sed calor dierum vehementior, omnē abſumēdo humorem, efficit, vt minus ſpiretur. 11

Cur auſter canicula oriente moueatur, idq; lege naturæ certiſſima fieri ſoleat? An propterea, 12

quòd

quòd regio inferior orbis Sole ſcilicet remoto minus calida eſt:itaque vapor inde large emigrat,& multi profecto auſtri ſpirarent, niſi anniuerſarii prohiberent.

13 An omnibus auſtris tum orientibus,tum occidentibus,aer ſoleat commutari, ſed cane præcipue?quod quidem flatibus latiſſime conſtat, qui eius ortu,& poſt ortũ ſequuntur: quòd cũ æſtus tunc vigeant,ſpiritus calidiſſimos per idem tempus oriri congruum eſt. Auſter autẽ calidus eſt: & cũ ex contrariis in contrarium maxima cõmutari ſolitum ſit,ortumque canis præuii nuncupati antecedant, qui aquilones ſunt, merito poſt eum auſter ſpirat,quandoquidem aſſignari neceſſe eſt,idque auſtris fieri oriẽtibus. Huic autẽ verbo cum aſſignari dicimus, ſubiecta notio eſt,aerem inſigniter commutari, & quidem mutari flatuum omnia genera in ventos aduerſos,aut dextros ſolent.ꝙ cum aquilo non tranſeat in latus dextrum,reliquum eſt,vt in aduerſum,hoc eſt,vt in auſtrum tranſeat. Quinetiam dies poſt brumam quintuſdecimus auſtrum prę ſe fert,eo ꝙ bruma initium quoddam eſt;moueturque a Sole is potiſſimum aer,qui brumæ vicinus eſt: Solem autem tũc ad auſtrum vergere certum eſt. Vt igitur cum ortum perreptat, flatus excitat ſubſolanus,ita cum meridiem adit, auſtros euocat:nec tamen ſtatim a bruma id facit,quoniam breuiſſimas tunc agit diſtãtias, ſed quintodecimo ,quia tẽpus id modice ſe habeat ad primam diſceſſus ſenſionem: totum enim id tempus pars conſpicua eſt.

14 Qua de cauſa Orionis exortu dies maxime varient,flatuſque importuni moueantur? An quoniam in mutatione varia maxime omnia ſunt,

quæ

quæ non vno,certoque tempore,motuve,deſcri bũtur:atqui oritur Orion ineunte autumno,occidit hyeme:ergo quia non vno tempore cõſtat, ſed alio incipit,alio ceſſat, flatus etiam inconſtantes eſſe neceſſe eſt,vtpote cùm ancipiti conditione proueniãt, quos ſibi tempus vtrunq; ſortitum eſt. Et quidem difficilem eſſe Orionem,& cùm oritur,& cùm accidit, ex temporis varietate recte affirmant:turbulentum enim,atq; inæquabilem eſſe neceſſum eſt.

Cur aquilo nocte exorſus die tertia ceſſat ? 15 Vtrùm quia ex paruo, imbecillique initio prodit,tertius autem dies decretorius eſt ? An quoniam vniuerſus modo ἐκνεφιῶν, id eſt procellarum & nubibus excuſſorum flatuum funditur, idcirco compendio ceſſat?

16 Cur plurimi aquilones ſpirent ? An quoniam pars orbis terræ habitata ſeptentrionibus ſubdita, eſt eminentior,& extra ſolſtitium poſita, & niuis plena, quæ nix montibus nonnullis nunquàm deeſt? Cùm igitur concret humores tabeſcunt, flatus magna ex parte oriuntur: is autem aquilo eſt,qui à ſeptentrionibus mittitur.

17 Cur auſtri hyeme,atque ineunte vere, atque autumno ceſſante ſpirare ſoleant, vndabundiq; ſint,& concortuoſi atque Africæ non minus frigidi,quàm regioni noſtrati aquilones ? An propterea,quòd Sole ꝓpinquo ſpiritum moueri neceſſe eſt?Sol autem per hyemem auſtrum verſus perfertur, & ineunte vere, deſinenteq; autũno iam calefacere incipit: æſtate cõtrà,ſeptẽtiones petit,& loca relinquit meridiana. Calidus autẽ propterea eſt,quia ſpiritus aeri Africæ miſcetur, qui calidus eſt. hinc etiam in mare corrũpens ingent es excitat fluctus,facitq; auſtralẽ æſtatem.

18 Cur auſter fœtidi halitus cauſæ ſit? An quoniam humida,& calida corpora reddit, quæ maxime putredini opportuna ſunt?

19 Cur auſter profectus ex mari commodus ijs ſit, quorum ſtirpes terra continentur? nam & Thriaſio campo terræ Atticæ auſter de mari occurrit. An quoniam refrigeratus accidit? rubigo autem per humorem calidum, alienumque conſiſtere ſolet.

20 Cur ventus magna ex parte ante Lunæ defectus excitetur initio noctis, cùm defectus medio incipit noctis, medio vero cùm mane? An quoniam calor Lunæ propterea hebetatur, quia curſus iam proxime eſt, quòd defectus exultet? remiſſo itaque calore, quo retentus aer quieſcit, rurſum moueri, ac ſpiritus reddi incipit.

21 Cur auſter non incipiens, ſed deſinens imbrẽ afferat? Vtrùm quòd aerem cogit è longinquo, quo coacto, aqua exprimitur? cogitur autem poſtea quàm cœptum eſt. An quoniam incipiente calidus adhuc aer eſt, quippe qui profectus à calido ſit, proceſſu autem temporis refrigeratus in aquam melius conſiſtere poteſt?

22 Quàm ob cauſam cũ minor auſter eſt, nubes nullas obducit: maior nubilus, & diuturnior eſt? Vtrùm, vt quidam aiunt, initij cauſa ita accidat? nam ſi ex minori proficiſcatur, liquidus, ſudusq; eſt: ſi ex ampliori, nubilus & craſſus. An quia minor cum incipit, eſt? itaque non multum aeris compellere poteſt: ſed ad poſtremum amplificari conſueuit. Vnde illud Prouerbium.

„ *Cùm ceſſat Boreas, cumq; Auſter ſurgere cœpit.*

23 Cur tempore hyberno flatus parte veniũt exortiua æſtiuo occidua? An vbi Sol amplius non euincit, aer libere profluit? cum igitur nobis occidit,

cidit, nubes relinquit, quibus ſauonij prodeunt: cumq; incolis inferioris hemiſphærij oritur, ſpiritum illis parte exortiua producit: contra cùm parti inferiori occidit, fauonios illis ſubſolanos nobis conſectante aere facit. Vnde fit, vt ſi quẽ alium ventum occupauerit, augeat, eo ſcilicet, quod nonnihil adiunxit.

Cur afflante fauonio canes veſtigia minus valeant comperire? An quia plurimum hic ventus confundit, quoniam ventorum omnium continentiſſimus eſt, maximeque terram attingit? 24

Quam ob cauſam cùm ſtellæ proſiliunt, venti indicium datur? An propterea quòd à flatu feruntur, priuſquam ibi, quàm apud nos flatus excurrit? Quo fit etiam, vt vnde ſtellæ ferũtur, huc flatus accedat. 25

Cur nubes maximas fauonius agit? An quia de alto ſpirat, regioneque maritima nubes per ampla ſpatia colligit ampliores? 26

Cur venti ad poſtremum vehementiſſimè ſpirant? An quia vbi vniuerſi efflarunt, caloris parum relinquitur? 27

Cur circa æquinoctium africus ſpirauit, aqua fiat neceſſe ſit? An quo loco orbis Sol fuerit; inde ſoleat ſpiritus excitari? itaque pro Solis diſcurſu vicisſitudo ſpirituum agat. Quòd cùm æquinoctium hyernis atque eſtatis confinium ſit, dũ Sol nobis conſpectum æquinoctium agit: aut iuſtum transgreſſus limitem regioni ſe dedit hybernæ, accidit, vt venti partis illius vernaculi ſpirent, quorum primus africus eſt natura humidus: & cùm Sol partem orbis terrarum hybernam perluſtrat, ſtatusque regionis eiuſdem mouet euenit vt hyems ſuis fungatur muneribus: cuius generis imber eſt. Ad hæc cùm æquinoctiũ 28

tanquam paribus examinatis viribus hyemis, atque æſtatis conſtet, ſi alterutris quicquam additum ſit, obitus momentum exultabit conſpicuũ, vt in æquilibrio pondus lanci adiunctũ alteri efficit. Quòd cùm africus hyberni ordinis ſit, naturaque humidus, æquinoctio additus, hyemẽ imbremq; merito affert: imber enim hyems eſt flatibus familiariſſima.

29 Cur auſter, atque eurus, cùm flatibus ſibi obiectis calidiores ſint, alter aquilone, alter fauonio, aquæ fertiliores ſint? quanquam frigor eſt, qui humorem ex aere depromat. Haud enim quòd aliquò nubes hinc pellit, idcirco aqua nõ prouenit. nam & fauonius, & eurus nubes abigit, quippe qui ex altero pari modo ꝓueniat. quinetiam cæteri omnes vnde ſpirant, inde depellunt. Vtrũ quia frigor amplius introrſum circũ obſiſtit, cũ calor extrorſum amplius vrget? An etiam regio facit, vnde ſpirant, vt ſereni illuſtreſq; veniant? eurus nanque ex ortu, fauonius ex occaſu aduẽtat. Quinetiam ratio ſit, quòd aer præcalefactus celerrime ac pleniſsimè refringeratur, quomodo etiam aqua. igitur euri aer de ortu calidus, auſtri de meridie fertur: cùmque frigidiſsimum locum adiere, compendio concreſcunt, atque in aquam conſiſtunt: magiſque eurus aquam agit, quoniam aerem de Solis parte, nec minus calidum ducit. Auſter aquam mittit, cùm ceſſat: quoniam aer, qui primus ex mari accedit, frigidus eſt: vltimus autem tepidus ex terra occurrit. An non id ſolum cauſa ſit, ſed etiam, quòd ad poſtremum auſter creſcit? Vnde illud prouerbium, Cùmque auſter ſurgere cœpit. At qui frigidiores qui vehementius ſpirant: igitur qui merito in nubes aerem poſtea cogit. An ea

ipſa

ipſa ratio ſit cur poſt, quàm principio fertilior aquæ occurrat?

Cur venti ſiccant, cùm frigidi ſint? An quoniam qui frigidiſſimi ſunt, vaporem eliciunt? 30

Sed cur amplius ſiccent, quàm Sol? An quia vaporem non ſolum euocant, verum etiam abducunt? Sol autem relinquit: itaque vt magis humificat, ſed minus aſſiccat. 31

Cur vnus ventorum cæcias nubes ad ſe vocat? quod etiam prouerbium illud declarat, Vt cæcias nubes, ſic ille opes trahens. cæteri nanque vnde ſpirant, inde tantummodo expellunt. Vtrùm ventus aduerſus eodem in tempore ſpirans id facit? An ſi hoc eſſet, haud vnquam latere potuiſſet? etenim ſpiritus hic ſuaptè natura circulari linea fertur: ergo cæteri per terram vagantur, hic cœlum verſus ſuæ lineæ cauum erigens, non ad terram reſupinans, ſuam originem repetit: itaque nubes facile ad ſe ducit. 32 »

Cur fauonius ſerenus, ac iucundiſſimus ventorum omnium eſt? & qualem Homerus flare per campos elyſios carmine illo duxit: 33

Sed Zephyri aſſiduè ſpirant, auræq́ ſalubres. »

An primum, quòd aeris temperiem plenè obtinet neque enim calidus eſt, vt qui de meridie, ortuque ſpirant: neque frigidus, vt qui de ſeptētrionibus eueniunt: ſed medium frigidorum, & calidorum flatum tenet. Quòd cùm vtriuſque in vicino ſit, particeps vtrarunque virium euadit: itaque temperatiſſimus eſt, & vere maximè ſpirat. Ad hæc flatus omnes tranſire vel in ſibi aduerſos, vel in dextros conſueuerunt: itaque cùm poſt aquilonē fauonius ſpiret, (dexter enim hic eſt) efficitur adeo tanquam mitis ad immitē, & ſimul vbi deſtitit hyems, ſerenum magna ex

parte ſubſequi ſolitum eſt.atqui flatus hybernus aquilo eſt Subſolanus, quamuis inter calidos & frigidos ſitus, minus qualitatis eorum particeps e . hic enim cùm ſpirat, flatus uergentes ad auſtrum motitat quidem, (iſtuc enim transferre aſſolet) ſed miſceri tamē cum his minime patitur. At vero fauonius & mouetur ab auſtro, & ipſe cùm ſpirat, mouet aquilonem: huc enim vſque progrediens viciſſitudo ſpirituum finem ſui circuitus facit. Quòd cùm vnus facit alterius finem alterius initium ſecum habeat, merito ſuauius & eſt, & eſſe videtur.

34 Cur fauonius horis poſtmeridianis ſpirare, nō mane ſoleat? An quòd Sol magna ex parte vel oriēs, vel occidēs, author ſpirituū eſt. quotiens n. aerem humidum tepefaciendo percoquit, atque diſcernit, in ſpiritum ſanè illum extenuat: quod ſi tantiſper acciderit, vt aer ſpirātiuſculus ſit, magis magiſque à Sole vertetur in ſpiritū. Quoties igitur Sol in exortu eſt, procul à fauonio abeſt: hic enim ab occaſo ſe promit: & cùm iam occidere proximus eſt, aer omnino extenuatus, diſcretuſque fluit. at dum confecto meridie pergat ad poſtmeridianum, tātiſper ad aerem tepefaciendum, diſcernendumque modice admodū habet. Subſolanus quoque ob eam rem mane ſpirare incipit: aerem enim, qui ſupra terram ſublimis impendens nocte humefactus, ſolo ſui ponderis ratione appropinquarit, Sol mane diſcernens proximum ſibi excitat primum: qui autem ex Sole oriente ſpirat, ſubſolanus hic appellatus eſt.

35 Cur Sole ſe attolente, ſpiritus & ſtern ntur & augentur. An quia ſpiritus vel aeris, vel redundantis humoris commotio eſt: quæ vt cùm parua eſt, compendio à Sole conſumitur: itaque nul

lus ſpiritus inde exiſtit:ita cùm magna eſt, Solis exortu amplior redditur. Sol enim author, & parens motuum eſt.

Cur fauonius horis poſtmeridianis ſpirare ſoleat. An quod ſpiritus omnes, Sole humorem diffundente proueniũt: humor enim, qui ante hac concreſcebat, tabeſcit, cum vis caloris in propinquo eſt: itaque ſpiritũ mouet. atqui fauonius de occaſu ſpirat: rectè igitur poſtmeridianis exoritur: tunc enim Sol eius ad locum accedit. 36

37 Cur aquilo, & auſter ſæpisſime ſpirant. An qa contrarium à ſuo contrario, è directo ſcilicet oppugnatum minime edurare poteſt, ſed ex latere potius aduerſam vim tolerat: auſter vero, & aquilo ex curſu Solis lateribus ſpirant, cæteri aduerſi potius occurrunt.

38 Vtrum ſpiritus fonte quodam emergat, quemadmodum aqua, ſupra quem fontem efferri, nequeat, an non. Et vtrum vno ex puncto, an ex loco profluat ampliori. Sunt certe nonnulla in aere, quæ vel in aqua accidere pari ratione videmus: quippe cùm aqua per prona ocyus fluat, quàm cùm in planis atque æqualibus ſtagnat: hoc enim & ſpiritus faciunt: nam locis editis, atque excelſis aer asſidue mouetur, cauis è contrario ſæpe quieſcit & conſileſcit: Ad hæc, ſuper excelſisſimos montes ſpiritus nulli excitantur, vt ſuper Athon, ac reliquos generis eiuſdẽ. indiciũ, quòd quæ reliquerint, qui anno ſuperiori ſacrificarunt, poſteriori incorrupta comperire affirmant. Conſtat igitur ſpiritus quoque prolationem veluti ex fonte quodã agitari, ſuper quem nihil præterea efferre ſe poteſt: Vnde fit vt locis excelſis, quod modo diximus, accidat: quod idem datum etiam aquæ putauerim. nec enim

aquam vehementem; nec ſpiritum rapidum locis excelſis fieri nouimus.

39 Cur auſtro ſpirante cœruleũ mare fiat aquilone obſcurius, atriuſq; ? An ꝓpterea, quòd aquilo minus mare perturbat? omne autem quod tranquillius eſt, atrum eſſe videtur:

40 Quam ob cauſam auſtri cum leuiter ſpirant, nequeant nubilare: cùm intẽte nimirum queãt? An quoniam cùm leuiter frequentiam nubium agere nequeant? itaq; breue ſit, quod obduci nubibus poſſit. at vero vbi excreuerunt, multas depellunt. itaque amplius obnubilare videntur.

41 Cur aquilo vt magnus incipit, ita paruus deſiſtat: auſter contrà, vt paruus incipit, ita magnus ceſſare ſoleat? An quia nobis aquilo in vicino eſt, auſter longe abeſt? Alter igiť vbi primùm ex ortus eſt, nos occupat: alter ſuo diſpſo principio, vtpote diu ꝓtracto, exiguus ad nos primum deuenit: ad finẽ alterius ſentimus, alterius minime. Itaque merito alter imbecillus, cùm ceſſat, eſt, (omnium nãque finis ĩmbecillus eſt) alter validus. finem enim iſtius nihil prætereа ſentimus.

42 Cur verſarij, qua mare ſinuatur, reflare ſoleãt: qua porrecta, panſaque maria ſunt, reflare non poſſint? An quoniam flatus in ſinum interrumpens nihil diſtrahitur, imò magna parte vniuerſus perfertur: at in diſpalatis, porrectiſque abterranei, & protinus magis diſtrahuntur, & inter profluendum hac eadem re patiuntur: quoniam nihil obſiſtit, quo minus multas in partes proruant. Verſarius enim non niſi reflexus abterraneus eſt.

43 Cur dici ſolet.

„ *Cum ceſſat Boreas, cumq́; Auſter ſurgere cœpit?*

„ An quoniam boreas, quòd nos ei ſubditi ſumus,

parſque

parsq; habitata terræ vergit ad ſeptentriones, in tentus protinus accidit: quippe qui ſtatim cùm ortus eſt, adeſt auſter, quòd ex longinquo ad nos deuenit, non primùm, ſed pòſt intentior eſt?

Cur ſpirantibus auſtris homines grauiores, inualidioresque ſeſe redduntur? An propterea ꝙ humor corporis flatus eius calore tabeſcens, multus ex pauco redundat, atque humor grauis leui ex ſpiritu conſiſtit? quas ob res vires hominis debilitari neceſſe eſt. 44

Cur ſpirantibus aquilonibus cibi auidiores ſumus, quàm auſtris? An propterea quòd aquilones frigidiores ſunt? 45

Cur auſter oris terræ Ægypti non afflat, nec interius iter diei ac noctis: ſuper Memphim vero vel iter diei ac noctis ingenuus ſpirat: nec vero occaſum verſus iter duum dierum, totidemque noctium adit: exortum autem verſus africi incitantur? An quoniam terra Ægyptus caua ſecundum partes ſuas interiores eſt, ſuperiores, ſemotioresque eminentior? hinc enim auſter, vt caua intacta ſupergredi, ſic excipi ab eminentioribus poteſt. 46

Cur auſter paruus oritur, magnus deſiſtit: aquilo contrà? Vnde prouerbium illud: Secundæ nauigationi delegatum eſt, 47

Cum ceſſat Boreas, cumq; Auſter ſurgere cœpit.

An quòd ad ſeptentriones potius, quàm ad meridiem poſiti ſumus? aquilo autem ex ſeptentrionibus ſpirat, auſter ex meridie? merito alter ſtatim cùm ortus eſt, vehemens proxima ſibi loca inuadit, poſt deinde ſuam vehementiam in loca transfert remotiora: alter è contrario homines meridie incolas inter initia vrget, pòſt vbi præterijt, ingenuus ad nos venit.

Cur

48 Cur dici ſoleat,

„ *Fit glacialis hyems, Boream ſi duxerit Auſter?*

An quod auſter talis eſt, vt nubes large, & aquā colligat? Cùm igitur boreas tali temporis conditioni ſuperuenit, gelu indurat, hyememq; efficit. Vnde celebre illud eſt,

„ *Offendente lutum Borea, mox terra gelaſcit.*

Lutum enim, & omnino aquam ab auſtro vel maxime, vel ſæpeſſime fieri palam eſt.

49 Cur poſt auſtrum cito aquilo ſpirat, poſt aquilonem nō cito auſter? An quoniam alteri ex propinquo, alteri ex longinquo veniēdum eſt, quippe cùm ſedes noſtra aquilonē verſus poſita ſit?

50 Cur flatus frigidi veniunt, cùm caloris commotione oriantur? An motionem à calore profectam calidam eſſe neceſſum nō ſit, niſi modo quodam prodierit? Nā ſi vniuerſa interrumpit: calida eſt: ſin per anguſtum, paulatimq; extinguitur, nec ipſa calida prouenit: & aer, qui inde commotus eſt, talem efficit motum, qualis ipſe præfuerit: quomodo etiam eodem de corpore modo calidum, modo frigidum poſſe ſpirari inquiunt. Sed id verum nequaquam eſt. ſemper. n. quod exit, calidum eſt: cuius indicium, quod tale propius admouenti percipitur: ſed intereſt, quo prodierit modo. Nam ſi multo poſt hiante ore emiſimus, calidum idcirco videtur, quoniam ſentire id poſſumus: ſed ſi per anguſtum extrudamus, calidus profecto extrictum aerem ſibi proximum impellit, atque ille ſibi continuum: ſed quòd aer frigidus eſt, motio eius quoque frigida profluit. Nunquid igitur in flatuum quoq; ratione hoc idem eueniat, ſitq; per anguſtum prima eorum motio, cùm aer priore prolato ſubinde alius affluat? Quapropter hyeme frigidi, æſtate

calidi

calidi oriuntur, eo ſcilicet, quòd talis eorum tẽporum aer præeſt. nec enim à ſe ipſum aerem moueri, neque à calore conuictum eo motu proferri conſtat, non ſolùm quòd calore ampliori contento ſpiritus calefaciunt, verùm ꝙ ſurſum etiam efferuntur. Ignis enim natura huiuſcemodi eſt: frigidum contrà deorſum ferri aptiſſimum eſt. Spiritus autẽ merito in latus ſe vertunt: cum enim alterum ſurſum, alterum deorſum verſus nitatur, & neutrũ alterum ſuperet, nec fieri poſſit vt maneat; oblique proferri neceſſe eſt

Cur auſtri frigidi in Africa ſint, vt apud nos aquilones? Primum, quia vt nobis aquilonũ origo, ſic Africæ auſtrorum propior eſt. Nàm ſi, vt dictum eſt, flatus per anguſtum extrudi ſoleant, propioribus certe frigidiores occurrent, propter vehementiam ſui motus, quam diffundi, hebetariq; neceſſe eſt, cùm ſe longius protrahit: qua de cauſa aquilones frigidi apud nos ſunt: colimus enim propius, imò iuxta ipſos ſeptentrones. 51

Cur auſtri ſicci, & aquæ omnino expertes, febres contrahant? An quoniam humorem calidũ alienum in corporibus creant quippe qui natura humidi, & calidi ſint? quæ quidem qualitates febrificæ ſunt? febris enim earum conſiſtit exuperantia. Quoties igitur per Solis ardorem omni viduati humore ſpirant, habitu plane huiuſcemodi ſunt: at cùm vnà veniũt cum aqua, refrigerari nimirũ aquæ ipſius beneficio poſſunt. 52

Cur flatus anniuerſarij eodem tempore atq; modo afflare ſemper ſoleant: & cur deſinente die deſinunt, noctuque non ſpirant? An id quidem ipſum, quoniã nix liquefieri ceſſat à Sole, cùm veſperaſcit, totamq; noctem manet indomita? omnino autem ſpirãdi tempus tunc eſt, cùm 53

Sol

Sol vincere,atque reſoluere glaciem ad Aquilonem poſitam cœpit.cùm igitur incipit, præuij appellati ſpirant: cùm iam amplius reſolutum eſt anniuerſarij.

54 Cur fauonius ventorũ omnium leniſſimus,& frigidiſſimus eſt, duobusq; temporibus maxime ſpirat,vere ac autumno,cumq; veſperaſcit, potiſſimumq; terrã attingit?An lenis, quia ex mari campisq; planiſſimis ſpirat? Frigidus tametſi minus,quàm Aquilo eſt: quoniam aqua inflata, non niue ſpirat:cæteris tamen frigidior eſt,quia vel poſt hyemem,Sole adeo nuper reuigente,vel autumno,cùm Sol amplius non viget,ſpirare incipit.Vicinus hic maxime terræ afflat, quòd è directo, nullaq; aduerſante vi ex mari ad terram tranſit:haud enim vt per terrã materia obſiſtente arcetur,ſed libere quoquo verſus vagatur, quoniam humorem perreptat, & æquabili quoque diſcurſu hac eadem de cauſa profluit.Non enim ex montibus,neque niue per vim tabeſcẽte: ſed tanquam per fauces expedite profunditur: pars quippe ad Aquilonem, aut ad auſtrum vergens, montoſa eſt:occaſum verſus nullus mons, nulla terra eſt,ſed mare Athlanticum ſpatiatur.itaque efficitur,vt terrę proximus,atq; ſibi æqualis permaneat.Spirat,cùm veſpera prope eſt, loci ipſius ratione:tunc enim Sol proxime ad locum accedit,vnde fauonius oritur. Noctu quieſcit, quoniam tunc Solis motio deeſt.

55 Cur euro ſpirante omnia maiora videantur? An quoniam eo flatu aer obſcurior,caliginoſiſſimusque reddatur?

56 Cur tempore hyberno flatus de ortu ſpirare mane, æſtiuo de occaſu poſt meridiem conſueuit?An propterea quòd flatus, qui nobis æſtiuo

veniunt,hyberno his ſpirant,qui oppoſitum terræ hemiſphærium tenent? Nobis autē hyberno mane,atque de ortu ſpiritus veniunt: quod præhumidus noctis aer diſcernitur, moueturq; manè à Sole atq; is primus,qui proxime Solem eſt: quod etiã ante ſuum exortum Sol agere poteſt, ex quo auræ ſpirare non minus ante Solis exortum ſolēt. Ergo cùm Sol humores ad ſe attrahat, moueatq; ſe ante ſuum ortum aera,qui per hyemem humidus apud nos eſt, conſtat vel ad ſe poſſe attrahere,cùm inferius hæmiſphærium inſpicit,idq; poſt meridiem ibi efficere quòd tempus nobis antelucanum eſt. Quamobrem accidit, vt aer qui ante ortum hinc Sole attrahitur, fauonius inferis ſit, aſpiretq; horis poſtmeridianis: itaque flatus hyemis noſtræ exortiuus nobis,poſtmeridianus illis eſt:& noſtræ æſtatis nobis poſtmeridianus,illis exortiuus accedit. æſtas enim apud illos eſt, cum apud nos hyems: noſtrumq; poſtmeridianum,illis antelucanum eſt, quo illis auras exortiuas, nobis fauonios aſpirare prædicta euenit ratione. Nihil de ortu per æſtatem ſpirare ſolet, eo quòd Sol ad aera ſedis noſtræ ſicciorem exoritur: parum enim temporis abfuit. Fauonij poſt meridiem nulli per hyemem adſpirant, ꝙ exortiui eodē tempore nulli inferiori hemiſphærio flare ob eam,quam modo diximus,cauſam poſſunt. Sol enim humore inde ad ſe attrahens,nobis fauonios præſtat.

Cur fauonius illuſtris,ſerenus,atq; gratiſſimus vētorum omnium eſt? An quia medium calidorum & frigidorum flatuum tenet,vicinusq; illis oriens particeps qualitatum generis vtriuſq; euadit, temperatusq; proinde accedit? Subſolanus quamuis inter eoſdem poſitus ſit, minus tamen 57

commu-

communem ſe exhibet: hic enim mouet quidẽ, cùm ſpirat flatus, qui auſtrum verſus ſpectant: eo nanque trāſire ſolitus eſt, ſed miſceri his neſcit. At vero fauonius & mouetur ab auſtris, & ſpirans ipſe agitat aquilones. iſtuc enim vltimus ſpirandi circuitus ducitur. vnde cùm idem in ſe alterorum finem, alterorum initium contineat, iure gratiſſimus & eſt, & eſſe videtur.

58 Cur vēti alij locis alij imbrem afferant? verbi cauſa, belleſpontias terræ Atticæ, inſulisq; vicinis: aquilo Helleſponto, atque Cyrenæ: auſter Lesbo An vbi frequentia nubium, inibi imbrem obuenire neceſſe eſt? ibi enim frequentia cogitur, vbi aſſidere nubes, accerſiq; eſt: itaque mōtibus magis, quàm planis pluit: ergo apud Helleſpontum aquilo multas deſuper nubes compellit: quod idem ad Atticam, multasq; vicinas helleſpontias, quaſi iam conditam nactus materiē efficit: quippe cùm copia larga cōgeſta ab aquilone ſit. Lesbo eurus, atque auſter nubes affatim ex alto adducunt, atque in hunc modum vel de cæteris cogitare par eſt.

59 Cur dici ſolet,

Nauibus hybern o ventos dat terra ſecundos,
Tunc mare fert ſæuos: calidi ſub menſibus anni,
Terra dabit ſæuos, ponti feret vnda ſecundos.

An quoniam mare per hyemem calidius eſt? itaque ſi quid in eo conſiſtit, initio conſtitiſſe validiori certum eſt. nam ſi inualidum eſſet, facile maris tepore abſumeretur. At per æſtatem mare frigidum eſt, ſpiritusq; maritimi omnes frigent: terra è contrario tunc calida eſt. quare ſi quid ex terra tunc fertur, primordio id conſtitit ampliori. nam ſi exiguum, imbecillumque eſſet, facile ſolueretur, & euaneſceret.

Cur

Cur apud Archadiam, qui locus excelſus eſt, flatus nihilo frigidiores, quàm cæteris locis ſentiantur: & cùm flatus ſilet, cœlumq; nubilũ eſt: frigor perinde, atque in planis paluſtribus oriatur? An quòd Archadia non diſſimilis paluſtribus eſt: aquarum enim confluentium nullos in mare exitus habet? quapropter fauces, hiatusque p̄cipites ea in terra numero ampliori ſunt. Cum igitur ventus ſpirat vaporem ortum ex terra frigidum auertit, & reijcit: flatus autem ipſi frigidi propterea eſſe nequeunt, quia ex mari deueniũt. Spiritu tamen ſileſcente, vapor de aqua ſtagnante libere aſcendit, atque refrigerat. 60

Cur ſi vẽtus mane incœperit, edurare amplius poſſit? An quoniam Sole oriente impetus fit vehementiſſimus? idcirco protrahi longius poteſt. indicium, quòd conſtitutio facta præualida eſt. 61

Cur Aquilo interdiu ſpirat ingenuus noctu deſiſtit? An quòd imbre gignitur congelato, cum Solis calore reſpirandum eſt? ergo ſternitur noctu quia Sol abeſt, qui gignendi cauſa eſt. 62

Cur flatus futuri indiciũ datur, cùm per aerẽ multæ feruntur araneæ? Vtrũ quòd araneus ſuo fungitur opere, cùm cœlum ſerenum eſt? ferũtur autem fila, quoniam refrigeratus aer in terram corruit: refrigeratio vero hyemis primordium eſt. itaque indicium fit illa aranearum perlatio. An quòd poſt imbres, atque hyemes aranea vniuerſim feruntur? opus enim ſuum araneus tunc exequitur, cùm cęlo ſerenum eſt: & occulit ſe impatiens frigoris, cum hyems vrget, tractusque à flatu, nimium, eruit filum: poſt imbrem autem flatus magna ex parte oriri ſolitum eſt. 63

Cur locis frigidis Aquilo per hyemem vehemens ſpirat, & vt proxime nubilus, ſic tranſuer- 64

ſum liquid⁹ fertur, atq; illuſtris? An ratione, qua frigidus, eadem etiam vehemens ſit? ꝙ tamen è propinquo frigidior eſt, occupat, priuſq; nubes gelu indurat, quàm repellat: quæ induratæ pondere ſuo obſiſtunt, & manent. tranſuorſum autem vehementia ſua potius, quàm frigore agit.

ARISTOTELIS
PROBLEMATVM
SECTIO XXVII.

Eorum, quæ ad metum & fortitudinem pertinent: cuius quæſtiones. XI.

1 CVR tremunt, qui metuant? An propter refrigerationem? deficit enim calor, atque contrahitur, ex qua aluus quoque pleriſque ob timorem effundi ſolitus eſt.

2 Cur metuentes nonnulli ſitiunt, vt qui ſunt tormenta adituri? cùm enim per timorem refrigerentur, ſitire minime debeant. An non eodem loco refrigerentur, & caleant, ſed refrigerentur per ſumma corporis, vnde calor diſcedit: caleant per intima, caloris ſcilicet introrſum contracti efficientia: cuius rei indicium alui quoque ſolutio facit. Sitis autem parte quadam interiore ſiccata ſolet accidere, nec aliter agi videtur, quàm in ijs, quos epiala exercet, qui ſimul & frigent, & ſitiunt: nec enim illis pars eadem corporis inalgeſcit, & concaleſcit.

3 Cur homines cùm excandeſcunt, calore ſcilicet introrſum collecto, feruidi, furibundiq; redduntur: cùm metuunt, contra efficiuntur? An nō

eundem

eundem in locum calor ſe colligat, ſed homini iraſcenti cor calore circũfuſum efferuet, ex quo fidibundus, rubicũdus, ſpirabundus efficitur, cum calor ſurſum verſus ſe efferat: metuenti ſanguis, & calor in imum perfugiunt, vnde fit etiam, vt aluus fundatur. Nam & cordis compulſio nõ ſimilis agitur; ſed metuenti, vtpote ex caloris inopia frequens, ac feriens eſt: iraſcẽti è contrario, vtpote cùm calor collectus ſit copioſior. Quamobrem efferueſcere animo, excitari, perturbari, cæteraq; id genus verba nõ inepte, ſed accommodate dicũtur. Nunquid igitur ſitis ea de cauſa ob ueniat? nam & ſiccum expuere, & linguam hærere, & reliqua huius ſpiritus elatio facit & ſanguis. Sitim quoque excaleſcente corpore naſci certum eſt: ſed quemadmodũ pars eadem corporis, quia ſitis laceſſit, reſiccari vtrique metuenti, & iraſcẽti poſſit. Metum enim ſitim poſſe afferre conſtat militũ argumento, qui ſuperati fugam rapuerint: nunquam enim tam grauiter ſitibundi ſeſe fuiſſe fatentur. Et vero * qui in dicendo conturbantur, ſitire vehementer conſueuerunt: itaq; eluunt, & nonnihil ſubſorbẽt, vt Parmenõ Hiſtrio facit. An hoſce conturbatos nõ ſitis, ſed ſiccitas pulſo ſanguine teneat: vnde etiã accidit, vt palleſcant. indicium vero, ꝙ non multũ obibunt, ſed interdum deſorbuiſſe tãtum ſatis eſt. at qui ſe in fugã verterunt, laborant, itaque ſitiunt: & quibus tormẽta inſtant, eadem ipſa efficiendi ratio eſt. Nec mirũ quicquam id eſt: fit enim in re bellica, vt nõnulli etiam viri fortes, ac ſtrenui, vbi ſtructa acie hoſtes ſunt perit[u]ri, obtremiſcãt, non perterriti, ſed fidentes. qui etiam ſua corpora verberare lata ferula, aut ſuis manibus aſſolent, vt vndique vorſum pari calore inferueant.

*ἀγωνιῶντες.

quidam enim inæqualia, ac tumultuarius mot⁹ in eorum corporibus per acumen, & nimium impetum caloris oriri fermè animaduertitur.

4 Cur homines fortes magna ex parte vinoſi ſunt? An quia fortes calidi ſunt? calor aũt in pectore cõditus eſt. Ibidem enim metum quoque refrigeratione quadã effici nouimus, vt cor fortibus caloris copia fultũ perſiſtat, timidis refrigeratum inſiliat. Ergo qui ſanguinolentum habẽt pulmonem, calidum hunc modo vinolentorum gerunt, ita vt rei aduerſæ ſuſpitione refrigerari non queant. At qui ita ſe habent, bibendi auidi eſſe conſueuerunt: nam & bibendi cupiditas mẽbri eius calore oritur vt aliàs dictum eſt: & cupiditas ipſa non, niſi rei vim ſedandi habentis deſideratio eſt. Vinum autem etſi natura calidum eſt, ſi im tamen amplius quàm aqua extinguere poteſt, maximeq; id genus hominum. Quam ob cauſam dictum aliàs eſt, ex quo. & qui * ſpirandi difficultate laborãt, aut inſania vexantur, vinum admodum cupiunt: quanquam alteris ex *inſtrictionis, alteris ex perturbatione pulmo efferueat. Cum igĩ magna ex parte homines eoſdem ſitibundos, ac fortes eſſe obueniat, vini autem auidi, qui ſitibundi, taleſque geſtiunt, naturas viciſſim inter ſe conſectari neceſſe eſt. vnde fit etiam, vt vinolẽti quàm ſobrij fortiores ſint.

*peripneumonia laborãt, aut mania.

*calore.

5 Cur fortitudinem maxime honore ꝓſequuntur reſpublicæ, quæ tñ virtutum præcipua non eſt? An quia ſemper vel ipſæ bellum alijs inferunt, vel ab alijs ſibi illatum patiuntur? hæc autem virtus perutilis vtranque in partem eſt. honorant vero non quæ optima ſunt, ſed quæ optima ſibi exiſtiment.

6 Cur voce, & manib. & labro inferiori tremãt,

qui

qui metuunt? An quoniã hic affectus caloris defectio ex locis ſuperioribus eſt, ex quo, vt palleant, accidit. Quò digitur calor pectus deſerit, vox obtremit: id enim refrigeratur, quod vocem mouet: & manus quoque pari ratione ſunt, ſed quæ optima, vtpote quæ ex pectore pendeât. Inferius tamen, nō ſuperius labrum quatitur: quia ſuperius eò pēdet, quò ſuapte natura vergit: inferius ſurſum caloris beneficio ſtabilitur, atque quieſcit; quo ſublato, inalgeſcit, & tremit. Et vero in excandeſcēdo imū labrum eadem de cauſa laxatur, & pendet: quod late in pueris patet: calor etenim in cordis ſedem cōferre ſe conſueuit.

Cur homines metuētes tremūt maximeq́; vo- 7
cem, & manus, & imū labrum? An vocem, quia calor hinc deficit, quo in loco vox poſita eſt: labrum verò & manus, quoniam partes iſtæ nobiliores ſunt, minimeq́; ſanguinolētę? Bilem quoque iidem deijciūt, & teſticulos contrahūt: deijciūt, qa calor deſcendens diffundit, & liquefacit: cōtrahunt, quia metus inuectus extrinſecus eſt, vt fugam in aduerſum agi oporteat.

Cur homines metuentes & algent, & ſitiūt; q 8
quidem affectiones aduerſæ inter ſe ſunt? An algent refrigerati, ſitiunt calefacti? Calor enim in metuendo ſuperiora deſerit loca, quod facie aluoq́; cōſtat: facies enim pallet, aluus interdū funditur. ergo quòd calor locis ſuperioribus deficit, algor oritur: ꝙ humor deficit, ſitis exultat.

Quam ob cauſam cùm & metus, & dolor quæ 9
dam ſit ægritudo; qui dolent, clamant; qui metuunt, ſilent? An q dolent, ſuum retinēt ſpiritū? itaque is vniuerſus erumpēs, cū clamore emittitur: metuētibus corpus refrigeratur, calorq́; ima petit, qui ſpiritū mouet. Quò igitur hic ſe con-

tulerit, ibidē ſpiritum potiſſimū excitabit: quapropter vēter eorū, qui metuunt, obcrepare ſolitus eſt. Vox autem ſpiritus ſurſum verſus elatus eſt, partibus quibuſdam veluti inſtrumētis conficiendus, abſoluenduſq;. Cauſa vero, cur homines dolentes ſuum retineant ſpiritum, eſt quòd omnes inditis à natura nobis præſidijs, aliquo detrimento affecti, ſine vlla cogitatione vti ſolemus, vt etiam cæteræ omnes animātes: aliæ nanque cornibus, aliæ dentibus, aliæ vnguibus repugnant, ſeſeq; defendunt, atqui ad dolores, vel omnes certe, vel plurimos calor adiuuat, quem ꝑfecto is auget, qui ſuū cohibet. calefacit enim doloris incitabula, contracto introrſus calore ꝑ ſpiritum, atque excoquit.

10 Cur metuentibus alui fundantur, libidoq; vrinæ laceſſat? An quia calor inſitus nobis, quaſi animans eſt? hic ergo rē quācunq; timuerit, defugit: ꝙ cùm extrinſecus, tum conturbandi, tum cæterorum metuēdi generū ratio inuehatur, atque in ima de ſuperis defluat, & è ſummis ad intima ſeſe penetret, efficitur vt alui, veſicæq; fundantur, facileſq; reddantur. Nam & * anethum, & abſinthium, & quæcunque vrinam moueant, eadem calida eſſe manifeſtum eſt. Quinetiā medicamenta aluo accōmodata calorifica eſſe nouimus, & partim eorū ſoluendi vim tātùm obtinent, partim vel aliter tabefacere queūt, vt aluū vrinæ tabificum eſt. Hoc igitur idē, quod ea ipſa calor quoque efficere poteſt, qui de ſummis in hæc loca ſeſe cogit, & contrahit.

*anisum.

11 Cur homines metuentes ſuos teſticulos cōtrahūt? contrariū enim, vt remittātur, & flacceant, congruū dixeris, cùm calor metuentium in eum locum ſe colligat. An metuentes omnes ferè ſimiles

miles frigentibus ſint? Cùm igitur calor ſumma corporis deſeruit, retrahendum ſanè eſt. quamobrem vētris quoque murmur citat, cùm timor vehemēs detinet. Cutē quoque algentiū ſummā videmus cōtrahi, vtpote cùm calor inde destitue rit omnis, ex quo ſubſequi horror cōſueuit. Scortū ergo ſurſum cōuellit, atq; eo contracto vnà teſticuli contrahuntur, qđ melius in coitu venereo patet. metus enim excernit, multiſq; cōturbatis, aut perterritis, genituræ mouet profluuiū.

ARISTOTELIS
PROBLEMATVM
SECTIO XXVIII.

Eorum, quæ ad temperantiam & intemperantiam, & continentiam, & incontinentiam, pertinet: cuius quæſtiones VIII.

CVR aliqui ægrotēt, vbi vitam luxurioſam viuere aſſueti, agere luxurioſe ceſſarunt? vt Dionyſius tyrannus, qui in vrbis ſuæ obſeſſione aliquantū temporis à potu ſolito deſtitit, tabe protinus interea laborauit. An conſuetudo res magna cuique ſit? iam enim in naturæ habitum fermè abſoluitur. Ergo vt piſces inter aerem, aut homo in aqua degens male habeant neceſſe eſt: ità qui morem mutarint ſolitum, ægre atque moleſte ex conſuetis diſcedunt: & eodem rediſſe ſibi ſaluberrimum habent, perinde quaſi ad ſuæ naturæ ſtatum redierint. Tabeſcunt item alimento carentes, quo

ante hæc copioſo, ſuauiſſimoq; vti ſolebant: ꝗ enim cibo ſolito non veſcuntur, perinde afficiuntur, ac ſi nullum penitus capiunt. Quinetiã materia excreſcens, atque inutilis miſta cum alimoniæ copia hebetaſcit exſoleſcitque: immiſta aũt ipſa innatat, ferturq; in oculos, aut in pulmonẽ. quapropter cibo deinde ingeſto ſolito temperatur, dilutaque, & innoxia reddit. Redũdat prætérea vacans illa materia homini immoderatè, luxurioſeq; viuẽti, vbi luxuriari aliquantiſper deſijt, eo ꝗ multã in ſe materiã continet indigeſtã, vitæ ſcilicet ſuperioris cogeriẽ; qua tabeſcente, calore genuino, ac intimo efficitur, vt fluenta vberius veluti copia niuis liquefacta moueãtur.

2 Cur duorum tantũmodo ſenſuum rõne homines incõtinẽtes vocamus, id eſt tactus, & guſtus? An propter voluptates, quæ pariter n obis, ac cæteris animantibus omnibus per hoſce ſenſus adminiſtrantur? Quòd igitur cõmunes eas cum beſtijs habemus, ſpernimus, & ſolas omnium, aut maxime vitio, probroq; damus. Itaque hominẽ eis addictũ vituperamus, etiam incontinentem, atque intemperantem appellamus, quoniam à teterrimo voluptatum genere ducatur.

3 Cur homines incontinẽtes ratione tantũ cupiditatis dicimus, cùm etiam in iraſcendo incontinentia ſit? An quia incontinens eſt, qui contra rationem aliquid agit & incontinentia eſt aſſuetudo rationi cõtraria? Sunt aũt cupiditates ferè omnes contra rationẽ; iræ vero cum ratione: nõ tamen ita cum ratione, vt ratio iubeat, ſed inuectam contumeliam cautamue ſignificet.

4 Cur continentiam, & temperãtiam in iuuenibus, atque diuitibus maxime recenſemus; iuſtitiã vero in pauperibus? An quia ſi quis re abſtinet,

cuius

cuius maxime indiget, laudabilior, quàm ſi è cõ trario? pauper igitur facultatibus indiget, iuuenis, & diues fruitione.

Cur minus ſitim quàm famen tolerare poſſimus? Vtrũ qͣ ſitis res magis anxia eſt, cuius indicium, quod ſuauius ſitientes bibimus, quàm eſurientes comedimus? triſtius aũt, quod ſuauiori aduerſum eſt. An quia calor, quo viuimus, humidum magis, quàm ſiccum deſiderat? An quia ſitis rerum duarum libido eſt, potionis inquam, & cibi? fames vnius cibi tantummodo eſt? 5

Cur minus ſitim, quàm famẽ patiamur? An quia ſiti amplius cõtriſtamur, quàm fame: cuius indiciũ voluptas ſanè facit, quam inter bibendũ capimus vehementiorem. Tum ẽt qui ſitit, res duas deſiderat, cibum, atque refrigerationem: iſthæc enim ambo potio exhibet. at qui eſurit, alterius appetens eſt. 6

Cur incontinentes eos appellare ſolemus, qui voluptati contrectandi, aut guſtãdi exuberarũt? nam qui immodice re vtuntur venerea, & qui luxu delectantur ciborum, incontinẽtes vocamus. Ciborum tamẽ non eadem ratio eſt, ſed partim linguam partim gulam ſua mouẽt ſuauitate: vnde Philoxenus gruis collum à Dijs immortalibus ſibi dari optabat. At uerò qui in uidendo, audiendove modum excedũt, non eodem vocabulo ſignificamus. An quoniã uoluptates ſenſibus hiſce accommodatas, communes cum cæteris animantibus habemus? ergo ut communes ſpernimus; notamus, ſolaſque omnium, aut maxime probo damus: itaque hominem his deditum reprehendimus, & incontinentem, intẽperãtemq; appellamus; quòd uictus à teterrimo uoluptatũ genere ducitur. Sed cùm ſentiẽdi genera quinq; 7

ſint,cætera animalia duobus tãtùm, quæ modo dixi,voluptatem ſibi acquirunt,cæteris vel nihil omnino delectantur,vel per accidens ita afficiũtur. Quòd enim videt,aut olfacit, tantiſper gaudet,quoad guſtus, tactuſq; officio fruiſcat: cùm genus idipſum concupiſcendi expleuit, illorum quoq; ſuauitas deſijt, ut etiam nobis ſalſamenti odor cùm indigemus,ſuauis eſt: vbi ſatiati,repletique ſumus,amplius ſuauis non eſt. Roſæ autem odor ſemper ſuauis eſt.

8 Cur minus riſum retinere poſſimus,cùm amicos noſtros,familiareſque videmus? An volubilius,quod elatius,atque ſuſpenſius ſit? atqui beneuolentia fermè huiuſmodi eſt: ergo merito tunc ad ſurridendum mouetur.

ARISTOTELIS

PROBLEMATVM SECTIO XXIX.

Eorum, quæ ad iuſtitiam pertinent: cuius quæſtiones XVI.

1 QVAM ob cauſam cùm maior iniuria ſit offenſa,quæ maius in bonum accepta eſt,honorque maius ſit bonum,maior iniuria pecuniæ æſtimetur,quàm honoris: & homines iniuſti potius in re pecuniaria eſſe videantur? An quia multitudini pecuniæ honori anteponuntur, omnibuſque communes maxime habentur? honor autem paucis,raroque vſu contingit.

Cur depoſitum denegare iniquius ſit, quàm
mutuũ? An ꝙ amico iniuriam facere turpe eſt? 2
depoſitum igitur qui negat, amico iniuriam fa-
cit: nullus. n. quicquam deponit, niſi credens, cõ
fidensq́ue. at is cui debetur, amicus nõ eſt: non
enim mutuat, ſed dat, q̃ amicus eſt. An quia ma
ior iniuria cõmittitur? præter damnũ. n. fides ne
gligitur: cuius gratia quamuis nil aliud cogat, ab
ſtinendum ab iniuria eſt. Ad hæc, non par pari
reddere vitio datur. hic igitur rẽ ſuã credidit tan
quam amico, ille denegat tanquam inimico. at
qui mutuauit, non dedit vt amico Item qui de-
poſuit, cuſtodiendi, reddendiq́; gratia dedit: qui
mutuauit, fructus ẽt ſui gratia dedit: minus au-
tem ægrè ferimus iacturam, ſi quæſtum emolu-
mentumq́ue nobis petimus, vt piſcatores factã
iacturam retium, æquo animo ferunt periculũ
enim exploratum ſibi habebant. Addo etiam,
ꝙ qui ſuum deponunt, hominum vitantes per-
fidiam, fortunaq́; laborantes aduerſa plerunq;
id faciunt: qui vero mutuant, pecuniis abũdãt,
fortunateq́; degunt. Iniquius autem eſt iniuriã
homini infortunato, quàm fortunato intuliſſe.

Quam ob rem in foris nonnullis familiæ po- 3
tius, quàm teſtamenti ratione ſententiã fieri ſo
litum ſit? An propterea ꝙ de familia ementiri
non licet, ſed vera fateri neceſſe eſt? teſtamenta
autem multa iam falſa eſſe redargui potuerunt.

Cur paupertas apud homines bonos potius eſ 4
ſe, quàm apud prauos ſoleat? An quia omnibus
odio habetur, atq; expellitur, ad probos ꝓfugit,
rata maxime apud eos ſalutẽ, permanendiq́; lo
cũ ſe poſſe aſſequi? è cõtrario, ſi ad prauos vene
rit, nunquã eos fortuna iſta fore cõtẽtos, ſed vel
furta, vel latrocinia adituros: quibus rebus futu-

rum

rũ, vt ipſa amplius apud illos manere nequeat. An quia homines probos optime ſe vſuros exiſtimat, nec ſibi petulanter contumelioſeq; quippiam facturos? itaque vt nos pecuniarum depoſita tute hominibus bonis credimus, ſic etiam hæc ſibi diſpenſat, & ſtatuit. An libenter ſe ad viros optimos confert, quia fœmina eſt, inopſq; proinde & virium, & conſilii, vt eiuſmodi hominibus commẽdatam ſe eſſe magnopere velit, atque deſyderet? An quia mala eſt, nunquam ſe malis iungere velit? nam ſi ita maluerit, omnino malum irremediabile ipſa reddetur.

5 Cur non quemadmodum amplificantur iniuriæ in pecuniis, ita cæteris etiam in rebus valeant augeri? verbi cauſa, qui leue aliquid dixerit, non propterea rem quoque reticendam aperiet: neque qui vnum prodiderit, vel totam rẽ publicã prodere propterea velit: ſicut qui obolũ abſtulerit, etiam talẽtum auferret. An quia sũt, quæ paucis quidem per impotentiam, ſed voluntate amplius inique committantur.

6 Cur depoſitum etiam paruum denegare turpius eſt quàm debitũ magnũ? An q depoſitũ negat, hoĩem fraudat à quo bonus ipſe exiſtimatus eſt? An qm̃ qui hoc facit, illud etiã facere velit.

7 Cur homo, qui adeo eruditione præditus eſt, animantium omnium iniuſtiſſimus ſit? An q a ingenio, cogitationeq; plurimũ valet? voluptates igitur, & felicitatem rimatur maxime, atque

8 ꝑpenſat, quæ niſi cũ iniuria nemo aſſequi põt.

Cur * diuitiæ magna ex parte ab hominibus prauis potius, quàm bonis habeantur? An quia * fortuna cæca eſt, diſcernere ſibi, atque ſeligere quod melius non poteſt.

πλοῦτος

* mẽte ca[ren]s eſt.

Cur iuſtius habitum eſt hominibus vita functis

ctis opem ferre, quàm viuis? An quia viui præſidio eē poſſunt, illi defuncti nihil p̄terea poſsūt?

Quam ob cauſam qui moram cum homine ſano traxerit, nihilo reddi integriori corpore poſſit: neque qui cū robuſtiori, aut pulchriori verſatur, quicquam in eiuſmodi habitus proficiat: iuſto autem, & temperato, & bono qui ſe iunxerit, melior in his ipſis bonis animi euadet? An quoniam bona corporis animo imitari non poſſumus, bona animi poſſumus? eſt autē quiſq; bonus virtute animi, ſanus virtute corporis. Aſſueſcit igitur exemplo melioris rectè modo lætari, modo cōtriſtari: quod is aſſueſcere nequit, qui cū ſano eſt. haud.n quiſquā ſanus in eo eſt, vt lętetur, quibus rebus lætandū; triſtetur, quibus triſtādū ſit. nihil.n ex his ſanitatē creare poteſt. 10

Cur mulierem interfeciſſe iniquius ſit, quàm virum? quanquā natur e ratione mas fœmina p̄ſtantior eſt. An quia mulier imbecillior eſt, minuſq; proinde facere iniuriam poteſt? Item eniti aduerſus id quod longe infirmius eſt, nihil virile, immo ſtolidum, atque iniquiſſimum eſt. 11

Quam ob cauſam reo dexter apud iudicem locus datur? An vt ratio compēſandi habeatur? Cum igitur res faciat accuſatorem ſuperiorem reo, ſtatus cōceditur melior, ut ſe aduerſario poſſit æquare. Tum etiam reus magna ex parte cauere conſueuit, quod melius facere ita poſſit, ſi locum dextrum obtineat. 12

Cur ſi ſuffragia pari numero accuſatori, & reo fuerint, reum vincere ſancitum eſt? An quia cū agitur cauſa, tunc primùm ea audit reus, atq; reſpondere, teſteſque adhibere debet, aliquid facere aliud, vnde ſibi præſidiū eruere poſſit? facile aūt nemini eſt diuinare, quæ ſibi præmolienda 13

da

da, præparandaque ſint, vt teſtes aut aliquã fidẽ aliam, qua ſe innocentem oſtendere valeat. At vero accuſator, & antiquam in iudicium vocet, rẽ diſponere, atq; ſtatuere poteſt, prout ſibi libitum eſt, & cũ iam acceſſiuit, fictis veri quibuſdam ſimilibus agere: quibus rebus, cum legum author minui partes rei videret, fauendum cenſuit ei, quoties ſententiæ iudicum pares inter ſe fiant. Quinetiã hoc in iis maxime intelligere licet, quos metus terruerit: multa.n. ibi prætermittunt. quæ vel ductu, vel factu ſibi neceſſaria ſtatuerunt. Atqui reus periculo ſemper ferè vtitur grauiori, vt amplius metuat: ergo ſi ea prætermittere cogitur, quibus poſſit ſuã augere defenſionẽ, dubiũ nullum eſt, quin niſi prætermitteret, vincere aduerſarium poſſet: quando illis prætermiſſis, potuit tamen ſui iuris præſidio æqui parare. Ad hæc, noſtrũ vnuſquiſque nocentem potius velit liberare, quàm innocentem condẽnare: vt ſi de aſſertione libertatis, aut homicidii agitur, reũ liberare potius velimus nocentẽ quã condẽnare innocentẽ, cùm.n. quis ambigit, errorẽ ſuſcipere debet leuiorem. Nã etſi iniquum etiam eſt liberum aſſeruiſſe, qui ſeruus eſt: longe tamẽ iniquius ſeruum ſanxiſſe, qui liber eſt. Item quemadmodum ſi Q. inuehit crimen C. litigat, non protinus rem criminanti reſtituendã cenſemus, ſed poſſidenti tenendã vſquequo iudicatum ſit: ita etiã de pluribus par eſſe putamus, cũ ſcilicet iudicium aſſerentium iniuriam, & negantium parẽ numerum eſſe conſtat. Vt enim in principio cum alter criminatur, alter inficias it, legum authorem non criminanti fauere, ſed reum iubere dominũ rei eſſe tantiſper debere, dum accuſator ſuperet, oportere exiſtimamus.

mamus. Itidē cum pari ſuffragiorum iudicatur examine, reū ſuorū compotem eſſe cenſemus; cum ſententiis partibus nihil exuperantię legū author accuſatori reliquerit. Magnis itē delictis, magna ſupplicia ſtatuta ſunt. itaq; ſi judices iniuſta ſententia hominē capite damnarint; poſt ſuum errorem emendare nullam tpis facultatē nanciſcentur: ſed ſi minus integre liberarint, ſi hoc ita caute tuteq; fecerint, vt nihil præterea delinquere ille vellet, quid quæſo, errauerint iudices ꝙ hominē vſq; eo emēdatum liberarint? Sed ſi poſthac ēt delictum idē cōmiſerit, morte tum vtriuſque delicti cauſa multandum lex præcepit. Itē, hominis eſt ꝓfecto iniquioris ea cōmittere, quæ crimini aſſignari iniquè minus conſentaneum eſt. Iniuria.n. vel per irā, per metum, per libidinē, ꝑ multas alias huiuſmodi cauſas aduehi poteſt, non tantummodo ex conſulto: crimen autem ex conſulto magna ex parte iniuſte obiicitur. quàm ob rem cū ſentētiæ accuſatorē iniuſte agere, pariter & reum deliquiſſe affirment, improbuſque habitus ſit, qui iniuſte accuſat, victoriā lex iure optimo reo impertit. Itèm, nos ēt ipſi noſtris cum familiaribus ita agimus, vt cū eos deliquiſſe aliquid ſuſpicamur, & tamen nihil certi habemus, ſed pariter culpa vacare exiſtimamus, non protinus ad plectendū veniamus: atq; ſi nihilo rem amplius percenſere poſſimus, culpa eos omnino abſoluimus. Itē, grauiorem is facit iniuriā, qui ex cōſulto, quàm qui non ex conſulto iniuriatur. Atqui planus, atque calumniās ſemper ex cōſulto laceſſit: q autem iniuſte aliquid fecit, aut per neceſſitatē, aut per imprudētiā, aut prout aliter ſors tulerit, de inquit: cumq; pares ſententiæ ſint, accuſato

iam

iam ex conſulto iniuriam facere dimidio iudicatur ſententiarum: reũ autẽ facere quidem iniuriã reliquo ſententiarũ dimidio aſſeritur, ſed facere tamen ex conſulto nõ conſtat: ergo cum grauiorem accuſator, quàm reus facere iniuriã iudicetur, merito legum author eũ vincere cenſuit, qui iniuriã fecit leuiorem. Addo ẽt, ꝙ ſemper iniuſtior eſt, qui ſe latere non putat, & tamen facit iniuriã, qui ſe latere poſſe exiſtimat. At qui iniuſte crimen cuiquam obiicit, eũ quidem ipſum, quem ſuis vexat calumniis, haud vnquam latere ſe poſſe arbitratur. Cæteri qui iniuriam faciunt, latere ſeſe pleriq; omnes eum exiſtimant, in quem iniuriã animaduertitur: ergo iudicari iniuſtiores accuſatores dẽnt, quã rei.

Quam ob cauſam qui ex balneis furatus eſt,
14 aut ex palæſtra, aut ex foro, aut ex aliquo eiuſmodi loco morte mulctatur: qui autẽ ex domo priuata, furti pretium duplum exoluit? An quia in domibus rem cuſtodire melius poſſumus? nã & paries firmus, & clauis eſt, & familiaribus res domeſticæ curæ omnibus ſunt, vt tuto ſeruentur. At in balneis, cæteriſque publicis locis facilis cuique facinoris perpetratio eſt? nil enim ad cuſtodiã ſatis qui ſua poſuerit: habet, præter oculos, itaque facultas datur furandi ẽt aſpectum pauliſper diuerterit. Quã ob rem legum author, ratus ſua ipſos cuſtodire ſatis non poſſe, legem adhibuit minitantem acerrime, vitam futuram nemini qui furtum publicis locis cõmiſerit. Itẽ in domo, penes dominum ipſum eſt, quem velit recipere, & cui minus credat, cauere. At ei q in balneis quicquã poſuit, prohibere neminem licet, nec ingredi nec ingreſſum veſtẽ ſuam ibi deponere, vnde ſurrepturus ſit, ſed prout libitũ eſt,

eſt, eodē in loco ſurrepturi,& amiſſuri amicula promiſcuè iacent. Quapropter legū author hominis rebus,qui ſua ſponte furem ſuā in domū exceperit,ſibique errauerit,non magnis admodū ſuppliciis cenſuit conſulendū: iis vero,qui cō munem balnearū aditū,cōuerſationēq; habeāt neceſſe eſt,ſuppliciū furti grauiſſimū præſidio ſtatuit. Item qui locis quorū aditus omnibus patet, furtum cōmittunt, oībus patent eo animo eſſe,vt & vitæ ſeruati ne ſui quidem commodi gratia ꝓbi eſſe vnquam videri velint, vtpote q̃ fruſtra ſe probos apud eos ementiantur, qui rē norunt;palam ergo palā ſuā nequitiā prauitatēque exercere incipient. At q̃ vni tm̄ palā ferint, diſſuadere vel pecunia,vel re aliqua conātur, ne facinus patefaciat:quocirca non tota vita hi praui pſeuerent. Itaq; legū cōditor dāna his leuiora pſcripſit. Itē ob potiſſimū delicta dedecus reipublicæ afferūt,q̃ in conuentibus,collegiiſq; publicis cōmittuntur:vt è contrario honorē cōparant ſummum ea maxime,q̃ integre publice agunt. ita n. fit,vt ciues & ſibi,& cæteris conſpicui ſint virtutem præ ſe ferre, & colere. At qui eiuſmodi furtis,non ſolū priuatim,qui ſuum amiſit,detrimento afficitur, verū ēt tota reſpublica conuiciis laceſſitur,& maledictis. Igitur dānis meri to grauiorib. is punitur,q̃ locis publicis, quàm qui priuatis in ædibus furtū egit. Itē q̃ ex domo priuata rē ſuā amiſerit,ſine vlla cōtumelioſa affectione domi manens, ſuū pfert caſum. At qui in balneis,aut alio id genus loco amiſere, ægrè inde nudi diſcedunt, & pleriq; oēs irridentur: qđ lōgè moleſtius,quàm rei iactura eſt. Qua de cauſa legūlator dāna his ſtatuit grauiora. Quin ēt alia cōplura ſimili ratione leges præcipiunt:

vt

vt qui homini magiſtratu prædito maledixerit, grauiter multari: qui priuato, nullo affici detrimento. & recte quidem: ſic.n. non tm̄ in magiſtratū deliquiſſe, qui maledixerit, iudicatur, ſed in rem publicam etiam contumelioſe egiſſe. Pari ſanè ratione, & qui in portu furatus eſt, nō ſolum priuatim offendiſſe, verum etiam reipublicæ dedecus aduexiſſe putatur. Hæc eadem vel in cæteris reddenda ratio eſt vbi aliquis ſit publicus conuentus, & compitum.

35 Cur ſi iudicum ſentētiæ pares aduerſarijs fiāt reum vincere ſolitum eſt? An ꝙ reus nullo ab aduerſario detrimento affectus ſit, ſed ſuffragiis partibus victor euaſerit?

36 Cur ſuper furto damnum capitale ſtatutum eſt; ſuper cōtumelia, quę grauior iactura eſt, æſtimatur ꝙ pati ſuo corpore, aut quantum ſoluere debeat, qui deliquerit? An propterea, ꝙ agere contumelioſe humana quædam affectio eſt, omneſq; homines plus minuſve eius participes ſumus: at furari nulla neceſſitate humana cogimur. Adde ꝙ qui furtum commiſerit, idem agere quoque maluerit contumelioſe.

ARISTOTELIS
PROBLEMATVM
SECTIO XXX.

Eorum, quæ ad prudentiam, & mentem, & ſapientiam pertinent: cuius quæſtiones XIII

1 CVR homines qui ingenio claruerūt, vel in ſtudiis philoſophiæ, vel in republica adminiſtrāda, vel in carmine pangēdo, vel in artib. exercēdis, melan-

melancholicos omnes fuiſſe videamus: & alios ita, vt etiam vitijs atræ bilis infeſtrerẽtur? ceu inter heroas de Hercule fertur. hic enim ea ipſa fuiſſe natura putatur, & morbum comitialem ſacrũ ab illo, & Herculeum priſci nominauere. Puerorum quoque motio mentis idem hoc explicat, & eruptio vlcerum, quæ mortẽ interdũ antecedit. id enim pleriſq; atra bile conſiſtit. Et Lyſandro Lacedæmonio proxime ante obitum genus id vlcerum emerſit. Adde Aiacem, & Bellerophontem quorum alter penitus ad inſaniam ꝓrupit, alter loca perſequebatur. Vnde illud Homeri.

Aſt hic quando etiam grauior Dijs omnibus errat "
In campis ſolus latos, tn& auia rura, "
Ipſe ſuum cor edens, hominum veſtigia vitans. "

Quinetiam pleroſque alios ex heroum ordine morbo eodem laboraſſe compertum eſt. Annis vero poſterioribus Empedoclem, Socratem, Platonem, & alios complures viros inſignes hoc fuiſſe habitu nouimus, atque etiam partem ordinis poetarum ampliorem. Nam & multos id genus hominũ morbi ob eiuſmodi habitum corporis exercent, & aliqui ſuapte natura in eos ipſos affectus perſpicue vergunt: omnes tamen ferè, vt dictum iam eſt, natura huiuſmodi extitere. Ergo cauſam primum exẽplo haud ſanè incommodo vini capiemus. Vinum enim immodicum tales maxime homines reddere videtur, quales melancholicos eſſe affirmamus, moreſque varios id cõdit, cum bibitur, vt iracundos, humanos, miſericordes: audaces, quorũ nihil mel, aut aqua, aut lac, aut eiuſmodi aliquid efficere poteſt. Intelligi plane, quàm varios reddat homines licet, ſi qs potantes ipſum animaduertat, vt gradatim euariat. Vbi enim vinum hominem frigentem, taci-

turnumque à ſobrietate accepit, paulò liberalio ri poculo refouet,excitatq; ad verba tum largio ri potu verborũ vberem,eloquentem, fidentẽq; reddit:poſthac proceſſu potandi ampliori, auda cem, propenſumq; facit ad agendum: deinde plenius amplificato, in contumeliam, & petu-lantiam vertit· mox ad inſaniam propemodum accẽdit:poſtremo nimio ex potu reſoluit,ſtultũ que agit in modũ eorũ,qui à pueris morbo labo rãt comitiali,aut etiam eorũ,qui vitijs atræ bilis maiorem in modũ continentur.Igitur vt homo idem inter bibendũ moribus immutatur varijs, viniq; menſura quadã idem crebro à ſe diſcre-pat; ita ſunt, qui ſingulis morũ generibus adeo inualuerint,vt aliorſum nequeãt cõmutari.qua lis enim vinolentus hic eſt,talis quiſquam alius factus à natura eſt,ſcilicet alius loquax,alius mẽ te commotus,alius lachrymabundus: nam tales vinum quoque informat. Ex quo illud Homeri:

Me victum Baccho lachrymas effundere dicunt.

Quippe miſericordes interdũ reddũtur, & aliàs efferri,aliàs taciturni. Sunt enim qui rurſus ta-ceant,& maxime qui ex melãcholicis mente fer mè ſummota,cogitabundi eſſe ſoliti ſunt. Quin etiam ad amandum propenſiores vinum fa-cere idoneum eſt.indicium,quòd ſæpe qui potat, vel oſculari eos adducitur, quibus nemo ſobrius dare oſculũ velit,vel quia deformes ſunt,vel qa ætate prouecti: vinum tñ non longo hæc auget tempore,ſed breui.Natura ſanè dum vita eduret aſſiduis incrementis amplificat.Alij nanq; auda ces,& temerarij,alij taciturni,alij miſericordes, alij timidi per naturã & inſtituuntur,& augẽt: quas ob res eandem eſſe cauſam conſtat,qua vel vinũ,vel natura mores cuiq; inſeminare poſſit,

& au-

& augere: confici nanque in dies vi caloris oĩa ſolent. Habitui igitur, naturæq; atræ bilis flatus ciere datum eſt. Quocirca vitia corporis, quæ flatum præ ſe ferunt, iliumq; dolores atræ bili Medici tribuunt: & vinũ vere flatus monere nimirũ poteſt: quamobrẽ ſimilem ambo iſtæc ſortiũtur naturam, atra bilis & vinum. Conſtat vinum eam habere vim è ſpuma, quã excitat. oleum enim quamuis calidum, nihil ſpumat. vinum large, ampliuſq; nigrum, quàm albũ, quia calidius & corpulentius eſt. Vnde fit, vt cupiditatem veneris accendere vinum poſſit. quare non inepte Venerem iunctam Baccho autumant Et melancholici quoque magna ex parte libidine affluentius concitantur. concubitus enim flatus copia agitur. cuius indicium, ꝙ penis ex paruo citiſſime in molẽ augeſcit inſignẽ. niſi enim flatus, non ita extumeſcere poteſt. atque etiam prius, quàm tẽpus promendi ſeminis ſit, voluptas quædam geſtiens pueris adhuc oritur, cùm iam pubi propinqui teſticulos per libidinem pruriunt: qđ ſcilicet ob idipſum fit, quia flatus per meatus trãſit, quà poſtea humor perfertur. Et ſeminis quoque in concumbendo profuſionẽ, eiectionemq; à ſpiritu impellente fieri perſpicuum eſt. igitur vel eſculentorũ, vel potulentorum ordine meritõ ea libidinẽ mouent, quæ locum genitalem flatu implent. Ex quo fit etiam, vt vinũ atri coloris talẽ hominem reddat qualis melancholicus flatulentus eſt. quod late in nonnullis pateſcit: ſunt.n. magna ex parte duri, veniſq; tumidi, quibus atra bilis redundat. cuius ſanè cauſa eſt, non ſanguinis, ſed flatus copia. Sed cur non omnibus melancholicis, aut fuſcis, colore inuecta duritas eſt, ſed ijs tantum, quibus vitium amplius inua-

luerit, alia ratio eſt. Nunc de eo, quod principio explicare maluimus, agendū eſt. Humoris id genus, quam atrā bilem vocamus, protinus ſeſe cōſtantiæ, naturæ q; vniuerſi corporis intermiſcet, confunditque. Temperamentum enim omne calidi, & frigidi eſt: quippe cum ex his duobus natura & ſeruetur, & conſtet. Quamobrē atra etiā bilis & calidiſſima, & frigidiſſima reddi poteſt. pati nanque iſtæc ambo eadem aptisſima ſuapte natura eſt: vt etiam aqua, tametſi frigida eſt, tamen ſi ſatis concalefacta eſt, velut quæ ſeruet, calidior, quàm flāma ipſa ſentitur. & lapis quoque, & ferrum ignita carbone calidiora euadunt, quę quidē natura frigida eſſe nullum dubiū eſt. Sed de his dictum planius eſt, vbi de ignis natura, & opera docuimus. Atra autē bilis nō per ſumma, ſed natura penitus frigida omnino ita ſe habet, vt dictum iam eſt, ſi modū excedit, hominē facit attonitum, aut obtorquentē, aut anxium, aut formidoloſum. ſed ſi admodū incaleſcit, ſecuritatē animi, cantilenaſque parit, & mentis alienationem, & vlcerum eruptionem, & alia pleraq; generis eiuſdem. Parti igitur hominū maxime victu quotidiano redundans mores nihilo immutat, ſed morbū melancholicum tātūmodo creat: at quibus habitu natura tali conſtiterit, mox his multa & varia morum genera exoriuntur, ꝓut ſcilicet alius aliam habitus intemperiem ſortitus eſt. Exempli gratia in quibus multa & frigida bilis eſt atra, hi ſtolidi ſunt, & ignaui: in quibus permulta & calida, ii perciti, & ingenioſi, amaſij, propenſi ad oēm excādeſcentiā, & cupiditatem, nonnulli etiam loquaciores. Multi etiam propterea, ꝙ ille calor ſedi mentis in vicino eſt, morbis veſanię implicanē, aut inſtinctu lympha

tico inferueſcunt,ex quo Sybillæ efficiuntur, & Bacchæ,& omnes,qui diuino ſpiraculo inſtigari creduntur,cùm ſcilicet id non morbo,ſed naturali intemperie accidit. Maracus ciuis Syracuſanus,poeta etiã præſtantior erat,dum mente alienaretur. At quibus minus ille calor remiſſus ad mediocritatẽ ſit,ij prorſus melancholici quidẽ, ſed longe prudentiores, & quanquam aliqua in parte minus excedant multis tamẽ in rebus cæteris ſunt omnibus p̃ſtantiores, alij in ſtudijs literarũ,alij in artibus,alij in republica. Magnum etiam ad ſubeunda pericula diſcrimen hic habitus affert quippe cùm multi metu varie moueantur,ob eam ſcilicet rem,ꝙ ita à ſe ipſi differunt. prout incidit,vt vices eius habitus gererent. habitus em̃ melancholicus,vt morbos varios creat, ita etiã ipſe inæquabilis eſt:quippe qui aliàs frigidus in modum aquæ,aliàs calidus ſit. Quamobrem cùm formidoloſum quicq̃uã denunciatum eſt,ſi habitus iuſto frigidior ſit,timidũ reddet: iam enim metui auditum patefacit,& metus ipſa refrigerat, vt ex ijs conſtat, qui metu perculſi obtremiſcunt. Sed ſi amplius caleat metus inuectus ad mediocritatẽ reducet,temperabit, intrepidumq; proinde hominẽ ſeruabit. Quinetiã cũ ſponte moleſtijs animus tabeſcit,quod frequenter vſu euenit,ratio perquàm ſimilis eſt. Fit em̃ ſæpenumero,ut angamur, & animo ſuccumbamus: ſed cur ita nullã reddere cauſam habemus: aliàs contra, vt ſecuritate animi geſtiamus: ſed quamobrem minime conſtat. Affectus igitur tã iſti, quàm illi ſuperius explicati, pauliſper quidem conſiſtere in omnibus ſolent. omnes enim aliquid illius materiæ,facultatiſque ſibi intermiſtum proculdubio continent:ſed quibus alte,am

pliterque conſtiterint, ij iam morum qualitate quadam noteſcunt,& nominantur. vt enim ſpecie inter ſe diſtant,non quia faciem habent, ſed quia faciem talem,id eſt alij pulchram, alij turpem,& qui nihil ſuperuacui gerunt,ij ſtata ſunt forma: ſic etiam qui leuiter habitu illo conſtāt, ij medium tenent: qui plene, ij iam diſsimiles multitudini euadunt.Nam ſi omnino merus bilis atræ habitus ſit,melancholicos admodū eſſe neceſſum eſt:ſin autē quendam in modum temperetur,egregij,ſingulareſque inſtituuntur.hi tamen ſi parū ſuæ valetudini conſulunt, facile in vitia bilis atrę labūtur,alij parte alia ſui corporis alij nanque in morbū comitialē incidunt,alij attoniti fiūt,alij vehementisſimè anxij,aut formidoloſi redduntur, alij maiorem in modum ſibi confidūt,& ſperant: quod etiam Archelao Regi Macedoniæ vſu eueniſſe accepimus.Cauſam vero tam variæ poteſtatis ipſe habitus dat, ſcilicet prout frigidus,calidusv'e conſtiterit. Nam ſi vltra modū frigidus ſit,moleſtiæ,anxietateſq; ſpōte ſine vlla ratione naſcentur: ex quo mortē laqueo ſibi cōſciſcunt,maxime quidem iuniores, interdum tamen & ſeniores. Multi etiam vinolēti ſeſe interimunt. Nonnulli vero ex melancholicis,vbi abunde potarunt,dolent,& animo vehementer ſuccumbunt:calor etenim naturalis à calore vini extinguitur.calor autem qui eam cōtinet ſedem,qua ſperamus,& ſapimus, facit vt ſecuro animo ſimus: qua de ca uſa omnes ad vinolentiam vſque prompto animo bibimus. Omnes animi ſpe bona vini copia afficit,quemadmodū iuuentus adoleſcentulos Senectus enim param ſperare pōt,iuuentus ſpe plena eſt. Non deſunt, quos angor inter potandum eadem illa de cauſa com-

comprehendat,qua etiam poſt potum nonnullos occupat. Quibus igitur calore natiuo emarceſcēte oritur ægritudo, ij ſibi laqueum potius petunt.quare iuuenes potius,quàm ſenes lequeo ſe interimūt:alteris enim calor per ætatem marceſcit, quod naturæ agitur ordine:alteris per vim ipſius affectus,quod contra naturam eſt. Quibus autem calor extinctus ſubito eſt,ij repente ſe interficiūt, vt oēs mirentur, eo ꝙ nullum indiciū præceſſerit. Cùm igitur atra bilis perfriget (vt dictum eſt) uarias animi moleſtias, anxietateſq; gignit; calidior autem cum eſt, ſecuritatē, & lætitiam præſtat,quocirca pueri lætiores, ſenes triſtiores eſſe conſueuerunt: alteri enim calidi,alteri frigidi ſunt.quippe cum non niſi refrigeratio quædā ſit ipſa ſenectus. Accidit vero,ut calor ſubito cauſis quoque externis extinguat, quemadmodū quæ præter ſuam naturā candēt, ceu carbones aqua ſuperinfuſa extinguunt. Vnde fit etiam,ut ſedata ebrietate nonnulli ſeipſos enecent.calor enim ex uino adiectus eſt;quo extincto,uſu euenit illa pniciosa affectio. Et poſt coitum quoque uenereum animo plerique oēs ſuccumbunt,redduntur que triſtiores: qui tamē copiā excrementi ſuo cum ſemine effuderint, ij lætiores, hilarioreſque euadunt: quippe qui ſic excremēto,& flatu,atque calore nimio leuent. cæteros triſtiores, demiſſioreſq; ſæpe uenus reliquit, eo ꝙ parti neceſſariæ aliquo ſubtracto refrigerantur:qđ humoris eius paucitate, qui effluxerit patet.Summam igitur rationum colligamus. Homines melāchol ci,uarij, inæqualeſque propterea ſunt,quia uis atræ bilis uaria,& inęqualis eſt:quippe quæ uehementer,tum frigida,tum calida reddi eadem poſſit. & quoniam uim eandē

morum obtinet inſtituendorum, (mores enim calidum condit, & frigidum omnium maxime, quæ noſtro in corpore habētur) idcirco nos morum qualitate afficit quadā, informatq; vt vinū, quod prout plus, minuſve corpori intermiſtum infuſumq; eſt, varios reddit. Flatuoſum autem vtrunq; eſt, & uinū & atra bilis: cumq; ratio ſit, vt portio quoq; aliqua temperata illius inęquabilis ordinis habeatur, flatuſque modo quodā acquiratur integre, habituſque reſpōdere calidior, frigidiorque poſſint ob exuperantiā qualitatis; hinc efficitur porrò, vt melācholici omnes non per morbū, ſed p naturā, ſint ingenio ſingulari.

2 Cur per aliquas ſcientias habitum nos habere cenſeamus, per aliquas non? An habitū non niſi per eas tantum adieiſci putamur, quibus vim inueniēdi acquirimus; inuētio enim ex habitu eſt.

3 Cur omnium animantium homo prudentisſimus eſt; Vtrum quia capite minimo eſt, ſcilicet ad ſui corporis proportionem? An quia varie minimo eſt? ob id enim ipſum capitis quoque minutio accidit, & inter homines ipſos qui minori ſunt capite, prudentiores naſcuntur, quàm qui ſunt grandiori.

4 Cur ſeniores amplius mente ualeamus, iuniores ocyus diſcimus? Quia natura parens, & author omnium inſtrumenta nobis duo inſeruit, quorum opera inſtrumentis extraneis uti ualeremus: manū, inquam, corpori dedit, animo mētem. eſt enim mens quoq; rebus à natura nobis imperitis annumerāda uicem ſane gerens inſtrumenti. Cęteræ omnes ſciētiæ, arteſq; noſtra opera ſunt: mentem ipſam opus eſſe naturæ fatēdū eſt. Vt igitur manu nō iam inde ab ortu naturæ uti poſſumus, ſed cùm eam natura abſoluit, perfecit-

fecitq;,(procedente nanque ætate,manus ſuum opus maxime efficere poteſt)ita etiam mẽs,quę res naturalis eſt,non protinus , ſed in ſenectute maxime nobis contingit , atque tunc potiſſimũ conſummatur,atque abſoluitur,niſi detrimento aliquo lacera,læſaq; ſit,quemadmodum cætera quoque opera naturæ.mẽs vero poſterior,quàm manuum facultas accedit: quoniam inſtrumẽta etiã mẽtis poſteriora ſunt,quàm manuũ inſtrumenta:eſt enim mẽtis inſtrumentũ ſcientia:mẽti nãq; vtilis ſciẽtia eſt,vt tibicini tibia. Manuũ inſtrumenta res pleræq; naturales ſunt natura autẽ ipſa,eiuſque res omnes priores ſunt, quàm ſcientia . Quorũ autẽ inſtrumenta propria ſunt, facultates quoq; eorundẽ prius contingere congruum eſt:his enim crebro vtẽtes, cõficere habitum ſolemus.& iſta ſic reciprocantur,vt quã vicem hæc inter ſe gerunt,quorũ inſtrumẽta ſunt, eadem inſtrumenta quoq; ipſa inter ſe habeant, viciſſimq; quã inſtrumenta inter ſe,eadem illa, quorum ſunt iuſtrumẽta.Mens igitur ea de cauſa nobis ſenioribus potius cõtingit: diſcimus autem ocyus iuniores,quia rem fermè nullã tenemus.cũ enim res pleraſq; ſcimus, non æque præterea capere alias poſſumus.quomodo etiã meminiſſe meli⁹ ea valemus,quæ mane primũ percipimus:deinde procedente die memoria habetamur,quoniam multa iam perreptauimus?

Cur homini potius,quàm cuiquam ex cæteris animantibus credendum eſt ? Vtrum , vt Plato Neocli reſpondit, quia homo ſolus omnium animantium nouit enumerare?An quia ſolus Deos veneratur,& colit ? An quia omnium maxima vim obtinet imitandi ? hinc enim diſcere tam multa & varia poteſt. 8

Cur

6 Cur nihil in eo delectamur, quòd trangulum duobus rectis pares angulos internos vel habere ſpectamus, vel habiturū ſperam⁹: neq; in aliquo generis eiuſdem, niſi forte in ſpeculatione ipſa delectandū ſit? hac tamē æquo modo iucūda ſanè ſit, etiam ſi tribus rectis, aut lēt pluribus pares angulos habeat: ſed nimirū tunc delectari eſt, cū aut ludis Olympiæ nos viciſſe meminimus, aut apud Salamina nauali pugna hoſtes ſuperaſſe, aut tale quid futurū ſperamus, non cùm his ipſis contraria expectamus? An in rebus iſtiuſmodi delectemur, quòd vel fuerūt, vel ſunt cōſilio noſtro, aut omnino humano, & opera? Quæ autem natura lege incōmutabili ita eſſe voluerat, hæc ſuæ tantummodo rationis contemplatu nos alliciunt, & oblectant. ſed cùm rerum geſtarum perquam aduerſa ratio ſit, efficitur porrò, vt quæ inde profecta ſint, in parte lætabilia, in parte triſtia veniant. Omnia autem lætitiæ, triſtitiæ ve ratione, aut vitamus, aut perſequimur.

9 Cur medicus in ſanitatē vſq; tantūmodo ſuā operam pręſtat? Primùm enim corpus extenuat, dehinc ſiccat, tum ſanitatē inducit, poſthac nil vlterius agit. Vtrum quòd fieri non poteſt, vt ex ſanitate aliud quicquā efficiatur? An ſi quid fieri poſſit, ad aliā ſpectet ſciētiā, afferriq; præterea ex ſanitate aliquid licebit? Ergo ſi omnia fieri vel ex cōtrarijs vel ex medijs ſoleant, cōſtat, vt illud ægrotet, quod vel ſiccius, vel humidius, vel tale aliquod eſt. igitur ex nimis frigido in minus frigidum, & poſtremo in iuſtā vicē caloris, vel ſiccitatis, vel humoris medicus adducit, transferens ſeſe ex contrarijs, aut medijs, dum ad eum deueniat habitum, qui ſanitati accommodatus eſt: ex quo quidem nihil eſſe natura fert, niſi

quid

quid medium. Ergo aliquid præterea facere poteſt: vt enim eatenus venit, ſic retrorſum abire poteſt. Sed ars non iſtuc profitetur: ſemper enim quod melius eſt, id artis ratio & ſpectat & facit. itaq; nec vlla alia nec ipſa medendi ratio de ſanitate quicquam aliud faciet, cũ vel nihil effici neceſſe ſit, vel rei deſtinandæ contrariũ, quãdoquidem eadẽ eſt ſciẽtia cõtrariorũ. Itaque vel in ædificãdi ratione nihil eſt, quod cõtrariũ faciat. Nec vero vlla ars alia eſt, quæ ex hoc quicquam faciat, niſi veluti ex parte, quemadmodũ ſuendi ratio ex proſciſſo calceum reddit. fieri nanque bifariam aliquid ex aliquo ita poteſt, vt vel cum illud cõponitur, vel cum hoc deſtruitur, cõſtat.

Cur hominem philoſophũ differre ab oratore putamus? An quia philoſophus in rerum ſpeciminibus agitandis exquirendiſque ſuum ſtudium poſuit: orator his rebus verſatur, quæ conſortes illorum ſpeciminum ſunt? verbi cauſa, alter qd iniuſtitia ſit, nouit; alter quis iniuſtus eſt: & alter quid tenor tyrannidis ſit, cognitum habet; alter, qualis ipſe tyramus ſit. 8

Cur genus id hominum, quod Dionyſiacos technitas, id eſt artifices bacchanales, aut hiſtriones appellamus, improbis eſſe moribus magna ex parte conſueuerunt? An quia minime ſeſe ſtudio ſapientiæ dedunt, eo ſcilicet, ꝙ in artibus neceſſarijs magnam ætatis ſuæ partem conſumunt, vitamq; plurimum traducunt incontinentem; partim etiam cum inopia: quod quidẽ vtrunque vitia & gignit, & auget? 9

Cur veteres præmia certaminibus corporum poſuerunt, ſapientię nullus quicquam ſtatuerit? An quia iudices, quod ad ingenium attinet, vel præſtantiores, vel nihilo deteriores nimirũ eſſe 10

ijs.

ijs debent,qui inter ſeſe certant. Quòd ſi homines ſapientia excellentiores certare deberēt,præponereturque præmium,arbitris ſanè ſibi carerent:at vero in certaminibus gymnicis quiſque ſuo tantum aſpectu iudicare integre poteſt. Itē author ille præmiorum tale ſuis hominibus certamen proponere noluit,vnde inimicitiæ, ſeditionesq; maximæ exorirentur. homines enim cum in re ſui corporis aliqua improbantur, non moleſte omnino ferunt:neq; ijs infeſti redduntur, qui ita iudicarint, at ſi ſtolidiores iudicati ſunt iudicibus admodum ipſis ſuccēſent, ægreq; vehementiſſime ferunt:quæ quidem res ſeditioſa,& ſtolida eſt. Ad hæc, præmium præſtantius eſſe ſuo certamine decet: itaque certaminum gymnicorum præmium optatius & præſtātius, quàm ipſa concertatio eſt:prudentia vero quodnam præmium præſtantius eſſe poſſit?

11 Cur homo maxime aliud intelligat, aliud faciat? An quia contrariorum eadem ſcientia eſt? An quia mentis officium plura contingit,appetitus in vnum tantummodo profluit?atqui homo mēte magna ex parte viuit & ratione:beſtiæ appetitu,ira,cupiditateque ducuntur.

12 Cur nonnulli pecunias acquirere,non impendere conſueuerunt? Vtrum ꝙ ſuis moribus viuunt?An oblectamine, quod in ſpe poſitum eſt, alliciuntur?

13 Quam ob cauſam qui grauiter, & ſuauiſſime dormiunt,nihil ſomniant?An quia & ſenſus, & intelligentia hominis tunc ſuo fungi officio poteſt,cùm animus tranquillatur, & quieſcit?qua quidem requie, vel ipſa ſciendi ratio conſtare videtur,quippe quę animum ſiſtat,atque ex temeraria agitatione in trāquillitatem adducat. cùm

enim

enim animus mouetur, vagaturq́; , fieri non poteſt, vt aliquid vel ſentiatur, vel intelligatur. Ex quo fit etiam, vt amētes ſint pueri, & ebrij, & inſani: facit etenim calor, qui nimius in his eſt, vt motu plurimo, vehementiſſimoq; inquietētur: quo motu deſiſtente, prudentiores eſſe incipiūt. cum enim vis illa intelligendi ſedata eſt, facilius ſiſtitur, rerumq́; rationibus adſiſtit. Et quidem qui inter dormiendū ſomniant, nō alia de cauſa videre ſibi illa videntur, quàm intelligentia conſtante, requieſcenteq́;: quod quidem ſomno contingit leuiori. iactatur enim animus noſter maxime in ſomnis, calore ſcilicet, qui vndique in partem ſe colligit interiorem: atque ita efficitur vt plurima vehementiſſimaq; illa obſtāte iactatione, nullū interuenire ſomniū poſſit. Nec putandum, vt animus tūc cōquieſcat, & per ſe maxime ſit, cùm nullum ſomnium trahitur, vt multitudinis opinio eſt, ſed cōtrà omnino incidit, vt qui in motu plurimo eſt, nec paulisper quieſcit, hic intelligere nequeat. Plurimus autem motus cùm ſuauiſſime quis obdormiſcit, merito propterea eſt, ꝙ tunc maxime larga caloris copia in partem cōtrahitur interiorem. Animū verò concitatum non ſolum inter vigilādum, ſed ne per quietem quidē intelligere poſſe, argumentū illud etiam eſt, ꝙ in ſomnis, quos cibo ingeſto primos agimus, nulla facultas vidēdi ſomnij datur, cùm maxime accidit, vt animus propter cibum ingeſtum cōcitetur: ſomnium verò ipſum occurrit, cū cogitantibus nobis, & ante oculos rem ponentibus ſomnus accedit. Quapropter ea maxime ſomniamus, quæ agimus, aut acturi ſumus, aut volumus. de his enim maxime cogitationes imaginationesq́; obueniūt, & qui inſtructi virtutibus

tutibus ſunt,meliora ſomnia vident,quòd etiam vigilantes meliora animaduertunt:qui deterius vel animo,vel corpore ſunt affecti,deteriora cõcipiunt,quippe cum etiam affectio corporis faciat ad ſomni viſionem. hominis enim morbo laborantis propoſita quoq; animi vitioſa ſunt, atque etiam propter corporis perturbationẽ animus quieſcere nequit. Melancholici idcirco in ſomnis crebro excitari conſueuerunt, quòd calore largiore vrgente, animus moueri æquo amplius cogitur: quòd cum motus vehemẽtior ſit, merito dormire minime poſſunt.

ARISTOTELIS

PROBLEMATVM SECTIO XXXI.

Eorum, quæ ad oculos pertinent: cuius quæſtiones XXXI.

1 CVR oculo perfricato ſternutare ceſſamus? An ob eam rem humoris reſpiratio moueatur? lacrymam enim oculus perfricatus emittit: ſternutũ humoris copia excitatur. An quia plus caloris minus corrũpit,abſumitq́; ? Oculus autem perfricatus plus caloris ſibi acquirit, quã nares contineãt: quamobrem etiã ſi quis naſum perfricuerit,ipſum ſternutamentum deſiſtet.

2 Cur vno oculo exquiſitius cernitur,quàm duobus? An quia plures motus duobꝰ,quàm vno excitãtur:quemadmodũ oculis peruerſis multiplicem agitari motum certum eſt? ergo duorũ vnus

motus

motus nō eſt, vnius vnus & ſimplex eſt. itaq; effi citur, vt exquiſitius vno, quàm duobus cernatur.

Cur homines irati oculis maxime erubeſcūt, pudefacti auribus? An quoniam oculi refrigeran- 3 tur eorū quos puduit? pudor enim in oculis eſt, nec reſpicere valent, quos pudor tenet. & timor quoque refrigeratio loci eiuſdē eſt calor autem in partem tranſit aduerſam, quæ poſterior eſt: au res vero ſatis ex aduerſo poſitæ ſunt: itaq; pudo re maxime erubeſcunt. Iratis porrò præſidiū in eam partē tanquam violatam trā mittitur, quæ & ſenſu, & motu facilius eſt: nam & in metuen do calor eam ipſam maxime deſerit.

Cur altero oculo apprehenſo, alter cōſtantius 4 cernat? An quia oculorū initia ex eodem depen dent? cùm igitur alter mouetur, cōmune quoque illud mouetur initium; quo mouente, alter etiā oculus moueatur neceſſe eſt. quamobrem altero apprehenſo, vis illa communis tota alterum mouebit: itaque plenius contendere poterit.

Quā ob cauſam qui cæci ab ortu naturæ ſūnt, calui nunquam efficiātur? An quia humor cùm 5 redundat in capite, oculos vehementer infeſtat? qua de cauſa quibus fluctiones oculos vrgent, venas temporum ferro candente Medici tangunt, quo humoris foramina obcæcantur, atque ſpiſſeſcant, & caput quo ue diſſecta cute, obſcalpere conſueuere. Cùm igitur humor excreſcens, vacanſque in capite, oculis detrimento ſit; fieri poteſt, vt minus humoris in caluaria ob id ipſum conſiſtat, quia magna parte lapſus in oculos eſt: & cùm excrementis humorum, mariaq; inutili capillus proueniat, (quæ quidem in capite cæcorum ab ortu naturæ large redundant) merito nunquam iſti calui efficiuntur.

Cur

6 Cur homines,qui oculis prominētioribus ſunt, magis à fumo infeſtātur? An quia fumus citiſſime oculis protendentibus incurſat?

7 Quam ob cauſam vtrunque aſpectū ſimul diuertere dextro,ſiniſtroq; verſus,& ad nares demittere,atque etiā alterum dextrorſus, ſiniſtrorſusq; deducere poſſimus:vtrunq; vero ſeorſum, alterum ſiniſtrorſus,alterū dextrorſus ſimul diſtrahere nunquam poſſumus? Quinetiam deorſum,ſurſumq;haudquaquam ita cōuertere licet, quāuis facultas ſimul dimittendi in idem detur, vt dictū eſt? An propterea,ꝙ quanquam duplex aſpectus ſit,ex eadem tamen origine,æquo modo nexus,aptusq; dependet? vbi aūt ita eſt quoties alterum extremum mouetur, reliquum conſequatur eòdem neceſſe ſit:alterius enim extremi principium extremū reliquum eſt. Quòd ſi res vna ſimul, ac eodem in tēpore nunquam in partes aduerſas moueri queat, nec aſpectus ita moueri poterit:quippe cùm ita cōmittatur,vt extrema in partes moueantur aduerſas, ſiquidem alter ſurſum,alter deorſum mouebitur, initiūq; ſequi vtrunq; neceſſe ſit, quod impoſſibile eſt. Oculorum vero limitas euenit, quia globi continentur principio quo & ſurſum, & deorſum & latera verſus lubrico ſeſe vertere poſſint. Cùm igitur ita poſiti ſunt, vt ſitu inuicem ſimili reſpondeant,atque medium teneant, mouēdi ſeſe ſurſum,deorſum, latusque verſus, eodemque in puncto ſibi pupillam habeāt; tunc ſitu integerrimo conſtant, præcipueq; mobiles circunagūtur. at qui eodem in puncto pupillas continēt, limi quidem non ſunt,diſcrepare quanquam inter ſe poſſunt: & alijs parte alba retracta, nigræ nonnihil occulitur modo eorū q ſternutaturi ſunt:

alijs

alijs in angulum exteriorem nigra conuellitur,
vt furioſis:alijs in interiorem nares verſus incũ
bit,vt tragicis,laruis hominibuſq; acerbis, ſeue-
riſque:ſunt enim contuitu graui , cogitabundo-
doque . Quoties vero ſitu diſſimili globi poſiti
ſunt,ſed puncto eodem radij profluũt;aut ſitus
ſimilis eſt,ſed punctum non idem ,limis oculis
hominem eſſe neceſſe eſt.itaque hic ſuſpicit, &
oculos contrahit: globum enim eũdem in habi-
tum collocare conatur, atque alterum firmum
continet,alterum agitat Haud enim fieri poteſt
quin limus ſit, q non eodem de puncto radios
depromat, quippe q dimotum contuendi prin-
cipium habeat,perinde ille,cui res vna gemina- 11
ri oculo ſuppreſſo videtur.Ergo ſi oculus ſurſum
dimotus eſt,terminus inſpiciẽdi deorſum eſt:ſed
ſi oculus lapſus deorſum eſt, terminus ſurſum
habetur. Oculo tamẽ vno ſitu ſuo dimoto mo-
ueri qdẽ res viſa ſurſum,deorſumue ob idipſum
videtur, quia pupilla ita ſe mouet: ſed geminari
haud vnquam videri poteſt, niſi duplex conſpe-
ctus ſit, peruertaturque ratio videndi.ita fit, ut
ſtrabonibus res eadem geminari videatur. cau-
ſam ſitus habet, eo ſcilicet, ꝙ oculus non ſuo
medio nexus,locatuſque eſt.

Quamobrem qui cognomen luſcioſi habue- 8
runt,literas minutas ſcribere conſueuerant? mi-
rum enim,vt qui obtuſis ſunt oculis,rem faciãt,
quam eorum facere intereſt, q acumine naleant
oculorũ. Vtrum quia proxime poſita magna eſſe
videntur:illi aũt oculis proxime admotis ſcribe-
re ſolent?An quia contractis palpebris ſcribant?
fit enim per imbecillitatem : ut ſi laxatis, didu-
ctiſque oculis ſcribant, aſpectus diſtractus, paſ-
ſuſque hebeteſcat: ſi adductis & conniuentibus,

vniuerſum depromptus acutius videat. Quòd tamen angulum informat exiguum, efficit neceſſario, vt exiguæ literæ ſcribantur:

9 Cur nõnulli poſt lippitudinẽ acutius videãt? An qa purificati oculi ſunt? fit enim ſæpe, vt exterior denſitas pupillæ aciem arceat: quæ lacryma emiſſa laxatur, atque reſoluitur. quamobrẽ proſunt interdum quæ mordent, lacrymã euocant, vt cepe: obſunt, quæ tantummodo afficcãt, vt origanum.

10 Cur vno videre oculo impatibilius ſit? An qa minus animo, qui ita cernit, afficitur: quo fit, vt minus affectionis contrahatur?

11 Cur diſtracta conſpectuum ſocietate, res vna geminari videatur? An propterea quòd oculi vtriuſque radius nõ ad punctum idem deuenit? ergo quod bis noſter animus inſpexit, inde geminum ſe inſpexiſſe exiſtimat. Proximum euenit, cum digitos mutatis vicibus implicamus, itaque aliquid tangimus: duo nanque ſentimus, eo ꝙ vnum bis tangimus.

12 Cur ſenſus dextri nihilo ſiniſtris præſtãtiores ſint, cùm in cæteris omnibus dextra ſiniſtris cõmodiora habeamus? Vtrum ex conſuetudine ita fiat? ſtatim enim cum nati ſum9, vtrũq; ſenſum exercere incipimus. Pars autẽ dextra exercitatione inſueſcere, inque frugem euadere meliorẽ videtur. effici nanq; vtrinq; dextri per conſuetudinem poſſunt. An quia ſentire effici eſt? pars autẽ dextra præſtantior propterea eſt, ꝙ efficacior: & affici peruicacior, quàm ſiniſtra eſt.

13 Cur in cæteris dextra ſuis ſiniſtris ꝓſtantiora ſunt, ſenſus nullus dexter ſuo ſiniſtro ĩtereſt? An quia parte ſentiendi vtraque pariter vti à primo natali die conſueſcimus? Adde tamen quòd ratio

tio ſentiendi affectio quædam eſt: dextrarum autem partium differentia in efficiendo, non patiendo ſita eſt.

Cur exercitatio corporis incōmoda oculorum acumini eſt? An qa exercitatio ſanguinem efficiat ſicciorem, ſicut et reliquum corpus? ſiccitas autem totam cutem indurat: ergo vel eam, qua pupilla integitur. Quapropter homines natu iā grandes obtuſius vidēt: oculi nanque ſenum tunica dura, ſimulq; rugoſa tegūtur: itaque vis illa conſpiciendi cooperitur, & delitcſcit. 14

Cur homines luſcij cognominati, q obtuſe vident, literas ſcribere minutiſſimas poſſint, cùm rem minutam perſpicere illi valeant, q acumine oculorum præſtant? An quia conſpectu ſunt imbecilli, palpebras contrahant in anguſtū? Cùm enim radius profluit vniuerſus, acutius explorare poteſt: contrà laxo, diductoq; oculo, diffunditur ob eamque rem habetaſcit. Ergo imbecillitas facit, vt palpebras contrahant in anguſtum. ꝙ cùm ex anguſto inſpiciant, exiguam magnitudinem videant, quantaque vident, tanta perſcribant neceſſe eſt. 15

Sed cur ijdem illi cōtractis palpebris videant? An propter ſui cōſpectus imbecillitatē? Vt enim manū rebus ſepoſitis admonēt, ſic palpebras iuxta poſitis perinde quaſi manū adijcunt. quod ſané faciūt, vt radius per locum ſeſe depromens anguſtiorem, cōgeſtior profluat, ne protinus ex patulo proficiſcēs diſtrahatur. videt autē is acutius, q frequentior, collectiorque prodiderit. 16

Cur nō res vna geminari videtur, cùm in latus oculum vertimus? an quia conſpiciendi primordium eadem item in linea ſitum eſt? nunc enim res geminari videtur, cū illud mutatum ſurſum, 17

decorſumue eſt. in latus vero nil refert, niſi unà etiam ſurſum moueat.

18 Cur in rõne videndi tantùm fieri poſſit, vt res vna geminari videatur, ſi quodammodo inuicẽ oculi locentur: in cæteris ſentiendi generib. fieri identidẽ nequeat? An etiam in ratione tangẽdi, cũ digitos mutatis uicib. implicauimus, fit ut res una duæ ſentiatur? in cæteris hoc idem fieri nequit, quia cætera membra, quibus ſenſio administratur, neque foras verſus deducta, neque bina tam inter ſe apta, colligataq; ſuo funguntur officio. Fit ita in ratione videndi, eadem de cauſa, qua in tangendo perplexis, vt dictum eſt, digitis tactus enim uiſum æmulatur & ſequitur.

19 Cur oculus ſiniſter nihilo imbecillior eſt, ſed æquo modo, atque dexter videre poteſt, cum reliquæ corporis partes omnes ſiniſtræ inualidiores quàm dextræ ſint? An quia pars dextra in eo diſcrepat à ſiniſtra, ꝙ efficacior eſt, nõ in eo, ꝙ affici aptior? Videndi autem vires non ut afficerent, ſed vt afficerẽtur comparatum à natura eſt.

20 Quam ob cauſam cùm cæteras intuimur res, cõſpectus noſter fatiſcit, atque deterior reddit: cùm ad uirides, & herbeſcẽtes inſpicimus, vt olera, cæteraque his ſimilia, recreatur, meliorque euadit? An conſpectu in alba, nigraue intendere minime poſſumus, propterea quod utrũq; id genus coloris videndi viribus officit? colores autem illi, quibus oculi acquieſcunt, medium albi, nigriue obtinent: itaq; aſpectus cũ mediocri lenique obuio afficiatur, nihil debilitatur, imò vero corroboratur, atque reficitur. At forſan quemadmodum cùm corpora noſtra vehementer laborant, deterius habẽt; cũ mediocriter, optime afficiuntur. ita etiam oculi cùm ad res ſolidas con-

tendunt.

tendunt, laborāt, laſſanturque: cùm ad humidas, molleſque ꝙ nihil ſibi obſtat, paſſi oberrant, & licētia perliqueſcunt: cū ad virides, ꝙ iſtæ vt ſolidæ mediocriter ſunt, ita ſatis humoris cōtinent, neque vllo detrimento afficiuntur, & ad immorandum in hiſce amplius innitunt, eo ꝙ coloris huiuſmodi habitus modice ſe cōſpectui offert.

Cur cætera melius utroque oculo cernimꝰ rectam verſuum virgulam vni literis admouentes inſpicimus exquiſitius? An qa radij oculi vtriuſque non ſine perturbatione in idem concidunt vt authores conſpiciendi rationum affirmant? itaque cùm uno inſpicimus, & rectum conſpectum, tanquam regulam melius, quod rectum eſt deprehendere, iudicareque habemus. 21

Cur fumus oculos potius infeſtat? An quia infirmiſſimi ſunt? infirmiſsima nanque omnia, q̄ corpori inſerta occuluntur. indicium, ꝙ acetum, & quodque acre carnem non exteriorem, ſed interiorem demordet. An quia laxiores, refertiq; meatibus ſunt? cōſpectus enim per quoſdā meatus protruduntur, & excidunt. itaque quod his mordaciſſimum eſt, cæteris corporis partibꝰ obuium ſubire dēſiora nō poteſt, ſed perreptat, & decidit. æquo modo & cæpe, & quæcunque talia oculos mordent. Oleū omnium maxime humorum id facit, quia tenuiſſimum eſt, ob eamque rem meatibus ſe expedire inſinuat: acetum reliquis partibus corporis pro medicamento eſt. 22

Cur oculus ſolus omnium membrorum nō rigeat, cum infirmiſſimus ſit? An quia opimꝰ eſt, nec carnis quicquā in ſe continet? quod autē tale eſt, ſecurū manere à frigore pōt. Haud enim audiendi ſunt illi, qui propterea rigere oculos negant, quia vis illa conſpiciendi ignis eſt. non 23

ARISTOTELIS

PROBLEMATVM

SECTIO XXXII.

Eorum, quæ ad aures pertinent cuius quæſtiones XII.

1 CVR aures, q̃ omniũ maxime partiũ nr̃æ faciei exãgues ſunt, rubore magis afficiunẽ; ubi nos pudor app̄hẽderit? Vtrum ꝙ peregrinus humor partẽ adire inanẽ aptus nat⁹ eſt? itaque cùm calore ꝑ pudorẽ orto reſoluiẽ, ſtatim ſe in aures colligit. An quia tẽpibus appoſitæ ſunt, quo verſus maxime humor cõfluit? Cũ enim hominẽ pudet, *calor ſe in faciẽ recipit. itaque ruborem adducit: aures uero minimo in ea ꝓfundo extãt, naturaq; calidiſſimæ ſunt, & coloratę, niſi longe frigoris rigore obturpuerunt: iõ hæc particula omniam faciei particularum coloris eſt optimi, quã ob rẽ paſſus diſperſusque calor, per ſumma res tenet, rubicũdas reddere poteſt.

* *humor.*

2 Cur urinãtibus aures, dũ inter mare ſunt, rũpi ſoleãt? Vtrum quia retẽtus ſpiritus impetu cogit uehemẽtiori? An ſi cauſam hoc haberet, idẽ vel in aere fieri poſſet? An quod nõ cedit, diſrumpi ocyus poteſt, & à duriori, quàm molliori facilius? Quod itaque inflatũ eſt, minus cedit: aures vero, vt dictum iam eſt, ſpiritu retẽto inflantur:

itaque ab aqua, quæ aere durior eſt, obtunduntur offenſæ, atque rumpuntur.

Cur vrinantes ſpongias alligare auribus conſueuere? An ne mare per vim occurrens aures rumpat? haud.n. ita ſtipatæ impleri, vt inanes, exemptis ſpongiis, poſſunt. 3

Cur ſordes aurium amaræ? An quia putri ſudore contrahuntur, qui ſalſus, amarus eſt? 4

Cur ſpongiarii ſuas diſſecant aures, & nares? An vt ſpiritũ cõmodius reddãt? hæc.n. eſſe ſpirãdi itinera videntur. Laborare quippe difficultate ſpirandi eos affirmãt, dũ foras emittere a ĩam nõ poſſunt, leuariq; cũ ꝓpellẽtes extrudũt. Mirũ tñ, ſi reſpirãdi aſſequi facultatẽ refrigerationis gratia nequeãt, ſed eſſe id neceſſariũ magis videatur. An merito plus in retinẽdo laboris ſit, cũ corpus extumeat, diſtẽdaturq;: ſpiritus vero foras ſpõte efferri poſſe videt? An intus etiã tendere ita poſſit? cogitandũ tñ æque videtur. Plerique vero lebete demiſſo, reſpirãdi viã vrinatoribus moliuntur, haud.n. aqua lebes implетur, ſed aera ſeruat ad demerſum hominẽ vſq;: quippe qui erectus per vim dimittatur, vt vndiq; æqua li nutu deſcẽdat nã ſi quantũlibet ĩclinauit, humore protinus ĩterrũpẽte impleatur neceſſe ẽ. 5 6

Cur nõnulli, cũ ſuas inſcalpunt aures, tuſſiũt? An quia ſenſus audiendi foramẽ cũ pulmone, canaliq; ab aſperitudine cognominato ſortiẽ; indiciũ, ꝙ his ipſis repletis, obſeptiſq; homo ſurdeſcit? Humoris itaq; aliquid è frictione iſta auriũ liqueſcit, atq; in canalẽ, quẽ mõ diximus, ꝑ foramen illabitur, qđ tuſſim mouere poteſt.

Cur ſiniſtra auris ocyus magna ex parte pforata conſolidari, quàm dextera põt? quocirca mulieres alterã marẽ vocãt, alterã fœminã. An qa 7

partes

ijs debent,qui inter ſeſe certant. Quòd ſi homines ſapientia excellentiores certare deberēt,præponereturque præmium,arbitris ſanè ſibi carerent:at vero in certaminibus gymnicis quiſque ſuo tantum aſpectu iudicare integre poteſt. Itē author ille præmiorum tale ſuis hominibus certamen proponere noluit,vnde inimicitiæ, ſeditionesq; maximæ exorirentur. homines enim cum in re ſui corporis aliqua improbantur, non moleſte omnino ferunt:neq; ijs infeſti redduntur, qui ita iudicarint, at ſi ſtolidiores iudicati ſunt iudicibus admodum ipſis ſuccēſent, ægreq; vehementiſſime ferunt:quæ quidem res ſeditioſa,& ſtolida eſt. Ad hæc, præmium præſtantius eſſe ſuo certamine decet: itaque certaminum gymnicorum præmium optatius & præſtātius, quàm ipſa concertatio eſt:prudentia vero quodnam præmium præſtantius eſſe poſſit?

11 Cur homo maxime aliud intelligat, aliud faciat? An quia contrariorum eadem ſcientia eſt? An quia mentis officium plura contingit,appetitus in vnum tantummodo profluit?atqui homo mēte magna ex parte viuit & ratione:beſtiæ appetitu,ira,cupiditateque ducuntur.

12 Cur nonnulli pecunias acquirere,non impendere conſueuerunt? Vtrum ꝙ ſuis moribus viuunt?An oblectamine, quod in ſpe poſitum eſt, alliciuntur?

13 Quam ob cauſam qui grauiter, & ſuauiſſime dormiunt,nihil ſomniant?An quia & ſenſus, & intelligentia hominis tunc ſuo fungi officio poteſt,cùm animus tranquillatur, & quieſcit?qua quidem requie, vel ipſa ſciendi ratio conſtare videtur,quippe quę animum ſiſtat,atque ex temeraria agitatione in trāquillitatem adducat. cùm

enim

enim animus mouetur,vagaturq́;, fieri non poteſt,vt aliquid vel ſentiatur,vel intelligatur. Ex quo fit etiam,vt amẽtes ſint pueri,& ebrij, & inſani:facit etenim calor, qui nimius in his eſt, vt motu plurimo,vehementiſſimoq́; inquietẽtur: quo motu deſiſtente,prudentiores eſſe incipiũt. cum enim vis illa intelligendi ſedata eſt,facilius ſiſtitur, rerumq́; rationibus adſiſtit. Et quidem qui inter dormiendũ ſomniant, nõ alia de cauſa videre ſibi illa videntur, quàm intelligentia conſtante,requieſcenteq́;: quod quidem ſomno contingit leuiori. iactatur enim animus noſter maxime in ſomnis, calore ſcilicet, qui vndique in partem ſe colligit interiorem:atque ita efficitur. vt plurima vehementiſſimaq́; illa obſtãte iactatione,nullũ interuenire ſomniũ poſſit. Nec putandum,vt animus tũc cõquieſcat, & per ſe maxime ſit,cùm nullum ſomnium trahitur,vt multitudinis opinio eſt,ſed cõtrà omnino incidit,vt qui in motu plurimo eſt,nec pauliſper quieſcit, hic intelligere nequeat. Plurimus autem motus cùm ſuauiſſime quis obdormiſcit, merito propterea eſt,ꝙ tunc maxime larga caloris copia in partem cõtrahitur interiorem. Animũ verò concitatum non ſolum inter vigilãdum, ſed ne per quietem quidẽ intelligere poſſe, argumentũ illud etiam eſt,ꝙ in ſomnis,quos cibo ingeſto primos agimus, nulla facultas vidẽdi ſomnij datur, cùm maxime accidit, vt animus propter cibum ingeſtum cõcitetur:ſomnium verò ipſum occurrit,cũ cogitantibus nobis,& ante oculos rem ponentibus ſomnus accedit. Quapropter ea maxime ſomniamus, quæ agimus, aut acturi ſumus, aut volumus. de his enim maxime cogitationes imaginationesq́; obueniũt, & qui inſtructi virtutibus

tutibus ſunt, meliora ſomnia vident, quòd etiam vigilantes meliora animaduertunt: qui deterius vel animo, vel corpore ſunt affecti, deteriora cōcipiunt, quippe cum etiam affectio corporis faciat ad ſomni viſionem. hominis enim morbo laborantis propoſita quoq; animi vitioſa ſunt, atque etiam propter corporis perturbationē animus quieſcere nequit. Melancholici idcirco in ſomnis crebro excitari conſueuerunt, quòd calore largiore vrgente, animus moueri æquo amplius cogitur: quòd cum motus vehemētior ſit, merito dormire minime poſſunt.

ARISTOTELIS

PROBLEMATVM

SECTIO XXXI.

Eorum, quæ ad oculos pertinent: cuius quæſtiones XXXI.

1 CVR oculo perfricato ſternutare ceſſamus? An ob eam rem humoris reſpiratio moueatur? lacrymam enim oculus perfricatus emittit: ſternutū humoris copia excitatur. An quia plus caloris minus corrūpit, abſumitq; ? Oculus autem perfricatus plus caloris ſibi acquirit, quā nares contineāt: quamobrem etiā ſi quis naſum perfricuerit, ipſum ſternutamentum deſiſtet.

2 Cur vno oculo exquiſitius cernitur, quàm duobus? An quia plures motus duob⁹, quàm vno excitātur: quemadmodū oculis peruer ſis multiplicem agitari motum certum eſt: ergo duorū vnus

motus

motus nõ eſt, vnius vnus& ſimplex eſt. itaq; effi citur, vt exquiſitius vno, quàm duobus cernatur.

3 Cur homines irati oculis maxime erubeſcũt, pudefacti auribus? An quoniam oculi refrigeran tur eorũ quos puduit? pudor enim in oculis eſt, nec reſpicere valent, quos pudor tenet. & timor quoque refrigeratio loci eiuſdẽ eſt calor autem in partem tranſit aduerſam, quæ poſterior eſt: au res vero ſatis ex aduerſo poſitæ ſunt: itaq; pudo re maxime erubeſcunt. Iratis porrò præſidiũ in eam partẽ tanquam violatam trã mittitur, quæ & ſenſu, & motu facilius eſt: nam & in metuen do calor eam ipſam maxime deſerit.

4 Cur altero oculo apprehenſo, alter cõſtantius cernat? An quia oculorũ initia ex eodem depen dent? cùm igitur alter mouetur, cõmune quoque illud mouetur initium; quo mouente, alter etiã oculus moueatur neceſſe eſt. quamobrem altero apprehenſo, vis illa communis tota alterum mouebit: itaque plenius contendere poterit.

5 Quã ob cauſam qui cæci ab ortu naturæ ſunt, calui nunquam efficiãtur? An quia humor cùm redundat in capite, oculos vehementer infeſtat? qua de cauſa quibus fluctiones oculos vrgent, venas temporum ferro candente Medici tangunt, quo humoris foramina obcæcantur, atque ſpiſſeſcant, & caput quo ue diſſecta cute, obſcalpere conſueuere. Cùm igitur humor excreſcens, vacanſque in capite, oculis detrimento ſit; fieri poteſt, vt minus humoris in caluaria ob id ipſum conſiſtat, quia magna parte lapſus in oculos eſt: & cùm excrementis humorum, mariaq; inutili capillus proueniat, (quæ quidem in capite cæcorum ab ortu naturæ large redundant) meritò nunquam iſti calui efficiuntur.

Cur

6 Cur homines,qui oculis prominētioribus ſunt, magis à fumo infeſtātur? An quia fumus citiſſime oculis protendentibus incurſat?

7 Quam ob cauſam vtrunque aſpectū ſimul diuertere dextro,ſiniſtroq; verſus,& ad nares demittere,atque etiā alterum dextrorſus, ſiniſtrorſusq; deducere poſſimus:vtrunq; vero ſeorſum, alterum ſiniſtrorſus,alterū dextrorſus ſimul diſtrahere nunquam poſſumus? Quinetiam deorſum,ſurſumq;haudquaquam ita cōuertere licet, quāuis facultas ſimul dimittendi in idem detur, vt dictū eſt? An propterea, ꝙ quanquam duplex aſpectus ſit,ex eadem tamen origine,æquo modo nexus,aptusq; dependet? vbi aūt ita eſt quoties alterum extremum mouetur, reliquum con ſequatur eòdem neceſſe ſit:alterius enim extremi principium extremū reliquum eſt. Quòd ſi res vna ſimul, ac eodem in tēpore nunquam in partes aduerſas moueri queat, nec aſpectus ita moueri poterit:quippe cùm ita cōmittatur,vt ex trema in partes moueantur aduerſas, ſiquidem alter ſurſum,alter deorſum mouebitur, initiūq; ſequi vtrunq; neceſſe ſit, quod impoſſibile eſt. Oculorum vero limitas euenit, quia globi conti nentur principio quo & ſurſum, & deorſum & latera verſus lubrico ſeſe vertere poſſint. Cùm igitur ita poſiti ſunt, vt ſitu inuicem ſimili reſpondeant,atque medium teneant, mouēdi ſeſe ſurſum,deorſum, latusque verſus, eodemque in puncto ſibi pupillam habeāt; tunc ſitu integerrimo conſtant, præcipueq; mobiles circunagūtur. at qui eodem in puncto pupillas continēt, limi quidem non ſunt,diſcrepare quanquam inter ſe poſſunt: & alijs parte alba retracta, nigræ nonnihil occulitur modo eorū q ſternutaturi ſunt:

alijs

alijs in angulum exteriorem nigra conuellitur,
vt furioſis:alijs in interiorem nares verſus incū
bit,vt tragicis,laruis hominibuſq; acerbis, ſeue-
riſque:ſunt enim contuitu graui, cogitabundo-
doque. Quoties vero ſitu diſſimili globi poſiti
ſunt,ſed puncto eodem radij profluūt;aut ſitus
ſimilis eſt,ſed punctum non idem, limis oculis
hominem eſſe neceſſe eſt.itaque hic ſuſpicit, &
oculos contrahit: globum enim eūdem in habi-
tum collocare conatur, atque alterum firmum
continet,alterum agitat Haud enim fieri poteſt
quin limus ſit, q non eodem de puncto radios
depromat, quippe q dimotum contuendi prin-
cipium habeat,perinde ille,cui res vna gemina- 11
ri oculo ſuppreſſo videtur.Ergo ſi oculus ſurſum
dimotus eſt,terminus inſpiciēdi deorſum eſt:ſed
ſi oculus lapſus deorſum eſt, terminus ſurſum
habetur. Oculo tamē vno ſitu ſuo dimoto mo-
ueri qdē res viſa ſurſum,deorſumue ob idipſum
videtur, quia pupilla ita ſe mouet: ſed geminari
haud vnquam videri poteſt, niſi duplex conſpe-
ctus ſit, peruertaturque ratio videndi.ita fit, ut
ſtrabonibus res eadem geminari videatur. cau-
ſam ſitus habet, eo ſcilicet, ꝙ oculus non ſuo
medio nexus,locatuſque eſt.

Quamobrem qui cognomen luſcioſi habue-
runt,literas minutas ſcribere conſueuerant? mi- 8
rum enim,vt qui obtuſis ſunt oculis,rem faciāt,
quam eorum facere intereſt, q acumine naleant
oculorū.Vtrum quia proxime poſita magna eſſe
videntur:illi aūt oculis proxime admo is ſcribe-
re ſolent?An quia contractis palpebris ſcribant?
fit enim per imbecillitatem; ut ſi laxatis, didu-
ctiſque oculis ſcribant, aſpectus diſtractus, paſ-
ſuſque hebeteſcat: ſi adductis & conniuentibus,

vniuerſum depromptus acutius videat? Quòd tamen angulum informat exiguum, efficit neceſſario, vt exiguæ literæ ſcribantur.

9 Cur nõnulli poſt lippitudinẽ acutius videãt? An qa purificati oculi ſunt? fit enim ſæpe, vt exterior denſitas pupillæ aciem arceat: quæ lacryma emiſſa laxatur, atque reſoluitur. quamobrẽ proſunt interdum quæ mordent, lacrymã euocant, vt cepe: obſunt, quæ tantummodo a ſiccãt, vt origanum.

10 Cur vno videre oculo impatibilius ſit? An qa minus animo, qui ita cernit, afficitur: quo fit, vt minus affectionis contrahatur?

11 Cur diſtracta conſpectuum ſocietate, res vna geminari videatur? An propterea quòd oculi vtriuſque radius nõ ad punctum idem deuenit? ergo quod bis noſter animus inſpexit, inde geminum ſe inſpexiſſe exiſtimat. Proximum euenit, cum digitos mutatis vicibus implicamus, itaque aliquid tangimus: duo nanque ſentimus, eo ꝙ vnum bis tangimus.

12 Cur ſenſus dextri nihilo ſiniſtris præſtãtiores ſint, cùm in cæteris omnibus dextra ſiniſtris cõmodiora habeamus? Vtrum ex conſuetudine ita fiat? ſtatim enim cum nati ſumus, vtrũq; ſenſum exercere incipimus. Pars autẽ dextra exercitatione inſueſcere, inque frugem euadere meliorẽ videtur. effici nanq; vtrinq; dextri per conſuetudinem poſſunt. An quia ſentire effici eſt? pars autẽ dextra præſtantior propterea eſt, ꝙ efficacior: & affici peruicacior, quàm ſiniſtra eſt.

13 Cur in cæteris dextra ſuis ſiniſtris p̄ſtantiora ſunt, ſenſus nullus dexter ſuo ſiniſtro ĩtereſt? An quia parte ſentiendi vtraque pariter vti à primo natali die conſueſcimus? Adde tamen quòd ratio

tio ſentiendi affectio quædam eſt: dextrarum autem partium differentia in efficiendo, non patiendo ſita eſt.

Cur exercitatio corporis incōmoda oculorum acumini eſt? An qa exercitatio ſanguinem efficiat ſicciorem, ſicut ēt reliquum corpus? ſiccitas autem totam cutem indurat: ergo vel eam, qua pupilla integitur. Quapropter homines natu iā grandes obtuſius vidēt: oculi nanque ſenum tunica dura, ſimulq; rugoſa tegūtur: itaque vis illa conſpiciendi cooperitur, & deliteſcit. 14

Cur homines luſcij cognominati, q obtuſe vident, literas ſcribere minutiſſimas poſſint, cùm rem minutam perſpicere illi valeant, q acumine oculorum præſtant? An quia conſpectu ſunt imbecilli, palpebras contrahant in anguſtū? Cùm enim radius profluit vniuerſus, acutius explorare poteſt: contrà laxo, diductoq; oculo, diffunditur ob eamque rem habetaſcit. Ergo imbecillitas facit, vt palpebras contrahant in anguſtum. q cùm ex anguſto inſpiciant, exiguam magnitudinem videant, quantaque vident, tanta perſcribant neceſſe eſt. 15

Sed cur ijdem illi cōtractis palpebris videant? An propter ſui cōſpectus imbecillitatē? Vt enim manū rebus ſepoſitis admouēt, ſic palpebras iuxta poſitis perinde quaſi manū adijcunt. quod ſané faciūt, vt radius per locum ſeſe depromens anguſtiorem, cōgeſtior profluat, ne protinus ex patulo proficiſcēs diſtrahatur. videt autē is acutius, q frequentior, collectiorque prodiderit. 16

Cur nō res vna geminari videtur, cùm in latus oculum vertimus? an quia conſpiciendi primordium eadem item in linea ſitum eſt? nunc enim res geminari videtur, cū illud mutatum ſurſum, 17

decorſumue eſt. in latus vero nil refert, niſi unà etiam ſurſum moueat.

18 Cur in rõne videndi tantùm fieri poſſit, vt res vna geminari videatur, ſi quodammodo inuicẽ oculi locentur: in cæteris ſentiendi generib. fieri identidẽ nequeat? An etiam in ratione tangẽdi, cũ digitos mutatis uicib. implicauimus; fit ut res una duæ ſentiatur? in cæteris hoc idem fieri nequit, quia cætera membra, quibus ſenſio admi niſtratur, neque foras verſus deducta, neque bina tam inter ſe apta, colligataq; ſuo funguntur offi cio. Fit ita in ratione videndi, eadem de cauſa, qua in tangendo perplexis, vt dictum eſt, digitis tactus enim uiſum æmulatur & ſequitur.

19 Cur oculus ſiniſter nihilo imbecillior eſt, ſed æquo modo, atque dexter videre poteſt, cùm reliquæ corporis partes omnes ſiniſtræ inualidiores quàm dextræ ſint? An quia pars dextra in eo diſcrepat à ſiniſtra, ꝙ efficacior eſt, nõ in eo, ꝙ affici aptior? Videndi autem vires non ut afficerent, ſed vt afficerẽtur comparatum à natura eſt.

20 Quam ob cauſam cùm cæteras intuimur res, cõſpectus noſter fatiſcit, atque deterior reddit: cùm ad uirides, & herbeſcẽtes inſpicimus, vt olera, cæteraque his ſimilia, recreatur, meliorque euadit? An conſpectu in alba, nigraue intendere minime poſſumus, propterea quod utrũq; id genus coloris videndi viribus officit? colores autem illi, quibus oculi acquieſcunt, medium albi, nigrine obtinent: itaq; aſpectus cũ mediocri lenique obuio afficiatur, nihil debilitatur, imò vero corroboratur, atque reficitur. At forſan quemadmodum cùm corpora noſtra vehementer laborant, deterius habẽt; cũ mediocriter, optime afficiuntur. ita etiam oculi cùm ad res ſolidas contenduut,

tendunt, laborãt, laſſanturque: cùm ad humidas, molleſque ꝙ nihil ſibi obſtat, paſſi oberrant, & licẽtia perliqueſcunt: cũ ad virides, ꝙ iſtæ vt ſolidæ mediocriter ſunt, ita ſatis humoris cõtinent, neque vllo detrimento afficiuntur, & ad immorandum in hiſce amplius innitunt, eo ꝙ coloris huiuſmodi habitus modice ſe cõſpectui offert.

21 Cur cætera melius vtroque oculo cernim⁹ rectam verſuum virgulam vni literis admouentes inſpicimus exquiſitius? An qa radij oculi vtriuſque non ſine perturbatione in idem concidunt vt authores conſpiciendi rationum affirmant? itaque cùm uno inſpicimus, & rectum conſpectum, tanquam regulam melius, quod rectum eſt deprehendere, iudicareque habemus.

22 Cur fumus oculos potius infeſtat? An quia infirmiſſimi ſunt? infirmiſsima nanque omnia, q̃ corpori inſerta occuluntur. indicium, ꝙ acetum, & quodque acre carnem non exteriorem, ſed interiorem demordet. An quia laxiores, refertiq; meatibus ſunt? cõſpectus enim per quoſdã meatus protruduntur, & excidunt. itaque quod his mordaciſſimum eſt, cæteris corporis partib. obuium ſubire dẽſiora nõ poteſt, ſed perreptat, & decidit. æquo modo & cæpe, & quæcunque talia oculos mordent. Oleũ omnium maxime humorum id facit, quia tenuiſſimum eſt, ob eamque rem meatibus ſe expedire inſinuat: acetum reliquis partibus corporis pro medicamento eſt.

23 Cur oculus ſolus omnium membrorum nõ rigeat, cum infirmiſſimus ſit? An quia opim⁹ eſt, nec carnis quicquã in ſe continet? quod autẽ tale eſt, ſecurũ manere à frigore põt. Haud enim audiendi ſunt illi, qui propterea rigere oculos negant, quia vis illa conſpiciendi ignis eſt. non

enim talis ĩ oculis ignis eſt, vt calefacere valeat,

24 Cur lachrymæ, quas mœrendo emittimus, calidæ ſunt: quas oculis laborando frigidæ? An quia frigidum, quod incoctum, crudumque eſt: calidum, quod concoctum? Languorem autem omnem ex cruditate proficiſci nullum dubium eſt: ꝙ cùm lachryma cruda eorum ſit, qui valetudine oculorum laborant nõ immerito frigida eſt. Hinc Medici ſudorem frigidum argumentũ grauis eſſe morbi exiſtimãt: calidum contrà decretorium eſſe, & ſalutarem, cùm enim vacans materia multa eſt, ſatis à calore interiori concoqui minime põt. itaque frigidã eſſe neceſſe eſt, cùm pauca eſt, plene à calore victa cõcoquit: morbos aũt copia vacantis materiæ confici certum eſt.

25 Quare cùm partes corporis noſtri dextræ mobiliores ſint, oculus ſiniſter expeditiꝰ, quàm dexter cõtrahit? An propterea, quod omnia ſiniſtra dextris humidiora ſunt: humidiora aũt contrahi pleniꝰ poſſunt? An dexter ampliꝰ efficere poſſit: ſiniſter vel ex ſe, vt humidior, obſequẽtior ſit?

26 Quam ob cauſam cùm & ſenex, & luſcius per imbecillitatẽ parum oculis valeant, alter proxime admonet, ſi quid inſpicere vult, alter procul abducit? An quia diſſimilis eorum imbecillitas eſt? Senex enim quia uidere non poteſt, ubi minus radij coeunt, rem videndam eo abducit, vbi uiſurus maxime eſt: procul enim coire radij ſolent. Luſcioſus ille videre quidem rem iſthic poteſt, ſed quænam rei cõſpectæ caua ſint, quæve excedant, diſcernere nequit. itaq; in his fallitur: caua qppe, & excedentia ſplendore diſcerni maxime poſſunt: quem quoniam procul percipere, quemadmodum rei obuiæ ingruat, nequeant, proxime adducunt.

Cur homo ſolus,aut certe maxime animãtiũ 27
omniũ oculis deprauetur ꝑ limitatẽ? An qa vel
ſolus,uel maxime comitiali morbo ĩ tenera ętate laborat,cùm deprauari omnibus accidit?

Cur vni animãtiũ homini trãſuerti,deprauari 28
per limitatem oculi poſſint? Vtrũ,ꝙ oculos minimo interſtitio diſcretos, è directoq; poſitos homo habet,perſpici idcirco menda in eo maxime poſſit? An quia cęterorum animantium oculi unicolores maxime ſunt: nec deprauatio ſequeretur,ſi uno quolibet colore prœditus oculus eſſet? An quia ſolus ex omnium animantium genere morbo comitiali rapitur: quod genus morbi transuertere oculos,ſicut cætera etiam mẽbra poteſt: nonnullis tamen,ut ſero eo morbo uexari incœpere,ſic lumina ſero deprauantur.

Quam ob cauſam manu præ lucerna, aut Sole 29
obiecta melius inſpicere poſſumus? An quia lucernæ,Soliſue lux noſtris occurrens luminibus, reddit ſuam ob nimietatem infirmiora, quippe quæ rem etiam ſibi cognatã interimere præ ſua poſſit exuperantia? at uero manu ita arcẽte, nec luminũ acies affici poteſt, & res uiſui obuia nihilominus in luce poſita eſt, unde fit, ut & acies plenius agit, & res inſpectanda nihilominus uideatur.

Cur mixtus dextra & pes dexter à ſuis ſiniſtris 30
differunt, oculus & auditus nullo diſcrimine diſtant? An qa immiſta,ſynceraq; elementa ſurſq; deque ſunt,diſcrimen uero ſitum in his eſt,quæ elementorum coitu conſtant? ſunt autem ſenſus iſti ſynceris illis, immiſtiſque: uiſus ſcilicet ex igne,auditus ex aere.

F I N I S.

ARISTOTELIS

PROBLEMATVM

SECTIO XXXII.

Eorum, quæ ad aures pertinent cuius quæſtiones XII.

1 CVR aures, q̃ omniũ maxime partiũ nr̃æ faciei exãgues ſunt, rubore magis afficiunt̃; ubi nos pudor apphẽderit? Vtrum ꝙ peregrinus humor partẽ adire inanẽ aptus nat⁹ eſt? itaque cùm calore ꝑ pudorẽ orto reſoluit̃, ſtatim ſe in aures colligit. An quia tꝑibus appoſitæ ſunt, quo verſus maxime humor cõfluit? Cũ enim hominẽ pudet, *calor ſe in faciẽ recipit. itaque ruborem adducit: aures uero minimo in ea ꝓfundo extãt, naturaq; calidiſſimæ ſunt, & coloratę, niſi longe frigoris rigore obturpuerunt: idq; hæc particula omnium faciei particularum coloris eſt optimi, quã ob rẽ paſſus diſperſusque calor, per ſumma res tenet, rubicũdas reddere poteſt.

* humor.

2 Cur urinãtibus aures, dũ inter mare ſunt, rũpi ſoleãt? Vtrum quia retẽtus ſpiritus impetu cogit uehemẽtiori? An ſi cauſam hoc haberet, idẽ vel in aere fieri poſſet? An quod nõ cedit, diſrumpi ocyus poteſt, & à duriori, quàm molliori facilius? Quod itaque inflatũ eſt, minus cedit: aures vero, vt dictum iam eſt, ſpiritu retẽto inflantur:

itaque ab aqua, quæ aere durior eſt, obtunduntur offenſæ, atque rumpuntur.

3 Cur vrinantes ſpongias alligare auribus conſueuere? An ne mare per vim occurrens aures rumpat? haud. n. ita ſtipatæ impleri, vt inanes, exemptis ſpongiis, poſſunt.

4 Cur ſordes aurium amaræ? An quia putri ſudore contrahuntur, qui ſalſus, amarus eſt?

5 Cur ſpongiarii ſuas diſſecant aures, & nares? An vt ſpiritũ cõmodius reddãt? hæc. n. eſſe ſpirãdi itinera videntur. Laborare quippe difficultate ſpirandi eos affirmãt, dũ foras emittere aĩam nõ poſſunt, leuariq; cũ ꝓpellẽtes extrudũt. Mirũ tñ, ſi reſpirãdi aſſequi facultatẽ refrigerationis gratia nequeãt, ſed eſſe id neceſſariũ magis videatur. An merito plus in retinẽdo laboris ſit, cũ corpus extumeat, diſtẽdaturq;: ſpiritus vero foras ſpõte efferri poſſe videt? An intus etiã tendere ita poſſit? cogitandũ tñ æque videtur. Plerique vero lebete dem:ſſo, reſpirãdi viã vrinatoribus moliuntur, haud. n. aqua lebes impletur, ſed aera ſeruat ad demerſum hominẽ vſq;: quippe qui erectus per vim dimittatur, vt vndiq; æquali nutu deſcẽdat nã ſi quantũlibet ĩclinauit, humore protinus ĩterrũpẽte impleatur neceſſe ẽ.

6 Cur nõnulli, cũ ſuas inſcalpunt aures, tuſſiũt? An quia ſenſus audiendi foramẽ cũ pulmone, canalique ab aſperitudine cognominato ſortit; indiciũ, ꝙ his ipſis repletis, obſeptiſq; homo ſurdeſcit? Humoris itaq; aliquid è frictione iſta auriũ liqueſcit, atq; in canalẽ, quẽ mõ diximus, ꝑ foramen illabitur, qđ tuſſim mouere poteſt.

7 Cur ſiniſtra auris ocyus magna ex parte ꝑforata conſolidari, quàm dextera põt? quocirca mulieres alterã marẽ vocãt, alterã fœminã. An qa

partes

partes ſiniſtræ humidiores, calidioresque ſint: quæ autem habitu huiuſcemodi ſunt, conſolidari poſſint facilius. Vnde in plantis etiam tenellis, atque viridibus coitus, concorporādiq; vnio facilius agitur. Et vero vlcera iuniorum promptius compaginantur, quàm ſeniorum. Argumētum, partes ſiniſtras eſſe humidiores, ꝙ molliores ſunt atque effœminatiores.

8 Quā ob cauſam pudefactis aures ſummæ rubeſcant iratis oculi? An quia pudor in oculis refrigeratio quædam cum timore eſt? itaq; calor iure oculos deſerit, ꝙ cum inde ſecedendum ſit, locum ſui capaciſſimum petat neceſſe eſt, quales certo ſummæ ſunt aures. cæteræ nanq; partes longæ oſſibus omnes compactæ ſunt. Iratis contra calor in oculos, totamque faciem reuocatur: ſed conſpectior in oculis eſt; videlicet albi eorum coloris ratione.

9 Cur aurium ſonitus accito ſtrepitu ceſſet? Au quia minorem ſtrepitus amplior pellit, & eruit?

10 Cur ſi aqua lapſa in aurē ſit, oleum, quo humor effluat, inſtillamus? nullo nanque humore alio & effluere poteſt Vtrum, vt qm̄ oleum per ſumma aquę innatat, eiq; aqua præ lētitate adhæret, effluente oleo aqua etiā ipſa effluat? An vt per lubricā aurem labens aqua excurrat, oleū .n. vtpote leue, facit, vt propere labeſcere poſſit?

11 Cur minus aures vrinantibus rūpantur, ſi oleum ſibi inſtillatum habentes in mare interrūpāt? An ratio, cur rumpi aures poſſint, ante expoſita eſt, oleū vero in aures inſtillatum facit; vt mare ſuperueniens relabi facilius poſſit: quo modo in partes corporis exteriori peruncta fieri nouimus: labens autem iſtum parti interiori auris nullū inuehit, itaque diſrumpere nō poteſt.

Quam

Quã ob cauſam aures cũ exangues adeo ſint, pudores erubeſcere poſſint? An res quæque ferri in eum ſoleat locum, qui ſui vacuus eſt? cum ergo ſanguis efferri ſurſum calidius uideatur, aures maxime, partemque inaniſſimã adit: itaque rubore inibi afficit. Qđ idẽ intelligẽdũ đ genis ẽt eſt. Adde ꝙ tenuiſſima cutis, q̃ diſtenta eſt, ita fit, vt rubor ꝑcipi in aurib. ꝑcipue poſſit. 12

Cur nemo oſcitãs aurẽ inſcalpere ſuã audeat? An quia mẽbrana ẽt, per quã audimus, inflatur? cum oſcitamus, indicium ꝙ audiendi facultas tollitur, cum oſcitamus, ſpiritus.n. vt in os, ita etiam in aures interrumpens, membranã expellit, ac prohibet, quominus ſomnus ingrediatur. Quòd cum ita ſit, ſi ſedem audiendi, cũ oſcitamus, auriſcalpio tetigerimus, plurimum membranam lædemus. Ictus enim ad obiicientẽ, renitentẽq; ſpirium, non ad cedentem inferetur, & mẽbranã abiunctã ſolidis eſſe certũ eſt: quare dolor ita moueri, vulnuſq; excipi facile poteſt. 13

ARISTOTELIS
PROBLEMATVM
SECTIO XXXIII.

Eorum, quæ ad nares pertinent: cuius quæſtiones XVIII.

CVR ſingultus ſternutamento ſedari queat, ructus nequeat? An quia nõ partis eiuſdem vtraque iſta affectio eſt, ſed ruptus ventriculi? ſingultus vero refrigeratio, cruditaſque ſpiritus, atque humoris pulmoni coniunctiſſimi eſt; ſedes autem cerebri rem cum 1

pulmo-

pulmone cōmune ſortita eſt: quod quidē ratione conſtat aurium: interdum.n ſurditas accidit, ſimul & morbus ipſe aurium in pulmonis vitiū tranſit, & nonnullis tuſſis ſtatim mouetur ſuas ſcalpentibus aures. Locum autem ſternutandi rē naribus eſſe cum pulmone communem reſpiratio docet, quæ cōmunis vtrique eſt: ſternuimus itaque, loco eo ipſo calefacto; calorem autē eius locus ſentit inferior, cuius ſingultus eſt, calor vero vim obtinet & concoquendi. Quamobrē aceto etiam, retentioneque ſpiritus finiri ſingultus leuior poteſt: ſpiritus.n. retentus ſatis concalefacit. Vnde fit etiam inter ſternutandum, vt ſpirādi retentio idē obducta efficiat. Et conuenienter quoque expirantia ſuperiori de loco educitur: quippe cū fieri nequeat, vt quis ſternutet, niſi expiret. Impetus itaq; ſpiritū interclusum rumpit, diſpellitque, qui ſingultum ciere pōt.

2 Cur ſi quis ſternutaturus oculum pfricauerit, minus ſternutet? An propterea quod ſternutamētū à quodā excitatur calore? fricatio autem calore ciere poteſt: qui calor, quoniā locus, quo ſternutamus, oculis in propinquo eſt, alterū ſternuendi calorem tollit, quemadmodum minor ignis ab ampliori emarceſcit, atque abſumitur.

3 Cur bis ſternuere magna ex parte ſolemus, non ſemel, aut ſæpius? An quia binis naribus ſumus? per vtranque itaque narem venula partita diſcurrit, qua ſpiritus ſolet permanere.

4 Quam ob cauſam, qui Solē aſpexerint, ſternutare magis conſueuerunt? An quia Sol calfaciēs mouet perinde, atque qui nares penna ſolicitant? idem.n. vtrique agunt: quippe qui per motum calefacientes ocyus ſpiritū ex humore eliciant, cuius excurſio ſpiritus ſternutatio eſt.

Cur ſingultus ſternutamẽto finitur, & reten-
tione ſpiritus, & aceto? An ſternutamento, quia 5
ſpiritus cohibetur inferior, atque circũobſiſtit:
quemadmodũ medicina parti ſuperiori adhibita,
aluus ſentit, ac immutatur? Spiritus retentione,
leuiores tollũtur ſingultus, eo quòd exiguus ſpi-
randi impetus, ſi pauliſper retinuimus, vt in tuſ-
ſi deſiſtit, ſic ét in ſingultu reprimitur, cogitur,
ſtrangulatur. Aceto idcirco ſedatur, quia humor
circunſtans, ac prohibens eructandi licentiam,
in ſpiritũ per vim aceti calefactoriã extenuatur.
Fit.n. ructus, cũ ventriculi humor recaleſcẽs in-
flatur, atque concoquitur: ſingultus vero, quo-
ties ſpiritus vacans ab humore in loco ſpiritui
deputato retinentur. Hinc.n dũ enititur, nec e-
rumpere poteſt, diſtentionẽ inducit, quæ diſten-
tio appellata ſingultus eſt. Inde fit, vt ſingultus,
vbi inalguimus, oriatur: frigus.n. humorẽ ſpiri-
tui obductum coangit, ſpiritus circunuentus exi-
lit, cuius commotio non niſi ſingultus eſt.

Cur aquam nonnullis frigidam in faciem fun-
dimus, cum è naribus ſanguis effluit? An ita ca- 6
lor intus ſe colligit, atque circumobſiſtit, q̃ ſan-
guinem ſummum reddit liquidiorem?

Cur ſternutamento pro numine habetur, nõ 7
tuſſis, neque grauedo? An quia de capite mẽbro-
rum præcipue omnium diuino, vnde cogitatio
eſt, ſuum ducit principiũ? An quia cæteri illi af-
fectus ratione morbi eueniãt, hic ſecus exultet?

Cur oculo perfricato ſternutamenta deſiſtũt? 8
An quia humor ſic reſpirat? lachrymam quippe
oculus poſt frictionẽ emittit: ſternutamẽtũ autẽ
humoris copia excitatur. An quia minor calor
corripi ab ampliori, cõſumiq; poteſt: oculus au-
tẽ perfricatus plus caloris ſibi acquirit, quàm ſit,

quem

quem naſus cõplectitur. Hinc etiam fit, vt ſi naſum quis perfricet, ipsũ ſternutamẽtũ deſiſtat.

9 Cur eruptio cæterorum, vt flatus, vt ructus, ſacra haud quaquam habetur, ſternutamenti ſacra habita eſt? Vtrum qm̃ cum tres partes principes ſint noſtri corporis, caput, thorax, & aluus, flatuſq; alui expiratio ſit, ruptus ventriculi, ſternutamentum capitis, quæ pars ſacra præcipue eſt, ſpiritum hinc exeuntem, vt ſacrum veneramur & adoramus? An quia ſpiritus omnis eruptio partes quas modo dixi, melius ſeſe habere ſignificat? cũ.n. minus ſternuere queunt, ſpiritus erumpẽs leuat, ac mitigat. Ergo ſternutamẽtũ quoq; bene caput valere, poſſeq; cõcoquere, indicio eſt. cũ n. capitis calor humorem, ſpiritũ ve conuincit, tunc moueri ſternutamentum ſolitũ eſt. Quamobrem moribundos interdũ ſternutatorio excitamus, tanquã ſi hoc affici nequeãt, ſpes nulla ſalutis ſit. Perinde igitur quaſi bonæ indiciũ valetudinis partis optimæ, atq; ſacerrimę ſternutamẽtũ adorãt, beneq; augurant.

10 Cur homo omnium maxime animantiũ ſternutare ſolitus eſt? An quia foramina ſui corporis obtinet latiora, per quæ ſpiritus interrumpere poteſt? his.n. ſpiritu impletis ſternuimus. Latiora autem eſſe indicium, ꝙ omnium minime animantium homo olfactu valet: foramina quippe tenuiora ſentiunt exquiſitius. Quòd ſi latiores meatus plus humoris, ac ſæpius ſubeat neceſſe eſt, quo inflato ſternutamentum moueri ſolet, taleſq; homo maxime animantiũ hẽt; merito ſæpiſſime ſternutat præſertim qui naribus breuiſſimis eſt. ſic.n. humor concalefactus celerius effluere cõuerſus in ſpiritum poteſt: cæteris vero præ longitudine nariũ ante refrigeratur,

tur, quàm affluat.

Cur ſternutamenta, quæ de medio noctis ad meridiem vſque mouentur damnemus, quæ de 11
meridie ad noctis medium, approbemus? An qa cum rem aliquam exordimur, tunc ſternutamẽtum potius obſeruandum ſit? itaque cũ rem agere pergimus, atq; inter initia ſternuiſſe acciderit, amouemur, remq; incœptam proſequi temperandum cenſemus. Dies igitur, & aurora, & de medio vſque noctis quaſi initium quoddam eſt: itaque ominoſum tantiſper, ſternutamentũ eſſe putamus, temperamurque ſternutare, ne pergentem quempiam ad agendũ reuocemus: poſt meridiẽ vero, atque medium vſque noctis, finis veluti quidem eſt, tempuſque illi contrarium: itaque contra tunc & exiſtimatur, & agitur.

Cur ſenes laborioſius ſternutant? Vtrũ quòd 12
his foramina, per quæ ſpiritus permanare ſolet, adducta atque coniuncta ſunt? An quia ſenes facile eleuare nequeunt, per vim demittunt, atque concaſſant?

Cur ſi ſpiritum quis retineat, ſingultus deſi- 13
ſtat? An quia refrigeratio eſt, quæ ſingultum inducat? quamobrem & qui timent, & qui algent, ſingultiunt: ſpiritus vero retentus partem corporis calefacit interiorem.

Cur homines ſurdi è naribus magna parte lo 14
qui conſueuerũt? An quia pulmo eorũ vitiatus eſt? ſurditas.n detrimentum pulmonis eſt. vox itaque ferri expedite non poteſt: ſed quemadmodum qui ſpirandi elaborant difficultate, ſpiritũ vniuerſum ſuam ob imbecillitatem reddunt, ſic vocem illi emittũt. Nituntur itaq; narib., etiã dũ loquuntur, quà vox protrudens ſeſe, ſono per attritum rancido illo profertur, fit enim vt verba

ba per nares afformē tur, cùm pars naſi ſuperior, qua per palatū foramina patent, cauſa eſt: reſonant enim tinthinabuli inſtar, ob clauſtri inferioris anguſtiam.

35 Cur ſternutamentum ſolum non dormientibus, ſed propè dixerim ſemper vigilantib. fiat? An quia fieri ſternutamentum non poteſt niſi à calore, qui partem eam cōmoueat, qua effici ſolet: ex quo faciem Soli obiicimus, cum ſternuere placet? Dormientibus autem calor intus circumobſiſtit, quam ob rem imæ dormientiū partes calidiores redduntur, ſpiritusque abundat; quæ quidem res cauſam habet, cur genitura in ſomnis præ libidine profluat. Meritò igitur dormientes non ſternutamus: cum. n. calor ſecedat capitis, qui eius partis humorem natus mouere aptus eſt quo in aera extenuato ſternutamentū exultat, affectionem conſequentem illam obuenire nō poſſe cōſentaneum eſt. Crepitus tñ inferius, ructuſq; ſuperius dormientes magis quã vigilantes extrudimus. Quòd. n. venter inflari in ſomnis amplius ſolet, accidit, vt eius inflati humores loca ſibi proxima adeant; eò nanque vel à ſpiritu per quietem excito compelluntur. Retinere. n. potius, quàm emittere poteſt, qui ſopitus eſt: itaque intus calorem cōtrahit: at qui ſpiritū retinet deorſum impellat neceſſe eſt: ꝗppe cū in imū deferri ſpiritū præter ſuam naturã ſit, vnde fit etiã, vt ꝑdifficile ſit ſpiritū retinere. Quinetiã cur dormiamus, hæc eadem ratio eſt, cum. n. vigilia motus ſit, qui membra ſentiendi officio accommodata magis, cum vigilamus, exercet, conſtat ſomnum poſſe accedere, cùm eadē illa membra quieſcūt. Cū vero vis ignea ſit, quæ mēbra corporis noſtri mouere poſſit, & hæc

intus

intus ſe contrahat, circunſiſtatque, in ſomnis caput relinquens, quod ſenſus retinet omnes, tunc maxime ſenſuum ſedes quieſcere poſſint, quæ quidem res cauſam afferat dormiendi.

Quam ob cauſam, vbi ſternutauimus, aut minximus, mēbra noſtra in horreſcere ſolēt, An quia vtraq; re illa, venę aeris inanes redduntur, quę calidum antè cōtinebant; inanes aer extrinſecus alius ſubit illo frigidior, qui antè in venis fuerat, quam ſternutaremus aut mingeremus, ꝙ cū talis ſubeat aer, merito facit, vt membra inhorreſcant. 16

Cur ſingultus ſternutamento deſiſtere poteſt? 17
An propterea, qđ ſingultus non quēadmodū ructus à ventre, qui cibi ē cōceptaculū eſt. ſed à pulmone proficiſcūtur, quod maxime refrigeratione, aut rigore, aut dolore, aut medicatione ſuperiore accidere ſolet; ꝙ enim mēbrum id calidum ſua natura eſt, quoties refrigeratū ſit, totū admittere ſpiritū non poteſt, ſed bullas quodāmodo excitat. Quamobrē retēto ēt ſpiritu, ſingultus finitur. ſic enim pars iſta recaleſcere incipit. & aceto quoq; auſto, deſiſtit: quoniā vis aceti calefactoria eſt. Cum itaque calidū quodq; concalefactū reddetur, ſedeſq; cerebri foraminibus peruia pulmoni rńdeat; efficit vt retētio ſpiritus, q̄ ſternutatiōi anteceſſit, repreſſuſq; deſuper illatus, affectionē iſtā pulmonis mēbri calidi abiger valeāt.

Cur homines capillo criſpo, & tortili magna ex parte reſimiores ſint? An ſi criſpitudo ſita in craſſitudine eſt, & craſſitudo non ſine duritia cōſtat, & dur⁹ ſanguis calidior eſt, & calor materiā excreſcere inutilē minus patitur, & os ex vacante materia cōſiſtit, & cartilago nō niſi os eſt, merito diminutio naſi cōſequatur? Indiciū ętas adhibet puerilis: ſunt eñ pueri oēs naſo reſimato. 18

ARISTOTELIS PROBLEMATVM.

SECTIO XXXIIII.

Eorum quæ ad os, & ad ea quæ in eo ſunt, pertinent: cuius quæſtiones XII.

1 CVR homines qui raris dētibus ſunt, vitam longe agere nequeant? An quia longe animantia viuunt quæ dentium ordine prædita ſunt numeroſiore, vt mares quàm fœminæ longius? viri nanq; diutius quàm mulieres. atq; in pecudū genere, cæterorūq; animalium perſpici identidē licet. Qui itaque raris dentibus ſunt, habere quaſi pauciores indicantur.

2 Cur dentes, qui lōge ſolidiores, quā caro ſunt, frigus amplius ſentiāt, quàm caro? An quia meatibus nituntur infixi tenuibus, quorum exiguus calor celeriter à frigore vincitur, mouetq; dolorē?

3 Cur dentes frigidum amplius, quàm calidum ſentiant: caro è contrario? Vtrùm ꝓpterea, ꝙ caro mediocri temperatoq; habitu eſt, dentes vero perfrigi ſunt: itaque rē frigidā ſentire plenius poſſunt. An quoniam meatibus continentur tenuibus, quibus calor inditus exiguus eſt? itaq; re aduerſa potius patiuntur caro quia calida eſt, vt nihil affici à frigido poteſt, ita calidum compendio ſentit. ignis enim quaſi igni adijcitur.

4 Cur lingua rerum index plurium eſſe poteſt? nam & febris ardentioris, & grandinum, ſi quæ inſunt, & pecoris verſiculoris varia eſt. An quia humoris capiēs eſt, & ſuper pulmone poſita, vnde febrium principium ducitur? verſicolorū autem

tem ratio referri ad humorũ varietatem debet . inficitur tamen id primùm,per quod humor primùm manat, colaturque , cuius generis lingua eſt.Grandines vero lingua propterea contrahit, quòd inanis,ſpongioſaque eſt:quippe cùm grando veluti panis inconcoctus,cruduſque,parte interiore corporis naſci ſoleat.

Cur lingua amara,ſalſa, & acida fieri poteſt , 5
dulcis nõ poteſt? An quòd naturæ corruptiones iſthæc ſunt:conſtantiam vero ipſam , naturamque ſentire nequaquam fieri poteſt?

Cur totidem coloribus lingua euariat, quot 6
cutis?Vtrum quòd ea quoque in membrorũ numero exteriorum recipitur , quanquã in ore abdita eſt? verũ quia prætenui cute integitur , vel minima in ea varietas deprehendi põt.An quòd aquæ ratio eſt,quæ facit,vt colores mutent: lingua autem affici ex potione maxime poteſt ?

Cur alitum ex ore tum calidũ , tum frigidum 7
reddere poſſumus?quippe qui frigidum efflemꝰ, calidum vero exhalemus . indiciũ quòd manus ori admota exhalanti calefieri poteſt.An vtroq; modo aer cõmotus calidus eſt ? ſed quoniam q efflat,non vniuerſum aëra mouet,ſed ore anguſtiori extinguit,paucum expirat , quod multum externi aeris excitat.Itaque calor ore profectus, paſſus in eo ſuã ob exiguitatẽ deliteſcit : at qui exhalat,vniuerſum, ob eamq; rem calidiorẽ expirat. eſt enim efflatio ſpiritus ſtrictim ꝓtruſus exhalatio vero ſpiritus vniuerſim profuſus .

Cur ſi vehementer,vniuerſumq; expirarimꝰ, 8
iterum expirare nequeamus?quod idem in reſpirando etiã accidit : bis enim ex ordine id facere nequimus.An quoniam alterũ dilatatio , alterũ contractio loci eſt? idcirco quadãtenus nõ vſque

quaq; poſſunt. cõſtat igitur ambo viciſsim fieri eſſe neceſſum, bis vero ex ordine poſſe neutrũ.

9 Quam ob cauſam cum alius locus ſit, quà cibus, potuſque tranſeunt, alius quà ſpiramus; vbi grandiorem bucellam deuorauimus, ſtrangulemur? An nihil abſurdum id eſt non modo enim ſi alicuius interuentu locus ſpirandi ſtipatus ſit, verùm & ſi adductus ſit extrinſecus, æquè, imò magis abſtrangulamur. iſtæc vero proxima inter ſeſe poſita ſunt, quo cibũ excipimus, & quo ſpiramus: quare vbi iuſto amplius fruſtum incidit, locum ſpirandi proximum adducit, inſtringitq; vt via ſpiritui omnis denegetur.

10 Cur homines, qui virgulam ſuæ palmæ ductã per totam latitudinem habent, vitæ longiſsimæ eſſe poſſunt? An quia breuis ætatis, imbecillaq; ſunt, quæ artuum beneficio carent? Imbecillitatis indiciũ ætas prima, atq; tenerrima, affert. vitæ aũt breuis teſtimoniũ dat genus omne aquatile: quæ cũ ita ſint, coartata, cõpactaq; oĩa contra ſeſe habere liquido eſt quo in genere illa ẽt ſunt, quæ cũ ex natura artubus maxime careant, articulari tamen contingerit. palmæ autẽ partẽ interiorem penitus carere articulo certum eſt.

11 Quam ob cauſam dum longe ſpiramus, vẽter trahentibus adducitur, reddentibus diducitur, atque repletur? veri enim ſimile dixeris eſſe, vt cõtra veniat An quia cùm reſpiramus, venter adductis coſtis in imum comprimitur? idcirco diſtẽdi in ampliorẽ molem folliũ inſtar appareat.

12 Quam ob cauſam ſpirare neceſſe habeamus? An quemadmodũ humor diſſolui in ſpiritũ poteſt, ſic ſpiritus tranſire poteſt in ignem. Calor itaque naturalis, vbi bonam ſpiritus partem in ignem conuertit, dolorẽ admouet, atq; ẽt mea-

tus di-

tus diducit, & ampliat. quamobrem ignem cum ſpiritu expellere cogimur: quibus extruſis meatus contrahuntur atque refrigerantur: itaque dolor iterum tētat. rurſum igitur aerem trahimus: atque ubi poſthac ſpirandi meatus patefecimus, vocemq; reddidimus, ignis iterū oritur atq; iterum præ dolore ſpiritū reddimus, idq; vicisſim ordine ꝑpetuo agimus: ſicuti etiā palpebrās agitare ſolemus, vt corpus oculorum refrigeretur, aſſiccetutq;. & vero cū ambulamus, ingreſſui noſtro attendimus, ſcilicet ex ordine gubernandi, atq; regendi, quē uis noſtra intelligendi percommode aſtruit. Hunc ergo in modū ſpirandi quoque vſum exequimur: ingenio quippe trahendi aeris reddimus, atq; illico rurſum attrahimus.

ARISTOTELIS
PROBLEMATVM.
SECTIO XXXV.
Eorum, quæ ad ſtatum pertinent: cuius quæſtiones X.

CVR in horreſcere magis ſolemus, cū cùm alius modo quodam nos tāgit, quàm cum nos ipſi tangimus? An quia tangendi ſedes rē plenius externā, quàm ſuam ſentit? qđ. n. natiuum, atque inſitum eſt, id ſenſum effugit. Quinetiam quod clanculo atque ſubito fit, terribilius certe occurrit: metus autem refrigeratio quædam eſt. at vero tactus extraneus præ ſuo vtrunque id habet. Denique affici vnumquod-

qut ab alio vel tantundem , vel magis aptũ natura eſt: quod etiam in titillando conſtat accidere.

2 Cur in alis, & pedum veſtigijs titillamur? An propter cutis tenuitatem? An quia tactus earum partium inſolens eſt, vt etiam auris?

3 Cur non eiuſdem in rebus inhorreſcere oẽs ſoleamus? An quemadmodum nec in eiſdem omnes delectamur, nec in eiſdem angimur omnes? ita nec in eiſdem omnes horreſcimus. Quædam enim refrigeratio æqua omnibus ratione inuehitur, ſed alij tamen cum veſtis rumpitur, inhorreſcunt: alij, cùm ſerra vel acuitur, vel trahitur: alij cùm pumex ſecatur: alij, cùm lapillus mola per-
c angitur.

4 Quam ob cauſam cùm æſtas calida, hyems frigidiſſima ſit, corpora tactu frigidiora per æſtatẽ ſint, quàm per hyem? Vtrum quoniam a ſudore refrigerari corpora poſſint, qui, vt fieri per æſtatem ſolet, ſic ab hyemẽ alienus eſt. An quia in contrarium tempori tum frigor, tum calor circumobſiſtit, intuſque per æſtatem calor refugit? itaque ſudorem poteſt exprimere, per hyemem vero vis frigoris arcet, & corpus perinde qua ſi terra euaporat.

5 Quęnã cauſa pilos inhorreſcere faciat? An merito cute contracta exurgant, quæ contrahi tum à pleriſque alijs affectionibus poteſt?

6 Cur nemo ſeipſum valeat titillare? An ne ab alio quidem titilletur, ſi rẽ præſenſit; vel potius ſi ipſum videat titillantem? ergo minime titillari quis poſſit, ſi quæ tactio affertur, non lateat. Riſus vero lapſus quidã, & fraudatio eſt, qua cũ ĩ ſede præcordiorum quis verberatur, ridet: haud enim locus quilibet eſt, quo ridemus: clandeſti-

num autem omne fraudulẽtum eſt. Qua de cau ſa fit, vt illa eadem res & moueat riſum, & non moueat.

Cur labris maximè intitillamur? An quia mẽbrum, quod titillari poſſit, non longe à ſede potiſſimum ſentiendi abeſſe debet? labra autem eo maxime in loco poſita ſunt: ſed omnium maxime locorum capitis propterea titillantur, ꝙ carne ex toto cõſtãt, quare mobiliſſima eẽ poſſint. 7

Cur ſi quis locum noſtrarum alarũ moueat, in riſum cõtinuo labamur; ſi quam aliam moueat partẽ, nullam poſſit ridendi cauſam afferre? Et quænam ratio eſt, cur naribus pẽna tẽtatis ſternutamentum moueatur? An quia loca quædam venularũ habemus, quibus vel refrigeratis, vel cõtrà affectis, venulæ ipſæ aut humectãtur, aut in ſpiritum ex humore diſſoluuntur, queẽadmodum ſi venas ceruicis dormiẽti quis premat? lætitia itaq; geſtiens, concalefactio quædam eſt: ſpiritum autem, cùm redundarit, foras mittimus vniuerſum. Sternutamenti quoque ratio illa eadem eſt. cum enim penna mouemus, atque tepe facimus nares, humor in ſpiritum ſoluitur, quem mox redundantem expellimus. 8

Cur ſæpenumero vſu euenit, vt ingeſto cibo inhorreſcamus? An quòd cibus frigidiuſculus admiſſus vincit principio magis naturalem calorem, quàm vincitur? 9

Quam ob cauſam quod digitis vice mutata implicatis circumagitur, duo eſſe videatur? An quia duplici ſentiendi parte attingimus? nunquam enim fieri poteſt, vt lateribus digitorum exterioribus vtriſque idem complectamur, & agitemus, dum manus ordinem ſuum obtinet naturalem. 10

ARISTOTELIS PROBLEMATVM.

SECTIO XXXVI.

Eorum, quæ ad faciem pertinent: cuius quæſtiones III.

1 CVR faciem effigiare conſueuerunt? Vtrùm quòd qualeſnam ſimus, ea ipſa corporis parte intelligi poſſit? An quòd ea præcipue qui ſimus, agnoſci poteſt?

2 Cur faciem maximè ſudare ſolemus, quæ carnis omnino expers atque gracilis eſt? An quòd ea propenſiora ſunt ad ſudorẽ, quæ humida, laxaque ſunt? Caput autem tale eſt, quippe quòd humorem ſuum plurimum habeat, quem venæ tendentes inde declarãt, & deſtillationes, & quę è capite venire ſolent. Cerebrum item humidũ eſt, & foramina capitis permulta. Capilli profecto foraminum multitudinem foras vſque productam latisſimè indicant. Sudor igitur non ex parte inferiore, ſed ex capite oritur. quamobrem frons prima, & maximè ſudat: prima enim ſubiecta vertici eſt: humor autem deorſum, non ſurſum fluit.

3 Cur in facie maxime tubercula oriri ſolent, quos uaros vocamus? An quia locus iſte rarus, atque humidus eſt? indicium pilorum eruptio, & ſentiendi potentia faciunt. Tuberculorum autẽ genus id ueluti puſtula, minutuſque abſceſſus cuiuſdem inconcocti humoris eſt.

ARISTOTELIS
PROBLEMATVM
SECTIO XXXVII.

Eorum, quæ ad totum corpus pertinent: cuius quæſtiones VI.

QVam ob cauſam cùm corpus aſſidue 1
fluat, defluxusque ab excremẽtis ꝓ
ficiſcatur, leuari, nõ poteſt, niſi exu
det? An quia nõ ſatis ſecerni ſic po
teſt, diutius tñ ſecernit? Cùm enim
ex humore mutatur in aera, plus certe oritur ex
minori. plus nanq; quod ſecernitur eſt: quare tẽ
pore ampliori ſecerni neceſſe eſt.

Sed cur ita fiat? An quia foraminibus lõge an 2
guſtioribus effluit? Pars enim humoris lẽta, gluti
noſaq;, vt excerni permiſta cũ liquida poteſt, ita
cum ſpiritu nequit: quæ quidẽ res maxime infe-
ſtat. Quapropter vomitꝰ magis quàm ſudores le
uare queunt: qm̃ ij partẽ illã lentã ſecũ educũt,
vt qui craſſiores, corpulẽtioresq; ſint. An etiã ꝙ
locus, qui partẽ humoris lentã, glutinoſamq; cõ-
tinet, ſemotus à carne eſt, vẽtri aũt in ꝓpinquo
manet? aut enim in eo aut in vicino lentũ illud
contrahitur: vnde fit, vt aliter educi vix poſſit.

Quã ob cauſam frictiones carnẽ augeant? An 3
quia vim præcipuã obtinent augendi ea, quæ no
ſtro in corpore calida habemus? molẽ quidẽ adi-
piſcitur ampliorẽ, quod aſſidue ipſum in motu
eſt, ſurſumq; effertur, & in ſpiritũ humores exte
nũat inteſtinos: quę certe fieri in perfricãdo vide
mus. quare vbi vſus defuit perfricãdi, corpus de-
creſcit, atque minuitur. An ita fieri poſſit, vt vel

per alimentum auctior caro reddatur, concale-faciendi ſcilicet beneficio. calidũ enim omne humoris detrahẽs eſt: alimentũ autem, quod in carnem digeritur, humidũ eſt. plus quoq; alimẽtis caro ex laxitate ſibi admittit, quippe quæ laxior copioſius capere inſtar ſpongię poſſit. Frictio autem nimirũ carnẽ elaxat, & ſpiritibus reddit opportuniorẽ, & prohibet, quo minus inutiles coitiones in corpore contrahãtur. quæ ſi abſunt, tabes nulla cõſequitur: * vitioſum enim illud ieiunium corporis, & tabes naſci ex materia ſolet, quę inutilis cõgeſta eſt. Quòd ſi caro ſpiratior, laxiorque, atq; æquabilior ſit, molem capiat ampliorem conſentaneũ eſt. nam & alimenti capacior, & excrementorum ſecernentior redditur.

*ἀτροφία

4 Quam ob cauſam vbi perfriximus eodem à calore vehementius vrimur, atque dolemus? Vtrũ ꝙ caro ſua denſitate calorem interrumpentem coercet? quare plumbũ calidius, quàm lana eſt. An quia caloris tranſitio per vim agitur, quoniã corpus ſtrictum à frigore conſtat?

5 Cur ſiccæ fricationes carnis ſoliditatẽ moliantur? An quia caro perfrictione recaleſcit, humor conſumitur? Adde ꝙ caro perfricata dẽſatur. quę aũt frictionẽ, attritũq; pleniorẽ experiũtur, omnia maiorẽ in modũ denſari, reddiq; ſolida conſueuerũt: quod multis in rebus plane intelligi poteſt. Nã & farina, & terra, & reliqua generis eiuſdẽ, ſi aqua ĩfuſa trahas, humida titubabũt & fluida: ſed ſi plenius atteras, lõgiorẽq; tractationẽ adhibeas, ſpiſſeſcũt, ſolideſcũt, lẽteſcũtq; celeriter,

6 Cur amplius frictio, quàm curſus corpus implere poteſt? An quia curſus carnẽ refrigerat, nec alimenti reddit capaciorẽ, ſed pars in imũ cõuertit, pars à naturali calore penitus extenuata trãſit in

ſpiritũ?

ſpiritũ?at manus carnẽ permulcet, laxat, capacẽ alimoniæ facit. Et vero exterior iſta intẽtio premendo, ſtipulandoq; refringit interiorũ impetũ, obſiſtensq; arctius continet, & carnem attollit.

ARISTOTELIS

PROBLEMATVM,

SECTIO XXXVIII.

Eorum, quæ ad colorem pertinent: cuius quæſtiones X.

CVR oleum, & cera Solis calore candeſiũt, caro nigreſcit? An illa Sol ꝓpterea cãdefacere poſſit, ꝙ humorẽ nimiũ eximit? nigricat enim ꝑ naturã; qđ præhumidũ eſt, ꝑꝑ humoris terreni miſtionẽ. carnẽ vero ꝙ nullã inde humoris copiam detrahit, adurit, atroq; afficit colore. 1

2 Quam ob cauſam piſcatores, & purpurij, & omnino qui rem exercent marinã, rufo ſunt omnes colore? Vtrum quòd mare ſua ſalſugine calidum, & ſqualidũ eſt? tale autem quodq; pilos cõficere rufos poteſt, vt lixiuia, vt auripigmẽtum. An parte exteriore calidiores, interiore frigidiores reddantur, eo quòd ſumma corporis viciſſim modo madefiunt, modo à Sole reſiccantur, idq; perpetuo agitur? Itaq; pili aſſiccati extenuantur, & rutilantur: & omnes quidem incolæ plagæ ſeptemtrionalis rufo ſunt pilo, & tenui.

3 Qua de cauſa curſus, quem induti agimus, & olei ſub veſtem perunctio pallidulos reddat? An propterea quòd vt ſpiratio commoda gratum affert colorem, ſic obſeptio, & ſtrangulatio contra afficiat.

afficiat.

afficiat neceſſe eſt. Quòd itaq; humor paſſus per ſumma corporis, cùm incaluerit, refrigerari non quit, pallorem facile trahit. quod idem vtrunq; illud ſudor, & oleum ſub amictum cōmittit: calor enim introcluditur, atque arcetur. Curſus vero, quem nudo corpore agimus, colorem præſtat amœniorem, ſcilicet ratione contraria: delibamenta quippe excrementitia, quæ ſubſiſtūt, aer refrigerat, corpuſq; ita difflat, euaporaturq; commodius. Ad hæc oleum cùm tenue, atq; humidū ſit, ſubter perunctum, meatusq; corporis interſepiens, neq; humorem ac ſpiritum è corpore profluere ſinit, neque ſpiritū exteriorem admitti patitur. quapropter materia vacans in corpore humida putreſcens pallores inducere poteſt.

4 Qua de cauſa ſpiratio commoda colorem parit amœniorem? An quia pallor putredo quædam per ſumma corporis eſt? cùm itaq; humor ſummum obtinens corpus, calidus eſt, vt palleat accidit, niſi refrigeretur, diffleturque.

5 Quare qui mediocriter inſudarint, ſtatim ab exercitio colore hilarantur amœno, athletæ verò pallidi longe euadunt? An quia labor mediocris calorē leuiter prouocat, & ad corporis ſumma inuitat? nimius vero cum ſudore, & ſpiritu extrudit, dum corpus inter laborandum rareſcit, atque laxatur. Cùm igitur calor per ſumma reſidet corporis, calor ille exultat, quemadmodum calefactis, aut pudefactis euenire ſolitum eſt. vbi vero inde euanuit, pallor continuo ſuccedit. Cæteri itaq; mediocriter ſe exercent, athletæ prorſus vehementer laborant.

6 Quam ob cauſam qui ſe exercent, amplius à Sole vruntur cùm ſedent, quàm cùm mouentur? An cùm in motu ſunt, aera agitant? itaq; ſpiritu

qua ſi ventilantur: cùm vero ſedent, quia aer immotus eſt vim Solis acriorem experiuntur.

Cur Solis calor ſummum adurere poteſt, ignis 7
nõ poteſt? An quia Sol tenuior eſt, carnẽ ſubire amplius poteſt? ignis vero etiã ſi adurat, p̃ ſumma tantũ colorem inducit nigrũ; quas phœdas nominant: interius autẽ ſubire minime poteſt.

Cur ignis hominem nigrum nõ reddit, fictile 8
reddit: Sol contrà, hominem nigrore afficere poteſt, fictile nõ poteſt? An non eadem vterq; ratione agit, ſed Sol adurendo nigrificat? ignis fictile replet, obducitq; fuligine, q̃ fauillã p̃tenui, dũ carbones frangunt, ſimul & flagrãt, cõtrahit. hoĩem nigrũ Sol reddit, ignis minimè: qm̃ Solis calor lenis, mollisq; eſt, & prę ſuã tenuitate cutẽ ipſam leniter per ſumma adurit. cũ itaq; carnẽ nõ attingat, dolorẽ nullũ põt infligere: qm̃ vrat, nigrorẽ inuehit. Ignis profectò vel nihil tangit, vel intro irrumpit: nam arbuſta quoq; igni atra redduntur. verùm hic non eatenus tãtummodo vrit, quatenus color ater ſe pandit, & auget.

Cur homines cùm ſeneſcunt nigriores reddã- 9
tur? An quia res omnes, excepto ſitu, nigriores, cùm putreſcunt, euadant? ſenectus autem non niſi quædam putredo eſt. Ad hæc cum ſanguis ſicceſcens nigrior reddi ſoleat, merito ſenes ſint nigriores: ſanguis etenim eſt, qui noſtra corpora calore intingere valeat naturali.

Quam ob cauſam oleum Sol candefacit, carnẽ 10
nigrificat? An quia olei terrenam eximit partẽ, quæ nigroris cauſa eſt, vt etiam vinum fortis ratione terrenæ nigrũ eſt? Carnẽ vero nigram propterea reddit quoniam vrit. terrenum nanq; omne cùm vritur, nigrũ effici ſolitum eſt.

Sectionum duarum de quadraginta Probl.

FINIS.

ALEXANDRI APHRODISAEI PROBLEMATVM

Liber Primus.

THEODORO GAZA interprete.

PRAEFATIO.

QVÆSTIONVM naturaliũ ratio partim certa ex ſe, cõſpectaque eſt, omni ambiguitate, diſcuſſioneque abiuncta. Quis enim (modo mentis ſit compos) quærat, quã ob cauſam natura pennas volucrum generi largita eſt, cùm tam longe omnibus pateat, pennas primũ fouendi gratia, perinde atque amiculum genus animãtium illud induiſſe: deinde ornatus etiam cauſa eum in modum extitiſſe, ſcilicet eadem illa ratione, qua pilis naturæ ingenio teguntur, quæ ingreſſu vtuntur animantes, qua cortice ſerpentes, qua ſquamis, aut teſtis beſtiæ incolæ aquarum? Cur item natura alijs animantibus cornua dederit, alijs aculeos, alijs vngues acutos, aut roſtra, aut quid tale, quis quærere debeat? Cõſtat enim naturam his ipſis veluti quibuſdam haſtis na-

tiuis beſtias ſuas muniuiſſe, quo ſe defendere ab ijs poſſint, quæ detrimentum inueherent. Conſtat item fructuum, ac ſeminum genera, quæ ad ortum, vicemque ſuccedendi perpetuam natura molita eſt, tunicis, aut corpuſculis aliquibus humidis *aridisve, aut corio veſtiri, vt ſecura tum à frigore, tum ab æſtu tum etiam ab animantium iniuria præſeruentur. In multis certe ipſum quidem tegumentum penitus eſſe inutile naturæ ſolertia paſſa eſt: ſed cibo idoneum ſuis prouida animantibus aſtruxit. ſtirpes iam ipſas frondibus, libro, cortice, reliquis id genus pennarum pilorumue vice obduxit: quæ prænorit, vt vel à nimio frigore, vel ab æſtu immodico offendi, interireque poſſent, niſi ita operta, conſeptaque manerent: nonnulla etiam ſpinis tanquam ſpiculis contra animantium morſus armauit flores præterea varios præſtitit, vt exornaret, formoſumq; genus ſtirpium liberaliſſime redderet, vtque nuncios quaſi ſtatueret, qui mortalibus fructuũ infantiam mox prædicerent emerſuram. Hæc tam dilucida, tam certa, qui diſcutienda in medium affert, mente proculdubio vacat. at qui ambigat, an calor igni inſitus ſit: hic tangendi ſenſu orbatus degit. qui quærit vtrũ natura, & ratio prouida rebus oriendis, occidendisq; cõſultet, decernatq; ordinem, motum, poſitum, ſpeciem, colorem, cætera generis eiuſdem: hic porrò criminis teterrimi reus eſt, grauiſſimisq; pœnis obnoxius. Quæſtionũ igitur ratio, quod propoſui, partim ex ſe certa manifeſtaque eſt, partim inexplicabilis, modumq; penitus humani ingenij excedens, Deo duntaxat cognita immortali, qui rerũ omnium parens, atq; author eſt. Operis quidem ſolertiſſimi cuiuſdam

* ξυλώδεσιν. id eſt lignoſis.

ratio

rationem artifex qui extruxit, integre tenet. cęteri vero, qui artes ſint illius ignari, rationem nullam reddere queunt, ſed tātummodo rem inſpectant, & demirantur. Quæſtiones, quas inexplicabiles dixi, huiuſcemodi ſunt: quam ob cauſam ridere hi ſoleant, quos in alis, & coſtis, aut plātis titillamus. Cur nonnulli, cum mutuum marmorum attritum, ſectionemve, aut ferri ſtridorē, limarumve ſentiunt, dentibus obtorpeſcunt? quì fieri poteſt, vt ſtupori dentibus à frigidis fructibus iniecto portulaca herba, quæ frigida eſt, medeatur, cùm non res ſimiles, ſed contrariæ remedio contrarijs eſſe debeant? Qua de cauſa lapis, qui magnes vocatus eſt, ferrum ſolum attrahere, ramentisq; ferri * iuuari valeat: electrū, ſiue ſuccinum floccos, feſtuculasq; ſibi ita coniungit, vt hærentes poſſit attrahere, vnde fit, vt leo gallū tātummodo extimeſcat. Quid eſt, quod gallina edito ouo feſtuca aliqua ſe, & ouum luſtrat? Quare veratro coturnices, cicuta ſturni veſcuntur, quæ toxica hominibus eſſe certū eſt. Quamobrem ſcammonea bilem ducat: cucurbita agreſtis, agaricum, veratrum candidū, euphorbium, granum cnidiū pituitam; veratrum aūt atrum, ac epithymum bilem atram. Cur aluus, nonnullorū rebus aſtringitur, quæ aluum reſoluere conſueuerunt: contrà quæ his reſoluitur potius, quæ aſtringere poſſunt. Quamobrem alius alio cibo delectetur, eundemq; alius facilius, alius difficilius cōcoquere valeat, cum nulla ratio, vel caloris, vel alicuius rei eiuſmodi intelligatur. Nemo ſanè vel torpedinē piſcem torporem per funiculum noſtro inuehere corpori, vel triglam * obtētam virium à torpedine accitum tollere ignorat. pmulta id genus licet enumerare, quæ noſci

* ζωοπυρεῖσθαι, nutriri.

* Cōtactū

tantum-

tantũ experimẽto potuerũt. Vnde apud medicos abditæ illæ, deliteſcẽteſq; cauſæ his in rebus habẽtur, quarũ nulla ratio reddi poterit. Quocirca temerè ſanè agunt, qui genus id quæſtionũ ſolutionibus mandare contendunt, nec dici improbabilius quicquam poteſt, quàm rationes, quas illi adducunt. quippe medicamenta, quibus purgandi vis data eſt, idcirco *materies ducere poſſe inquiũt, quoniã habitu ſunt calidiori: quod error eſt: nam ſi iure calori cã daretur, calida omnia vim illam purificam ſortiri vtiq; oporteret. nunc vero piper, quod longe calidius, vim non trahendi, ſed cõcoquendi, corroborandiq; poſſidet. cuius etiam generis maſtichen, & aloen eſſe nulli dubiũ eſt: itaq; reciprocari iſta nequaquam cẽſendum. Nam & ſi omne, quod ducere poteſt, calidum eſt, haud tamẽ uiciſſim ita cõſequitur, vt quod calidum eſt, idem ẽt ducere poſſit. Volunt item ſtruthiocamelum ui ſui caloris ferrũ cõcoquere: quod abſurdum penitus. Leo enim, q longe quàm ſtruthiocamelus calidior eſt, ferrũ concoquere non poteſt. Nec uero Medicinæ artis authores tantùm rerum ſtatuere proprietates coguntur, ſed philoſophi etiam, & grammatici eodem perſæpe veniũt: etenim quæ πάθη, id eſt affectus appellant, vſuq; comprobata obſeruãt, non niſi uicem cõplent proprietatum. Quærenda igitur illa ſunt, quæ locum obtinent medium, hoc eſt, non quæ perſpicua ex ſe ſunt, vel tam occulta, vt percipi à nemine poſſint; ſed q̃ quãuis difficilia, & obſcura, explicari tamen, lucemque recipere rationũ, & doctrina hominis, atque ingenio poſſint. Solutionem aũt quæſtionis cuiuſque petẽdum ex rei vel habitu, vel ſpecie, vel actione, vel ex rei ſimili cõſenſu, vel ex

*χυμοὺς ἕλκειν, *humores trahere.* *Atq; hoc ſemel annotatum ſit, quòd pro humore, materiam fere interpretatur.*

Hoc etiã ſemel annotatũ eẽ.

*uelo, quod fere p habitum, intelligendũ ſit tẽperamẽtũ, per ſpeciẽ confirmatio. * eo quod eſt ſecundũ ſubſtãtiam, aut ſecundum accidens.*

colore, vel ex deceptione ſenſus, vel ex æquiuocatione, vel ex viribus, quæ magis, minuſue efficere poſſint, vel ex eo ꝙ res durior, aut ſolutior, aut maior, vel minor, vel ex tempore, aut ætate, aut more, vel * parte eſſentiali, aut euẽtitia, vel ex rerum ſimilium cõditione, quorũ exempla ex quæſtionibus tum à nobis tum ab alijs explanatis colligi poſſunt. his igitur normis, ac metis, omne quod quæritur, probationi poteſt ſolutionique mandari Sed cùm nõ ſolum rationes, quæ in vniuerſum doceat, verum ẽt ſingularum rerũ tractatione animus auditoris regendus ſit; hæc proponenda ſoluendaque cenſuimus.

1 *Problem.* CVr Homerus homines à canitie temporũ, πολιοκροτάφους cognominauit? Quod ea maxime parte capitis canities oritur, ob eam ſcilicet rẽ, ꝙ pars capitis prior humidior, quàm poſterior, & pituitoſior eſt.

2 Cur parte priore capitis ſola calueſcere ſolemus? Quòd mollis & laxa eſt. cùm enim pilus ob naturalem ſiccitatẽ uacat alimẽto, facile defluit, ut q non ita ſolide parte innitatur priore, ſicut poſteriore, q̃ ſiccior, atque ſpiſſior eſt. caluicium ex ſiccitate oriri ſolitum eſt. quamobrem qbus criſpus capillus eſt. citius caluefcunt. caneſcunt autem ſerius, vtpote, qui capite ſint ſicciori. ſiccitas enim pituitoſam illam materiam totam abſumit. ſunt ijdem præterea vigiles plus quàm cæteri. ſomnus enim humore conſiſtit. Quod quidem argumento cõſtat infantium, qui vt humidi excremẽto ſique ſunt, ſic ſomniculoſi eſſe cõſueuerũt. patet idem vel ex humidis corporum affectionibus: atq; ex ijs, qui vel uino ſeſe inebriarũt, vel crebro balneo vſi ſunt. Quinẽt minus excremẽti mittere ijdem ſolent per par-

tes,quæ ſeceſſui vacantis materię deputatę ſunt, os,inquam,nares,oculos. At qui capillo ſunt ꝑmiſſo,& ſimplici capitis humore abũdant,itaq; cõtra afficiuntur:quippe qui aut nũquam aut lẽrius caluitium ſentiãt.fieri tamen poteſt, ut uel vitio ſui generis quis caluefcat,ſicut & articulorum dolores & plerique alij corporis affectus de parentibus ad prolem deſcẽdere conſueuerunt, vt non deſinit,quos morbos liceat hæreditarios appellare Ergo vel ea ipſa de cauſa, vel celerius caluefcere,vel excrementoſus,ſomniculoſuſque eſſe quis poteſt.canos autem candidos eſſe ꝓpterea neceſſe eſt,quia pituitæ,ex qua orti ſunt, colorem imitantur. nonnunquam etiam ad colorem penè auri vergunt, videlicet ubi ſe cum pituita bilis vitellina permiſcuit. 3

Cur excrementis abundare, ac vigiles eſſe ſenes conſueuerunt? Excrementis certe abundãt, qui frigidiores,atque debiliores,atque ad concoquendum ineptiores longi temporis ſpatiũ reddidit:hinc enim excrementis foramina, meatuſque corporis redundant. Vigiles verò, quia ſicciores parte corporis ſolida efficiuntur. Infantes prorſus, quia ex contextu foraminum, & parte ſolida corporis ſunt humidiores,non tantùm excrementoſos, ſed ſomniculoſos quoque eſſe neceſſe eſt. 4

Cur pueri nõ caneſcunt, cùm humidi excrementoſique eſſe ſolẽãt? Quia humidi, & calidi ſunt:pituita autem,vnde canities,humida & frigida eſt. Adde,quòd puerorũ caluaria mollis laxaque eſt inſtar cutis, itaque uacans materia, & inutilis difflari poteſt, atque euaporari. ſeniorum prædura eſt:tempore nanque obdureſcit.ac denſa, ſolida, oſſea redditur, vnde rimas in ea

natura perduxit, quibus uapores excrementitij efflari, atque euaneſcere poſſent.

5 Cur mulieres, & ſpadones caneſcere celeriter ſoleãt? An mulieres, q̃a natura frigidę ſunt, atque ex otij cauſa? ſic enim plus materiæ inutilis con trahi poteſt, præſertim ſi menſtrua defuerunt. Spadones, quia non amplius ſemen excernunt, ſed excrementum illud ſeminis genitale, quod pituitoſum eſt, per totum corpus miſtum cũ ſan guine digerunt.

6 Cur item careãt pilis? Mulieres quidem, quia frigidæ ſunt, foramina ſui corporis ſpiſſiora habent, atque coarctiora. Vis enim frigoris contrahere, conſtipareq; aptiſſima eſt: itaq; exitus pilis denegatur. Spadones uero, quia iuſto humi diores ſunt, excrementiſq; admodum redũdant. hæc enim rõ eſt, cur loca neque præhumida, neque præſicca, ſaxoſaque herbas edere ualeant?

7 Cur pedes ſpadonũ magna ex parte ſolent deprauari? Quoniam præ nimio quem dixi humo re, membra admodum madefacta & emollita, & proinde debilitata gerunt. fit * enim vt pondere ſuperimpoſito corporis, crura parum ad ſuſtinẽdum ualida, peruertantur. quo modo harundinem pondere ſuperannexo flecti neceſſe eſt. Rẽ autem duram, & ſiccam eſſe ualidiorem, inque ſuo officio ſtabiliorem: humidam uero, & mollem, imbecillam, parumque efficacem extare: argumento ſunt ligna, pelles, funes, atque etiam homines. quippe, ſi qui per luxũ balneo, & poculo immodice uſi ſunt, imbecilliores reddantur: ſed ſi per frugalitatem modice ſeſe reſiccarunt, robuſti, efficaciores euadant. Vnde fit, ut ſpadones quidem effœminati imbecilliique ſint, forſitan & uinoſi, vtpote qui pituita

itaque.

magis

magis abundent.cùm enim habitu ſint frigidiori,auidos eſſe rei cõtrariæ ueriſimile eſt. vinum autem natura eſt calidum. Aethiopes vero,vtpote ſicciores,criſpi,macilenti, muſculoſi robuſtique conſtant.

Cur ijdẽ uocem reddunt acutiorem ? Quoniã 8
humor ille immodicus fauces,canalem aſperum cognominatum,obcraſſans,atque infarciẽs, longe reddit anguſtiores. & cum ſpiritus per anguſta ſe promat, vocem agat acutiorem, quàm in integris fiat hominibus, neceſſe eſt. His enim vox ampla per meatus laxitudines informatur, & ducitur. Argumentum ex tibiarum foraminibus accipi aptiſſime poteſt. humor autẽ nimius ſpadonum,vel eo conſtat,ꝙ percraſſari, & mammas fœmineas explere, & genas habere tumidiuſculas,& pilis eſſe promiſsioribus, & caneſcere facile conſueuere.

Cur è ſpadonibus nonnulli rem aliquãtiſper 9
veneream appetant,& amore interdum teneantur? Quoniam ſunt,qui,cùm pubeſcerent, caſtrati,colliſive fuerunt. Itaque ueluti ſemiſpadones ſunt.adde quibus iecur feruentius,& ſeminis cõceptacula ampliora, hi veneris vſum ſæpe imaginantur,& appetunt: agere tamen quod cupiunt non poſſunt, quoniam coles eorum mox emarceſcat,& langueat.Spiritus enim,qui diutius tumefacit,deeſt:quippe cum ſemen non adſit, vnde ſpiritus ortus per meatus ſemini attributos deferri ex parte coxarum conſueuit. Quamobrẽ fit,ut meatus illi collapſi perinde atque in puerili ætate poſſint excæcari.

Cur cæteris omnibus noſtri corporis partib. 10
quas pili integunt, caneſcere conſueuimus, alis verò nequaquam? Quoniam locus iſte cali-

dior eſt, quippe qui conceptaculis tum ſpiritus naturalis, tum ſanguinis, ſit refertus: qui etiam quia laxior, atque ſolutior eſt, idcirco excremen ta pituitæ digerere atque diſſlare: aſſidue poteſt, quod quidem argumento cõſtat ſudoris aſſidui alarum.

11 Cur nõnulli pudore affecti alis inſudare cogũtur? Quia pars iſta corporis laxior eſt. Natura q̃ppe ab eo recedit, quod vel reuerendum, vel ca uendum eſt: atque paulliſper ſeſe cum ſanguine colligit, recipitq; in uenas atque arterias amplio res; quę vbi expletæ fuerunt, extillare ĩcœperũt, quod idem ẽt euenire ijs nouimus, qui affecti læ titia ſunt, ob eam ſcilicet rem, ꝙ elaxari, reſoluique corpus totũ, maximeq; alas neceſſe eſt.

12 Quam ob cauſam pallidi, q̃ metuerunt, efficiũ tur? Quòd natura humana uiſque interior, quæ corporibus noſtris conſ luit, ne quid extrinſecus capiat detrimenti, continuo fugit, & ſe ad lo ca confert penitiora, cuſtodiæ gratia: quemadmo dum nos quoque domum eadem cauſa petere ſo lemus: quò cùm properat, ſanguinem ſecum trahit quo ſolo vehiculo, alimentoq; vti cõſueuit, vtpote q̃ ex ſuccis omnibus ſit bonus ſolus: hic autem eſt, q̃ florem noſtro largiri corpori poteſt.

13 Cur ijdẽ illi cõtrimeſcere conſueuerunt? Quo niam vis etiam animalis per conſenſum vtique naturalem diffugiẽs, neruos relinq̃t imbecillos, qui ſuo robore membra ſuſtinẽt, firmaque tuen tur. Hæc eadem ratio eſt, cur & aluo fundãtur, & mingant inconſulte: muſculi nanque, quorũ intereſt meatus excrementorum claudere, debi litati retinere amplius nequeunt.

14 Quam ob cauſam rubeſcere ſolẽt, qui gaudẽt? Quoniam natura ſpõte rei occurrit, quæ grata

etxrin-

extrinſecus acceſſit. Quemadmodũ nos amicis, aut liberis obuiam vltro feſtinamus: naturã aũt ſanguis comitat̃, quẽ ſuo colore cuti florẽ poſſe largiri, pallorẽq; ob ei⁹ orbitatẽ oriri ꝓpoſuim⁹.

Cur erubeſcere cõſueuerũt, quos puduit? Quoniam natura ſua naturali quadam, non arbitrali conſciẽtia uerecundatur, ac reueretur, quod honorãdum colẽdumque ſenſerit. Itaque more pudicæ, nobiliſque puellæ compeſcitur: & ſe ad loca penitiora corporis recipit, atque occulit quod cum agitur, ſanguis concitus liberalius fluitat, cutemque ſuo colore pertingit. Sunt tamẽ, qui naturam ſeſe protegere copia ſanguinis aſſeuerent, quomodo & manum naturali ingenio tantiſper faciei admouere ſolemus, dum pudore afficimur. 15

Cur nõnulli à vita ꝑ nimio metu diſceſſerũt? Quoniam vis naturalis admodum interiorem ſubiens partẽ ſanguine, calorem inſitum atque vitalẽ ſolitum de corde oriri obruit vniuerſum, atque extinguit: qua ratione oleum quoquẽ multum, vniuerſimque lucernæ infuſum flammam põt extinguere: calor ꝗppe corporis ille perapte flammulæ lucernæ reſpondet: & vero, ꝗ dolore vexantur nimio, eadem ipſa de cã diſceſſere ẽ vita: interit enim motus interior natiui caloris, quemadmodũ ignis quoq; obturatus extinguit. 16

Cur multi ebriati vino obierũt? Quoniã uini copia naturalẽ * animalemq; vim omnem ſuo calore opprimit, maximeque id ſentiũt, qui calorem inſitum exiguum cõtinent, atque imbecillum. Qui enim multus, ac validus eſt, reſiſtere amplius, ac ſpatio temporis copiam omnẽ illatam concoquere poteſt, quemadmodum plus olei infuſi flamma tolerat, quæ largior eſt. 17 * *vitalẽque.*

18 Cur mēbra ſenū obtremunt? Quoniam nerui membrorum, & muſculi ui ſua mouēdi priuati non amplius æquè partes continere, firmare, ſtabilireque poſſunt. ſit etenim tremor, cùm pōdus quidem membrorum corporis trahit deorſum: animæ autem vis ſurſum eleuat, idque viciſſim, atque aſſidue agitur. Hinc enim incurui ſenes in terram corruunt; & ne id fiat, baculis ſeſe ſuſtinent, & tanquam caducos parietes lignorū adminiculo continent erectiores. Hæc eadem virium imbecillitas facit, vt & vrina, & alui excrementa prodeant inconſulte.

19 Quam ob rem pallеſcere ſolēt, qui ægritudini ſuccumbant? Quoniam rem triſtem natura ſentiens, paulatim deſcendit ad loca ſibi penitiora cum ſanguine, qui coloris author eſt: minus tamen illi, quàm qui metuunt, palleſcunt.

20 Quam ob cauſam qui lætitia* exultant, reſoluuntur? Quoniam vitalis vis, & inſitus calor foras ad rem lætabilem immodice profluēs diſpalatur ac interit. Vnde fit, ut & ſudent, & rubeāt ſanguinis aduētū. Calorē enim natiuū, ignemq; ipſum, vt per loci ſui appetitionem ſurſum efferri, ſic per alimēti deſiderium ima petere neceſſe eſt. igitur vtralibet mouendi rōne perempta, calor inſitus interit, & uis omnis vitalis euaneſcit.

al. l. exultant. vehemēter, nō-nunquam etiam reſoluuntur.

21 Quam ob cauſam qui vel angūtur, uel iraſcuntur, uel amāt, frequenter ampliterque ſuſpirare conſueuerunt? Quoniam qui angūtur, animum totum ad rem, quæ dolori eſt, conuerterunt: qui iraſcuntur, rei, qua conciti fuere, intendunt; qui amant, rei tantum incumbunt, cuius deſiderio detinentur. Itaque animus conuerſus ad id, quo ſollicitatur, negligit, & quaſi officij ſui obliuiſcitur: videlicet, vt muſculis thoracis uim mouēdi

ſuppe

ſuppeditet. Cor igitur, cum neque per intentionē pectoris aerem capiat, quo ventilari, refrigerarique poſſit, neque per remiſſionem ſeuocet, quę ſanguinis ardor fauillacea excrementa cōmiſit; ne ſtranguletur, animam cogit, & ad deſertum officiū reuocat, & hortatur, plurimā muſculis præſtet * rationem, & inſpirationem expirationemque ampliorem efficiat, vt & copiā aeris frigidi capiat, & excrementorum largā eiiciat copiam, ita vt quod vices minutæ, crebræq; ſpirandi eſſent facturæ, hoc vna amplior reſpiratio ſubminiſtret. Quam rem στενάζειν hoc eſt ſuſpirare veteres ab anguſtia cordis dixerunt, & quidem ad quoddam tempus latè ſuſpirant, idque ſæpius faciunt, qm̄ animus quidem, vt dictū iā eſt, rē, à qua excitatur, aſſidue diſpicit; natura vero aliquando cordis gratia cogit vim mouendi tranſmittere thoracis muſculis a mpliorē. Quod autem in thorace reſpiratio eſt, hoc in reliquo corpore ſeductio ſpiritus per arterias habetur, ac inſpirationi intenſio expirationi remiſſio reſpōdet. Sphygmus autē, id eſt, pulſus ipſe intēſio meatus, & remiſſio in corde & ī arteria ē.

*motionē

Cur ægre id genus carnis concoquitur, qđ inſitium appellatū eſt? Quoniam ſua leuitate fluitat in ventriculo per cibi humidi medium: nec eius corpus attingit, quo tactu fieri concoctio poteſt, ſed iuxta gulam redundat: cuius officiū cibis non coquendis, ſed appetēdis delegatū ē ſ quinetiam foris aquæ iniectum nō ſubſidet, ſed innatat, qm̄ dum carnes teruntur, ſpiritus admittitur prælenis, qui corpus eleuet, & in humore fluitare aptiſſimum reddat; hinc etiam molle, ſolutūq; forte talis ſpiritus auadat, neceſſe eſt. 22

Cur aqua perferuida grata prurientibus eſt? 23

Quoniam cauſa cur membra pruriant pituita craſſa & perfrigida eſt: hæc autem facit, vt cutis habetior ſit, atque ſtupentior.

24 Cur iidem balneis delectantur calidis? Quoniā pituitā calor* digerit, & vngues excutiunt.

*fundit.

25 Cur terga amplius, quàm cæteræ corporis partes pruriant? Quoniā plus pituitæ continent, vt pote quæ frigidiora ſint. Quā ob rem ſenes pruritus magis exercent, quia frigidiores ſint.

26 Cur homines, qui breui ſunt corpore pruden tiores magna ex parte ſunt, quàm qui lōgo? Quoniam animus toto in corpore coactius & cōpactius manet, ſi breue eſt: ſi longum, paſſus per longitudinem exoluitur, & hebetaſcit, vnde Homerus Vlyſſem breuem, ac prudentiſſimum refert, Aiacem longum, & ſtultiſſimum prodidit. Hoc modo qui breuiore ſunt corpore, ſunt etiam fortiores, quàm qui proceriore.

27 Quare qui minus ſunt prudentes, ſuſpenſo corpore, ac vultu ſublimi incedunt? Quia quem admodum nauicularius non admodū robuſtus nauim recta non agit, ſic nec corpus animus imbecillior.

Problema hoc in nonnullis exemplaribus non legebatur nec ob id, à Theodoro fuit trãſlatura.

28 Cur plerique ſtulti liberos prudentiſſimos procreauerunt: & contrà, multi valde prudentes ſtolidiſſimos? Quòd homines ſtultiores cum cō cumbunt, totos libidini ſeſe dedunt, itaque animo penitus in corporis concreationem demerſo, aſtrictoque, rei tantùm venereæ, ſemen vires optimas tum rationales, tum naturales adeptū perfluit, creatque proinde hominem prudentiorem. At homines prudentes, & docti ſemper aliquid vel honeſtiſ, vel vtilis animo cōplectũtur, nec in ipſo quidem venereo coitu omnino à rerū ſtudio deſiſtunt: itaq; animo remiſſiori pro-

fluens ſemen expers longe facultatis illius ani-
malis incumbit Hinc etiam deduci ratio põt,
cur homines ſtulti atque indocti filios robuſtos
maxime procreẽt, prudẽtes & docti imbecillos. 29

Cur ferarum animantium ſtercus minus, quã
vrbanarum fœteat, & damarũ & aliorum quo-
rundam excrementa pauliſper aroma redoleãt?
Quoniam ferè cibo ſicciori ſimpliciorique ve-
ſcantur, laborantq; vehementius: hominum ve
ro ſtercus omnium maxime animãtium fœtet,
ꝙ vario, humidoque cibo magis cæteris vtun-
tur: atque pluſquam ſit ſatis importune prius,
quàm egeamus, gulæ ingerimus, atq; minus nos
per laborẽ exercemus, atque minus calore abun
damus cum igitur cibus, vel plene cõcoqui, vel
ſatis difflati propter copiam non queat, putre-
ſcit aliquantulum, itaque grauius fœtet.

Cur ſinapi, & piper, & acrium omne genus 30
cuti ſuperimpoſitũ noſtri corporis vlcerare ni-
mirum poteſt, deuoratum ventrem vlcerare nõ
poterit? Quoniam ante immutatur atque conco
quitur, quam incipiat agere. adde ꝙ eius vehe-
mentia hebetaſcit nimio ventris humore, quin
etiam cutis ſuam ob denſitatem tempus ad agẽ
dum rebus admotis acribus ſatis adhibet: & quo
niam imbecilla eſt, facile ſentit. at pars inteſti-
na vna, & laxior & validior eſt.

Cur & præ nimio dolore, & præ nimia lęti- 31
tia æque lachrymæ excutiantur? Quoniam qui
dolent, ſpiſſitudine meatuum, qui poſiti oculis
ſunt, humorẽ, quẽ oculi continent, exprimunt,
dolor.n. meatus refrigerat, atq; aſtringit. At qui
lætantur & geſtiunt humorem ex luxitate mea
tuum effundunt oculi tamen quicunque arctio
ribus conſtant meatibus, lachrymam natura

de cauſa mittere conſueuere.

32 Quam ob cauſam qui dolent, ſumma corporis parte palleſcere conſueuere? Quoniam vires naturæ cum ſanguine partes interiores corporis ſubeant, ſicut ſuperius dictum eſt, ſanguis autē eſt, qui ſummam corporis partem calfacere poſſit, & laxare.

33 Cur ſæpenumero euenit, vt qui mingunt, et flatum ventris extrudant? Quoniam veſica plena vrinæ intumeſcat, & premat, & adducat rectum inteſtinum: itaque vrina, dū egeritur inteſtinum illud relaxatur, & flatibus inteſtinis incluſis libertatem effluendi concedit. Sunt tamē qui dum vrina ſecernitur, conſenſum quendam membrorum effici omnium cenſeant.

34 Quam ob rem qui oſcitantem viderint, oſcitare incipiant? Quoniam natura animantiū cōſentiens inter ſe, afficique mutuo aptiſſima eſt, maximeq; brutorum. Hinc vbi è grege aſinorū meiere vnus adorſus eſt, cæteri quoque omnes identidem faciunt, quibus veſica plena eſt vrina.

35 Cur ſanum lippiens ſua aduerſa valetudine afficiat, ſanus vero lippientem ſua bona valetudine emendare non queat? Quoniam oculi humidi, molles, affectuique opportuni ſint, adde, quòd ſanitas temperies quædam ſit corporis: morbus autem intemperies, faciliuſque modicus habitus ab immodico mutetur, vertaturque, quàm econtrario. merito lippitudo, quæ habitus quidem modicus eſt, ſanitatem, habitum laudabilem celerius, mutat: omnem mutationem autem ob naturalem conſenſum corporum fieri certum eſt.

36 Cur nummus, aut pomum in aqua demerſum amplius

amplius ſeipſo videatur? Quoniã aqua ſubmerſo adhærens corpori, eadem afficitur qualitate, coloremq; proinde trahit eundem, quo fallere oculum poſſit, quaſi corpus amplius ſit, cùm vndique aqua continetur. Hac enim eadem ratione Sol quoque, & Luna, & Errones omnes, cùm vel exoriuntur, vel occidunt, corpore eſſe ampliori videntur: quippe cùm ita primum cœlũ recipiat eandem qualitatem, affor meturque cõſimilius.

Cur quadrata è longinquo rotunda eſſe videãtur? An quia quadrati angulos vtpote ſubtiles è longinquo percipere oculus nequeat: quibus detractis rotundum videtur, quod relinquitur? 37

Quam ob cauſam, cum aliquid procul percutitur ictum ſtatim cernamus, ſtrepitum lentius audiamus, quanquam vnà cum ictu ſtrepitus oriatur? Quia viſum tenuiorem atque acutiorem quàm auditum habemus. viſus igitur anticipare, vtpote acutior poteſt; auditus, vt craſſior, lẽtius ſuo fungitur munere. Eadem hæc ratio eſt, cur in attritu confrictuque nubium ictum, qđ tonitruum appellamus, & ardorem, cui nomen fulgur inditum eſt, non ex æquo percipiamus: ſed fulgur primùm videamus, pòſt tonitruũ audiamus: quanquã ictus vel prius tonitruũ, quàm fulgur efficiat, vel vtrunque ſimul committat. Ergo vel hac ĩ re viſus vtpote agilior, & tenuior præcurrit, atque anticipat; auditus ut craſſior, & retardior, poſtmodum ſentit. 38

Quam ob rem ex frigoris vehementia partes noſtri corporis cæteræ rigeant omnes, facies minime, cum hæc vna detecta frigori pateat? An propter cõſuetudinem? facies enim, quòd ſemꝑ detecta eſt, aeris mutationibus ĩſueuit iuuat autem 39

tem plurimum ad reſiſtendum conſuetudo, atque exercitatio.

40 Quam ob cauſam bilis ſuo conceptaculo affectu admodũ facili complexa nunquã id corrodat: vbi vero in dentem corpus ſolidiſſimũ paliſper decubuit, illũ errodat, atque interimatur? Dixerim, quia natura, vt in illo vno corpore bilis contineatur, ſtatuit. vis. n. naturæ plurimum ad prohibendũ ne quid officiat, valet. Conſtat hoc etiam rebus aliis, fœtus. n. decem ferè menſes in vtero permanens, nullum ponderis ſenſũ gerenti fœminæ mouet: at ſi quis flatus eodem ruat, tormentũ protinus excitatur, & pondus ſẽtitur, & diſtentio. rapit intolerabilis, arteria itẽ aſpera ſpiritus vnius conceptaculum eſt, ita, vt ſi quid cibi, aut humoris in eam delapſum ſit, ſtrangulatio ſequatur & tuſſis ſubita: natura n. non cibo, ſed ſpiritui viam hanc vni vẽdicauit.

41 Cur alii balneas ſitibundi ingreſſi, extincta ſiti egrediantur, alii contrà? Qui habita ſunt ſicciori, ſiti balneo humefacti, abſoluuntur, præſertim ſi non penitus tabeant ſiccitate. at qui humidiores ſunt. & ſiti omni vacantes, iis humor per ſudorem abſumitur, itaque ſitis creatur: quippe quæ ſiccitate oriri ſolita ſit.

42 Quam ob cauſam radice per cibum ingeſta, alii fœde eructant, alii non? Quorum ventriculus non vities excrementis, maxime quę pituitoſis reddundat, horũ eructus purior eſt. Quorũ autem illis redundat, impurus, & male olens, radix enim vim calfaciendi, incidendi, extenuandiq; materias obtinet, flatuſque ex humoribus mouet, quos per ructum retũdit, ita fæces quoquedirí odoris ſi immotæ manent, fœtorem nõ ſpirant, ſi mouentur, ampliter ſpirant, haud. n. audien-

ῥάφανον radicem reddit.

audiendi ſunt illi,qui radicem ipſam vitioſam natura,& fœtido conſtare genere cenſent; argumento,quòd etiam foris tã marcida male olet: nam ſi id eſſet,omnes,qui eam ediſſent, fœtidũ eructarent.

Cur ſummis frigoribus,digiti & omnino extrema corporis nigreſcant, & decidant? Quia vis ſummi frigoris calorem inſitum ad corporis profunda impellit, & claudit: itaque extrema,quoniã vires* animales & calorem nequeãt adipiſci,primùm liuent, deinde nigreſcunt, & & moriuntur,decidunt vero propterea,ꝙ natura reliquo ſuo corpori conſulens, adſtringit ad ſe quod integrum eſt,relinquit,atque reiicit, q̃d mortuum vacat: extrema ita affici poſſunt, eò quòd parum carnis,caloriſq; obtinent. hinc.n. & in genere ſtirpium quæ infirma laxioraq; & minus calida ſunt,frondes hyeme ineunte amittunt. Errant n.qui principio calorem innatum vim aduerſam frigoris aufugere introrſum exiſtiment:proinde coactum,& quaſi recreatũ proficiſci vniuerſum larga cum copia omnibus auxilio membris: itaque feruore nimio extrema poſſe exuere:nam dum intus manet, cogi melius poteſt. 43

* vitales.

Quam ob rem qui extremis perfrixere, ſi mẽbra igni admoueant,doleant,vehementer? Hoc vniuerſim & ad ſubitam qualitatis mutationẽ accidere arbitrandũ eſt. fit.n. vt ex multo frigoris repente tranſeant ad multum caloris, omne autem quod immodice,vniuerſimq; malo agitur habitu,dolorem naturæ infligere poteſt ſicut quod per habitum bonum modice, atque ad naturalem conditionem vniuerſim mutatur, naturã vero vehementer permulcet,atq; oblectat, 44

natura perduxit, quibus uapores excrementitij efflari, atque euaneſcere poſſent.

5 Cur mulieres, & ſpadones caneſcere celeriter ſoleāt? An mulieres, qa natura frigidę ſunt, atque ex otij cauſa? ſic enim plus materiæ inutilis contrahi poteſt, præſertim ſi menſtrua defuerunt. Spadones, quia non amplius ſemen excernunt, ſed excrementum illud ſeminis genitale, quod pituitoſum eſt, per totum corpus miſtum cū ſanguine digerunt.

6 Cur itēm careāt pilis? Mulieres quidem, quia frigidæ ſunt, foramina ſui corporis ſpiſſiora habent, atque coarctiora. Vis enim frigoris contrahere, conſtipareq; aptiſſima eſt: itaq; exitus pilis denegatur. Spadones uero, quia iuſto humidiores ſunt, excrementiſq; admodum redūdant. hæc enim rō eſt, cur loca neque præhumida, neque præſicca, ſaxoſaque herbas edere ualeant?

7 Cur pedes ſpadonū magna ex parte ſolent deprauari? Quoniam præ nimio quem dixi humore, membra admodum madefacta, & emollita, & proinde debilitata gerunt. fit * enim vt pondere ſuperimpoſito corporis, crura parum ad ſuſtinēdum ualida, peruertantur. quo modo harundinem pondere ſuperannexo flecti neceſſe eſt. Rē autem duram, & ſiccam eſſe ualidiorem, inque ſuo officio ſtabiliorem: humidam uero, & mollem, imbecillam, parumque efficacem extare: argumento ſunt ligna, pelles, funes, atque etiam homines. quippe, ſi qui per luxū balneo, & poculo immodice uſi ſunt, imbecilliores reddantur: ſed ſi per frugalitatem modice ſeſe reſiccarunt, robuſti, efficaciores euadant. Vnde fit, ut ſpadones quidem effœminati imbecilliqu e ſint, forſitan & uinoſi, vtpote qui pituita magis

* itaque.

magis abundent.cùm enim habitu ſint frigidiori,auidos eſſe rei cõtrariæ uerisimile eſt. vinum autem natura eſt calidum. Aethiopes vero,vtpote ſicciores,criſpi,macilenti, muſculoſi robuſtique conſtant.

Cur ijdẽ uocem reddunt acutiorem? Quoniã 8
humor ille immodicus fauces,canalem aſperum cognominatum,obcraſſans,atque infarciẽs, longe reddit anguſtiores. & cum ſpiritus per anguſta ſe promat, vocem agat acutiorem, quàm in integris fiat hominibus, neceſſe eſt. His enim vox ampla per meatus laxitudines informatur, & ducitur. Argumentum ex tibiarum foraminibus accipi aptiſſime poteſt. humor autẽ nimius ſpadonum,vel eo conſtat,ꝙ percraſſari, & mammas fœmineas explere, & genas habere tumidiuſculas,& pilis eſſe promiſsioribus, & caneſcere facile conſueuere.

Cur è ſpadonibus nonnulli rem aliquãtiſper 9
veneream appetant,& amore interdum teneantur? Quoniam ſunt qui,cùm pubeſcerent, caſtrati,colliſive fuerunt. Itaque ueluti ſemiſpadones ſunt.adde quibus iecur feruentius,& ſeminis cõceptacula ampliora, hi veneris vſum ſæpe imaginantur,& appetunt: agere tamen quod cupiunt non poſſunt, quoniam coles eorum mox emarceſcat,& langueat.Spiritus enim,qui diutius tumefacit,deeſt:quippe cum ſemen non adſit, vnde ſpiritus ortus per meatus ſemini attributos deferri ex parte coxarum conſueuit. Quamobrẽ fit,ut meatus illi collapſi perinde atque in puerili ætate poſſint excæcari.

Cur cæteris omnibus noſtri corporis partib. 10
quas pili integunt, caneſcere conſueuimus, alis verò nequaquam? Quoniam locus iſte cali-

dior eſt, quippe qui conceptaculis tum ſpiritus naturalis, tum ſanguinis, ſit refertus: qui etiam quia laxior, atque ſolutior eſt, idcirco excremen ta pituitæ digerere atque difflare: aſſidue poteſt, quod quidem argumento cõſtat ſudoris aſſidui alarum.

11 Cur nõnulli pudore affecti alis inſudare cogũtur? Quia pars iſta corporis laxior eſt. Natura q̃ppe ab eo recedit, quod vel reuerendum, vel ca uendum eſt: atque paulisper ſeſe cum ſanguine colligit, recipitq; in uenas atque arterias amplio res; quę vbi expletæ fuerunt, extillare ĩcœperũt, quod idem ẽt euenire ijs nouimus, qui affecti læ titia ſunt, ob eam ſcilicet rem, ꝙ elaxari, reſol uique corpus totũ, maximeq; alas neceſſe eſt.

12 Quam ob cauſam pallidi, q metuerunt, efficiũ tur? Quòd natura humana uiſque interior, quæ corporibus noſtris conſ. luit, ne quid extrinſecus capiat detrimenti, continuo fugit, & ſe ad lo ca confert penitiora, cuſtodiæ gratia; quemadmo dum nos quoque domum eadem cauſa petere ſo lemus: quò cùm properat, ſanguinem ſecum trahit. quo ſolo vehiculo, alimentoq; vti cõſueuit, vtpote q ex ſuccis omnibus ſit bonus ſolus: hic autem eſt, q florem noſtro largiri corpori poteſt.

13 Cur ijdẽ illi cõtrimeſcere conſueuerunt? Quo niam vis etiam animalis per conſenſum vtique naturalem diffugiẽs, neruos relinq̃t imbecillos, qui ſuo robore membra ſuſtinẽt, firmaque tuen tur. Hæc eadem ratio eſt, cur & aluo fundàtur, & mingant inconſulte: muſculi nanque, quorũ intereſt meatus excrementorum claudere, debi litati retinere amplius nequeunt.

14 Quam ob cauſam rubeſcere ſolẽt, qui gaudẽt? Quoniam natura ſpõte rei occurrit, quæ grata

etxrin-

extrinſecus acceſſit. Quemadmodū nos amicis,
aut liberis obuiam vltro feſtinamus: naturā aūt
ſanguis comitat̃, quē ſuo colore cuti florē poſſe
largiri, palloreq́; ob eiꝰ orbitatē oriri ꝓpoſuimꝰ.

Cur erubeſcere cōſueuerūt, quos puduit? Quo 15
niam natura ſua naturali quadam, non arbitrali
conſciētia uerecundatur, ac reueretur, quod ho-
norādum colēdumq́ue ſenſerit. Itaque more pu-
dicæ, nobiliſq́ue puellæ compeſcitur: & ſe ad lo
ca penitiora corporis recipit, atque occulit quod
cum agitur, ſanguis concitus liberalius fluitat,
cutemq́ue ſuo colore pertingit. Sunt tamē, qui
naturam ſeſe protegere copia ſanguinis aſſeue-
rent, quomodo & manum naturali ingenio tan-
tiſper faciei admouere ſolemus, dum pudore af-
ficimur.

Cur nōnulli à vita ꝑ nimio metu diſceſſerūt? 16
Quoniam vis naturalis admodum interiorem
ſubiens partē ſanguine, calorem inſitum atque
vitalē ſolitum de corde oriri obruit vniuerſum,
atque extinguit: qua ratione oleum quoque mul-
tum, vniuerſimq́ue lucernæ infuſum flammam
pōt extinguere: calor q̃ppe corporis ille perapte
flammulæ lucernæ reſpondet: & vero, q̄ dolore
vexantur nimio, eadem ipſa de cā diſceſſere è
vita: interit enim motus interior natiui caloris,
quemadmodū ignis quoq; obturatus extinguit̃.

Cur multi ebriati vino obierūt? Quoniā uini 17
copia naturalē * animalemq́; vim omnem ſuo
calore opprimit, maximeq́ue id ſentiūt, qui ca-
lorem inſitum exiguum cōtinent, atque imbe-
cillum. Qui enim multus, ac validus eſt, reſiſtere
amplius, ac ſpatio temporis copiam omnē illa-
tam concoquere poteſt, quemadmodum plus
olei infuſi flamma tolerat, quæ largior eſt.

* *vitalēque.*

18 Cur mẽbra ſenũ obtremunt? Quoniam nerui membrorum, & muſculi ui ſua mouẽdi priuati non amplius æquè partes continere, firmare, ſtabilireque poſſunt. ſit etenim tremor, cùm põdus quidem membrorum corporis trahit deorſum: animæ autem vis ſurſum eleuat, idque viciſſim, atque aſſidue agitur. Hinc enim incurui ſenes in terram corruunt; & ne id fiat, baculis ſeſe ſuſtinent, & tanquam caducos parietes lignorũ adminiculo continent erectiores. Hæc eadem virium imbecillitas facit, vt & vrina, & alui excrementa prodeant inconſulte.

19 Quam ob rem palleſcere ſolẽt, qui ægritudini ſuccumbant? Quoniam rem triſtem natura ſentiens, paulatim deſcendit ad loca ſibi penitiora cum ſanguine, qui coloris author eſt: minus tamen illi, quàm qui metuunt, palleſcunt.

20 Quam ob cauſam qui lætitia* exultant, reſoluuntur? Quoniam vitalis vis, & inſitus calor foras ad rem lætabilem immodice profluẽs diſpalatur ac interit. Vnde ſit, ut & ſudent, & rubeãt ſanguinis aduẽtũ. Calorẽ enim natiuũ, ignemq; ipſum, vt per loci ſui appetitionem ſurſum efferri, ſic per alimẽti deſiderium ima petere neceſſe eſt. igitur vtralibet mouendi rõne perempta, calor inſitus interit, & uis omnis vitalis euaneſcit.

*al. l. exultant. vehemẽter, nõnunquam etiam reſoluuntur.

21 Quam ob cauſam qui vel angũtur, uel iraſcuntur, uel amãt, frequenter ampliterque ſuſpirare conſueuerunt? Quoniam qui angũtur, animum totum ad rem, quæ dolori eſt, conuerterunt: qui iraſcuntur, rei, qua conciti fuere, intendunt; qui amant, rei tantum incumbunt, cuius deſiderio detinentur. Itaque animus conuerſus ad id, quo ſollicitatur, negligit, & quaſi officij ſui obliuiſcitur: videlicet, vt muſculis thoracis uim mouẽdi

ſuppeditet. Cor igitur, cum neque per intentionē pectoris aerem capiat, quo ventilari, refrigerarique poſſit, neque per remiſſionem ſeuocet, quę ſanguinis ardor fauillacea excrementa cōmiſit; ne ſtranguletur, animam cogit, & ad deſertum officiū reuocat, & hortatur, plurimā muſculis præſtet * rationem, & inſpirationem expirationemque ampliorem efficiat, vt & copiā aeris frigidi capiat, & excrementorum largā eiiciat copiam, ita vt quod vices minutæ, crebræq; ſpirandi eſſent facturæ, hoc vna amplior reſpiratio ſubminiſtret. Quam rem ςεναζειν hoc eſt ſuſpirare veteres ab anguſtia cordis dixerunt, & quidem ad quoddam tempus latè ſuſpirant, idque ſæpius faciunt, qm̄ animus quidem, vt dictū iā eſt, rē, à qua excitatur, aſſidue diſpicit; natura vero aliquando cordis gratia cogit vim mouendi tranſmittere thoracis muſculis ampliorē. Quod autem in thorace reſpiratio eſt, hoc in reliquo corpore ſeductio ſpiritus per arterias habetur, ac inſpirationi intenſio expirationi remiſſio reſpōdet. Sphygmus autē, id eſt, pulſus ipſe intēſio meatus, & remiſſio in corde & ī arteria ē.

*motiuū

Cur ægre id genus carnis concoquitur, qđ inſitium appellatū eſt? Quoniam ſua leuitate fluitat in ventriculo per cibi humidi medium: nec eius corpus attingit, quo tactu fieri concoctio poteſt, ſed iuxta gulam redundat: cuius officiū cibis non coquendis, ſed appetēdis delegatū ē s quinetiam foris aquæ iniectum nō ſubſidet, ſed innatat, qm̄ dum carnes teruntur, ſpiritus admittitur præleuis, qui corpus eleuet, & in humore fluitare aptiſſimum reddat; hinc etiam molle, ſolutūq; forte talis ſpiritus auadat, neceſſe eſt. 22

Cur aqua perferuida grata prurientibus eſt? 23

Quoniam

Quoniam cauſa cur membra pruriant pituita craſſa & perfrigida eſt:hæc autem facit, vt cutis habetior ſit,atque ſtupentior.

24 Cur iidem balneis delectantur calidis? Quoniã pituitã calor* digerit, & vngues excutiunt.

*fundit.

25 Cur terga amplius quàm cæteræ corporis partes pruriant? Quoniã plus pituitæ continent,vtpote quæ frigidiora ſint. Quã ob rem ſenes pruritus magis exercent,quia frigidiores ſint.

26 Cur homines,qui breui ſunt corpore prudentiores magna ex parte ſunt,quàm qui lõgo? Quoniam animus toto in corpore coactius & cõpactius manet,ſi breue eſt:ſi longum, paſſius per longitudinem exoluitur,& hebetaſcit,vnde Homerus Vlyſſem breuem, ac prudentiſſimum refert, Aiacem longum, & ſtultiſſimum prodidit.Hoc modo qui breuiore ſunt corpore, ſunt etiam fortiores,quàm qui proceriore.

27 Quare qui minus ſunt prudentes, ſuſpenſo corpore,ac vultu ſublimi incedunt? Quia quemadmodum nauicularius non admodũ robuſtus nauim recta non agit,ſic nec corpus animus imbecillior.

Problema hoc in nonnullis exemplaribus non legebatur nec ob id, à Theodoro fuit trãslatura.

28 Cur plerique ſtulti liberos prudentiſſimos procreauerunt:& contrà,multi valde prudentes ſtolidiſſimos? Quòd homines ſtultiores cum cõcumbunt,totos libidini ſeſe dedunt,itaque animo penitus in corporis concreationem demerſo,aſtrictoque,rei tantùm venereæ, ſemen vires optimas tum rationales, tum naturales adeptũ perfluit,creatque proinde hominem prudentiorem.At homines prudentes, & docti ſemper aliquid vel honeſti, vel vtilis animo cõplectũtur, nec in ipſo quidem venereo coitu omnino à rerũ ſtudio deſiſtunt:itaq; animo remiſſiori pro-

fluens

fluens ſemen expers longe facultatis illius animalis incumbit. Hinc etiam deduci ratio pōt, cur homines ſtulti atque indocti filios robuſtos maxime procreāt, prudētes & docti imbecillos. 29

Cur ferarum animantium ſtercus minus, quā vrbanarum fœteat, & damarū & aliorum quorundam excrementa pauliſper aroma redoleāt? Quoniam ferè cibo ſicciori ſimpliciorique veſcantur, laborantq; vehementius: hominum vero ſtercus omnium maxime animātium fœtet, ꝙ vario, humidoque cibo magis cæteris vtuntur: atque pluſquam ſit ſatis importune prius, quàm egeamus, gulæ ingerimus, atq; minus nos per laborē exercemus, atque minus calore abundamus: cum igitur cibus, vel plene cōcoqui, vel ſatis diffflati propter copiam non queat, putreſcit aliquantulum, itaque grauius fœtet.

Cur ſinapi, & piper, & acrium omne genus 30 cuti ſuperimpoſitū noſtri corporis vlcerare nimirum poteſt, deuoratum ventrem vlcerare nō poterit? Quoniam ante immutatur atque concoquitur, quam incipiat agere. adde ꝙ eius vehementia hebetaſcit nimio ventris humore, quin etiam cutis ſuam ob denſitatem tempus ad agēdum reb: s admotis acribus ſatis adhibet: & quoniam imbecilla eſt, facile ſentit. at pars inteſtina vna, & laxior & validior eſt. 31

Cur & præ nimio dolore, & præ nimia lętitia æque lachrymæ excutiantur? Quoniam qui dolent, ſpiſſitudine meatuum, qui poſiti oculis ſunt, humorē, quē oculi continent, exprimunt, dolor.n. meatus refrigerat, atq; aſtringit. At qui lætantur & geſtiunt humorem ex luxitate meatuum effundunt oculi tamen quicunque arctioribus conſtant meatibus, lachrymam natura

de cauſa mittere conſueuere.

32 Quam ob cauſam qui dolent, ſumma corporis parte palleſcere conſueuere? Quoniam vires naturæ cum ſanguine partes interiores corporis ſubeant, ſicut ſuperius dictum eſt, ſanguis autē eſt, qui ſummam corporis partem calfacere poſſit, & laxare.

33 Cur ſæpenumero euenit, vt qui mingunt, et flatum ventris extrudant? Quoniam veſica plena vrinæ intumeſcat, & premat, & adducat rectum inteſtinum: itaque vrina, dū egeritur inteſtinum illud relaxatur, & flatibus inteſtinis incluſis libertatem effluendi concedit. Sunt tamē qui dum vrina ſecernitur, conſenſum quendam membrorum effici omnium cenſeant.

34 Quam ob rem qui oſcitantem viderint, oſcitare incipiant? Quoniam natura animantiū cōſentiens inter ſe, afficique mutuo aptiſſima eſt, maximeq; brutorum. Hinc vbi è grege aſinorū meiere vnus adorſus eſt, cæteri quoque omnes identidem faciunt, quibus veſica plena eſt vrina.

35 Cur ſanum lippiens ſua aduerſa valetudine afficiat ſanus vero lippientem ſua bona valetudine emendare non queat? Quoniam oculi humidi, molles, affectuique opportuni ſint, adde, quòd ſanitas temperies quædam ſit corporis: morbus autem intemperies, faciliuſque modicus habitus ab immodico mutetur, vertaturque, quàm econtrario. merito lippitudo, quæ habitus quidem modicus eſt, ſanitatem, habitum laudabilem celerius, mutat: omnem mutationem autem ob naturalem conſenſum corporum fieri certum eſt.

36 Cur nummus, aut pomum in aqua demerſum amplius

amplius ſeipſo videatur? Quoniã aqua ſubmerſo adhærens corpori, eadem afficitur qualitate, coloremq; proinde trahit eundem, quo fallere oculum poſſit, quaſi corpus amplius ſit, cùm vndique aqua continetur. Hac enim eadem ratione Sol quoque, & Luna, & Errones omnes, cùm vel exoriuntur, vel occidunt, corpore eſſe ampliori videntur: quippe cùm ita primum cœlũ recipiat eandem qualitatem, aſſormeturque cõſimilius.

Cur quadrata è longinquo rotunda eſſe videãtur? An quia quadrati angulos vtpote ſubtiles è longinquo percipere oculus nequeat: quibus detractis rotundum videtur, quod relinquitur? 37

Quam ob cauſam, cum aliquid procul percutitur, ictum ſtatim cernamus, ſtrepitum lentius audiamus, quanquam vnà cum ictu ſtrepitus oriatur? Quia viſum tenuiorem atque acutiorem quàm auditum habemus. viſus igitur anticipare, vtpote acutior, poteſt; auditus, vt craſſior, lẽtius ſuo fungitur munere. Eadem hæc ratio eſt, cur in attritu confrictuque nubium ictum, qđ tonitruum appellamus, & ardorem, cui nomen fulgur inditum eſt, non ex æquo percipiamus: ſed fulgur primùm videamus, pòſt tonitruũ audiamus: quanquã ictus vel priùs tonitruũ, quàm fulgur efficiat, vel vtrunque ſimul committat. Ergo vel hac ĩ re viſus vtpote agilior, & tenuior præcurrit, atque anticipat; auditus ut craſſior, & retardior, poſtmodum ſentit. 38

Quam ob rem ex frigoris vehementia partes noſtri corporis cæteræ rigeant omnes, facies minime, cum hæc vna detecta frigori pateat? An propter cõſuetudinem? facies enim, quòd ſemꝑ detecta eſt, aeris mutationibus ĩſueuit iuuat au- 39

tem

tem plurimum ad reſiſtendum conſuetudo, at-
exercitatio.

40 Quam ob cauſam bilis ſuo conceptaculo affe-
ctu admodũ facili complexa nunquã id corro-
dat: vbi vero in dentem corpus ſolidiſſimũ pa-
liſper decubuit, illũ errodat, atque interimatu?
Dixerim, quia natura, vt in illo vno corpore bi-
lis contineatur, ſtatuit. vis. n. naturæ plurimum
ad prohibendũ ne quid officiat, valet. Cõſtat
hoc etiam rebus aliis, fœtus. n. decem ferè men-
ſes in vtero permanens, nullum ponderis ſenſũ
gerenti fœminæ mouet: at ſi quis flatus eòdem
ruat, tormentũ protinus excitatur, & pondus ſẽ
titur, & diſtentio. rapit intolerabilis, arteria itẽ
aſpera ſpiritus vnius conceptaculum eſt, ita, vt
ſi quid cibi, aut humoris in eam delapſum ſit,
ſtrangulatio ſequatur & tuſſis ſubita: natura n.
non cibo, ſed ſpiritui viam hanc vni vẽdicauit.

41 Cur alii balneas ſitibundi ingreſſi, extincta ſi
ti egrediantur, alii contrà? Qui habita ſunt ſic-
ciori, ſiti balneo humefacti, abſoluuntur, præſer
tim ſi non penitus tabeant ſiccitate. at qui hu-
midiores ſunt. & ſiti omni vacantes, iis humor
per ſudorem abſumitur, itaque ſitis creatur: q̃p-
pe quæ ſiccitate oriri ſolita ſit.

Quam ob cauſam radice per cibum ingeſta,
42 alii fœde eructant, alii non? Quorum ventricu
ῥάφανον lus non vitiis excrementis, maxime quę pitui-
radicem. toſis reddundat, horũ eructus purior eſt. Quorũ
reddit. autem illis redundat, impurus, & male olens, ra
dix enim vim calfaciendi, incidendi, extenuan
diq; materias obtinet, flatuſque ex humoribus
mouet, quos per ructum retũdit, ita fæces quo-
que diri odoris ſi immotæ manent, fœtorem nõ
ſpirant, ſi mouentur, ampliter ſpirant, haud. n.
audien-

audiendi ſunt illi,qui radicem ipſam vitioſam natura,& fœtido conſtare genere cenſent; argumento,quòd etiam foris tā marcida male olet: nam ſi id eſſet,omnes,qui eam ediſſent, fœtidū eructarent.

Cur ſummis frigoribus,digiti & omnino extrema corporis nigreſcant, & decidant? Quia vis ſummi frigoris calorem inſitum ad corporis profunda impellit, & claudit: itaque extrema,quoniā vires*animales & calorem nequeāt adipiſci primùm liuent, deinde nigreſcunt, & & moriuntur,decidant vero propterea,ꝙ natura reliquo ſuo corpori conſulens, adſtringit ad ſe quod integrum eſt,relinquit,atque reiicit, qđ mortuum vacat: extrema ita affici poſſunt, eò quòd parum carnis,caloriſq; obtinent. hinc.n. & in genere ſtirpium quæ infirma laxioraq; & minus calida ſunt,frondes hyeme ineunte amittunt. Errant n.qui principio calorem innatum vim aduerſam frigoris aufugere introrſum exiſtiment:proinde coactum,& quaſi recreatū proficiſci vniuerſum larga cum copia omnibus auxilio membris: itaque feruore nimio extrema poſſe exuere:nam dum intus manet, cogi melius poteſt. 43

* vitales.

Quam ob rem qui extremis perfrixere, ſi mēbra igni admoueant,doleant,vehementer? Hoc vniuerſim & ad ſubitam qualitatis mutationē accidere arbitrandū eſt. fit.n. vt ex multo frigoris repente tranſeant ad multum caloris, omne autem quod immodice,vniuerſimq; malo agitur habitu,dolorem naturæ infligere poteſt ſicut quod per habitum bonum modice, atque ad naturalem conditionem vniuerſim mutatur, naturā vero vehementer permulcet,atq; oblectat, 44

natura perduxit, quibus uapores excrementitij efflari, atque euaneſcere poſſent.

5 Cur mulieres, & ſpadones caneſcere celeriter ſolēt? An mulieres, qa natura frigidę ſunt, atque ex otij cauſa? ſic enim plus materiæ inutilis con trahi poteſt, præſertim ſi menſtrua defuerunt. Spadones, quia non amplius ſemen excernunt, ſed excrementum illud ſeminis genitale, quod pituitoſum eſt, per totum corpus miſtum cū ſanguine digerunt.

6 Cur iteſn careāt pilis? Mulieres quidem, quia frigidæ ſunt, foramina ſui corporis ſpiſſiora habent, atque coarctiora. Vis enim frigoris conttahere, conſtipareq; aptiſſima eſt: itaq; exitus pilis denegatur. Spadones uero, quia iuſto humidiores ſunt, excrementiſq; admodum redūdant. hæc enim rō eſt, cur loca neque præhumida, neque præſicca, ſaxoſaque herbas edere ualeant?

7 Cur pedes ſpadonū magna ex parte ſolent deprauari? Quoniam præ nimio quem dixi humōre, membra admodum madefacta, & emollita, & proinde debilitata gerunt. fit * enim vt pondere ſuperimpoſito corporis, crura parum ad ſuſtinēdum ualida, peruertantur. quo modo harundinem pondere ſuperannexo flecti neceſſe eſt. Rē autem duram, & ſiccam eſſe ualidiorem, inque ſuo officio ſtabiliorem: humidam uero, & mollem, imbecillam, parumque efficacem extare: argumento ſunt ligna, pelles, funes, atque etiam homines. quippe, ſi qui per luxū balneo, & poculo immodice uſi ſunt, imbecilliores reddantur: ſed ſi per frugalitatem modice ſeſe reſiccarunt, robuſti, efficaciores euadant. Vnde fit, ut ſpadones quidem effœminati imbecilliqne ſint, forſitan & uinoſi, vtpote qui pituita

* itaque.

magis abundent. cùm enim habitu ſint frigidiori, auidos eſſe rei cõtrariæ ueriſimile eſt. vinum autem natura eſt calidum. Aethiopes vero, vtpote ſicciores, criſpi, macilenti, muſculoſi robuſtique conſtant.

Cur ijdẽ uocem reddunt acutiorem? Quoniã humor ille immodicus fauces, canalem aſperum cognominatum, obcraſſans, atque infarciẽs, longe reddit anguſtiores. & cum ſpiritus per anguſta ſe promat, vocem agat acutiorem, quàm in integris fiat hominibus, neceſſe eſt. His enim vox ampla per meatus laxitudines informatur, & ducitur. Argumentum ex tibiarum foraminibus accipi aptiſſime poteſt. humor autẽ nimius ſpadonum, vel eo conſtat, ꝙ percraſſari, & mammas fœmineas explere, & genas habere tumidiuſculas, & pilis eſſe promiſſioribus, & caneſcere facile conſueuere. 8

Cur è ſpadonibus nonnulli rem aliquãtiſper veneream appetant, & amore interdum teneantur? Quoniam ſunt, qui, cùm pubeſcerent, caſtrati, colliſive fuerunt. Itaque ueluti ſemiſpadones ſunt. adde quibus iecur feruentius, & ſeminis cõceptacula ampliora, hi veneris vſum ſæpe imaginantur, & appetunt; agere tamen quod cupiunt non poſſunt, quoniam coles eorum mox emarceſcat, & langueat. Spiritus enim, qui diutius tumefacit, deeſt: quippe cum ſemen non adſit, vnde ſpiritus ortus per meatus ſemini attributos deferri ex parte coxarum conſueuit. Quamobrẽ fit, ut meatus illi collapſi perinde atque in puerili ætate poſſint excæcari. 9

Cur cæteris omnibus noſtri corporis partib. quas pili integunt, caneſcere conſueuimus, alis verò nequaquam? Quoniam locus iſte cali- 10

dior eſt, quippe qui conceptaculis tum ſpiritus naturalis, tum ſanguinis, ſit refertus: qui etiam quia laxior, atque ſolutior eſt, idcirco excremen ta pituitæ digerere atque diſſlare: aſſidue poteſt, quod quidem argumento cõſtat ſudoris aſſidui alarum.

11 Cur nõnulli pudore affecti alis inſudare cogũtur? Quia pars iſta corporis laxior eſt. Natura q̃ppe ab eo recedit, quod vel reuerendum, vel cauendum eſt: atque paulíſper ſeſe cum ſanguine colligit, recipitq; in uenas atque arterias ampliores; quę vbi expletæ fuerunt, extillare ĩcœperũt, quod idem ẽt euenire ijs nouimus, qui affecti lætitia ſunt, ob eam ſcilicet rem, ꝙ elaxari, reſoluique corpus totũ, maximeq; alas neceſſe eſt.

12 Quam ob cauſam pallidi, q̃ metuerunt, efficiũtur? Quòd natura humana uiſque interior, quæ corporibus noſtris conſ. luit, ne quid extrinſecus capiat detrimenti, continuo fugit, & ſe ad loca confert penitiora, cuſtodiæ gratia; quemadmodum nos quoque domum eadem cauſa petere ſolemus: quò cùm properat, ſanguinem ſecum trahit quo ſolo vehiculo, alimentoq; vti cõſueuit, vtpote q̃ ex ſuccis omnibus ſit bonus ſolus: hic autem eſt, q̃ florem noſtro largiri corpori poteſt.

13 Cur ijdẽ illi cõtrimeſcere conſueuerunt? Quoniam vis etiam animalis per conſenſum vtique naturalem diffugiẽs, neruos relinq̃t imbecillos, qui ſuo robore membra ſuſtinẽt, firmaque tuentur. Hæc eadem ratio eſt, cur & aluo fundâtur, & mingant inconſulte: muſculi nanque, quorũ intereſt meatus excrementorum claudere, debilitati retinere amplius nequeunt.

14 Quam ob cauſam rubeſcere ſolẽt, qui gaudẽt? Quoniam natura ſpõte rei occurrit, quæ grata etxrin-

extrinſecus acceſſit. Quemadmodū nos amicis, aut liberis obuiam vltro feſtinamus: naturā aūt ſanguis comitat̄, quē ſuo colore cuti florē poſſe largiri,palloreq́; ob eiꝰ orbitatē oriri ꝓpoſuimꝰ.

Cur erubeſcere cōſueuerūt,quos puduit? Quo 15
niam natura ſua naturali quadam,non arbitrali conſciētia uerecundatur,ac reueretur, quod honorādum colēdumq́ue ſenſerit.Itaque more pudicæ,nobiliſq́ue puellæ compeſcitur: & ſe ad loca penitiora corporis recipit,atque occulit quod cum agitur, ſanguis concitus liberalius fluitat, cutemq́ue ſuo colore pertingit. Sunt tamē, qui naturam ſeſe protegere copia ſanguinis aſſeuerent,quomodo & manum naturali ingenio tantiſper faciei admouere ſolemus,dum pudore afficimur.

Cur nōnulli à vita ꝑ nimio metu diſceſſerūt? 16
Quoniam vis naturalis admodum interiorem ſubiens partē ſanguine, calorem inſitum atque vitalē ſolitum de corde oriri obruit vniuerſum, atque extinguit:qua ratione oleum quoque multum, vniuerſimque lucernæ infuſum flammam pōt extinguere: calor ꝗppe corporis ille perapte flammulæ lucernæ reſpondet: & vero, ꝗ dolore vexantur nimio, eadem ipſa de cā diſceſſere è vita:interit enim motus interior natiui caloris, quemadmodū ignis quoq; obturatus extinguit̄.

Cur multi ebriati vino obierūt? Quoniā uini 17
copia naturalē * animalemq́; vim omnem ſuo calore opprimit, maximeque id ſentiūt,qui calorem inſitum exiguum cōtinent, atque imbecillum.Qui enim multus,ac validus eſt,reſiſtere amplius, ac ſpatio temporis copiam omnē illatam concoquere poteſt, quemadmodum plus olei infuſi flamma tolerat,quæ largior eſt.

* vitalēque.

18 Cur mẽbra ſenũ obtremunt? Quoniam nerui membrorum, & muſculi ui ſua mouẽdi priuati non amplius æque partes continere, firmare, ſtabilireque poſſunt. fit etenim tremor, cùm põdus quidem membrorum corporis trahit deorſum: animæ autem vis ſurſum eleuat, idque viciſſim, atque aſſidue agitur. Hinc enim incurui ſenes in terram corruunt; & ne id fiat, baculis ſeſe ſuſtinent, & tanquam caducos parietes lignorũ adminiculo continent erectiores. Hæc eadem virium imbecillitas facit, vt & vrina, & alui excrementa prodeant inconſulte.

19 Quam ob rem palleſcere ſolẽt, qui ægritudini ſuccumbant? Quoniam rem triſtem natura ſentiens, paulatim deſcendit ad loca ſibi penitiora cum ſanguine, qui coloris author eſt: minus tamen illi, quàm qui metuunt, palleſcunt.

20 Quam ob cauſam qui lætitia* exultant, reſoluuntur? Quoniam vitalis vis, & inſitus calor foras ad rem lætabilem immodice proflueẽs diſpalatur ac interit. Vnde fit, ut & ſudent, & rubeãt ſanguinis aduẽtũ. Calorẽ enim natiuũ, ignemq; ipſum, vt per loci ſui appetitionem ſurſum efferri, ſic per alimẽti deſiderium ima petere neceſſe eſt. igitur vtralibet mouendi rõne perempta, calor inſitus interit, & uis omnis vitalis euaneſcit.

*al. l. exultant. vehemẽter, nõnunquam etiam reſoluuntur.

21 Quam ob cauſam qui vel angũtur, uel iraſcuntur, uel amãt, frequenter ampliterque ſuſpirare conſueuerunt? Quoniam qui angũtur, animum totum ad rem, quæ dolori eſt, conuerterunt: qui iraſcuntur, rei, qua conciti fuere, intendunt; qui amant, rei tantum incumbunt, cuius deſiderio detinentur. Itaque animus conuerſus ad id, quo ſollicitatur, negligit, & quaſi officij ſui obliuiſcitur: videlicet, vt muſculis thoracis uim mouẽdi

ſuppe

ſuppeditet. Cor igitur, cum neque per intentionẽ pectoris aerem capiat, quo ventilari, refrigerarique poſſit, neque per remiſſionem ſeuocet, quę ſanguinis ardor fauillacea excrementa cõmiſit; ne ſtranguletur, animam cogit, & ad deſertum officiũ reuocat, & hortatur, plurimã muſculis præſtet * rationem, & inſpirationem expirationemque ampliorem efficiat, vt & copiã aeris frigidi capiat, & excrementorum largã ciiciat copiam, ita vt quod vices minutæ, crebræq; ſpirandi eſſent facturæ, hoc vna amplior reſpiratio ſubminiſtret. Quam rem ϛεναζειν hoc eſt ſuſpirare veteres ab anguſtia cordis dixerunt, & quidem ad quoddam tempus latè ſuſpirant, idque ſæpius faciunt, qm̃ animus quidem, vt dictũ iã eſt, rẽ, à qua excitatur, aſſidue diſpicit; natura vero aliquando cordis gratia cogit vim mouendi tranſmittere thoracis muſculis ampliorẽ Quod autem in thorace reſpiratio eſt, hoc in reliquo corpore ſeductio ſpiritus per arterias habetur, ac inſpirationi intenſio expirationi remiſſio reſpõdet. Sphygmus autẽ, id eſt, pulſus ipſe intẽſio meatus, & remiſſio in corde & ĩ arteria ẽ. *motiuẽ

22 Cur ægre id genus carnis concoquitur, qđ inſitium appellatũ eſt? Quoniam ſua leuitate fluitat in ventriculo per cibi humidi medium: nec eius corpus attingit, quo tactu fieri concoctio poteſt, ſed iuxta gulam redundat: cuius officiũ cibis non coquendis, ſed appetẽdis delegatũ ẽs quinetiam foris aquæ iniectum nõ ſubſidet, ſed innatat, qm̃ dum carnes teruntur, ſpiritus admittitur præleuis, qui corpus eleuet, & in humore fluitare aptiſſimum reddat; hinc etiam molle, ſolutũq; forte talis ſpiritus auadat, neceſſe eſt.

23 Cur aqua perferuida grata prurientibus eſt? Quoniam

Quoniam cauſa cur membra pruriant pituita craſſa & perfrigida eſt: hæc autem facit, vt cutis habetior ſit, atque ſtupentior.

24 Cur iidem balneis delectantur calidis? Quoniã pituitã calor* digerit, & vngues excutiunt. *fundit.

25 Cur terga amplius quàm cæteræ corporis partes pruriant? Quoniã plus pituitæ continent, vt pote quæ frigidiora ſint. Quã ob rem ſenes pruritus magis exercent, quia frigidiores ſint.

26 Cur homines, qui breui ſunt corpore prudentiores magna ex parte ſunt, quàm qui lõgo? Quoniam animus toto in corpore coactius & cõpactius manet, ſi breue eſt: ſi longum, paſſus per longitudinem exoluitur, & hebetaſcit, vnde Homerus Vlyſſem breuem, ac prudentiſſimum refert, Aiacem longum, & ſtultiſſimum prodidit. Hoc modo qui breuiore ſunt corpore, ſunt etiam fortiores, quàm qui proceriore.

27 Quare qui minus ſunt prudentes, ſuſpenſo corpore, ac vultu ſublimi incedunt? Quia quemadmodum nauicularius non admodũ robuſtus nauim recta non agit, ſic nec corpus animus imbecillior.

Problema hoc in nonnullis exemplaribus non legebatur nec ob id, à Theodoro fuit trãſlatura.

28 Cur plerique ſtulti liberos prudentiſſimos procreauerunt: & contrà, multi valde prudentes ſtolidiſſimos? Quòd homines ſtultiores cum cõcumbunt, totos libidini ſeſe dedunt, itaque animo penitus in corporis concreationem demerſo, aſtrictoque, rei tantùm venereæ, ſemen vires optimas tum rationales, tum naturales adeptũ perfluit, creatque proinde hominem prudentiorem. At homines prudentes, & docti ſemper aliquid vel honeſti, vel vtilis animo cõplectũtur, nec in ipſo quidem venereo coitu omnino à rerũ ſtudio deſiſtunt: itaq; animo remiſſiori pro-

fluens ſemen expers longe facultatis illius ani-
malis incumbit Hinc etiam deduci ratio pōt,
cur homines ſtulti atque indocti filios robuſtos
maxime procreāt, prudētes & docti imbecillos. 29
Cur ferarum animantium ſtercus minus, quā
vrbanarum fœteat, & damarū & aliorum quo-
rundam excrementa pauliſper aroma redoleāt?
Quoniam ferè cibo ſicciori ſimpliciorique ve-
ſcantur, laborantq; vehementius: hominum ve
ro ſtercus omnium maxime animātium fœtet,
ꝙ vario, humidoque cibo magis cæteris vtun-
tur: atque pluſquam ſit ſatis importune prius,
quàm egeamus gulæ ingerimus, atq; minus nos
per laborē exercemus, atque minus calore abun
damus cum igitur cibus, vel plene cōcoqui, vel
ſatis diffflati propter copiam non queat, putre-
ſcit aliquantulum, itaque grauius fœtet.
Cur ſinapi, & piper, & acrium omne genus 30
cuti ſuperimpoſitū noſtri corporis vlcerare ni-
mirum poteſt, deuoratum ventrem vlcerare nō
poterit? Quoniam ante immutatur atque conco
quitur, quam incipiat agere adde ꝙ eius vehe-
mentia hebetaſcit nimio ventris humore, quin
etiam cutis ſuam ob denſitatem tempus ad agē
dum rebus admotis acribus ſatis adhibet: & quo
niam imbecilla eſt, facile ſentit. at pars inteſti-
na vna, & laxior & validior eſt.
Cur & præ nimio dolore, & præ nimia lęti- 31
tia æque lachrymæ excutiantur? Quoniam qui
dolent, ſpiſſitudine meatuum, qui poſiti oculis
ſunt, humorē, quē oculi continent, exprimunt,
dolor.n. meatus refrigerat, atq; aſtringit At qui
lætantur & geſtiunt humorem ex luxitate mea
tuum effundunt oculi tamen quicunque arctio
ribus conſtant meatibus, lachrymam natura
de

de cauſa mittere conſueuere.

32 Quam ob cauſam qui dolent, ſumma corporis parte palleſcere conſueuere? Quoniam vires naturæ cum ſanguine partes interiores corporis ſubeant, ſicut ſuperius dictum eſt, ſanguis autẽ eſt, qui ſummam corporis partem calfacere poſſit, & laxare.

33 Cur ſæpenumero euenit, vt qui mingunt, ẽt flatum ventris extrudant? Quoniam veſica plena vrinæ intumeſcat, & premat, & adducat rectum inteſtinum: itaque vrina, dũ egeritur inteſtinum illud relaxatur, & flatibus inteſtinis incluſis libertatem effluendi concedit. Sunt tamẽ qui dum vrina ſecernitur, conſenſum quendam membrorum effici omnium cenſeant.

34 Quam ob rem qui oſcitantem viderint, oſcitare incipiant? Quoniam natura animantiũ cõſentiens inter ſe, afficique mutuo aptiſſima eſt, maximeq; brutorum. Hinc vbi è grege aſinorũ meiere vnus adorſus eſt, cæteri quoque omnes identidem faciunt, quibus veſica plena eſt vrina.

35 Cur ſanum lippiens ſua aduerſa valetudine afficiat ſanus vero lippientem ſua bona valetudine emendare non queat? Quoniam oculi humidi, molles, affectuique opportuni ſint, adde, quòd ſanitas temperies quædam ſit corporis: morbus autem intemperies, faciliuſque modicus habitus ab immodico mutetur, vertaturque, quàm econtrario. merito lippitudo, quæ habitus quidem modicus eſt, ſanitatem, habitum laudabilem celerius, mutat: omnem mutationem autem ob naturalem conſenſum corporum fieri certum eſt.

36 Cur nummus, aut pomum in aqua demerſum

amplius

amplius ſeipſo videatur? Quoniã aqua ſubmer-
ſo adhærens corpori, eadem afficitur qualitate,
coloremq; proinde trahit eundem, quo fallere
oculum poſſit, quaſi corpus amplius ſit, cùm vn
dique aqua continetur. Hac enim eadem ratio-
ne Sol quoque, & Luna, & Errones omnes, cùm
vel exoriuntur, vel occidunt, corpore eſſe am-
pliori videntur: quippe cùm ita primum cœlũ
recipiat eandem qualitatem, afformeturque cõ-
ſimilius.

Cur quadrata è longinquo rotunda eſſe videã 37
tur? An quia quadrati angulos vtpote ſubtiles è
longinquo percipere oculus nequeat: quibus de-
tractis rotundum videtur, quod relinquitur?

Quam ob cauſam, cum aliquid procul percu- 38
titur, ictum ſtatim cernamus, ſtrepitum lentius
audiamus, quanquam vnà cum ictu ſtrepitus o-
riatur? Quia viſum tenuiorem atque acutiorem
quàm auditum habemus. viſus igitur anticipa-
re, vtpote acutior, poteſt; auditus, vt craſſior, lẽ
tius ſuo fungitur munere. Eadem hæc ratio eſt,
cur in attritu confrictuque nubium ictum, qđ
tonitruum appellamus, & ardorem, cui nomen
fulgur inditum eſt, non ex æquo percipiamus:
ſed fulgur primùm videamus, pòſt tonitruũ au-
diamus: quanquã ictus vel prius tonitruũ, quàm
fulgur efficiat, vel vtrunque ſimul committat.
Ergo vel hac ĩ re viſus vtpote agilior, & tenuior
præcurrit, atque anticipat; auditus ut craſſior, &
retardior, poſtmodum ſentit.

Quam ob rem ex frigoris vehementia partes
noſtri corporis cæteræ rigeant omnes, facies mi 39
nime, cum hæc vna detecta frigori pateat? An
propter cõſuetudinem? facies enim, quòd ſemp
detecta eſt, aeris mutationibus ĩſueuit iuuat au-

tem

audiendi ſunt illi, qui radicem ipſam vitioſam natura, & fœtido conſtare genere cenſent; argumento, quòd etiam foris tã marcida male olet: nam ſi id eſſet, omnes, qui eam ediſſent, fœtidũ eructarent.

43 Cur ſummis frigoribus, digiti & omnino extrema corporis nigreſcant, & decidant? Quia vis ſummi frigoris calorem inſitum ad corporis profunda impellit, & claudit: itaque extrema, quoniã vires* animales & calorem nequeãt adipiſci, primùm liuent, deinde nigreſcunt, & & moriuntur, decidunt vero propterea, ꝙ natura reliquo ſuo corpori conſulens, adſtringit ad ſe quod integrum eſt, relinquit, atque reiicit, qđ mortuum vacat: extrema ita affici poſſunt, eò quòd parum carnis, caloriſq; obtinent. hinc.n. & in genere ſtirpium quæ infirma laxioraq; & minus calida ſunt, frondes hyeme ineunte amittunt. Errant n. qui principio calorem innatum vim aduerſam frigoris aufugere introrſum exiſtiment: proinde coactum, & quaſi recreatũ proficiſci vniuerſum larga cum copia omnibus auxilio membris: itaque feruore nimio extrema poſſe exuere: nam dum intus manet, cogi melius poteſt. *vitales.

44 Quam ob rem qui extremis perfrixere, ſi mẽbra igni admoueant, doleant, vehementer? Hoc vniuerſim & ad ſubitam qualitatis mutationẽ accidere arbitrandũ eſt. fit.n. vt ex multo frigoris repente tranſeant ad multum caloris, omne autem quod immodice, vniuerſimq; malo agitur habitu, dolorem naturæ infligere poteſt ſicut quod per habitum bonum modice, atque ad naturalem conditionem vniuerſim mutatur, naturã vero vehementer ꝑmulcet, atq; oblectat,

corpus

corpus enim humanum habitu temperatiori, quàm cætera animalia conſtat.

45 Quam ob cauſam, qui piper, aut panis fruſtũ grandiuſculum deuorarint, ſingultiant? Qui vẽtriculum mundum, & ſentientem, & calidum habent, hi celeriter piperis acritudine mordentur: quo morſu ſtomachus ad repellendam rẽ, quæ id efficit, excitatur. Itaque oritur, qui ſingulus vocatus eſt. At qui ventriculo ſunt frigidiori, pituitoſo, atq; hebetiori, hi lentius ſingultiunt: quinetiam qui panem inciſum iuſto amplius deuorarint, oppreſſi magnitudine panis, ſingultire coguntur. membrorũ. n. natura neq; quieſcere, quoties aliquo detrimento infeſtatur. Piper igitur qualitatis ſuæ acritudine facit, ꝙ ſingultus obueniat, quomodo bilis quoq; interior pungit, & concitat. Panis verò ſuo opprimens quantitate, idem cõmittit more pituitæ, quæ ſingultũ aggrauando ciere poteſt. reſpondet. n. piper bili panis pituitæ: vtraque verò proxima rebus extrinſecus infeſtantibus: dixerim, ſpinis & lapidi, piper. n. & bilis acumini ſpinarũ reſpondẽt: pituita & panis lapidum ponderi.

46 Quam ob rem vitia, quæ in vnguibus digitorum cõſtiterint, dolore afficiant vehementi? Quoniam nerui ad extremos vſque porrecti digitos ſuis ipſi excrementis vngues conficiunt, ſicut etiam dentes in gingiuis Cum igitur vis, q̃ per neruos author ſentiendi præſtatur, profluẽs extremis inſiſtat digitis, eo ſe colligẽs, augeatur aquæ modo, quæ in compita confluit, cõſtat eo magis dolorem poſſe amplificare, quoniã plus ſenſus vitiis augetur.

47 Quam ob rem ijs, qui panem inciſum grandiuſculum deuorarint, & ob eam rem ſingultire inci-

incipiunt, retentio ſpiritus ſingultum ſedare poſſit? An quia ſtomachus ad aſperam arteriam poſitus eſt? idcirco premitur ab ipſa arteria, & inſtringitur, ita vt panis intruſus in ventriculum excutiatur: quo excuſſo, pondus tollitur, quod ſingultum ciere poteſt.

Quam ob cauſam qui ex pane ſingultiunt, ſol- 48
uentur ſingultu, cùm triſte aliquid audierint? Quoniam ſunt intenti ad hoc, quod ægritudinē attulit. Cum enim vis animalis aliorſum cōuerſa, mouere thoracem deſinat, ſpiritus parum tantiſper affluit: itaque coactus ſingultum præ ſua copia ſedat, vt dictum iam eſt.

Quam ob cauſam, cùm picturas intuemur, ſi 49
prope aſtamus, colores plano contineri omnes videamus, ſi procul, partim cauo, partim deuexo repræſentari neceſſe eſt? Quoniam vis conſpiciendi, quoties perlongū extendit interuallum, lāgueſcit: atq; ita colorū profunda diligētius nequit explorare, ſed partē albiorem deuexam videt, nigriorem cauam. Album enim, quoniam lucido proximum, foras verſus elucet; nigrum, vtpote obſcurum, introrſus nitet. Hic adijci illa congruum iudico. Artium aliæ materiam transformare ſolent, vt cùm fictor æneum equum, bouem, aut quod aliud animal conflando, aut ducendo hominem, aut vas aliquod affingat, videlicet materia æris à forma in formam immutata: aliæ per adiectionem agunt, vt quæ cæra, aut luto effigiant: aliæ per demptionem, vt quæ animal ſculpendo afformant: aliæ per compoſitionem, atque appoſitionem, atque cōglutinationem, vt ars ædificandarum ædium, aut nauium, aut lignaria: ſunt præterea, quæ per habitus alterationem, penitioremque im-

mutationem fiant, quemadmodum natura genus animalium ex ſemine creare ſolita eſt: non deſunt, quæ per habitus mutationem atq; additionem prodeant corporis, quomodo natura mẽbra nutriendo augere vtiq; conſueuit. adde etiã quæ per colorum miſtionem, atque adiectionẽ corporum conficiantur, vt artem pingendi ſuo fungi officio nouimus.

50 Cur aqua frigida neruis officiat, calida non proſit, ſed talis quoque aduerſa ſit? Nam ſi quid noxium eſt, contrarium eius commodũ eſſe neceſſe eſt. haud enim fieri poteſt, vt contraria modo conſimili efficiant. Dixerim aquam, non qua eſt calida, poſſe officere, ſed qua calida & humida. neruorum etenim ictus, quoniam ſumma in neruis ſenſio eſt, contendi aſtringique deſiderãt. quod humor præſtare nequit, imò neruos emollit, laxat, ad cariem ducit: calorem verò neruus haud quaquam eſſe incommodum conſtat, argumẽto, olei cuius perfuſione iuuari neruos palã eſt, eo ſcilicet quòd aliqd obtinet aſtrictionis.

Al. l. prima ratione, & per ſe efficiantur.
efficitur. Al. l. p ſe neruus.

51 Cur poma obeſſe ſua frigida humidaque natura poſſint: aqua, quæ frigida & humida eſt, nõ tantundem officiat? An quòd aqua pomis tenuior eſt, ac digeri celerius poteſt? idcirco non ex æquo offendit. præſertim cum membra firmare aliquantulum valeat.

52 Quam ob cauſam plerique cibos craſſos atque difficiles concoquere facilius poſſint, vt carnes bubulas: faciles, & ſucci cõpotes laudabilis ægre concoquant, vt piſces ſaxatiles? Rationem alij ad conſuetudinẽ referũt, alij ad habitum quẽdã naturalem ingenio humano inexplicabilẽ: alij ventris calore immodico cibos concoctu faciles vltra modum pro ſua facilitate concoqui, itaque

per-

perfringi, corrũpiq; cenſent: difficile verò, & q̃d modicè immutatur, eõcoqui tantùm, nõ præterea quicquã uitiari. Nã & paleæ q̃ñ perquã facilè afficiuntur, in cinerem vertuntur ab igne largo & rapido: quod ligno querno accidere non pôt.

Cur farina hordeacea extinguere inflammationes poſſit, cùm frigidum omne cogendi, denſandiq; non digerendi vim habeat? Dicendũ nõ ui refrigerandi, ſed tergendi diſcutiendique fari nam poſſe digerere hordeaceam. Scindit enim & deterget humores. & verò pleraque alia rem ſibi contrariam efficere queunt, videlicet nõ ratione primaria, & per ſe, ſed ſecundaria, & per accidens. Exempli gratia, apium, quod calidum eſt, febrem minuit, non eo quòd calidum (ſimilia enim ſe mutuo iuuant:) ſed quod materias infeſtantes diſcutere, atq; detergere poteſt, & vim mouendi vrinam habet. Iris item, & hyſopum herbæ, quamuis calidiores, proſunt tamen ad laterum dolores, quoniam materias incidunt, quæ inflammationem membranæ coſtis ſubditæ excitant, quinetiam aquæ perfuſione frigidæ neruorum diſtentionem ex materia ortam frigida ſedatam aduertimus, per accidẽs, ſcilicet caloris interuentu interioris. Quoties igitur ex ſe nullo interueniente medio quicquam agit, proprie rationeque primaria rem effici dicimus. at ſi non ex ſe, ſed per aliquod medium agat actionem per accidens, rationeque ſecundaria profici ſci dicere conſueuimus. 53

Cur antè quàm balneas introeamus, tepidam egeramus vrinam: cùm diutius intus manſerimus, frigidam? Dixerim quaſi per comparationem alterius ad ſolitum euenire. vrina enim, cùm tepida effluat vere foras, quoniam noſtrum 54

corpus iam frigidum eſt, tepidum, quod emingimus, corporis comparatione ſentitur. At vero intus, quoniam plus quàm vrina corpus recaleat, frigida eſſe videtur, quanquam aliquantulo calidior eſt. Conſtat hoc etiam, quòd ſi balneas ingreſſus prius, quàm recaleas, te recipias in labrũ, aqua, quæ calida leuiter eſt, feruens admodum ſentietur: ſed ſi poſtquàm concalfactus es, labrum adieris, non ex æquo feruore eandem percipies.

55 Cur aqua interdum locis effoſsis maritimis dulcis comperiatur? Cauſa quòd pars maris tenuior dulcis eſt: craſſior ſalſa. quantum igitur tenuius eſt, dulceque eſt, hoc per terræ foramina trāſmiſſum, liquatumque, in ipſam ſe condit tellurem, quod ea effoſſa comperitur. hæc eadē pars maris tenuior efferri quoque in cœlum, atq; in humorem dulcem ac in pluuiam euadere ſolita eſt: craſſa illa reſiccata, cocta tranſit in ſalem. Quæ igitur li ore laxiori continetur, ſalſa propterea eſt, quia craſſior quoque humor terram ſubire per meatuum amplitudinem poteſt, qui ſalſus eſt.

56 Cur aqua puteorum per hyemem calida, per æſtatem frigida eſt? Quoniam contrarium omne ſuum vitare contrarium ſemper ſolitum eſt: cū igitur frigidum, quod calido contrarium eſt, atque exitioſum, fugiat per æſtatem, cùm cœlū recalet, ſe ad ima telluris recipiat neceſſe eſt: quo euenit, vt aqua frigida efficiatur. Contrà per hyemem, quoniam extrinſecus frigus vergit, calor ad ima fugiens, aquam tepefacit. Contraria enim per idem loci & temporis ſimul manere natura noluerat.

57 Cur in Aegypto, quæ terra calidiſſima eſt, vi-

num frigidum naſci ſoleat? Ratio eadem illa eſt, quam ſuperiori reddidimus quæſtioni. calor etem̃ facit, vt frigida omnis qualitas deſerat ſe ad radices vitium. itaque illas refrigerat: quod, cùm ſtirpibus commune eueniat omnibus, vites amplius ſentiunt: quia molliores atque affici opportuniores ſunt.

Quam ob cauſam aqua, quæ feruida demiſſa in puteum eſt, frigidisſima fiat? Quoniam frigor putei calori pugnans aquæ demiſſæ, facileque præ ſua frigidisſima copia ſuperans calorem vniuerſum expellit, magnaque cùm vi permeat per aquam, atque ita vehementer eam refrigerat. 58

Quam ob rem cùm beſtiola oculo inciderit aliqua, comprimi alterum prodeſt? Quoniam ſpiritus viſui à natura delegatus, non prætereà effluit, ſed ſe colligens, copia larga redundat: itaque ad apertum oculum ſua copia deriuatus implet illum, & tumefacit, & in priorem partẽ reddit propenſiorem. vnde fit, vt quod incidit infirmum, ac leuius, expellatur. fortaſſe ſpiritus quoque ipſe vniuerſus occurrens per foramina oculi, beſtiolam reijcere poteſt. 59

Quam ob cauſam qui in faciem percutiuntur, ignem uideant? Quòd ſpiritus viſui accommodatus, extenuatus per ictum ardet, profectuſque in aerem talis videtur, qualis per ictum redditus eſt. Sic enim & duobus lapidibus, aut ferris mutuo attritis interueniens ictus, extenuatuſque maiorem in modum in ignem conuertitur. quod idem & in nubibus euenire certum eſt. 60

Cur nõ lapides omnes per mutuum attritum ignem excutiant? Quoniam ſunt qui corpore 61

ſoluto leui, & laxo conſtent. haud enim æque per attritum aer extenuatur, cùm nullo vehemẽtiori afficiatur ictu propter corporis leuitatem. & cedens quoque, & ſe in foramina laxioris cõtextus recipiens, non omnis pari modo percuſſus recaleſcere poteſt. hoc etiam per attritum ligno rum mutuum accidit. lignis vero, quem de Sole, & aqua excipimus, reflexu radiorum Solis ad vitrum, ac inde reditu ad planum contrahitur. fit enim ita, vt aer amplius concalfactus igneſcat. quomodo etiam in ſpeculis agitur.

58 Cur ſcalas facilius deſcendamus, quàm aſcendamus? Quoniam in deſcendendo põdus noſtri corporis iuuat, vt pronius deferamur. at in aſcendendo vires dum pondus corporis ſuſtinent, atque efferunt, laborant. ſic enim & lapis facilius deorſum, quàm ſurſum fertur: nam graue omne deorſum ferri aptisſimum eſt.

59 Cur pueri ſtatim, vt ex vtero parentis in lucẽ venerunt, plorare incipiant? Quoniam ſenſum iam & naturam alienam ſibi experiuntur: quippe qui ex corpore calido, & molli, quo continebantur, ad aerem frigidum prodeant, fortaſſe vel luce ipſa perculſi contriſtari, vociferariq; incipiunt. Haud enim illi audiendi ſunt, qui animũ dicant, quòd amiſſo cœleſti domicilio, corpus inhabitare terrenum occepit: idcirco infantẽ cogere dolere, atque plorare.

60 Cur apes, formicæ, muſcæ, atque ad ſummam animalia inſecta, oleo pereãt? Quia ſpirãdi meatus continent anguſtisſimos. oleum enim quoniam lentum eſt, interſepit, & claudit iter, ita vt via ſpiritui omnis denegetur: quòd cùm accidat, interitum ſequi neceſſe eſt. idem etiam ſerpentibus contingit ex ijs quæ mali ſunt odoris.

Nam ſpiraculorum anguſtias obſtruit ſuffimentorum craſsitudo.

Cur flando calida refrigerare, frigida tepeface- 65
re poſsimus? Quoniam noſtra reſpiratio calida
eſt, ſpiritus qui ore profluit; qualitatem abolere
contrariam poteſt. calida vero refrigeramus, eo,
quòd calidam etiam qualitatem mouerimus, at-
que digeſſerimus.

Quam ob cauſam carnes, quæ Lunæ plenæ ex- 66
poſitæ pernoctarunt, putreſcant, & pereãt? Quo
nia aer orbe Luna completo calidus reddi ſolet,
& humidus: quæ quidem qualitates putredinem
contrahunt. ita enim à natura ſancitum eſt, vt
ſi calor, & humor modice adſunt, concoctionẽ
efficiant. ſi humor paulo exuperat calorem, pu-
tredinem moueat; ſi nimium, extinctionem cõ-
mitteret. ſi calor valde humorem vincit, deu-
ſtionem adduci neceſſe eſſet. Luna verò, cùm
quadriformi notetur habitu, primo cùm æqua
portione diuiſa eſt, humida & aliquantulum ca
lida regit: ſecundo pleniter orbe, calida & quo-
dammodo ſiccior eſt: tertio cùm ſeneſcit, ſicca &
frigida redditur: quarto cùm luce omni exhau-
ſta ſilet, frigida humidaque euadit: tum enim ex
pers eſt radiorum Solis, quos calidos eſſe nemini
ambiguum eſt.

Cur piper & ſynapi, ſi ſolida deuorentur cal- 67
facere ventrem nequeant, ſi contuſa, nimirum
queant? Quoniam quæcunque non actu, ſed po
tentia ſuas continent qualitates, aliquod extrin-
ſecus deſiderant auxilium, quo ſuam potentiam
ad actionem promant. cùm enim per contu-
ſionem tenuiora reddantur, meatuſque corporis
altius ſubeant, atque à calore mouẽtur natiuo,
merito iam ſuam exercere potentiam valẽt, hæc

eadem ratio cæteris quoque qualitatibus afferen
da eſt. rerum autem, quæ ſua qualitate agant,
aliæ actu proferūt qualitatem, vt aqua, ptiſana,
lac: ſunt enim hæc humida ex ſe, atque frigida
præſidij nullius indigentia exterioris, quo refri-
gerent atque humefaciant: conſimili modo &
ſal, & terra, & reliqua generis eiuſdem. ſicca e-
nim conſtant natura tam potentia, quàm actu,
& facie. At mare * & feruida naturæ fluentia,
faciem quidem humidam præ ſe ferunt: ſicca ve
vero potentia intelliguntur. contrà panis, & ſe-
men lini cùm ſiccam præ ſe ferant ſpeciem, hu-
midam potentiam ſortiuntur.

* τὰ ἀν-τοφυῆ τῶν ὑδά-των nati-ua aqua.

68 Quam ob rem pleraque omnia animalia vi-
dere interdiu queant, noctu nequeant? Quoniā
ſpiritum vſui uiſus accommodatum habent craſ
ſiorem, quàm vt aerem permeare ad rem vſque
videndam valeat, craſſeſcit enim per noctem, cū
Solis abſentia refrigeretur: extenuatur interdiu
beneficio aeris, qui tenuis, & calidus eſt. feles ta
men & hyenæ, & veſpertiliones contrà ſe ha-
bent. cùm enim interdiu nihil ferè videant, acu-
tè omnia per noctem conſpiciunt. ſpiritum qui-
dem illū viſorium, & tenuiſſimum, & dilucidiſ-
ſimum habēt, ita vt per noctem hic modice in-
craſſeſcens, idoneus ad rerum conſpectum red-
datur, per diem luce præclara ſupra modum ex-
tenuatus expādatur, & eueneſcat. quam ob rem
leones quoque per Solem ingredi acriorem non
patiuntur. ſunt enim acie oculorum acutiuſcula,
& ignem interdiu ijdem ob eā rem fugiunt. con-
ſtat talem leonis aciem eſſe argumento pupillę,
quæ præfulget, atque etiam partis humidæ ocu-
lorum, quæ dilucidiſſima eſt.

69 Quare, cùm per noctem inter dormiendum
ocu-

oculos repentè aperiamus, lucem percipimus? Quia ſpiritus videndi coactus, amplificatusque in dormiendo vniuerſus larga copia erumpit per tenebras, atque elucet: itaque ſpeciem quandam lucis meritò poteſt conſpicari.

Quare quos puduit, oculos deorſum vertere 70
ſoleāt? Quoniam oculos ſpeculum plane animi natura extruxerat: quippe cùm cæteras quoque affectiones animi per oculos intelligamus: videlicet cùm angitur, cùm iraſcitur, cùm verecundatur. quod cùm animus perſonam quampiam reuerendam reſpicere libere, atque alloqui audentius temperet, palpebras trahi deorſum à muſculis cogit: quaſi occulens partem, qua facultas cōſpiciendi adminiſtrari ſolita eſt.

Cur ſedes audiēdi, humorem omnem inoffenſe, præter quàm aquam patiatur? Quòd aqua 71
præ ſua frigiditate neruum ilico audiendi miniſtrum ſubit, frigus autem omne neruis inimiciſſimum eſt.

Quam ob cauſam, cùm ventus futurus vehemens eſt, ſplendores quidam tanquam ſtellæ diſcurſent, aut tanquam fulgura coruſcent potiſſimum per cęlum ſerenum & ſudum? Dicendum iam moueri ventum incœpiſſe: verùm nobis, vt corpore conſtantibus craſſiori, atque ad ſentiendum hebetiori, nondum patet: aerem tamen ſuperiorem vt tenuiorem, ac ætheri proximiorē, mouendo incendit. atque ita nos partes illius more ſcintillarum duci cernimus. poſt vbi ventus inualuit, aerem quoque familiarem hunc terræ & craſſiorem mouet, cuius agitationem percipimus. 72

Cur ventus vehemētius per loca ſpiret anguſta, quàm per ampliora? Quoniam vnum in locum 73

cum

cum coactus vires auget, roburq; pro ſuo profun do accipit amplius. at verò expanſus, diffuſusq; per ſpatia laxiora infirmus redditur, atque imbe cill⁹: hinc ignis quoq;, & aqua, & qualitas omnis coacta validior, quàm expenſa, eſt eadē ratione.

74 Quam ob rem nonnulli, cùm magna poſita procul videre non poſſunt, parua in propinquo cernere queant: quos myopas ideo cognominamus, quoniam non niſi conniuendo reſpiciant? Dicendum, ſpiritum cui videndi officium deputatum eſt, tenuem, ſyncerumq; his eſſe, itaque longe deductum, vt rem apprehendere non poſſit. propinqua tamen, vel parua explorare ſuam ob tenuitatem, ſynceritatemque non immerito poteſt. at qui etiam minima è longinquo cernunt, vt ſenes quoq; faciunt, his cauſa contraria reddi debet. quòd ſpiritum oculorum craſſum, largumq; habent, opusq; eſt ob eam rem moueri longo itineris ſpatio: videlicet, vt attenuetur, & ad rem percipiendam reddatur idoneus.

75 Quam ob cauſam canes ſoli ex omnium animantium numero colligari poſt coitum ſoleāt? Quoniam & ceruix vuluę caninæ anguſta eſt. & coles in vſu venereæ rei inflatur, ac intumeſcit. nec protinus retrahi poteſt. Adde quòd ſemē lētum, glutinoſumq; eſt: vtrunque verò per immodicam ſiccitatem accidere intelligimus. nam & indenſare arctiusq; colligere membra, & humores ſtringere, atque durare ſiccitas poteſt.

76 Cur ſoli animantium canes rabiant per æſtatem? Cenſendum id fieri propter habitus ſicci amplificationem. canes enim cū ſemper ſuapte natura habitu ſicciori conſtant, tum per æſtum magis reſiccantur, & tabent. humor enim contentus in his, totusque habitus concalfactus, reſicca-

reſiccatusque ſupra modum incenditur. Itaque ritu hominum per febrem inſanientium furiũt, & ſaliuam ſicciſſimam, rubiginoſiſſimãq; emittunt, incendi totum habitum conſtat, eo quòd & frequenti ore anhelãt & oculos habẽt igneos & fauces reſerant, oreque hiſcente vagantur, vt refrigerentur. cauda item præ nimia ſiccitate horret, tabeſcit, extenuatur. nec inter eos quilibet rabit, ſed qui ſicciſſimus eſt. Placet quibuſdam ſydus quoque caniculæ rabiem canibus per delibationem quandam cœleſtem atque influentiam emoliri.

77 Cur qui rapide, inconſulteque inciduntur, minus doleant, quàm qui conſulto? Quoniam alteri animo ſunt occupati cuique negocio, vt ex æquo ſentire præterea non poſſint. alteri ſuum animum ad membrum id vertunt, quod ſecandum eſt: atque ita, vt amplius ſentiunt, ſic vehementius dolent.

78 Quam ob cauſam qui onera portant, aut trahunt, cum cantu ambulare conſueuerunt? Quoniam dum animus modulis permulcetur, attenditq; numerorum ſuauitati, minus ſentire poteſt: itaque minus ab onere angitur. Hæc eadem ratio eſt, cur lugentibus tibias, atque tympana adhibeamus: & cur ad eos, qui vel morte ſuorũ anguntur, & mœrent, vel morbo laborant, homines congregari, varioque vti ſermone ſolitũ ſit. animus enim, cùm ſe ad verba transferat, minus rẽ ſentit aduerſam. vnde veteres varia ſcænarum oblectamina ſibi excogitarunt, vt animum ſolatijs, modo his, modo illis exceptum, ab angore ſeiungerent.

79 Cur Aethiopes magna ex parte cùm febricitant, intereant; & cùm lippiuerint, exulcerentur?

rentur? Quoniam calidi ſunt nimium,& ſicci. fit enim per febrem, vt omnis elementorum deſtruatur conſtantia,quandoquidem humor, qui eſt in his exiguus,abſumptus atque abditus, facit, vt tota elementorum cõſtructio reſoluatur. calorem enim deleri per alimenti inopiam neceſſe eſt, qui cùm defuerit, frigus oriri nulli dubium eſt. Quinetiam ſiccitas humore interẽpto exuperat. quapropter mortua corpora ſicca & frigida ſunt. Vnde Homerus, cùm ex elementis duo,quæ tenuiſſima,& leuiſſima ſunt, abire, & euaneſcere,duo reliqua manere corporibus mortuis noſſet, deprecatus in hunc modum eſt:

„ Sed dij vos omnes faciant vndaque, ſolumque.

Videlicet gelidos,& ſiccos exulcerantur per lippitudinem oculi. quoniam ſanguis bilem ex inflammatione excipiens oculos præ nimia acritudine excedit,& lacerat.

10 Cur in conuiuijs poculis modo contrario vtamur? Cum enim comedere incipimus, minuto bibimus poculo:cùm ſatiati ſumus, amplo iam agendum cenſemus. Hoc etſi contemnendũ potius quàm diſcutiendum videtur, habet tamen cauſam non ineptam. vt enim epularum gratia crebrius bibamus, à minutis incipimus poculis, atque ad ampliora finimus: quippe cum minuta implere ſatis,vbi potare liberaliſſime libuit, nõ queant. at ſi ab amplioribus incipiamus, ocyus expleri neceſſe eſt. Itaque frequentius,quod epulantes decet, haurire non poſſimus. adde quòd natura largo protinus, vniuerſoque hauſtu excepta,rem moleſte fert alienam, & copiam omnem ſucceſſiuam aſpernatur. at verò minutis exorſa, paulatim amplioribus aſſueta, copiam quoque familiarius demum admittit,& patitur.

Quam

Quam ob cauſam, qui aqua intercute laborant, aſſidue ſitiant, cum aqua ſint pleni? Quoniam humor, qui in his non digeritur, ſed putreſcit, ſalſus quoque efficitur, atque ita ſtomachum reſiccare poteſt, præſertim cum febriculæ adſunt. Ad hæc, quanto venter amplius intumeſcit, tanto reliquum corpus minus ad portionem capiens alimentum reſiccatur, vnde etiam extenuari conſueuerunt. maxima enim pars ſibi conuerſa in aquam, ortum, amplificationemque vitij exhibet. 81

Cur per conuiuia, vt inter initia cibi, & antequàm impleamur, anguſtia premimur: ſic poſt ſatietatem atque ad finem cœnæ relaxamur, neque vllo accubandi cœtu * adduci præterea conſueuimus? Quoniam principio omnes præ nimia edendi auiditate ad partem lectiſterniorum * exteriorem tendimus. hinc euenit porrò, vt non mediocri premamur anguſtia. At poſt ſatietatem alius in partem potius vergit inferiorem, alius in latius diſcumbit, alius item erectius ſedet, alius vel priorem in partem inclinatur, vel in poſteriorem paulo reſupinatur: atque ita efficitur, vt poſt ſatietatem relaxemur. Adde, quòd omnes inter edendi initia in pectus propenſi, & in latera enixi corporis accubamus itaq; euenit, vt anguſtia premamur, neceſſe ſit. 82

*auſu
*interiorem. Sic enim legit Politianus.

Quam ob cauſam cùm tres corporis noſtri materiæ ſimplices, vniformesque ſint, non tres quoque morbi vniformes, atque ſimplices veniant, ſed plures? Duplex enim in qualibet materia genus eſt ægrotandi, videlicet continens, atque intermittens. Cenſendum propterea id accidere, quoniam non tãtum ex materijs morborum diſcrimina oriuntur, verum etiam ex locis. calida 83

enim

enim, tenuiſque materia febrem acutam, breuem, ardentemque efficit: frigida & craſſa hebetem, & longam. ſic enim & ligna, quæ calida & ſicciſſima ſunt, vt tedæ, vt laurus, ingentem excitant flammam: atque ocyus abſumuntur: atque humida, & viridia, ignem humilem reddunt, & fumoſum, & lentius deuruntur. locus item ſi amplius, latusque ſit, celerius pleniuſque accendit materiam ob eam ſcilicet cauſam, quòd quantum materię vitiatum eſt, coactum eodem in loco ſubſtat, perpetuaque via accenſum vitat. Sed ſi anguſtus exiguusque ſit, vt non totam, ſed particulatim materiam capere totam poſſit, febrem imbecillam creat, & diuturnam. Ergo ſi materiæ naturam, & locum coniunxeris, numerum omnem comperies febrium, quas putres materia contrahere poteſt. Nam ſi in amplis conceptaculis, id eſt venis, atque arterijs flaua bilis putreſcit, quoniam calida eſt, febrem accendit ardentem, acutam, breuem, qui Ardor vocatus eſt. Sed ſi pituita frigida in paruis venis, & arterijs, cui propinquis putreat, febrem imbecillam, & longam mouet, cui nomen Quotidianæ inditum eſt. Item ſi flaua bilis paruis in conceptaculis putret, febrem creat breuem, diuturniorem tamen, quàm ardor ſit: quam Tertianam, vel acutam ſimpliciter nominamus Sed ſi pituita in amplis putret conceptaculis, febrem excitat quotidiana aliquantulo breuiorem. Parimodo & atra bilis, ſi amplioribus venis putreſcat: quoniam tota vno tempore incendatur, breuem agit quartanam. At ſi in paruis, diuturnam. Accidit enim vt ſimul & materia frigida craſſa, immutarique difficilis ſit, & locus arctior obſiſtat, ne bilis tota ſimul deuri poſſit, & abſumi.

καὶ ὑφ' ἓν ὅλον ἐξάπτεται σηπόμενον, ſic Politianus, vna omnis ſcilicet humor putrefactus accenditur.

Cur febris quartana diuturnior ſit quàm quo 84
tidiana.cùm pituita, quæ frigida, craſſa, lentaque ſit: quomodo etiam atra bilis, quæ quartanam agit, frigida, craſſa atque etiam longe minor, quàm pituita contineatur? Quoniam pituita quanuis frigida, & craſſa, tamen humida eſt: humidum autem quodque facile immutari poteſt: atra bilis, ſicca & frigida eſt. Siccum autem omne difficile immutatur. Captioſe igitur agunt, qui miſſà, & quaſi operta reliqua aduerſaq; qualitate frigidi, vnius affinitate, & pituitę copia ratiocinantur. adde quod pituita naturæ accommodatior eſt, quàm atra bilis: vnde per eſuritionem pituita pro alimento natura vti conſueuit. febre igitur quotidiana vrgente natura quantum pituitæ vtile competit, totum id ad corpus alendum concoquit, atque diſpenſat. quātum autem inutile eſt, id putreſcens accendere poteſt febrem.

Quam ob rem materiæ noſtri corporis cum 85
quatuor ſint, putreſcantque omnes, genera febriendi non quatuor, ſed tria conſtant? Quoniam ſanguis naturæ familiarior eſt, alimentūque ſuppeditat corpori. hic enim ſi abundat, plethoram, id eſt repletionem tātummodo creat: ſi putreat, non ſanguis præterea eſſe poteſt: quippe qui recaleſcens flauam in bilem tranſeat at reliquæ omnes materiæ, ſi ſuperent, vitia per cutem maxime pariunt, vt vlcera, quæ à ſerpendo herpetes appellamus, vt cācros, viriligines: ſed ſi putreant, febrem excitare conſueuerunt.

Cur, ſi per parietes inuicem obiectos feneſtræ
ſint, accidat, vt altera clauſa, non præterea mul- 86
tus, ac vehemens ventus irrumpere per alteram poſſit? Cenſendum hoc propterea euenire, quoniam

niam aer excitus,id eſt ventus, non niſi corpore conſtat:ergo altera clauſa, aer, qui ingreſſus per alteram eſt,domum replet. & quoniã corpus eſt, nihil amplius aeris ſuperingredi patitur,ne corpus in corpus admittatur. at ſi feneſtra aperiat, aer qui domũ præoccuparit, pulſus per eã extruditur,itaq; locum exteriori dat aeri,& cedit, vt libere ingredi valeat, qui etiam ipſe per obiectã feneſtram curſu conſimili effluens facit,vt alius per alteram admittatur. quod cùm aſſidue agatur, impetus aeris, & agitatio vehementior excitetur,neceſſe eſt.

57 Cur hominũ,qui amoribus detinentur,partes poſtremæ aliàs frigidæ, aliàs calidæ efficiuntur? Cenſendum id propterea fieri, quia quoties anguntur, deſperantque potiri ſe poſſe, quam ardent,calor inſitus in profundum ſe contrahit cũ natura,itaq; extrema omnino refrigerantur: & pallent uero ob eam rem, & triſti uultu demiſſoque redduntur. At uerò quoties contrà uel ſpẽ obtinent,bonam,uel admodum excandeſcũt,calor ille natiuus idẽ ad cutem cùm natura effunditur,itaque calidiores rubentioreſque redduntur. Quam ob rem pictores cupidinem aliàs triſtem, anxium, iacentemque pingunt:aliàs hilarem,ſubridentem, uolitantem puerum. item eundem uegetum repræſentant: quoniam cupido uehemens quidẽ eſt,ſed non diuturna & ſtabilis. Amor enim honeſtus ꝑpetuo uel inter bonos amicos eſt,uel inter parentes & liberos, uel inter maritum & uxorem. inhoneſtus ille parũ edurat, magnaque ex parte inter externos,parũ ue cognitos oritur. honeſtus,itẽ moderatus, ac ſobrius eſt;inhoneſtus,uehemens, furibũdusq;. Tenet ſunale,atque pennatus eſt, quòd animãtium

rium videlicet animi efferri,mutariq; facile cõſueuerunt,& calor eorum natiuus propter vehementem aſſiduamque ſolicitudinẽ marceſcit, & vritur.*Enſis parte dextera pendet: leua pharetra ſagittis referta pluribus: qm̃ principio amor, per radium oritur vnum oculorum. ſtatim qppe vt quis aſpexit, amauit. poſt, frequentes ad rem amatã radios mittit, quaſi tela iaceat, & capere illam conet.ſagittæ abditæ in pharetra ſunt,quoniam qui amant, occulte radios mittũt oculorũ. accedit ad hæc conſuetudo, quæ amorem ita accẽdit,ignẽ auget afflatus,quanquam ortus amoris nõ ad conſuetudinẽ ꝓprie referẽdus, ſed vt nonnunquã etiam exiſtere ſubito arbitrandus eſt. Semper enim amore caperetur, qui cuipiam conſueſceret.Nudus pterea ſingitur,quod & palam fit animus amantis, & ſine vllo interuentu rei prodit cupiditas:haud enim per alium amare quis poteſt* neque ita occulte,vt intelligi à nemine poſſit. vnde ſtatuarum quoque artifices, Deos ac reges nudos ſæpenumero cauſa honoris,& laudis effingunt, ſcilicet ut perſpicua eorum poteſtas, & animo ſinceri, nulloque vitio protecti per corporis nuditatem indicentur. Plures cupidines facimus, vel quia varia libido eſt (aliud enim alius cupit. unde Plato cupidinem * multiplicam beluam appellat) vel quia ſæpius euenit, vt idem pluribus ſe cupiditatibus dedat. Matrem omnes Venerem habere vnã dicuntur,id eſt libidinem.Venus enim libidinis effigies eſt. Ferunt Cupidinem furiam arſiſſe infernam:quoniam ſunt, qui in amores turpes,deteſtandos,illicitos ruant, vt libro ſecundo Alegoriarum de Dijs abunde docuimus.

*al. l. Sagittã quidem manu dextra tenet,pendet vero ad ſiniſtrã pharetra.

*al. l. neq; occulte,neque quem nõ nouit.

* πολυκέφαλον, multorum capitũ legendũ forte multicipem.

Cur p ſtatum aeris peſtilẽtẽ alij intereãt, alij

reſiſtere poſſint? Cēſendū id habitus ratione accidere. etenim qui corpore male habito ſunt, ijs aer vitiatus exiguum quoque materiæ, quod integrum extat inſpiratus corrumpit, atque ita materiæ corporis omnes deprauatæ morbos plures, & inſanabiles creant, vt moriendum ſit. at q corpore bene habito eſt, hunc peſtilens aer aut nihil offendere, aut parum poteſt, habilitatem verò corporis eſſe, quæ cām illam efficiendi euocet ad agendum, conſtat argumento materiarū externarum. Quercus enim difficilis paſſu ignis aſpernatrix eſt, harundo facilius ignem recipit, longe facilius ſtuppa. uerùm ſi ſtuppam madeſeceris, & harundinem ceperis viridem, quercum verò ſiccam, aut etiam ſulphure illitam igni mādaueris, hæc facile corripietur flagrabitque: ſtuppa & harundo nullum penitus ignem excipiēt. hoc eodem exemplo reddēda ratio eſt, cùm quæritur quam ob cauſam labor febrem ephemerā ex tempore diei vnius appellatam pótius, quam putridam facit, aut hecticam ex firmitate habitus nominatā. † quoniā ſi corpus ſpiritum integrum habet naturalē, nulliſque materiarum recremētis vitiatum ſit, aptūm †iam conſtat ad genus morbi eiuſmodi concipiendum. quo enim ſolidius, eo ſiccius, & perinde languori id genus *opportunius eſt. Cur itē Solis feruor alijs ſomnum afferat, alijs remoueat, eadem illa ratio eſt: quorum enim caput plurimum pituitæ cōtinet, ijs ea ipſa humoris copia per Solis ardorem reſoluta, diffuſaque cerebrum humefacit, itaque adducere ſomnum poteſt: at quorum caput humore vacat immodico, ijs amplius reſiccatum vigiliam auget.

** all. l. Dicimus ad euenire ex præcedēti corporis diſpoſitione, & cauſam ad illam referimus: quoniam.*

** al. l. minus eſſe, iā*

** min' opportunum*

89 Qua de cauſa Sol hominē nigrum reddat, linteum

ſeum candidum faciat, & ceram emolliat, lutũ induret? Cauſam prædicta habet patientis materiæ aptitudo. materiæ nãque noſtri corporis excepta pituita, quoties nimiũ recaleſcunt* per cutẽ tigrẽt. At linteum nitro aut ſalſugine purgatũ ſole deterſas, maculas abſumente, merito candidius reddit. Sed itẽ humorẽ ex cera penitiorem euocãs omnem emollit. luti nimium, ſummumque humorem exhauriens, ſiccat, atque indurat. quòd ſi * præter rem patientem, atque efficientem aptitudo quoque rei patientis cauſam effectus adhibeat, fieri poteſt, vt nos quoque, ſi animum pietate muniamus, ſi corpus uictu ſobrio tueamur, ſi ſpretis opibus magnis, contenti paucis degamus, labe humana immunes, quoad humanis viribus licet, euadamus, dum ſcilicet occaſionẽ rei efficienti nullã ſuggerimus, qua agere qcquã ualeat in rem patientem: ſiue Dæmon infeſtus ſit: ſiue ſydus, ſiue quodlibet aliud, quod extrinſecus cãm afferat noſtri erroris, vel uitij.

* al. l. circa.

* al. l. in patientis aptitudine eſt poſita effectus ratio.

Cur qui morbo laborãt regio, aſtricto ſint aluo, excrementaque admodum alba egerunt? 90
Quoniã flaua bilis per totum corpus eorum effuſa eſt, quod & oculorum, & cutis colore indicatur: neque ad inteſtina præterea ita confluit, vt tingere poſſit excrementa: neque per ſuã acritudinem uim excrementariã inteſtinorum excitat ad facile eijciendas. Quãobrem ars medicinalis, quemadmodum cæteræ quoque artes, naturam ſequens pro uiribus, quoties valetudo vrget aduerſa, uiribus infirmis & lãguidis corporis auxiliatur. cum enim ſtercus excerni bilis beneficio incitantis, purgantiſque ſoleat, uidelicet ita, vt & inteſtina, cùm muſculis a dea ipſa pellenda enitantur, & ſtercus ipſum molle, ac lu-

bricnm, humores lentos inteſtinis appoſitos cõtineatur.ars p quam aptè clyſterem adhibuit, qui mel vice bilis continet:nitrum vero qa purgat,& morſu incitat inteſtina, & muſculos ad expellẽdum, aquã atque oleum, vt humefaciat, emolliatque fæces, quæ febre exaruerunt. Conſtat enim aliàs naturã ſolam ſine opera medici poſſe agere, vt cum iudicatur de morbis,& materia q̃ concoquitur, tunc enim * natura veluti aduerſariorũ duorum arbitra, morbi, & naturalis potẽtiæ adeſt,& de ægroto decernit, ac iudicat: aliàs medicũ ſolum ſine naturæ auxilio ſubuenire, vt cũ mẽbra, q̃ ſuis ſemota ſedib. ſunt, medicus ipſe reponit & collocat: aliàs naturam ſimul,& medicũ opitulari, vt cum medicus qdem ſordida vlcera,& caua purgat,& obſtruſa foramina reſerãs, liberos meatus ſanguini p̃bet; natura verò per inuiſibilia foramina vlceris ſanguinem ſyncerum tranſmittit, quem per alimentorum immutationem ad eum finem confecit, vt carnem crearet; medicus item carnem recens conditam, atque infirmam medicamentis deſiccantibus ſtringit, atque conſolidat; natura colorem ad poſtremum adducit, & quoad maxime licet, expolit,& ornat.

al. l. medicus veluti aduerſariorum arbiter.

Quam ob cãm multi cum febre ſynocha, & feruore continua appellata laboraſſent, cutẽ aliquãdiu nigram poſt decretorium diem habuerunt? Quoniam febris bili commiſſa eſt flaua, q̃ morbo inualeſcente deuſta atrum ſibi colorem hauſit: itaque cum indicaretur, pulſa in cutẽ ab natura ſumma corporis tinxit, quo modo per albugines cutem reddi albidam nouimus, craſſitudine vero materiæ accidit, vt difficulter color is deleatur.

Cur

Cur atra bilis ſi in mammam decumbat aut in crus, exeſionem faciat; ſi in cerebrum, nihil exedat, ſed inſaniam tãtùm excitet? Cenſendum propterea id fieri, quoniam in mammam uenæ amplæ, permultæque propter lactis originem coeunt, itaque atræ bilis copia illò confluit. & verò in crus bilis dilabitur largior: quoniam grauiora quæque ad ima tendunt facilius. at vero cerebrum, quia & venæ tenues & aſcenſus difficilis, parum bilis effertur, ita vt pungere illic poſſit, exedere nequeat. Adde, quod, cum cerebrum non modo frigidum, verùm humidum etiam ſit, pugnat aliqua ex parte bilis atræ naturæ, & mitigat. Quę igitur bilis atra vehemens eſt, cancrum eſitantem in mamma gignit, vlcus diuturnum & depaſcens in crure, inſaniam feram in cerebro: quæ autem flauior eſt, fluxionem tantummodo agit, & tumorem cancro ſimilem ſine exeſione creat, & ad inſaniam vertit leuiorem.

Quam ob rem ubi aluus ſuppreſſa nihil reddit, papyrus proſit conuoluta in longum, intruſaque in ſedem? Quoniam muſculos ſedis collapſos, compromiſſoſque diducit humefacta, & excitat. quod idem etiã in ulceribus facit, quorum oræ importune contrahunt, & conniuent: diductis autem muſculis fæces excedunt. & quicquid affligit reijcitur. 93

Cur vaſa, quæ baucalia nominamus, ſtrepitũ quendã dum aqua implent, reddere ſoleant, vnde nomen his inditum eſt: quomodo & murmur & ſuſurrus, & reliqua factitia nomina dici incœperunt? Cenſendum id ꝑpea fieri, quoniam vas, cùm nullã continet aquã, plenum aeris eſt, corporis longe tenuioris. itaq;, cùm aqua in id vni- 94

uerſim irrumpit, aerem tenuem facile pro ſua grauitate extrudit. ſimul enim eodem in vaſe cõtineri aquã, & aerem fieri non poteſt. demõſtratum quippe habemus, nunquã duo corpora locũ eundem per idem tempus poſſe occupare. quod cùm aer ſurſum vniuerſus per locum expellatur compreſſiorem, ſtrepitum excitari illum neceſſe eſt, neque vnum, ſed plures. agitur enim veluti pugna inter humorem, & aerem, cũ deorſum aerem humor premat, aer ſurſum humorem cõpellat. hoc enim cum viciſſim crebro agatur, merito accidit, vt etiam ſtrepitus percrebreſcat.

95 Cur vaſa, quæ harpagia nominamus, ſi digito admoto foramẽ eorum ſuperius obturetur, aquã nullã p foramen ſui fundi emittãt: ſed ſi apertũ ſit, libere emittere poſſint? Cenſendum hoc propterea fieri, quoniã ore aperto aer ingrediens aquã deorſum compellit, cum etiã humor ipſe labi deorſum aptiſſimus ſit. Ita efficitur, vt aqua quæ ore per digitum clauſo effluere nequit, reſerato liberè effluat. hinc omnem fere fabricam machinalem per aerem, atque humorem conſtruimus, vt horologia, clepſydras, vt ſonos ſimulachrorum cæteraque generis eiuſdem.

96 Cur tã vinum, quàm aqua delirium, atque inſaniã faciat, ſi inopportune febrientibus detur, cum hæc contraria inter ſe ſint, frigida enim aqua, vinum calidum eſt? Quoniam vini calor efferẽs ſeſe ad partem ſuperiorem, cerebrũ cum febre deurit. itaque primũ illud animi inſtrumentũ, quod ſpiritus gerens ſpecimẽ ætheris eſt, commotũ, vexatumq́; vim, qua ſapimus, delirare, atque improbe agere cogit. conſtat hoc argumẽto multorum qui cũ corpore, & animo eſſent integro, ſuæ mẽtis eſſe per vſum meri frequentem

quentem atque immodicum deſierunt. aqua ſane, quoniā obtrudit foramina, & iter claudit, quo putris materia poſſit exhalare, putredinem febreſque auget: itaque facit vt mens de ſuo ſtatu moueatur. ſæpe etiā feruore nimio corporis aqua iniecta pro alimento febribus eſt, quemadmodum, & fabri ferrarij nonnihil humoris conſpergere conſueuerunt, vt carbones ardentius cādeant.

Cur mulieres, ſpadones, & pueri vocem reddunt acutā? Quoniā eorum arteria propter humoris copiā ſe dilatare nequit: diducere enim, amplificareq; meatus caloris vnius intereſt. Vt enim anguſta tibia ſonum reddit acutum, ita etiā canalis ſpirādi, quæ arteria nominata eſt aſpera, vocem pro ſua anguſtia extringit acutiorem. Haud enim audiendi ſunt, qui mulieres proprerea vocem acutiorem emittere cenſeant, quoniā in parturiendo, vociferare iuuat ad partus facilitatem. 97

Cur * infantis deſtillatio perexercet, quæ Siriaſis appellata eſt? Aeſtu tantiſper detineri infantes multitudo dicere conſueuit: febriūt enim parte interiori febre tenui. oculis ſubſidentibus reddunt, vigilant omnino,* debilitantur. Cenſendum propterea hoc fieri, quia infantes perquàm facile effici poſſunt, & pituitam largiorem ſuo in capite continent. ergo per æſtus pituita recaleſcens, putreſcenſque febrem accendit. & membranas cerebri feruefacit, vt inſomnia agantur. Feruor deinde p̱ arterias deſcendens ad ſedem cordis, & ſpiritum* animalem feruefaciens, febrem ſine putredine accendit. & vero bilis augeri per febrem ſolet, quæ mouere profluuium poteſt, aluum mordens, & inteſtina. cām 98

** al. l. infantes per æſtatē capitis inflāmatio & deſtillatio.*

** al. l. debilitantur.*

Quidam etiam laborāt profluuio ventris.

** Vitalem*

 atque

atque originē mali eſſe in cerebro intelligimus, eo quod capiti admota quæcunque refrigerant, ꝓſunt, quaſi feruor extinguat, qui inde ortus corpus totum infeſtat. Accidit hoc idem etiā firmæ ætati, cùm pituita redundat in capite, aut flaua bilis vel colligitur, vel etiam putreſcit. Quinetiā ꝑ aerem, quem feruidum trahimus, membra ſpiritalia recaleſcunt, & febrem ꝑ feruorem nimium excitant.

99 Cur difficulter vlcera rotunda curent? Quoniam per bilem acrem, atque exedentem conſiſtunt: exulcerat quippe in orbem, quoties bilis guttatim confluit, & exedit. itaque fit, ut medicamenta, quæ admodum ſicca, & prope deurendi vim habent, afferre neceſſe ſit: Medici ita uolunt. naturæ vero, & ſapientiæ ſtudioſi curari, hæc difficilius propterea dicunt, quoniam principium nullum eſt, vnde cicatrix adduci incipiat: circulus enim & principio caret & fine: vnde figuram hanc ulceris ferramento immutandam cenſent in angulos, vt pars idonea ſit, vnde cicatrix oriatur.

100 Cur ſæpe eueniat, vt locum quem ſtatuimus petere, ꝓtereamus? Quoniam noſter ſępenumero animus rebus alijs occupatus diuerſus ita eſt, vt ſenſibus non plane inſiſtat ad ea ipſa ꝑcipienda, quæ ſua ſingulis ſenſibus habent: fit igit, ut quaſi uidentes non videamus, quoniam illa uis non aduertit, quæ iudex rerum ſenſibilium eſt.

101 Cur mel, quod omnibus dulciſſimū eſt, amarum ab ijs ſentiat, qui morbo laborant regio? Quoniam eorum lingua bile amara redundat: ſic etiam quæque pars alia corporis. mel igitur materiā excitet quieſcentē, & guſtus bilē amariorem percipientis, falſam affert imaginationē, quaſi

quaſi mel ſit amarum,quod dulce eſt.

Cur hominum admodum iraſcẽtium oculi * 102
ruffi efficiantur ? Quoniam ira ſanguinis cordi * veluti
ſuffuſi,& ſpiritus calidi feruor eſt. Hic igitur,vt igni.
tenuis ad caput effertur, atque ad oculos, quoniam perlucidi ſunt,ſe oſtendit: & vapores aſcẽdunt ſanguinei, vnde facies quoque rubicunda exiſtit. hoc & Homerus cũ ita fieri aduertiſſet, ex ritu ardentis cãdebãt lumina flãmæ, retulit.

Cur ſerpentes aqua aſperſi infeſtentur,& fugiant? Quoniam natura ſunt frigida, ſicca, neruoſa,exangui: hinc enim refrigerationem immodicam fugiant neceſſe eſt:habitu verò ſerpẽtes eſſe eiuſmodi conſtat,eò, quod per hyemem latebras,& terræ profunda, quæ per id tempus calidiora ſunt, petunt: contraque per æſtatem, quòd terræ ima refrigeſcunt, inde diſcedunt, & loca poſcunt tepidiora: quinetiam Sole occidente aerem ſæpenumero fugiunt, vt frigidiorem. 103

Cur ouum,non quemadmodum cum aſſatur, 104
ſic etiam cum in aqua feruenti decoquitur rumpi poſſit? Quoniam ignem ſine aqua experitur, humor contentus in eo immodice recaleſcens copiam ſpirituum parit largiorem, quę cùm per anguſta exire cogatur, diſrupto oui tegumento exiliat neceſſe eſt quod idem fit etiã in doliis, cæteriſque fictilibus, ſi prius, quàm muſtum efferueat,obturẽtur. Adde,quòd flamma nimia teſtam oui corripiens rumpit. Quod etiam vaſis fictilibus euenit,cum vltra modum torrẽtur. quapropter ouum,plerique ante quàm igni admoueant, aqua diluunt. at vero aqua ebulliens paulatim ꝓ ſua mollitudine humores effundit, abſumique relaxando, non ſubito corrumpit.

105 Cur per venereum coitum oculi paulisper cō niueant? Cenſendum id propterea fieri, quoniam in concumbendo ita voluptati nos dedimus, totique dilabuntur, vt erigere oculos, animumque & ſenſum in ſublime euehere nequeamus: quo fit, vt animus minus corporeas ſentiat affectiones.

106 Cur nonnulla ex medicamentis ſimplicibus vires contrarias ſimul contineant, vt experimēto latiſſime patet? Maſtiche enim & abſtergit, & digerit, & firmat: acetum calfacit, & frigefacit. Dixerim vires illas contrarias propterea contineri, quoniam eorum particulæ indiuiduæ p̱ appoſitionem non per confuſionem coeunt. Vt arena ſi lento conglutinetur humore, inque vnū corpus coagmentētur, non per confuſionē corpuſculorum ſuorum in corpus, quod vnum videtur, concreſcit, ſed per coniunctionem, contactumque conſiſtit: ergo, ſi ita eſt, contrarias qualitates diuerſis particulis maſtichæ, aut aceti inditas, confundique inuicem recuſantes, exiſtimaſſe abſurdum non eſt.

107 Cur per offenſionem digiti pedis inguen intumeſcere ſoleat? Quoniā natura ſubuenire parti cuique dolenti ſoleat, & cum materia, quæ eſculenta, cognata, & benignior eſt, ſanguine inquam pro vehiculo vtatur, cum in digitos pedis deſcendit cum ſanguine, venas ampliſſimas inguinis impleri & perinde adenes, quæ corpuſcula rotūda ſunt poſita inter ſanguinis cōceptacula. neceſſe eſt ergo p̱ immodicā ſanguinis* rarefactionē īflāmatio excitaẽ, & tumor, quæ q̄dē res īguē à p̄te, qua oriẽ, corporis nomē acceperat

*Politianus. σφήνωσιν legit, id eſt conſtipationem.

108 Cur auium generi veſicam, & renes natura dare noluerit? Quoniam larga humoris copia

opus

opus erat ad pennarum ortum, & incrementũ, quinetiam continens volandi euibratio poteſt abſumere humorem. Aues igitur hac de cauſa uſu mingendi caruerunt, cum tamen bibunt, ſtercus larga cum copia humoris eiiciunt.

Cur pueris calculi in veſica naſcuntur, ſenib. vero in renibus? Quoniam renes puerorum meatus continet præanguſtos. hinc enim terrena, craſſaque permanẽs materia per renes vi arctioris meatus ab vrina, & renibus, canaliculatiſq; conceptaculis propellitur ad veſicam. hæc locũ præ ſua amplitudine dat tum excernendi, quà affluat vrina tum conſiſtendi, qua materia ſubſideat calculi. At ſeniorum renes, quoniam meatu ſunt ampliori locum & vrinæ effluendi præbere poſſunt, & terrenæ materiæ ſubſidendi, & concreſcendi. Colore autem calculi, quænã materia ſit, quæ peperit, noſci poteſt. 109

Quam ob cauſam cum calculus per calorem conſiſtat (pueri nanque calidi ſunt) & in ſenib. non niſi per illam eandem cauſam concreſcit? Haud enim tantam refrigerationem eſſe in illis putandum, quantam nix & gelu contrahunt. Quippe cum ſummum frigus renes omnino interimere poſſit. cur inquam ſi ita eſt, non medicamentis contrariis ad reſoluendam calculi concretionem vtamur, ſed ſimilibus, id eſt calidis: vt * ſaxapio & fœniculo, & eiuſmodi cæteris? Ipſum per nimiam vſtionem, exaſlationemq; accidit, vt calculus in arenam frangatur modo pulueris, qui ex fictilibus immodice torrefactis dilabitur. Itaque minuti calculi facile cum arena minguntur. fieri tñ poteſt, vt etiam ꝑ frigidã potionẽ calculus expellatur, videlicet cũ renes ita corroborentur, vt bonis admodum viribus 110

*petroſelino.

per

per vim exernendi eiiciant,necnon renum ſeruorem immodicum, qui calculorum concreſcẽdorum cauſa eſt,frigida potio extinguit.

111 Cur vlcera tam renum, quàm veſicæ difficulter curentur? Quia vrina per ſuam acritudinẽ recentem cicatricem relacerat. vnde fit vt & difficilius curentur quæ in veſica conſtiterint: manet enim in ea vrina, tranſit verò tantummodo per renes.

112 Cur aquam ingreſſi balnei calidiorem poſtmodum ſentiamus, ſi moueamur? Quoniã vbi ingreſſi ſumus, aqua, quæ calida nobis obducta eſt, non ſolùm egit, verùm affecta etiam eſt: quippe quæ & corpus calfecerit noſtrum, & refrigerata ex eò aliquantulum ſit. res.n. omnes, quæ ſub ortum, atque interitum veniunt, dum efficiunt, affici etiam ipſas demonſtratum plane habemus. Quoniam igitur aqua refrigerata parumper non ex æquo præterea calfaciat, minus poſt, quàm principio calida ſentiatur neceſſe ẽ, præſertim cum nec aſſueſcendi ratio deſit. ꝙ ſi aquam mouerimus, partẽ, quæ obducta noſtro corpori, & proinde moderata iã eſt, diuertimus, calidioremque aliam, quæ non affecit, affectaque eſt, alliciemus, quam ſuum item immodicum ſeruantem calorem, merito calidiorem, & merito prope vrentem tantiſper experimur, donec etiam hæc afficiat, atque afficiatur, itaq; ſuo in calore frangatur, quod vice pari facere licet per ſucceſſionem. quandiu enim aquam mouemus, tandiu calida, vt eſt, quæ accedit, percipitur. vnde qui amplius ſeſe calfieri velint, aquã aſſidue mouent, quandiu libeat calfieri.

113 Si omne, cum moueatur calidius ſe ipſo effici ſolet, præſertim ſi aere, atque loco ſeruẽtiore

moueatur: cur aer agitatus, ventilatuſque frigidior ſentiatur & quidem per æſtatem cum Solis calore feruеſcit ardentiori? Hoc enim rationi pugnare videtur ſuperiori, quandoquidem aqua calida, ſi mouetur, calidior reddatur: aer autem calidus ſi ventilatur, frigidior occurrit. Cenſendum hoc fieri propterea, quoniam quod qualitate, aut viribus ſuperat, quanquam euincere id poteſt quod eodem in genere minus eſt: tamē ita euincit, vt etiam ipſum mutuo aliquantulū afficiatur à minori. Aqua igitur, quæ admodum calida corporis noſtri comparatione eſt, q̄dū calfacit, refrigeratur: nec eandem ſeruare qualitatē præterea poteſt. At circunfuſus aer, cū per æſtatem mediocriter calidus, videlicet aquæ illius feruētis comparatione noſtri, obducatur corporibus, quæ ſtatu cœli calidiori referuent, calēt, itaque nos mutuo calfacit. Quod idē linea quoque faciunt veſtimenta. frigida.n. primùm calore noſtri corporis obtepeſcunt, deinde nos mutuo calfaciunt. Ergo cum aer, qui iam calfactus à nobis eſt, per ventilationem è noſtro ſemouea
tur corpore, atque alius non calfactus accedit, 1
merito is ſentitur frigidior, qui ſubinde acceſſit.

Cur vlcerum cicatrices, quæ in pupilla oculi
conſtiterunt, albæ videantur: cum extra pupil- 114
lā, parte inquam oculi nigra, cicatrix nulla alba induci poſſit? Quoniam liquidus, ac perlucidus ille ſpiritus, cui videndi vis data eſt, per pupillā tantum permanat. Idcirco euenit, vt vbi cicatrix meatus tunicæ corneæ obcœcauit, ſpiritus ille tranſmeare præterea nequeat. itaque coctus cicatricem pro ſua copia maiorem in modum illuſtrando, reddere albam poteſt. & facultas quoque videndi propterea tollitur; quoniā per

conden-

condenſationem oceili,ſpiritus non emanet.

115 Cur vt paleę aquam ſeruare calidam, ita niuem* cõtinere integrãm poſſint, cum aduerſæ ſint iſtæ inter ſe qualitates? Naturam palearum certa, exploratáq; qualitate vacare cenſeo. Quã ob rem nonnulli paleas apœas, quaſi ſequales; id eſt, qualitatis expertes nominarunt. cum igitur media, & (vt ita dixerim) dubia temperatione conſtent, qualitatem eorum quibus obductæ ſunt, celeriter capiunt. itaque ſeruare modo calida, modo frigida poſſunt.

* al. l ſeruare frigidam.

116 Cur vbi per hyemem imber deſiit, ſtellæ illuſtriores videantur? Quoniam tam aer ſuperior, quàm inferior per agitationem extenuatur, & quaſi per imbrem deterſus conſpectum ſynceriorẽ corporum cœleſtium præſtat, & tranſitũ liberiorem oculis præbet, & ampliorem. cõſtat hoc argumento eorum corporum, quæ aquis ꝑdemerſa puris atque dilucidis, clara, & nitida ꝑcipiuntur: turbulentis verò, & fœculentis, aut nullo mõ videri poſſint, aut obſcurè, & dubiè.

117 Cur ſæpenumero accidat, vt inter mingendũ inhorreſcamus? Quoniã bilis acrior confluens & mordens veſicam, totum excitat corpus ad cõſentiendum, protendendúmque paulisper ſuas excernẽdi vires horror enim talis excitatio eſt. quod quidem pueris potiſſimum accidit, quoniam illa ætas largiore excrementorum copia redundat, propter nimiũ edendi vſum, & variũ.

118 Cur dolores per noctem magis ſoleant augeri? Quoniã per id tẽpus animus otioſus eſt, nullis videndi, aut audiendi, aut guſtandi, aut cuiuslibet ſenſus negotiis occupatus, tractuſq; ad exteriora: hac de cauſa corporis affectiones per ſenſum tangendi amplius percipit. Actiones

enim

.n.paucæ per noctẽ animales ſeruãtur, ſpiratio inquam, & cogitatio. Animum vero ductũ per actiones proprias ad exteriora, minus corporis affectiones percipere conſtat, eò, quòd cũ aut lugemus, aut ægrotamus, aut alia qualibet moleſtia angimur; amicorum præſentia, & ſermo leuat noſtrum malum, & mitigat. Neq; vero ignorare debemus naturam ſuis actionibus minus interdiu fungi ſolitam, coctione inquam ciborum, materiarũ mutatione, ſanguificatione, digeſtione, nutricatione, agglutinatione, aſſimulatione cæteriſque generis eiuſdem: animum autem ſuas per id tempus exequi potiùs actiones ad vſum mouendi, ſentiendi, imaginandi, cogitandi, reminiſcendi, & quicquid eiuſmodi. contraque per noctem naturam magis animum minus agere conſueuiſſe.

Cur vitra per hyemem, ſi quid vehementer calidum immittatur, rumpi ſoleant? Quoniam frigoris multum ex aere ambiente gelido hauſerunt: quotiès igitur ante, quàm vitrum tepefacimus, aquam feruentem indimus, caliditas cõtrariã ſibi frigiditatem perſequitur. tum illa de de repente fugiens vnà cum ipſo ſpiritu diſtrahit corpus continens vitri atque dirumpit. foramina quippe corporis vitri etſi viſum, ſenſumque nullũ partiuntur, tamen nonnihil aeris tenuioris contineant, naturæ ratio exigit. Sunt qui per nimiũ rigorem frigoris exiccari, indurarique corpus vitri exiſtiment: quoniam quantum in eò eſt tenue, vel humoris, vel aeris, exprimatur inde, & euaneſcat. itaque ruptioni fractioni que reddi opportunum, ſicut lignum cũ exaruerit. Hinc enim Hippocratem quoque medicum venas rumpi à frigido ſcripſiſſe affirmant. 119

Ergo

Ergo ſi ita eſt, cũ nimius calor amplius vitrum reſiccet, quod ſicciuſculum ocuparit, mer to id irrumpere poteſt: ſi tamen prius, quàm ſubeat calor, molliter tepeſiat, ac moderetur, nullum penitus ſentiet detrimentum. Quemadmodum Athletæ, cum per luctandi certamen adituri ſunt, oleo ſeſe permulcent, ac reddunt ad flexus, tractuſque obedientiores: etenim & qui modulorum ſunt ſtudioſi, ante quàm ad rem veniant, promere nonnihil conſueuerunt, quo ſpirandi meatus relaxent, & membra emolliãt ad vocẽ eliciendam elegatiorem. fit enim, vt relaxaris meatibus rigor facile cum ſpiritu abeat, & mollior conſtantia vitri relinquatur, quæ cedẽs calori ſuperuenienti immunis ruptioni omni perſiſtere valeat. Vitrum autem foramina continere inuiſibilia, vel vaſorum fictilium argumenro probari poteſt, nam niſi pice intus cruſtetur, aquam large p æſtatem reſudant, quã continent: quin etiam vitrum ipſum per æſtatem aqua admiſſa frigida reſudare: per hyemem ſi aquam continet feruidam, fumigare vidimus; & corticem vero mali medici ſi vitrum admotum extrinſecus collidas, humor cõtentus qualitatem corticis recipit, vt poſſit eundem reddere odorem.

320 Cur pueri, præſertim infantes, in terram cadentes non facile, quemadmodum viri infringantur? Cenſendum corpora puerorum propter ſuam mollitiem ſic duritiæ ſoli cedere, vt eius vires intentas, rigidumque ictum reſoluant, & haberent adeo, vt parum affici poſſint. At viri, quoniam duro ſunt corpore, ſoli duritati, aut lapis cuiuſpiam renituntur: itaque amplius ictũ incadunt, vt lapis pro ſua acriori duritia ægro

efficacius poſſit. Hac eadem ratione ſpongia quoque frangi cadens non poteſt: vitrum autem, & fictile, & aliud quodlibet generis eiuſdem, cùm ceciderit, frãgitur. Hinc etiam cauſam duces, cur vehemẽs venti impetus quercum euertat, harũdinem illæſam prætereat. quercus enim vt prædura, valida, ampla, excelſa, vento renititur: itaque facit, vt impetus plenius intendatur, atque forteſcat: harundo vt mollis, leuis, tenuis, breuis huc & illuc flatui cedens aduerſo vires noxias tuto tranſmittit, & hebetat: hinc & Athleta cũ ſuo reſiſtit, atque renititur aduerſario: vires ſibi contrarias auget, cùm aliquantulum cedit, & huc & illuc circumagit, reſoluit facilius, & proſternit.

Cur infantes, cum modulos audiant, primum vagitu ceſſent, deinde dormire incipiant? Quoniam moduſandi ratio, quæ Muſica nominatur, eſſentiæ noſtri animi indita à natura eſt, vt etiã cæteras omnes ſcientias haberi inſitas opinio fuit, non aliter quàm in igne calor inſitus ſit, neque per doctrinam quicquam acquirĩ, ſed per reminiſcentiam, atque recordationem omnia ſciri Plato author eſt. Igitur quoties animus concentum aliquem, modulumq; comptiorem ſentiat, primum reminiſcens, ac repetens cogit infantẽ quieſcere, tũ permultus in ſomnum vertit: ſic enim intelligendũ, vt artes omnes habitu ſyncero promptoq; in aĩo inſint, quãdiu immunis luceat ſordibus corporis: demerſo in corpus, polutoq;, omnia obliuioni mãdentur, & deliteſcant. 121

Cur nutrices, cùm in ſomnum velint puerulos vertere, mouere eos conſueuerunt? Vt humores delapſi per agitationem cerebrũ moueant: quod homines ætatis perfectæ nunquam patiuntur. 122

Cur aliqui ex vinolentis gemina videant? Quoniam muſculi oculorum varie humore cõpleti, factique proni & languidi, oculos deprauant, vertuntq; alterum ſurſum, alterum deorſum: itaque radij oculorum non eundẽ in locũ præterea concurſare poſſunt, ſed diuerſas partes eiuſdẽ corporis adeunt; vt cũ radij ſeorſum mittantur, conſpectum rei geminari neceſſe ſit: conſtat hoc etiam eo, quòd qui alterum oculũ premit, ſurſumque impellit, gemina omnia videt.

124 Cur qui ab ortu naturæ ſtrabones ſunt, gemina nõ conſpiciunt? Quoniam oculos nõ ſurſum, deorſumque habent deprauatos, ſed dextrorſum, ac ſiniſtrorſum: quòd enim oculi ſuum obtinẽt ſitum, id eſt directum, radij eundem in locum profluant, atque identidem referant, neceſſe eſt.

125 Cur pubeſcentes adoleſcentuli, videlicet annũ ætatis circiter quartumdecimum, vocem reddere aſperiorem incipiant, quod trageſcere à vobis hircinæ aſperitate dici ſolet? Quoniam per id tempus natura parens, & gubernatrix humani corporis magnam vniuerſamq; agit mutationẽ: argumentum quòd fœminarum mammas tum ampliari ſolitum eſt; vt lactis idonea ſint conceptacula, & ſedes quoque augetur coxarum, vt capax ſit fœtus futuri virorum. pectus, & dorſa amplificantur, vt onera ſuſtinere valeant grauiora. Teſtes item ampliores redduntur, vt ſemẽ ſatis gignant, & teneant, & coles inſignem accipit magnitudinem, vt per ampliorẽ meatum genitura expeditius profluat Quinetiam totũ corpus iiſdẽ ipſis ampliari ſolitũ ſit, quod vel morborum mutationes abolitionesq; * indicant. & vocis ergo aſperitas, qua de re agimus, per ſpiritalis membri immutationem tunc euenit. cùm enim

*a'l: indicant, quæ circa annũ quartũdecimũ ſolẽt cõtingere & vogis quoque ſperitas.

enim arteria aſpera, dilatetur, accidit, vt partim plus, partim minus incrementi proueniat, eiuſq; pars interior inæquabili ſtructura ad guttur vſq; aſcēdat: igitur ſpiritus, cùm per eas partes emanet, quaſi per itineris inæqualitatē impingat vocem etiam inæqualem aſperam, & raucā agit: quod idem etiam accidit ijs quorum arteria deſtillatione infeſtāte affecta per ductionē eſt: delapſo nanq; humore leuis interior membrana facta inæqualis, exitum etiā ſpiritus præſtat inæqualem: talis hircorum quoq; arteria eſt, & guttur, ob nimiū humorem: & qui immodice oleo vtuntur, illo eodem vitio non carent: qui * cùm per intentos, frequenteſque clamores rauce * p ferant, hi denique ſiccitate arteriæ vocem reddunt inæqualem, & aſperam. At vero gruum arteria, cæterarumque auium, quæ rauce vociferantur, facta eſt à natura omni ex parte aſpera, quoniam ita eſſet ad id commodior, quod author illa & parens omnium ſpectabat. Poſt pubem vero adoleſcentes trageſcere deſinunt, quòd iam in plenum arteria tota ſit dilatata, ſuamque naturalem æqualitatem receperit. *vero. *pferūt.

Cur oleum epotum vomitum moueat, & potiſsimum bilis flauæ? Quia vt leue, & ſuperiorū appetens, cibos ad ſtomachum inuitat & effert: quibus ſtomachus ipſe oppreſſus, aggrauatuſque vim exercendi incitat ad euomendum: ſed maxime bilem reijcit flauam. quia læuis hæc, & tenuis eſt, & facilius petens ſuperiora. Oleum vero factum ſic eſſe à natura, vt ſemper ad locum tendat ſuperiorem perſpicuum eſt: quoties enim cuiquam miſcetur humori, recepit ſe ad ſedem ſuperiorem, & innatat. 126

Cur oleum humidis nullis ſe permiſcere patiatur? 127

tur? Quia cùm lentum, ſuique pertinax ſit, in particulas ſecari indiuiduas, cæteriſque humoribus commiſceri neſcit: hinc dilapſum quidem in humum non poteſt celeriter ſubire.

128 Cur oleum, & aqua ſæpe & facile gelu durentur: vinum, acetum, garum, aut nunquam, aut rarenter cõgelaſcant? Quoniam oleum nulla exuperat qualitate, ſed medio potius conſtat temperamento: refrigerari ob eam rem cito poteſt, atque adeo vehementer, vt ſtringatur, & conſiſtat. Aqua quia frigida eſt, facilius ſe ipſa frigidior redditur, itaque gelaſcit. At garum quia tenue, & calidum eſt, idcirco minus perriget, & vinum quoque eadem illa de cauſa poteſt reſiſtere. Acetum vero quia partibus tenuiſſimis conſtat, incongelabile eſt.

Cur quæ contraria ſunt qualitate, efficere idẽ
129 tidem valeant? Nam, vt frigus, ita etiam calor humorem ſtringit: aqua enim gelu cogitur. Calcus calore in veſica concreſcit. Per diuerſas id effici vires cenſendum eſt. Calor enim quia nimium abſumit humorẽ, indurat: gelu quia cogit; conſtipatq; humorem omnem ſqualidiuſculum exprimit, ſicut ſpongia manu compreſſa humorem, quem ſuis in foraminibus cõtinet, emittit.

130 Cur ſæpe contingat, vt * frigus ægrotum affligens ſe remittat, ſi ſtrepitus, aut aliud quodlibet terrificum per id accidat tempus, quo frigus vrget, aut ſi aquæ copia in ægrotum vniuerſa iaciatur? Quoniam ſæpenumero materijs iam per temporis ſpatium concoctis, attenuatiſque calor naturalis ex cute ad partem corporis interiorem vniuerſus irrumpens, materiam morbi digerit, & abſumit: quod idem etiam facere theriaca põt, & pars magna generis calidi & ſicci,

* *rigor.*

modo

modo opportune poſt concoctionem ſumãtur.

Quare qui diu circunagũtur præter conſuetu- 131
dinem, cadere ſolent? Quia cùm ſpiritus anima- *Duo hæc*
lis in cerebro per illum motum neceſſario per- *ſequentia*
turbatus, & cùm humoribus confuſus, ineptus *Problema*
deinceps euadat ad ſuſcipiendã animæ facultatẽ *ta in Theo*
ſenſum motumque ſuppeditantẽ: nulla ui ad ner *dori tranſ*
uos & muſculos peruadente, fit vt moles corpo- *latione*
ris, quæ ſuſtineri ac vehi ab animali ſpiritu de- *haud qua*
ſinit, feratur in terra pro ſuo pondere ac nutu in *quam le-*
ſitoi Hinc aũt offunduntur oculis tenebræ: quod *guntur.*
ſpiritus vidẽdi facultate præditus ſit perturbatus, nec perinde vt ſenſus reliqui ſuũ tueatur mun*. At ijs, qui paulatim & diu circunagi conſueuerunt, raro iſtuc accidit: quia per illam conſuetudinem anima deſinit haberi apud naturã peregrina, ac ipſi conciliatur. Quod enim paulatim, diu & continenter fit, deſinit tandem eſſe inſolens, ac ſenſum fugere incipit, vt nihil omnino percipiatur.

Quare vitrea ſpecula ſplendeant plurimum? 132
Quoniam ſtanni natura, quo intus illinuntur, cùm ſit pellucida, vitro ex ſe perſpicuo commiſta, magis reſplendet: & radios ſuos per vitri exiguos meatus tranſmittens, ac externã illius corporis faciem duplicans, reddit magnopere lucidam. Qualitatum porro aliæ quidem vires ſuas in profundum nequaquam tranſmittunt: vt album, nigrum, fuluũ, & huiuſmodi: aliæ penitus transfundunt per trãſmutationem: vt frigus calor, ſiccitas, humor, quæ propterea ad diſcrimen & cõparationem ſupradictarum effectrices qualitates à Philoſophis & Medicis appellantur.

Quam ob cauſam in ſpeculis, atque aquis di- 133
lucidis noſtram ſpeciem conſpicere valeamus?

Quoniam oculorum radij profecti in corpora, quæ nobis ſplendida * obducta ſunt, refringantur, ac ſuam repetant ſedem: ſpeciem enim noſtram iam ſibi habent obductam poſtquam refracti ſunt, itaque illam conſpiciunt.

*oppoſita.

134 Cur vaſtæ, ſynceræque ſpeluncæ, & loca excelſa, puraq; ſoleant reſonare? Quoniam loca eiuſmodi, vbi aerem ictum, quæ vox eſt, exceperũt, refringunt; nobisque reddunt eundem aerem, quem nos percuſſimus, afformauimuſque in vocem: vox enim aerem, aer locum ferit; & quò plenius percuſſus hic percutit, eò vehementius reſonare neceſſe eſt. loca humida, vtpote molliora illato ictui cedunt. itaque omnis impetus elangueſcit, vt nulla effici poſſit reciprocatio. errore igitur vulgus Echo tanquam numen reueretur, & colit errore Pana, Deum illam arſiſſe credidit. Pan enim homo doctus cauſam reſonantiæ primus indagauit, ductuſque auiditate noſcendi, cùm aliquandiu in ſcrutando elaboraret, moleſte ferebat, more eorũ, qui puella quam arſerint, potiri non queunt. Vt etiam Edymion homo cœleſtium curſuum ſtudioſus, cùm Lunæ curſus, facieſque varias quæreret, nocteſque vigilaret, interdiu dormiret, deliciç Lunç fuiſſe, ſomnoque dormiuiſſe inexpugnabili, edoctuſque ab ea vt Philoſophus, cauſæ ipſius ſolutionem fingitur. Illum etiam paſtorem fuiſſe ferunt, quòd in ſolitudinibus ac excelſis montibus Lunç motũm ſpecularetur. citharam vero habuiſſe, quia quæ alta ſunt, à ventis magis effluentur, ſiue q̃d concentum cœleſtium figurarum indagauerit. Quinetiam Prometheus, quòd ſtudio rerũ cœleſtium flagrarit, naturamq;, & ſitũ, & cauſam ſyderea aquilæ indagando elaborarit, libidineque

per-

pernoſcendi tabuerit, dùm beneficio Herculi[s]
hominis doctoris rem didicerit, quam deſidera-
uit, fabulam de ſe præbuit cruciatibus liberari o-
pera Herculis, qui aquilam iecur lacerantem, ex-
edentemque amouerat.

Cur aqua manens, parumq; alta, acto in eam 135
lapide, orbes agat permultos? Cenſendum lapi-
dem per ſui iactus vehementiam undique aquã
à ſe propellere, atque ita orbem agere, primum
pleniorem. ſed cum ad terram vſque lapis defe-
ratur, ſuaque mole aquam deinceps ſecet, diſpel
latque, merito non vnum, ſed plures orbes con-
ficere poteſt: primùm enim aquam per ſumma
feriens dirimit, inde ſuo continenti delapſu de-
pellendo, alium atque alium orbem ducit, idque
tantiſper vice agitur ſucceſſiua, dum lapis ſtet,
atque quieſcat: quod tamen ſe lapidis contentio
paulatim remittit, idcirco orbem poſteriorem
eo, qui proxime anteceſſit, minorem obduci ne-
ceſſe eſt: quando enim aqua varie, hunc ſcilicet
in modum lapidis iactu depelli conſueuit.

Quare multi exiſtimant riſum ex liene oriri, 136
hoc argumento, quod quibus lien ſchirrho, ideſt *Problema*
tumore duro vitiatus eſt, non perinde ſint ad ri- *hoc ĩ Theo*
dendum comparati, vt qui ſunt incolumes: ſed *dori codice*
ſint mœſtiores? Lien non proprio, ac per ſe, ſed *non reperi*
ex accidenti riſus cauſa cenſendus eſt. Quandiu *tur.*
enim eſt ſanus omnino, fæculentum & melãcho
licum ſuccum ex iecinore trahit: atque ita dum
ſanguis purus & defæcatus totum corpus cere-
brumq; peruadit; naturam ſimul & animã non
aliter quàm vinum oblectat, exhilarat, & in trã-
quillam rectamque conſtitutionem traducit: in-
de autem riſus excitatur.

Cur mulæ parere nequeant? Quoniam ex ani

 mali- 137

malibus conſtant ſpecie diuerſis: miſtio enim ſeminum,quæ tam habitu, quàm natura inter ſe diſcrepant,aliud quidpiam præter vires ſuorū ſimplicium conficit, & naturam eorum penitus abolet: quemadmodum albi & nigri miſtio abolitis extremis coloribus,alium parit colorem ſulcum nominatum,qui neuter extremorum eſt: igitur habitus genitalis aboletur, & ſpecierum habilitas omnis deſtruitur, quæ creatrix certi indiuidui eſt.

138 Quam ob rem qui ſurdi ab ortu naturæ ſunt, ijdem & muti viuāt? Quoniam quæ nunquam audierunt,hęc fari nequeunt: medicis tamen placet, vt par idem neruorum ſit cuius pars altera ad linguā,altera ad aures vſque porrigatur, atq; ita neceſſe ſit communem accidere affectionem. Verum mutos fieri,qui ex morbo ſurdeſcunt, negant: ꝓpterea quòd pars altera tantum,quæ ſcilicet audiendi officio delegata eſt, ſuas vires amiſerit: & mutos quoque eadem ex cauſa, non etiā ſurdos reddi affirmant: videlicet, quòd alterius nerui linguæ accommodati læſio eſt.

139 Cur plerique,poſt quàm ieiunarunt, cibo ingeſto * frigere incipiant? Quoniam vſu ſolito cibi prætermiſſo bileſcunt, & materiam aggregant acriorem: poſt enim cibo ingeſto membris iam confirmatis, bilis cutem verſus expellitur: itaque fit,vt rigor oriatur, cùm bilis membra remordeat,excitetque ad repellendum.

rigore.

140 Cur ſues,cùm ſurſum uidere cogantur,ſileāt? Quoniam genus id animantium vnum ſemper pronum in terram eſt, cibi auidum, & rebus gaudens fœdis,ac ſordidis: idcirco ſubita mutatione conſpectus ſtupeſcit, luciſque copia ꝑculſum, vocem emittere nullam poteſt: ſunt tamen

qui

qui aſperam huius animalis arteriam comprimi per anguſtiam velint, cùm in ſublime erigitur.

Cur ſtercoribus ſues gaudeant? Medici ratio- 141
nem reddunt, quòd iecur habeant maximum: quod quidem mēbrum ſedes cupiditatis, ſiue libidinis eſt. Ariſtoteles Philoſoph⁹ aliter docuit; quòd enim ſues naribus craſſis, interceptisque ſunt, idcirco vim hebetem olfaciendi habere, itaque fœtorem nequire percipere ſcripſerat.

Cur vlceribus ſaneſcētibus inflammationeq́; 142
ceſſante, prurigo ſoleat excitari? Quoniam mēbrum iam corroboratum reliquias materiæ noxiæ, quæ vlcus commiſerit, expellit: cum enim per cutem illæ digerantur, atque excutiātur, pruriginem pariunt.

Cur alterius oculi morbus grauior, multóque 143
diuturnior eſſe, quàm vtriuſq; conſueuit? Ratio bifariam reddi poteſt, aut enim quia fluxio in alterum tantùm oculum tota decumbit: redditur nanque infirmius, quod diuiditur, eoque magis hebetatur, quo ſectum numeroſius eſt. aut quia cùm alter integer oculus frequēter ſe moueat, cogit etiam ægrum toties moueri, quod noxium eſt: quiem enim ſummum eſſe remedium membri affecti nouimus.

Cur homo amplius, & crebrius, & vehemen- 144
tius, quàm cæteræ animalia ſoleat ſternutare? Quoniam cibo, & potione largius, magisq́ue varie vtitur, & ſæpenumero vltra ſatietatem repletur: hinc em̄ cū cibos ſatis concoquere nequeat, multum ſpiritus ob humoris copiā mouet: ſpiritus verò præ ſua tenuitate efferens ſe ad cerebrum, cogit id crebro ad ſe expellendum incitari: ſtrepitus itaque mouetur, quoniam per nares meatus deniq; arctiores ſpiritus extrudatur

vniuer-

vniuerſus: quemadmodum etiam ad partes infe riores ſpiritus idem euolutus murmur per inteſtina excitat,& per ſedem inſigni cum ſono excedit: atque etiam ad ſuperiora enixus ructum per ſtomachum agit,& vocem per guttur, & ſonitum,ac tinnitum per aures.

145 Cur defunctorum pili & vngues augeri aliquandiu ſoleant? An non augeri cēſendum, ſed carne emacerata, conſumptaque partes imas, quæ antè opertæ latebant, detegi, atque patere? itaque fallere quaſi per adiectionem auctū quicquam ſit. An, quod nonnulli volunt augeri vngues vel mortuo homine propterea poſſunt,quoniam per excrementa vacantemque materiam oriantur: mortua autem corpora incremēta per cariem reſoluuntur: quæ cùm per foramina extremaque corporis effluant, merito pilos augēt, & vngues.

146 Cur digitis manuum potius, quàm pedum naſcantur,quæ albugines appellatæ ſunt:& per puerilem magis quàm per firmam ætatem? Quoniam pituitæ excremento oriuntur,quæ in pueris potius,vt edacioribus, atque otioſioribus ſuperat. Vnguibus autem pedum minus, propterea hoc accidit vitium,quoniam pedes per ambulationem frequentem, & agitationem amplius exercentur:itaque vacantem illam materiam digerunt melius,atque abſumunt.

147 Cur pili pedum non cum barba, aut capillis, ſed lentius caneſcere ſoleant? Eadem illa reddenda ratio eſt:pedes enim per continentem, contentioremq; ambulationem excrementum pituitoſum, quod canos efficit, digerunt, atque conſumunt. & pubes quoque ſero caneſcit:quia pars calidior eſt, & pituitam abſumere per

coitum

coitum venereum poteſt.

Cur homini vox, atque ſermo lente perficiatur: cætera animaliũ genera aut ſtatim, aut paulo pòſt vocem ſuam reddere plene incipiant? Quoniam vox hominum multiplicior, artificioſior eſt, & doctrinam magis deſiderat: beſtiarũ ſimplicior, & naturalis potius eſt, quàm animalis. 148

Cur plurima ex animalib⁹ ſuas perulbrare caudas ſoleant, cùm notos ſibi agnoſcant: & cur leo iratus coſtas per caudam verberet, atque etiam taurus? Quoniam dorſi medullam ad caudam vſque habent porrectam, quæ vim continet animalem, & motionis autorem: igitur, cùm animal notum ſibi agnoſcat, per caudam quaſi per manum ritu hominum excipit, & partẽ ſui corporis mouet, quæ agilior, & promptior eſt. Leonum vero & taurorum anima, vt per iram affici poteſt cum natura: ſic eandem naturam propterea moueri vehementius cogit, vt etiam homines ſæpe manus, aut aliquam ſui corporis partem per iram percutere nouimus: cùm enim illico vlciſci animus nequeat, alio quodam modo fauorem ſuũ extinguit, id eſt ictu aut ſtrepitu, aut alio quolibet generis eiuſdem remedio. 149

Quam ob cauſam hordeum toſtum, redactum que in puluerem cicatricibus equorum conſperſum, faciat vt pili non albi, ſed cæteris vnicolores oriantur? Quoniam vim diſcutiendi purgandique obtinens detergit, atque abſumit excrementum pituitæ, atque materiam omnem vitioſam, quam vulcus per mẽbri infirmitatẽ collegerat. 150

Cur hominibus pili per cicatricem oriri nequeant, equis vero queãt? Quoniã cutis hominũ ſpiſſior eſt: quod pili indicant ipſi, qui molles, ac 151.

tenues

tenues ſunt: & cicatrix vero quòd longe quàm cutis ſpiſſior, foramina omnino obducit, & excæcat: at vero equis laxior cutis eſt: quod pilis eorum percipitur, qui duri craſſiq; exeunt: quare cutis foramina claudi ex toto per cicatricem non poſſunt: ergo cùm ſubiecta, collectaque excremēta per meatus tenues, qui relicti ſunt, exeant, & concreſcant pilos gignunt, & augent.

252 Cur hominibus morſis à dipſade, ſitique ob eam rem intolerabili detentis, theriaca, quæ calida & ſicca eſt, ſitim epota extinguat, non augeat? Cenſendum non ſui habitus ratione theriacam ſitim poſſe extinguere, ſed auxilio quod membris afferre offenſis poteſt, & ſuæ penitioris naturæ ratione: conſtat enim ex pluribus herbis, quæ ſingulæ membris principalibus ſubueniunt ſingulis. Dictamum enim cordi accōmodatur: quippe quod mirifice cor firmet, atque cōſeruet. Eupatorium iecur adiuuat. Scolopendrium lienem. * Petrapium os ventriculi. Hyſſopus tranſuerſum ſeptum, atque pulmonem. Inula campana renes. Ruta laxum inteſtinum. Gentiana cerebrum. Seſeli veſicam. His omnibus viperarum carnes miſcentur, quæ vi ſuæ naturæ contra venenata omnia genera, omnemq; illatam iniuriam, auxiliantur. Igitur cùm membra omnia præſidium ſibi ex theriaca trahant, merito malum ſedatur, quod ſitim creat, atque ita extingui ſitim congruum eſt.

**Petreſilinum*

Libri Primi Problem. Alexan.

F I N I S.

ALEXAN-

ALEXANDRI
PROBLEMATVM
Liber Secundus.

QVam ob cauſam qui per arduam fe- 1
brem inſaniunt vt laxius, ſic ple-
nius ſoleant reſpirare? Animam
per neruos, ac muſcu'os, fungi ſuis
muneribus certum eſt. Pectus igi-
tur totusq; thorax per ea ipſa mouetur media:
ſed quoniam vires animæ læſæ ſunt, deſerunt
ſuum officium: nec neruis, & muſculis ex æquo
præterea imperant: itaque merito fit, vt ſpiritus
interſtitione reddatur laxior: plenius tamen eius
gratia rei effunditur, vt cor ſatis poſſit refrigera-
ri: vis enim vitalis exurgit, & vim animalem ſti
mulat, interitum planè minitans, niſi ſuum ad
munus redeat, ſpiritumque reddat, & trahat. Er-
go quod anima exequi aſſidue propter mor-
bum nequiuit, hoc vires cordis ob ſui vſus ne-
ceſſitatem amplitudine ſpirandi compēſare con
ſueuerunt.

Quam ob cauſam æſtuoſos eſſe neceſſe ſit, 2
quorum pulmo inflammatione laborant? Quo-
niam eorum pulmo humoris copiam continens
calorem excipit aduētitium: factus enim ſic eſt,
vt aſſidue moueretur; hinc vapores quoque ci- *Al.l.
tantur, qui ſuam ob leuitatem ſeſe ad * ſedem caluari
cerebri

cerebri efferunt, à qua concreſcunt, & in naturã ſuæ originis tranſeunt: quod idem etiam in balneis, atq; opertis leberibus euenire videmus: vapores enim ſuum omnem calorem amittũt, redduntúrq; ex natura cerebri longe ortu ſuo frigidiores, atq; ita morbũ creare aliquem poſſunt.

3 Cur tabe ij conſumantur, quibus gargar penitus abſciſſum eſt? Quoniam quandiu gargar tegmentum gutturis extet, aer, qui per os trahitur, recaleſcit, & antequam adeat pulmonẽ, deſiſtit a ſuo immodico frigore. Contrà vero illo detracto, aer prius ad pulmonem defertur, quàm moderetur. itaque ſupra modum refrigerat, & ſanguinem contemptum in conceptaculis indurat, & pulmonem facit ad motum tardiorem: quod cùm per vim pulmo moueri enitatur, rumpuntur conceptacula ſanguinis: quam ob rem tabem oriri neceſſe eſt. Hic addidiſſe non ab re forſitã ſit, quid gargar, quid columella, quid vua oris ſignificet. Gargar illa carnicula eſt, quam gutturi pro tegmento natura addidit, nomine à ſoni genere indito, vt etiam ſuſurrum, & murmur, & reliqua huiuſcemodi noſtri maiores nominarunt. Columella vitium gargaris eſt, cum ſcilicet in lõgum per fluxionem adducitur. & Vuam quoque gargar idem per morbum appellare ſolemus, quoties per inflammationem ſpeciem accipit vuæ acini. Sunt qui fundibulum gargar ipſum appellent eo, quòd ſuprà amplius, infrà arctius eſt.

4 Cur hominum malæ rubeant, quorum pulmo inflammatione laborat? Quoniam ſanguis, cùm in pulmone ebuliat, vaporem ſibi ſimilem emittit: quod enim oritur, ſimilitudinem ſuæ originis præferat, eſſe neceſſe perpetuum eſt. Hic

igitur

Igitur vapor, cùm præ ſua leuitate ad malas ſe extulit, conſiſtit, atque ita per cutis tenuitatem, veluti per vitrum colorem ſuum oſtendit.

Cur priuatim per hyemem naſci, augeriq́ue ſolitum eſt, cùm per id tempus parte interiore corporis ſimus calidiores, vt Hippocrates medicus libro Aphoriſmorum ſcribit? Quoniam cibos, quos, per hyemem largius ſumimus, venter minus concoquere poteſt. Ergo larga iſta ciborum copia preſſus, calore inſito quaſi extincto, pituitam per refrigerationem gignit: quæ ſanguis imperfectus quidam non perperam poteſt appellari.

Cur in terra Ægypto, quę calidiſſima aſt, vinū fieri frigidum ſoleat: contrà in Scythia, quæ frigidiſſima eſt, calidum fiat? Vinum omne calidum eſt: verùm quoniam aliud magis, minusve alio hanc obtinet qualitatem, nomen illud contrarij habitus accipit, frigidumq; vocatur, quia lōge minus calidum eſt. Terra autem Ægyptus vina frigidiora cæterorum ſcilicet compatione affert, quoniam calor illius cœlis immodicus ita humum elaxat, vt calorem omnē ſoli inteſtinū euocet, atque abſumat. Scythia quòd frigida eſt calorem ad ima terræ compellit, atque includit: itaque vina efficit calida, & validiora. Quod idē etiam incolis terrę Scythię, & Æthiopię accidit. Æthiopes enim loca inhabitantes ferueñtiſſima, timidi ſunt, & effœminati, & nigri. Scytharum gens ſedem gelidam tenens, animoſa, fortis, & candida eſt: quippe, cùm calor Æthiopibus eductus ad ſumma corporis ſit, quod atro cutis colore indicatur, Scythis interiora teneat, ſitusq; in ſedibus ſit principibus, id eſt corde, & iecore: quod coloris candor plane oſtendit.

Cur

7 Cur æſtate frigida ſunt olera & fructus: cuiuſmodi ſunt pepones, cucurbitæ, intyba: hyeme autem calida, velut braſſica, radiculæ, rapa, paſtinacæ? Quoniam Solis motus circa polum, non eſt vniuſmodi. Æſtate enim ſuperiorem zonam tenet: ſicut declarat dierum longitudo: vnde caleſiunt quidem quæ ſuper terram extant, plantæ vero refrigerantur. At hyeme, inferius percurrens hemiſphærium, ac terram penitus calefaciens, plantas reddit calidiores.

Hæc quæſtio eſt alicunde adiecta: eſt enim frigidior ratio quàm pro huius autoris eruditione: atque à Theodoro haudquaquam transfertur.

8 Cur ex febre ardua pulmonis inflammatio excitetur, inflammatione pulmonis febrē oriri arduam haudquaquam neceſſe ſit? Quoniam ardor ex bili proficiſcitur flaua, quæ ad ventriculum, & pulmonem è ſuis refluere conceptaculis ſolita eſt. Igitur natura, cùm variè materiam noxiam reijcere tētet, ſi tenuis materia ſit, & vires ſuppetant, & tempus calidum iuuet, per ſudorē cauſam morbi exhaurit: ſi è contrario, per aluū educit, aut per os euomit: quod magna ex parte facere ſolita eſt, quoniam & oris habitus in propinquo eſt, & bilis flaua efferri aptior eſt, quàm deferri: quod cum ſe bilis pulmoni inſinuet, mēbrumque id impleat totum, extat inflammationem, quam Peripneumoniam nominamus. Ardor tamen nullus oritur, quoniam prius extinguitur, quàm vt poſſit committere ardorem.

9 Quare Hippocrates, qui in febrium vigore cibum offerre vetat, permittit in morbo lateris & pulmonum inflammatione? Dicit enim vbi de ptiſſana ſcribit, non eſſe eam prębēdam, niſi pus in ſublime feratur: non ferri autem ſurſum, neque expui, morbi initium oſtendit. Quoniam in alijs quidem morbis, natura coquit humores, in alijs vero etiam morborum cauſas expellit per

Hæc quæſtio in Theodori codice deſideratur.

vrinas

vrinas & deiectiones. In his porro non oportet cibum aſſumere,ne cauſa morbi neglecta ad illũ conficiendum natura incumbat, quam oportet ſingulari certamine cum morbo pugnare. In morbo autem lateris, natura quidem coquit vitioſum humorem, anima vero euacuat,accedẽte muſculorum auxilio. Hæc enim thorace contracto,vi propria expellit reliquias infectãtis humoris. Accedit,ꝙ natura quidem inutilibus humoribus proprij alimenti loco interim abutit̃: animales verò partes, cum ſenſu ſint præditæ, quod paruum eſt,ſecernunt; quod vtile, ſibi aſciſcunt. Quamobrem, nutrire conſentaneum eſt, vt muſculis roboratis, ad expellendam humorũ moleſtiam inſurgamus.

Cur febris tertiana, quæ ex bili,materia cali- 10
da agili,efficaci creat̃,die vno prætermiſſo accedat: Quotidiana quæ ex pituita prouenit,materia frigida graui,hebete nullũ intermittat diem: Quartana diebus duobus intermiſſis conſiſtare incipiat? Quartana,cùm exiguũ materiæ hẽat, ſtatim à ſudore,aut vomitu põt digeri,itaq; acceſſio ad tertium vſque diem protollitur,donec tãtum materiæ moueatur,quantum valeat infeſtare. Quotidiana ꝙ ex larga, craſſaque materia orit̃,frequens eſt;morbũ uerò per copiam augeri materiæ cõſtat ex febre continente hæc enim quia ſanguine abundãte prouenit, nullam obtinet intermiſſionem Quotidiana tamẽ quia minus,quàm continẽs habet materiæ, nõnihil intermiſſionis,quod uel ſenſu percipi poteſt,oſtẽdit. multoq; amplius tertiana,quam materia calida & tenuis cõdidit. itaq; etiam longe amplius quartana. quò enim minus materię ſubeſt,eò lẽtiꝰ venit acceſſio: qn & quintana, & ſeptana,&

nonana committi poteſt, ꝓut minus, minuſue materiæ vitiatum eſt, ſic enim natura ſtatuit, vt ſanguis, qui noſtra aleret corpora, cæteris omnibus materijs eſſet largior, pituita locum teneret ſecundum. nam hæc quoque alere poteſt, bilis flaua tertio loco haberetur. hæc enim ſuam ob acritudinem vſum nullum præſtat alendi. atra bilis ſortis eſſet poſtremæ, quoniam naturę eſt inimica: quippe qui membra exedat, atque interimat.

11 Cur vbi altera gena reſoluta eſt, non ei remedia admoueamus, ſed alteri? Quoniam cum duo muſculi obiecti inter ſeſe genas moueant, ſi accidat ut eorum alteruter reſoluat, reliquus ſuam vim integram ꝑterea obtinet, trahitque ad ſe alterum lãguentem, ita vt pars ſana ruget, ægra diſtendatur, trahaturque hoc idem etiam euenire oculis diſtortis nouimus. Nam ſi pupilla in angulum vergat ampliorem, minoris anguli facta reſolutio eſt; ſi ad minorem, è contrario.

12 Cur ſi pes offendat, inguen intumeſcere ſoleat? Quoniam vis animalis ad poſtremas vſque corporis partes ꝑ neruos ſe porrigit, atque ita cum oblæſus pes ſit, crus quidẽ totum ꝑtentat, ſed nihil agit, quoniam locum nullum idoneũ inuenit: poſt vero ubi in inguẽ ipſum decubuit, nacta iã ſedem aptiorem ſubſiſtit, aggreſſaque adenem, vitiat eius habitum, inque tumorẽ excitat contrarium naturæ. Adenes corpora ſunt parua, rotunda, laxa, inter amplas venas, & arterias poſita modo cuneolorum, ne conceptacula ipſa humida ex copia ſanguinis mutuo putrerẽt adeſu. & equidem eo ipſo venarum humore nutriuntur, & inflammatim inguina faciunt, concaleſcentes ſcrofulas committunt.

Cur capitis pars anterior calueat, vñ caluaria nominata eſt, tempora hirtiora reddant? Quoniam partes capitis eminentiores humoris indigent. Quamobrem ſuos continere pilos non queunt, inferiores autem, vtpote humidiores, pilorum copiã, & gignunt, & ſeruant: quomodo etiam telluris loca excelſa, atque ſaxoſa parum fructificant, ſubmiſſa, & humecta fœcũdiora ſanè experimur. 13

Quam ob cãm, cùm ex quatuor elementis cõſtemus, id eſt igne, aere, & aqua, & terra, nõ quatuor, ſed tria illa contineamus genera, humidũ, ſolidum, animale ſiue ſpirabile? Quoniã, ut aliquibus placet, ignis in aeris trãſit naturam, quẽadmodum, & aerem concoctum extenuatũque ignem gignere nouimus. Sunt tamen qui vel igneã ipſam naturã actu eſſe opinentur, ut non tria, ſed quatuor enumerent genera, igneum, animale, humidum, terrenum. 14

Cur in abſceſſuum dolorib. * frigus præcedere, febrem ſequi ſolitum ſit? Quoniã calor naturalis vehementia doloris conflictus cedit, ac recipit ſe ad loca interiora. qua de cã, corporis ſumma refrigerant, & ſanguinis conceptacula concreſcunt. poſt tamẽ, vbi calor ſe recollegerit, expulſuſque bonis viribus partes ſui corporis omnes aduerſus iniuriã frigoris occuparit, ſanguis concretus recaleſcit, atque diffunditur: itaq; cõceptacula vaporis repleta, accendere febrẽ poſſunt. Adde, quòd cum membro affecto cæteræ omnes partes conſentiant, iniuriam collectionis quaſi propulſando, vires excernendo intendunt, ac excitat horror itaque, * frigusque exultat: febrem verò poſthac ſanguis putridus accendit, & auget. 15

*riger. *rigorque

16 Cur ex fructibus alij partem inutilem intus contineāt, vt palmulę, pruna, perſica: alij extrinſecus ea ipſa contineant, vt nuces vt mala punica? Quoniam natura, cum ortū æternum, viceſque ſuccedendi perpetuas moliretur, prætegenda occultandaque ſemina, quę ortum præſtarēt, cenſuit. Sic tamen, vt ne pulpam quidem ſuorū fructuum nudam relinqueret.

17 Quamobrem aut ſemen, & pulpam eodē tegmento muniuit, aut ſemen ligno intus incluſit. Pulpam autem membrana, aut corio, aut alio quolibet eiuſmodi quantum ſatis eſſet, operuit. denique variè de cuſtodia fructuum, prout res exigebat, & patiebatur, curauit.

18 Cur fieri poteſt, vt qui carnes bubulas concoquunt, piſces ſaxatiles concoquere nequeāt? Carnes bubulæ, quoniam duræ ſunt, vi magna caloris conficiuntur, & concoquuntur: materiā enim patientem cauſæ reſpondere efficienti cōuenit. aliter fieri non poteſt, vt effectus is prodeat, quē vel natura, vel hominis ingenium ſpectet. quòd ſi uenter ſuprà modum calidus ſit, piſcis nō paulatim concoquetur, ſed ſubito corripietur, deuretur, fumigabitur, vt cruditatem pene quod accidit, imitetur.

19 Cur homines qui tabe laborāt, vnguibus reddi aduncis uideātur? Vngues quia corpore conſtant ſolido, tabeſcere nequeūt: quippe cùm affici difficulter poſſit, quod ſolidum ſit; verū carne undique tabefacta ſpeciē aduncā illam ementiuntur, ſenſumq; decipiunt. Licet hic de tabe illa adijcere. Vlcus, quod ex hoc vitio in pulmone committitur, inſanabile propterea eſt, quoniam nunquam pulmo quieſcit. natura enim ita conſtruxerat, vt per motum cordis perēnem pulmo

affi-

aſſidue moneretur,atque agitaretur. Quinetiã, cùm pus per tuſſim efferatur , vlcus amplius lacerari neceſſe eſt.

Cur in febriendo carnes minuantur, pili au- 20
geantur & vngues:contrà in conualeſcendo pili defluant,corpus augeat? Quoniam alimẽta pilis per excrementa adminiſtrari natura voluit: quæ quidem excrementa redundare in febriendo ſolent per aduſtionem humorum.ergo vt corpus propter habitum malum nutriri non poteſt, ſic pilus abundè iam habet,quo nutriatur.verũ, cùm vires ſuas colligere corpus incipiat,cõſumptis iam materijs omnibus,redactiſque quaſi in puluerem vapores deſiſtunt, atque ita p̃ alimenti inopiam pili defluunt : corpus tamen effœtũ cibos auidius trahit, liberaliuſque replens ſeſe augetur,& viget.

Cur ſi quod in vrina ſubſidet albũ ſit, bonũ 21
dari indicium exiſtimemus? Quoniam partes ſolidiores firmioreſque noſtri corporis,id eſt oſſa, neruos,venas, arterias colorem habere huiuſmodi certum eſt . Coloris enim ſimilitudo naturales iã vires reconciliari,corroborarique indicat: quippe, cùm natura partibus ſolidis & firmis circa humores & ſpiritus ſedem ſuã crediderit . fit enim, vt cùm morbi materia in cõceptaculis cõcoquatur,& per vrinam,quod concoctum inutile eſt,excernatur;color quoque rei concoquentis qui albus eſt,diſtringat atque (ut ita loquar) delibetur. Quamobrem, cùm uires per febrẽ debilitatę paulatim materiã concoquant uitioſam,principio parum agũt,itaque exiguum admodum cum vrina mittũt, quod pro ſua leuitate ſublime ſpecie araneæ ſupernatat, facitque, quod enæorena, id eſt Sublimitamentum voca-

tum eſt: deinde cùm proficiāt, ampliuſque poſſint cōcoquere, plus excernunt: quod in medio vrinæ conſiſtēs, facit, quod nubeculam appellamus: eò nāque magis delabit̄ quo factum grauius eſt. poſt, vbi p materiæ morboſæ omnis concoctionem plenè excernit̄, iam, quod ante leue pē debat, graue p ſua copia ſubſidet, fundoq; vaſis coniungit̄: redditq; quod hypoſtaſim, id eſt ſubſidens, ſiue ſubſtātiam nominamus: quod plane ſanitatis eſt indicium. materiā enim vitiatā, quæ integro pmiſta ſanguini eſt, demum natura ex toto p concoctionem ſecernere, atque reijcere poteſt. Albedo igit̄ ſubſidentis, colorem ſolidiorum membrorum, hoc eſt ſedis virium ſeruari ſignificat, leuitas materiæ concoctæ æqualitatem oſtendit. quod partim enim craſſius, partim tenuius eſt, inæqualitatem concoctæ materiæ indicat: continentia talis videlicet, vt nihil diſtractum, diſcuſſumue ſit, plenā virium efficientiam præfert. Reſpondet pus in * collectionibus ſubſidenti in vrinis. verùm pus fœtidum eſt, quoniam in anguſto arcetur, quod putret, vt neque difflari, neque miſceri poſſit cum ſanguine: quippe quod p ſumma corporis cuti ſubſtare ſolitum ſit. Subſidens illud vrinæ, quoniā è contrario ſe habeat, meritò fœtore immune eſt.

* φλεγμονῶς, *inflammationibus.*

22 Quam ob cauſam febrem bilis & faciat, & tollat? Facit cum excitata acrior reddatur, vt putreat. Tollit cum viribus naturæ intentis ad id expellendum quod detrimento eſt, ea quoque foras verſus concurrat, atque ita educta, cauſam morbi per ſuam detractionem aboleat.

23 Cur oculi ſubſident corū, quos angor detinet? Quoniam per angorem animā intus vergit̄,

itaque

itaque corpus conſidet, atque tabeſcit: cuius rei contrariũ illis euenit, cui vehementer irati ſunt. Oculis enim reddunt propenſioribus, videlicet ob animæ impetum ad exteriora. fit enim, ut quocunque vis animæ tendat, eodem etiã inſtrumenta, materiæq; moueantur.

Cur oſſa, quæ ualidiora ſunt, ex lapſu, caſuq; frangant; caro quæ mollior, & * mobilior eſt, ictus iniuriam euadit? Quoniam quæ validiora ſunt, ei noxam inuehenti renituntur: itaque ſua perſiſtendi contentione corrumpuntur. quæ autem infirma, & mollia ſunt, locum rei dant occurrenti, & cedunt: itaque tutius ſubterfugiunt: licet hoc etiam in ſtirpibus, & in quibuſuis alijs rebus conſpicari. 24 * ασθενής

Quid eſt, ꝙ ſpadones, proceros, blæſoſque faciat? Proceros humoris copia reddit, & caloris inopia; blæſos imbecillitas facit. Cùm enim eorum partes inferiores nequeant ſuſtinere ſuperiores, facilè peruertunt: itaque vitium, quod blæſitatem pedum vocamus, committitur: quod idẽ etiam ædificijs accidit, niſi ſuperior moles fundamentis reſpondeat. 25

Cur partes corporis noſtri poſtremas rigere maxime ſoleamus? Quoniam tenues neruoſæ, * veſangues, atque ob eam rem frigidæ ſunt. 26 * pauci ſanguinis

Cur ꝑ metum aut horrorem pili erigi ſolent? Quoniam affectus omnes refrigerant: refrigeratio autem foramina cutis adducit, & condenſat: pilus quippe, cùm undique aſtringatur, intenditur atque erigitur. 27

Cur homines melancholici munera quidem naturæ exequi valeant, quippe qui cibos concoqueant, atque in ſanguinem vertant; animi nullum munus integre exequi queant? Haud enim 28

rectè hi cogitare poſſunt, quibus atra bilis redũdat. Quoniam vitioſus hic habitus ſedem animi, qua ſapimus, id eſt cerebrum occupat, & deprauat.

29 Cur morbi, qui crebrius veniũt, curari poſſunt facilius, quàm qui rarò? Quoniam quod ſæpius euenire ſolet, minus naturam infeſtat, videlicet ratione aſſuetudinis. Adde, quòd crebriores cõmittere parua deprauatio habitus poteſt, graues magna inducit. curatur autem facilius, quod ex cauſa prodijt leuiore.

30 Quam ob cauſam qui febriunt, plus ſiti, quàm fame affliguntur; q conualeſcunt plus fameſcãt, quàm ſitiant? Quoniam ſitis ex nimio calore febris conſiſtit. quemadmodum etiã ijs, qui bene valent, ſi multum meri hauſerint, ſitis oriatur neceſſe eſt. fit enim ſitis ex nimio calore, vt mõ dixi, aut à ſiccitate, videlicet humore abſumpto, quod ijs accidit, q ieiunarũt. uerùm famem nõ ſentiunt, quoniam multum vitioſæ materiæ ſuo in ſtomacho continent: contrà qui conualeſcunt, propterea fament, ꝙ febris late humores conſumpſerit: ſiti non infeſtantur, quòd febre ſublata, corpus refrigeratur, & rehumeſcit.

31 Quare cum moritur homo, pediculi ſuis emigrant locis? Quoniam deſiderant teporem, & alimentum, quæ à ſanguine petebãtur; qui cùm ſit refrigeratus & conſumptus, diſcedunt locum priori ſimilem veſtigantes.

Hæc duo, quæ ſequũtur quæſita apud Theodorũ haud quaquã reperiuntur.

32 Quare quę iugulantur animalia, aſſidue calcitrant? Propter dolorem potius, quàm quod conuellantur.

Quam ob cauſam caudæ quorundam animalium abſciſſæ magis, quàm reliquum corpus mo

33 ueantur? Quoniam propter meatuũ ſuorum angu:ſtiam

guſtiam magis ſeruant naturalem calorem, quo
vis mouendi, & ſentiendi continetur: vnde fit,
vt etiã ſi quieſcant, rurſus moueantur, ſi tangas.

Cur medicina purgante epora oculi primùm
perturbentur, & caligent: pòſt purgatione pera-
cta emendentur, atque acutius videant? Quoniã
principio materias medicina mouet, trahitque
ad ventrem, quare vaporum copiã excitat, quæ
ad caput effertur, perturbatque cerebrum, vt ne
que ſenſus, neque cogitatio cõſtare integre poſ-
ſit: pòſt vbi materiæ exceſſerint, extinctuſque
eſt omnis vapor, nihil præterea eſt, quod vel ſẽ
ſum, vel rationem impediat.

Cur tabidis & putulentis copia interdum pe 35
diculorum oriatur? Quoniam pus humores cor
rũpit: humores denique vitiati calore natura-
li concalfacti, animalia creant, ſicut etiã in cœ-
no, aut quibuslibet fæcibus, enaſci vermes con-
ſueuerunt.

Cur vehemẽtius per ictum teſtiũ doleamus?
Quoniam appendices teſtium ſentire maxime 36
omnium membrorum poſſunt. Adde, ꝙ natura
ſummã voluptatem ex pene oriri voluit, vt pro
penſiores eſſemus ad rem veneream, qua vna
genus humanũ ſeruari poteſt. Atqui teſtibus cũ
pene, & cognatio, & ſedes communis eſt: ergo
communẽ etiam affectionem, ſenſionemq; ſor
tiantur neceſſe eſt. At vbi magna ſenſio ẽ, indi-
dem etiam magna voluptas exultat: vbi autem
magna voluptas eſt, dolor etiam indidem vehe-
mentior. bono. n. maiori, malũ obiici maius cer
tum eſt. Hic ſubiungere illa non incongruũ cen
ſeo. Conſenſus rerum atq; affectus communis
trifariã fieri ſolitus eſt: aut. n. per cognationem,
vt cerebri, & ſtomachi. habent. n. communem

copiã. n

copiam neruorum, aut per ſitus propinquitatē, vt cordis, & ſtomachi. ſic enim cor ſentit, quoties materia acrior ſtomachum mordet, moueturq; ad id expellendum, quod moleſtū eſt, aut per imbecillitatem, & tranſitionem, vt cum pedis digito offenſo inguen tumeſcit. Dum.n. vis naturæ cum ſanguine ad partē læſam feſtinat, adenes inguinis ſanguine implentur, & contumeſcunt Accōmodari vel moribus, ac vitæ hominū tripartita hæc diuiſio poteſt. dolemus. n. vicem cuiuſpiam, vel quia parentela coniuncti ſumus, vel quia vicini habitamus, vel quia caſū audimus miſerabilē: atq; ita efficitur, vt affectio tum propria quædam, tunc cōmunis obueniat.

37 Cur ſuper lippitudine caput totundiſſe ad cutem iuuet? Quoniā melius caput diffluatur, liberiuſque per ſuos meatus digerit materiam vacantem, & fluitantem.

38 Cur vbi ex tenebris ad lucem, aut ex luce ad tenebras venimus, nō ſtatim cernere valeamus? An quòd tenebræ craſſiori, frigidiorique conſtant aere? itaque diducunt confunduntque ſpiritū, cui cernendi munus accommodatū eſt. lux vero ꝙ clara, candida, & calida eſt, ſpiritum illum digerit, atque diſpergit. cum autem per tēporis aliquantulum ſpatium aſſueſcat, cernere integre pōt. Adde ꝙ ex contrario, ſubito in contrarium traducti, rei nouitate turbamur, vt minus cernere ex æquo præterea valeamus.

39 Cur in beſtiis febres, omneſq; abditi affectus difficilius curentur, periculoſioreſque ſint, quā in homine? An quoniam naturam ſentiendiq; poteſtatem parte intima ſui corporis gerunt immerſam, non ad exteriora per rationem euocatam, quemadmodum homines habent? ergo ſi

ita eſt,

ita eſt,merito ſenſus dolorem percipit vehemẽtiorẽ,vireſque omnes naturæ proſternit,imminegitque Adde,quòd beſtiæ, vt affici minus aptæ quàm homines ſunt, ſic etiam curari difficilius poſſunt.cauſam enim mali vehementiorem vrgere neceſſe eſt, quandoquidem id ægrotat, qđ in morbum difficile incidit.

Cur bullæ,quas imber excitat,indicium afferant imbris vehementioris? Quoniam aquæ copia & uaporis ſpiritum multum gignit, & craſſum.qui, cùm vndique aquam ſubeat, erigatq; in deuexum,inflat,& facie veſicæ afformat,quo modo,etiam vitrum inflari poteſt, & genus omne humoris,cum ebulliat, conuerti in ſpiritum, atque intumeſcere ſolitum eſt. 40

Cur minus doloris per ſectionem cutis caput integentis percipiamus, quàm cum quælibet alia pars ſequatur? Quoniam minus carnis muſculoſę in capite quã cæteris corporis partib. ẽ. 41

Quam ob cauſam ex conualeſcentium pedibus ſquamæ magna ex parte diſtingantur, atq; etiam ex manibus, quanquam raro? Propterea quia materia ferri deorſum aptiſſima eſt. & vero pedes à ſede cordis poſiti longius, & ob eam rem frigidiores,minus excrementa concoquere atque digerere poſſunt. 42

Cur tabes,ſcabies,lippitudo,mala contagioſa ſunt:aqua intercutis, febris,& ſtupor totius corporis,cui nomen apoplexia,tranſire in aliũ nunquam ſoleant? Quoniam oculus quidem, vt humidus,affectionique opportunus facile morboſis deprauatur radiis,qui cum ſpiritu à lippientis oculo proficiſcuntur. tabes autem expirãdo putrem aerẽ reddit,qui tractus ab homine ſano pulmonem,membrũ affectu facile vitiat & corrumpit 43

remouit. Scabies quoque, cum per ſumma corporis ſit, lentamque ſaniem emittat, facile ſeſe propagare, cutemque integri corporis vitiare pōte.t cæteri ſane morbi, aut poſiti intus cutem attingere nequeunt, null'amve reddunt delibationē, vt aqua intercutis vt ſtupor attonitus; aut cum per ſumma corporis patent, nihil tamen humoris præ nimia ſua lentitate, & ſiccitate, & corpulentia emittunt, vt albugo, vt lepra. aut poſiti q dem parte interiore ſunt: ſed quoniam nihil peſtilens, atque putrefaciens mittant. ſuum aliorſum tranſmittere vitium non poſſunt, vt febres crebriores & ſolitæ.

44 Cur nōnullis febre laborantibus lienes augeantur? An quoniam affluentius aquam hauriūt? eſt enim membrum id laxius atque fungoſius. An quia debile eſt, materias illuc affluentes facilius excipit?

45 Cur ſenes & pueri magis quàm qui ætate sūt firmiore calculoſi ſunt? Pueri vt edaciores, ſenes vt frigidiores & imbecilliores, multa per cruditatem colligunt excrementa, quæ calculum con contrahunt.

46 Cur titillatio, & fricatio plantarum ſomnum afferre poſſunt? Quoniam extrema neruorū eò concurrunt & coeunt. his enim vehiculis pertractatio illa leuis ad cerebrum vſque tranſmiſſa permulcet animum, atque ad requiē, ſomnūque inuitat. Sunt qui excrementis cauſam tribuant, quæ tum ſua proniore natura, tum motione pedum frequentiore ad palmas delabamur, rurſuſque per mediocrem fricandi motum remeent, neruiſque aliquantiſper ad cerebrum peruehantur: itaque ſede illa ſuperiore oppleta ſomnum concilient.

Cur

Cur ampliores crebrioresq; Lunæ defectus fiant, quàm Solis? Quoniam Luna tam in termi- 47
nos deficiēdi coituum, quàm in turbine vmbræ ex terra per Solis diametrum ortæ incurrit. & quidem crebrius Lunam eò deuenire propter ſui orbis celeriorem abſolutionem neceſſe eſt: Sol per coitus tantum defectioni deputatos obū bratur, cum ſcilicet Luna curſum per eos agat occultetque faciem ſuperiorem, quòd tamen Sòl longe maior, quàm Luna eſt, totus abſcondi non poteſt; Luna ſæpius tota occulitur. Mouere æs, ferrumque multitudo, quoties Luna aut Sol deficit, conſueuit, quaſi * ſpiritus quoſdam vitioſos velint depellere. haud enim per id tēpus lumina benigne terram aſpiciunt, neque benifica deliberatio inde manat, qua mali infeſtique ſpiritus repelli poſſint & coerceri.

Ex hoc loco colligitur, quòd author iſte tenet dari ſpiritus ſiue dæmones: quod non eſt ad mētem Alexand. qui animæ mortalitatem ſuſtinuit.

Cur infantes, qui ſeptimo menſe in lucem venerint, viuere poſſint, qui octauo non poſſint? Quoniam ſeptenarius perfectus numerus eſt, & vt Pythagoras cenſet, & omnes ſcientiæ numerorum profeſſores autumnant, octonarius imperfectus eſt. Itaque quod tunc prodiit, imperfectū, minuſq; aptum ad vitā eſt. Qua ratione ēt monſtra viuere nequeunt: quippe quæ non ex conſulto naturæ orta ſint, ſed imperfecta, vel per inopiā, vel per ſuperantiā & temeritatem materiæ forma diuerſa contrà naturæ legem peruenerint; nihil n. imperfectū vel tempore, vel forma à natura creari ſolet quā ob rē ſi q̃d tale erūpat, id edurare non ſolet. Naſci infantes menſe 48
ſeptimo poſſunt, quoties vis afformandi validiſſima eſt, & ſanguinē ſibi obtinet commodū. ſic enim ocyus rem perficere poteſt: ſed ſi è contrario eſt, decimo exeant neceſſe eſt. Numerum

** malos genios, ſiue dæmonas.*

tam

tam ſeptenarium, quàm denarium eſſe perfectum varie conſtat: orbem nanque terratum ſeptem inſignibus ſtellis regendum nouimus. homo ſeptimo menſe dentire incipit. anno ſeptimo dentes permutat. quartodecimo, id eſt bis ſeptimo, id eſt bis ſeptem annis peractis, pubeſcere incipit. vigeſimoprimo firmā aggreditur ætatem: quod tempus ter ſeptem annis conſumatur. morbi numero ſeptenario iudicantur. Luna per ſeptenarium ſuas accipit formas. menſes ſeptenis conſtant diebus. vocales literæ ſeptē ſūt. & denarius quoque numerus ortum omnem, atque interitum rerum complectitur, author Ariſtoteles eſt: & numerus omnis ex danario oritur per repetitionem. Vndecim enim & duodecim, & reliqui omnes ſequentes, vnitates quib. denarius conſtat, repetunt. & homines priſci nō tabulis, ſed dextris ſuis rem, de qua agerent, confirmare ſolebant, videlicet numeri denarii cauſa, quem diligit, explent.

49 Cur ouum preſſum vtroque extremo ambabus manibus frangi nequeant, preſſum latere facile frangitur? Quoniam per angulos tantummodo ſuos manibus renititur opprimētibus. Eſt enim angulus, quod quaque in ſtructura validius conſtet. Adde ꝙ preſſum per extrema, parte minima ſentit: preſſum per latera, parte ampla conflictatur, vt facile poſſit deſtrui.

50 Cur in tinnitu aurium digito in aurem indito meatus diutius moueamus? Quoniam meatus ſic ampliatur, & ſpiritum qui ſonitum excitat, digerit, atque tranſmittit. Quinetiam ſpiritus ipſe, qui per contentiorem digiti motū attenuatur, ſecerni melius poteſt.

51 Cur fœminæ omnes calculum ſua veſica len-

te

te concipiant? Quoniam ceruicem veſicæ ampliorem quàm mares habeant. hinc enim fieri poteſt, vt cum vrina excrementum quoque eiiciatur, quod calculum contrahit.

Cur genus ſtirpium ſylueſtrium validius, & lætius eſſe ſoleat, quàm vrbanum? Vnde dici ſolet tellurem eſſe matrem ſylueſtrium, nouercã autem vrbanorum. Quoniam ſolertia naturæ, non humani ingenii creãtur. caret. n. humoris nimia copia, quæ ſatiuas ſtirpes elaxat, atque effœminat. 52

Cur muſculi tranſuerſe inſecti difficilius uniantur, & curẽtur? Quoniam fibræ, filaq; neruoſa affatim ita inciduñtur. Natura enim neruũ carpſit, in quo fila diſcreuit permulta, quibus carnem vndique veluti deducto porrectoq; ſtamine texuit, fecitque muſculum, nomine à ſimilitudine mutis animalis translato, cui ſane oppoſitum neruuum condidit, qui Tendo a tendendo vocatus eſt, cuius extremũ artubus partiũ mouendarum annxuit cumque rẽ mollẽ duræ coniungere ſine vllius interuentu (ſunt.n. contraria) per oſſa, medullamque membrum quoddam neruaceum edidit quod copulam nominamus, eoque tẽdonis partem poſtremã alligauit: ex quo vſu nomen copulæ accepit. Muſculũ ſolers naturæ ingenium alibi in globi ſpeciem collegit, alibi in membranæ planum attenuauit. Denique pro vſu mẽbri mouendi muſculũ quoque aptiſſimè accõmodauit. Nã vbi membrum magnum, ac validum trahi deberet, vt crus, coactiorẽ, plenioremque muſculum afformauit. Talẽ.n res poſtulabat, vt mouendi vim ampliorẽ contineret, vbi paruum, aut in ualidũ eſſet regẽdum, vt palpebra, aut lingula, muſculũ mẽbranæ 53

ſimi-

ſimilem addidit. Quoniã membra eiuſmodi pa rum potentię mouentis deſiderarent.

54 Cur aliqui faſcinari poſſint, præſertimq; pueri? Quoniam talem ſortiuntur naturam, vt affici perquàm facile poſſint, & immutari: genus id vitii tale eſt. Qui ſumma animi nequitia perpolluti liberalem aliquam, exoſculandamque formã conſpicati mouentur, radios ſui conſpectus vitiatos trãſmittunt, quaſi veneno quodam vitio ſui animi radios veluti telũ illinant, iaciãt que in rem, cuius inuidia tenentur, & deſiderio. prodit igitur de pupilla radius exitialis, qui per oculos obducti hominis ſubit, vertique quàm aggreſſus naturam eſt, màloque habitu deprauat, vt mox corpus lãgueſcat, morboq; laboret. Quàm vero aditus p oculos pateat cõtagioni, cõſtat etiã ex iis, q mortua hominũ corpora contueri recuſant, ne radii ſui * conſpectus aliquã ſibi luẽ, peſtemq; referant Sed omniũ maxime pueri vitio illo capiuntur. Quoniã natura tenerrima ſunt, facillimeq; affici a quolibet poſſũt.

Al. cõſpectus refracti per oculos aliquem.

55 Quam ob rem nonnullis vehementer tuſſiẽtibus, aut euomentibus ſplendorum quædã imagines ante oculos obuerſari appareant? Quoniam abductio vehemẽs pectoris & ventris humores ſurſum compellit, & ſpiritus: qui, cum ad oculos veniant, ſpiritum conſpiciendi perturbant, atque deprauant, ita vt foris illas imagines ementiantur. quod ſi vapor ductu oblongiori eſt, imagines etiam hac eadem forma apparent item ſi bilis ex vitello cognominata vaporem excitat, aurum imagines imitantur. ſi pituita mouet, albi ſuſpitiooccurrit. Ad ſummam pro figura coloreque cauſæ viſa quoque imaginamur. Qui tamen per febrem arduam delirant,

lirant atque inſaniunt, ijs de cerebro ipſo vapores ad conſpectorium ſpiritum funduntur, & verò qui oculorum ſuffuſione infeſtantur, eaſdē illas ſibi videntur vid re imagines.

Cur qui aquam bibere conſueuerunt, acutius videant? Quod vini copia flatus nimium excitans, ſpiritum conſpectiuum, ſenſusque omnes perturbat & vitiat. 56

Cur qui oculis caſijs ſunt, vehementius ex lippitudine doleant, nec pati poſſint acerbitatem medicamentorum? Quoniam oculorum humorem omnem, & à cryſtallo illum cognominatū propenſiorem ad partem exteriorem patentioremque ſenſui continent: at qui nigris ſunt oculis, minus ob cauſam contraria ſentiunt. 57

Cur qui leuiter euomunt, pituitam egerāt, q plenius, bilem, qui ſupra modum etiam ſanguinem? Quoniam qui vehementer intendunt, materias quoque imis infixas poſſunt euellere: pituita verò vt craſſa, illinitur, atque ob eam rem vel à læuiore excitatiōe moueri ac reijci poteſt. quòd ſi bilis quoque per ventrem innatet, ocyus mouebitur, quàm pituita Verùm materiæ, quæ in venis continentur, egeri per medicamentum hoc modo conſueuerunt. Natura cùm corpus malé habitum purgatione indigere animaduerteret, poſtrema venarum ad ventriculum finiuit, quemadmodum ad vuluam alias duxerat venas propter menſtruam purgationem, atque ad nares etiam alias, & ad ſedem coniecit, vt inde morbis remedia per purgationem paterent. quæ quidem ora venarum coniuncta lex tandiu cōtinet naturalis, dum aperiendi neceſſitas ſit. hæc igitur quoties febres vrgent acutæ, ſponte ſuæ naturæ per vim excretoriam patefacta, mate- 58

riam amplis in venis atque arterijs concoctam egerunt, aut per os, aut per aluum. at, cùm medicina epota ſit, per vim ampliantur, permittũtque ex conceptaculis materias attrahi. Piper em̄ & ſcamonea, & cætera generis eiuſdem ſuo naturali calore ora aperiunt, deinde ſibi quodque cõuenientem materiam attrahere naturali quadam proprietate poteſt, vt dictum inter initia eſt: ſanguis tamen, quoniam amplexus eſt à natura, clarusque habetur. non niſi tractus per vim nouiſſimè exit, cùm ſcilicet vltra modum exinanitur.

59 Cur pondera facilius parte læua ferre poſſimus, cùm hæc infirmior ſit, quàm dextra? Quoniam dextera vt validior, læuæ ſubuenit, læuatque aliquantulum onus: quod quidem officium læua præſtare dextræ ſuam ob imbecillitatem non poteſt.

60 Quam ob cauſam vnum, aut quemlibet aliũ humorem per fiſtulam exugendo attrahere valeamus? Cenſendum per vim inanis humorē poſſe efferri, non per oris attractionem: fiſtulæ nanque meatus plenus aeris videlicet corporis prætenuis eſt. & cum fieri non poſſit, vt duo corpora per idem tempus eodem in loco maneant, vtpote humor & ſpiritus, atque etiam cùm locum eſſe inanem, id eſt, corpore omni vacantem natura omnino recuſet (omnis enim locus continet, aut corpus ſolidum, aut humorem, aut ſpiritum) neceſſe eſt, dum aer canalis interior per oris ſuctionem detrahitur, humorem tantiſper conſequi, vt inane ſpatium relinquatur. quod idem etiam per id agitur inſtrumentum, quo admiſſo vrinam elicimus: lana enim obturante detracta, ſpiritus etiam internus educitur, atque

ita ne inane ſit, vrina attrahitur. Quinetiam medicinales concurbitę eadem illa ratione ſanguinem attrahunt. ignis enim * admiſſus, vbi extĕctus eſt, facit vt tantum ſanguinis attrahatur, quantum loci ipſe occupabat, ne inane ſit, à quo penitus natura abhorret denique omnia quibus hunc in modum quicquam attrahimus, ad rationem inanis referre omnino debemus. neque enī calor, neque oris attractio cauſæ potiſsimæ ſunt, vt latè in vrinaria illa fiſtula patet, quæ neutro eorum attrahit vrinam: ſunt tamen alia quæ ſui caloris ratione poſsint attrahere, vt tapſia illita: nec non & inualidum à valido trahitur, & proprietate quadam occulta pleraque attrahunt, vt ferrum magnes, ſanguinem membra.

* al. l. admiſſus fundit contentū humorē, tenuat, et vacuat, qui vbi.

61 Cur naturales potentiæ natiuæ, atque inſitæ ſint, animales aduentitiæ omnes habeātur? Quoniam naturales, id eſt, attractoria, retētoria, immutatoria, & ſecretoria ad ipſam tantum viuendi pertinent rationem, neque plus quicquam obtinēt, quàm neceſſum ſit: animales vero, & ſenſales, & motales ad bene viuendum non commodæ plane adſunt. membra enim niſi alantur, interire neceſſe eſt: at ſi non vel moueantur, vel ſentiant, non idcirco intereunt: quanquam pulmo, quoniam vires habet trahendi, reddendiq́ue ſpiritus, idq; aſsiduè ex periculo ſtrangulandi exercet, inſitam ſibi ſimulet motionem. Naturales vero potentiæ ordine atque numero illo ob hanc cauſam habentur: cibus, & ſanguis, quoniam vacant anima, non ex ſeſe poſſunt adglutinari membro, quod ali debet. Quamobrem vim adeſſe oportet trahēdi, quæ fungi officio poſsit. Item cum corpus omne quod mutatur, non ſine vllo tempore, ſed per temporis ſpatium im-

rectè hi cogitare poſſunt, quibus atra bilis redũdat. Quoniam vitioſus hic habitus ſedem animi, qua ſapimus, id eſt cerebrum occupat, & deprauat.

29 Cur morbi, qui crebrius veniũt, curari poſſunt facilius, quàm qui rarò? Quoniam quod ſæpius euenire ſolet, minus naturam infeſtat, videlicet ratione aſſuetudinis. Adde, quòd crebriores cõmittere parua deprauatió habitus poteſt, graues magna inducit. curatur autem facilius, quod ex cauſa prodijt leuiore.

30 Quam ob cauſam qui febriunt, plus ſiti, quàm fame affliguntur; q conualeſcunt plus fameſcãt, quàm ſitiant? Quoniam ſitis ex nimio calore febris conſiſtit. quemadmodum etiã ijs, qui bene valent, ſi multum meri hauſerint, ſitis oriatur neceſſe eſt. fit enim ſitis ex nimio calore, vt mõ dixi, aut à ſiccitate, videlicet humore abſumpto, quod ijs accidit, q ieiunarũt. uerùm famem nõ ſentiunt, quoniam multum vitioſæ materiæ ſuo in ſtomacho continent: contrà qui conualeſcunt, propterea fament, ꝙ febris late humores conſumpſerit: ſiti non infeſtantur, quòd febre ſublata, corpus refrigeratur, & rehumeſcit.

31 Quare cum moritur homo, pediculi ſuis emigrant locis? Quoniam deſiderant teporem, & alimentum, quæ à ſanguine petebãtur; qui cùm ſit refrigeratus & conſumptus, diſcedunt locum priori ſimilem veſtigantes.

Hæc duo, quæ ſequũtur quæſita apud Theodorũ haud quaquã reperiuntur.

32 Quare quę iugulantur animalia, aſſidue calcitrant? Propter dolorem potius, quàm quod conuellantur.

33 Quam ob cauſam caudæ quorundam animalium abſciſſæ magis, quàm reliquum corpus moueantur? Quoniam propter meatuũ ſuorum angu-

guſtiam

guſtiam magis ſeruant naturalem calorem, quo vis mouendi,& ſentiendi continetur: vnde fit, vt etiã ſi quieſcant,ruríus moueantur,ſi tangas.

Cur medicina purgante epora oculi primùm perturbentur,& caligent: pòſt purgatione peracta emendentur,atque acutius videant? Quoniã principio materias medicina mouet, trahitque ad ventrem, quare vaporum copiã excitat, quæ ad caput effertur, perturbatque cerebrum,vt neque ſenſus,neque cogitatio cõſtare integre poſſit: pòſt vbi materiæ exceſſerunt, extinctuſque eſt omnis vapor,nihil præterea eſt, quod vel ſẽſum,vel rationem impediat.

Cur tabidis & purulentis copia interdum pediculorum oriatur? Quoniam pus humores corrũmpit:humores denique vitiati calore naturali concalfacti,animalia creant. ſicut etiã in cœno,aut quibuslibet fæcibus,enaſci vermes conſueuerunt. 35

Cur vehemẽtius per ictum teſtiũ doleamus? Quoniam appendices teſtium ſentire maxime omnium membrorum poſſunt. Adde,ꝙ natura ſummã voluptatem ex pene oriri voluit,vt propenſiores eſſemus ad rem veneream, qua vna genus humanũ ſeruari poteſt. Atqui teſtibus cũ pene,& cognatio, & ſedes communis eſt: ergo communẽ etiam affectionem,ſenſionemq; ſortiantur neceſſe eſt: At vbi magna ſenſio ẽ, indidem etiam magna voluptas exultat: vbi autem magna voluptas eſt,dolor etiam indidem vehementior.bono.n.maiori,malũ obiici maius certum eſt. Hic ſubiungere illa non incongruũ cenſeo. Conſenſus rerum atq; affectus communis trifariã fieri ſolitus eſt:aut.n. per cognationem, vt cerebri, & ſtomachi. habent.n.communem 36

copia.n

copiam neruorum, aut per ſitus propinquitatē, vt cordis, & ſtomachi. ſic enim cor ſentit, quoties materia acrior ſtomachum mordet, mouetur q; ad id expellendum, quod moleſtū eſt, aut per imbecillitatem, & tranſitionem, vt cum pedis digito offenſo inguen tumeſcit. Dum. n. vis naturæ cum ſanguine ad partē læſam feſtinat, adenes inguinis ſanguine implentur, & contumeſcunt Accōmodari vel moribus, ac vitæ hominū tripartita hæc diuiſio poteſt. dolemus. n. vicem cuiuſpiam, vel quia parentela coniuncti ſumus, vel quia vicini habitamus, vel quia casū audimus miſerabilē: atq; ita efficitur, vt affectio tum propria quædam, tunc cōmunis obueniat.

37 Cur ſuper lippitudine caput totundiſſe ad cutem iuuet? Quoniā melius caput diffluatur, liberiuſque per ſuos meatus digerit materiam vacantem, & fluitantem.

38 Cur vbi ex tenebris ad lucem, aut ex luce ad tenebras venimus, nō ſtatim cernere valeamus? An quòd tenebræ craſſiori, frigidiorique conſtant aere? itaque diducunt confunduntque ſpiritū, cui cernendi munus accommodatū eſt. lux verò ꝙ clara, candida, & calida eſt, ſpiritum illum digerit, atque diſpergit. cum autem per tēporis aliquantulum ſpatium aſſueſcat, cernere integre pōt. Adde ꝙ ex contrario, ſubito in contrarium traducti, rei nouitate turbamur, vt minus cernere ex æquo prætereà valeamus.

39 Cur in beſtiis febres, omneſq; abditi affectus difficilius curentur, periculoſioreſque ſint, quā in homine? An quoniam naturam ſentiendiq; poteſtatem parte intima ſui corporis gerunt immerſam, non ad exteriora per rationem euocatam, quemadmodum homines habent? ergo ſi ita eſt,

ita eſt, merito ſenſus dolorem percipit vehemẽtiorẽ, vireſque omnes naturæ proſternit, immergitque Adde, quòd beſtiæ, vt affici minus aptæ quàm homines ſunt, ſic etiam curari difficilius poſſunt. cauſam enim mali vehementiorem vrgere neceſſe eſt, quandoquidem id ægrotat, qđ in morbum difficile incidit.

Cur bullæ, quas imber excitat, indicium afferant imbris vehementioris? Quoniam aquæ copia & uaporis ſpiritum multum gignit, & craſſum. qui, cùm vndique aquam ſubeat, erigatq; in deuexum, inflat, & facie veſicæ afformat, quo modo etiam vitrum inflari poteſt, & genus omne humoris, cum ebulliat, conuerti in ſpiritum, atque intumeſcere ſolitum eſt. 40

Cur minus doloris per ſectionem cutis caput integentis percipiamus, quàm cum quælibet alia pars ſequatur? Quoniam minus carnis muſculoſę in capite quã cæteris corporis partib. ẽ. 41

Quam ob cauſam ex conualeſcentium pedibus ſquamæ magna ex parte diſtingantur, atq; etiam ex manibus, quanquam raro? Propterea quia materia ferri deorſum aptiſſima eſt. & vero pedes à ſede cordis poſiti longius, & ob eam rem frigidiores, minus excrementa concoquere atque digerere poſſunt. 42

Cur tabes, ſcabies, lippitudo, mala contagioſa ſunt: aqua intercutis, febris, & ſtupor totius corporis, cui nomen apoplexia, tranſire in aliũ nunquam ſoleant? Quoniam oculus quidem, vt humidus, affectionique opportunus facile morboſis deprauatur radiis, qui cum ſpiritu à lippientis oculo proficiſcuntur. tabes autem expirãdo putrem aerẽ reddit, qui tractus ab homine ſano pulmonem, membrũ affectu facile vitiat & cor- 43

rumpit

rumpit. Scabies quoque, cum per ſumma corporis ſit, lentamque ſaniem emittat, facile ſeſe propagare, cutemque integri corporis vitiare poteſt. cæteri ſane morbi, aut poſiti intus cutem attingere nequeunt, nullamve reddunt delibationẽ, vt aqua intercutis, vt ſtupor attonitus; aut cum per ſumma corporis natent, nihil tamen humoris præ nimia ſua lentitate, & ſiccitate, & corpulentia emittunt, vt albugo, vt lepra. aut poſiti quidem parte interiore ſunt: ſed quoniam nihil peſtilens, atque putrefaciens mittant, ſuum alior- ſum tranſmittere vitium non poſſunt, vt febres crebriores & ſolitæ.

44 Cur nõnullis febre laborantibus lienes augeantur? An quoniam affluentius aquam hauriũt? eſt enim membrum id laxius, atque fungoſius. An quia debile eſt, materias illuc affluentes facilius excipit?

45 Cur ſenes, & pueri magis quàm qui ætate sũt firmiore, calculoſi ſunt? Pueri vt edaciores, ſenes vt frigidiores & imbecilliores, multa per cruditatem colligunt excrementa, quæ calculum contrahunt.

46 Cur titillatio, & fricatio plantarum ſomnum afferre poſſunt? Quoniam extrema neruorũ eò concurrunt & coeunt. his enim vehiculis pertractatio illa leuis ad cerebrum vſque tranſmiſſa permulcet animum, atque ad requiẽ, ſomnũque inuitat. Sunt qui excrementis cauſam tribuant, quæ tum ſua proniore natura, tum motione pedum frequentiore ad palmas delabantur, rurſuſque per mediocrem fricandi motum remeent, neruiſque aliquantiſper ad cerebrum peruehantur: itaque ſede illa ſuperiore oppleta ſomnum concilient.

Cur

Cur ampliores crebrioresq; Lunæ defectus
fiant, quàm Solis? Quoniam Luna tam in termi 47
nos deficiẽdi coituum, quàm in turbine vmbræ
ex terra per Solis diametrum ortæ incurrit. &
quidem crebrius Lunam eò deuenire propter
ſui orbis celeriorem abſolutionem neceſſe eſt:
Sol per coitus tantum defectioni deputatos obũ
bratur, cum ſcilicet Luna curſum per eos agat
occultetque faciem ſuper orem, quòd tamen
Sòl longe maior, quàm Luna eſt, totus abſcondi
non poteſt, Luna ſæpius tota occulitur. Mouere
æs, ferrumque multitudo, quoties Luna aut Sol
deficit, conſueuit, quaſi * ſpiritus quoſdam vi-
tioſos velint depellere. haud enim per id tẽpus
lumina benigne terram aſpiciunt, neque benifi
ca deliberatio inde manat, qua mali infeſtique
ſpiritus repelli poſſint & coerceri.

Cur infantes, qui ſeptimo menſe in lucem ve
nerint, viuere poſſint, qui octauo non poſſint?
Quoniam ſeptenarius perfectus numerus eſt, &
vt Pythagoras cenſet, & omnes ſcientiæ nume-
rorum profeſſores autumnant, octonarius im-
perfectus eſt. Itaque quod tunc prodiit, imperfe
ctũ, minuſq; aptum ad vitã eſt. Qua ratione ẽt
monſtra viuere nequeunt: quippe quæ non ex
conſulto naturæ orta ſint, ſed imperfecta, vel ꝑ
inopiã, vel per ſuperantiã & temeritatem mate
riæ forma diuerſa contrà naturæ legem perue-
nerint: nihil n. imperfectũ vel tempore, vel for
ma à natura creari ſolet quã ob rẽ ſi qd tale erũ
pat, id educare non ſolet. Naſci infantes menſe 48
ſeptimo poſſunt, quoties vis affor mandi validiſ
ſima eſt, & ſanguinẽ ſibi obtinet commodũ. ſic
enim ocyus rem perficere poteſt: ſed ſi è contra
rio eſt, decimo exeant neceſſe eſt. Numerum
tam

Ex hoc loco colligitur, quod author iſte tenet dari ſpiritus ſiue dæmones: quod non eſt ad mentem Alexand. qui animam mortalitatem ſuſtinuit.

** malos genios, ſiue dæmonas.*

tam ſeptenarium, quàm denarium eſſe perfectum varie conſtat: orbem nanque terrarum ſeptem inſignibus ſtellis regendum nouimus. homo ſeptimo menſe dentire incipit. anno ſeptimo dentes permutat. quartodecimo, id eſt bis ſeptimo, id eſt bis ſeptem annis peractis, pubeſcere incipit. vigeſimoprimo firmā aggreditur ætatem: quod tempus ter ſeptem annis conſumatur. morbi numero ſeptenario iudicantur. Luna per ſeptenarium ſuas accipit formas. menſes ſeptenis conſtant diebus. vocales literæ ſeptē ſũt. & denarius quoque numerus ortum omnem, atque interitum rerum complectitur, author Ariſtoteles eſt: & numerus omnis ex danario oritur per repetitionem. Vndecim enim & duodecim, & reliqui omnes ſequentes, vnitates quib. denarius conſtat, repetunt. & homines priſci nõ tabulis, ſed dextris ſuis rem, de qua agerent, confirmare ſolebant, videlicet numeri denarii cauſa, quem diligit, explent.

49 Cur ouum preſſum vtroque extremo ambabus manibus frangi nequeant, preſſum latere facile frangitur? Quoniam per angulos tantummodo ſuos manibus renititur opprimētibus Eſt enim angulus, quod quaque in ſtructura validius conſtet. Adde ꝙ preſſum per extrema, parte minima ſentit: preſſum per latera, parte ampla conflictatur, vt facile poſſit deſtrui.

50 Cur in tinnitu aurium digito in aurem indito meatus diutius moueamus? Quoniam meatus ſic ampliatur, & ſpiritum qui ſonitum excitat, digerit, atque tranſmittit Quinetiam ſpiritus ipſe, qui per contentiorem digiti motũ attenuatur, ſecerni melius poteſt.

51 Cur fœminæ omnes calculum ſua veſica len

te concipiant? Quoniam ceruicem veſicæ ampliorem quàm mares habeant. hinc enim fieri poteſt, vt cum vrina excrementum quoque eiiciatur, quod calculum contrahit.

Cur genus ſtirpium ſylueſtrium validius, & lætius eſſe ſoleat, quàm vrbanum? Vnde dici ſolet tellurem eſſe matrem ſylueſtrium, nouercã autem vrbanorum. Quoniam ſolertia naturæ, non humani ingenii creãtur. caret. n. humoris nimia copia, quæ ſatiuas ſtirpes elaxat, atque effœminat. 52

Cur muſculi tranſuerſe inſecti difficilius uniantur, & curẽtur? Quoniam fibræ, filaq; neruoſa affatim ita inciduntur. Natura enim neruũ carpſit, in quo fila diſcreuit permulta, quibus carnem vndique veluti deducto porrectoq; stamine texuit, fecitque muſculum, nomine à ſimilitudine mutis animalis translato, cui ſane oppoſitum neruum condidit, qui Tendo a tendendo vocatus eſt, cuius extremũ artubus partiũ mouendarum annxuit. cumque rẽ mollẽ duræ coniungere ſine vllius interuentu (ſunt.n. contraria) per oſſa, medullamque membrum quoddam neruaceum edidit quod copulam nominamus, eoque tẽdonis partem poſtremã alligauit: ex quo vſu nomen copulæ accepit. Muſculũ ſolers naturæ ingenium alibi in globi ſpeciem collegit, alibi in membranæ planum attenuauit. Denique pro vſu mẽbri mouendi muſculũ quoque aptiſſimè accõmodauit. Nã vbi membrum magnum, ac validum trahi deberet, vt crus, coactiorẽ, plenioremque muſculum afformauit. Talẽ.n res poſtulabat, vt mouendi vim ampliorẽ contineret, vbi paruum, aut inualidũ eſſet regẽdum, vt palpebra, aut lingula, muſculũ mẽbranæ 53

ſimi-

ſimilem addidit. Quoniã membra eiuſmodi parum potentię mouentis deſiderarent.

54 Cur aliqui faſcinari poſſint, præſertimq; pueri? Quoniam talem ſortiuntur naturam, vt affici perquàm facile poſſint, & immutari: genus id vitii tale eſt. Qui ſumma animi nequitia perpolluti liberalem aliquam, exoſculandamque formã conſpicati mouentur, radios ſui conſpectus vitiatos trãſmittunt, quaſi veneno quodam vitio ſui animi radios veluti telũ illinant, iaciãtque in rem, cuius inuidia tenentur, & deſiderio. prodit igitur de pupilla radius exitialis, qui per oculos obducti hominis ſubit, vertique quàm aggreſſus naturam eſt, maloque habitu deprauat, vt mox corpus lãgueſcat, morboq; laboret. Quàm vero aditus p oculos pateat cõtagioni, cõſtat etiã ex iis, q mortua hominũ corpora contueri recuſant, ne radii ſui * conſpectus aliquã ſibi luẽ, peſtemq; referant Sed omniũ maxime pueri vitio illo capiuntur. Quoniã natura tenerrima ſunt, facillimeq; affici a quolibet poſſũt.

Al. cõſpectus refracti per oculos aliquem.

Quam ob rem nonnullis vehementer tuſſiẽ-
55 tibus, aut euomentibus ſplendorum quædã imagines ante oculos obuerſari appareant? Quoniam abductio vehemẽs pectoris & ventris humores ſurſum compellit, & ſpiritus: qui, cum ad oculos veniant, ſpiritum conſpiciendi perturbant, atque deprauant, ita vt foris illas imagines ementiantur. quod ſi vapor ductu oblongiori eſt, imagines etiam hac eadem forma apparent item ſi bilis ex vitello cognominata vaporem excitat, aurum imagines imitantur. ſi pituita mouet, albi ſuſpitio occurrit. Ad ſummam pro figura coloreque cauſæ viſa quoque imaginamur. Qui tamen per febrem arduam delirant,

litant atque inſaniunt, ijs de cerebro ipſo vapores ad conſpectorium ſpiritum funduntur, & verò qui oculorum ſuffuſione infeſtantur, eaſdē illas ſibi videntur vid^re imagines.

Cur qui aquam bibere conſueuerunt, acutius videant? Quod vini copia flatus nimium excitans, ſpiritum conſpectiuum, ſenſusque omnes perturbat & vitiat. 56

Cur qui oculis caſijs ſunt, vehementius ex lippitudine doleant, nec pati poſſint acerbitatem medicamentorum? Quoniam oculorum humorem omnem, & à cryſtallo illum cognominatū propenſiorem ad partem exteriorem patentioremque ſenſui continent: at qui nigris ſunt oculis, minus ob cauſam contraria ſentiunt. 57

Cur qui leuiter euomunt, pituitam egerāt, q plenius, bilem, qui ſupra modum etiam ſanguinem? Quoniam qui vehementer intendunt, materias quoque imis infixas poſſunt euellere: pituita verò vt craſſa, illinitur, atque ob eam rem vel à læuiore excitatiōe moueri, ac reijci poteſt. quod ſi bilis quoque per ventrem innatet, ocyus mouebitur, quàm pituita Verùm materiæ, quæ in venis continentur, egeri per medicamentum hoc modo conſueuerunt. Natura cùm corpus male habitum purgatione indigere animaduerteret, poſtrema venarum ad ventriculum finiuit, quemadmodum ad vuluam alias duxerat venas propter menſtruam purgationem, atque ad nares etiàm alias, & ad ſedem coniecit, vt inde morbis remedia per purgationem paterent. quæ quidem ora venarum coniuncta lex tandiu cōtinet naturalis, dum aperiendi neceſſitas ſit. hæc igitur quoties febres vrgent acutæ, ſponte ſuæ naturæ per vim excretoriàm patefacta, mate- 58

riam amplis in venis atque arterijs concoctam egerunt, aut per os, aut per aluum. at, cùm medicina epota ſit, per vim ampliantur, permittũtque ex conceptaculis materias attrahi. Piper enim & ſcamonea, & cætera generis eiuſdem ſuo naturali calore ora aperiunt., deinde ſibi quodque cõuenientem materiam attrahere naturali quadam proprietate poteſt, vt dictum inter initia eſt: ſanguis tamen, quoniam amplexus eſt à natura, clarusque habetur. non niſi tractus per vim nouiſſimè exit, cùm ſcilicet vltra modum exinanitur.

59 Cur pondera facilius parte læua ferre poſſimus, cùm hæc infirmior ſit, quàm dextra? Quoniam dextera vt validior, læuæ ſubuenit, læuatque aliquantulum onus: quod quidem officium læua præſtare dextræ ſuam ob imbecillitatem non poteſt.

60 Quam ob cauſam vnum, aut quemlibet aliũ humorem per fiſtulam exugendo attrahere valeamus? Cenſendum per vim inanis humorẽ poſſe efferri, non per oris attractionem: fiſtulæ nanque meatus plenus aeris videlicet corporis prætenuis eſt. & cum fieri non posſit, vt duo corpora per idem tempus eodem in loco maneant, vtpote humor & ſpiritus, atque etiam cùm locum eſſe inanem, id eſt, corpore omni vacantem natura omnino recuſet (omnis enim locus continet, aut corpus ſolidum, aut humorem, aut ſpiritum) neceſſe eſt, dum aer canalis interior per oris ſuctionem detrahitur, humorem tantiſper conſequi, vt inane ſpatium relinquatur. quod idem etiam per id agitur inſtrumentum, quo admiſſo vrinam elicimus: lana enim obturante detracta, ſpiritus etiam internus educitur, atque

ita ne inane ſit, vrina attrahitur. Quinetiam medicinales concurbitę eadem illa ratione ſanguinem attrahunt. ignis enim * admiſſus, vbi extĩctus eſt, facit vt tantum ſanguinis attrahatur, quantum loci ipſe occupabat, ne inane ſit, à quo penitus natura abhorret denique omnia quibus hunc in modum quicquam attrahimus, ad rationem inanis referre omnino debemus. neque enĩ calor, neque oris attractio cauſæ potiſsimæ ſunt, vt latè in vrinaria illa fiſtula patet, quæ neutro eorum attrahit vrinam: ſunt tamen alia quæ ſui caloris ratione poſsint attrahere, vt tapſia illita: nec non & inualidum à valido trahitur, & proprietate quadam occulta pleraque attrahunt, vt ferrum magnes, ſanguinem membra.

al. l. admiſſus ſundit contentũ humorẽ, tenuat, et vacuat, qui vbi.

Cur naturales potentiæ natiuæ, atque inſitæ ſint, animales aduentitiæ omnes habeãtur? Quoniam naturales, id eſt, attractoria, retẽtoria, immutatoria, & ſecretoria ad ipſam tantum viuendi pertinent rationem, neque plus quicquam obtinẽt, quàm neceſſum ſit: animales vero, & ſenſales, & motales ad bene viuendum non commodæ plane adſunt. membra enim niſi alantur, interire neceſſe eſt: at ſi non vel moueantur, vel ſentiant, non idcirco intereunt: quanquam pulmo, quoniam vires habet trahendi, reddendiq́ue ſpiritus, idq; aſsiduè ex periculo ſtrangulandi exercet, inſitam ſibi ſimulet motionem. Naturales vero potentiæ ordine atque numero illo ob hanc cauſam habentur: cibus, & ſanguis, quoniam vacant anima, non ex ſeſe poſſunt adglutinari membro, quod ali debet. Quamobrem vim adeſſe oportet trahẽdi, quæ fungi officio poſſit. Item cum corpus omne quod mutatur, non ſine vllo tempore, ſed per temporis ſpatium im- 61

mutationem patiatur ab re,quæ agit, atque immutat vim ſecundam adeſſe neceſſe eſt,quæ cōtineat,ſubminiſtretq; ad tempus,quantum ſatis ſit immutandi potentiæ. Vnde etiam tertiā quoque vim eſſe oportet,cuius officium ſit immutare. Sed cùm vis hæc immutatoria concoquendo partem quidem ſanguinis vtilem membris adiungat cohærendam,inutilem autem relinquat, quæ cùm permaneat, non iter tantummodo claudat, & foramina, per quæ ſanguis alimentumque permeet,verum etiam putreat:cōſtat vim quandam ſubiungi quartam eſſe neceſſe,quæ partim per inuiſibilem exhalationē,partim per ſudorem,cæteraſq; vias ſenſibiles excrementum ſecernat.ordo hic eſt,& numerus naturalium potentiarum. Membra autem non omnia ex æquo potentias,quas enumerauimus, omnes ſortiuntur,ſed ea duntaxat, quæ ſibi tantum operantur,vt neruus,vena,os. Nam quæ nō modo ſibi, ſed etiam cæteris omnibus membris victum emoliuntur, muncreque funguntur publico, hæc vnam habent potentiam intentam, & potiorem.verbi gratia, venter, & iecur vim ampliſſime mutatoriā obtinent. Lieni, ſtomacho, fellis folliculo, renibus atractoria potius data eſt;inteſtina, atque veſica excretoria plurimum valent.vulua inſignis per retentoriam eſt proximum ſanè, quod de ſenſibus animaduertimus, eſt.haud enim pro compari modo genera animalium omnia ſenſibus prædita omnibus ſunt, ſed olfactu canes præcellunt,viſu aquilæ,guſtu protogeuſtæ animalia Indica: vnde & nomen acceperunt:tactu ſerpentes & quædam aues, auditu anſeres.

62 Cur ſenſus quinque tantùm, non plures,neq;

pau-

pauciores habeamus? Quoniam pro rerum natura ſenſibilium, atque numero, ſenſus quoque cōdi debuerunt. Tactus enim aſperum, læue, durum, molle atque cæteras qualitates, quæ poſitæ in ſolidis ſunt, percipit. guſtus dulce, amarum, ſalſum, & cætera ſaporis genera, quæ in humoribus, ſuccisve conſtant. olfactus bene maleve olentia, quæ uaporibus tribuuntur. auditus ſonos & ſtrepitus, quæ ictu aeris efficiuntur. viſus colores, qui tenuiſſimo, ætherique finitimo ſpiritu continentur. quippe res ſolida reſoluta diffuſaque, humor redditur. humor in vaporem tranſit, vapor in aerem, aer in æthera, atque ſpiritum tenuisſimum, ita ut quaſi ſeries quędam ex terra ad cœlum vſque deducatur perpetua. Iiceat hic quid ſpiritus aeri interſit ſubiungere. diſcrepat aer à ſpiritu tenuitate, & motu. ſpiritus enim aer concitatus eſt, qui cùm concitetur, etiã extenuetur, neceſſe eſt.

Quam ob cauſam caro corrupto oſſi ſubpoſita laxa ſit, fungoſa, & liuida? Quoniam oſſis corruptio non niſi per habitum vitioſum fit, qui mutandi potentiam deprauat: qua deprauata, fieri non poteſt, vt caro integra, ſolida, colorataque gignatur. ſanguis enim mutari præterea ex naturæ ratione non poteſt. 63

Cur in omni tranſmutatione, id quod generatur, exprimit generantis & tranſmutantis colorem? Quoniam facultates tranſmutantes naturales ſunt: in partibus ſolidis tanquam ſedibus firmis, à natura collocatæ, vtpote oſſibus, uenis, membranis, & arterijs, nō autem in humoribus & ſpiritibus: nimirum fluxis infirmis ac facilè prodituris creditas facultates. Porrò autem, cùm vniuerſum corpus tribus iſtis componatur ſub- 64

Quaſitũ hoc apud Theodorũ non legebatur.

ſtantijs: & ſolidæ partes colore ſint albo prædi-tæ conſentaneum eſt in urinis percoctis cõtenta eſſe alba & pus: lac, ſemen, mucum, lippitudinē, id eſt, humorem in oculis concretum, chylum, hoc eſt lacteum in ventriculo ſiccum, & ijs ſimilia, ſanguineum uero eſſe rubrum, pro iecoris, à quo generatur, colore. Cæterum, eorum quæ in animalis corpore generantur, quædam ſunt omnino contra naturam: vt calculus, vermes lapidoſa duritas in podagra, impetigines, & cætera huiuſmodi, quæ ex vitioſo naſcuntur humore, quædam ſunt prorſus ſecundum naturam vt ſemen, lac, ſanguis, infans, caro, & huiuſmodi, quæ vera ſunt naturæ germina: quædam denique ſunt amborum media: vt pus, alui deiectiones, mucus, aurium, oculorumque ſordes, & his ſimilia facultatis concoctricis excrementa. Bonæ porro temperantiæ gignunt naturales facultates, atque vt nonnulli exiſtimant, etiam animales, ſiue, vt verius dicam, ſunt ipſarum inſtrumenta. Nam quemadmodum fidibus in cithara & foraminibus in tibia recte conſtitutis, artifex optimè modulabitur: malè autem diſpoſitis, perperam agat neceſſe eſt, cùm ipſe in re nulla ſit imminutus, ſed poteſtate tantum, non etiam actu artem habeat incolumen: ita omnis facultas pro inſtrumenti agit conſtitutione. Siquidem cerebro, verbi gratia, per intemperiem deprauato, vis animæ rationalis nequit ſuo perfungi officio: cùm tamen ipſa interitus expers poteſtate permaneat immutabilis: contrà autem reſtituto organi temperamento idoneo, vim & poteſtatem ſuam exerit & confert ad actionem. Itaque bona quidem membrorum temperies facultates ſeruat incolumes: facultates vero producunt

ducunt actiones, ſicut hæ vicisſim ipſum opus proferunt. Nimirum moderato calida & humida iecinoris temperies parit quidem vim ſanguinis effectricē, aut certè conſeruat: ſicut alij malunt. uis autem illa actionem edit, ſanguinis videlicet confectionē, ex qua denique opus ipſum vtpote ſanguis, exiſtit. Vnde licet vicisſim atque ordine inuerſo hunc in modum colligere. Si ſanguis generatur incolumen eſſe ſanguinis confectionem: & ſi hæc ſalua eſt, ualidam quoque eſſe facultatem huius actionis parentem: qua item ſuperſtite neceſſe eſt bonam hepatis temperiem etiamnum extare: & ea integra, rectam denique eſſe, quæ ipſam tuetur ac moderatur, elementorum commixtionem.

Cur acetum conſperſum uuluæ dolorem inuehat uehementem? Quoniam uulua neruoſa admodum eſt: neruis enim ſentimus: & acetum ipſum per ſuam acredinē mordet, ac percutit. ſicut etiam pectus aceto offendi nouimus, quoniā membranis, & muſculis conſtat numeroſis. neruoſam uuluæ eſſe texturam natura uoluit ut ſentiret præcipue, uoluptatemque ob eam rem ſummam ex coitu uenereo caperet, ſeminis gratia concipiendi, tum ut in partu multum extenderetur. Sunt qui per diſcordiam quandam naturalē acetum uuluæ aduerſari exiſtiment: * narrantes obſtetricem, artem medendi ſibi uendicātē, aliquando in partu clàm ac dolo in vterū puerperæ iniecisse acetum cum re alia quapiā, mercedis gratia atque ita intuliſſe conuulſionem, & ſummum dolorem: deinde ſimulantem ſe mederi, infudiſſe rurſus alia quæpiam, atque ita reſtituiſſe, ſanitatem: tum autem in ipſo facto deprehenſam, ſceleris dediſſe pœnas. Nonnulla ſtrangula 65

*Hoc totū in Theodori tranſlatione non reperitur.

tionibus vuluæ res bene olidas infra, male olidas ſuprà per nares afferunt, rati eſſe animal, & propterea malè olida fugere, accurrere vero ad bene olentia, atque ita ad propriam ſedem redire. mihi uerò uidentur bene olida, cùm uim habeant tenuiorem, & calidam, lentam materiam, morbum in vtero generantem, concidere, & digerere, quæ infeſtat: malè autem olida, cùm uiribus ſint craſsioribus, foramina interſepire, ut uulua retrahi nequeat. Sed quanquam malè olida uuluis proſint, tamen comitialibus auertenda omnino ſunt. faciunt enim, ut qui eo morbo capi ſolitus eſt, collabatur & ęſtuet. Ergo uitandū pennas ignis iniectas, lapidem gagatem bitumē, cornu omne, lucernas, lanas pice illitas & deuſtas, lapidem thraciā, qui aqua uritur, oleo extinguitur, denique omnia, quę craſſos reddunt humores. quippe cum tracti uapore eiuſmodi craſſent ſpiritū animalem, & cogant, pręſertim cùm iam aliquid ex ſe ipſe habeat craſsitudinis & frigiditatis. atque ita efficitur, vt anima apto careat ſpiritu ad munerum ſuorum perfunctionem, corpuſque ſuum ſpiritali orbatum uehiculo premi, collabi, proſterni patiatur.

66 Qui fieri poteſt, ut quę qualitatum contrariarum ſunt, affectum eundem poſsint aduehere? rigorem enim & calor concitat, & frigus. Cenſendum hoc cauſis agi diuerſis. oritur enim rigor ex flaua bile ratione acritudinis, quæ membra pungit, & mordet. excitatur enim corpus ad id repellendum, quod tentet: cùmque id ipſum frequenter faciat, uiciſsimque modo bilis ſuperfluat, & impungat, modo membra concitentur, atque repugnent, rigor exultat. oritur item ex refrigeratione, quoties natura per immodicam mutationem

nem conflictatur, ſuaq; membra rurſus frequenter excitat ad rem expellēdam inimicam. modica enim refrigeratio chara, & accommoda naturæ membrorum eſt, immodica, abhorrenda, & noxia. Membra primùm obtorpeſcũt, deinde inhorreſcunt, tum autem inalgeſcunt, & rigēt vario ſcilicet refrigerationis incremento.

Quam ob cauſam, cùm vinum cum pane febrientium imbecillitati conceſſerimus, febris nihilo per calorē vini aucta eſt, imò minor eſſe incipit? Quoniam exiguum, atque inualidum dedimus. hinc enim facilè concoctum, degeſtumq; in omnes partes membrorum eſt, membra autē recreata aſſumpti beneficio alimenti, firmiora ad concoquendam morbi materiam efficiuntur. habet enim panis, & vinum ex proprietate quadam plus virium, quàm cæteri cibi ad alendum, firmandumq; membra humani corporis, modo quis modice aſſumat. ex quo illud Homeri, Et Cererem, & Bacchũ: nanq; hinc vires animũq;. „ Quinetiam odore ſuo hæc reficere, firmareque hominem poſſunt. & malum quoque ſui odoris qualitate recreat, atque firmat, longeq; ma·is, ſi edatur & verò caprioli vitium, & * myricæ, & roſæ, & his ſimilia olfacta in febriendo recreare poſſunt, atque firmare. 67

*mirti.

Cur oleum nullo cum humore miſceri patiatur? Quoniam lentum, craſſum, & continēs eſt: neque vllas in partes tenues conſecandum, idcirco nullum humoribus locum dat ſubeundi, miſcendique. Iunguntur autem quæque aũt per * confuſionē, vt elementa, quæ primas ſuas qualitates omnino amittunt, cùm coeant, corpusq; vnum augmentent, quanquam reſolui à natura, reſtituiq; poſſint ad priſtinam conditionē, cùm 68

*υΐρασιν. Id eſt temperamētũ

non

non ſint reuera: aut per adiectionē, vt aqua iungi cum oleo ſolita eſt: aut per miſtionē, vt hordeum cū tritico: aut per adglutinationem, vt lapis cum lapide. aut per agnationem, intimationem, & aſſimilationem, vt ſanguis cū carne vel cum medulla, vel cum oſſe: aut per affixionē, vt lignum cum ligno clauo adacto: aut per mutuā retentionem, complexionemq́;, vt* anſæ oſtia les. In ijs vero, quæ animata ſunt, vt qui per luctam ſuas manus conſeruerunt, quonammodo animus coniungatur corpori, nondum expoſitum eſt: nullus enim ex prędictis modis cō enit animo, ſed per habilitatē potius cēſendum iungi cum corpore animū medio quodam interueniēte, quod aliqua ex parte naturā coutinēs vtriuſque, atque familiare vtrique ſe exhibens, atque *vtrunq; ingenue ſimulans, miſcet naturā incorpoream cum natura corporea, immortalem cum mortali, puram cum impuram, diuinā cum terrena, videlicet hunc in modum. Oritur ſpiritus quidam vaporis propè ſpeciem gerens, in iecore per calorem humoremq́; qui ea in parte modice habentur: qui cùm per venam cauam cognominatam ad ſedem cordis aſcendat cum ſanguine, atque amplius recaleat, & extenuetur, in ſpeciem prope aeris tranſit: ruſuſque per arterias carotides ab aggrauatione cognominatas ad baſim, id eſt, partem ſubditam cerebro effertur, qua in parte frigiditate cerebri moderatur, naturaliq́; quadam proprietate afficitur, transformaturque in ſpiritum æthera-planè immitātem quo animus inſtrumento aptiſſimo vtitur actionum ſuarū. Quinetiam aer, qui naribus trahitur, extenuatus in corde, aſcendit ad cerebrum per arterias, alimentumq́; offert ſeſe ſpiritui æthereo illi, & anima-

*anuli catenarum.

*al. utriuſque naturā imitans.

animali. hic igitur ſpiritus, vt non incorporeus, accōmodari corpori poteſt: vt tenuior, ſyncerior, atque clarior, quàm natura vulgaris corporis patiatur, iungi cum animo poteſt. Denique vinculum per quam idoneum corporis, atq; animi hic accedit, naturasq; oppoſitas copulat, & ſuo familiari interuentu conciliat, atque continet. hic quandiu conſtans, atque integer ſit, facultatem rectè cogitandi, agendiq; omnia animo præſtat: at cùm à ſua natura deſciſcat, ſi leuiter refrigeretur, indenſetur craſſetur, ineptum deniq; reddatur ad intentas animi actiones, committit, vt animus retardius, ſegnius, atque veternoſius agat. ſed ſi nimium refrigeretur, factusq; ſit corpulentus, efficit, vt animus ſuas penitus deſerat actiones: quod his plane euenire videmus, quibus ſedes memoriæ torpet, vitioque tenetur lethargo: aut ijs, qui toxica hauſerunt. Contrà, ſi immodicè recaleat, moueaturque ſæuire inſanireque cogit, vt * tantiſper animus diſiungi à corpore per ſui vinculi deprauationē videatur. *Al.l. tādem.

Conſiderādum porro mihi aliud diuinum opus: cum enim animam à corpore cœleſti & diuino demiſſam terreſtri corpore claudi oporteret: deſcenſum ipſi excogitauit per corporis figuram, conſtructionem & colorem. Ipſum enim caput rotundum formauit, tanquam paruum quoddā cœlum. Cerebrum vero purum ac perlucidum conſtruxit, largitus ſpiracula ſeptem, velut feneſtras pro planetarum numero denique ſuperpoſuit toti corpori: quia cęlum eminet rebus omnibus generationi & corruptioni obnoxijs. *Tota hac particula in Theodori codice non legebatur.*

Cur animantium alia parere plura, alia pauciora conſueuerunt? Cenſendum naturam ſic ſtatuiſſe, vt quæ breui tempore viuerent, hęc partu- 69

eſſent.

eſſent numeroſiori, videlicet ea de cauſa, vt vitæ breuitas partus copia compenſaretur. genera eiuſmodi ſunt ſues, canes, aues complures, piſces omnes. quæ autem diu viuerent, hæc pauca procrearent. quippe cum temporis amplitudo poſſet rei, quam natura ſpectaret, ſatisfacere. Sunt hoc in genere elephanti, ſerpentes, cornices, cerui. quæ vero mediocriter viuerent, hæc etiam partu eſſent mediocri. Stipes quoque modo eodem illo fructificant. annua enim omnia, quoniam vitam breuem ſortita ſunt, largam ſeminis copiam effundunt, vt triticum, hordeum, millium. Arbores parcius ferunt, eo quod vitam agunt diuturniorem. Mammæ quoque animantibus pro partuum numero datæ ſunt. Quadrupedibus item intra ſeſe fœtificare, atque vterum ferre natura voluit, ob eam ſcilicet cauſam, quoniam & corpore ſunt ampliori robuſtioriq́ue, & terram pro ſede ſortiuntur, gradiq́ue non magno cum labore conſueuerunt. Volucribus partus foris conficiendos cenſuit, vt eo immunes eſſent onere & labore, quoniam & corpore ſunt imbecillo, & per aerem agitantur.

70 Cur febrium acceſſiones certo venire ordine ſoleant? Quoniam tantum materiæ putret, quantum à natura concoqui poteſt. quòd cùm materia concoquenda certa ſit, potentiam quoq; certam, tempusque certum eſſe neceſſe eſt. ſubiungendum hìc illa, quodq́ue materiæ genus ſuum habet vaporem. Sanguis enim vaporem humidum & calidum reddit, more aquæ feruentis, quod in balneum tegminibus patet, atque in balnearum tectis, & in aere. ſic etiam nubes conſiſtunt, & quemadmodum vapor aquæ in rorem concreſcit, & rurſusque ſpeciem aquę recipit, ſic

etiam

etiam ſanguis ſtringitur, & ſanguis iterum fit. bilis flaua veluti fuliginem agit calidam & ſiccam ritu * lapidis ignem ſentientis. Atra bilis quaſi fauillam emittit modo lignorum, quæ deuſta in cinerem aridum vertuntur: pituita fumum humidum craſſum, mordacemque reddit inſtar lignorum viridium, cùm vrantur. eſt enim quodque ortum eadem eſſentia, qua ſua origo eſt.

*alia litera lucernæ ardentis.

71 Qua de cauſa mel inueteratum, aut ſupra modum coctum, amarum euadat, neceſſe eſt? Quia ſuum omnem humorem amittit, qui calorem temperare immodicum poteſt. quemadmodum etiam quilibet humor alius dulcis affici ſolitus eſt, vt vinum, vt defrutum. vnde fit, vt etiam temporis ſpatio craſſeſcat, & minuatur. & quemadmodum vinum quatuor illa cõtinet, florem, qui leuiſſimus innatat, fæcem, quæ corpulenta ſubſidet, humorem, qui temporis abſumitur ſpatio, partemque illam vinaceam, atque idoneam alimento: ſic etiam mel ex quatuor conſtat, eiuſque humidum recrementum illud vim quandã obtinet deterſoriam. quapropter incoctum tergit, & purgat. coctum alere tantum poteſt, eo ſcilicet, quòd ſors ſuperuacua omnis igne abſumitur. Vt vero mel in vetuſtate amareſcit, ſic pinguia omnia, & oleoſa, rancida efficiũtur, vt butyrum, oleum, adeps. Hic, de ſaporibus illa addidiſſe non ineptum fortaſſe ſit, dulcedinem plus caloris, minus humoris parit; acritudinem caloris, & ſiccitatis copia producit; ſalſuginem plus ſiccitatis, minus frigiditatis committit; acorem frigiditatis humiditatiſque copia gignit; auſteritatem ſiccitas largior, & frigiditas dant; amarorem ſiccitas & calor plenior creant; pinguitu-

dinem

dinem ex humore pluri, & calore exiguo oriri cenſendum eſt.

72 Cur hominibus admodum vinolentis circunuerti omnia videantur? Quoniam larga copia vini exhalationem ſpiritus vaporoſi ad cerebrum mittit nimiam, qui ſpiritus cum digeri, atque cõſumi nequeat prius quàm temporis ſpatium cõcoctionem exhibeat, per cerebrum voluitur, & quaque versus percurrit, atque ita perturbatus profluit per neruum conſpectiuum, pupillamq; ad res conſpectui obuias, facitq; vt tales videantur, qualis ipſe eſt. Affectum etenim interiorem foris eſſe imaginantur: quocirca efficitur, vt etiã caligent, & vertigine tantiſper tententur. cuius vitij nomen à conuolutione aquarum deductũ eſt. neque vero ex vino tantùm, ſed ex materijs etiam corporis accidere illud poteſt: quoties vaporem ad cerebrum nimium efferant, affectumque moueant, quæ caligo vocata eſt.

73 Quam ob cauſam cum nerui ijdem à cerebro, & dorſi medulla in partes membrorum omnes transmittantur, nõ eadem actio ſed varia ſoleat prouenire? Quoniam nõ modo ratione eſſentię, verum etiam ſtructuræ euariat actio, alia enim ſtruces, & effigies nerui conſpectui eſt, alia auditorij, alia guſtatorij, alia eius qui in ore ventris poſitus eſt. Neruus enim conſpectorius ille perforatus porrigitur. Auditorius explicatior tendit, atque etiam magis guſtatorius ſimplici ducitur ſerie qui ſtomacho deputatus eſt. voluitur in anfractum. Porrò ampliorem in orbem ſe agit qui ventrem perficit. quemadmodum & cithara, quæ fidibus variè concinnatur: quippe quæ craſſioribus, tenuioribus, intentioribus, remiſſioribus conſtet, aliter enim nunquam illa

conc-

concinendi amœnitas reddi poteſt. Quin etiam in reliquis mẽbris, quorum aliquod officiũ eſt, varium perſpicere artificium licet. Iecur enim & lien carne quadam criſpa, atque tortitia conſtat. quam & * materiaceam, quod materiæ ſimilis eſt, nominibus Renum quoque, & cordis caro * ſui generis eſt. Stomachi vero filia, quæ in directum porrecta ſunt, attrahunt: quæ tranſuerſa ducuntur, impellunt. Vulua profecto, & reliqua membra, quæ vim obtinẽt continendi, nõ niſi per obliquum filiorum tractum ſuo funguntur officio. Venæ, & arteriæ, & membranæ membris omnibus vſui ſunt, miniſtrique publici habentur. membra autem ipſa ſuis quæque diſtribuuntur muneribus, & ſingulis ſingula actioni bus delegantur, vt perſpicuũ ſit, cui præcipue tribuere actionem debeamus. * παρεγχυμα. * affectione. * proprie.

Cur mulieres, quæ vterum gerũt, ſecundo aut tertio menſe guſtare aliquid improbe appetant? 74 quapropter picare tantiſper dicuntur à pica, quę terræ glebas ſuauiter eſitat. Aut quia varius & alienus eſt eius color: vt harum appetitus. Natura ſanguinem omnem menſtruum colligere in matricem neceſſaria fœtus afformationis gratia conſueuit: qui ſanguis ſi vitiatus eſt, ſuum vitiũ ad os, ventris tranſmittit, atque ita ſtomachus ipſe improba motus qualitate materiæ cibos alienos, atque incommodos appetit, idq; ipſum varie peccat pro materiæ ſubditę conditione. Nam ſi atra ſit bilis, carbones, aut lateres, & genus quolibet fictile appetit. ſi pituita acida, ſapores acidos concupiſcit, ſi bilis vitellina, * pinguia quærit. ſi alia miſcella qualibet ſit, auiditas quoque guſtandi ratione illius oritur inſolens. verã hanc eſſe cauſam conſtat eo, quod non omnibus * Aliàs, ter a nis, relicum.

prægnan-

prægnantibus hoc idem vſu eueniat, ſed complures ſobrio appetitu degant, quibus ſcilicet ſanguis ille collectus integer eſt, & vacuus excremento. Vitium id vltra menſem tertium non protrahitur: fœtus enim iam perfectior copiam abſumere ſanguinis poteſt, vt nihil præterea ſit quod ſtomachum efferatur. Hoc idem etiam aliquibus eſurientibus vi famis illa intolerabili, quam bulimum appellamus, atque etiam morbo maioris inteſtini laborantis accidit, ſcilicet eadem illa cauſa, quòd ſtomachus materijs vitioſis refertus eſt, ex quo fit, vt his ſummopere ꝓ ſit purgatio.

75 Cur autumnus inæquabilis ſit? Habet enim eodem in die frigus, & calorem. De hoc varia ſententia eſt: alij enim ad abditam atq; inexplicabilem cauſam illud referunt, alij ventos per id tempus varios, & inæquales afflare aiunt, alij ꝙ terra nimio æſtatis æſtu deuſta refrigeratur per autumnum, hinc calore adhuc extante uiciſſim agi modo frigore, modo calore opinantur. Haud enim illi audiendi ſunt, qui propterea inæquabilem eſſe autumnum exiſtimant, quoniam medius inter hyemem, & æſtatem poſitus eſt: nam & uer medium eſt, quod non ita euariat. Hic adijcere illa nõ alienũ eſt, diei & noctis ſpatium quatuor anni tempora planè imitatur. prima enim diei pars uſque ad meridiẽ ueri ſimilis eſt, meridies ipſa æſtatem ſimulat: hinc ad ueſperam ſpecies agitur autumni; nox deinde hyemem præfert, vt quæ humida, & gelida ſit propter Solis abſentiam.

76 Cur ſomnum laſſitudo afferre poſſit, cùm hęc ſiccet, ſiccitas uigiliam pariat? Cenſendum non interne à laſſitudine ſomnum proficiſci, ſed per mediam frigiditatem, atque humoris conſumptionem

ptionem. Quippe cùm laſſitudo ex ſe ſiccitatem creet, ſiccitas calorem aboleat (humor enim caloris eſt nutrimentum) abolitio caloris frigus augeat. Igitur natura humido alimento conſumpto, vitalique ſpiritu diminuto quieſcit, vt acquirat rependatque quod amiſerit.

Cur lapis, aut ferrum, aut quid tale proiectũ in aquam ſine aliquo ligni ſuſtentamẽto demergatur, ligno ſuſceptum deſcendere nequeat? Cẽſendum aerem per ligni meatus admiſſum, lignum eleuare ac facere, vt innatet, quanquam pondus ſuſtineat: at vero lapis, & ferrum, q̃a ſolidiora ſunt corpora, prædenſoque meatuum contentu ſtringuntur, nullum ſibi admitti ſpiritum patiuntur, atque ob eam rem nequeunt innatare. ſic enim & qui per vndas interierunt, primùm ad imum delabuntur, pòſt aliquot diebus emergunt, & fluitant. cùm enim corpus putret, & tabet, ſpiritus oritur, quo pulmo meatuſque omnes implentur, corpuſque eleuant ita, vt facultas ſit innatandi. vnde piratas quoſdam homines quos enecaſſent, pulmone exempto in altum proijcere, ne efferrentur, proditum eſt. Hęc eadem ratio eſt, cur oua integra dimiſſa in aquã demergi ſoleant, vrina & corrupta ſuſtineãtur, & ſupernatent: tabet enim humor eorum, & inflatur. 77

Cur teſtes gallorum gallinaceorũ, quos lacte ſaginãt, ampliſſimi, & concoctu facillimi efficiantur? Quoniam ſanguis non modo ſerum in ſe continet, quod renes trahunt, ſed etiam lentorem, quem ſibi teſtes pro alimento hauriunt, craſſiorem vrina, tenuiorem ſanguine, cuius ſpeciem prope imitatur. Sed quandiù natura copia alimenti indigeat, quod quidem in ætate ac- 78

cidit puerili, lentorem etiam illum ad totũ enutriendum corpus diſpenſare ſolita eſt. Vbi autẽ multus deſijt alimenti vſus, videlicet tempore pubeſcendi, colligit hunc ad teſtes: quæ quidem res teſtium ipſorum amplificatione, pilorumq; pubertatis ortu palàm fit. Teſtes enim per id tẽpus augentur, & pubes pilo integitur. Sed cùm iterum ſanguine natura indigeat largiori, ſcilicet poſtea quàm fœmina concepit, vt & fœtum nutriat, & lac molliatur; lentorem illum à teſtibus reuocat, rurſuſque cum ſanguine miſcet, atque ita lac efficit. Sanguis etenim albens lac ferè eſt: ergo quòd teſtes gallinaceorum plus lactis hauriunt, ſcilicet blandimento lentoris, quem ſuum in lacte comperiunt, plenius augentur, & alentiores facilioreſque redduntur.

79 Cur mel illud commendemus, quod acrius ſentitur, & mediocriter hoc idem calidum eſſe exiſtimemus, cùm acritudo nõ niſi per calorem immodicum conſiſtere ſoleat? Cenſendum non acre mel, ſed temperatum id eſſe. Verùm linguã ſuo calore plenius calfaciendo in acritudinem vertere: dulce etenim omne acre primùm, pòſt nimium incaleſcens amarum redditur: quod autem ſacchar Indi, appellãt, mellis coagulum eſt, Sole cogente rores, conuertenteque ad mellis dulcedinem: quod idem monte Libani fieri certum eſt: fiat ſacchar id proximum ſalis glebulis, candidum, fragile: vim id quoque tergendi purgandique melli ſimilem habet, & coctum ritu mellis noſtratis non æquè, atque incoctum purgare poteſt: cibo tamen ita aſſumptum aptius ad alendum eſt: mel item quod galbanarium cognominamus diſcrimen tertium mellis explet, paſtu ſcilicet apum, quem galbana vitiat:

prodeſt

prodeſt hoc illitum ad oculorũ claritatẽ: quinetiam quod Thymum redolet, ventrem iuuat frigidiorem. Aegyptium verò, humidum dilutumque eſt, videlicet ea de cauſa, ꝙ flores tractus illius immodice hument ex larga Nili amnis irrigatione. Omnium optimum inſulæ ferunt, & loca maritima: quippe quæ ſicciora ſint, & ſynceriora. Melli montis Hymetti, terræ Atticæ, laus præcipua datur, propter florum ſingularem præſtantiam.

Cur lac frigidum ſit, & cur facile concoquatr, 80
probeque nutriat, cùm habitu ſit frigidiori? Cẽſendum lac propterea facile tranſire poſſe in ſanguinem: quoniam è ſanguine factum eſt, & ferè ſanguis albefactus eſt: album vero, atque frigidiuſculum fit per mammarum adenes, qui albi ſunt, & ſanguine vacui, cùm tamẽ ſuo in fonte aliquid habeat caloris: longe frigidius à mulctra expoſitũ aeri euadit, quemadmodũ etiam ſemen. Cogendũ non coagulo animalis, ſed ſucco ficulneo eſt aut gutture gallinæ, aut enico: ſic enim caſeus cõcoqui digerique expeditius põt.

Cur vlcera pulmonis curari non queãt? Quia 81
quod curatum iterum eſt, quieſcere debere. Vnde illud Hippocratis medici, Pedis remediũ qes eſt: motus enim confluuium agit materiæ ſuper uacuæ, quæ excitare poteſt inflammationẽ. Pulmo autem ob reſpirandi neceſſitatem in motu aſſiduo eſt. Adde, quòd purulenta pulmonis repurgari non niſi per tuſſim poſſunt, quæ ſuo intento motu vlcus lacerat, & dilatat. quinetiam quòd membrum illud humidum, calidum, laxũ putredini opportunum ſpiritus conceptaculum eſt, refici propterea nequit, niſi à natura vna, primordio ſeminis.

82 Quam ob cauſam homines, q ex ardua febre inſaniũt, robuſtiſſimi, quandiu inſaniunt ſint: ſoluti inſania admodũm debilitent, & langueant? Quoniam ſiccitas per cerebrum, & neruos agit, immodica. robur enim ex ſiccitate neruis acquiri certum eſt: ſedata autem inſania, laſſitudinẽ ſentiunt, quòd iam ſenſus integrior eſt, & nerui molliores redduntur, & laxiores.

83 Cur piſces ſaxatiles concoctu faciliores ſint? Quoniam aqua ſaxis vicina moueri etiã, cùm ſerenũ eſt, conſueuit: durum enim ac molle quoniã contraria inter ſe ſint, quieſcere nequeunt, cùm inuicem tangant: at quod mouetur, tenuius reddi ſolet, quàm quod quieſcit. Ergo piſces quoque agitati per aquã ſynceriores, puriores, & inde concoctu faciliores euadant, neceſſe eſt: hæc eadem ratio eſt, cur auium alas concoq faciliores, quàm reliquas corporis partes experiamur.

84 Cur ijs balneum non præcipiamus, qui febre continua iam laborare deſinunt? Quoniam materiæ noxiæ, crudæ, craſſæque adhuc conſtant, corporeque abſolui nondum patiũtur: quãtum materiæ autem vtilis ſit, id tenue, atque liqdum ſubſtat: ne igitur calor balnei prius vtilem partẽ vt tenuiorem, quàm inutilem trahat, abſtinendum à balneo eſt: neque per id tempus tantum, quo morbus minuitur, verum etiã, quo incipit, & omnino quo materia minus concocta eſt.

85 Cur Medici hominibus febre laborantibus hectica ab habitu nominata, parũ aquæ bibendum ante cibum præcipiant? Vt membra ſolida, quæ perſiccent humectant, reddãturque aptiora ad ſolidioris alimenti ad glutinationem, agnationemque: hinc artifices quoq; tectorij operis priꝰ quàm admoueant calcem, aqua parietem aſpergere

gere

gere ſoliti sūt, vt tenacius ĩcruſtetur, & firmius.

Cur omnia dulcia linem & iecur augent? Iecur per ſui habitus ſimilitudinem facilius rem dulcem attrahere poteſt: calidum n atque hu-humidum eſt: lien vero, cum partem ſanguinis fæculentam de iecore trahat, ſanguinem quoque elicit largiorem, videlicet pro copia, quæ poſita in iecore eſt; quod quidā tantiſper agit, quā diu inualeat vis eliciēdi, vnde nomē ſortitus eſt. 86

Quamobrem vehementer percūſſi parte capitis, quę tempora appellantur, intereundum ſit? Quoniam muſculus, qui eam continet partem, ex cerebro oritur, vicinuſque illi poſitus eſt: cō ſentiens igitur cerebrum, ictumque communē accipiens, dolet, atque contrahitur: & ſpiritus quoque animalis vnà cum eo conſtipatur, atq; craſſeſcit: itaque animus, cùm idoneo careat inſtrumento, à corpore confeſtim diſcedit: vinculi enim corruptio ſolutionem afferat rerum cō uinciendarum neceſſe eſt. 87

Cur homines, quos ingens tonitrui ſtrepitus attonitos fecerit, intereant, aut certe amentes degant? Eadem illa ratio eſt, quam proxime diximus: ictus enim immodicus aeris, cerebrum, atque ſpiritum animalem per aures ſubit: quam obrem ſpiritus ille contrahitur, craſſeſcitq;, denique ineptus ad animi actiones redditur: & cū immodice incraſſeſcat, etiam diſceſſum animi à corpore agit, quæ mors eſt. 88

Quam ob cauſam oui vitellus concoctu facilis, albumen difficile eſt? Quoniam vitellus calidus, albumen humidum & frigidum eſt, ouum quippe qualitates elementorum omnes complectitur, & quatuor illa remedia primordia plane in ſe ſita oſtendit: tegmentum enim teſtaceum 89

quod cum membra omnia faciant, tādem ea in parte conſiſtit materia, quæ minus depellere poteſt, quàm ſatis ſit.

Cur per flatum aeris peſtilentem homines multi & inæquales malo eodem intereant? Quę quidem res tollere fatum videntur, id eſt neceſſarium rerum conſequentiam, quam ſtellarum ordini & motioni tribuimus. Cenſendum illos homines rapi conditione cœli peſtifera, qui cōcepti natique ſunt tali motu ſtellarum, vt longinquo tempore viuere nequirent: quemadmodū.n. ædificium vetus, atq; infirmū facilius impetu venti corruit, quàm nouum & validū: ſic ēt homines, qui ex fato vitam ſortiti ſunt breuiorem, expeditius ab aeris vitio mouentur, & capiuntur: malū autem cōmune propterea eſt, qm̄ aer, qui ſyderum peſtilenti defluuio vitiatus eſt, idē continet omnes, atq; ab omnibus trahitur. 93

Cur multitudo per crapulam vino vini moleſtiam leuari, dicere ſoleat? Hoc etſi vulgare eſt, verè tamen aſſeritur: quippe cùm membra per nimiū vini calorem reſoluta, vini adiectione recreentur, firmenturque, vt ſpiritus coactos, tentanteſque caput, diſcutiant, & depellant: præſertim ſi tēperatū eſt quod ſecundo hauritur. De vino hæc annotare non alienū hic eſt. Vinū ſi exiguū bibatur, ſalubritatem largitur. ſi modicū, facundiam parit. ſi immodicum, & menti obeſt, & corpori, vt Theagenes quoque poeta inquit, Meri copia noxia eſt: at ſi quis eo recte vtatur, non noxium, ſed percōmodū eſt. Liberū patrē bacchis comitatū non inepte effingūt. choream.n. quam vini hilaritas extruit, baccharum cœtus deſignat. Satyros eidem coniungunt ratione agilitatis, facilitatiſque. Lydiam etiam ad- 94

dunt,qm̄ per immodicum vſum vini hominem reſolui neceſſe eſt. Quinetiam pardi ſectantur ob eam cauſam,ꝙ multa,& varia imaginantur, qui multum vini hauſerint. Animal enim hoc varia integitur pelle. vnam ex bacchis Agauen matrem Penthei ſuum diſcerpiſiſſe filium narrant,eo ꝙ multi per vinolentiā facile in homicidiū ruunt.nudus fingitur Bacchus, quoniā vinum mentē,atque animum detegit, & patefacit.arſit Venerem Bacchus, arſit Ariadnam: vino n.inebriatis libido maxima oritur. Neq; caluus quidē Bacchi comitatui deeſt, ſcilicet propter cerebri detrimentū, quod vſus vini immodicus inuehit.amittit.n.vires ſuas ſedes hæc animi,atque marceſcit.vnde vinum Maronē à marcore plerique nominant:necnon & Pana hiſce adeſſe volunt videlicet ob ſummā vini potētiā, aut ob varium eius feruorē,vireſque uarias.tangitur Bacchus à fulmine prius quàm ueniat ad lucem.eximitur vtero matris,coniectus in femur patris clauditur:quoniā vinū perſæpe fictilibus contentū Soli exponitur, atque ita uires in plenū accipit,& ſaporē.Sorores quatuor Bacchus habet:qm̄ vinum mutationes quatuor recipit.ſanguis ex materiis noſtri corporis uino tū in habitu,tū in natura reſpondet. Quemadmodum.n.ex quatuor uinum conſtare partibus expoſuimus:ſic ſanguis quadripartitus eſt: quippe qui partem habeat dilutiſſimā, quā renes hauriunt;& tenuē quandā,ueluti florem,quam fellis folliculis trahit;& craſſam, ac fæculentam, quam lien capit;& purā,atque ſyncerā, quæ digeſta in mēbra alere poteſt modo uini, qđ ſua tm̄ parte ſyncera præſtare alimoniam poteſt.

95 Quam ob cauſam præputium & genarū partes

tes tenuiores diſciſſæ coniungi adglutinarique nequeant? Omnino quæ ex ſemine natura creauit, hæc deſtructa recreari non queũt: non enim neruus, non vena, non membrana, nõ reliqua generis eiuſdem ſuam poſſunt recipere integritatẽ. ergo non immerito iſta quoque refici nequeũt, cum ſemine orta ſint: at quæ principio ſanguis conſtituit, hæc denuo gigni, recrearique poſſunt, eò quòd ſanguis nulla in parte ætatis deeſſe poteſt.

Cur vinacea, & zizania, & grana ficulna integra, vt ingeſsimus, per aluum egeri ſoleãt? Vtrũ quia parua admodum ſunt, & ſicca, ideo concoqui nequeant? An qua ſemina ſunt, & generãdi perfecte obtinent facultatem, reſolui non patiantur, ſed peruicacius ad eum finem edurant, cui ſunt deſtinata à natura. hac enim de cauſa ſpecie quoque globi formata ſunt, quæ omnium figurarum perfectisſima eſt. 96

Quam ob cauſam parte iecoris gibba interſepta iugale collo ſubiectum graueſcat, & dilabatur? Quoniã vena à trunco cognominata, quę ex parte iecoris gibba ad collum vſque aſcendit, amplificata per interſeptionem, infartionemq; grauius ponderat, tenditque deorſum. quemadmodum inteſtinum quòque carnibus, aut quolibet alio corpore infartum deferri cogitur, atq; collabi. Sic enim vena illa detracta iugalis interiora ſecum trahit, mouetque dolorem. Tusſi quoque ijdem arida infeſtantur. malus enim iecoris habitus efferens ſeſe ad membra ſpiritui deputata, excitat illa ad rem depellendam, quæ vrget, atque inde tusſis exultat. 97

Cur vulua vna omnium membrorum aſpera parte interiore eſt: hab:t enim quoſdã exceſſus, 98
quos.

quos caliculos ſiue acetabula appellamus Vt ſe men humidum poſſit retinere. humor enim omnis facile per leuem corporis faciẽ labitur. hinc enim & artifices tectorij operis ſcalptis parietibus calcem admouẽt, vt per caua & ſumma aſperiora cruſta contineatur, & hæreat. hac vero de cauſa ſemen quoque ipſum lentum, glutinoſumque factum à naturâ eſt, videlicet vt tenacius inſidere poſſit, & firmius.

99 Cur multi, cùm ſuam vrinam exitum appetẽtem retinuiſſent, reſoluti ſint, atque deſtillatione vrinæ laborarint? Quoniam veſica nimium plena, extumeſcensque vltra modum humorẽ ex natura membranæ inditum omnem expreſſit, atque ita ſiccior facta eſt, vt præterea contrahi nequiret, more pellis, quæ exiccata extẽdi nõ poteſt, niſi aqua miſta cũ oleo diluatur. fieri autem vrinæ deſtillatio ſolet, vel per muſculi reſolutionem, qui ceruicẽ vrinæ claudit, vel per exulcerationem ipſius veſicæ, vel per iniuriam calculi. mordetur enim veſica, aut aggrauatur. itaque excernere incitatur quãtũ vrinæ receperint minimũ. difficultas vero vrinæ nomen, generalius, quàm deſtillatio eſt, ſicut & coquendi, aut audiendi, aut ſpirandi difficultas.

100 Cur vehementer ij ſitiant, quorum ventrẽ inferiorem fluxio exercet? Quoniam humoribus deorſum collapſis ſtomachus reſiccatur: ſitis autem non niſi per ſiccitatem criri ſolita eſt.

101 Quid eſt quod lachrymas moueat, cùm angamur? Spiritus, qui per angorem affectus eſt: hic enim ad cerebri membranam effertur, atq; humorem ibi poſitum exprimit: quod idẽ vel præ nimia lætitia poteſt euenire.

110 Cur barba ſpadones careant? Quoniam calore

vacant

vacant,quo pili & oriuntur & augentur.

Quam ob rem qui pueri execti ſunt vocē red 103
dunt acutiorem,quàm qui adultiores, quos gallos nominamus? Quoniam per id tempus execti ſunt,quo meatus ſunt arctiores. ſpiritus autē eo tenuius ſonat, quo per anguſtiora extruditur.

Cur cibo tam humido,quàm ſicco ingeſto eru 104
ctemus? Quia ſpiritus vel cū cibo admittitur,vel pòſt, ex concoctione mouetur: qui cùm tenuior ſit,petit ſuperiora. itaq; per os extruditur, quam rem ructum appellamus.

Cur alij magis,alij minus cōcumbere valeāt? 105
Quòd alijs alij ſunt calidiores.

Quare qui ex luce ampliſsima ad mediocrem 106
venerunt,cernere protinus nequeant? Quoniā lux mediocris propius ad tenebras, quàm ampliſsima illa accedit. tenebræ autem ſuā obcraſſitudinem uim conſpiciendi obfuſcant.

Cur mulieres vulua malè affecta mente labātur,& delirent? Quoniam membrum id natura 107
conſtat neruoſa,ſuaque primordia è ſtomacho, atque membranis cerebri ducit,quod vel ipſo cōtextu palàm eſt.

Cur mulierum menſtrua colligantur? Quoniam per vitam,quam otioſiorem degunt, amplius materia ſuperuacua redundant. at ſanguis largior in homine, quàm cætera materiarum genera eſt.ergo meritò ijs,cùm amplius vacet, egeri leuandi corporis gratia ſolitus eſt. 108

Cur peſtem lippitudo magna ex parte præcedere ſoleat? Quoniam peſtis ſpiritus affectio eſt: quòd cum ſpiritus motus, vitiatuſque efferatur ad caput,oculos perturbat,eoſq; prius quàm cætera uitiat,vtpote qui tenuior,atque mobilior ſedem adeat oculorum. 109

Cur

108 Cur homines tremuli cùm bibant, circunferri ſoleãt? Quia vini calor immodicus neruos ſubit,& ſpiritum contentum in his perturbat, qui ex ſede cerebri ducitur.

109 Cur beſtiæ ſtatim abortu nàturæ ambulare queant homines nequeant? Quoniam beſtiæ calorem omni ex parte ſui corporis partē cōtinēt, homines plus caloris habent in capite: itaq; non ante erigi, ambulareque poſſunt, quàm modo æquali calor in omnes partes corporis digerat.

110 Cur qui neruorum diſtentione laborant, ſi ardue febriant, liberari diſtentione poſſunt? Quoniam ex refrigeratione, afflictioneq; ſpiritus cō tenti in neruis diſtentio oritur,& ex calefactione aboletur febris autem calida eſt.

111 Quare qui bilem atram euomuerunt, periculo pateant? Quoniam nulla præterea bile ſubſtā te, ſanguis ex iecore trahatur neceſſe eſt.

112 Cur à mictu ſpirit⁹ aluo excedere ſoleat? Quoniam quandiu plena veſica eſt, rectū inteſtinū, quod ſibi ſubditum habet, premit: egeſta autem vrina relaxatur, atque ita ſpiritus in inteſtino illo detentus labitur, atque effluit cum ſono.

113 Cur ubi eminximus, aut oſcitati ſumus inhorreſcere conſueuimus? Quoiam aliquid ſpiritus calidi excurrit, cuius detractione corpus refrigerari congruum eſt.

114 Cur albugines, aut vitiligines, acu audacta, nullum ſanguinem emittan? Quoniam calor omnis ſummis ex meatibus uel receſſit, vel diſflatus exactuſque eſt.

Hūc appetitum, ſiue morbū Melaciā uocat Plinius.

115 Cur pleræque oēs mulieres cùm conceperunt, picarę, id eſt appetere ſapores minus cōuenientes ſoleant? Quoniam conceptus præter naturam eſt. affectus autē ſtomachi vitium id eſt, quod

quòd picam vocamus, quemadmodum auiditas, & faſtidium.

Cur febres quartanæ diuturniores cæteris omnibus eſſe ſoleant? Quoniã in ea materia peccatur, quæ terrena maxime eſt: terrenum autẽ omne graue eſt: quocirca merito quartanæ & lẽtius repetunt, & longius tenent. 116

Cur vlcera articulorum reduci in cicatricẽ nequeant, quod in pleriſque aduertimus? Vtrum quòd plus materię in articulis eſt? Ergo, cum materia largius illud confluat, acrior redditur: itaq; maturius ſiccat. An quoniam articulorum poſtremum chartilago eſt: idcirco cicatrix firmari nequit, ſed labitur. 117

Cur aqua pluuia leuior ſit, cùm ex mari hauriatur, quod graue eſt? Cenſendum quamuis ex mari hauriatur, ſpiritus tamen agitatam tenuem efficit, & leuem. 118

Cur res frigida omnis, oſſibus, dentibus, neruiſque inimica eſt? Quoniam hæc natura conſtant terrena: terrenum autem omne frigidum eſt: ergo cꝫ frigida qualitas augeatur, merito accidere detrimentum poteſt. 119

Cur qui per febris ardorem inſaniunt, pulſum arteriarum habeant leuiorem: qui per lethargũ vitium memoria obtorpeſcunt, pleniorem reddant? Quoniam alteri ſpiritu relaxato cerebri delirant, alteri eodem illo ſpiritu craſſeſcente, graue centeque premuntur, & infeſtantur. 120

Cur febribus quibuſdam per ſudorem leuatis, cordis periculoſę affectiones ſedari ſoleant? Quoniam materia vitioſa partim difflatur, partim reſoluitur. 121

Cur per hyemẽ plus cibi aſſumere, pleniusq; cõcoquere poſſimus? Quoniam calor noſtri cor- 122

poris

poris pulſus exterioris frigoris vehementia, ad ſedem interiorem ſe recipit: itaque facit, vt cibus & concoquatur, & aſſumatur.

123 Cur qui nimis cōcuberunt, ſi præterea coeāt, ſanguinem vice ſeminis emittāt? Quoniam ſemine omni exhauſto nullus humor promptis ſanguine rei venereæ ſe offert.

124 Cur nerui non quemadmodum pūcti, ita etiā præciſi excitent inflammationem? Quoniā ſpiritus inæquabili punctionis ſegmento occurrens, retorquetur, atque in ſe coactus ſtipatur, & recaleſcit. at preciſo penitus neuo ſpiritus effluit omnis, & abit.

125 Cur ſudores, qui ante affectionē venerint, graues ſint, & moleſti? Quoniam qui febrem ſequūtur, per relaxationem, remiſſionemq; effluant. qui antecedunt, per expreſſionem vtique violentiorem extringantur.

126 Cur os ieiunum grauiter oleat? Quoniam ſtomachi acritudo, niſi cibo recenti temperetur, inſuauem reddit exhalationem.

127 Cur nullus in corde morbus poſſit cōſiſtere? Quoniam per mēbri opportunitatem antè mors rapit, quàm morbus pateat.

129 Cur ſcrobe iuſta mare effoſſa, dulcis aqua cōperiatur? Quoniam mare tranſmiſſum, liquatūque per terram, ſuam craſſitudinem omnē amittit, inque humorem dulcem extenuatur.

130 Cur ambuſta difficulter cicatricem recipiant? Quoniam per ignem meatus corporis omnes extruduntur, obliteranturq;, vt caro propemodum mortua ſit: fit enim vt materia in hiſce incluſa perquàm difficulter educatur.

131 Cur homines natu maiores vinoſi eſſe conſueuerunt? Quoniam per ætatem refrigerati calorem

rem deſiderant: vinum autem calorificum eſt.

Cur pondus facilius parte læua, quàm dextra efferre valeamus? Quoniam materia partis læuę oppreſſa, plus durare, patique, quàm dextra poteſt. quippe cum altera difficilius, altera facilius moueatur. 131

Cur pars dextra ſanabilior ſit, quàm læua? Quoniam per excitationem ampliorem, materiæ compeſcuntur, redduntur que ſanitati opportuniores. 132

Cur mel vlceribus acre, guſtui duce ſentiatur? Quoniam vlceribus horridis reſiccatisq; mellis tenuitas occurrit, tenue autem omne acre eſt. At guſtus quia huimidus eſt, mellis percipere poteſt lenitatem. 133

Secundi Libri Problematum Alexandri Aphrodiſęi,

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

VENETIIS,

EX OFFICINA

GASPARIS BINDONI.

M D LXXVI.